

לה"ו

הכנות לחתונה

שתהייה בשעה טובה ומוצלחת

מספר הערות ועניינים הנחוצים
כהכנה לחתונה, במהלכה ובהמשכה

לתועלת העומדים בזמן מיוחד זה כדי ש"יהיו פנויים" לעסוק בעניינים הרוחניים.
ובפרט שיש חיוב של קדימה בלימוד התורה בעניינים שהזמן שלו גרמא.
ויה"ר שעיי"ז יקרבו את הנישואין הכלליים והעיקריים דכנסת ישראל והקב"ה –
ש"לעתיד לבוא יהיו הנישואין", בהגלות נגלות מלכנו משיחנו, נאו!
כי הכל, גם כל החתונה, צריך להיות

להביא לימות המשיח

פנימי

גירסה ראשונית (בטא) 98.1
אדר ב' ה'תשע"א שנת ופרצת
בגימטריא שנת 'ביאת משיח'

בברכת מזל טוב מזל טוב
משפחת דוד קרץ עפולה

לחתן ולכלה (הנמצאים בארץ). החוברת ניתנת במתנה
אפשר להשתתף בהוצאות ההדפסה
המחיר לאחרים או לחוברת נוספת הוא 35 ש"ח.

הכנות לחתונה

גם ענין שהוא רק הכנה והקדמה (מוכרחת) לענין אחר, היות שבתורה ובקדושה הכל הוא בכוונה ע"פ ה', לכן הוא מקבל חשיבות וגדר של קדושה בפני עצמו.
(עפ"י שיחת ש"פ פינחס תנש"א)

בגשמיות וברוחניות

כדי

שתהי' חסידית

ובשעה טובה ומוצלחת

וכדברי הרבי:

א"כ יעשוה בהקדם. ואין ענין בכלל לבזבז מעות על הוצאות חתונה. והלואי שיזכו להראות דרך לאברכי אנ"ש שי' – אשר חתונה חסידותית היינו בהרחבה בכל ענינים הרוחניים והרחבה אמיתית. ויקר ממנום של ישראל להשתמש בו – לא בשביל להראות לפ' [לוני] שכאן היו פרחים גשמיים – יותר מאשר אצל פ' וכיו"ב. כי-אם שהרבו החתן והכלה שי' בצדקה לפני החתונה ובזמנה ועוד ועוד.

ידידים יקרים

מזל טוב מזל טוב !!!

שמחנו לשמוע שזכיתם להגיע לשלב ההכנות לחתונה, ויהי רצון, שתצליחו בכך, ותהיו כלים מתאימים לכל ברכות הרבי, ויהיה מהזוג נחת רוח יהודי חסידי, לרבי, להורים, למורים ולמחנכים ו... לזוג בעצמו, לאריכות ימים ושנים טובות בבנין עדי עד.

ידוע הפתגם החסידי שחתונה היא ענין נעלה ביותר, וחבל שנותנים את זה לילדים קטנים. לאחר ההכנות לחתונה שהיתה אצלנו במשפחה, רשמנו ואספנו לעצמנו מספר הערות וענינים הנחוצים כהכנה לחתונה. חשבנו לזכות גם אתכם מהנסיון שלנו, ולכן אנו נותנים לכם את החוברת (המכילה כיום למעלה למאתים וחמישים עמודים), ותקוותינו שזה יהיה לכם לעזר. בקשתנו לקבל מכם הערות והארות, מה יש להוסיף ומה צריך ביאור ופירוט נוסף, לפי הנסיון שתצברו אתם. כדי לעזור לנו בחתונות הבאות, אצלנו ואצל ידידינו שיחיו. והעיקר שכל ההתעסקות בהכנות לחתונה, בחתונה ובהמשכה לאורך ימים ושנים טובות יהיו במטרה שהיא העבודה היחידה שיש לנו: "להביא לימות המשיח", ושהכל הוא הכנה ל"קבלת פני משיח ממש".

כל מה שיש בחוברת זו הוא, כמובן, רק בנוסף ללימוד הענינים המתאימים מתוך הספרים עצמם: שו"ע 'יורה דעה', 'אבן העזר' ו'אורח חיים', 'ספר המנהגים', 'לקט הוראות ומנהגים', 'שערי נישואין' (היכל מנחם), 'הבית היהודי' (קרסיק), 'אור הבית', 'לקט למדריכה', 'שמחת עולם', 'סדר קידושין ונשואין' (פרקש), 'קיצור דיני טהרה', 'טהרה כהלכה' (פרקש), 'חוסן ישועות' (הרב טברדוביץ), שבעקבות החוברת זו ועוד.

החוברת כוללת שני שערים:

שער ראשון - הכנות לחתונה שהוא החלק העיקרי. שער זה כולל רשימת הערות, הארות, עצות ותזכורות הקשורות בהכנות לחתונה, בעת החתונה והמשכה. חלק זה מכיל למעלה ממאה עמודים. מלוקט מדברי רבותינו וספרי הלכה כמפורט בהערות ובמראי המקומות

שער שני - נספחים ובו: מאמרים, שיחות, מכתבים, טבלאות, כתבות, הסברים, הדרכות, טפסים, רשימות עזר, טיפים ועצות. רשימה מפורטת נמצאת בעמוד השער של הנספחים (הדף הצבעוני שבאמצע החוברת). בחלק זה למעלה ממאה וחמישים עמודים.

בצידה הפנימי של הכריכה נמצאים:

1. **דף הסברים קצר**, על החתונה, ענינה ומנהגייה. ניתן לצרף דף כזה להזמנה, כדי שהמוזמנים ידעו לקראת מה הולכים. הלימוד בדף יהווה זכות עבור החתן והכלה. הנסיון הראה שדף הסברים כזה מוסיף לא רק לאורחים שחתונה חסידית היא דבר חדש עבורם, אלא גם אלו המכירים מהי חתונה חסידית מצאו ענין רב בדף זה.
2. **הזמנה לחתונה** לדוגמה, שתשמש לכם בעת הכנת ההזמנה לחתונה שלכם, כמובן שיש להתאים את השמות, התאריך ומקום החתונה. יש לשים לב שלא יושטו המילים: 'בהחצר'; 'בעיית' (=בעיר תורה); 'יע"א' (=יגן עליהם אלקים); ושאר הפרטים המוזכרים בחוברת בפרק 'ההזמנה'. כל זה הוא לפי הוראת הרבי שהנוסח יהיה כמו נוסח ההזמנה לחתונתו.
3. **תקליטור מחשב** ובו: קבצי וידיאו מהרבי, קבצי שמע של היחידויות לחתנים וכלות, קבצי החוברת ורוב הנספחים תבנית להכנת ההזמנה ועוד ועוד.

שוב, אנו מבקשים להעביר אלינו כל הערה והוספה וביקורת בונה, לזכות החתנים והכלות האחרים שיחיו. וכן, בבקשה להודיע לנו שקבלתם את החוברת.

יהי רצון שההכנות לחתונה תהיינה כראוי, וכלשונו של הרבי "הקב"ה יברך... במיוחד שכל ההכנות לקראת החתונה תהיינה באופן טוב, באופן מוצלח, באופן יהודי ובאופן חסידי".

ויהי רצון שמסדר הקידושין יהיה מלך המשיח, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

ברכת מזל טוב מזל טוב

דוד קרץ - עפולה

ב"ה, אדר שני תשע"א, =ביאת משיח בגמטריא **פנימי** - ללא אחריות - גירסא ראשונית (בטא).

ידידים יקרים מזל טוב מזל טוב!¹

חתונה הוא ענין הנוגע לכל החיים, ולא רק לחייהם של החתן, הכלה ולצאצאים עד סוף כל הדורות, אלא גם להורים והסבים² למעלה מעלה עד אדם הראשון, ובכלל לעם ישראל כולו לדורותיו, וגם בכללות העולמות וגם ענין כללי למעלה³, וגם מזרזת וממהרת את השידוך והחתונה דכנסת ישראל עם הקב"ה, ועד להשלימות דנישואין⁴ לעתיד לבוא⁵.

ידוע הפתגם החסידי⁶, שחתונה היא ענין נעלה ביותר, וחבל שנותנים את זה לילדים קטנים'. לכן כל פרט וענין בחתונה ובקשור בה (ימי ההכנה לחתונה, יום החתונה, ובפרט בזמן החתונה עצמו ובשבוע שבע הברכות), הכל חשוב הוא ונוגע ביותר.

ובמיוחד בעת שמחת הנישואין, שבאים האבות (גם מעולם האמת) ומשתתפים⁷ עד שלוש דורות ואנו מזמינים אל החופה את כל הרביים, על ידי אמירת המאמר⁸ והניגונים⁹. וברור לנו שהנשיא - הרבי מה"מ - בא ונמצא בגלוי עוד יותר מאשר במשך כל הזמנים. ויש לנצל את הזמן והרגעים הללו, בצורה הטובה ביותר.

יחד עם זאת, ישנם פרטים רבים, אשר חלקם עקרוניים יותר וחלקם פחות, וקשה הדבר לזכרם/או לחשוב עליהם.

¹ "כנסת הרגיל בשייכות לחתונה כנגד ב' המזלות דנוצר ונקח. ובנישואין ב' המזלות דחתן וכלה מתאחדין (משא"כ באירוסין - יבמות טד, ב)" ילקוטי שיחות' חלק כ' ע' 576. וראה עוד הענין זה להלן בסוף הערה 1009 בעמוד 117.

² אולי קשור לכך שקיום מצוות פרו ורבו בשלמות היא בדור שלישי שלו. וראה דברי הרבי הרי"ץ נ"ע שעד שלשה דורות (ובמקרים מיוחדים, יותר) מגיעים לחתונה (ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א עמוד 76, א. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' כ"ק אדי"ש ע' ט"ו).

³ ראה 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 213 (במפורגם 230 מובא להלן ב'נספחים' ע' 135): "נישואין של כל יהודי זה ענין כללי לא רק עבורו, אלא גם מצד למעלה כביכול..." שם חלק לד ע' 143 "שחתונתם (קידושין ונישואין) של כאו"א מישראל, הרי זה פרט, כביכול, ממקדש עמו ישראל, מ"נישואין" הכלליים שבין הקב"ה ועמו (כנסי"י)". (וראה 'שיחות קודש' חלק ה ע' 417. 'תורת מנחם' חלק יב ע' 201). וראה שיחת ליל ט"ו תמוז תשמ"ה: "שחתונה ונישואין דחתן וכלה, אינו רק ענין פרטי שלהם, כי אם ענין השייך ונוגע לכלל ישראל..." (התוועדות תשמ"ה חלק ד ע' 2491). וראה שיחת ש"פ תבוא, ט"ז אלול תשמ"ט: "... וכידוע שכל חתונה אצל יהודים, ... מזכירה וקשורה ומעין ה'חתונה' (נישואין) בין בני"ה והקב"ה... כפי שיהיה בשלמות לעי"ל" (ספר השיחות תשמ"ט חלק ב ע' 696 התוועדות תשמ"ט חלק ד ע' 312) וראה שיחת ש"פ תצא י"ד אלול תנש"א אות י"ד (ספר השיחות' תנש"א חלק ב ע' 807. 'התוועדות' תנש"א חלק ד ע' 239). וראה שיחת ש"פ קרת, ג' תמוז תשח"י "שענין הנישואין הוא ענין כללי, לא רק בחיים הפרטיים של החתן והכלה, אלא גם בכללות העולם..." ('תורת מנחם' חלק כג ע' 112). וראה גם 'ספר השיחות' תשמ"ח חלק ב' ע' 627. 'התוועדות' תשמ"ח חלק ד' ע' 265. שם תשמ"ה חלק ד ע' 2304.

⁴ 'שמות רבא' סוף פרשת טו. 'תורה אור' מד, ד. 'לקוטי תורה' שיר השירים דף מח, א. ספר המאמרים מלוקט חלק ב ע' פג. 'לקוטי שיחות' חלק ל ע' 169. 'אגרות קודש' חלק א ע' רסו. 'תורת מנחם' חלק ג ע' 152. חלק כז ע' 252. וראה 'הערות וביאורים - אהלי תורה' מס' 974 ע' 93, ומה שהביא שם מ'מאמרי הצמח צדק' תרטו ע' קמד.

⁵ עפ"י יחידות לחתנים וכלות, כי אדר תנש"א ('התוועדות' תנש"א חלק ב ע' 374).

⁶ ידוע כפתגם חסידי. יש אומרים זאת בשם כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע. ויש אומרים זאת בשם הרבי.

⁷ זהר פ' פנחס חלק ג דף ריט ע' ב (וראה 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' יח וע' נו הערה יד). ראה ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א עמוד 76א. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' טו. 'ספר השיחות' תנש"ב חלק א ע' 262 התוועדות תנש"ב חלק ב ע' 115. יחידות אור לכ"ז כסלו תנש"א. וראה שיחת יום ב' דחג השבועות תש"יג ('שיחות קודש' חלק ד ע' 272 'תורת מנחם' חלק ח ע' 218). וראה להלן ע' 93 בהערה 805.

⁸ ראה ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א עמוד 76, א. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' טו.

⁹ ראה פתגם כ"ק אדמו"ר הצמח צדק באחת החתונות (מובא ב'לקוטי דיבורים' חלק א ע' 102. ובתרגום עברית ע' 134): "האומר שמועה בשם אומרה יראה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו (ירושלמי שבת פרק א הלכה ב. שקלים פרק ב הלכה ה. קידושין פרק א הלכה ז) - כשחוזרים על דבר תורה מתאחדים עם הנפש-רוח-נשמה של בעל השמועה וכשמנגנים ניגון של בעל השמועה מתאחדים עם החי'ה-יחידה של בעל השמועה". וברשימת ענינים וסיפורים - רבי"ש ע' כי מובא בשם כ"ק הצמח צדק שכשמנגנים ניגון זה לא רק כאילו בכ"ף הדמיון, אלא בעל הניגון בעצמו הוא שם בפועל ממש. הרבי הרש"ב נ"ע אומר: "כאשר מנגנים ניגונו של הרבי דבוקים בכוח המחשבה של הרבי". 'אגרות קודש' של הרבי הקודם חלק ב ע' רי (מתורגם בספר 'תורת שלום ספר השיחות מילואים' חלק ב ע' 328 ואילך) (צילום מצורף כאן בסוף החוברת). וראה גם 'לקוטי דיבורים' חלק א ע' 204 חלק ג ע' 1000 חלק ד ע' 1522. ובמפורגם חלק א 134 חלק ג ע' 694 חלק ה ע' 1115. ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 12. ספר השיחות תש"ב ע' 138. במפורגם ע' קכט. 'שיחות קודש' חלק א ע' 79. חלק ג ע' 255. חלק ד ע' 104 'תורת מנחם' חלק א ע' 92. חלק ה ע' 126. חלק ז ע' 223. וראה בספר 'היכל הנגינה' עמוד כג ואילך. עמוד מג ואילך.

לכן, כדי ש"יהיו פנויים" לעסוק בעניינים הרוחניים, כדי שהכל על מקומו יבוא בשלום, ולא ישפחו פרטים (ובפרט שעל פרטים רבים צריך לחשוב ולזכור ולהכין מראש), באנו כאן בכמה הערות והארות בדרך אפשר, לתועלת העומדים בזמן מיוחד זה, ההכנות לחתונה ובמהלכה.

תקופת ההכנות לחתונה מהוה ענין בפני עצמו בעל חשיבות מיוחדת

כפי שהרבי מסביר¹⁰:

"בתורה ובקדושה, כדברי הגאון הרגצ'ובי¹¹, "כל דבר אף שהוא הכרחי לכאורה הכל ככוונה מכוון ומצוה ע"פ ה"י... ועד"ז בכמה עניני קדושה (בעבודת המקדש), הרי ענין שהוא רק הכנה והקדמה (מוכרחת) לענין אחר, מקבל גם כן חשיבות וגדר דקדושה".

[...] (הרבי הרש"ב נ"ע) הקדיש לזה שיחה שלימה¹², שתוכנה הוא, שבעבודתו של יהודי צריך הוא לעשות כל דבר בשלימות. אפילו כאשר מדובר אודות ענין שהוא הקדמה לענין אחר - הרי כאשר נמצאים עדיין במצב זה, צריכים להיות שקועים בזה לגמרי¹³. "בכלל ה"ז עיקר גדול, שבמקום שנמצאים צריכים להיות באמת", "במקום שנמצאים צריכים להיות כו', כל זמן שעוסק אני בזה צריך אני להיות כאל", ולאח"ז יבואו לענין השני (שעבורו הי' ענין זה הקדמה), ויעשו אותו ענין בשלימות.

[...] ובטעם הדבר [מדוע "פנימי" שקוע לגמרי בכל עבודה שהוא עושה, אפילו עבודה שהיא הקדמה לדבר אחר] מסביר כ"ק אדמו"ר נ"ע (בשיחה הנ"ל) שני טעמים: (א) זה מורה על אמת ופנימיות - שבמקום שנמצאים הרי זה באמת ובפנימיות. (ב) דוקא ע"י עשיית ההקדמה בשלימות - יהי אח"כ גם העצם בשלימות. היות שזוהי הקדמה אמיתית (ע"פ תורה), במילא ככל שישקע יותר בהקדמה (ולא נחפז), יוכל הוא אח"כ להרבות בהעמקת והרחבת ההבנה - בעצם הענין.

ויש להוסיף, שכיון שהקב"ה קבע את טבע הדברים שלפני שמגיעים לעצם הדבר עוברים הכנה והקדמה (או כמה הכנות), בכדי שהאדם והעולם יתרגל (בלשון החסידות: יעשה כלי לאור המשפיע) - לכן גם ההכנה והקדמה עצמה נוגעת לקליטת עצם הענין בפנימיות, ולכן מקבלת היא חשיבות לעצמה, מעין החשיבות דעצם הענין (תכלית המכוון), וצריכים לעשות זאת בתכלית השלימות, לפני שמגיעים לעצם הדבר¹⁴.

חלק מן הדברים המפורטים בחוברת זו נוגעים בעניינים טכניים בבחינת "אין חכם כבעל הניסיון"¹⁵ וגם "איזהו חכם הלומד מכל אדם"¹⁶, וחלקם עניינים עקרוניים ו"הוראות".

וזאת למודעי אשר הכתוב פה הוא בבחינת **הרגש חסידי** ו"עצה טובה קא משמע לך" **ולא** בבחינת "כזה ראה וקדש", מלבד הדברים אשר צוין כי מקורם בהררי קודש (אף שמפאת קוצר הזמן וכו' לא בכל הפעמים צוין המקור המדויק ועוד חזון למועד)¹⁷. ענין שאין עליו מקור ברור בודאי שאפשר לדון עליו עם משפיע 'עשה לך רב' וכו'.

¹⁰ שיחת ש"פ פינחס תנש"א. וראה שם דוגמאות בהלכה, ושם נסמן (ספר השיחות תנש"א חלק ב עמודים 697, 700, 702 'התוועדיות' תנש"א חלק ד עמודים 53, 57, 58).

¹¹ 'צפנת פענח' על התורה ר"פ מסעי. 'מהדורה תנינא' נא, ג. 'מפענח צפונות' פרק ז ובכ"מ.

¹² שיחת י"ט כסלו תרס"ד (הנחת כ"ק הרבי הקודם) - ספר השיחות' תורת שלום' ע' 39 ואילך. וראה גם 'לקוטי דיבורים' חלק א ע' ט, א [במתורגם ע' 113]. 'ספר השיחות היש"ת' ע' 113 [במתורגם ע' קטז] ואילך. שיחת כ' שבט תש"ל, שיחת ש"פ תצוה תנש"א (ספר השיחות' תנש"א חלק א' ע' 352 (בעיקר ע' 358). 'התוועדיות' תנש"א חלק ב ע' 316 ואילך (בעיקר ע' 321)). ועוד.

¹³ וראה 'תורת שלום' (ע' 52) שמביא דוגמא לזה מ"זהר" ס"פ פקודי גבי מעשה המשכן, שההוא סבא פתח בענין מעשה המשכן והתחיל לדבר בענין אחר, ואמרו לו למה זה מהרת, "וויבאלד דו האלסט דא דארפסטו דא מפרש זיין" [=היות שאתה אוהז/נמצא כאן, עליך לפרש את הכתוב כאן].

¹⁴ וממשיך שם: "וכפי שהוא בנוגע לכללות ענין החינוך, שכיון שזוהי הכנה מוכרחת לקיום המצוות, לכן ה"ז מקבל חשיבות וענין לעצמו [ואדרבה: במדה מסויימת ה"ז "נעלה" מגדר מצוה, כמדובר פעם (ספר השיחות' תשמ"ח חלק ב ע' 615, 'התוועדיות' תשמ"ח חלק ד ע' 231 ועוד.)], וצריכים להתמסר לזה בכל ההשתדלות והכחות".

¹⁵ על מקור פתגם זה כותב הרבי: "הובא בכמה מקומות בתורת החסידות, ולע"ע מצאתיו בעקידה שער י"ד, 'מעבר יבוק' שער ב"י (אגרות קודש חלק טז ע' רלג. וב'לקוטי שיחות' חלק כ ע' 614).

¹⁶ 'פרקי אבות' פרק ד משנה א.

¹⁷ התחלת הרשימה הזאת היתה (לצרכים אישיים במשפחת קרץ) בחודשים שבט-ניסן תש"ס, ומאז 'הולך ומוסיף'. הוספת מקורות החלה בקיץ תשס"ד. בעקבות החוברת שלנו נכתב מאוחר יותר הספר 'יוסן ישועות' וראה שהושפע מתוכן וצורת חוברת זו וכן עורכי 'שערי נישואין' נעזרו בה.

ועוד, נא לשים לב, שיש ענינים שנאמרו ברבים בשיחה, אולם אעפ"כ אינם הוראה לרבים בכל מקום ובכל זמן, **ובפרט בשיחה בלתי מוגה**.¹⁸ ובודאי ובודאי שדברים הכתובים ב'אגרות קודש' לאדם פרטי, או שנאמרו ביחידות או פתק פרטי, הרי יש לדון בהם האם זו הוראה כללית, או שרק בתנאים מסוימים או/ו רק לזמן מיוחד. ולכן בכל פעם שיש ספק כל שהוא צריך להתייעץ עם משפיע, 'עשה לך רב', רב מורה הוראה, הורים וכיו"ב. וראה את דברי הרבי במכתב מפורש (מובא להלן עמוד 31), **שההכנות אינן שוות בכל אחד**. וראה שם בהערה 220 מספר דוגמאות של הוראות שצריך בהן התייעצות והדרכה, ואין להחליט לבד.

כמובן וגם פשוט שכל המובא כאן בדפים אלו, הוא בנוסף להוראות התורה בכלל¹⁹ והוראות רבותינו נשיאנו בפרט²⁰, ויש להסתכל וללמוד את הדברים כפי שהם במקורם²¹, שהרי אי אפשר להביא כאן את כל הכתוב בספרים עליהם אנו סומכים. יש גם לזכור שיש עוד צד בשידוך, ועם כל הרצון הטוב, יתכן שלא את כל הדברים שכתובים כאן יוכלו המחותרים לקבל. ויש להשתדל שהכל יהיה מתוך שלום ונחת סובלנות ושמחה.

ויהי רצון שההכנות לחתונה תהיינה כפי שצריך וכלשונו של הרבי²² "דער אויבערשטער זאל בענטשן... ובמיוחד - אז אלע הכנות צו דער חתונה זאלן זיין אין א גוטן אופן, אין א הצלחה'דיקן אופן, אין א אידישן אופן און אין א חסידישן אופן" (=הקב"ה יברך... ובמיוחד - שכל ההכנות לקראת החתונה תהיינה באופן טוב, בהצלחה, ברוח היהדות והחסידות).

ושתיכף ומיד ממ"ש יהיו הנישואין הכלליים והעיקריים דכנסת ישראל והקב"ה – "לעתיד לבוא יהיו הנישואין"²³, בהתגלות נגלות מלכנו משיחנו, נאו!

הערה כללית:

אף שסדר הפרקים הוא על פי השלבים של ההכנות לחתונה, כדאי לקרוא מיד את כל החוברת כולה, כי לדברים רבים המאוחרים בזמן, יש לדאוג מראש, כגון **האולם** ע"י 73, **התזמורת** ע"י 74, **הצלם** ע"י 76 **והקייטרינג** ע"י 78 ועוד. כדאי מאוד לשים לב לנאמר **בהערות** ובמראי המקומות, כי יש ענינים שהובאו רק בהם ולא ב'פנים'. 'סוף מעשה במחשבה תחילה'²⁴, וינעוץ תחילתן בסופן²⁵, לכן כדאי לשים לב לעמודים האחרונים בחוברת.

¹⁸ בענין ההבדל בין 'מוגה' ל'בלתי מוגה' ראה להלן ב'נספחים' ע"י 25 ואילך.

¹⁹ 'שולחן ערוך אבן העזר' סימנים א-ב והלאה. ובנושאי הכלים שם. ובספרים שבהערה הבאה.

²⁰ וכבר [נלקטו ו]נדפסו במקומות רבים כגון: 'ספר המנהגים', 'שידוכים ונישואין ליקוט הוראות ומנהגים', 'שמחת עולם' (לאופר), 'סדר קידושין ונישואין' ע"פ מנהג חב"ד (פרקש קהת תשס"ד), 'שערי הלכה ומנהג' (ניתן למצוא לפי המפתחות), 'שערי נישואין', 'הבית היהודי' (קריסק), 'בנין עדי עד', 'לקט למדריכה' ועוד ועוד. וראה שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודש) חלק ה ע"י 109-110. בתרגום לשון הקודש 'תורת מנחם' חלק י ע"י 198-196 וגם להלן ב'נספחים' ע"י 37 שיחת כי מני"א תשי"ד (שיחות קודש) חלק ה אות ח' ע"י 391 ואילך) בתרגום לשון הקודש סעיף ו' ('תורת מנחם' חלק יב עמוד 151 ואילך המובאת בחלקה להלן ב'נספחים' ע"י 19). 'סידור עם דא"ח' ע"י 272 ואילך. 'שער הכולל' פרק לה. וכדאי להסתכל ב'אנציקלופדיא תלמודית' חלק ט ערך **הכנסת כלה** (טור קלו ואילך). חלק טז ערך **חפה** (טור תז ואילך). חלק יח ערך **חתן וכלה** (טור שטז ואילך). חלק ט ערך **הכנסת כלה** (טור קלו ואילך). חלק ד ערך **ברכת אירוסין** (טור תרכ ואילך). שם ערך **ברכת חתנים** (טור תרלא ואילך) חלק ב ערך **ארוסה** (טור קפב ואילך). 'נטעי גבריאל' הלכות נשואין שני חלקים. 'הנישואין כהלכתם' שני חלקים. 'התקשרות' תמג ע"י 10 ואילך. 'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (הרה"ח ר' לוי יצחק ראסקין) ע"י שפט ואילך. 'בין הצלחת לטבעת' (צ. ווגל תשס"ה) חוברת מיועדת עבור הכלה. הספר 'בנה ביתך' (הרה"ח אברהם שמואל בוקיעט תשס"ז) באתר האינטרנט של 'צעירי חב"ד בארץ הקודש, במדור **שאלות לרב** (יש לחצן בלוגו הראשי) בנושא 'נישואין' יש פירוט במספר ענינים עם מקורות הלכתיים. הספר 'חוסן ישועות' נכתב הרבה אחרי חוברת זו, ונראה שהושפע מתוכן וצורת החוברת. וכן עורכי 'שערי נישואין' נעזרו בה.

* יש מעלה בספר זה (שידוכים ונישואין) על 'שמחת עולם' כי מובאים בו קטעי השיחות, ולא רק המסקנה וההוראה לפועל. אנו משתמשים כאן במהדורת תשנ"ח. בסוגרים מרובעים מצויינים העמודים של מהדורת תשנ"ב. (חבל שהספר לא נמצא בחניויות ולא ניתן לקנותו).

²¹ לא תמיד המלקט הצליח לדייק ולהביא את כל הענין. כדוגמה בספר הבית יהודי ע"י 513 כתוב על מנהגי יום הולדת של תינוק, אבל במקור (ח"י אלול תשמ"ב, התועדויות חלק ד' ע"י 2190) יש עוד ענין שהרבי אומר עליו שהוא העיקר, ומשום מה הענין לא מובא בספר זה. ויש עוד דוגמאות.

²² יחידות לחתנים וכלות טו"ב אדר תשמ"ב מוגה. באידיש 'לקוטי שיחות' חלק יט ע"י 518 מתורגם ב'התועדויות' תשמ"ב חלק ב ע"י 981.

²³ נסמן לעיל הערה 4 בעמוד 1.

²⁴ פיוט 'לכה דודי'.

²⁵ 'ספר יצירה' פ"א מ"ז.

קרן היפה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

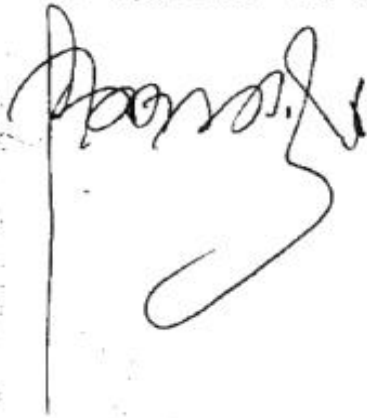
**ב"ח, כ"ז סיון תשכ"ח
ברוקלין**

**האברך הח"ח אי"א נו"נ וכו'
הרב דוד שי'
זב"ג חי'**

שלום וברכה!

**במענה על החודעה סביעוה זמן החונחם ליום
ה' הסוז הבע"ל,**

**הנני בזה להביע ברכתי ברכה מזל טוב מזל
טוב ושהאי' בשעה טובה ומוצלחה זיבנו בית בישראל
בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוצרים
במאור שבתורה זוהי תורה החפירות.**

בברכה מזל טוב מזל טוב

**הם"נ יקרא בעה רצון על הציון הק' שכן בקשר ליום
חולדה שלו - לשאלחה לאיזה מצוה סגולה סיוחה כו' - כסובן.
עניני סמס"ם ועניני צניעות (כיסוי הראש, לבושים וכו')
וראה זח"ג (קכו, רע"א): בעיא איחחא כו' - גודל השכר בזה.**

זהו צילום מכתב מקורי של הרבי (כולל הרווח הרב בין גוף המכתב לבין השורות האחרונות).

לחתן ענה הרבי בקשר ליום הולדתו.

לכלה ששאלה: איזו מצוה היא סגולה לבית יהודי חסידותי, בנין עדי עד שבו יישרו אהבה ושלום
בין ההורים עצמם ובין בני המשפחה ולהצלחה בחינוך הילדים. ענה הרבי שהסגולה לזה היא הקפדה
על טהרת המשפחה וצניעות, כיסוי הראש וכן לבושים צנועים, כמסופר בזהר (חלק ג' דף קכו, עמוד א
מתחיל מהמילים "בעיא איתתא") גודל השכר על הקפדה בכיסוי הראש.
להלן בינספחים ע' 2 נמצא הקטע מספר הזהר עליו כותב הרבי, בצירוף תרגום אפשרי ללשון הקודש.

תוכן ענינים

- 59..... תחת החופה
- 63..... קידושין
- 67..... ברכות נישואין

70..... **חדר יחוד**

73..... **האולם והכנות טכניות**

- 74..... התזמורת
- 75..... מערכת הגברה
- 75..... שיחה מיחידות לחתנים וכלות
- 76..... צלמים ותמונות

78..... **סעודת החתונה**

- 79..... כשרות והשגחה
- 79..... המלצרים
- 80..... נטילת ידיים
- 81..... שמחה
- 82..... ריקודים
- 85..... ניגונים
- 87..... מחיצה
- 87..... סיום הסעודה
- 90..... אחרי סעודת המצוה

92..... **שבעת ימי המשתה**

- 96..... סעודות 'שבע ברכות'
- 100..... חגירת גארטל
- 101..... עטיפת טלית
- 104..... הכניסה לדירה

110..... **לאורך ימים ושנים טובות**

- 110..... הנשואין - ענין המתחדש בכל רגע
- 111..... לימוד תורה בבית
- 113..... סגולה לחיי משפחה תקינים
- 114..... חשיבות שלום בית
- 114..... כיצד יהיה שלום בבית?
- 115..... התשורה בחתונת הרבי - למה?
- 117..... מעשר כספים
- 117..... יציאה לשליחות
- 117..... "יסודי התורה והמצוה" מהם?

7..... **הקדמה**

- 7..... ברכה מהרבי לשידוך
- 7..... הקשר העצמי בין בני הזוג
- 8..... השמחה הגדולה ביותר
- 8..... לימוד ב'כולל'
- 10..... דור ישרים יבורך

11..... **ההכנות לחתונה**

- 12..... זמן ומקום החתונה
- 14..... הרב מסדר הקידושין
- 14..... ווארט / תנאים
- 19..... נסיעה לרבי וקברי אבות
- 20..... רישום נישואין
- 21..... מתנות
- 21..... ההזמנה
- 25..... רכישת טבעת
- 27..... כיסוי ראש - פאה
- 27..... טלית, סרטוק, גארטל
- 29..... החתן בבית חיינו

31..... **לימוד והכנה נפשית**

- 36..... לימוד מאמרים ושיחות
- 39..... לימוד הכתובה
- 40..... תרגום הכתובה

41..... **השבוע שלפני החתונה**

- 41..... עליה לתורה - אויפרופעניש
- 43..... שבת כלה
- 44..... התוועדות הכנה

45..... **יום החופה**

- 48..... הכתובה - כתיבה וחתימה
- 48..... קבלת פנים
- 50..... כתיבת קישורי התנאים

51..... **החופה**

- 53..... להכין מראש
- 55..... לבושי החתן והכלה
- 56..... השובינים
- 57..... ההליכה לחופה - 'באדעקעניש'

לְזַכּוֹת עוֹד חַתָּנִים וְכִלּוֹת

בעבר, קיבלנו מחתנים וכלות תשורות העוסקות בנושא החתונה וההכנה אליה שנותרו מחתונתם, כגון: 'דרושי חתונה של הרבי', תדפיס של 'אגרת התשובה' - מהדורת כיס ו'קונטרס יציאה לשליחות'. את תשורות אלו חילקנו במצורף לחוברת לתועלת חתנים וכלות אחרים.

באם יותרו לכם תשורות בנושאים: הכנות לחתונה, החתונה, חיי משפחה חסידיים, התקשרות לרבי, שליחות וכדומה, נשמח לקבלם ולחלקם.

אנא צרו עמנו קשר.

הקדמה

ברכה מהרבי לשידוך

כל אלו שמשתדכים עתה כבר קבלו את ברכותיו של הרבי, בשיחת א' דר"ח אדר שני תשמ"ט. שיחה זו הרבי חזר והגיה אותה פעמיים. וזה לשונו:

"בטח יהי בנין עדי עד, ברוך בבנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצוותיה – בני חיי, ועיי"ז מזוני רויחא, הכולל כל צרכי האדם"²⁶.

" – שהקב"ה ממלא כל הבקשות בכל המצטרך, הן צרכים רוחניים, ... והן צרכים גשמיים... בני חיי ומזונא רויחא, ובכולם רויחא, בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, ועד"ז... בנוגע לעניני שידוכים – בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוות, בנים ובנות עוסקים בתורה ובמצוות, ובית מלא כל טוב, כאמור, בני חיי ומזונא רויחא"²⁷.

הקשר העצמי בין בני הזוג

הקשר העצמי בין בני הזוג התחיל עוד לפני השידוך. ועוד לפני שמכירים ויודעים זה את זה, וזו את זה.

"...ומובן שהעלייה שלהם פועלת גם על אלו השייכים אליהם, החל מנשיהם (ובני ביתם), כפי שמצינו שהאשה עולה בעלייתו של האיש"²⁸.

ולהעיר, שענין זה שייך גם אצל אלו ש[הם עדיין] לפני הנישואין, שהרי, הקשר דאיש ואשה (שכל א' מהם בפ"ע הוא "פלג גופא"²⁹) הוא גם בנוגע לנשמה³⁰. ולכן, עבודת האיש פועלת על החלק השני של הנשמה השייך להאשה גם לפני הנישואין"³¹.

גם קיום מצוות עשה שהזמן גרמא של הבחור עולה גם עבור חצי הנשמה שאצל כלתו לעתיד... "ועפ"ז: מכיון שהקב"ה יודע כיצד היא חלוקה זו, דהיינו, שעוד לפני החתונה יודע הקב"ה שנשמה זו חצי אצל בחור פלוני וחצי אצל זו שעתידה להיות כלתו - הרי מובן, שכאשר הבחור מקיים מצוות שחיובן שייך לאנשים בלבד, עולה קיומן גם עבור חצי השני של הנשמה, שנמצאת אצל כלתו לעתיד. ואף שהוא אינו יודע זאת - הרי כלפי שמיא גליא."³²

ההתקשרות בין איש לאשה הוא ע"י מצוה אחת, ואילו לקב"ה הוא מתקשר במצוות רבות.³³

²⁶ ספר השיחות תשמ"ט חלק א ע' 402 (משום מה לא הוכנסה שיחה זו שהוגהה בשנית בספר התוועדויות תשמ"ט חלק ב).

²⁷ ספר השיחות תשמ"ט חלק א ע' 309. התוועדויות תשמ"ט חלק ב ע' 397.

²⁸ כתובות סא, א. ושי"נ. רמב"ם הלי אישות פרק כ"א הי"ד. טושו"ע אה"ע ספ"ב סי"ג.

²⁹ זהר חלק ג דף ז, ב. דף קט, ב. דף רצו, ב.

³⁰ זהר חלק א דף צא, ב. וראה בשיחות שסומנו להלן בהערה 42.

³¹ השלמות לשיחת ש"פ שמות כ"ג טבת מבה"ח שבט תשמ"ט (התוועדויות תשמ"ט חלק ב ראש העמוד 187). וראה גם שיחת ש"פ תצא תשכ"ד (תורת מנחם חלק מ' ע' 341).

³² שיחת כ"ה אייר תשד"מ התוועדויות תשד"מ חלק ג עמוד 1819-1820. שם עמוד 3-1862.

³³ 'היום יום' כ"ג שבט. הובא ונתבאר באריכות בהתוועדות ש"פ שמות תשי"ג (שיחות קודש' חלק ד ע' 127. 'תורת מנחם' חלק ז ע' 274). ובהתוועדות י"ט כסלו תשט"ז שיחה ה' (תורת מנחם' חלק טו ע' 270. מובא להלן ב'נספחים' ע' 128).

השמחה הגדולה ביותר

השמחה הגדולה ביותר בחיי האדם היא – שמחת נישואין... וביאור הטעם³⁴ ... איתא בזהר³⁵ שאיש ואשה הם נשמה אחת, אלא שבירידת הנשמה לעוה"ז, באה מחצית הנשמה בגוף של זכר, והמחצית השנייה – בגוף בת-זוגו. ולכן נקרא כל אחד מהם (מי שאינו נשוי) בלשון "פּלג גופא"³⁶, ("ויאינו אדם", שזה עוד פחות מ'פּלג גופא')³⁷.

"מכיון שהגוף הוא מתאים להנשמה (כשם שכל חומר מוכרח להיות מתאים להצורה שלו), והנשמה באה לעולם באופן שאיש ואשה הם שני חלקים של אותה הנשמה (כנ"ל) – הרי גם הגוף הוא באופן זה, שאיש ואשה הם שני חלקים של גוף אחד, ולכן כל חלק בפ"ע נקרא בשם "פּלג גופא"

ומכיון שעד הנישואין נשמתו אינה בשלמות עדיין הרי כן הוא גם בעבודתו, שאינה יכולה להיות בשלמות.

ועפ"ז יובן הטעם לגודל השמחה בנישואין – כי כאשר מצטרפים יחדיו שני חצאים של נשמה אחת, שעד עתה היו בנפרד, ויתכן שנולדו במדינות שונות³⁸, והקב"ה ש"יושב ומזווג זיווגים" צירפם יחד – הרי זה מביא לשמחה גדולה... וגם עבודתו יכולה להיות בשלמות"³⁹.

ועוד ענין בזה:

ידוע שבענין הנישואין מתגלה כח הא"ס⁴⁰ בנבראים ע"י ענין ההולדה, ובלשון חז"ל⁴¹: "ולדן וולד ולדן עד סוף כל העולם".

"עולם" מלשון העלם, ו"סוף כל העולם" פירושו – שמתבטל ההעלם דהעולם, "...ולכן ענין זה נעשה ע"י השמחה דוקא, כיון ששמחה מבטלת את ההגבלות"⁴².

לימוד ב'כולל'

כל תלמיד 'תומכי תמימים' שואף להיות בשליחות המלך, למלא את היעוד אליו חונך, להיות נר להאיר, להכין את עצמו ואת סביבתו לקבלת פני משיח צדקינו⁴³ בפועל ממש. שזהו תוכן היציאה לשליחות. וזאת היא טובתו וטובת משפחתו בגשמיות וברוחניות⁴⁴.

³⁴ ראה ד"ה ענין הילולא דרשב"י במאמרי אדה"ז – 'אתהלך-לאזניא' בתחלתו. 'מאמרי אדמו"ר האמצעי - ויקרא' חלק ב ע' תרצו ואילך (גם להלן בינספחים' ע' 115). המשך וככה תרל"ז (ע' קנו) פרק צ"ז. המשך יונתי תר"מ ס"ע מו ואילך (יתורת שמואל' תר"ם חלק ב סוף עמוד תקצה ואילך). וראה גם 'אגרות קודש' חלק י ראש עמוד קסא. 'לקוטי שיחות' חלק כב ע' 62 [במתורגם ע' 69].

³⁵ 'זהר' חלק א שם.

³⁶ 'זהר' חלק ג שם.

³⁷ ראה יבמות סג.א. הערה 52 ב'לקוטי שיחות' חלק כב ע' 62 [במתורגם ע' 69].

³⁸ ובלשון הרבי המהר"ש: "וזהו שרש ענין שמחת נשואין שמה' אשה לאיש ומ"מ מאז נולדו ה"ה רחוקי' זמ"ז שזה מתגדל אצל או"א, וזאת מתגדלת אצל או"א ש"פ רוב הם רחוקי' זמ"ז במרחק רב עד שאינם נודעים כלל וכלל זל"ז כו', עד שמגיע זמן קישור הנשואין אז בא אחד או כותב לו במכתב איך שבעיר פ' אשר גם היא אינה נודעת לו ואין לו מכירים בשם יש אחד שרוצה להשתדך עמו, והאיש הבינים [=ביניים, השדכן] משתדל בכל כחו לקרב המרוחקי' שהיו קרובים תחלה וכמ"ש לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת [בראשית ב, כג]" מהספר 'יתורת שמואל' תר"ם חלק ב ע' תקצה.

³⁹ ש"פ תצא תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה וע' 416. 'תורת מנחם' חלק יב ע' 200). וראה גם שיחת מוצאי ש"ק פ' בשלח י"א שבט תשכ"ד אות ט הנחה בלתי מוגה (שיחות קודש' [מהדורה ישנה] תשכ"ד עמוד 154. מובא ב'ילקוט י"ד כסלו תשל"ט' ע' 119. 'שידוכים ונישואין' ע' 221 [170] ואילך 'יתורת מנחם' חלק לט סוף ע' 43. וגם להלן בינספחים' ע' 126).

⁴⁰ ראה 'לקוטי תורה' שיר השירים דף מ, א. ובכ"מ. ב'ספר המאמרים מ'לוקט' חלק ב ע' 81 מציינין גם לד"ה 'כל הנהנה' תרנ"ב (סה"מ תרנ"ב ע' קל). סה"מ תרפ"ו ס"ע רכו ואילך. וראה בפירוט ד"ה 'פדה בשלום' תשמ"ו 'ספר המאמרים מ'לוקט' חלק ה ע' פז-פח.

⁴¹ זבחים ל"ז ב. ועוד.

⁴² כל הנ"ל על פי שיחות ש"פ תזריע וש"פ תצא תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה ע' 265. וע' 416. 'תורת מנחם' חלק יא ע' 173. וחלק יב ע' 200).

⁴³ שיחות ש"פ חיי שרה תשנ"ב (ספר השיחות תשנ"ב ע' 97 וע' 11 ועוד. 'התועודות' תשנ"ב חלק א ע' 286. וע' 298 ועוד).

עוד בענין היציאה לשליחות ראה להלן ע' 117, ולעיל סוף ע' 8 וגם 'לקוטי שיחות' חלק ג' פ' ויצא. סעיף ג' 45 וראה בענין זה בשיחות י"ט כסלו תשי"כ. 46. אודות שתי התקופות בחייו והנהגתו של כל יהודי, ושהמעבר ביניהם הוא בחתונה.

אולם כדי להצליח בשליחות צריכה להיות הכנה מתאימה. חלק מההכנה היא לימוד תורתנו הקדושה לפחות שנה 47. הלימוד צריך להיות בחיות ובהתלהבות, 48, ובפשטות הוא לימוד בכולל חסידי. עוד פרטים מסומנים כאן בהערה 49.

לזוג שכתבו שבתוכניתם שהבעל ילמד בכולל לאחר הנישואין כותב הרבי 50:

"סדר החיים כשהבעל לומד תורה חלק מימו (עכ"פ) – מובן שזוהי ההתחלה הנכונה ושצריכה להיות בבני ישראל [כיון שהחתונה היא ההתחלה דבנין עדי עד] – אבל מובן גם כן, שזוהו קשור בהגבלה ומדידה וקצת צמצום בנוגע לגשמיות. וכיון שזוהו נרגש בחיי יום ויום ומאידך – צריכים להיות החיים דבני ישראל – כמו שנאמר – מתוך שמחה וטוב לבב ובטחון – הרי צריכה להיות הסכמה על סדר חיים כזה – מראש והסכמה מלאה ומתוך שמחה (על שמתחילים חייהם – בחיי תורה, תורת חיים). ואם יסכימו שניהם על זה ובאופן הנ"ל יהי רצון שיהא כל זה בשעה טובה ומוצלחת".

זאת אחת הסיבות, שבתקופה הראשונה אחרי החתונה יש לגור בסביבה חסידית ויר"ש 51. וראה גם להלן ע' 112 והערה 970 שם.

מובן ופשוט שאברך חסידי משתדל ללמוד בכולל חסידי, שהלומדים בו הם אני"ש. נוסף לתוכן הלימוד הכללי, יש בדרך כלל בכולל חסידי גם שיעורים מיוחדים בנושאים הקשורים בחיי משפחה, עניינים בהם לא עוסקים קודם החתונה. גם השיחות עם אברכי אני"ש ורבני הכולל עוזרות לבנות בית חסידי כראוי. במקומות אחרים יש חשש לשמוע ולקבל דברים זרים, המבוססים על הנחות והנהגות לא חסידיות. לא תמיד עומדים על מיד על הטעות והחסרון שבהם. חשוב שבתקופה הראשונה בחיי הנישואין יהיה הבעל קשור למקום תורה שיסודה בהררי קודש, ובהדרגת אלו הקשורים לרבותינו נשיאינו.

פרטים ומקורות נוספים נמצאים בקונטרס 'הזכות ללמוד בכולל אחרי החתונה' 52 נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה בשם 'ליקוט מספרים'.

אבל היו גם הוראות אחרות המבהירות ומשלימות את הענין, אם כי לא מוכח שמדובר בשנה הראשונה אחרי החתונה:

"ענין של כולל הוא, אשר מי שנפשו חשקה בתורה וכל חפצים לא ישוו בה בעיניו וכו' – מקילים עליו למלאות תשוקתו. ומסלקין הבלבול דאגות הפרנסה אבל – [...] יחפש ענין של פרנסה מלאה, ויקבע עתים לתורה עכ"פ – בכל יום בנגלה ובחסידות בחברותא" 53.

44 כמבואר בכמה וכמה שיחות במשך כל השנים. חלקן נמצאות ב'ספר השליחות' ובספר 'תורת השליחות'.

45 ע' 788 ובמתורגם ע' 41. וראה גם 'תורת מנחם' חלק כט ע' 167.

46 'תורת מנחם' חלק כז ע' 207 ואילך וגם להלן ב'נספחים' ע' 26.

47 במכתב מיום כ"ה תשרי תשי"ל ('אגרות קודש' חלק כו במהדורת תשנ"ט ע' ד. במהדורת תשס"ג ע' רכב) כתוב: "וכיון שהנוהג שהלימוד בכולל הוא לערך שנתיים ימים, דעתי בנידון זה שודאי כן צריך להיות...." וענין שם האם זו הוראה פרטית. ועד"ז ראה גם בספר 'מאוצר המלך' חלק א ע' 309. ב'בית משיח' גליון 408.

48 'לקוטי שיחות' חלק כג ע' 540. וראה 'אגרות קודש' חלק כג ע' רצד ('שידוכים ונישואין' 213 [164]).

49 בספר 'הבית היהודי' ע' 481 הערה 10. ועוד פרטים אודות לימוד בכולל נאספו במדור 'ניצוצי רבי' בחוברות 'התקשרות' תקצח, תקצט (פרשת ויגש ו' טבת תשס"ו ופרשת ויחי י"ג טבת תשס"ו).

50 על פי תצלום כ"י בספר 'מאוצר המלך' חלק א ע' 313. ב'לקוטי שיחות' חלק לד ע' 296 מצויין שהמכתב משלהי מר-חשון תשכ"ה.

51 'אגרות קודש' חלק טז ע' רג. חלק יח ע' רא. ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ד הובא נוסף למכתבים גם גם מכתב מיום י"א אלול תשי"ט. ראה גם בספר 'מאוצר המלך' חלק א ע' 309.

52 יצא לאור בקיץ תשס"ח ע"י 'אירגון יגדיל תורה' קראון הייסט.

המוכנות ליציאה לשליחות מתבטאת גם בקניית הרהיטים לקראת החתונה. בדרך כלל כל זוג צעיר עובר מספר פעמים דירה עד שמוצא את מקומו המתאים. בכל מעבר יש פירוק והרכבת הרהיטים, שמקצר את תקינותם ושלימותם. יש להתחשב בזה בעת קניית הרהיטים. יש דברים שאפשר לקנות אחרי החתונה, ואפילו שנה שנתיים אחר כך, לפי הצרכים וההתאמה לדירה. בפרט מי שחושב שמקום שליחות תהיה מעבר לים, הרי לא לוקחים ארונות ומקרר וכדומה למדינה אחרת.

גם במקרה ביתי יכולות להיות בעיות בשמירת שבת, ויש להתחשב בכך בעת קניית המקרר לזוג הצעיר. פרטים בזה ראה להלן הערה 937 בע' 108.

בקשר לקניית רהיטים⁵⁴ יש גם להזכיר שהרבי הזקן ראה זכות לעצמו בכך שביטל את השימוש במיטות רחבות⁵⁵, וזה כמו הזכות של חימום המקוואות והנהגת השיפור בשחיטה ע"י השימוש בסכינים מלוטשים.

באם לחתן או לכלה יש אח או אחות מבוגרים יותר שעדיין לא נשואים, יש לדאוג לבקשת מחילה גמורה ושאר הפרטים שמופיעים בהוראות הרבי בענין זה⁵⁶.

דור ישרים יבורך⁵⁷

כל זה מהצד הרוחני, ויש לדאוג גם לצד הגופני. לכן עוד לפני שנפגשים פעם הראשונה, ובודאי לפני שמחליטים סופית על השידוך, ולפני שמפרסמים זאת, עוד קודם לכן יש לקבל את התשובה החיובית של הבדיקות של 'דור ישרים'. בדיקות אלו מאשרות שאין ניגוד בריאותי ואין מניעה תורשתית לזוג זה להינשא זל"ז. אם לא בדקו קודם כדאי לעשות זאת כמה שיותר מהר.

הרב מרלאו ז"ל, שאל את הרבי אודות הבדיקות הללו ונענה שגם בענין זה קובעת דעת הרופאים, ואין זה ענין עליו יכולים להחליט רבנים.

הרב יהודה קלמן שי' מרלאו בקש להראות המצו"ב, ושואל איך עליו להתייחס לזה כששואלים אותו עד"ז

- כלכל שאלה רפואית – (ומה נשתנה?) לשלוח לרופא מומחה במקצוע זה.

הרב יהודה קלמן שי' מרלאו בקש להראות המצו"ב, ושואל איך עליו להתייחס לזה כששואלים אותו עד"ז

אם לא עשו בדיקות 'דור ישרים' יש אפשרות לעשות בדיקה מהירה ביותר, אלא שהדבר עולה הרבה יותר, יש להתעניין במשרדי 'דור ישרים' 026499888.

⁵³ זה לשון המענה לאברך שהוצע לו לחלק את יומי, חצי יום בכולל וחצי יום בעסקים. צילום הכי"ק בבית משיח' 656, פי פנחס ט"ו תמוז תשס"ח.

באם לדעת אביו שי' - סיכויים טובים בזה - יתענין בזה. בנוגע לכולל: ענין של כולל הוא, אשר מי שנפשו חשקה בתורה וכל חפצים לא ישוו בה בעיניו, וכו' - מקילים עליו למלאות תשוקתו, ומסלקין הבלבול דדאגות הפרנסה. אבל- המחליט שעליו להתעסק דוקא בפרנסה כפשוטה וטרוד בחפוש בזה, ושתי המשפחות זוגי' - שיחיו - מסייעים לו בהטרדא ובהפזור הנפש וכו' און מיט א קאך בכ"ז [ן בכל זה] - מה תועיל ביאתו למקום הכולל למשך איזה שעות כיוס? וה"ז [והרי זה] ביטול זמן וכו' וכו', וד"ל. - וע"פ [= ועל פי] החלטתם הני"ל - יחפש ענין של פרנסה מלאה ויקבע עתים לתורה עכ"פ [= על כל פנים] - בכל יום כנגלה ובחסידות בחברותא.

⁵⁴ כדאי לקחת בחשבון, שבדרך כלל זוג צעיר עובר דירה מספר פעמים בשנים הראשונות. ולכן יש לדאוג שהרהיטים יהיו כאלו שניתנים לפירוק ולהרכבה, ואינם רהיטים יחד פעמיים. רצוי מטות בגודל מתאים, ושיהיו מצויידות בארגז תחתי גדול ועמוק. שהרי בדרך כלל חסרים מקומות איכסון בדירה.

⁵⁵ 'שמועות וסיפורים' חלק ב ע' 42. אך פרט זה אינו מופיע ברשימת הזכויות שב'ליקוטי דיבורים' חלק ד ע' 1436 [במתורגם חלק ה ע' 11032].

⁵⁶ ראה: 'אגרות קודש' חלק ו ע' קה. חלק ז ע' רסט. חלק ח ע' שטו. חלק ט ע' קפב. חלק יא ע' רמא. חלק יז ע' רצב. חלק כ ע' רכז-ח. ועוד.

⁵⁷ ע"ד לשון הפסוק תהלים קיב, ב

ההכנות לחתונה

"כיון שהזמן שקודם הנישואין ולאחרי הנישואין הוא היסוד על כל משך החיים, הרי דבר הפשוט הוא, שככל שמשקיעים יותר בהיסוד, תגדל יותר התועלת בהבנין, ולכן, ככל שיתמסר יותר לתורה ועבודה בימים אלו, יתוסף יותר לאח"י בהבנין דהנישואין, לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות"⁵⁸. יחד עם זאת אין לפגוע בתקופה זו "בפעולות דהחזקת היהדות והפצתה... שהרי התעסקות בפעולות כאלו - זהו מההכנות המתאימות לחתונה ולבנין בית בישראל בנין עדי עד מאושר בגשמיות וברוחניות..."⁵⁹.

את ההכנות הגשמיות לחתונה עושים ההורים (מלבד מדידת המעיל, הסרטוק וכדומה)⁶⁰ כדי שהחתן והכלה יהיו פנויים להכנות הרוחניות. הרבי כותב⁶¹ שעל ההורים לשמוח בטרחה שנופלת עליהם מזה שעוסקים בהכנות הגשמיות כדי לפנות את דעתם של החתן והכלה. כדי לעזור גם בהכנות הגשמיות הוספנו להלן ב'נספחים' ע' 181 רשימה (חלקית)⁶² של דברים שיש לסדר ולקנות ועוד לקראת החתונה.

ישנם בין אנ"ש מספר אמרגנים, העוזרים בסידורי החתונה. מציאת אולם, תזמורת, צילום, הפקת הזמנה, ושאר הדברים וגם בגד של הרבי לחתן וכלה. בדרך כלל הם משתדלים לחסוך בהוצאות, והשירות אינו עולה למחותנים (הם מקבלים את שכרם מבעלי המקצוע אותם שכרו). מי שנעזר בנסיונם חוסך מעצמו לפעמים כאבי ראש וטרדות ידועים לנו בינתיים שלושה, והם: (לפי סדר א"ב): ר' יוני כהנא 8616770-09. ר' שניאור פליישמן 0506685770. ר' מענדי שיף 0526770772. אין לנו ידיעות על טיב השירות, ואין אנו לוקחים אחריות עליהם.

הרבי אמר וכתב וציוה לפרסם⁶³: "...חתונה חסידותית היינו בהרחבה בכל ענינים הרוחניים". ו"שיעשו חתונה גדולה ברוחניות שזה קשור בכך שהחתונה קטנה בגשמיות וחומריות"⁶⁴. וראה עוד להלן בתחילת פרק 'האולם' ע' 72.

בעת שכירת דירה יש ללמוד מבעלי ניסיון. כדאי שליקויים שמצויים בדירה יצוינו בכתב. רצוי להשתדל שבחווה לא תהיה התחייבות "להחזיר את הדירה כמו שהייתה". היו מקרים שבסיוס השכירות בעל הדירה בא בדרישות מוגזמות ודרש לתקן דברים שהיו מקולקלים לפני השכירות. כמו כן יש לבדוק את כיווני האויר של הדירה, בדרך כלל דירה הנמצאת בצד צפון של הבנין, יותר קר בה בחורף ופחות מאוורר בקיץ. בפרט בפינה הצפונית מזרחית של הבנין. מספר עצות [לא על אחריותנו] בנושא השכרת ורכישת דירה מצורפות מצורף להלן ב'נספחים' ע' 155 ואילך.

בתקליטור המצורף לחוברת ישנן דוגמאות לחוזי שכירות וקנית דירה, שנערכו על ידי ת"ח מומחים יראי שמים המבינים בהלכות וגם בחוקים הקשורים בנושאים אלו.

⁵⁸ ש"פ קרח תשח"י (תורת מנחם' חלק כג ע' 110).

⁵⁹ ראה 'אגרות קודש' חלק טו ע' רמ-רמא. ולהלן בהערה 349 בע' 46.

⁶⁰ שיחת כ' מנ"א תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה ע' 393-394 'תורת מנחם' חלק יב עמוד 153-155 ואילך) מצורפת להלן ב'נספחים' ע' 19. וראה 'אגרות קודש' חלק כו [מהדורת תש"ט] ע' ה. וראה שיחת ש"פ בשלח תשכ"ד: " כמו"כ דובר בנוגע לבזבז כספים עבור חתונות, כולל גם מה שמערבים בזה את החתן והכלה, להתרוצץ בשביל ביגוד ורהיטים כו', לדאוג איזה סוג מרק יגישו בסעודת החתונה, וכיו"ב, בה בשעה שצריכים להתכונן לחופה באופן הראוי - ע"פ המבואר בספרי מוסר, ראשית חכמה וכיו"ב, ובספרי חסידות, כיצד צריכה להיות הנהגת החתן כו' - לא רק שיעור זמן של הילוך כ"ב אמה לפני חופתו, אלא במשך כמה זמן לפני כן!..." (שיחות קודש' (מהדורה ישנה) ע' 144, 'תורת מנחם' חלק לט ע' 10 וע' 44).

⁶¹ אגרות קודש כרך ט ע' קו מובא בשיערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קט. 'שידוכים ונישואין' ע' 144 [116]. וראה גם שיחת כ' מנ"א תשי"ד שם.

⁶² איננו יודעים מי הכין את הרשימה המקורית קרוב לודאי שלא מאנ"ש, אנו השתדלנו לשנות ולהוסיף ולהתאימה עבור חסידים.

⁶³ נסמן להלן בתחילת פרק 'האולם' ע' 70 בהערות. וראה גם שיחת מוצאי ש"ק פ' בשלח י"א שבט תשכ"ד אות ט. הנחה בלתי מוגה (שיחות קודש' (מהדורה ישנה) תשכ"ד עמוד 154. 'תורת מנחם' חלק לט ע' 10 וע' 44. מובא ב'ליקוט י"ד כסלו תשל"ט' ע' 119. 'שידוכים ונישואין' ע' 221 [170] וגם להלן ב'נספחים' ע' 126). וראה 'אגרות קודש' חלק ל ע' ל.

⁶⁴ וראה 'מקדש מלך - אוצרות רבי' חלק ד ע' תפו: "ביחידות להורי לפני נישואי בתם אמר הרבי: "מיזאל ניט מאכען אגרויסע חתונה". ושאלו: האם להזמין פחות אנשים? השיב: לא, צריכים להיות הרבה אנשים. וכששאלו למה הכוונה הבהיר שהכוונה לפרחים וגפרורים עם שמות האורחים שהיו אז באופנת החתונות".

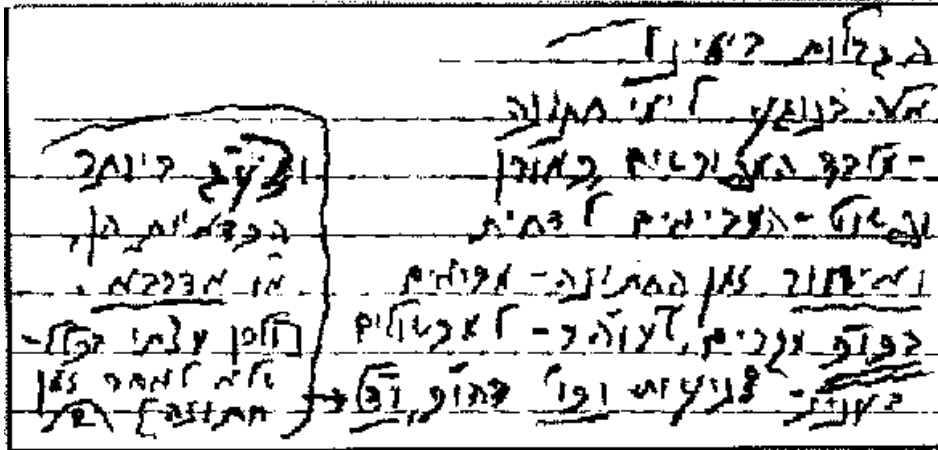
זמן ומקום החתונה

ידועה דעתו ובקשתו⁶⁵ של הרבי לקצר כמה שיותר את הזמן בין החלטה לחתונה, ועד כדי כך שמספר הגבלות לגבי מועד החתונה, שהיו נהוגות בעבר, בוטלו (כדלהק) על ידי הרבי⁶⁶ כדי לזרז את מועד החתונה⁶⁷.

במקרים חריגים יש להתייעץ עם רב או משפיע הבקי בהוראות הרבי בנושאים אלו⁶⁸.

חסידיים אומרים שהיות והקמת בית בישראל צריכה להיות מבוססת על החלטה נפשית חזקה להתנהג לפי כל הוראותיו של הרבי, לכן כדאי להתחיל להתעסק בשידוכין רק כאשר מוכנים נפשית⁶⁹ לקיים גם את הוראת הרבי להתחתן מיד בהקדם. בחור או בחורה שעדיין לא מוכנים נפשית (או שיש הפרעות אחרות), מוטב שלא יתעסקו בשידוכין, עד שיהיו מוכנים להתנהג ולבצע את (כל) דברי הרבי החל מענין הקדמת וזירוז זמן החתונה. על כל פנים כשמתעסקים בשידוך צריך להיות עם החלטה שמוכנים להתחתן, ולא לדחות מתוך חששות או פחד מהחתונה וחיי הנישואים. כמובן שלא מדובר על עיכובים שאינם תלויים בחתן ובכלה אלא בהורים וכדומה.

ב'ספר המנהגים'⁷⁰ ועוד⁷¹ מוזכרים מספר הוראות לגבי הזמן בו עושים חופות. אולם מאוחר יותר ניתנה הוראה של הרבי⁷² שההגבלות הללו (חוץ מהמפורשים, כמובן ופשוט) בוטלו, וצריך להקדים את החתונה כמה שיותר מהר, ולא להתחשב בהגבלת הזמנים הללו. וזה לשונו של הרבי בענין זה:

הגבלות בימינו אלה בנוגע לימי חתונה – מלבד המפורשים, כמובן ופשוט – המביאים לדחית ואיחור זמן החתונה – מביאים בכ״כ מקרים, בעוונותינו הרבים – למכשולים בעיני צניעות וכ״ו דחתן וכלה, וד״ל וצריך עיון גדול ביותר הכדאיות הן, או אדרבא [ולכן עצתי בכלל – שלא לאחר זמן חתונה]

⁶⁵ מספר קטעי מכתבים בישערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' צה ואילך. 'שידוכים ונישואין' ע' 129 [104] ואילך. 'מאוצר המלך' חלק א ע' 305. וע' 310, 311. 'אגרות קודש' חלק יא ע' קמוח. חלק יג ע' וע' 152. חלק כד (תשנ"ח) ע' קכד. שם ע' עז. שם חלק כו (תשנ"ט) ע' רנו. שם חלק כז (מהדורת תשס"ו) עמודים עב, דט, שעב.

⁶⁶ 'לקוטי שיחות' חלק יד ע' 303. 'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' צה.

⁶⁷ כנראה שלכן התפשטה לאחרונה אצל אנ״ש הדעה שיש להשתדל מאוד לעשות את החתונה תוך חודש, חודש וחצי, חודשיים.

⁶⁸ היו מקרים [יוצאי דופן] שהרבי נתן הוראה להתעניין בשידוך למרות שהייה ידוע שהחתונה לא תוכל להיות תוך זמן קצר.

⁶⁹ במענה לא' שרצה להשתדך באופן שהחתונה תהי' לאחר זמן רב כותב הרבי: "בימינו אלה הנה מכמה טעמים (כולל גם - דיר״ש) אינו ענין צו בינדען זיך ועאכו״כ א צווייטן [=אינו ענין לקשור את עצמו ועל אחת כמה וכמה לקשור מישהו אחר] - באם התכנית שהחתונה תהי' לאחר זמן רב. ואדרבה - כל המקצר בזמן שבין החלטה והחתונה - ה״ז משובחי״. (ממכתב שנת תשכ״ו). 'לקוטי שיחות' חלק יד ע' 303. 'אגרות קודש' חלק כד (מהדורת תשנ״ח) ע' רכז. וראה גם 'אגרות קודש' חלק כה (מהדורת תשנ״ט) ע' קצט. וראה 'אגרות קודש' חלק ל ע' קנז: **ע״פ שו״ע – מקום להפגש עם בת ישראל וכו׳ כשכבר מוכנים לחתונה בפועל ולא חדשים ועאכו״כ שנים לפני זה..**

⁷⁰ ע' 76.

⁷¹ הספר 'הבית היהודי' ע' 458 והמקורות לזה שם בע' 462. 'שמחת עולם' עמודים 44-46. 'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' צו ואילך.

⁷² 'שערי הלכה ומנהג' חלק ה ע' רסז. מצילום כתב יד קודש בשבועון 'בית משיח' 416 [כ״ח אייר תשס״ג] מודפס בספר 'מאוצר המלך' חלק א עמ' 310 וביצדיק למלך' חלק ז ע' 227 מובא שזהו מכתב מיום י' שבט תשמ״ו אל הרב גבריאל צינר שיי מובא גם ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' צט (בקשר לאדר א). 'התקשרות' קסא (י״ט מני״א תשנ״ז) ע' 18 בשם הרי״ל גרונר שיי ועוד. מוזכר בפשיטות ע״י הרב י״ש גינזבורג בהתקשרות' תנו. מובא גם ב'דבר מלך' ע' 65.

התאריך המדויק של החתונה **נקבע ע"י הכלה**⁷³ בעזרת מדריכת כלות או רבנית הבקיאה בזה.

[בארץ ישראל] רצוי **(אם אפשר בקלות)** לקבוע את החתונה בחצי השני של השבוע, היות וכדאי שהחתן יספיק 'לנוח' לאחר הטיסה מבית חיינו, שם הוא מתכוון לחתונה ולחיי הנישואין. שם בבית חיינו הוא עולה לתורה בשבת שלפני החתונה⁷⁴ כדלהלן ע' 42 (בשעת הצורך עולה החתן לתורה בבית חיינו בשבת קודם נסיעתו, חוזר לארץ ועולה לתורה שוב בשבת לפני החתונה. וראה להלן הערה 310 בע' 42). בכל אופן חתנים רבים רבים שחתונתם היתה ביום שני, עלו לתורה בשבת ויצאו לארץ במוצאי שבת. והצליחו מאוד. (יש מדריכי חתנים המתנגדים לזה. אבל הימים לפני החתונה ב770 יקרים וחשובים מאוד, שלא בערך לשהייה בימים אלו בארץ).

בהתאם לקביעת זמן החתונה מסדר החתן את כרטיסי הטיסה לבית חיינו, כך שיוכל לעלות שם לתורה בשבת שלפני החתונה. גם אם הזמן החתונה המדויק עדיין לא נקבע, אפשר לנסוע ואחר כך לשנות את מועד הטיסה חזרה, אך לפעמים זה לא קל.

אם החתונה אמורה להערך בסוף חודש כסלו או בטבת, יש לבדוק ולהזהר שלא תקבע לתאריך הניטל, שהוא (גם בארץ ישראל⁷⁵) הלילה שבין 24 ו-25 בדצמבר למניינם⁷⁶. התאריך בכל מדינה לפי ליל אידם של רוב הנוצרים במדינה זו, בזמן הזה⁷⁵.

מקום החתונה הוא כפי שיתדברו שני הצדדים⁷⁷. המנהג ברובו הוא לעשות את החתונה במקום מגורי הכלה⁷⁸, או במקום שמשפחת הכלה בוחרת⁷⁹. יש הוראות של הרבי להשתדל לסדר את החתונה בכפר חב"ד⁸⁰. יש הוראה לעשות במקום שמחזק שכונה יהודית⁸¹. יש הוראה לסדר את חתונה בשכונת קראון הייסט, גם אלו הגרים בשכונה אחרת⁸².

הרבי כותב⁸³ שלא לעשות את החופה ואת הסעודה בשני מקומות, כדי לא לטלטל את הקהל ואת החתן והכלה, ממקום אחד לשני⁸⁴ (וראה כאן בהערה).

להלן בעמוד 73 ובעמוד 78 **ענינים רבים** שיש להקפיד בבחירת המקום והאולם, **ולא לסמוך על בעלי האולם** ולחשוב שהם מסדרים בצורה חסידית כראוי.

⁷³ ובהתאם למתאפשר מבחינתה להיות טהורה, תוך התייעצות עם רבנית הבקיאה בהלכות טהרת המשפחה. וראה 'אגרות קודש' חלק ט ע' מו (מתורגם ב'אגרות קודש מתורגמות' חלק ב' ע' 115). ו'לקוטי שיחות' חלק כט ע' 461 (בסוף העמוד): **שנדאי להשתדל אם אפשר שתהיה חופה טהורה**. ומש"כ באגרות קודש חלק ז ע' פח ו'בליקוטי שיחות' שם (בראש העמוד) הרי מכתב זה מהשנים שהיתה הקפדה להתחתן דוקא בחצי הראשון של החודש, משא"כ בשנים שאחר כך, הרי פעמים רבות הרבי הורה לעשות בזמן המתאים שתהיה חופה טהורה, ולא לדחות את החתונה. **לגבי חתונה בחצי השני של החודש** ראה 'שערי הלכה ומנהגי חלק ה' ע' רסז (מצילום כתי"ק) 'צדיק למלך' חלק ז ע' 227. וראה התקשרות קסא ע' 18. התקשרות תקל ע' 16 הערה 35. 'שידוכים ונישואין' ע' 134 [108] והערה 99 [75] שם.

⁷⁴ ראה שיחת ש"פ חקת תשי"י ('שיחות קודש' חלק א ע' 110. 'תורת מנחם' חלק א ע' 125).

⁷⁵ 'אגרות קודש' חלק יג ע' קכ. שם חלק יד ע' 352. שיחת כ' כסלו תשל"ז סעיף לח ('שיחות קודש' (מהדורה ישנה) ע' 338. וראה עוד ב'התקשרות' גליון שת (י"ב טבת תשס"ח) ושי"י.

⁷⁶ 'נטעי גבריאל' חנוכה ע' תיב. 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א ע' שז. וראה 'אגרות קודש' חלק יז ע' רלז. 'תורת מנחם' חלק י ע' 144. ספר השיחות תשי"א חלק א ע' 192 והערה 72. 'התועודות' תשי"א חלק ב ע' 49 והערה 63 ושי"י. 'שערי הלכה ומנהגי חלק ה' ע' קעח על פי צילום כתב יד קודש בשבועון 'כפר חב"ד' מס' 705. הובא גם ב'אוצר מנהגים והוראות' יורה דעה ע' נד וראה שם סוף עמוד ס.

⁷⁷ 'אגרות קודש' חלק כא ע' תו. וראה גם 'מאוצר המלך' חלק א ע' 312.

⁷⁸ ראה 'אגרות קודש' חלק כב ע' לא: "נישואי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע היו, כנהוג בישראל, במקום הכלה באוורוטש..."

⁷⁹ 'לקוטי שיחות' חלק כד ע' 464. 'אגרות קודש' חלק טו ע' של. חלק כו (מהדורת תשנ"ט) ע' ד.

⁸⁰ 'אגרות קודש' חלק כג ע' רצה.

⁸¹ 'שמחת עולם' ע' 48, 'שידוכים ונישואין' ע' 141.

⁸² 'לקוטי שיחות' חלק לט ע' 323.

⁸³ 'אגרות קודש' חלק יב ע' תלב. 'שידוכים ונישואין' ע' 140 [113].

⁸⁴ ואעפ"כ נוהגים בקראון-הייסט בפשיטות שהחופה היא בבית חיינו 770, וסעודת המצווה מתקיימת באולם 'אוהלי תורה' הנמצא מעבר לרחוב. ועל סמך זה יש העושים את החופה ב-770 שבכפר חב"ד, ואת הסעודה בביהכ"נ 'בית מנחם'. ויש לעיין לגבי מקומות אחרים. אם רוצים לעשות את החופה בישיבה או בבית חב"ד שבעיר, שהוא מעין 770, מקומו של הרבי שבעיר, האם זה דומה לנהוג בקראון-הייסט, או שזהו בדיוק הענין עליו מדבר הרבי במכתבו הנ"ל שבהערה 83.

הרב מסדר הקידושין

אין מנהג קבוע איזה צד בוחר את הרב מסדר הקידושין.⁸⁵ רצוי שיתדברו בזה שני הצדדים. לכאורה סידור הקידושין שייך לצד החתן, כי מעיקר הדין החתן הוא זה שצריך לברך את ברכת האירוסין, אלא (שכדי שלא לבייש את מי שאינו יכול) תיקנו שמישהו אחר מברך ומוציא את החתן. מצד שני, הענין שייך לרב המקום שבו עושים את החתונה. והיות שכני"ל מקום החתונה קשור לצד הכלה, הרי גם מינוי הרב שייך לצד הכלה. עדיף שיהיה הרב החב"די של המקום. יש לזכור את הלשון במכתבו של הרב⁸⁶ "...רבני אני"ש, שהם נקראים מרא דאתרא על פי חסידות,..."

אין מניעה שאבא של החתן או הכלה יהיה המסדר קידושין, אך רצוי שמישהו אחר יקרא את הכתובה.⁸⁵

בכל אופן צריך להיות רב מומחה בענין סידור הקידושין,⁸⁷ כי יכולות להיות הרבה בעיות הלכתיות (אחד מרבני אני"ש התבטא פעם, שאותן דקות בהן הוא עוסק ב'סידור קידושין' הן אצלו רגעי מתח רב, כי צריך לשים לב לדברים רבים שיהיו בצורה נכונה ומהודרת, ובסיומן הוא מרגיש הקלה ושמחה).

רצוי גם שיהיה רב חסידי שחי את הצד הרוחני של הרגעים הנשגבים של החופה. לא בְּכָדִי חסידים מאוד רצו ורוצים שהרבי בעצמו יהיה מסדר הקידושין. והרבי הקודם היה בעצמו מסדר הקידושין של הרבי עם בתו הרבנית.

אם החתן הוא 'איטר יד' (שמאלו) או איטר רגל, עליו לבדוק אצל הרב, באיזו יד שלו הוא יענוד לכלה את הטבעת, באיזו רגל ישבור את הכוס, ובאיזו רגל יכנס לחדר יחוד וכו'.⁸⁸

אם הכלה היא 'איטרת יד' (שמאלית), יש לבדוק אצל הרב, באיזו יד שלה החתן יענוד לה את הטבעת. וראה להלן ע' 26.

יש להודיע מראש לרב מסדר הקידושין את כל השמות הפרטיים של החתן והכלה, וכן אם יש להם כינויי שרבים משתמשים בו ואת שמות אביהם, כדי שאפשר יהיה לכתוב את הכתובה כראוי, ויש בזה מספר פרטים.⁸⁹

ווארט / תנאים

אחרי קבלת ההחלטה על השידוך עורכים לרגל קשרי השידוכין סעודה מיוחדת הנקראת 'ווארט'. יש הנוהגים מיד עם סיום ההחלטה לעשות התוועדות קצרה וצנועה הנקראת 'אמירת לחיים' ומשתתפים רק המחותנים ובני המשפחה בלבד. יש לזכור את הוראת הרב⁹⁰ שלא להוציא הוצאות גדולות על חגיגת האירוע.

ידועה דעתו של הרב⁹¹ ושל הרבי הקודם בקשר לעישון, ובפרט שבחורים לא יעשנו. ובקשותיו והוראתו⁹², שמי שמעשן ימעט ויפסיק "ועייזו יהיה לו טוב בגשמיות וברוחניות". לכן חשוב שהחתן לא יחלק סגריות (כפי שהיו שנהגו כך בעבר). יש המחלקים סוכריות, ויש המחלקים מטבע לצדקה.⁹³

⁸⁵ הענין נידון ונסמן ב'נטעי גבריאל' נישואין חלק א עמודים קלה-קלו. ובספר 'מנהג ישראל תורה' ח"ד נישואין ע' קכא. 'הנישואין כהלכתם' חלק א ע' שנו ואילך ועוד.

⁸⁶ 'לקוטי שיחות' חלק כג ע' 508. 'אגרות קודש' חלק טז ע' לג.

⁸⁷ ראה באריכות 'חקרי מנהגים' (גורארייה) חלק ב ע' קצז. ושם נסמן [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתקיה: 'חקרי המנהגים'].

⁸⁸ ר' מנחם ש"י כהן מצפת (טל 0504177031) מכין כעת מהדורה חדשה של הנהגות והלכות הקשורות באיטר יד, ואפשר להתייעץ בו. אפשר גם להסתכל בספר 'דיני איטרי' מאת ר' נחמanson ש"י, רחובות, תש"ע.

⁸⁹ 'הנישואין כהלכתם' חלק א ע' חצר ואילך. 'סדר כתובה כהלכתה' (שטרן) ע' כה ואילך. 'סדר קידושין ונישואין' ע' כא ואילך. 'נתוב הכתובה' (זנד) ע' 159 ואילך.

⁹⁰ מ"ש וק"י מהתוועדות ה'ווארט', עלייה ההוראה שנסמנה להלן בהערה 98.

⁹¹ אוסף מכתבים ושיחות סיפורים ועוד בנושא הפסקת העישון מובאים ב'התקשרות' רמב (פ' ויקהל-פקודי החודש כ"ד באדר תשנ"ט) ע' 11-13, ובחוברת "התמים" גליון יז (אדר-ניסן) תשס"ב ע' 74-78 [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתקיה הנקראת: PDF מתוך חוברת ה"תמים"]. אבל ראה גם 'מורה לדור נבוכ' חלק ב ע' 242.

⁹² 'אגרות קודש' הרבי הריי"ץ חלק ז ע' סו. וראה גם שם בעמודים: עז, עז, פז.

ע"פ הוראת הרבי יש להזהר מאוד ולהמנע⁹⁴ מלהשתמש במלה 'אירוסין', שהם ממש קידושין (כי אחר האירוסין, הרי האישה היא אשת איש על פי ההלכה באופן מוחלט) עם כל המשמעות שבדבר⁹⁵ (רק לפני מתן תורה 'אירוסין' היתה הכוונה לשידוכים של היום)⁹⁶.

ה'ווארט' נערך בדרך בבית הורי הכלה⁹⁷ או בסמיכות, ומאורגן על ידם.

הוראת הרבי⁹⁸ היא שלא להוציא הוצאות גדולות על חגיגת ה'ווארט'. אם מכינים סעודה עם לחם, יש לזכור להכין יין לכוס של ברכת המזון⁹⁹.

גם כשעורכים ווארט יש לזכור את דברי הרבי: "כאשר מתאספים יחד, לאיזו מטרה שתהיה, אפילו למטרה הקדושה ביותר, צריך להיות אנשים בפני עצמם ונשים בפני עצמן"¹⁰⁰.

בעת (מסיבת 'אמירת הלחיים' על השידוך, ובזמן) ה'ווארט', מדברים בדברי תורה¹⁰¹ ומברכים את החתן והכלה. החתן חוזר, מאמר חסידות¹⁰². ביספר המאמרים - מלוקט' חלק ד יש לפחות שני מאמרים המתאימים לחזרה ב'ווארט'¹⁰³, ד"ה 'שיר המעלות' וד"ה 'גן נעול'. כדאי לדאוג מראש

⁹³ על פי המבואר בשיחת י"א שבט תשמ"ח סעיף י': "הצעתי ובקשתי... להנהיג כן בכל מקום... עיי' שנותנים... שליחות-מצוה לתת לצדקה..." (ספר השיחות חלק א' ע' 239. התוועדות חלק ב' ע' 307. וראה שם ע' 312-311). וראה להלן ע' 76 בהערה 648.

⁹⁴ אגרות קודש' חלק יח ע' שנב. שם חלק כו (מהדורת תשס"ג) ע' קמ. שיחת ש"פ תשא תשמ"א אות נג (שיחות קודש' (מהדורה ישנה) תשמ"א חלק ב סוף עמוד 512) ואילך. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' צ. 'שידוכים ונישואין' ע' 110 [90] ועוד. ולהעיר שבישידוכים ונישואין' שם מצויין השיחה משנת תשל"ט, ולא מצאתי בשנה זו אלא בשנת תשמ"א. וראה גם ב'הערות וביאורים - אהלי תורה' מס' 819 ש"פ בהעלותך תשס"א ע' 31.

וראה גם בספר 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' קיא, וע' קיח, ששולל את השימוש במלה 'אירוסין' לפני החתונה, ומביא בשם הספר 'שלמת חיים' חלק ב סימן לו שחושש בזה משום קדושין. ובספר 'נתיבות התפלה' (דיני טעויות בתפלה) מביא מהספר* 'אילה שלוחה', נגד השימוש הלא נכון במלה 'אירוסין'.

יש חוגים מסוימים וגם באמצעי התקשורת הדתיים וחרדים המתעקשים להשתמש במילה אירוסין לגבי קישרי שידוכין. אך זה פלא, שהרי בכשרות וכמה וכמה ענינים הם משתדלים להחמיר ולהדר, ואילו כאן מחפשים קולות והיתרים, לשימוש לא כלשון התורה. ובספר 'מנהג ישראל תורה' נישואין ע' עא לא חושש לקרוא לבחור ארוס ולבחורה ארוסה, אך חושש ומחפש היתר לקרוא להם חתן וכלה, ולפלא כיצד הוא נותן חשיבות ודין לדבר שקשור במנהגים (אולי אי אמירת חתן וכלה) ואילו דבר עם משמעות חמורה של אשת איש, עובר אצלו בקלות.

בספר 'קול אריה' על עניני נישואין, ושם בעמ' כח מביא מס' 'אילה שלוחה' וכתבי הר"ן עמ' יא (גראסווארדין תש"א, והוא תשובת ומכתבים, להג"מ נפתלי הכהן שווארט' זצ"ל אבדק"ק מאד, נולד תר"ו לאביו הגה"ק בעל היקול אריה' ונסתלק בשנת תרנ"ז), וז"ל: "מה שנשתרבב המנהג בזמן האחרון, כשמודיעים בעתונים או ע"י פתקאות ומכתבים גלויים מקישור תנאים של החיתון, מדפיסים פלוני ופלונית "מאורשים" - זה לא נכון. דלשון אירוסין בלשון התורה וגמרא, גם אחר חתימת התלמוד וגם עד דורינו האחרון, קוראים קידושין אירוסין, ולא לעשיית תנאים. אי"כ בוודאי לא נכון לכתחילה לומר על קישור תנאים לבד, שנעשה אירוסין. ולכתחילה יש לחוש למה שכתוב במשנה שלהי מסכת גיטין (פח, ב) "יצא שמה בעיר מקודשת, הרי זו מקודשת" ולפעמים על ידי כמה סיבות נתבטל השידוך, ולמה נפרסם בעולם שהיא מקודשת בעוד שאין כאן אפילו ריח קידושין".

בוא וראה בחז"ל (סוכה לד, א) אמר רב חסדא הני תלת מילי אישתני שמייהו מכי חרב בית המקדש. ופריך הש"ס מאי נפקא מינה, עיין שם מה שתייר. הרי דכל השתנות השמות מורה על קלקול הדורות ח"ו. דהא תליא ליה בחורבן בית המקדש תובב"א, וחז"ל מזהירים אותנו כדי שנדע שמה הקדום ולא נכשל, ובוודאי אם היה בידם מעיקרא לפעול שלא יבואו לידי שינוי שם היו משתדלים. ולמה נשנה אנו לכתחילה לקרוא לקישור תנאים בשם אירוסין, ועל ידי זה יתרגל העולם לקראו כן, ולמחר ללמוד הבן פרק נערה המאורסה וידמה בדעתו שנערה המאורסה היינו נערה המשודכת בקשר תנאים. וכמה בחורים על ידי שלמדו בבית הספר, ותירגם להם מורם המקרא 'מאורסה' בל"א "פערלאבט", חשבו שנערה המאורסה היא בלא קידושין רק בקישור חיתון בתנאים של שידוכין לבד כבזמינו, וד"ל, עכ"ל שם.

⁹⁵ ראה רמב"ם הלכות אישות פרק א הלכה ב, פרק ג הלכה ו, ועוד. ומפורט ב'אנציקלופדיא תלמודית' ערך 'ארוסה', חלק ב עמוד קפב. וראה 'אגרות קודש' חלק ל ע' נא "כיון שמזכירה שמשך זמן הייתה מאורשת ו'נפרדו' - צריכה לברר אצל רב היש לעשות מה בזה לבטל האירוסין לגמרי."

⁹⁶ 'לקוטי שיחות' חלק ל ע' 245.

⁹⁷ 'כתר שם טוב' (גאגין) ע' תקצב (ספר זה מובא מספר פעמים ב'לקוטי שיחות'). אמנם, ביטעמי המנהגים' ע' תא כותב: "שמעתי שסעודת התנאים שייך לחתן..." אבל ראה להלן הערה 317 בעמוד 42 שהרבי כתב על מעין זה: "אין אנו אחראים לשמועות", "יומי יודע אם שמועה אמיתית היא".

⁹⁸ 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 510. הובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' צב. 'שידוכים ונישואין' ע' 109 [89]. וראה גם שיחת מוצאי ש"ק פ' בשלח י"א שבט תשכ"ד אות ט. הנחה בלתי מוגה (שיחות קודש' (מהדורה ישנה) תשכ"ד עמוד 154. 'תורת מנחם' חלק לט ע' 10 וע' 44 מובא ב'ילקוט י"ד כסלו תשל"ט' ע' 119. 'שידוכים ונישואין' ע' 221 [170] ואילך וגם להלן בינספחים' ע' 126). וראה תצלום כ"ק בספר 'מאוצר המלך' חלק ב ע' 164. וראה 'אגרות קודש' חלק ל ע' ל.

⁹⁹ ראה להלן ע' 66 לגבי אופן הגבהת והחזקת הכוס. ובדבר הזהירות לגבי היין ראה להלן ע' 53 ובהערות 435 ו 436 שם

¹⁰⁰ שיחת ש"פ ויקהל-פקודי תשי"ט ('תורת מנחם' חלק כה ע' 87-86) עפ"י הזהר חלק ב ע' קצו, ב. ו'אור החיים' ראש פ' ויקהל.

¹⁰¹ משא"כ בחתונה בעת החופה, בזמן הקידושין-אירוסין, הרי הכלה שותקת ('לקוטי שיחות' חלק א ע' 51. במתורגם ע' 44). וכן אחר כך בסעודת החתונה, בדרך כלל אין דיבורים גם לא 'דברי תורה', כיון שבסעודת החתונה עיקר הענין הוא לשמח חתן וכלה (יש מקרים ומקומות מסוימים בהם יש קהל 'מיוחד', ואז מנצלים את ההזדמנות לדבר דברי התעוררות).

¹⁰² 'אגרות קודש' חלק יג ע' קלה. וראה הערה 104, ולהלן בעמוד 36 מיומנו של של ר' בערל יוניק ז"ל.

¹⁰³ מאמרים בלתי מוגהים: ד"ה 'צור תעודה' שביספר המאמרים' תשי"ט ע' 563, ו'ביתורת מנחם' חלק כד ע' 175. ד"ה 'איתא במדרש' שביספר המאמרים' תשל"ב ע' 46. ד"ה 'להבין ענין הילולא דרשב"י' ביספר המאמרים' תשי"ל ע' 218.

שיהיו בידי הקהל עותקים מהמאמר, כדי להקל על ההקשבה (והשקט). היו פעמים שהרבי אמר שהחתן ידבר גם ענין בנגלה¹⁰⁴.

יש הוראות שונות בענין ה'ווארט'. בדרך כלל אין מנהגנו לכתוב תנאים בזמן ה'ווארט'¹⁰⁵, אלא כותבים אותם ביום החתונה לפני ההליכה לחופה¹⁰⁶ (יש מספר הוראות לבודדים לנהוג בצורה אחרת, וכנראה הם הוראות במקרים מיוחדים).

נוהגים ב'ווארט', לפי הוראת הרבי¹⁰⁷, רק לקבל קנין (חוץ ממקרים מיוחדים שהחתן או הכלה היו במדינה אחרת והרבי כתב שלא כדאי בשביל זה לנסוע מעבר לים). ההתחייבות היא על עצם השידוך¹⁰⁸, או/ו שיבואו להתחתן בתאריך מסוים או עד תאריך מסוים. ההתחייבות בווארט היא רק 'קנין דברים' ולא התחייבות עצמית. על עצמו, אלא מעין הצהרת כוונות, הצהרה של החתן והכלה שהם מתכוונים להינשא זה לזה. לכן הסעודה נקראת 'ווארט' וזה כדי לחדד ולהבהיר שהכל הוא רק ווארט=מלה, אמירה, והקנין הוא רק 'קנין דברים'¹⁰⁹. היא לפני פעולת קבלת הקנין, יש להסביר לחתן/כלה וכו' על מה היא ההתחייבות בקבלת הקנין.

סעודת ה'ווארט' נחשבת כסעודת מצוה¹¹⁰, כי גורמת לקבל על עצמם ביתר רצינות את הכוונה להינשא. היא נחשבת מעין 'מכשירי מצוה', שמביאים לידי קיום המצוה של פרו ורבו¹¹¹.

סעודת ווארט, תנאים. היא אחד מהמזמנים המיוחדים שרק בהם מנגנים את הניגון ארבע בבות' של הרבי הזקן, וראה להלן ע' 35 ובנסמן שם בהערה.

קבלת הקנין עושים בדרך כלל ב'קנין סודר' בפני שני עדים כשרים שאינם קרובים למחותנים, שייחדו אותם לשם כך. מקבלים קנין מהחתן והכלה (יש כאלו שעושים קבלת קנין גם מהאבות המחותנים ואם יש ערבים מקבלים קנין גם מהם). כל פעם שצריך עדים יש לבדוק שיהיו עדים כשרים, ואין קירבה משפחתית בין העדים עצמם, ובין העדים לצדדים הנוגעים בדבר.

וכך מקבלים קנין סודר: אחד מהעדים¹¹² לוקח סודר (=בגד [ראוי שהבגד יהיה ברוחב לפחות שלוש אצבעות מ"מ אולי לא גארטל צר]) השייך לו (לעד עצמו), ומקנה את הבגד לחתן ע"י שהחתן תופס את

¹⁰⁴ ר' נחום ש"י ב"ר משה בנימין קפלן מספר: כשהשתדכתי (מיד אחרי חה"פ תשכ"ח), נגשתי לרבי באמצע ההתוועדות עם בקבוק משקה כנהוג. הרבי שאלני: "בודאי תחזור בווארט מאמר?". אני הנעתי את ראשי כהסכמה. הרבי המשיך: "בודאי אתה תאמר גם ענין בנגלה?" שוב הנעתי את ראשי כהסכמה, ואמרתי לחיים. ב'ווארט' שהיה ביום ראשון, הנוכחים לא נתנו לי לומר מה שהכנתי בנגלה. ביום ה' נכנסנו ליחידות. הרבי שאל: "האם חזרת מאמר?" עניתי בחיוב. הרבי שאל: "איזה מאמר?" עניתי: "את המאמר של שבת" וראיתי שהרבי נהנה מזה. הרבי המשיך לשאול: "האם אמרת ענין בנגלה?" שתקתי והרבי שאל: "האם לא אמרת?" עניתי שהתחלתי והפסיקו אותי. אמר הרבי "אתה 'בטלן'". החתונה היתה אור ל"ג אלול. וביום ראשון אחרי הצהריים קבלו הורי מסר שהרב חדקוב מחפש אותי. התקשרתי אליו והוא שאלני: "היכן היית בתפילת מנחה? היו יכולים לחסוך אמירת תחנון", והוא בקשני להכנס אליו בהזדמנות הראשונה. כמובן הגעתי אליו מיד, הוא אמר לי: "הרבי אמר שאתה חייב לו ענין בנגלה, ובכן באחד מה'שבע ברכות' תראה לומר ענין בנגלה (ולמסור לי שכך עשית)". כמובן שבשעות הבאות ישבתי ב-770 להכין (קטעי הדיבור הנ"ל מתורגמים מאידיש).

¹⁰⁵ ראה 'התקשרות' חוברת ע (פי תולדות תשנ"ו) ע' 15 (מובא להלן ב'נספחים' ע' 11). וראה 'בקודש פנימה' ע' 97 והמבואר להלן ב'נספחים' ע' 7. וראה 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' שסו.

¹⁰⁶ אצל הרבי התנאים נכתבו ונחתמו בזמנים נפרדים (וי' כסלו תרפ"ט, ולא כפי מובא בימי חב"ד בטעות) בין השידוך לחתונה. וראה מה שכתב בזה ר' יוסף ישעיה ברוין בחוברת "התמים" גילון ג' כסלו תשס"א ע' 24 הערה 1. וכן הדיון שם אודות שינויים בנוסח התנאים אצל הרבי.

¹⁰⁷ מובא ב'התקשרות' חוברת ע, (פי תולדות תשנ"ו) ע' 14 (העתק מצורף להלן ב'נספחים' ע' 9).

¹⁰⁸ 'סדר קידושין ונישואין' ע' ה. בהערה ח' כתב שהצורך בקבלת הקנין הוא עפ"י מש"כ הרמ"א ב'חושן משפט' סימן רז סעיף טז, וביאבן העזר' סימן נ' סעיף ו. וראה אריכות ב'אוצר הפוסקים' סימן טו סעיף קטן מב אות א [חלק טו סוף עמוד 236 ואילך]. וראה וראה 'בקודש פנימה' ע' 97 ולהלן ב'נספחים' אחרי ע' 6 (נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'תשורות והערות וביאורים', בקובץ בשם 'מה מתחייבים בווארט').

¹⁰⁹ ראה 'שולחן ערוך' אדה"ז 'חושן משפט' דיני עדות ושטרות סעיף טז. וראה 'בקודש פנימה' ע' 97 (נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'תשורות והערות וביאורים', בקובץ בשם 'מה מתחייבים בווארט').

¹¹⁰ 'שולחן ערוך' אדה"ז או"ח סי' תמד סעי' טו. 'הנישואין כהלכתם' חלק א ע' קא-קב ובהערות 129-124 ובנסמן שם. ובמה שמובא ב'פסקי תשובה' סי' קצד עוד טעם שזו סעודת מצוה, שהרי אסור לקדש בלי שידוכין (רמב"ם הלכות אישות פרק ג הלכה כב. שו"ע יאבן העזר' סימן כו סעיף ד). וראה גם 'דיני איטר' נחמנסון ע' 244 בהערה. **אודות סעודת מצוה** ראה להלן הערות 637, 638, ולהלן ב'נספחים' ע' 112.

¹¹¹ 'בקודש פנימה' ע' 97 ולהלן ב'נספחים' ע' 7

¹¹² פרטים נוספים ודיוקים ב'סדר קידושין ונישואין' ע' י. נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קפו ואילך. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' צז. חלק ב' ע' תקעא ובמקומות שסומנו בספרים אלו. וראה גם 'הערות וביאורים' - אהלי תורה' גילון 924 (פי תצא תשס"ו) ע' 47.

הסודר בידו¹¹³ ומגביהו (רצוי שהסודר יהיה כולו רק ביד החתן [בלי שאחר יחזיק עמו] ושיגביהו שלושה טפחים), ובזה הוא קונה את הסודר של העד, ועי"ז הוא החתן משתעבד ומקנה את התחייבותו. החתן מחזיר את הסודר לעד. כעת העד עושה את אותו התהליך עם הכלה. הכלה תופסת את הסודר בידה (היא לבדה) ומגביהה אותו, ובזה היא קונה את הסודר, ועי"ז זה היא מקנה את התחייבותה. הכלה מחזירה את הסודר לעד (יש הנוהגים שהעד חוזר על התהליך עם כל מי שמתחייב, דהיינו ההורים, כל אחד בפני עצמו. העד מקנה לו את הסודר ועי"ז קונה את ההתחייבות).

יש נוהגים שגם ב'ווארט' (ולא רק בכתיבת התנאים) אחרי קבלת הקנין, שאמהות החתן והכלה שוברות, ביחד, צלחת חרס¹¹⁴.

קישורי התנאים הם הכנה לנישואין. התנאים הם ההתקשרות בין החתן והכלה, והנישואין הם היחוד שלהם¹¹⁵.

היה מן הראוי שבאותו הזמן שהחתן חוזר את המאמר, הכלה תחזור שיחה או (תוכן של) מאמר ואפשר את אותו מאמר עם הנשים שבעזרת הנשים (מקום נפרד). וזאת היא התחלה טובה שהרי התקוה והשאיפה של הזוג היא לצאת לשליחות, ושם בודאי תפעל הכלה ותלמד שיעורי תורה לנשים. חשוב כי גם הנשים, הבאות לברך ולשמח, תזכינה לתוכן רוחני תורני (כמובן אם ח"ו הנשים יושבות באותו חדר עם הגברים, הכלה לא תדבר בפניהם וגם לא עבור הנשים).

יש מכך תועלת נוספת והיא: בעזרת הנשים פעמים רבות קולו של החתן אומר המאמר לא כל כך נשמע, וקשה שם להקשיב למאמר. לכן חשוב שגם שם תהיה אמירת דברי תורה, ועוד שכאשר הנשים תקשבנה לדברי הכלה לא יהיו דיבורים, וממילא גם לא תהיה הפרעה בעת אמירת המאמר על ידי החתן. ומה טוב אם הכלה תאמר את אותו המאמר (לפחות תוכן), או ענין שוה או קשור למה שאומר החתן. באם כל זה לא אפשרי, כדאי שלכלה ולסובבות אותה, יהיו עותקים של המאמר אותו חוזר החתן, ותוכלנה לעקוב ולהקשיב, לאמירת המאמר.

הסדר הוא שבין הווארט לחתונה החתן והכלה נכנסים לרבי ליחידות (יחידות פרטית, ובשנים שאח"כ יחידות כללית), לקבל הוראות כהכנה לחתונה, ולקבל ברכות להכנות לחתונה ולכל החיים יחד. לכן, בזמן הווארט, אחרי קבלת הקנין ואמירת המאמר, זהו הזמן המתאים להשמיע יחידות של הרבי לחתנים וכלות. רצוי ביותר להראות את היחידות בוידאו עם תרגום ללשון הקודש (ראה להלן ע' 75). תועלת מיוחדת יש כשמשמיעים את דברי הרבי כאשר הקהל יושב בנוח, שלא כמו בזמן החופה, שכולם עומדים וחלק מהקהל לא יכול לשמוע ולראות.

בשנת הקהל משתדלים לקשר כל ענין עם התוכן של הקהל. ולכן כדאי גם ב'ווארט' להזכיר את ענין ההקהל שהוא למען ישמעו וילמדו ויראו את ה' אלוקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה.

ההלכות והמנהגים בקשר לתשלום לשדכן, מפורטים באריכות בספרי העוסקים בזה, כגון 'הנישואין כהלכתן' פרק ד'. וכדאי לסדר את הדברים ולא לדחותם ללאחר זמן¹¹⁶.

החתן והכלה לא מצטלמים יחד לפני החתונה. ביחידות' לאחד החתנים אמר הרבי: "אני מאוד לא מרוצה מזה שחתן וכלה מצטלמים ביחד, כי זה היפך הצניעות... זוהי פריצות גדולה עד אחרי החתונה אסור להצטלם יחד", והרבי ביקש מהחתן לפרסם זאת¹¹⁷.

¹¹³ רצוי בידו הימנית, ואיטר ביד שמאל שהיא הימין שלו. 'דיני איטר' נחמסון ע' 244.

¹¹⁴ צלחת חרס דוקא – כי חרס אי אפשר לתקן וגם לא להתיד ולעשות משהו חדש, כפי שאפשר לעשות בשברי כלי זכוכית. הטעמים לזה משום זכר לחורבן, או משום וגילו ברעדה (ראה המקורות המובאים 'אנציקלופדיא תלמודית' כרך יב, טור רלא). 'רשימת דברים' חלק ג ע' לח-לט, בשם הבעל שם טוב: "שידוכין או תנאים או ווארט אם אם אחד מהצדדים נחרט וקרע את התנאים, או ביטל את הווארט אין לו תקנה, כמו כלי חרס אין לו תקנה בהגעלה. ואילו נישואין יש להם תקנה אם אין מתדיירין, התקנה "גירושין", כמו כלי זכוכית שזורקים אותה בתנור". (מובא בספר 'אוצר סיפורי חב"ד' חלק יד ע' 178. וכעין זה כתוב ב'יתולדת אהרן'. (ר' אהרן מזיטומיר) 'ליקוטים' שבסוף הספר' דף מז ע' ד. ומובא ב'שולחן העזר' סימן ג סעיף א בהערות 'שמלה לצדיק' ראש עמוד נג.

¹¹⁵ ד"ה 'שיר המעלות לדוד' תשכ"ב (ספר המאמרים מלוקט חלק ד ע' רנא - קונטרס ל"ג בעומר תש"ג).

¹¹⁶ ביום שבת קודש פי' וישלח י"ד כסלו שנת תשי"ד במלא עשרים וחמש שנים לחתונת הרבי, לא ראו החסידים שהרבי מתכוון להתוועד (כמתואר ביומן בישיחות קודש חלק ה ע' 467). הרה"ח ר' פיניע אלטהוויז ז"ל, דפק על פתח חדרו של הרבי ואמר שהוא בא לתבוע את שכר השדכנות שבשעתו אביו ר' בנימין אלטהוויז שהיה השדכן הרשמי של הרבי לא רצה ליטול. הרבי שאלו "יומה רוצנכם?", ור' פיניע אמר שמבקש שהרבי יתוועד. הרבי הסכים, וזכינו בהתוועדות מיוחדת במינה (נישואי הנשיאים' ע' 121). בהתוועדות זו דיבר הרבי הרבה גם על חתונה בכלל ומנהגי חתונה בפרט, ועל ההתוועדה היא זו שקישרה אותנו עם הרבי. וכל זה בזכות דמי השדכנות.

ידועה דעתו של הרבי שהחתן והכלה לא יפגשו (אחרי הווארט) לפני החתונה¹¹⁸. לאחת הכלות כתב הרבי: "מדריך היהדות בכלל והחסידות במיוחד להמנע מפגישת החתן והכלה לפני החתונה. וכל-שכן שלא לנסוע למדינה אחרת לצורך כך"¹¹⁹. אם יש הכרח להפגש, אזי יש לעשות זאת בצנעה ובלא פרסום. בודאי שיש לשלול (תופעה שהגיעה מחוגים אחרים) שהחתן יתארח בבית משפחת הכלה כאשר היא נמצאת שם, וכן הכלה לא תתארח בשבת אצל משפחת החתן כאשר הוא שם.

בשנים שהרבי היה מסדר קידושין, הייה זוג, חתן וכלה, שבקשו מהרבי שיהיה אצלם מסדר הקידושין. הרבי שאלם כיצד הם באו מארצם לבית חיינו - במטוס אחד או בשני מטוסים נפרדים. כשספרו שבאו במטוס אחד, אמר הרבי שאם כן הוא לא יהיה אצלם מסדר הקידושין, כי זה היפך הצניעות¹²⁰.

אם בכל זאת נפגשים יש לזכור ולהזהר בכל הלכות יחוד. ואדרבא¹²¹ בזמן זה שיש כבר ההכרות וקירוב הדעת בין הבחור והבחורה, יש להזהר עוד יותר מאשר לפני כן.

אין ללמוד מהוראת הרבי בעבר למישהו לפייה אפשר להפגש פעם בשבוע, כי שם דובר על מקרה מיוחד¹²², ואינה תואמת להוראות עליהם שמעו מספר פעמים בשנים שאחר כך. נוסף לכך ישנה ההוראה:

'צו-צו' (צו-צו) וצו-צו האלה על ציון הנישואין-אצל האם אלוהים לעיר אמת

ידוע – שבכלל רצוי שלאחר החלטה על שידוך והנישואין – ימנעו החו"כ שי להיות בעיר אחת¹²³

כל ההלכות של **איסור יחוד** תקפים לגבי החתן והכלה גם אחרי הווארט, עד אחרי הנישואין. ובמיוחד יש להקפיד בתקופה זו, בה יש כבר יותר קירוב הדעת בין הבחור והבחורה.

אם החתן והכלה משוחחים בטלפון¹²⁴, בתקופה זו, הרי הם (גם) לומדים יחד. וכן אם משום מה הם נאלצים להיפגש, ינצלו הזדמנות זו (גם) ללימוד תורה יחד¹²⁵.

בהזדמנויות אלו משלימים את מה שהייה צריך לדבר עליו בפגישות לפני החלטה על השידוך¹²⁶

¹¹⁷ 'לקט למדריכה' ע' 111 בשם הרי"ל גרונר ב'תשורה' כ"ח סיון תשנ"ה. וראה שם סוף ע' 109 מ'התקשרות' גיליון ע' 15 (מובא להלן ב'נספחים' ע' 11). וראה בקטעים מיומנו של הרי"ל גרונר שי' (בשבועון 'כפר חב"ד' גליון 1122 כ"ז טבת תשס"ה ע' 33).

¹¹⁸ אחד מחשובי אנ"ש סיפר שהרבי אמר לו ביחידות דברים חריפים ביותר בקשר לפגישות של חתן וכלה, והתבטא במילים 'שומו שמים'. מובא ב'התקשרות' גליון ע' 15 (מובא להלן ב'נספחים' ע' 11). וראה את דבריו של הרה"ח שלום בער חייקין להלן ב'נספחים' ע' 5.

¹¹⁹ ממכתב (מתורגם מאנגלית) ט"ז מר חשוון תשכ"ב. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' צב. מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' 113 [93]

¹²⁰ תשורה משמחת הנישואין של משפחת רייכמן, מובא ב'לקט למדריכה' ע' 112, וראה שם ע' 109.

¹²¹ שהרי ההלכות יחוד היא גם בין כאלו שאינם מוכרים ז"ל. אבל אצל בקרובים מוכרים שילבו גם בהן, יש שינוי, כדוגמא: ההיתר ש'בעלה בעיר' לא מועיל. (נטעי גבריאל נשואין חלק ב ע' חצר, משו"ע 'אבן העזר' סימן כב סעיף ח. ו'אוצר הפוסקים' חלק ט ע' סח).

¹²² באותן שנים הושקעו כוחות רבים כדי שישכימו לכסות את הראש עם פאה... והתנהגות שלא להפגש בכלל היתה בגדר 'גזרה שאין הציבור (של אז) יכול לעמוד בה'. וראה 'בקודש פנימה' ע' 84 – 85 והערה 116 שם. בספר 'חוסן ישועות' (טברדוביץ) חלק א ע' לב בהערה 6 כותב: "מלבד מקרה מיוחד שהכלה איימה לבטל את השידוך בגלל זהוהרבי היתיר חתן להיפגש עימה פעם בשבוע".

¹²³ תצלום כ"י"ק בספר 'מאוצר המלך' חלק ב ע' 167, ובתשורה 'סארקין סימפסון' כ"א סיון תשס"ז ע' 6. וראה גם 'מקדש מלך – אוצרות רבי' חלק א ע' 48. וראה גם שיחת ש"פ בשלח תשכ"ד ('שיחות קודש' (מהדורה ישנה) ע' 144, 'תורת מנחם' חלק לט ע' 11 הערה 24). ב'מקדש מלך' חלק א ע' 48 מובא מכתב: "כבר א"ל מכבר, שלדעתך, עליו להיות לא בניו יארק עד החתונה (בשטטו"מ) ואין מלון מכשיר ענין אשר ע"פ שו"ע אין צריך לעשותו...".

¹²⁴ ביומנו של ר' לייבל גרונר שי' "וואס וויינגער זיר טרעפן איז אלץ בעסער. נישט טרעפן זיך אדער רעדן אויפן טלפון מער ווי איין מאל א וואך. און ווייניקער מאכט אויך ניט אויס..." [= כמה שפחות להיפגש – יותר טוב. לא להיפגש או לשוחח בטלפון יותר מפעם אחת בשבוע, ופחות מזה – גם לא נורא] ('שערי שידוכין' ע' רה).

¹²⁵ ביחידות לחתנים וכלות מוצאי י"ט-כ"ף כסלו תשנ"ב (בלתי מוגה) אומר הרבי: "ובפרט] **שלא אחרי הנישואין (שאז אין בכך פגיעה ח"ו בענין הצניעות) עוסקים החתן והכלה יחדיו בלימוד התורה**". המילה **בפרט** משמעותה שגם לפני החתונה כאשר מאיזה סיבה החתן והכלה מדברים יחד, אז יעסקו גם בלימוד תורה. מלה זו לא נמצאת בהנחה שבספר 'התועודויות' תשנ"ב (חלק א ע' 398. מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' 200), אך שומעים אותה בהקלטה. המילה **בפרט** שנשמטה נמצאת בהנחה בספר 'שיחות קודש' חלק א ע' 419 (יצא לאור ע"י 'ועד כתבי קודש' תשנ"ג). וראה גם להלן הערה 956 בעמוד 107. הקלטת השיחה נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה בשם: 'יחידות לחתנים וכלות לפי חודשים' חודש כסלו, הקובץ נקרא 'כסלו תשנ"ב' בדקה 4: 45.

¹²⁶ ב'יאגרות קודש' של הרבי הקודם, (חלק ב ע' תע) יש מכתב באריכות על הבית היהודי החסידי ונמצא שם הקטע הבא: **'חליפות מכתבי ושיחת המאורסים יחיו, המתכוננים בעזה"ל ליסוד ביתם על בסיס של יראת שמים אהבת התורה וחיבת הקדש, הנה מלבד רשמי**

רצוי שהחתן לא יתבטא לומר 'הכלה שלי', וכן הכלה לא תאמר 'החתן שלי'. במכתבים ב'אגרות קודש' רואים שבתקופה בין הווארט לחתונה, בדרך כלל, הרבי מכנה במכתביו את החתן והכלה בשם 'חתן' ו'כלה'. אך ביחסם זל"ז בשם **המיוול"ח** (=המיועד להיות חתנה) והמיוול"כ (=המיועדת להיות כלתו). זה מתאים לכלל התיחסותו של הרבי שנמנע מהצגת החתן והכלה כ'זוג' לפני החתונה, כפי מצבם בזמן זה, על פי ההלכה. אמנם ב'דולרים' הרבי התבטא מספר פעמים, "עבור הכלה" "עבור החתן" גם כאשר נתן את הדולר לחתן או לכלה. אבל לא אמר 'הכלה שלך' או 'החתן שלך'¹²⁷.

חשוב שהכלה תתייעץ **בהקדם** עם רופא ו/או מדריכת כלות בקשר לחיסונים (נגד אדמת וכדומה) ותוספת ויטמינים (ברזל, חומצה פולית וכדומה) הרצויים ונחוצים לקבל לפני החתונה ומועילים לבריאות המשפחה והגדלתה.

במרכז ינשי חב"ד' אפשר לקבל רשימה מעודכנת של מדריכות כלות (מצורף לחוברת שקבלה הכלה).

נסיעה לרבי וקברי אבות

מיד אחרי הווארט או בסמוך לכך כפי המתאפשר¹²⁸, נוסע החתן לבית חיינו¹²⁹ 770 להתכונן לחתונה. כמו יצחק אבינו שהיה לפני חתונתו בגן עדן, כמבואר בלקוטי שיחות¹³⁰. כשיצחק אבינו היה בגן עדן הוא לא עסק בעניני העולם אלא רק בעניני הרוחניות לחתונתו. כך גם החתן בתקופת ההכנה לחתונה עוסק רק בהכנות הרוחניות, ואת ההכנות הגשמיות לחתונה עושים ההורים (מלבד מדידת המעיל, הסרטוק וכדומה)¹³¹.

חתנים מספרים שרצוי לקנות משקה עבור החתונה בחנות הידיוטי פרי' שבשדה התעופה בלוד ביציאה מהארץ. מחיר הוודקה ומשקאות אחרים הרבה יותר זול כאן מאשר בקראון-הייטס ובשדה התעופה שם. בהגיע החתן לארץ, יקבל את כל הקנייה ובלי שישלם עבור המשקל המיותר. בנוסף לכך, מטעמי בטחון, יש בעייה קשה לעלות עם בקבוקי משקה למטוס (אומרים גם, שבשדה התעופה בניו יורק אין בקבוקי ענק (כ-3.5 ליטר) של וודקה וגם לא בקבוקים גדולים. וגם שה'ידיוטי פרי' סגור בזמן שיוצאות טיסות לארץ. יש אומרים שבכלל בניו יורק קשה לקנות בקבוקי ענק של סמירנוף).

הרבי כתב: "בטח לומדים השיעורים בעת הטיסה וכו' כנהוג מאז כמובן נוסף על תפלת הדרך"¹³².

יש כלות (אמנם מעטות) שמשתדלות לנסוע לרבי (לפחות למספר ימים) כהכנה לחתונה¹³³, כפי שהייה הנוהג, שהכלה נכנסת ל'יחידות' לפני החתונה. אלא שצריך להיות באופן שלא תהייה עם החתן יחד באותו מקום, בין הווארט לחתונה¹³⁴. מנהגנו שנשים לא מברכות 'הגומלי' (גם לא יולדת)¹³⁵.

ההרגשים והשקפות על ענינים שונים, הנה נושא הדיבור בסדר ואופן ההנהגה בשמירת חובת האדם להשי"ת בתפלה, ברכה, ושמירת חוקי התורה, ההתחברות עם הטובים וההתרחקות מן ההפכים צריך לתפוס מקום היותר גדול וחשוב, והחזק צריך לעודד את הרפוא". וכדאי לראות גם ב'ספר הזכרונות' חלק ב מסוף פרק צב. עד סוף פרק צד, ובפרט סוף פרק צד.

¹²⁷ הערת הרה"ח ר' שלמה הלפרן ש"י.

¹²⁸ יש המחכים ומעכבים את הנסיעה ל770 עד לקביעת זמן החתונה המדויק, כדי לקבוע את זמן הכרטיס חזרה. אבל אפשר לנסוע מיד אחרי הווארט ואחר כך לשנות את מועד הטיסה חזרה.

¹²⁹ ראה להלן הערות 206, 207.

¹³⁰ ילקוטי שיחות' חלק א פרשת תולדות מסעיף ט' ועד י"ח עמודים 55 – 49 (במתורגם ע' 42-47).

¹³¹ שיחת כ' מני"א תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה ע' 394 סעיף י-יא 'תורת מנחם' חלק יב עמוד 154 סעיף ט-ז). קטע השיחה נמצא להלן ב'נספחים' ע' 19.

¹³² תצלום כ"ק בספר 'מאוצר המלך' חלק ב ע' 180.

¹³³ ראה 'שדי חמד' מערכת חתן וכלה אות כב. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' נה. ראה שמועות וסיפורים ע' קלה (מהדורת תשכ"ד) מובא בנישואי הנשיאים ע' 122: בחודש אלול תרפ"ז, נסע הרבי הרי"צ ז"ע לאוהל הרש"ב נ"ע. "גם בתנו הרבנית מ' מוסיא שתחי' נסעה אתנו... (אמרו אז בין החסידים, למה דוקא הרבנית מוסיא תחי' נוסעת, מפני שאצלה הוא לפני חתונתה...)".

¹³⁴ ראה לעיל ע' 18.

יש הנוהגים¹³⁶ ללכת לקברי אבות ולקברי צדיקים לפני החתונה. אפשר לעשות זאת מספר ימים קודם ואין הכרח לעשות זאת ביום החתונה.

כשהולכים לבית החיים, ל'ציון', אוהל, ולקברי אבות, נוהגים לטבול במקוה בו ביום, לשתות לפני ההליכה אבל לא לאכול וכו'¹³⁷.

רישום נישואין

החתן והכלה צריכים לסדר את רישום הנישואין ברבנות/מועצה דתית. הם צריכים להופיע לשם בעצמם, אבל אינם חייבים להגיע יחד אל המשרד, חשוב לסדר את הענין לפני הנסיעה מהארץ לבית חיינו ובלית ברירה על החתן להשאיר בידי הוריו יפוי כח לחתום בשמו באם יתגלה צורך לכך. (במספר מועצות דתיות דורשים שהחתן והכלה יגיעו יחד, אבל אפשר לבקש מהם ולקבל את הסכמתם) שלא יבואו יחד, אלא בנפרד). רישום הנישואין יתבצע **שלושה חודשים ל-45 יום** לפני מועד הנישואין. הכלה תופנה לשיחה עם הרבנית/מדריכה של המועצה הדתית. כדאי שהכלה לפני כן עם מדריכת הכלות החסידית שלה.

כשבאים להירשם לנישואין יש להביא תעודת זהות עם הספח, שלוש תמונות פספורט, תעודת נישואין או הכתובה של ההורים, שני גברים עדים שיעידו שהם פנויים וכשרים לנישואין, 600 ₪ לשם תשלום אגרת רישום הנישואין. באם החתן מצטייד באישור שהוא תלמיד ישיבה עלות האגרה הוא קצת יותר מחצי הסכום.

באם כתובת המגורים הרשומה בתעודת הזהות אינה במקום בו נרשמים לנישואין, יש להביא 'תעודת רווקות' מהמועצה הדתית/רבנות במקום המגורים. עלות 'תעודת רווקות' הוא 135 ₪, ויש להצטייד בשתי תמונות ותעודת נישואין או כתובה של ההורים. יתכן שהעדים אינם צריכים להגיע יחד עם החתן/כלה.

בכפר חב"ד נרשמים לנישואין במועצה הדתית הנמצאת בבנין המזכירות טל 039606928 או 039606613, שלוחה 8. קבלת קהל בימים שני, רביעי וחמישי בין השעות 16:30-30:14.

נוספים אפשר למצוא בדפי ההדרכה של הרבנות במצורפים להלן ב'נספחים' ע' 175. רשימת כתובות המועצות הדתיות ברחבי הארץ נמצאת בתקליטור המצורף לחוברת, בתיקייה הנקראת 'רישום נישואין'.

בירושלים אפשר להרשם גם במשרדי הבד"ץ של העדה החרדית. רישום הנישואין במקום זה קלה יותר, המחר הוא כמאתיים שקלים, ויתכן שאין צורך בעדים אלא מספיק אישור ממוסד לימודים מוכר, וכן אין כל כך הקפדה על מועד רישום הנישואין, אך יש להתענין אצלם לפני כן. הכתובת לרישום הנישואין של הבד"ץ ירושלים הוא רח' שטראוס 26 בניני זופניק, בימים א-ה בשעות 11-13, 17-19 טל. 026246345 (יתכן שלא עונים בטלפון לפני הצהריים).

¹³⁵ 'ברכות הנהנין מבואר' (הרב חיים פרוס) ע' 255 וע' 262. וראה 'הערות וביאורים - אוהלי תורה' 862 ש"פ העלותך תשס"ג ע' 52, בשם הרה"ח ר' יהודא לייב גרונר ש' שהרבי אמר בקשר לאמירת 'הגומל' ע"י יולדת: "וואו האסטו געזען אז א פרוי זאל בענטשין הגומל? גיי און פרעג ביי עלטערע רבנים" [=היכן ראית שאשה תברך הגומל? לך ושאל אצל רבנים מבוגרים], וראה ההמשך שם. המסקנה שם היא שנשים אינן אומרות ברכת 'הגומל' (מובא גם ב'התקשרות' כו ע' 18 והערה 5 שם. מובא גם ב'התקשרות' תקנה בסופו הערה 27). וכך נוהגות הבאות ל-770 שאינן מברכות. וראה 'התקשרות' תרפג שהיתה גם הוראה אחרת [אלא שזה הייה בשנת תשי"ב, וההוראה הנ"ל להרלי"ג היתה מאוחרת יותר בשנת תשט"ז]. ביאגרות קודשי חלק כ ע' קב, מובא שיש בפוסקים דעות שונות, אבל בודאי לא תברך בפני עצמה. וראה גם מה שנשמך ב'שבח הברית' ע' 41 ומסקנתו: "ויש אומרים שהמנהג הוא שאין נשים מברות ברכת הגומל בכלל, ואפילו בשאר חולי וכן מנהגנו".

וראה 'סדר ברכת הנהנין' פרק יג סעיף ג (הוצאה חדשה של השו"ע ע' קלא) בהערות לט-מ, שמהלשון משמע שאין לאשה לברך אלא אחרי לידה ולא אחרי כל מחלה אחרת (כנראה מפני שבלידה נתחייבה בקרבן), ויש קהילות שנשים לא מברכות כלל ברכת הגומל, גם לא אחרי לידה, ושם נסמן. וראה מש"כ ב'מנהג ישראל תורה' חלק א ע' שכב.

¹³⁶ ינטעי גבריאל, נישואין חלק א ע' נה-נו ובהערות שם.

¹³⁷ 'אגרות קודשי חלק ט' ע' שא [המכתב באידיש ותורגם ביאגרות קודש מתורגמות' חלק שני ע' 141]. וראה 'ספר המנהגים' ע' 96. מקורות ודיון בהנהגה זו ראה בספר 'חקרי מנהגים גורארייה חלק א ע' רעג ואילך.

מתנות¹³⁸

מנהג ישראל שנותנים¹³⁹ לחתן ספרי קודש, ש"ס (תלמוד בבלי), וגם ספרי חסידות בכלל זה. לכלה נותנים גם ספרי הלכה בעניינים השייכים להנהגת הבית "בלשון ברורה ודרך קצרה"¹⁴⁰, רצוי שביניהם יהיו ספרים ברורים בהלכות שבת¹⁴¹. ספרים אלו מתווספים לספרים אחרים של החתן והכלה כדי שביניהם יהיה 'בית מלא ספרים', בית מלא בתוכן של הספרים¹⁴².

הרבי ממליץ¹⁴³ לתת לזוג, החתן והכלה, קופת צדקה. נזהרים שהמתנה לא תהיה מהחתן לכלה¹⁴⁴, אלא 'מאמו של החתן'.

יש קהילות בהם נהגו לתת לחתן שעון זהב. היום יש חתנים רבים המעדיפים לקבל במקום שעון מגילת אסתר (שהרי הזוג יצטרך לזה במיוחד כשיצאו לשליחות), וכן ספרי 'התועדויות' או/ו סט 'תורת מנחם' או/ו סט 'אגרות קודש' או/ו סט 'לקוטי שיחות'.

יש להזהר ביותר **שלא** לתת לכלה טבעת לפני הקידושין. היא יכולה לקבל (מאם החתן) תכשיטים¹⁴⁵ אך לא טבעת, ומצוה לפרסם זאת¹⁴⁶. רבים נזהרים¹⁴⁷ שבכלל חתן לא נותן מתנה לכלה לפני החתונה.

ההזמנה

בהתאם להוראת הרבי שהחתונה תהיה גדולה ברוחניות וזה ע"י שהיא קטנה בגשמיות, רצוי לא לעשות הזמנה מפוארת ויקרה.

ההזמנה לחתונת הרבי היתה על דף בריסטול אחד, ופרטים נוספים היו בדף אחר.

בהתאם להוראה¹⁴⁸ ומתוך התקשרות לרבי¹⁴⁹, והרצון שהבית שהזוג בונה יהי בית חסידי, נוהגים שההזמנה תהיה מדויקת על פי נוסח ההזמנה לחתונתו של הרבי¹⁵⁰. וראה להלן.

¹³⁸ ב'לקוטי תורה' סוף פרשת נשא (דף כט ב) מובא שנותנים לחתן ולכלה כי נעשה יחוד חדש בין שני הפכים, אלא שזה מתנות שאחרים נותנים גם לחתן וגם לכלה, ולא מתנות מהחתן לכלה. וראה באגרות קודש חלק ז ע' קיט.

¹³⁹ "הכלה קונה לחתן ש"ס... גם ספרי חסידות" (יחידות לחתנים וכלות י"ז שבת תשמ"ה (התועדויות חלק ב 1181)). וכן במצויין בהערה הבאה.

¹⁴⁰ ש"פ ויגש ה' טבת תשמ"ח. ספר השיחות ע' 191. התועדויות חלק ב ע' 172. ושם בשיחה: "ולכלה נותנים סידור קרבן מנחה, סידור עם עברי-טייטש, שהובאו בו כמה דינים השייכים לנשי ישראל בשפה המדוברת (ובימינו אלה, שהנשים לומדות ויודעות וכו', ואינן זקוקות ל"עברי-טייטש", ואולי יתכן שיתביישו במתנה כזו - יתנו להן ספרי הלכה בעניינים השייכים להנהגת הבית "בלשון ברורה ודרך קצרה", בלשון הקודש, או מתורגם לשפת המדינה וכו'), וכל המרבה הרי זה משובח".

¹⁴¹ לאחרונה יצא לאור הספר 'שמירת השבת' של הר' שמעון גרסי המבוסס על שולחן ערוך אדמו"ר הזקן. במדה מסוימת ספר זה מזכיר, מקביל לספרי שמירת שבת כהלכות'.

¹⁴² בכל זה ראה להלן ע' 102 ובהערות שם.

¹⁴³ שיחת י"ד כסלו תשל"ט סעיף יט. 'שיחות קודש' חלק נ ע' 291. מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' [92] 211, ובישערי הלכה ומנהג חלק ד ע' צד.

¹⁴⁴ שו"ע 'אבן העזר' סימן מה ברמ"א 'בית יוסף' בשם מהרי"ק. וראה גם 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' קיז. 'מנהג ישראל תורה' נישואין ע' עד ובנסמן שם.

¹⁴⁵ יש נוהגים לתת שרשרת זהב, ו/או צמידים ו/או עגילים. אבל, כאמור, לא טבעת (נסמן בהערה הבאה).

¹⁴⁶ 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 510 (מובא ב'ישערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' צג). וראה בארוכה שיחת ש"פ תשא תשמ"א. אם ח"ו השידוך נפסק, הרי זה דיני נפשות, ובאם השידוך ממשיך ומתחננים אז יש בעיה של אמירת ברכת אירוסין בחתונה, אם היא כבר מקודשת ב'אירוסין'. חלק מהשיחה מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' [91] 111 ושם נסמן. ולהעיר שמצוין שם לשיחה משנת תשל"ט, ולא מצאתי בשנה זו אלא בשנת תשמ"א. וראה מה שמובא ב'הערות וביאורים' - אהלי תורה' מס' 806 ש"פ וירא תשס"א ע' 92 מהספר 'פחד יצחק' ערך סבלונות.

¹⁴⁷ נוסף למקומות בהערות הקודמות, ראה גם 'מנהג ישראל תורה' נישואין ע' עג.

¹⁴⁸ ראה שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד ('שיחות קודש' חלק נ ע' 110-109. 'תורת מנחם' חלק י ע' 196-198 ולהלן ב'נספחים' ע' 36).

בחתונת הרבי היו מספר סוגי הזמנות ומספר נוסחאות. מהן באותיות דפוס, באותיות מכונת כתיבה, ויש באותיות כתב יד. צילום¹⁵¹ אחת ההזמנות מצורף להלן בינספחים ע' 18.

מדייקים מאוד בזה בכל הפרטים עד כמה שאפשר¹⁴⁸, כולל הדיוק שהחופה תהיה **בהחצר**¹⁵².

יש לזכור שנוסח ההזמנה של הרבי הוא בלשון יחיד, כי המזמין הוא רק אבייה של הכלה, הרבי הקודם. בהזמנות שלנו, המזמינים הם שני זוגות ההורים, ולכן ההזמנות מנוסחות בלשון רבים. למרות שהלשון בהזמנה המקורית הוא בלשון יחיד ומתחיל במילים "אודה לדי", הנוסח בו משתמשים החסידים והיה פעמים רבות לעיני הרבי, מתחיל במילים "אנו מודים לדי". עושים זאת כדי לשמור על ראשי התיבות של הפסקאות. מסיבה זו גם שם החתן והוריו מופיעים ראשונים לפני שם הכלה והורייה, וזאת למרות שבהזמנה לחתונת הרבי שם הכלה מופיע לפני שם החתן, וכך גם בהזמנה¹⁵³ לחתונת הרבנית שיינא הי"ד, בתו הצעירה של הרבי הקודם.

אם בגוף ההזמנה מציינים את התאריך שלמחרת אז כותבים **'אור ל...'**¹⁵⁴, לא כותבים 'ליל'.

יש משתדלים להשתמש באותיות כתב **'וילנא'**, בדומה להזמנה לחתונתו של הרבי. ועל כל פנים **אין להשתמש בהזמנה בכתב אשורי** (כתב סת"ם)¹⁵⁵.

בנוסח ההזמנה לחתונה, אין כותבים את השנה **ואין** הבלטת אותיות ראשי התיבות של ראשי הפסקאות (אהבה)¹⁵⁶. שם החתן ושם הכלה והמקום בו תתקיים החתונה מודפסים באותיות גדולות יותר.

בצילום שני נוסחי ההזמנה לחתונת הרבי רואים ברור, שבמלה 'ביום' והמלה 'ליופאוויטש' יש דגש באות **ב**.

¹⁴⁹ "...שמה מובן שכל השפעות המקושרים והחסידיים צריכה להיות קשורה באיזה אופן שהוא עם נשיאם וכו'... הרי כל העניינים צריכים להיות קשורים באיזה אופן שהוא עמו ועאכו"כ שכן צריך להיות אצל אנ"ש והתמימים וב"ב שיחיו ועאכו"כ שכן צ"ל בעניינים הקשורים בתומ"צ ובפרט בעניינים הכלליים שבהם..." (אגרות קודש' חלק ט ע' כג). "ומצד גודל ערך ההתקשרות נחיצותה וחביבותה (ובפרט אם גם מקום גשמי מפסיק) הרי עלינו כולנו להתאזר ולהתאמץ ביותר לאחוז בהוראות רבותינו נשיאי חב"ד מנהיגיהם ותנועותיהם השייכים לנו (פרט לאלו שאינם אלא של הנשיא עצמו)" (אגרות קודש' חלק ג ע' לא). וראה גם 'אגרות קודש' חלק יט ע' 281-282.

¹⁵⁰ הנוסח שנשלח לאלה שהיה באפשרותם לבוא לחתונה (כידוע היו כמה נוסחאות של ההזמנה).

¹⁵¹ צילום ותיאור ההזמנות נמצא בספר 'אגרות קודש' הרבי הקודם חלק ב ע קבו ואילך. 'ליקוט י"ד כסלו תשל"ט' ע' 138 ואילך. 'נישואי הנשיאים' ע' 126 ואילך. בספר 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' בסופו. 'ימי מלך' חלק א ע' 258 – 262. בספר 'נישואי הנשיאים' (ע' 126) יש צילום ההזמנה בנוסח הידוע אך הצילום אינו ברור. בנספח לחוברת זו יש צילום מנוסח זהה שנשלח לאנשים אחרים, אך בפסקה השלישית נוספו בו שתי המילים: "גם מרחוק". צילום זה הינו מהספר 'ליקוט י"ד כסלו תשל"ט' ע' 140. הצילום נמצא גם בספר 'ימי מלך'. יש להעיר אשר בספר 'אגרות קודש' הנ"ל ע' קכט, נמצא הנוסח בלי שתי המילים הנוספות אך בהערה כתוב **בטעות** שצילום הנוסח נמצא ב'ליקוט י"ד כסלו הנ"ל ע' 140. וכנ"ל שהצילום שם הוא מההזמנה בתוספת המילים "גם מרחוק".

¹⁵² וזאת דוגמא: בנוסח כותבים שהחופה תהיה **בהחצר**. לכאורה מהי ומדוע היא ההדגשה שהחופה תהי בחצר? אחד ההסברים אפשר לראות ב'אנציקלופדיא תלמודית' (כרך טז, טור תכא והערות 52 53). וביסדר קידושין ונישואין ע' מג הערה ב. והנשואין כהלכתם' חלק א ע' רנג והערות 89,90. אבל ראה 'אגרות קודש' חלק יב ע' קיז. שהחופה לא מוכרחה להיות בחצר, ואפשר שתהיה בתוך האולם אם הגג נפתח והחופה עומדת תחת כיפת השמים. וראה 'שיחות קודש' חלק ב ע' 165. 'תורת מנחם' חלק ב ע' 246 (הובא ב'ימי מלך' ע' 303).

¹⁵³ נוסח הזמנה זו מודפס ב'אגרות קודש' של הרבי הקודם חלק ב ע' תיט.

¹⁵⁴ 'אגרות קודש' חלק ט ע' רעט. מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' 142 [115].

¹⁵⁵ 'אגרות קודש' חלק ט ע' קו. מובא ב: 'ליקוטי שיחות' חלק כט ע' 388. 'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קיא. 'שידוכים ונישואין' ע' 143 [115]. וראה גם 'אגרות קודש' חלק יא ע' שמח (מובא ב'ליקוטי שיחות' חלק טז ע' 552 ובישערי הלכה ומנהג' חלק ג ע' שלו). גם בשו"ת 'רב פעלים' חלק ד - יו"ד סימן לב ד"ה 'בענין המדיפסיים'. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' צב ושי"י. 'מנהג ישראל תורה' נישואין ע' צז ואילך. וראה שו"ע יו"ד סוף סימן רפד ונ"כ שם. 'יקצור שולחן ערוך' סוף סימן כח, ובישערי מצויינים בהלכה' שם.

¹⁵⁶ "בנוסח ההזמנה ישנם ארבע פסקאות, וד' האותיות שבראשי הפסקאות הם אותיות אהבה. כ"ק מו"ח אדמו"ר לא רצה שישמרו לב לכך, כדי שלא תהיי יניקה לחיצונים, אבל לפועל שמו לב, ולא היתה דעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נוחה מזה". שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה ע' 115. 'תורת מנחם' חלק י ע' 198 וגם להלן בינספחים ע' 36). וכל זה למרות משי"כ ביתורת מנחם' חלק כב ע' 272, שזה כלי לשלום.

בהזמנה של הרבי הייה כתוב **הכלה תחי'** עם גרשיים. ויתכן שזו טעות הדפסה, ואמנם בהזמנה לחתונת הרבנית שיינא הי"ד, תוקן הדבר, וכתוב **הכלה תחי'** עם גרש אחד. וכך כנראה יש לנהוג.

מקפידים לכתוב שהחופה תהייה בשעה החמישית¹⁵⁷ גם כאשר מתכננים שהשעה תערך בשעה יותר מאוחרת או מוקדמת, בעמוד אחר של ההזמנה (בצד הימני) אפשר לכתוב את השעה המתוכננת לחופה, וכן תאריך לועזי ועוד פרטים, אבל לא כותבים זאת בנוסח ההזמנה עצמה (יש המוסיפים כוכבית וכותבים בהערה את שעת החופה [ותאריך לועזי¹⁵⁸ בסוגריים]. אבל רואים בהזמנה של הרבי שלא עשו זאת).

כדי למנוע טעות אצל המוזמנים, רצוי לציין בצד ימין שהחופה וסעודת המצוה יהיו ב... (יש מקרים שהחופה במקום אחד והסעודה במקום אחר ו/או בזמן מאוחר יותר. ולכן כדאי לציין שהחופה והסעודה יהיו באותו מקום ובאותו זמן. כדי שהקהל לא יתבלבל).

בתאריך החתונה כותבים את המילה 'ימים', כפי שרואים בצילום ההזמנה של הרבי (צילום נמצא גם להלן בינספחים ע' 18). הגם שבכתובה¹⁵⁹ יש הבדל; עד עשרה כותבים 'ימים' ומאחד עשר והלאה כותבים 'יום'.

בהזמנה של הרבי אחרי המילים **"של הישיבה"**, **"תומכי תמימים"** **"דליופאוויטש"** כתוב **יצ'ו (=יברכס צורנו וישמרם / ישמרם צורנו וגואלנו¹⁶⁰)**, והכוונה היא על הישיבה והתמימים. אם החתונה מתקיימת בחצר הישיבה, יש לכתוב כך, ואולי גם כאשר כותבים בהזמנה שהעלייה לתורה או/ו הקבלת פנים יהיו בישיבת תומכי תמימים, כדאי להוסיף את ראשי התיבות האלו.

למרות שבהזמנה של הרבי אין מקף בתוך המלה **הא-ל** הטובי אך העירו שרצוי מאוד לכתוב כך כדי שלא יהייה שם קדוש הטעון גניזה בודאי, ולא כל מקבלי ההזמנה ישמרו על כך.

בתאריך כותבים שם החודש 'מרחשון'¹⁶¹ אם החתונה בחודש זה, וכן כותבים 'מנחם-אב' כאשר החתונה בחודש זה הגם ששם החודש הוא אב¹⁶².

כאשר החתונה מתקיימת בחודש אלול או תשרי, כדאי כמנהג ישראל¹⁶³, להוסיף בצד ימין, **"בברכה לכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות"**. וכאשר החתונה בחודש כסלו כדאי להוסיף **"לשנה טובה בלימוד ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו"**, ועד"ז לקראת חג הפסח ברכה **"ל"חג הפסח כשר ושמח"**, ובסמוך לשבועות **"לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות"**. וכדומה **"פורים שמח"** ו**"חנוכה שמח"** וכו'.

¹⁵⁷ שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודשי חלק ה עמוד 110. 'תורת מנחם' חלק י ע' 198 וגם להלן בינספחים ע' 36).

¹⁵⁸ יש המקפידים לכתוב את שם החודש הלוועזי רק במילים ולא במספרים. אך ב'אגרות קודשי' רואים שכשצריך הרבי משתמש גם במספר החודש הלוועזי ראה 'אגרות קודשי' חלק יא ע' תכ (מובא גם ב' לקוטי שיחות' חלק טז ע' 574), 'אגרות קודשי' חלק טז ע' צו, חלק יז ע' קס, חלק יט ע' שו ועוד. (דיון בקשר לתאריך לועזי מופיע ב'הערות וביאורים – אהלי תורה' מס' 828 ש"פ מקץ תשס"ב ע' 61. ושם 635 ש"פ צו-שבת הגדול תשס"ב ע' 68 וע' 98 שם. וראה 'פרדס יוסף' פ' בא ע' עב). וראה 'מנהג ישראל תורה' חלק א ע' רח.

¹⁵⁹ נסמן בינטעי גבריאל' נישואין חלק א ע' שמ. וב'סדר קידושין ונשואין' ע' כ.

¹⁶⁰ "או כיוצא בו. ולהעיר מתפלת **"צור** ישראל קומה בעזרתך... – אולי לכן **ג"כ** הוא בר"ת בכדי שיכלול כל הברכות. (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בספר 'שיעורים בספר התניא' מהדורה עברית ע' XXIX).

¹⁶¹ כן הוא האיות, כנפסק בשו"ע אה"ע סי' קכו ס"ז בהג"ה ונו"כ ('מרחשון' תיבה אחת, וכן הוא ברוב מכתבי רבותינו נשיאנו מחודש זה, ולא כמופיע בלוח כולל-חב"ד "מר-חשון". ו'חשון' המופיע בסידורי תורה-אור ותהלת ה' בברכת החודש, ובלוח 'היום יום' וכדומה במשך החודש - אינו אלא קיצור) ['התקשרות' 744 ש"פ בראשית תשס"ט ע' 18].

¹⁶² ב'אגרות קודשי' חלק ב ע' ריג, אומר הרבי שבכתובה ובברכת החודש משתמשים בשם 'מנחם אב'. האגרת הובאה בספרים שבהערה הקודמת. וכך רואים בתאריכים במכתביו של הרבי ב'אגרות קודשי'.

¹⁶³ "ראה מטה אפרים או"ח ה' ר"ה סתקפ"א ס"ט (מלקוטי מהרי"ל ה' ימים הנוראים): נוהגין כשכותב אדם לחבירו אגרת שלומים מן ר"ח אלול עד יוה"כ רומז לו כו' שהוא מעתיר עליו שיזכה בימי הדין הבאים לטובה להיות נכתב ונחתם בספר חיים טובים. וראה התועדויות תשמ"ח ח"ד ע' 209" ('ספר השיחות' תשנ"ב חלק ב ע' 520. 'התועדויות' תנשי"א חלק ד ע' 269).

יש להזכיר ולכתוב את תוארו של החתן 'התמים' (אם זכה להיות תלמיד מן המניין בישיבת 'תומכי תמימים' וכדומה). ובאם יש לו 'סמיכה' אפשר וכדאי לכתוב 'הרב'. אם לחתן יש מספר שמות, כותבים בהזמנה את כל השמות, וכך גם בקשר לשמות הכלה והמחותנים. כשמציינים בצד ימין את הסבים וסבתות, ראוי להקדים קרובי החתן לקרובי הכלה, ולהקדים שם הסבא לפני שם הסבתא וכדומה.

רבים כותבים בהזמנה את תאריך העלייה לתורה בבית חיינו. יש לשים לב שבחודשי אייר, סיון ותמוז יתכן שפרשת השבוע בבית חיינו אינה זהה לפרשת השבוע בארץ (כאשר פסח חל בשבת, השינוי מתחיל מיד אחרי החג, וכאשר פסח חל ביום חמישי השינוי מתחיל אחרי חג השבועות)¹⁶⁴.

בתחילת החוברת מצורפת הזמנה לדוגמא (כדאי לשים לב כי לא כל ההזמנות החב"דיות שתראו, הינן מדוייקות, בחלקן מושמטות בטעות מילים וכו'). בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה 'ההזמנה ווהכנתה' יש קובץ בשם 'דוגמא והדרכה להכנת הזמנה כמו של הרבי.doc'. תוכלו להשמש בו אבל יש לשנות את השמות, התאריכים, התאריכים, המקומות ואולי גם את הגופנים. אחרי התיקונים צריך לבדוק ולהגיה היטב, על פי דף ההזמנה לדוגמא, ועל פי תצלום ההזמנה לחתונה הרבי, שיש להלן ב'נספחים' ע' 18, ועל פי הכתוב כאן. (יש לשים לב שהנקודה שהיתה באות ב במלים 'פיוס' ל'יובאוויטש' לא נדדו למקום אחר כאשר משנים את השמות וכו'. כמו כן יש בתיקיה זו גופנים התואמים להזמנה של הרבי כגון הגופן HAIM medium =HAIMMED.TTF.

רבים מדפיסים על ההזמנה מבחוץ צילום כ"ק של הרבי, ברכתו לנישואין. ויש נמנעים מכך כי אז ההזמנה טעונה גניזה.

רצוי לצרף להזמנה דף מיוחד ובו תיאור והסברים על שלבי החתונה [בתחילת חוברת זו מצורפת דוגמא]. בדף זה מוסברים הנושאים: חתונה בכללות, קבלת פנים, אמירת המאמר "לכה דודי", כיסוי פני הכלה, החופה, קידושין (=אירוסין) ונישואין, חדר הייחוד, סעודת החתונה והמצווה לשמח חתן וכלה, ברכת המזון ושבע ברכות. יש לזכור להוסיף¹⁶⁵ בדף ההסברים "נא לשמור על קדושת הגליון". את דף ההסברים הזה רצוי לשלחו לפחות לאלו שעדיין אינם מאנ"ש. (למרבית הפלא הנסיון שלנו הראה, שיש רבים גם בין אנ"ש, אנשים ונשים, שלא יודעים מה ענינם ומה חשיבותם של הפרטים והמנהגים בחתונה). כאשר מקבלים דף כזה לפני החתונה, יודעים המזומנים לאן הם באים, והלימוד הוא לזכות החתן והכלה.

בתקליטור המצורף לחוברת יש גם תרגום של תקציר הסברי החתונה באנגלית וברוסית.

באותו הדף אפשר גם להזכיר על הופעה בלבוש צנוע בחתונה (באם יש מוזמנים הצריכים תזכורת).

רעיון מומלץ נוסף הוא: לצרף להזמנה את השיחה של הרבי שתושמע בעז"ה בעת החופה. וכן העתק המכתב, ברכת הרבי לחתונה.

חשוב מאוד להגיה ולבדוק את ההזמנה אחרי שהוכנה בבית הדפוס, קודם ההדפסה. במקרים רבים נמצאו הטעויות (השמטת אותיות ומילים) מאוחר מדי.

את אחת ההזמנות (אולי הראשונה) שולחים לרבי.

יש שהעירו נגד הנוהג לעשות על ההזמנה שילוב שמות החתן והכלה (מונוגרמה). לא הייה דבר כזה בהזמנה של הרבי, וחסידים לא נהגו בזה. ואולי זה גם היפך הצניעות¹⁶⁶.

¹⁶⁴ השנים תשע"ב, תשע"ג ותשע"ח, אינן מעוברות וחג הפסח מתחיל בשבת ובמילא בחו"ל אחרון של פסח חל בשבת, השינויים הם רק בחודש אייר. אבל בשנת תשע"ו שהיא מעוברת ואחרון של פסח חל בשבת, השינויים הם בחודשי אייר סיון ותמוז. בשנת תשס"ט שחג השבועות חל ביום ששי ובחו"ל גם בשבת, השינוי התחיל אחרי שבועות.

¹⁶⁵ הוראת הרבי מובאת במקומות רבים וגם בהתקשרות' 337 ע' 20. מעין זה ב'מקדש מלך – אוצרות רבי' חלק ב ע' 267. 'היכל מנחם' חלק א ע' קב. בחלוקת דולרים כשהביא משהו לרבי את הספר 'רזיאל המלאך' בצורת מוקטנת ביותר, מפרופילים, הרבי העיר על הצורך להוסיף 'נא לשמור על קדושת...'. אך ראה 'אגרות קודש' חלק יב ע' יז, מובא בישרי הלכה ומנהגי חלק ג ע' שלח.

¹⁶⁶ בדקות זה על דרך מה שאמרו בגמרא (מסכת שבת דף לג, א. כתובות ח, ב): "הכל יודעין למה... אלא כל המנבל את פיו כו"י."

אם אפשר כדאי שהחתן יקח עמו מספר הזמנות כדי לחלקן לידידים וכו' הנמצאים בבית חיינו.
אם עדיין לא הודפסו ההזמנות אפשר לקחת עותק אחד ולצלמו שם.

רכישת טבעת

טרם נסיעתו של החתן לרבי, עליו לדאוג לקנות טבעת לקידושין.

נהוג שהכלה בודקת בחנות תכשיטים את גודל הטבעת המתאימה לה, ומודיעה לחתן את גודל הטבעת, ועפ"ז החתן קונה את הטבעת.

מקדשין בטבעת¹⁶⁷ דוקא ולא בכסף (למרות שהלשון במשנה¹⁶⁸ הוא 'האשה... נקנית בכסף'). יש לכך טעמים בנגלה ובפנימיות התורה.

הטעם לקידושין בטבעת עפ"י פנימיות הענינים נתבאר גם ב'לקוטי שיחות'¹⁶⁹.

הטעם עפ"י נגלה שעושים את הקידושין בטבעת, ביאר הרבי באריכות על פי הגאון הרגצ'ובי¹⁷⁰, בשיחת שבת פ' בלק תשד"מ¹⁷¹. פעולת הקידושין צריכה להיות כך שהדבר שבו מקדשים יהיה כולו שייך לאשה, ולא ישאר לאיש כלום בדבר זה. אנו נוהגים שמיד אחרי האירוסין – הקידושין, באים הנישואין בלי הפסק זמן ביניהם, ואם יקדש בכסף הרי אז יש לבעל 'פירות' מהכסף כדין נכסי מלוג. וא"כ הכסף לא יצא לגמרי מרשותו¹⁷², ואם כן אין כאן קידושין. אבל כשמקדש בטבעת אין לו פירות, כי הטבעת ניתנת עבורה כלבוש והוא לא יכול להשתמש בה, כי טבעת יכול לענוד רק איש אחד באותו הזמן, וגם יש איסור לא ילבש גבר שמלת אישה. לכן גם החתן עונד את הטבעת ולא נותנה בידה. כי טבעת היא "כלי שהוה כלבוש". ולפי התוספתא¹⁷³ אם קדשה בכלי לא הוה קידושין עד שתשתמש בכלי. וע"י שעונדת את הטבעת על אצבעה, בשמוש זה היא קונה אותה והיא מתקדשת.

הטבעת צריכה להיות טבעת זהב¹⁷⁴ עגולה מבפנים ומבחוץ¹⁷⁵, בלי קישוטים אפילו לא חותמת של סוג הזהב¹⁷⁶.

¹⁶⁷ ברמ"א ריש הלכות קידושין (אבן העזר ריש סימן כז) כותב: "וכן נוהגין לקדש בטבעת, ויש להם טעם בתיקוני הזהר". וראה שו"ת 'הצמח צדק' יורה דעה סו"ס רכג.

¹⁶⁸ תחילת מסכת קידושין. וכך כותב הרמב"ם, ואינו מזכיר טבעת.

¹⁶⁹ 'לקוטי שיחות' חלק טו ע' 335-338 'לקוטי שיחות' חלק יט 362-365. וראה גם 'לקוטי שיחות' חלק יט פ' תצא שיחה ג' ע' 215 ובמתורגם ע' 232. מובא גם להלן בינספחים ע' 92.

¹⁷⁰ ה'צפנת פענח' מהדורה תנינא לא ב.

¹⁷¹ שיחת ש"פ בלק תשד"מ (התועדויות חלק ג ע' 2116. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קכד וגם להלן בינספחים ע' 84). בספר 'הבית היהודי' ע' 94 ואילך מובאת השיחה בסגנון קל. וראה גם 'שער הכולל' פרק לה סעיף ג.

¹⁷² משא"כ בזמן המשנה והרמב"ם שהיה הפסק זמן בין האירוסין-הקידושין לנישואין, ואז הכסף שייך לאשה בלבד ואין לבעל חלק בו, מכיון שרק בעת הנישואין הוא זוכה בפירות ולא לפני כן.

¹⁷³ קידושין פרק ב.

¹⁷⁴ ענינו של זהב מבואר כמה מקומות בחסידות ובשיחות הרבי. בכללות זהב הוא בינה וענין הגבורות. בתניא (פרק מ"ד ופרק נ"ו) שזהו ענין אהבה כרשפי אש, ויש בה את 'מעלת הזהב על הכסף'. בכמה מקומות מדובר שזהב הוא יראה עילאה (יתורה אורי' וילקוטי תורה) כמפורט ב'מפתח ענינים' שם. וראה 'ספר הליקוטים דא"ח – צמח צדק' ערך 'זהב'. ב'לקוטי שיחות' (חלק ו ע' 159, ובמתורגם ע' 168) מבואר שמעלת הזהב זוהי מעלת המסירות נפש, ומעלת בעלי תשובה וראה גם ב'לקוטי שיחות' חלק ה' עמ' 368.

¹⁷⁵ יש דעות (כמובא ומסומן ב'אוצר הפוסקים' חלק י סימן כז סעיף א, ע' 40 ובמקומות שבהערה הבאה) שהטבעת תהיה מכסף ו/או מרובעת מבחוץ. אבל מנהגינו דוקא מזהב ועגולה מבפנים ומבחוץ. וזה מלמדנו שלא לקפוץ על כל מה שרואים בספרים או שמועות ששומעים. יש לנהוג דוקא בדיוק לפי הוראת הרבי, ולא להמציא לבד הידורים וחומרות. הוראה זו לגבי החתונה נוגעת לכל ענין בחיים.

את הטבעת קונה החתן **מכספו שלו במזומן**. חשוב לשלם במזומן לא בצ'ק (בודאי לא בצ'ק דחוי מחשש שיחזור) ולא ע"י כרטיס אשראי¹⁷⁷. אם החתן לא קנה בעצמו את הטבעת אלא קנו אותה עבורו, אזי החתן צריך לזכות בטבעת ע"י פעולת קנין¹⁷⁸.

בגמרא ירושלמי¹⁷⁹ מובא שיש שבעה סוגי זהב. זהב טהור הוא חומר רך¹⁸⁰, שאינו מתאים לעשות ממנו תכשיטים דקים, ולכן מערבים בו מתכות אחרות, והן משנות את גוון הזהב. גוון הזהב במקורו נוטה להזכיר את גווני האש, שהרי זהב הוא מצד הגבורות, ובעבודת האדם זהו ענין יראה, יראה עילאה, מסירות נפש, ועבודת בעלי תשובה¹⁸¹. כאשר מערבים בזהב מתכת בהירה (כנראה ניקל) מתקבל גוון בהיר הנקרא 'זהב לבן'.

אם רוצים לקנות טבעת מ'זהב לבן' או זהב המכונה 'זהב מטי', כדאי לשאול את דעתו של הרב מסדר הקידושין¹⁸².

אם הכלה איטרת יד (שמאלית) ורגילה לענוד טבעת על יד שמאל, יש להודיע על כך מראש לרב מסדר הקידושין ולשאול על איזו אצבע יענוד לה החתן את הטבעת תחת החופה¹⁸³. אם החתן איטר יד, ראה לעיל ע' 14.

אמרו חז"ל: "לא הייה העולם ראוי להשתמש בזהב ולמה נברא בשביל המשכן ובשביל בית המקדש"¹⁸⁴. אם כן, כיצד אנו משתמשים בזהב בטבעת הקידושין?!

¹⁷⁶ 'ספר המנהגים' ע' 76. 'אגרות קודש' חלק ג ע' תכט. 'ספר המנהגים' ע' 76. שיחת פורים קטן תשי"א (שיחות קודש' חלק ב ע' 170. 'תורת מנחם' חלק ב ע' 252). שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה ע' 115 'תורת מנחם' חלק י ע' 200 וגם להלן בינספחים ע' 37) ושם נסמן. 'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קכא, וחלק ה ע' רסח.

¹⁷⁷ הקידושין צריכים להיות ע"י רכושו של החתן. בהסכם השימוש בכרטיס (במספר סוגים של כרטיסי אשראי), כתוב שהרכוש הנקנה נשאר בבעלותו של המוכר ואינו עובר להיות בבעלותו המוחלטת של הקונה כל זמן שלא הסתיים תהליך התשלומים בפועל. ב'אוצר הפוסקים' (שו"ע אבן העזר חלק י ע' 147 על סימן כח סעיף א סימן קטן יג) ישנו דיון האם קנין דרבנן מועיל לקידושין דאורייתא. והאם שינוי הרשות (העברת הטבעת לרשות הכלה) פועלת קנין גם מדאורייתא, או ששינוי רשות מועיל רק בגזל, וכאן שהיתה משיכה, שהיא קנין דרבנן, אינו גזל. ובמילא כשקידש בדבר שנקנה רק במשיכה, בלי נתינת מעות, אינה מקודשת. וראה גם 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רטז והערה 39.

אולם יש לעיין על זה (ואולי קידושין שאני יש להדר יותר), ממנהגו ש"אין מדקדקים לשלם בעד הארבע מינים קודם החג דוקא" (ספר המנהגים' ע' 65 ושי"נ לשיד חמד' חלק ב ע' 766 ואילך. חלק ד ע' תרפ"ה ואילך. ויש להוסיף על זה משידי חמד' חלק ג ע' 1290). וראה בפירוט הענין בשיחת ר"ח סיון תשי"י (שיחות קודש' חלק א ע' 73. 'תורת מנחם' חלק א ע' 85). אין ראוי מהמובא ב'התקשרות' תפא (סוכות תשס"ד ע' 10 משבועות' כפר חב"ד' מס' 1013 58-56) בשם הרה"ח ר' לוי ביסטריצקי ז"ל שהרבי שלם מיד עבור הד' מינים אבל הוא אומר "כמו בכל יתר הדברים, הרבי תמיד הקפיד לשלם מיד אחר כך על הדברים...". דהיינו שיתכן שזה לא בגלל שהרבי שלם דוקא עבור הד' מינים אלא בגלל מנהגו תמיד בכל ענין שהוא צריך לשלם. ועוד שהרי הר' לוי ממשיך שם ואומר "היו כמה פעמים שהרבי היה נותן לי כסף, שכר טירחה. והיו כמה פעמים שהרבי נתן לי כסף ואמר לי: "יש חיוב לקנות לאישה מתנה לפני החג". וראה עוד בענין זה דברי הרי"ל גרונר ש"י ב'הערות וביאורים - אוהלי תורה' 926 ש"פ נח תשס"ז, שהרבי בירך על ד' מינים שלא שילם עבורם קודם החג, הגם ששילם עבור ד' מינים שאחרים הביאו.

¹⁷⁸ ינטעי גבריאל' נישואין חלק א ע' קמו-ח. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רטז. 'סדר קידושין ונישואין' ע' מט וע' סט.

¹⁷⁹ מסכת 'יומא' פרק רביעי הלכה ד. מובא גם ב'אור התורה' פ' תצוה א'תרפח.

¹⁸⁰ ראה ש"פ תרומה תשמ"ו סעיף כד (התועדויות תשמ"ו חלק ב ע' 599).

¹⁸¹ ראה לעיל הערה 174. ובכו"כ מקומות בדא"ח.

¹⁸² לאחד החתנים אמר הרב מרדכי אשכנזי ש"י שרצוי זהב צהוב, יתכן שרבנים אחרים לא מקפידים על כך. בכל אופן זהב לבן נקרא בשם לוואי 'זהב לבן' וזהב סתם הוא זהב בצבעו הרגיל, הנוטה לצהוב.

¹⁸³ ראה ינטעי גבריאל' נישואין חלק א ע' קסד. 'סדר נישואין' נא ושם נסמן.

¹⁸⁴ 'בראשית רבא' פט"ז ב. 'שמות רבא' רפ"ה. וביתר פירוט: העולם כולו נברא 'בשביל התורה ובשביל ישראל' (שישראל יקיימו את התורה) ו"יכול מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו***, יחד עם זאת בזהב יש הדגשה מיוחדת שבריאיתו היא לשם המשכן והמקדש. המיוחד בזהב ביחס לשאר עניני העולם הוא: שבכל הדברים שבעולם אפשר להשתמש בהם בעניני העולם בדברי רשות ושיהיה מזה אחר כך תועלת בעבודת ה', וגם על ידי זה מושלמת כוונת בריאתם, אבל זהב אם משתמשים בו בצורה כזו, הרי זו ירידה עבור הזהב, כי מטרת בריאתו היא רק עבור בית המקדש. אלא שמצד הענין של בחירה חופשית אפשר להשתמש בו גם לעניני חול שאינם 'בשביל המשכן והמקדש', ואדרבה ע"י זהב שלמות נוספת, השלימות שע"י ענין וכח הבחירה, שהוא בדוגמת לבחירה של מעלה. משא"כ בנוגע לתחש שכל מציאותו אינה אלא שהשתמשו בו בשביל המשכן***.

* 'אותיות דרבי עקיבא' ב. רש"י ריש פרשת בראשית.

** 'אבות' סוף פרק ו.

*** 'לקוטי שיחות' חלק טו ע' 45 (במתורגם ע' 49). ספר השיחות תשנ"ב חלק א ע' 40 והערה 31. התועדויות תשנ"ב חלק א ע' 148 והערה 31. ספר השיחות תשמ"ט חלק א ע' 264 הערה 88, התועדויות תשמ"ט חלק ב ע' 330 הערה 86 ועמוד 336.

אולי יש לומר, שהמטרה בחתונה היא לבנות בית שיהיה כעין המשכן והמקדש. איש ואישה זכו שכינה שורה ביניהם¹⁸⁵, וביתם יהיה בית לה', מקדש מעט¹⁸⁶.

כיסוי ראש - פאה

בקשתו והוראתו¹⁸⁷ של הרבי שנשות ישראל בדורנו יכסו את ראשן דוקא בפאה.

חשיבות הענין מתבטאת גם בכך, שהיו שנים שהרבי נתן לנשות אנ"ש כסף מקופה מיוחדת כדי לממן קניית פאה.

רצוי שיהיו לכלה לפחות שתי פאות, כדי שכשמנקים פאה אחת אפשר יהיה להשתמש בשנייה¹⁸⁸.

אחד התנאים לכך שהרבי יסכים לסדר קידושין היה שהכלה תקבל על עצמה לכסות את ראשה תמיד (מחוץ לבית) בפאה ולא תסתפק במטפחת או כיסוי חלקי בפאה.

לעיל בעמוד 4 מובא מכתבו של הרבי גם בענין כיסוי ראש. מהדברים אותם מביא הרבי מספר הזהר (מובא להלן ב'נספחים' עמודים 1 - 2) מוכח שגם בתוך הבית ואפילו בעת השינה, שער האשה מכוסה לחלוטין. רבות הנשים שאינן יוצאות מביתן אפילו לא לרגע בלא פאה, ואינן מסתפקות בכיסוי ראש אחר.

לגבי בגדי החתן והכלה ראה להלן ע' 55 ובהערות שם, שבגדי החתן והכלה יהיו חדשים, וכן המובא שם לגבי צבע השמלה. בבחירת שמלת הכלה, יש לזכור שהכלה תרצה בודאי לרקוד, והשמלה צריכה להיות מתאימה לזה ולא תפריע לריקוד.

טלית, סרטוק, גארטל

הנוהג הוא שהורי הכלה¹⁸⁹ קונים את הטלית לחתן, יש שרמזו זאת בפסוק "והעטופים ללבן"¹⁹⁰. ויש נוהגים שיחד עם זה קונים גם את השקית לטלית (ושקיות לתפילין).

"כל ההידור שאפשר באיזה מצוה שתהיה – נכון ביותר. ופשיטא בהנוגע לציצית וטלית... כל ההידור האפשרי בזה משפיע על כל שאר עניני האדם..."¹⁹¹.

בקניית הטלית גדול, יש לשים לב שבפינות יהיה תפור 'כנף' ממש¹⁹² אמיתי (יש לבדוק ולשים לב לכך כי בהרבה טליתות המוצאות למכירה יש בד דמוי משי שאינו משי כלל), וכן החוט¹⁹³ בו

¹⁸⁵ סוטה יז א.

¹⁸⁶ 'התוועדויות' תשמ"ה חלק ד ע' 2304. תשמ"ז חלק ב' ע' 511. תשמ"ו חלק ב' ע' 487 ושם נסמן.

¹⁸⁷ ילקוטי שיחות' חלק יג ע' 188-190 (מתורגם ב'תורת מנחם' חלק יב ע' 188 ואילך. נמצא גם להלן ב'נספחים' ע' 131). 'אגרות קודש' חלק ט ע' 325. חלק יט ע' 428. 'שידוכים ונישואין' עמודים 229-241 [178-188]. 'לקט למדריכה' ע' 138 ואילך. 'שערי הלכה ומנהגי חלק ד ע' קמג ואילך. הספר 'לקט שכחת הפאה'. 'ישם שיערה לדממה'. בספר 'תורה יבקשו מפיחו' ע' 305 ואילך עונה לשאלות וקושיות על חשיבות לבישת הפאה (ושם בע' 304 מתקן טעויות דפוס שבספר 'לקט שכחת הפאה').

¹⁸⁸ מספר ר' שמואל ש"י לו (שהוא בינתיים האחרון שהרבי היה 'מסדר קידושין' בחתונה שלו, ביום ט"ו תמוז תשכ"ג): "באותם ימים [כעשרה ימים לפני החתונה], שאל אותי הרב חזקוני... הוא גם רצה לדעת אם יש לכלה לכל הפחות שתי פאות, שאז כשמנקים אחת קיימת השנייה. עוד שאל ממתי תחבוש הכלה את הפאה, בהתכוונו לכך שהכלה תחבוש את הפאה קודם החופה". (מובא בספרו של ר' אליעזר יהושע ש"י זאקליקובסקי ע' 293).

¹⁸⁹ 'שדי חמד' (חלק ו דף א'רמז ע' ב) מערכת חתן וכלה אות יא. 'ציצית - הלכה למעשה' (גוראריה) ע' מב.

¹⁹⁰ זאת אומרת שלבן שהיה "שווער" (החתן) הוא זה שאחראי על "העטיפה" ד"להתעטף בציצית" – טלית גדול.

¹⁹¹ ילקוטי שיחות' חלק ח ע' 310. 'אגרות קודש' חלק יד ע' 329.

¹⁹² 'אגרות קודש' חלק ב ע' 33. 'לקוטי שיחות' יג ע' 199.

תופרים סביב החורים רצוי שיהיה משי. גם הביטנה באמצע הטלית (החלק המונח על הראש), יהיה מבד משי¹⁹⁴. הנקב הקטן¹⁹⁵ בו משחילים את חוט השמש, יהיה בצד שאליו לא מגיעים הפסים השחורים, וכאשר הטלית מוחזקת כך שהפסים השחורים מלמעלה למטה, הנקב הוא מעל הפינה (כמ"ש על כנפי) ולא תחתיה. את חוט השמש יש להשחיל בחור הזה, **אחר** קשירת הקשר הכפול הראשון¹⁹⁶ (ורבים נכשלו בזה). בין הקשרים (מקום החוליות) יש לעשות רווח שוה (אגודל)¹⁹⁷, וזהו הידור בקשירה. יש הנוהגים לקפל את הטלית כך שהבד (המשי) יהיה בחוץ כאשר הטלית מקופלת.

החתן צריך ללמוד כיצד מתעטפים בטלית ורבים טועים בזה. על אופן העטיפה ראה להלן ע' 101.

בפינת הטלית כדאי לכתוב את שם בעל הטלית. אם ח"ו הטלית תאבד או תלקח בטעות יוכלו להחזיר לו. גם אם במקומה הושארה טלית אחרת יש בעייה האם אפשר להשתמש ולברך עליה¹⁹⁸.

הרבי הורה¹⁹⁹ ללכת בשבת וביו"ט²⁰⁰ ובכל ענין של יו"ט²⁰¹ דוקא עם בגדי משי – ועל כן יש לקנות סרטוק עשוי ממשי לשבתות ויו"ט²⁰². יחד עם זאת, מבחינה מעשית, לא כדאי ללבוש בעת

¹⁹³ כן הוא בפשטות ב'הלכות ציצית' בסידור אדה"ז (בפיסקה המתחלת 'אם לאחר שהטיל הציצית' בסוף השו"ע בהוצאה חדשה, וכן ב'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' נב והערה 107). וראה בענין זה בשולחן ערוך' אדה"ז סימן טו סעיף טז.

¹⁹⁴ בשם הרבי שזה משום 'זה א-לי ואנוהו' (ציצית - הלכה למעשה' (גוראריה) ע' רל הערה 5). נו"ש שמועה (אולי בשם הרבי) שיש עוד מעלה במשי שהוא חלק, והטלית נשמטת קצת, וזה עוזר שנזכרים שיש טלית על הראש.

¹⁹⁵ 'הלכות ציצית' בסידור אדמו"ר הזקן' (מודפס גם בסוף שו"ע חלק א). 'פסקי דינים - צמח צדק' ע' 4-5. וראה 'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' לט.

¹⁹⁶ 'הלכות ציצית' בסידור אדמו"ר הזקן. 'פסקי הסידור' (רא"ח נאה) סימן ל. 'אגרות קודש' חלק יב ע' ד. אם בטעות העבירו את השמש בנקב הצדדי לפני הקשרים, הרי הציצית פסולה, ויש להתיר ולקשור מחדש. 'ציצית - הלכה למעשה' (גוראריה תשנ"ה) ע' קנז הערה 57*. כי אם חוט הישמש עובר בנקב הסמוך לפני הקשר הכפול, אז הוא תלוי בשני נקבים שאחד מהם הוא למטה מקשר אגודל, ואם כן פסול. אבל כשחוט הישמש עובר אחרי הקשר הכפול, הרי כבר התחיל היגדיל, והוא תלוי בנקב שנמצא במקומו כראוי (עפ"י ישעורי תורה' ע' רעג הערה פא).

¹⁹⁷ שו"ע אדה"ז ס"י יא סעי' כט. ו' ציצית – הלכה למעשה' גוראריה ע' קיב. בהערה 34 שם מעיר שהידור זה לא הובא בהלכות ציצית בסידור. על אופן כריכת החוליות ראה גם 'נתיבים בשדה השליחות – ראסקין' ע' קסג ואילך.

¹⁹⁸ יש מי שאומר שאין לברך על הטלית שהושארה, אולם הרב י. ש. גינזבורג ש"י כתב לי בשם הרב יעקב ישע"י בלויא (חבר הבד"ץ של העדה החרדית מחבר הספרים 'פתחי חושן' על דיני ממונות): "בהסתמך על הגמרא 'תפילין דבי בר חבו משכח שכיחי' ב"מ כט,ב. חו"מ רסז, כא - מה שבד"כ אינו מעשי כיום בתפילין) שהיום במוצרי תעשייה אין קפידא להשתמש במוצר שהוחלף. וא"כ אפשר גם לברך על זה". וכדאי להסתכל בשו"ע 'חושן משפט' שם שצריך לדעת את ערך ושווי הטלית שנמצאה, וכשימצא בעל הטלית תהיה אפשרות לשלם לו. ראה 'פתחי חושן' דיני אבידה ע' רצא ואילך. 'אמרי יעקב' (הרב יעקב מאיר שטרן) על שו"ע הרב חושן משפט ע' קלה.

¹⁹⁹ ר"ד (שאמר הרבי להרב מנחם זאב ש"י הלוי גרינגלאס) יום ה' פ' בראשית, אסרו-חג הסוכות ה'תשי"א (שיחות קודש' חלק ב ע' 35. 'תורת מנחם' חלק ב ע' 53) בלתי מוגה. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ה ע' סא.

"צריכים להנהיג שהאברכים ('יונגעלייט') ילבשו בשבת וביו"ט "זיידענע זופיצעס", ויישר-כחם של אלה שיעשו כן. ענין זה (שבגדי שבת ויו"ט צריכים להיות של משי) מובא גם במאמר של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע*. ובכלל, צריכה להיות ההנהגה באופן של "ונפלינו" (כלשונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר **), דבר שמתבטא גם בכך שלובשים בשבת וביו"ט "זיידענע זופיצעס".

- תמינה על חסידים כמו פלוני ופלוני שאינם לובשים בשבת וביו"ט "זיידענע זופיצעס". הסיבה לכך, כפי הנראה, היא, מפני מצב העניות שהי' ברוסיה, שלא היתה באפשרותם ללבוש "זיידענע זופיצעס".

ובכל אופן, הגיע הזמן שיתחילו ללבוש "זיידענע זופיצעס", ובמשך הזמן תקבע הנהגה זו אצל כולם - שכל האברכים ילבשו בשבת וביו"ט "זיידענע זופיצעס".

* סה"מ תרס"ב ס"ע רלא ואילך. אעת"ר ס"ע רכח (בהוצאת תשמי"ט ס"ע רמז) ואילך. המשך תער"ב ח"יב ס"ע תתעב ואילך.
** תשא לג, טז. וראה 'שיחות קודש' חלק א ע' 35 וע' 41. 'תורת מנחם' - התועדויות הישי"ת ע' 41. לקו"ש ח"ט ס"ע 344.
*** ספר השיחות תרצ"ט ע' 349. תשי"ה ס"ע 72 ואילך.

²⁰⁰ בשבת ויו"ט העולמות עולים לעולם הבריאה, ולכן יש ללבוש בגד העשוי מן החי. הגם שצמר הוא גם מהחי, אבל זה מהשערות שזהו הצומח שבחי, משא"כ משי הוא מה שהתולעת מעמדת מעצמה, וזהו חי שבחי, שזהו עולם הבריאה. שיחת פורים תשט"ו (שיחות קודש' חלק ו ע' 169. 'תורת מנחם' חלק יג ע' יב ע' 309). המאמרים שנסמנו בשולי ההערה הקודמת. וראה גם קרוב לסוף המאמר ד"ה 'זה יתנו תש"כ (סה"מ תש"כ-כ"א ע' 87, 'תורת מנחם' חלק כז ע' 379). וראה שיחת י"ט אלול תשמ"ח (התועדויות תשמ"ח חלק ד ע' 304 מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ה ע' סב). בסעודת אחרון של פסח תשכ"ז, שאל אחד הזקנים את הרבי מדוע לא מצווה שכולם ילכו בבגד משי בשבת, והרבי ענה שמה שהוא אמר לגבי ההגבלות בשתיית משקה, נתקבל בקושי וכגזירה, ואינו רוצה לגזור עוד... (מיומן אחד התי'). וראה מעין זה ב'המלך במסיבו' חלק א ע' קסג.

²⁰¹ שזהו ההסבר שנתן הרבי לכך שבהנחת אבן הפינה לבית הכנסת החדש בבית חיינו 770 (ערב ח"י אלול תשמ"ח) הרבי בא לבוש סירטוק של משי. "מכיון שרבותינו נשיאינו נהגו זאת בגלוי, זהו סימן שאין זה הנהגה מיוחדת לנשיאי הדור" (התועדויות תשמ"ח חלק ד ע' 304. ושם ע' 287). וראה סה"מ תרס"ב ס"ע רלא ואילך. וראה המשך תער"ב ח"יב ס"ע תתעב ואילך. וראה גם סה"מ אעת"ר ס"ע רכח ואילך.

²⁰² לגבי סירטוק ממשי "מעורב" ישנה שמועה שהרבי התבטא בשלילת הענין בחריפות !! וראה 'שיחות קודש' חלק ה ע' 425. 'תורת מנחם' חלק יב ע' 204.

הריקודים בחתונה סרטוק משי²⁰³. כי סרטוק המשי נקרע מאוד בקלות לכן חתנים רבים מכינים לעצמם גם סרטוק נוסף שאינו ממשי ממש. כאשר קונים סרטוק יש להקפיד גם שהפינה מאחור תהיה עגולה, כדי שהבגד לא יהיה חייב בציצית. העיגול צריך להתחיל קצת יותר משה ס"מ, רצוי לפחות 6.2 ס"מ. אפשר לבדוק זאת ע"י תקליטור (דיסק) שגודלו כמעט פעמיים ששה ס"מ, ולכן העיגול צריך להיות קצת יותר מזה²⁰⁴.

משתלם יותר לקנות סרטוק בארץ לפני הנסיעה מאשר בקראון הייטס, גם מבחינת המחיר וגם בגלל הטרדה. אפשר להזמין סרטוק בקראון הייטס, או לקנות מוכן בבורו פארק, ויש גם אפשרות לקנות בסמוך ל-770 סרטוק שהוכן במונטריאל. (טל: 5145166770, 3472760465, 3477388224, 5148361770 יש אומרים שגם אם צריך לעשות שינויים באורך ומיקום הכפתורים, זה עדיין יותר זול מסרטוק מוזמן לפי מידה).

סרטוק משי לא מכבסים בצורה רגילה, אלא רק בניקוי יבש. אפשר לנקות גם עם 'מגבונים לחים' (המשמשים לניקוי תינוקות) או עם חומץ או ספירט נקי (יש בחנויות ונקרא 'ספירט לשריפה') אבל לא עם מים.

בשבת ויו"ט משתמשים בגארטל רחב. בשנים האחרונות יש חתנים המשתדלים שגם הגארטל יהיה ממשי ממש, כמו הגארטל של הרבי. בנוסף לזה, כדאי שיהיו עוד מספר גארטלים פחות רחבים או צרים, ברוחב ארבע או שש חוטמים, כדי שבנוסף לתיק הטלית יהיה לו גארטל גם בכיס המעיל וכו' כדי שיהיה אצלו תמיד גארטל בכל מקום שהולך [וגם יהיה את מה לאבד...]. כיצד חוגרים את הגארטל ראה להלן ע' 101.

"עצם העמידה לתפילה בלבד עוד לפני שהוא מתפלל, עוד לפני שהוא מתחיל לומר 'הודו', או 'מה טובו', רק זה עצמו שהוא חוגר את גארטל ומתייצב לתפילה בזה לבד הרי הוא יוצא מעניינו והוא נעשה מזוכך, זאת אומרת שהוא יוצא ממצרים וגבולים שלו"²⁰⁵. ראה להלן עמוד 101 את אופן חגירת הגארטל ועוד ענינים בזה.

וראה עוד בקשר לבגדי החתן והכלה להלן בעמוד 55.

החתן בבית²⁰⁶ חיינו²⁰⁷

מיד עם קביעת זמן החתונה, יש להזמין כרטיס טיסה, כדי שיהיה מקום להגיע בזמן לחתונה מ-770. היו חתנים שלא נסעו כי לא הצליחו לסדר מקום טיסה בזמן המתאים. חתן שעדיין אין לו

²⁰³ ראה מכתב הרה"ג הרה"ח וכו' ר' לוי יצחק אביו של הרבי, "...תחת החופה תלבוש... סרטוק של משי... ותיכף אחר החופה אם חפצך תוכל ללבוש בגד אחר". 'לקוטי לוי יצחק' – אגרות' ע' רז. 'נישואי הנשיאים' ע' 137. 'שידוכים ונישואין' ע' 174 [135]. להלן ב'נספחים' ע' 36.

²⁰⁴ ראה בכל זה בספר 'ציצית – הלכה למעשה' גוראריה ע' עא, וב'הערות וביאורים – אהלי תורה' מס' 989 ש"פ וישלח תשי"ע ע' 60.

²⁰⁵ 'לקוטי שיחות' חלק ב ע' 349. במתורגם ע' 53. וראה גם 'אגרות קודש' חלק י ע' רצג.

²⁰⁶ ההדגשה היא 'בית' חיינו. הרבי התבטא שחצר היא חיצונית ובית פנימי. ליובאוויטש היא פנימיות, ולכן אצלנו צריך להשתמש בביטוי 'בית' חיינו, ולא 'חצר הרבי' או 'חצר האדמו"ר' או 'חצרות קודשני' (דברי הרבי לאחד העיתונאים ביחידות). וראה גם מוסף פסח לשבועון כפר חב"ד, ניסן תשס"ה ע' 16 בשם עיתונאי שהרבי אמר לו (תוכן הענין): "כאן המקום למחות נגד השימוש בביטוי 'חצר' בהנוגע לחסידות בכלל, וחסידות חב"ד בפרט. אמנם יש חצר המשמשת מבוא מהחוץ אל הבית, אבל לא זהו התוכן של תורת החסידות שהיא בדוגמת בית מלא אור וחום של תורה ומצוות ואהבת ישראל, ולא 'חצר' שהוא ביטוי שבדו המשכילים הראשונים. ולא עוד אלא שבית ליובאוויטש פתוח לרווחה לכל מי שרוצה להתחמם לאור התורה והמצוות בהתלהבות חסידותית".

ראה שיחת ר"ח סיון תשי"י (שיחות קודש' חלק א ע' 69. 'תורת מנחם' חלק א ע' 81):

"...בית, מקיף הרחוק - מורה על עבודה שהיא למעלה מהשכל לגמרי, ביטול בעצם, וזוה תלווי אמיתת שלימות האדם. ענין ה"בית" אצל חסידים, הוא, המסירה והנתינה ("איבערגעבן זיך") אל הרבי.

וענין זה שייך ונוגע הן להכניסה אל הרבי (ליחידות) - שאינה מצד השכל, אלא מצד עצם מציאותו שלמעלה משכל, כמו הבן שנמשך אל אביו; והן לקיום דברי הרבי - שהקיום אינו מצד חיוב השכל, אלא מצד הביטול, שלכן מקיימים גם דברים שאינם מובנים בשכל כלל, ולא עוד אלא שגם הדברים המובנים בשכל יש לקיימם באותו אופן שמקיימים דברים שאינם מובנים בשכל, שבאופן כזה דוקא הוא אמיתת המעלה דקיום דברי הרבי.

פעם נכנס אל אדמו"ר מהר"ש ליחידות "קבלן"... "ראה שם בשיחה את המשך הסיפור.

²⁰⁷ "...שהוא ה"בית חיינו" דכל בניי הנמצאים במקום זה וכל בניי בכל הדור כולו... בכל קצוי תבל... נמשכת ההשפעה והחיות מבית זה לבניי עד בכל קצוי תבל, עד - לכל העולם כולו..." שיחת ש"פ יתרו תשנ"ב (ספר השיחות' תשנ"ב חלק ב ע' 342. 'התועודיות' תשנ"ב חלק ב ע' 222). וראה גם שיחת ש"פ משפטים תשנ"ב (ספר השיחות' שם ע' 363. 'התועודיות' שם ע' 269) וראה עוד בספר 'בית חיינו 770' עמודים 17 ואילך.

ויזה לארצות הברית, צריך להתעסק עם זה בהקדם ביותר, כי לפעמים מקבלים תאריך לראיון לויזה, רק אחרי זמן ארוך.

כדאי שהחתן יקח עמו מספר הזמנות כדי לחלקן לידידים וכו' הנמצאים בבית חיינו, וכן להציג בפני הנדיבים כדלהלן. אם עדיין לא הודפסו ההזמנות אפשר לקחת עותק אחד ולצלמו שם.

הנוסע מעבר לים באוירון, מברך ברכת הגומל²⁰⁸. אם רוצה לברך אחרי העלייה הסמוכה לאמירת (חצי) קדיש, ימתין לקדיש (גם אם עלה לתורה בעלייה זו), ויברך רק אחרי אמירת קדיש²⁰⁹. תוכן ברכת הגומל, ומשמעות הביטוי 'לחייבים' שאינו נמצא בברכות אחרות, נתבאר בהתוועדות י"ב תמוז תשכ"א²¹⁰.

הזמן בו החתן נמצא בבית חיינו צריך להיות מנוצל להכנה רוחנית לחתונה, וכמוזכר לעיל שזה כמו שיצחק אבינו היה בגן עדן, לפני חתונתו²¹¹. בזמן זה הוא לומד את ההלכות של הגוף והנפש לתקופת החיים החדשה. בבית חיינו יש 'גמ"ח חתנים' המתנהל ע"י בחורים ור' דוד עזרן שי' (טל 13478696058 ומספר ישראלי 037229609 שלוחה 1). אפשר להעזר בהרבה דברים ועצות מניסיונם של חתנים קודמים. ניתן גם לראות ולשאול ספרים וחברות הנחוצים ללימוד בזמן ההכנות לחתונה.

יש מספר מדריכי חתנים בסמוך לבית חיינו. וביניהם ר' גבריאל אביכור, ר' פסח צבי שמרלינג, ר' זלמן שארף. יש הלומדים אצל ר' יצחק (איזי) העכט²¹². גם ר' אליעזר ליכטנשטיין מגיע לעיתים קרובות ומעביר קורסים לחתנים.

חלק מההכנות הללו כרוכות בהוצאה כספית, ויש להתכונן אליהם. כל אחד מהדברים הבאים עולה כסף: ההדרכה ולימוד ההלכות הצריכות, קניית סרטוק, כובע וגארטל, עלייה לתורה בשבת, השקיות שזורקים על החתן לסימן ברכה, קידוש בשבת העלייה לתורה, כרטיסי חיוג לארץ (להורים, להורי הכלה ולכלה), מתנות לקרובים, משקה לקחת לשבע ברכות, ועוד ועוד. הדרכה בפרטים ומחירים משוערים אלו אפשר לקבל אצל המתעסקים בגמ"ח ספרים לחתונה הנ"ל. בכללות ההוצאות יכולות להגיע בין \$1500 ל-\$2500 ואולי אפילו ליותר²¹³. כדאי שמיד עם הגעת החתן לבית חיינו, יתענין בסידורי הדברים הללו.

גם מקום לינה ואירוח צריך לסדר לחתן לפני הנסיעה. (רצוי אצל משפחה או ידידים, אחרת יצטרך לשלם לישיבה עבור מקום לינה).

בשכונת המלך, קראון-הייטס, יש יהודים שמוכנים ושמחים להשתתף בהוצאות החתונה של כל חתן וכלה. צריך רק לגשת אליהם להציג לפניה את ההזמנה לחתונה ולבקשם להשתתף בחתונה שלכם. מנהלי 'גמ"ח ספרים לחתונה' ב-770 יוכלו לעזור לדעת מי הם הנדיבים ואיך להגיע אליהם.

ראה להלן ע' 109 בקשר לחוב בביטוח לאומי.

²⁰⁸ ספר המנהגים ע' 14. וראה במקומות המובאים ב'התקשרות' תשא (פ' שמות י"ט טבת תשס"ח) ע' 15. שם יש גם דיון האם בזמנו יש לברך 'הגומל' אחרי טיסה פנים-ארצית שלא מעבר לים, והמסקנה היא שלא לברך.

²⁰⁹ ספר המנהגים שם, על פי שיחת יי שבט תשכ"ג ('שיחות קודש' (מהדורה ישנה) ע' 190 ואילך 'תורת מנחם' חלק לו ע' 134). וראה 'חקרי מנהגים' (גוראריה) חלק ב ע' פד ואילך. כישש רבים הצריכים לברך 'הגומל', אין הכרח שכל אחד יעלה לבמה ויברך ליד ספר התורה, אלא אפשר שיברך 'הגומל' בעומדו במקומו בתוך הקהל, אך באופן שישמעוהו לפחות עשרה מהעומדים סביבו. (בשם 'הרה"ח ר' זלמן שמעון דבורקין ז"ל מרא דאתרא ד 770).

²¹⁰ 'תורת מנחם' חלק לא עמודים 105-122. ושם נתבאר גם ההבדל בין ברכת הגומל לברכה על נס שנעשה לו.

²¹¹ נסמן לעיל הערה 130 בעמוד 18.

²¹² יש אמנם כאלו שהתקשו 'להתחבר' לצורת הלימוד שלו. אך יש מעלה כפי שהוא מספר: "באחת הפעמים הוא אמר (כתב?) לרבי שההדרכה צורכת ממנו הרבה כוחות וביקש ברכה שיהיה לזה פירות בזח"ק. וקיבל את ברכתו של הרבי לזה".

²¹³ אירוח \$100, טלפון \$40, מדריך חתנים \$500 - \$300, כובע \$2500 - \$150, סרטוק כ \$600, לפעמים יש לקנות ליד הכניסה ל-770 סרטוק ב-\$200, גארטל משי \$140, עלייה לתורה \$100 [כדאי לנסות לבקש מהגבאים הנחה], שקיות \$40 - \$30, קידוש \$200 - \$110, הוצאות כלליות \$300.

לימוד והכנה נפשית

פרק הזמן בין החלטה על השידוך והנישואין, ועד לחתונה, הוא זמן ההכנות לחתונה. במידה מסוימת מהווה כעין הזמן ש(הייה נהוג בעבר) בין שלב האירוסין-הקידושין (שזהו החידוש שנתחדש במתן תורה²¹⁴) לבין שלב הנישואין. וראה באריכות ובפירוט בענין זה בספר 'הבית היהודי' עמודים 147 - 175. זוהי התקופה בה מתנתקים מהחיבור לגשמיות ומתמסרים לרוחניות. הקשר בין בני הזוג הוא רק ברובד הרוחני, שהם שני חלקי נשמה אחת, ואילו קשר גופני עדיין אין ביניהם.

לימוד התורה בתקופה זו צריך להיות מוקדש לעניינים הקשורים בחתונה ובחיי הנישואין. כפי שהרבי אומר בשיחה²¹⁵ "ע"ד חיוב הקדימה בלימוד התורה בעניינים שהזמן גרמא²¹⁶, ויש לומר שעד"ז הוא בנוגע לכל אחד מבני" ובפרט בקשר ללימוד התורה שלו בעניינים שהזמן שלו גרמא".

לאחד החתנים כותב הרבי²¹⁷: "תקותי שישמור על הזמן למלאותו בתוכן של תורה ומצות, תורת הנגלה ותורת החסידות והידור בקיום המצות בכללם ובעבודת התפלה שהוא מהיסודות והעיקרים בזה והרי הזמן שלפני החתונה הוא יקר מכל יקר, כיון שההכנה אז משפיעה על כל משך ימי החיים, וק"ל"²¹⁸.

אודות ההכנות לחתונה כותב הרבי באחד המכתבים: "הסדר לפני החתונה אינו שווה לכל אחד ואחד, ועל כל אחד ואחד לברר את המתאים לו..."²¹⁹. לפי זה מובן שדבר שנאמר לפלוני (כהכנה לחתונה) או באופן חד פעמי במכתב קודש, אין הכרח שמתאים לכולם. משא"כ דבר הנאמר ברבים בשיחה הוא מהווה הוראה לכולם כו"²²⁰ (וראה להלן ע' 37 ובינספחים ע' 23).

²¹⁴ רמב"ם ריש 'הלכות אישות' ונתבאר ב'לקוטי שיחות' חלק ל ע' 244 ואילך (להלן בינספחים ע' 97). ובחלק לט ע' 30 ואילך (להלן בינספחים ע' 86).

²¹⁵ שיחת ש"פ שמות תשנ"ב סוף סעיף ג (ספר השיחות חלק א ע' 246 'התועודיות' חלק ב ע' 96). וראה גם 'אגרות קודש' חלק ה ע' נג.

²¹⁶ רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכה ח. טושו"ע יו"ד סימן רמ"ו סעי' י"ד.

²¹⁷ 'אגרות קודש' חלק יד ע' פב. 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 513.

²¹⁸ וראה שיחת ש"פ קרח תשי"ח (תורת מנחם חלק כג ע' 110). וראה 'אגרות קודש' חלק ז ע' שטו: "והגע בעצמך אם טרוד כ"כ בהוצאות החופה ואביזרייהו שאין זה אלא ענין של יום אחד ורוב הוצאותו הוא מפני הרצון לנשיאות חן בעיני אדם, הרי עד כמה צריך להיות טרוד בהכנות הרוחניות שזה נוגע להזוג הצעיר למשך כל חייהם והאריכות בזה אך למותר..."

²¹⁹ 'אגרות קודש' חלק כא ע' מז. וראה גם 'אגרות קודש' חלק כד (מהדורת תשנ"ח) ע' שיז.

²²⁰ ראה שיחת אחרון של פסח תשט"ז (תורת מנחם חלק טז ע' 236): "יש כמה מנהגים ששייכים לכולם ואעפ"כ לא פרסמו אותם, והיו מנהגים שהבחינו בהם, ולא ציוו להתנהג בהם. עד שמישהו שאל אם זה הוראה לרבים, וענו לו שכן. אבל לפני כן לא דברו על זה" [תהייע רק מאז שהייה מי ששאל את הרבי אודות מנהג זה, רק מאז זה הפך להיות הוראה לרבים].

ודגומא לדבר היא השיחה הידועה והחריפה משנת תשמ"א (מוזכרת לעיל ע' 16 ושם הערה 94) אודות הזהירות מלהשתמש במילה 'אירוסין' לפני החתונה, והזהירות לא לתת טבעת כמתנה לפני החתונה, בעוד שלפני שנות הכ"פים לא היתה הוראה כזו ולא נמנעו מכך. בכלל, בכל ענין, יש להתייעץ עם 'משפיע' ויעשה לך רב', ולא להחליט לבד, ולברר האם זאת הוראה כללית, והאם הוראה זו תקפה למצב המסויים בו נמצאים, ויתכן שישנה הוראה נוספת שונה בענין זה. כמבואר לעיל בעמוד 2. וראה גם במבוא 'אגרות קודש' חלק יב ע' 17, (וקרוב לודאי שגם המבוא מוגה). וראה להלן ע' 35 והערה 248 שם.

מספר דוגמאות נוספות:

יש הוראה שמקום החתונה תלוי בצד הכלה, ועם כל זה היו הוראות לעשות את החתונה דוקא בכפר חב"ד, והיו הוראות לעשות את החתונה במקום שמחזק את השכונה הדתית, ואולי היום כל ריכוז אני"ש נכלל בהוראות אלו, ובאותם זמנים ריכוז אני"ש הייה בעיקר בכפר חב"ד. ב'אגרות קודש' רואים הוראות הפוכות באם ההורים יוציאו כסף לנסיעה לחתונה מעבר לים. ויש להבדיל בין המקרים.

להלן (ע' 97 והערה 854) מובא, על-פי שיחה של הרבי, שאת ברכות השחר אומרים בלי גארטל. וידוע שבמכתב הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק נ"ע, לבנו הרבי (מובא להלן בינספחים ע' 36), כתוב לומר ברכות השחר עם גארטל. ויש יחידים שהרבי הפנה אותם למכתב זה, ואולי הכוונה לשאר העניינים המדוברים במכתב ולא לענין הגארטל. וראה עוד במקומות המצוינים להלן בהערה 604, על מנהג שהמליץ עליו הרבי הקודם, אבל הרבי תמה על מי שרוצה לנהוג במנהג זה. וראה עוד להלן (ע' 59) מובאת שיחה שאין לתת לחתן פתקים שיברך תחת החופה. ומצוין שם בהערה 484 למכתב למישהו פרטי שיתנהג אחרת. וראה אודות ההבדל בין 'מוגה' ל'בלתי מוגה' להלן בינספחים ע' 25.

ב'אגרות קודש' חלק יז ע' קד יש הוראה בענין מסוים, ובחלק כב ע' רצז יש הוראה הפוכה. ושתי ההוראות כלל לא מתאימות להוראה אחרת לגמרי בנושא זה בחלק כג ע' כד (ושם סומנו עוד מקומות). התייוד והסבר התנאים המתאימים לכל אחת מההוראות אפשר לראות בדברים שמביא הרה"ח ר' י"ש גינזבורג ב'התקשרות' תקנא (פי תרומה תשס"ה) ע' 19 בשם הרב יעקב אליעזרוב ש"י.

לא רק בעניני חתונה ההוראות הפרטיות אינן שוות לכולן, אלא בכל הענינים. לאחד הרבנים בארץ הקודש כתב²²¹ הרבי, בכתב ידו הקדושה, את המלים הבאות:

ז' פשוט שהוראה ליחיד בכל כיו"ב, ובפרט במכתב פרטי אליו – אינה הוראה לרבים כלל – כיון שע"פ רוב זהו תלוי בתנאי חיי היחיד, תכונות נפשו, האפשריות שישנן אצלו שכתבם במכתבו, ועוד ועוד.

ביום הנישואין נמשכת המשכה של אין סוף שלמעלה מהשתלשלות. משך זמן קודם הנישואין נמשך כבר מעין המשכה זו, בפנימיות או במקיף עכ"פ. מכל מקום, יש צורך בקצת הכנה לזה באופן של אתערותא דלתתא. בזמן שלפני הנישואין צריך להתעסק בהכנה הרוחנית יותר מאשר בהכנות ובבלבולים של הענינים החיצוניים של החתונה²²².

על משמעות הקידושין ראה גם להלן ע' 63 ובהערות שם.

כאחת ההכנות, יש להתבונן בנוסח הברכה בקידושין "המקדש את עמו ישראל ע"י חופה וקידושין". לכאורה הסדר צריך להיות הפוך, כי הרי החופה שייכת לנישואין שהם אחרי הקידושין?²²³

את הסיבה שאומרים קודם חופה ואח"כ קידושין, מסביר הרבי באגרות קודש²²⁴ על פי המבואר ב'תורה אורי' (דף צח ד) וז"ל: "מה שאומרים מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקדושין, והקשו למה שינו הסדר להקדים חופה לקדושין, אלא כי החופה הוא בחינת מקיף והוא ענין שכפה עליהם הר כגיגית שזה בחינת התגלות המקיף כנ"ל, ולכן הוצרך להקדים החופה לקדושין שכדי שיבואו לקבלת התורה שהוא בחינת הקדושין הוא ע"י המשכת המקיף תחלה שעל ידי זה באו לבחינת הביטול להקדים נעשה כו', ואז יוכל להיות ההמשכה והגילוי בחינת התורה", עכ"ל.

בשיחה²²⁵ ההסבר מפורט יותר: הכלה סובבת את החתן - הו"ע המקיף שנותנת הכלה²²⁶, שזוהי ההתמסרות שלה מצד בחי' המקיף לבנות בית בישראל על יסודי התומ"צ; החתן נותן טבעת (עגולה) לכלה - הו"ע המקיף שנותן החתן²²⁷, שזוהי ההתמסרות שלו מצד בחי' המקיף לבנות בית בישראל על יסודי התומ"צ. ובתור נתינת-כח להחתן והכלה שיוכלו להתמסר מצד בחי' המקיף

ב'אגרות קודש' חלק ו ע' כז ובחלק ז' ע קח ישנה הוראה מסוימת לנהוג במנהג מסוים, ומודפס גם ב'לקוטי שיחות' חלק יז ע' 470. ומוזכר המנהג בספר 'הבית היהודי' ע' 488 סעיף חי. אבל בהערה 14 על סעיף זה (ע' 503) מביא שיש אומרים שהרבי מחק את המנהג הזה, ואומנם הדבר נבדק אצל מחבר קונטרס 'מנהגי הריון ולידה' (הוצאת קהת), ובאמת הרבי ציוה למחוק את ההוראה הזאת, ולא לפרסמה לרבים. גם מכך רואים שלא כל מה שרואים באגרות קודש וכדומה, זוהי הוראה לרבים.

דוגמא נוספת לעיון: ב'שערי הלכה ומנהגי' חלק ד ע' צ יש (כביכול) הוראה כללית בקשר לשמות זהים של האמהות המחותנות (וההוראה הועתקה במספר ספרי מלקטים). אולם מזהים לראות כאשר מסתכלים במקור (אגרות קודש חלק יח ע' קלו) שמדובר במקרה מיוחד עם נסיבות מיוחדות, ואין ללמוד מזה הוראה כללית לכל מקרה של שמות זהים. ובמשך השנים היו שידוכים רבים שהרבי אישר בלי להעיר על ענין שמות האמהות המחותנות. (וראה גם 'הערות וביאורים - אוהלי תורה' גליון מספר 978 פי תזריע-מצורע תשס"ט ע' 23). והגליון שאחריו 979 ע' 32 ואילך. ומה שכתב הרי"ל גרונר שי בגליון 980 ע' 49.

יש רבים מאנ"ש שמקדישים במקוה זמן לנגב את הרגלים ולנגב היטב בין אצבעות הרגלים. הם אינם יודעים שלפחות בשלוש שיחות הרבי דבר על כך (שמחת תורה, שבת בראשית ובאריכות ברי"ח מר-חשון בשנת תשמ"ג (התועדויות תשמ"ג חלק א ע' 384)), ואמר שחסידיים ואנשי מעשה, גדולי חסידי חב"ד, משפיעים ורבנים, וגם הוא עצמו - אינם נוהגים כך. הסבר על פי הלכה וקבלה מבוארים בשיחות אלו.

²²¹ תצלום כ"י"ק בספר 'מאוצר המלך' חלק א ע' 209. נדפס שוב בשבועון 'בית משיח' פי במדבר תשס"ז גליון 601 ע' 11. מובא גם ב'דבר מלך' ע' 133-134.

²²² שיחת כ"י מנ"א תשי"ד ע' סעיפים ז-ח (שיחות קודש' חלק ה ע' 392. 'תורת מנחם' חלק יב עמוד 152 ולהלן ב'נספחים' ע' 19).

²²³ הסבר על פי נגלה, ראה ב'אנציקלופדיא תלמודית' כרך ד טור תכו.

²²⁴ חלק טו ע' שצה מובא ב'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 517.

²²⁵ יו"ד אלול ה'תשי"א. 'שיחות קודש' חלק ב ע' 384 'תורת מנחם' חלק ג ע' 294 (מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' 377 ומתורגם שם בע' 316). וראה להלן ע' 60 מכתב מאותה תקופה ('אגרות קודש' חלק כא ע' קלב).

²²⁶ להעיר מלקו"ת שה"ש מז, ד: "טעם למנהג שנהגו שמתחילה החתן פורס סודר על הכלה הנקרא דעקטוך שזהו כעין חופה של הכלה בפ"ע". וראה שיחת חג השבועות תשי"ג (שיחות קודש' חלק ד ע' 272 'תורת מנחם' חלק ח ע' 217). וראה גם 'סידור עם דא"ח' ע' קכח ד ואילך.

²²⁷ ראה אוה"ת ברכה ע' א'תתמה: "טבעת קידושין שהוא דבר עגול... מורה על היות ההמשכה מבחי' סוכ"ע שהוא בחי' מקיף" (וראה שם בהמשך הענין - ההפרש בין המקיף דטבעת להמקיף דחופה).

שלהם לבנות בית בישראל על יסודי התומ"צ - מוליכים את החתן והכלה אל החופה - שהו"ע המקיף שנותן הקב"ה, בחי' מקיף העליון שלמעלה מסדר השתלשלות²²⁸, ועי"ז יהי' ביתם בנין עדי עד²²⁹, על יסודי התומ"צ, ותומשך להם הצלחה מופלגה גם בגשמיות. עוד יותר ממה שמאחלים לעצמם²³⁰.

וכך גם הסדר של הנישואין, שלפני הקידושין צריכה להיות חופה, שחופה היא מקיף, דבר שהוא למעלה מהראש, למעלה מטעם ודעת. ובשעה שהחתן והכלה מעמידים את עצמם תחת החופה, שהוא דבר שמקיף על ראשם, ז"א בשעה ששניהם מכירים שיש דבר שהוא למעלה מההבנה של שניהם, הם אינם יכולים להשיג זאת. ודוקא עי"ז דבר זה יכול להיות הקשר ביניהם, ואז אחרי החופה יכול להיות קידושין, ואפשר לומר כדת משה וישראל, כי זאת היא דת משה וישראל, שהיסוד של כל הענינים הוא ענין שלמעלה מטעם ודעת²³¹.

ככלל, ההכנות הגשמיות צריכות להיות עי"ז אחרים (ההורים)²³² כדי שהחתן והכלה יהיו פנויים להכנות הרוחניות, הרבי כותב²³³ שעל ההורים לשמוח על הטרחה שנופלת עליהם מזה שעוסקים בהכנות הגשמיות כדי לפנות את דעתם של החתן והכלה.

אם הכלה היא בת כהן, צריך החתן להוסיף וללמוד עוד ענינים באופן מיוחד, כגון מסכת 'כלה' ועוד. וראה בפירוט בהערה²³⁴.

כדאי שהחתן יהיה בקי בעל פה לפחות פרק אחד תניא²³⁵.

ידועה ההוראה של הרבי שלפני החתונה²³⁶ יש לסיים את ה'סמיכה' לרבנות. "מנהג בית הרב: החתן מסדר לימודיו באופן אשר עוד קודם החתונה יקבל סמיכה (לרב)"²³⁶. מדברי הרבי משמע שלא רק שצריך ללמוד, אלא גם צריך להשתדל לקבל את התעודה לפני החתונה²³⁷. בכלל זה יש

²²⁸ ראה לקו"ת שם, ב: "החתן והכלה הם ב' הפכים... עי"ז יש בחי' חופה שלמעלה משניהם שהוא מקיף עליהם מבחי' סוכ"ע, ועי"ז הארת המקיף שלמעלה משניהם יכולים להתחבר יחד".

²²⁹ ראה לקו"ת פקודי ד, ד ואילך. ובכ"מ.

²³⁰ מילים אלו "יותר ממה שמאחלים לעצמם" נמצאות בשיחות קודש' הני"ל, והושמטו ב'תורת מנחם' הני"ל.

²³¹ שיחת ש"פ שלח תשי"ג (שיחות קודש' חלק ד ע' 291. 'תורת מנחם' חלק ט ע' 14) בשידוכים ונישואין ע' 378 [315] יש טעות במראה מקום של קטע זה.

²³² נסמן לעיל הערה 60 בעמוד 10.

²³³ נסמן לעיל הערה 61 בעמוד 11.

²³⁴ 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 509. חלק כד ע' 462. 'אגרות קודש' חלק יא ע' קטו. חלק יג ע' כג. חלק יד ע' שג. שיחת פ' משפטים תשטז אות יא ('תורת מנחם' חלק טז ע' 103. כל הני"ל מובאים בשידוכים ונישואין ע' 74 [61] ואילך. וראה גם 'אגרות קודש' חלק ה ע' רפג. חלק ו ע' פג. חלק ז ע' קנד. חלק יא ע' קטו. 'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קלז.

²³⁵ 'אגרות קודש' חלק יד ע' פד.

²³⁶ 'ספר המנהגים' ע' 75. 'לקוטי שיחות' חלק א (ע' 53 ובמפורגם ע' 46). שיחת כ"ד טבת תשי"ב ('שיחות קודש' חלק ג ע' 159-158. 'תורת מנחם' חלק ד ע' 259 מובא להלן בינספחים ע' 27). וראה שיחת י"ג תמוז תשי"ב ('שיחות קודש' חלק ג ע' 340. 'תורת מנחם' חלק ו ע' 71-69). 'שידוכים ונישואין' ע' 124 [101] ואילך ועמוד 287 (באמצע) ואילך.

²³⁷ שיחת כ"ד טבת תשי"ב ('שיחות קודש' חלק ג ע' 159. 'תורת מנחם' חלק ד ע' 261).

הרה"ח ר' משה מרדכי שי' ארנשטיין מספר:

בשנת תשל"ה שנים עשר ימים לפני חתונתי (היחידות היתה ביום א' כ"ב סיון והחתונה ביום ג' תמוז). נכנסתי ליחידות... הרבי שאל אם סיימתי את הסמיכה, עניתי שסיימתי, והרבי שאל אם עשיתי את כל המבחנים, ועניתי שכן. הרבי שאל האם לא נשאר אף מבחן שצריך להבחן, ועניתי שלא. הרבי שאל האם קבלתי את הפאפירל (הנייר = התעודה), ועניתי שלא קבלתי. הרבי שאל למה אין לך את הנייר ונאלצתי להסביר [נהוג ששלושה חותמים על הסמיכה, ובינתיים הרב גייקובסון (אחרי שנבחנתי גם אצלו) נפטר, והנהלת הישיבה לא החליטה מי יהיה השלישי שיחתום במקומו על תעודה הסמיכה שלי]. והרבי אמר שאגש להנהלת הישיבה ואבקש לקבל את התעודה עם שתי חתימות או שלושה, בכל אופן עד יום מסוים. ובאם לא יספיקו עד יום זה אז שזה יהיה עד תאריך אחר. ושני התאריכים היו עוד לפני החתונה.

ללמוד יורה דעה, הלכות שבת וגם בשו"ע אבן העזר. אחת הסיבות היא, שהרי בבית מתעוררות שאלות הלכתיות, ולא תמיד אפשר להגיע לרב ולשאל, לכן צריך שיהיה רב בבית.²³⁸

במקרים מיוחדים גם אם לא מילאו את ההוראה הנ"ל, אין לדחות את החתונה עד סיום ה'סמיכה', אך לפחות יש להתחיל ללמוד לקבלת 'סמיכה'.²³⁹

הצד ההלכתי של זמן קבלת ה'סמיכה' נידון ונתבאר באריכות בספר 'חקרי מנהגים',²⁴⁰ גוראריה

יש ללמוד היטב גם את ההלכות הקשורות במצוות שעד עתה לא כל כך עסקו בהן באופן אישי,²⁴¹ כגון: בישול בשבת, כשרות בכללות, ובארץ ישראל יש מצוות התלויות בארץ, ערלה, תרומות ומעשרות ושמטיטה וכו'.

בודאי שיש ללמוד²⁴² היטב את ההלכות של המצוות הקשורות בטהרת המשפחה ושלוש בית וכו'. הרבי ברוך ועודד מספר אברכים כדי שיהיו 'מדריך חתנים', ומובן גודל החשיבות והעזרה ומניעת הבעיות שמפיקים מהקשר עם מדריך החתנים ועם מדריכת הכלות.²⁴³

לאחד החתנים²⁴⁴ ציוה הרבי "ללמוד מהספר 'חופת חתנים', וקיצור שולחן ערוך עם ה"מסגרת", ואחר החתונה מהשולחן ערוך עצמו". אך יש לזכור שבאותן שנים לא היו הספרים החדשים המצויים היום.

בימים שלפני החתונה החתן לומד ומסיים את הפרקים ט"ז-י"ז²⁴⁵ בישער הקדושה שבספר 'ראשית חכמה'.²⁴⁶ בימינו אפשר להשיג את הספר עם תרגום וביאור בלשון הקודש.

"כן מה טוב: ב'ג' פעמים (עכ"פ) אגרת התשובה לאדמו"ר הזקן"²⁴⁷.

²³⁸ שיחת כ"ד טבת תשי"ב שם.

²³⁹ כדי להסיר ספק ושמעות שונות, שאלנו את בעל מעשה בענין זה, הרה"ח ר' שלמה שי' זרחי, וסיפר כי לאחר השידוך שלו נכנס ליחידות בחודש שבט תש"ל והרבי שאלו אודות סמיכה. לאחר שענה שלא למד, הורה הרבי שידבר עם הנהלת הישיבה אם אפשר לסיים הסמיכה עד לחתונה. וכך הווה. כשבועיים לפי החתונה (שהיתה ב'י סיון) נכנסתי שוב ליחידות ושאלני אודות הסמיכה. עניתי שכבר נבחנתי ג' חלקים ובעוד כמה ימים אבחנו על החלק האחרון. הרבי אמר לי שבעת אין זמן בשביל זה שצריך להתכונן לחתונה, ובמילא אין זה הזמן ללמוד טריפות, ובאם נקבע זמן לבחינה מעכשיו, יחשב הדבר כמו לפני החתונה. והרבי פתח לוח שנה שהיה על השולחן, וקבע תאריך לאחר כששה שבועות אחרי החתונה, ואמר שזה כמו שיש סמיכה קודם החתונה.

²⁴⁰ 'חקרי מנהגים' גוראריה חלק ב' ע' קעה ואילך, ובפרט מעמוד קצג ואילך [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתקיה הנקראת: 'חקרי המנהגים'].

²⁴¹ "הלכות הצריכות ומתחדשות מעת הנישואין" ('אגרות קודש' חלק כד [מהדורת תשנ"ח] ע' שיז).

²⁴² שיחת כ' מני"א הנ"ל שבהערה 232 (שיחות קודש' חלק ה' ע' 394 'תורת מנחם' חלק יב עמוד 154).

²⁴³ וראה 'טהרה כהלכה' פרקש, חלק א' ע' קסט.

²⁴⁴ ביחידות לפני חתונתו (שהיתה ביום ב' טבת ה'תשי"ז) של ר' מרדכי זאיאנץ והרבי הגייה את דבריו (מובא בספרו של ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי ע' 221).

²⁴⁵ יש אגרות שמוזכר ללמוד בישער הקדושה גם את פרק טו.

²⁴⁶ 'אגרות קודש' חלק ה' ע' קכט. חלק יז ע' צח. חלק ז ע' שסב. חלק יא ע' יח. חלק יד ע' פד. חלק יח ע' ת.

²⁴⁷ מכתב ט"ו בשבט תשכ"ט (אגרות קודש חלק כה ע' רנא [במהדורת תשנ"ט]. או חלק כו ע' פז [מהדורת תשס"ג]). השייכות של לימוד 'אגרת התשובה' במיוחד לפני החתונה, קשור אולי עם הענין שארבעת חלקי ה'תניא' מכוונים לארבעת חלקי השולחן ערוך, ו'אגרת התשובה' מכוונת לחלק 'אבן העזר', בו מדובר על מצוות הקידושין והנישואין וכו', (ספר השיחות תשי"א ע' 143 [במתורגם כקב] הובא ונתבאר בילקוטי שיחות' חלק לט ע' 162).

עוד ענין הוא 'יואס דער עיקר פון אגה"ת איז צו באווארענען דעם ענין פון שמירת הברית'. [=העיקר של 'אגרת התשובה' הוא כדי להזהיר על הענין של שמירת הברית] (ד"ה 'היושבת בגנים' תשכ"ט [ספר המאמרים באתי לגני חלק א' ע' רנד]. וראה שיחת ערב חג השבועות תשל"ו שבפרק ג' באגרת התשובה הובאו דוקא דוגמאות הקשורות לשמירת הברית. (שיחות קודש' [מהדורה ישנה] תשל"ו חלק ב' ע' 249. וממשיך שם שתשובה על ענין זה פועל "מיד הם נגאלין"). (בענין זה ראה גם 'ספר השיחות' חלק א' ע' 118, 'תורת מנחם' חלק א' ע' 144. חלק לא ע' 186. ועוד).

ואולי הוראה זו קשורה במיוחד להשתדלות בהפצת הלימוד של אגרת התשובה כמבואר ב'מבוא' לספר 'אגרות קודש' שם, ובהערות למכתב מיום י"ג מר-חשוון תשכ"ט (אגרות קודש שם. בסיום שנת ה'תשכ"ח הורה הרבי ללמוד 'אגרת התשובה'. ובעת ההתוועדויות במשך

חתן אחד קיבל הוראה שכהכנות לחתונתו ילמד גם מאמרי עבודה. אולם מאד יתכן שזאת הוראה פרטית.²⁴⁸ וראה לעיל ע' 31 ובהערות 219, 220. שם.

את הניגון ארבע בבות' של הרבי הזקן, מנגנים רק בזמנים מיוחדים. באחת ההתועדויות אמר הרבי: "ידוע גדול הזהירות שלא לנגן ניגון זה כי אם בזמנים מיוחדים"²⁴⁹. אחד מהזמנים המיוחדים הללו הם רגעי השיא של החתונה, שהם זמן ההליכה לכיסוי הכלה, ההליכה לחופה והחופה.²⁵⁰

"אין אנו יודעים את כל הכוונות של הניגון, ויש לנגנו בפשיטות ובתמימות והי' יעזור"²⁵¹. אך כדאי מאוד להקדיש זמן ללימוד אודות, ניגון זה, שהרי הרבי הקודם מביא ביאור מפורט של כ"ק אביו הרבי הרשי"ב נ"ע²⁵² על תוכנו של הניגון 'ארבע בבות' (להלן ב'נספחים' ע' 70), וכן ב'לקוטי רשימות' שבתחילת 'ספר הניגונים'²⁵³.

למספר חתנים הורה הרבי ללמוד את המכתב²⁵⁴ שקבל מאביו, הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק ז"ל לפני חתונתו. ובו מדובר על לימוד פרק כ"ה בתנאי לפני מנחה ביום החופה, מה לחשוב בעת החופה, ועוד.²⁵⁵

השנה ביאר מספר שורות מ'אגרת התשובה'. חלק מביאורים אלו (הוגחו על ידו) נדפסו בקונטרס 'ביאורים לאגרת התשובה' (קה"ת, תשכ"ט). לאח"כ נדפסו כל הביאורים (גם הבלתי מוגהים) בספר 'לקוטי ביאורים בספר התנאי' (קאָרף) חלק ב, ובספר 'שיעורים בספר התנאי'. בהמשך לזה נדפס בשלהי שנת תש"ל 'לקוטי לוי יצחק הערות לספר התנאי' ומאז התחיל הרבי בהתועדויות לבאר קטעים מ'לקוטי לוי יצחק' על אגרת התשובה. חלק גדול מהביאורים הנ"ל נמצאים ב'לקוטי שיחות' חלק י"ט ובחלק לט ובספר "ביאורים באגרת התשובה".

²⁴⁸ חלק מהמכתב מובא בספר 'שידוכים ונישואין' [הוצאת תשנ"ב] ע' 120 ומביא את זה כהוראה עבור כולם המקור שלו הוא הספר 'היכל מנחם' חלק ג ע' עה שם נמצא המכתב בשלמותו ונדפס אחר כך גם ב'אגרות קודש' חלק כד (מהדורת תשנ"ח) ע' שיז. הוראה כזאת נמצאת רק פעם אחת, ובמכתב השלם ישנו גם הקטע: "ג) תיקון בהנוגע לתפילין - בקיאות בהל' תפילין (הצריכות) נוסף על העיקר: קבלה טובה על להבא וחרטה גמורה על העבר". נראה יש כאן הוראה פרטית במצב מיוחד. הכותב הי' כנראה קודם במצב רוחני מיוחד וחזר. ואולי לכן בנוסף להוראה החוזרת על עצמה אודות בקיאות בהלכות תפילין, כותב הרבי שהעיקר הוא "קבלה טובה על להבא וחרטה גמורה על העבר וכנראה לא מדובר רק בתפילין דר"ת אלא תפילין דרש"י. (כי במכתבים כששכח להניח ר"ת הרבי אומר ללמוד הלכות תפילין ולא מדבר על "קבלה טובה על להבא וחרטה על העבר". במכתב באותו כרך בעמוד רעא שמדובר במי ששכח כו' מוסיף הרבי "חרטה על העבר וקבלה טובה על להבא" אבל אצל החתן הזה כותב הרבי קודם "קבלה טובה על להבא" ואח"כ ממשיך "וחרטה גמורה על העבר". וכאן נוספה גם המלה "גמורה" שלא מצאו במקרים האחרים.

²⁴⁹ 'התועדויות תשמ"ט' חלק ב ע' 193. ונסמן שם ל'אגרות קודש' של הרבי הקודם חלק ג סוף עמוד שפב, וז"ל: "ידוע ומקובל הוא אצלנו אשר בליובאוויטש היו מנגנים נגון זה רק בזמנים קבועים מר"ח אלול עד שמחת תורה ועד בכלל. י"ט כסלו, פורים, על סעודות תנאים וחתונות, ברית מילה, מז"ט, בר מצוה אבל בשאר זמנים היו נוהרים מלנגנו". ובדומה לזה ב'לקוטי דיבורים' (חלק א ע' 204 [במתורגם ע' 134]). ב'ספר הניגונים' (חלק א ע' כד) מובא קטע שיחה זו ובסיומו נוספו מילים שאינן נמצאות במקור ב'לקוטי דיבורים': "...חודש אלול ביים דאוונען [=בתפלה] (כשמתפללים ביחידות באריכות)". ובשיחה אחרת מוסיף הרבי הקודם שההוראה שרק בזמנים מיוחדים שרים את ניגון ארבע בבות, היא מכ"ק אדמו"ר הצמח צדק, וממשיך שהזמנים הם חודש אלול, ימי הסליחות המעוררים בתשובה. כאשר שרים את הניגון בשמחת תורה נהיה למעלה ששון ושמחה. וגם בפורים וי"ט כסלו אפשר לשיר את הניגון, אבל אם שרים את הניגון בימות החול זה יכול לעורר קטרוגים ח"ו (ספר השיחות תשי"א ע' 86 [במתורגם ע' עב] מובא ב'ספר הניגונים' חלק א ע' ל). באחת השיחות של הרבי הקודם מוזכר גם ראש השנה כאחד הזמנים המיוחדים. וראה 'התקשרות' תקצה (פרשת וישלח תשס"ו) ע' 18 הערה 23, ובמסומן שם. ולהעיר שהניגון ארבע בבות לא נמצא בתקליטי ניחוי"ח. וידוע שרשימת הניגונים היתה מוכנסת לביקורת אצל הרבי, ולפעמים הרבי העיר, שינה והוסיף בהרשימה. וראה גם משי"כ להלן בע' 83 והערה 701.

²⁵⁰ נסמן להלן הערה 467 בעמוד 57.

²⁵¹ ספר השיחות תשי"א ע' 86 [במתורגם ע' עב] מובא ב'ספר הניגונים' חלק א ע' ל.

²⁵² בשיחת י"ט כסלו תרס"ג. מובא באידיש באגרות הרבי הקודם חלק ב עמודים רי - רכ. ומתורגם (עיי' הרה"ח ר' חנוך שיי גליצנשטיין) בספר 'תורת שלום' מילואים חלק א ע' 328 - 337.

²⁵³ עמודים כד, ל, מג. ובמקומות נוספים המסומנים שם בע' מד. חלק מובא גם בספר 'ניגוני חב"ד' וולנר (הוצאת ספרית אשל) עמוד 3. וראה גם 'לקוטי דיבורים' חלק א ע' 204. חלק ג ע' 1000. חלק ד ע' 1522 (ובמתורגם חלק א 134. חלק ג ע' 694. חלק ה ע' 1115). ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 11. ספר השיחות תשי"ב ע' 138 (במתורגם ע' קכט). 'שיחות קודש' חלק א ע' 79. חלק ג ע' 255. חלק ד ע' 104 'תורת מנחם' חלק א ע' 92. חלק ה ע' 126. חלק ז ע' 223. וראה גם התועדויות תשמ"ח חלק א ע' 582. וראה 'היכל הנגינה' עמודים נו - נט.

²⁵⁴ נדפס באגרות לוי יצחק ע' רו, ובעוד מקומות (להלן ב'נספחים' ע' 36).

²⁵⁵ אמנם בסוף המכתב מובא אודות אמירת ברכות השחר עם גארטל, וזאת לעומת שיחה מפורשת (ראה להלן הערה 855 בעמוד 97) בה הורה הרבי לומר ברכות השחר בלי גארטל. הוראה ליחידים אינה דוחה שיחה ברבים עם ביאור.

לימוד מאמרים ושיחות

במשך השנים תשמ"ב – תשנ"ב היו שבעים ושתיים יחידויות כלליות לחתנים וכלות (ויש עוד יחידות אחת באנגליה כ"א כסלו תשמ"ב). יחידויות אלו הינן דברי הרבי במיוחד ובאופן ישיר לחתנים וכלות. בנוסף לברכות הרבות המפורטות והמגוונות יש ביחידויות אלו גם הוראות והדרכות (אומנם קצרות) לאופן ההכנות לחתונה ולחיים לאחר החתונה לאורך ימים ושנים טובות. הרבי הגייה רק שתי יחידויות לחתנים וכלות²⁵⁶, ובספרי 'תורת מנחם - התוועדות' יש הנחות בלתי מוגהות מרוב היחידויות (היחידויות מהשנים תשמ"ב תשמ"ג, מלבד שתיים, לא הוכנסו לספרים)²⁵⁷.

קבוצה של חתנים וכלות שהיו ביחידות כללית באור לכ"ה ניסן תשמ"ג, ביקשו מהרבי שיגיה עבורם את נוסח הברכה, בכדי לחלק למשתתפים בחתונתם. הרבי כתב להם: "כמענתי מאז – ישנו נוסח עם מראי מקומות ומוגה. והוא שווה לכל נפש ואותו לחלק בשעת החתונה (כי אין הזמן גרמא להגה בכל פעם וכו')"²⁵⁸.

משום מה ההנחות המודפסות מה'יחידויות' הינן בקיצור²⁵⁹, ובהקלטה יש עוד פרטים רבים, חשובים מודגשים ומרגשים. לכן כדאי מאוד להקשיב לכל היחידויות המוקלטות, ולא רק ליחידויות מתאריך הסמוך לחתונה. להלן ב'נספחים' ע' 169 את טבלת כל היחידויות, ואחריה טבלאות לפי חודשים בהן יש מספר נקודות מכל יחידות מודפסת. אך כנ"ל גם ההנחה המודפסת היא קצרה וחלקית. בתקליטור המצורף לחוברת זו, יש את כל היחידות במתכונת MP3, כדי שאפשר יהיה לשמוע אותן.

יש ללמוד היטב את מאמרי החתונה. ד"ה 'לכה דודי' משנת תרפ"ט²⁶⁰ והמאמר של הרבי משנת תשי"ד²⁶¹ המיוסד על המאמר משנת תרפ"ט.

מאמרו של הרבי משנת תשי"ד נאמר כעין שיחה²⁶² (הנחת השיחה מצורפת להלן ב'נספחים' ע' 65). בשנת תשל"ט הוגה והודפס כמאמר. לאחרונה הודפס המאמר גם כ'מאמר מבואר' (קטעים מהמבוא נמצאים להלן ב'נספחים' ע' 53. כדי להקל על הלימוד בעל פה, אפשר להעזר ב'אותיות המאמר' להלן ב'נספחים' ע' 63. המאמר של הרבי בצורה מנוקדת נמצא להלן ב'נספחים' ע' 59).

בתקליטור המצורף לחוברת [בתיקיה בשם 'המאמר לכה דודי'] נמצאים קבצי PDF של 'המאמר המבואר' כולו, 'ביאורים ועיונים' במאמר מאת הרה"ח ר' מיכאל חנוך שיי גולומב מ 770, המאמר עם 'ביאור אפשרי פשוט' [כפי שהופיע בחוברת 'דבר מלכות'], 'נקודות והסברים' למאמר דשנת תרפ"ט משיחת חג השבועות תשי"ג²⁶³. וכן נמצא שם בתקליטור גם שיעור מוקלט של הרה"ח ר' יואל שיי כהן על המאמר הרבי.

²⁵⁶ יחידות' אחת מתאריך ט"ו"ב אדר תשמ"ב מודפס באידיש 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 518 ומתורגם ב'התוועדות' תשמ"ב חלק ב ע' 981. היחידות' השנייה מתאריך כ"ב כסלו תשמ"ג מודפס באידיש ב'לקוטי שיחות' חלק כ ע' 575.

²⁵⁷ בשנת תשנ"ה התחתן הרה"ח ר' צבי חיים שיי סלונים (היום שליח הרבי במצפה רמון). לחתונתו הודפסה חוברת בה רוכזו כל ההנחות של היחידויות לחתנים וכלות שהיו במשך השנים [מלבד ארבע הנחות שלא נכנסו לחוברת]. כדאי מאוד לקבל ממנו (0544595770) רשות ולהדפיס את החוברת מחדש ולהפיצה כתשורה בחתונה (למרות שההנחות הן בקיצור כנ"ל).

²⁵⁸ צילום כ"י"ק ב'בית משיח' גליון 601 כ"א מני"א תשס"ח ע' 11.

²⁵⁹ הנחות אחדות מ'יחידויות לחתנים וכלות' משנת תשנ"ב נמצאות גם בספר 'שיחות קודש' (יצא לאור ע"י יועד כתבי קודש' תשנ"ג).

²⁶⁰ ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א ע' כ. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' עמוד טז. 'הבית היהודי' עמוד 199 ועוד.

²⁶¹ ספר המאמרים מ'לקוטי חלק א ע' מג. ספר המאמרים תשי"ד. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' עמוד קב. 'תורת מנחם' חלק יב ע' 194. 'הבית היהודי' ע' 204 ועוד. **וגם מצורף להלן** ב'נספחים' ע' 51.

²⁶² 'שיחות קודש' חלק ה ע' 425. 'תורת מנחם' חלק יב ע' 203, השיחה שעברה הגהה ראשונית ע"י הרבי נמצאת להלן ב'נספחים' ע' 65.

²⁶³ 'שיחות קודש' חלק ד ע' 271 ואילך. 'תורת מנחם' חלק ח ע' 216 ואילך. **ומצורפת להלן** ב'נספחים' ע' 67.

הרבי הורה²⁶⁴ שבעת ה"קבלת הפנים יחזרו את המאמר "לכה דודי" של הרבי הקודם שנאמר בחתונת הרבי בשנת תרפ"ט²⁶⁰. באמירת המאמר, יש הנוהגים לשלב את ההסברים של הרבי על המאמר של תרפ"ט²⁶⁵ ביאורים למאמר הרבי הקודם יש במאמר הרבי ד"ה זה משנת תשי"ד ובשיחת חג השבועות תשי"ג²⁶⁶. יש שנהגו להמשיך ולומר ברצף בסוף המאמר משנת תרפ"ט, גם את המאמר של הרבי. משנת תשי"ד.

יש אומרים שיש לחזור דוקא את המאמר של הרבי משנת תשי"ד ובו כלול המאמר של הרבי הקודם. בפתח דבר למאמר המוגה כתוב שהוא "מיוסד (ביאור) על ד"ה לכה דודי, תרפ"ט" ומצוין בהערה שם: "וראה מה שאמר טרם שפתח דרוש זה" (בדבר הזמנת כל האדמו"רים על ידי אמירת המאמר).

בעת הגהת המאמר בשנת תשל"ט הוסיף הרבי את שמות כ"ק אדמו"ר הזקן אדמו"ר הצמח-צדק ואדמו"ר מהר"ש (שלא הוזכרו בשיחה) (גם לא כאשר הרבי הגייה את השיחה), כך שבמאמר המוגה מוזכרים כל רבותינו נשיאינו מהבעש"ט והלאה וגם האריז"ל. רבים מהחסידיים רואים בכך רמז גלוי, כי נכון וטוב לחזור דוקא מאמר זה בשעת החתונה. וראה את הקטע מהמבוא לימאמר המבואר' להלן ב'נספחים' ע' 53.

יש הוראה של הרבי²⁶⁷ לחזור מאמר חסידות **בכל סעודה** של שבע ברכות, וכן ענין בנגלה²⁶⁸, ולכן החתן לומד מספר מאמרים.

חלק²⁶⁹ מהמאמרים של הרבי הקשורים בחתונה נמצאים בספר 'תורת מנחם - דרושי חתונה'.

יש מספר מאמרים של הרבי המבארים את מאמר ד"ה 'וכל בניך' תרפ"ט²⁷⁰ שהרבי הקודם אמר בשבת לפני חתונת הרבי, וכן בסעודת 'חתן מאל' בלילה שלפני החתונה. ואלו הם: ד"ה 'וכל בניך': משנת תשי"ד²⁷¹, ומשנת תשכ"ז²⁷², ומשנת תשמ"א (מוגה)²⁷³ ושני מאמרים משנת תשמ"ה²⁷⁴, וכן המאמר ד"ה 'וישלח' תשל"א²⁷⁵ והמאמר 'פדה בשלום' תשכ"ב מאמר ג' מוגה (הביאור מסעיף ז' ואילך. מצורף להלן ב'נספחים' ע' 134)²⁷⁶.

²⁶⁴ 'אגרות קודש' חלק ח ע' עג. חלק טו ע' תא. ראה באריכות שיחת יום ב' דחג השבועות תשי"ג שם ואילך. יש לשים לב לכך שהוראת הרבי לחזור את המאמר משנת תרפ"ט חוזרת גם במכתבים משנת תשי"ז ('אגרות קודש' חלק טו ע' תא) ומשנת תשי"ח ('אגרות קודש' חלק יז ע' צח. מובא גם ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קטז. 'שידוכים ונישואין' ע' 180 [138]). שנכתבו מספר שנים אחרי אמירת המאמר כעין שיחה "לכה דודי" של הרבי בשנת תשי"ד. ראה גם 'לקוטי שיחות' חלק יט שהודפס לראשונה בשנת תשמ"ג ע' 528.

²⁶⁵ ראה בקטעים מיומנו של הרי"ל גרונר שיי (בשבועון 'כפר חב"ד' גליון 1122 כ"ז טבת תשס"ה ע' 33).

²⁶⁶ נסמן לעיל הערה 263.

²⁶⁷ נסמן להלן הערה 815 בעמוד 94.

²⁶⁸ ראה גם לעיל בע' 16 הערה 104 את מה שמספר ר' נחום קפלן שיי בענין זה.

²⁶⁹ יש אפילו מאמרים מוגהים שלא נכנסו בספר, כגון ד"ה גן נעול אחותי כלה', ד"ה 'ואברהם זקן', ד"ה 'שיר המעלות'. שלושתם בספר המאמרים מלוקט חלק ד ועוד.

²⁷⁰ ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א ע' 32. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' ג.

²⁷¹ ספר המאמרים תשי"ד. 'תורת מנחם' חלק י ע' 181 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' עט.

²⁷² 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' קכו.

²⁷³ 'ספר המאמרים מלוקט' חלק ב ע' קצא. ספר המאמרים תשמ"א. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' רה.

²⁷⁴ 'התוועדיות' תשמ"ה חלק ב ע' 789. ושם ע' 880 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' רל ושם ע' רמ.

²⁷⁵ 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' קעא.

²⁷⁶ 'ספר המאמרים מלוקט' חלק ב ע' לו. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' קכ.

בכלל, יש לזכור שדבר מוגה מהרבי אינו בערך לענין בלתי מוגה. דיון ופרטים רבים בענין זה אפשר לראות להלן ב'נספחים' ע' 25, בנושא 'מוגה ובלתי מוגה'. וראה לעיל ע' 36 אודות ההנחות של היחידויות לחתנים וכלות שהינן בקיצור..

במפתח ענינים של 'ספר המאמרים מלוקט' (בסוף חלק ו') מצויינים המקומות הקשורים בחתונה. רשימה מפורטת נמצאת להלן ב'נספחים' ע' 23.

בספר 'תוכן ומפתח' לספרי 'לקוטי שיחות' מצויינים מספר מקומות בקשר לחתונה ונישואין. רשימה מפורטת נמצאת להלן ב'נספחים' ע' 23.

כמו כן, כדאי ללמוד שיחות אודות הזהב שבו מקדשים ומעלותיו, נסמנו לעיל בהערה 174 בע' 25 ו-סוף הערה 184 בע' 26, ואודות ענין הקידושין דוקא בטבעת כמבואר לעיל ע' 25.

הרבי חילק בידו הקדושה, קונטרס ובו דרושי החתונה שנאמרו בחתונתו. מי שיש בידו קונטרס זה (או שיכול לקבלו בהשאלה מידידים), בודאי ילמד בו בחיות רבה.

ישנם ספרים בהם מרוכזים דרושי חתונה של כ"ק האדמו"ר האמצעי (שני כרכים) ושל כ"ק אדמו"ר המהר"ש. וכן יש ענינים ב'ספר הליקוטים דא"ח' של הצמח צדק (ערכים: אירוסין, חתן, חופה, כלה) המאמרים מאלול תרנ"ז בקשר לחתונת הרבי הקודם ועוד.

ב'לקוטי תורה' יש כמה וכמה מקומות המבארים עניני חתונה (כמפורט מפתח הענינים²⁷⁷), ובפרט בחלק שיר השירים, וראה שם דף מח, ב. וכן ב'סידור עם דא"ח.

ביאור נוסח התנאים מופיע במספר מקומות, ביניהם: 'לקוטי שיחות'²⁷⁸, 'אגרות קודש'²⁷⁹, 'שידוכים ונישואין'²⁸⁰ ועוד.

ביאור נוסח הישבע ברכות מופיע ב: 'סידור עם דא"ח'²⁸¹, 'תורה אור', 'לקוטי תורה', 'לקוטי שיחות'²⁸², 'שידוכים ונישואין'²⁸³ וביהירות לסידור אדמו"ר הזקן (רסקין)²⁸⁴.

ב'סעודות המצוה' במשך שבוע הישבע ברכות' משתתפים בדרך כלל גם קרובי משפחה וידידים שעדיין אינם ממש מאניים. זוהי הזדמנות חשובה ונדירה לקרובים לרבי, ללימוד החסידות, להתכונן לגאולה ולקבלת פני המשיח. לכן חשוב מאוד שהחתן (והכלה) יתכוננו ויכינו **כמה וכמה** שיחות ומאמרים, המתאימים לחזור, להסביר ולהשמיע בפני יהודים אלו.

כדאי מאוד ללמוד את ביאור ברכת האירוסין וביאור שבע הברכות, על פי פשט ועל פי חסידות. מספר ביאורים²⁸⁵ מצורפים להלן ב'נספחים' ע' 122.

²⁷⁷ כגון: אירוסין, איש, אשה, זו"ג חופה, חתן וכלה, טבעת, שושבינים ועוד.

²⁷⁸ חלק ט ע' 326-330 ועוד.

²⁷⁹ חלק א ע' מח-מט ע' ריג-ריד ע' רסה-רסח ע' ערה-רעו. חלק ד ע' סב-סג (תרגום בספר אגרות המתורגם ע' 145).

²⁸⁰ עמודים 279-284 [222-227].

²⁸¹ ע' 272 ואילך.

²⁸² חלק כא ע' 379.

²⁸³ ע' 328 [266]. ע' 380 [280] ואילך.

²⁸⁴ ע' שפט.

²⁸⁵ מתוך הספרים 'סדר קידושין ונישואין' ע' נה ואילך. 'הנישואין כהלכתם' חלק ב ע' תרטו ואילך. 'לקוטי שיחות'.

לימוד הכתובה

טוב וחשוב שהחתן ילמד²⁸⁶ וידע מהי הכתובה מה ענינה ומה כתוב בה, כדי שידע בדיוק על מה הוא מתחייב²⁸⁷. לא כדאי לסמוך על מה שיאמרו לו בכללות ובקיצור בעת חתימת הכתובה.

יש ללמוד בפרטות את פירוש הכתובה נוסח הכתובה וביאור הנקודות בספר 'נטעי גבריאל' (נשואין חלק א עמודים שדמ – שנט), ובספר 'הנשואין כהלכתם' (חלק א פרק יא עמוד רעח ואילך) ובספר 'סדר קידושין ונישואין' (מפרק שני [מצורף להלן בינספחים' ע' 103] וגם הפרק שלישי). הספר 'סדר כתובה כהלכתה' ובספרים דומים.

בכללות ביותר (על פי המבואר בספרים הנ"ל) תוכן הכתובה הוא:

הכתובה היא שטר המכיל בעיקרו התחייבות כספיות ומוסריות של הבעל כלפי אשתו²⁸⁸. לא כל ההתחייבויות מוזכרות בכתובה במפורש, יש מה שמרומזות במלת 'ואפרנס'.

בנוסח הכתובה יש דיוקים רבים מאוד, ופרטים רבים יכולים לפסול את הכתובה. יש לדאוג שתהיה כתובה כפי הנוסח המקובל בחב"ד²⁸⁹ (עם העתק נוסף כי צריך שיהיה ברבנות 'העתק כתובה'), להכין יותר מטופס אחד והעתק אחד (באם יהיו טעויות בכתובה, כדאי שיהיו מוכנים טפסים חדשים. וכבר היו כמה מקרים שבאולם החתונה לפני החופה התברר שיש צורך לעשות כתובה חדשה...).

שטר הכתובה מנוסח בלשון שנשמעת כדברי העדים, אך לא כותבים בתחילתה 'אנו מעידים' וכיו"ב²⁹⁰. והיא בתוקף כעין 'מעשה בית דין'. הכתובה מתחילה במילה 'איך' שמשמעותה כאלו באו להעיד בבית הדין.

בהמשך הכתובה כתוב שהחתן 'אמר לה...', והרי העדים לא שמעו ולא צריכים לשמוע שהחתן דיבר עם הכלה. אלא, המשמעות היא, שמתוך מעשיו של החתן מוכח שהוא מחייב את עצמו בכל הדברים האמורים להלן, והיינו על ידי שהוא מקבל קנין ונכנס לחופה, הרי זה כאלו אמר "הוי לי לאנתו וכו'". ויש אומרים שמשמעות המלה 'אמר' כאן היא אמירה ממש, ומסתמכים על כך שנוהגים להקריא את הכתובה תחת החופה, קודם נתינתה לכלה, וחשוב כאילו החתן אמר זאת בעצמו, "דשומע כעונה".

בכתובה יש התחייבויות בסיסיות ותוספות. אצלנו נהוג שלא כותבים סכום כספי במטבעות של ימינו, אלא 'מאתים זוז' ו'מאתיים זקוקים כסף'.

בערכו של הסכום הכספי הכללי, עליו מתחייב החתן, יש מספר שיטות וכולן עוסקות בערך של מתכת כסף טהור. יש המשערים כארבע²⁹¹ ק"ג כסף טהור, יש המדברים על חמש או שמונה²⁹² ק"ג, יש המדברים על שש ורבע²⁹³ ק"ג. ויש בשיטה של 57 ק"ג כסף טהור. אי אפשר לתת סכומים מדויקים, כי ערך המתכת משתנה, אך כדי לסבר את האוזן, הסכום בין \$2000 ל-\$25,000. יש

²⁸⁶ ב'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' נו מציין שכך נראה בשו"ע אבן העזר ס"י סו סעי' יג.

²⁸⁷ הסבר מפורט ב'סדר קידושין ונישואין' ע' יא ואילך (להלן בינספחים' ע' 93). וראה שם ע' כז סעיף כב ובהערה נו.

²⁸⁸ שלושה דברים מהתורה ושבעה מדרבנן, ומבוארים ברמב"ם הלכות אישות פרק יב.

²⁸⁹ אמנם אין כתובה נוסח חב"ד מוסכם, לרוב מתבססים על הספר 'נחלת שבעה', ויש המוספים לפי שיקול דעתם (בשטר כתובה של הרבנות בארץ יש תוספות שונות...). בספר 'סדר קידושין ונישואין' יש את נוסח הכתובה כפי שנהגו פעם בלא שינויים. יתכן שאפשר להשיג כתובה מדויקת (אצל רבני חב"ד בכפר חב"ד ועוד. אפשר לרכוש טופס כתובה נוסח חב"ד עם **עיטורים**, אצל משפחת זונפלד בנחלת הר חב"ד קרית מלאכי. 077-3490349 08-8583214 0527707084.

²⁹⁰ 'סדר כתובה כהלכתה' (שטרף) ע' קטז מובא שאם כתבו נוסח 'אנן סהדי' הכתובה פסולה, ואולי אפילו לדעת הספרדים, עיין שם.

²⁹¹ 'ישעורי תורה' להרה"ח ר' חיים נאה, סעיף ג.

²⁹² שמועה בשם הרב מרדכי אשכנזי ש"י, ואולי המאתיים זקוקים לא כוללים את המאתיים זוזים דאורייתא. לאחד החתנים אמר שמונה ק"ג כסף נקי.

²⁹³ כך בכתובה של הרב לנדא וכך היה גם בימי אביו הרה"ח ר' יעקב לנדא ז"ל

המערער על כל שיטות החישוב עליהן מתבססות הדעות הני"ל. הוא מבסס את דבריו על חקר המטבעות שהיו נהוגות בימי הפוסקים, עליהן בנויות הדעות הני"ל. וה' יעזור שלא נזדקק להשתמש בזה.

להלן מובא תרגום חופשי של נוסח הכתובה. כדאי מאוד לא להסתפק בזה, אלא ללמוד בפרטות את פירוש הכתובה ונוסח הכתובה. ביאור עניינים אלו מופיע בספרים 'נטעי גבריאל' (נשואין חלק א עמודים שדמ – שנט), 'הנשואין כהלכתם' (חלק א פרק יא עמוד רעח ואילך), 'סדר קידושין ונישואין' (פרק שני [מצורף להלן בינספחים' ע' 103] ופרק שלישי), 'סדר כתובה כהלכתה' ובספרים דומים.

תרגום הכתובה

התרגום אינו מיועד לשימוש בכתובה כשרה.

ב"ה

[...] בשבת, [...] לחודש [...] שנת חמשת אלפים ושבע מאות [...] לבריאת עולם למנין שאנו מונים כאן [...].

איך [...] בן [...] אמר לה לזאת הבתולה (יש נוסח שמוסיפים: יפה ויעלת חן) [...] בת [...] היי לי לאשה כדת משה וישראל, ואני אעבוד (כדי לפרנסך), ואכבד ואזון ואפרנס (ואלביש) אותך כמשפט בני ישראל שעובדים ומכבדים וזנים ומפרנסים את נשותיהם באמת. ואתן לך מוהר בתוליך כסף מאתים זוזים כפי שראוי לתת לך מן התורה, ומזונך וכסותך וצרכיך, ולבוא עליך כדרך כל הארץ.

ורצתה מרת [...] בתולה זו ונהייתה לו לאשה, וזו הנדוניא שהכניסה לו מבית אביה בין בכסף בין בזהב בין בתכשיטין, ומלבושים, צרכי דיור וצרכי מטה, הכל קבל עליו [...]. החתן שלפנינו במאה זקוקים כסף צרוף.

ורצה [...] החתן שלפנינו והוסיף לה משלו עוד מאה זקוקים כסף צרוף אחרים כנגדן, סך הכל: מאתים זקוקים כסף צרוף. וכך אמר [...] החתן שלפנינו: אחריות שטר כתובה זה, נדוניא זו ותוספת זו אני מקבל עלי ועל יורשי אחרי, להתפרע מכל מיטב ויופי נכסי וקנינים שיש לי תחת כל השמים, שקניתי ושאני עתיד לקנות, נכסים שיש להם אחריות ושאינן להם אחריות, כל נכסי יהיו אחראים וערבים לפרוע מהם שטר כתובה זו, נדוניא זו ותוספת זו [ממני], ואפילו מהמלבושים שעל כתפי, בחיי ולאחרי חיי מיום זה ולעולם. ואחריות וחומר שטר כתובה זו, נדוניא זו ותוספת זו, קבל עליו [...] החתן שלפנינו כחומר כל שטרי כתובות ותוספתות הנוהגין בבנות ישראל, העשויין כתקנת חכמינו ז"ל, דלא כאסמכתא ודלא כטופסי שטרות.

וקנינו [...] בן [...] החתן שלפנינו למרת [...] בת [...] הבתולה שלפנינו על כל מה שכתוב ומפורש לעיל בכלי הראוי לקנות בו, הכל שריר וקים.

נאום {...} עד. נאום {...} עד.

ויש מוסיפים: גם אני החתן [...] באתי על החתום.....

השבוע שלפני החתונה

הרבי עורך לחדש מנהג ישראל שהיה בזמנים עברו שכאשר עורכים חתונה, הרי עורכים גם סעודת עניים²⁹⁴, שענינה לשתף את העניים בשמחה, ומגישים שם מהמובחר²⁹⁵. לאחרונה ישנם כמה וכמה 'בתי תבשיל' שפונים אל משפחות המשתדכים ומציעים את עזרתם בזה. ברם יש לזכור את ההלכה²⁹⁶ ש"עניי עירך קודמים". ולכן רצוי להשתדל לתת בעיר מגורי החתן או הכלה, ואפילו לתת בשני המקומות. יש חתנים שבנוסף לכך, דואגים לתת מזונות וכו' לבחורים בבית חיינו.

משבוע לפני החתונה החתן והכלה, לא רק שאינם מתראים, אלא גם אינם מדברים כלל²⁹⁷, גם לא בטלפון. אבל מיד בסיום החופה (אחר שבירת הכוס, עוד לפני שהקרובים והקהל מתחילים בברכותיהם), אפשרי ומתאים שהחתן והכלה יאמרו זה לזו 'מזל טוב' וכדומה.

מספר ימים לפני החתונה²⁹⁸, החתן והכלה לא נמצאים לבד ואינם הולכים ללא ליווי שמטרתו גם כשמירה²⁹⁹ 'מפני המזיקים', וגם כדי להמשיך השמירה וההגנה שמספקים המקיפים³⁰⁰. הרבי עצמו לא עבר ללא ליווי³⁰¹ אף מחדר לחדר.

כנראה שחתן אחד יכול להיות שומר לחתן שני, מאחר שהטעם כאן הוא משום שמירה ולא כמו בשבעת ימי המשתה שאז הטעם הוא משום כבוד שחתן דומה למלך³⁰².

עליה לתורה - אויפופעניש

בשבת שלפני החתונה, עולה החתן לתורה³⁰³ בבית חיינו³⁰⁴. עם טלית שאולה³⁰⁵ (בלי ברכה³⁰⁶), ומגבעת על ראשו³⁰⁷ (גם אם יש מספר חתנים לא מוסיפים על שבעה קרואים, אלא קוראים בתורה בחדר אחר)³⁰⁸.

²⁹⁴ שיחת ט"ו תמוז תשל"ו (שיחות קודש' (מהדורה ישנה) תשל"ו חלק ב ע' 461) שיחת י"ד אלול תנש"א (ספר השיחות תנש"א חלק ב ע' 808. התוועדות תנש"א חלק ד ע' 241).

²⁹⁵ שיחת י"ג אלול תנש"א בלתי מוגה (התוועדות חלק ג ע' 225).

²⁹⁶ רש"י שמות פרק כב פסוק כד רש"י דברים פרק טו פסוק ז רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה יג. טור ושולחן ערוך 'חושן משפט' ריש סימן צו. 'שולחן ערוך אדמ"ר הזקן' 'חושן משפט' ריש הלכות הלואה. וראה 'אינצקלופיא תלמודית' חלק ט טור ר"ח. ומובא כו"כ פעמים ב'ליקוטי שיחות' וביאגרות קודש'.

²⁹⁷ ראה 'ספר המנהגים' ע' 75. ורבו הדעות בטעם דבר זה ושייכותו בגשמיות כעת, ויש שהורו שזהו קצת יותר משבוע, וד"ל.

²⁹⁸ נסמן בהערה הבאה. יש שטענו שזהו רק "בשבוע של החתונה" דהיינו משבת שלפני החתונה, או רק מההגעה לעיר/ארץ שבה נערכת החתונה. אך יש להשתדל בזה שבוע לפני החתונה, ולפחות להקפיד מזמן העלייה לתורה בשבת. וראה בימנהג ישראל תורה' חלק א ע' שכב.

²⁹⁹ נתבאר בשיחת ב' דר"ח כסלו תשי"ג. 'לקוטי שיחות' חלק א (ע' 52. במתורגם ע' 46, 'שיחות קודש' חלק ד ע' 88, 'תורת מנחם' חלק ז ע' 188). ושם נתבאר שאין זה הענין המדובר בפרקי דרבי אליעזר ספטי"ז.

³⁰⁰ ענין השמירה נתבאר בשיחת ר"ח כסלו תשי"ג וביקוטי תורה' דברים כג, ושם נסמן. הרה"ח י"ל גרונר סיפר סיפור מיוחד שפעם הרבי הלך לבנק, ופגש חתן שהיה בתוך השבוע שלפני חתונתו. הרבי שאל את החתן היכן המלווה שלו. החתן לא הבין על מה הרבי מדבר, ואז הרבי אמר "אני אחיה המלווה שלך" והרבי נעמד לידו. לאחר מספר רגעים, הבחין הרבי בחור חדש שעבר במקום, ואמר לו "היות שאני קצת עסוק, אז תלווה אתה את החתן". (בסעודת שבע ברכות בחברון י' תמוז תשס"ח).

³⁰¹ יומן ר' אלי חיים אלטהוויז (מודפס במספר מקומות ביניהם 'אגרות קודש' הרבי הקודם חלק טו, השבועון 'בית משיח' וגם בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'ליקוט מספרים' וראה שם גם בקובץ 'יומן חגיגות החתונה'). וראה בקטעים מיומנו של הרי"ל גרונר שי': "הרבי סיפר כי שבוע לפני חתונתו אמר לו הרבי הריי"ץ נ"ע שלא ישהה בדירה לבד אלא עם שומר. וגם כשרוצה לעבור מחדר לחדר, לא יעבור את מפתן החדר לבד אלא עם עוד אחד". (חוברת 'תשורה' לחתונת נכדו כ"ד טבת תשס"ה ע' 29) מובא בשבועון 'כפר חב"ד' גליון 1122 כ"ז טבת תשס"ה ע' 34). שוב דן בזה בחוברת 'התקשרות' מס' תשנז, כ"ז טבת תשס"ט ע' 14.

³⁰² הרה"ח ר' שמואל לוויטין ז"ל מסר זאת בשם הרבי (ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי בספרו ע' 115).

³⁰³ נסמן בינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' מה. 'ספר המנהגים' ע' 75. ד"ה 'וכל בניך' תרפ"ט סוף פרק ה (ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א ע' 38. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' יג) ד"ה 'וכל בניך' תשכ"ז אות ד' ('תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' קכט). שיחת ש"פ חקת תשי"י ('שיחות קודש' חלק א ע' 110. 'תורת מנחם' חלק א ע' 125). ש"פ ויצא תשי"א אות א' ואות ח' ('שיחות קודש' חלק ב (עמודים 74 - 70) 'תורת מנחם' חלק ב (עמודים 105 - 90), חלק מהשיחה מצורף להלן בינספחים ע' 35. וראה התוועדות תשמ"ה חלק ג ע' 1637 וראה התוועדות תשמ"ה חלק ד ע' 2395. וראה 'מדרש תלפיות' ענף חתן וכלה (נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'ליקוט מספרים') שכמו שהמלך צריך שיהיו לו שני ספרי תורה, כך עולה החתן לתורה פעמיים, בשבת לפני החתונה ובשבת אחרי החתונה. (בשיחה מוגהת מבואר שבעת העלייה לתורה ספר התורה נחשב כספר תורה פרטי של העולה. 'לקוטי שיחות' חלק כד ע' 290 ואילך. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ג ע' שכ ואילך).

³⁰⁴ ראה ש"פ חקת תשי"י שם.

³⁰⁵ נסמן בינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' מה.

המנהג שהחתן עולה לתורה ביום השבת שלפני החתונה מרומז בנוסח הנהוג אצל בני ישראל לברך תינוק שנולד: "לגדלו לתורה ולחופה כו" – "לתורה" תחילה ואח"כ "לחופה", ולכן קודם ההליכה לחופה (בשבת שלפני החתונה) עולה החתן לתורה"³⁰⁹.

באם נאלץ החתן לנסוע מבית חיינו לפני השבת האחרונה, משתדל החתן לעלות לתורה שם לפני נסיעתו³¹⁰. ואחר כך עולה לתורה גם במקום המצאו בשבת לפני החתונה³¹¹.

עלייה לתורה בכלל ענינה המשכת תוספת חיות נצחית דקדושה... כמודגש בנוסח הברכה... "וחיי עולם נטע בתוכנו", עי"ז ש"נתן לנו תורת אמת" כי חיים אמיתיים בלי הפסק הם מצד הקדושה שהיא **אין סוף**". ולכן מעלייה שלפני החתונה, וקריאה זו באותיות תורה שבכתב והסתכלות באותיות התורה שבכתב³¹², שואבים כח "לחתונה שתהיה באופן ד'בנין עדי עד', דור ישרים יבורך"³¹³, בניים ובני בניים עוסקים בתורה ומצוות, כידוע שעיי"ז מתגלה כח האין-סוף שבנבראים"³¹⁴. ולקיים חיי קדושה וטהרה, ולבנות בית יהודי, בית חם מלא באורה ושמחה. שאיבת הכוחות הם גם לחתן וגם לכלה, כמבואר בקטעי השיחה אודות הקשר העצמי בין בני הזוג (לעיל ע' 7). וראה שיחת פ' ויצא תשי"א אות א' ואות ח'³¹⁵.

"וענין זה מתחיל כבר ביום הש"ק... שנקרא "שבת אויפרופעניש", אשר שם זה כולל כו"כ פירושים, אבל בודאי גם הפירוש הכי פשוט, שביום השבת קודש זה נעשית עלייה אצל החתן עי"ז שקוראים אותו ("מירופט אים אויף") לעלות והוא עולה מלמטה למעלה,

ובפרט שעלי' זו קשורה עם הקריאה לתורה, שהרי הפירוש הפשוט ד"אויפרופעניש" הוא שקורין אותו לעלות לתורה... והיינו, שה"אויפרופעניש" של החתן לעלות לתורה היא בתוספת ברכה והמשכה, שעיי"ז נעשית עלי' גדולה עוד יותר"³¹⁶.

בסיום העלייה לתורה, זורקים על החתן דברי מתיקה³¹⁷. יש להזהר מביזוי אוכלין, ובבית חיינו הממתקים ארוזים בשקית³¹⁸.

³⁰⁶ שו"ע אדה"ז או"ח סימן יד סעיף ד. ב'ציצית – הלכה למעשה' גוראריה ע' נח כותב "כיוון לא לקנות כלל את הבגד בשעת השאלה". ומביא (בהערה 5) דיון בענין. ולבסוף מביא משיחה (בלתי מוגה) ז' אדר שני תשי"א (שיחות קודש' חלק ב ע' 182. 'תורת מנחם' חלק ב ע' 277 ובהערות שם בתו"מ) "הוראה מפורשת ומעשה רב" מהרבי הקודם ומהרבי, שלא לברך על הטלית שלובש הסנדק ובמתכוון לבש טלית שלו והיו שלוש ארבע שעות אחרי התפילה ובכל זאת לא ברך כדי להורות שגם אחרי שיעור הפסק לא צריך לברך שוב. אך יש לשים לב ש'שיחות קודש' שם נאמר שהרבי הקודם אמר שהטעם הוא כי כאשר הוא לבש את הטלית בעת התפילה הוא כיוון להוציא גם לבישתו להסנדקאות. אלא שמילים אלו לא מופיעות ב'תורת מנחם' שם. וחבל שעדיין לא נמצאה הקלטה משיחה זו.

³⁰⁷ נסמן בינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' מה.

³⁰⁸ נסמן להלן בע' 93 הערה 798.

³⁰⁹ שיחת ש"פ וישב תשי"ב (שיחות קודש' חלק ג ע' 131. 'תורת מנחם' חלק ד ע' 212).

³¹⁰ ראה 'מגן אברהם' (אורח חיים סוף סימן רפב) ... החתן בשבת שקודם החתונה ואף אם לא יהיה החתונה באותו שבוע כגון שהולך בדרך רחוקה על החתונה... והרי הנסיעה מ-770 היא עבורינו כנסיעה ממקומו לחתונה בדרך רחוקה. וראה בינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' מג והערה ח שם.

³¹¹ ראה 'מגן אברהם' הנ"ל. וראה גם ב'הערות וביאורים – אהלי תורה' מס' 958 ש"פ שמיני-פרה תשס"ח ע' 62.

³¹² ראה ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א ראש ע' יז. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' ד וע' יג. סוף ד"ה וכל בניך' תשי"ד 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' פו. ועוד. וראה 'התוועדות' תנשי"א חלק ד ע' 206

³¹³ ע"ד לשון הפסוק תהלים קיב, ב.

³¹⁴ ש"פ חקת תשי"י (שיחות קודש' חלק א ע' 110. 'תורת מנחם' חלק א ע' 125).

³¹⁵ שיחות קודש' חלק ב (עמודים 74 - 70). 'תורת מנחם' חלק ב (עמודים 105 - 90). חלק מהשיחה הוגה עיי הרבי ומודפס ב'לקוטי שיחות' חלק א (ע' 60 ואילך. בתרגום ע' 55 - 52). חלק משיחה זו מצורף להלן ב'נספחים' ע' 33.

³¹⁶ שיחת יום ג' פ' כי-תצא, יו"ד אלול ה'תנשי"א ('התוועדות' תנשי"א חלק ד ע' 206).

³¹⁷ מנהג ישראל תורה' נישואין בפרק 'שבת לפני הנישואין' ע' קה-קו. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' מו. 'חזון ישעיה' (גולד) סימן ג' ע' רפט. 'ענבי הגפן' פרק ו ע' פז הערה צח. יש הנהגים לזרוק אגוזים או צימוקים ושקדים, אולם אין מנהגנו לאכול בשבת בקליפתם, ולכן אין להציעם לציבור. בנוסף, צימוקים הרי מתקלקלים וזה ביזוי אוכלים. וראה 'משנה ברורה' סימן קעא סעיף קטן כא [סימן זה חסר בשו"ע אדמ"ר הזקן]. וראה 'הנישואין כהלכתם' חלק א ע' קצג הערה 12, וע' שע. בספר 'טעמי המנהגים' סימן תתקמ מובאים רמזים בזה, אבל לא מציין מקור לדבריו, וחלקם של הרמזים לא לגמרי חיוביים*.

מנהג ישראל שאחר התפילה עושים התוועדות – 'קידוש' לכבוד החתן³¹⁹. בדרך כלל מדברים בענייני חתונה ובנין בית חסידי. חתנים רבים חוזרים מאמר בהתוועדות זו.

הרבי הקודם אמר מאמר 'וכל בניך'³²⁰ בשבת לפני חתונת הרבי. ויש מספר מאמרים של הרבי המבארים מאמר זה. מאמרי הרבי נסמנו לעיל ע' 37.

כדאי שבהתוועדות זו של האויפרופעניש (=העליה לתורה) יחזרו את אחד המאמרים או לפחות את תוכנו.

בהתוועדות זו מברכים ומתברכים שהבית שמקימים יהיה בנין עדי עד כפי הדרכת ורצון הרבי, **"על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות"** (וראה להלן בע' 117 אחד ההסברים במכתבו של הרבי). כדי להיות כלי לכך, יש למעט בישות והבלטה והרגשת האני ולהוסיף בביטול. וראה להלן ע' 114 אודות המאמר ד"ה 'וכל בניך' הנ"ל שנאמר בשבת האויפרופעניש של הרבי, וביאור של הרבי במאמר זה.

בוודאי גם בהתוועדות זאת, ואדרבא, דוקא בהתוועדות הכנה לכל החיים יש להקפיד על הוראת הרבי³²¹ שלא עושים קידוש על משקה ולא לוקחים משקה יותר משלוש - ארבע פעמים, וביחד לא יהיה יותר מרביעית. אפילו לא ב'שמחת חתן'³²². יש לזכור, שיחד עם הבקשה והציפייה לברכות הרבי, יש למלא את הוראותיו (ומכלל הן אתה שומע לאו), אחרת זה בבחינת "גנב אפוס מחתרתא – רחמנא קריא", הרי הרבי הזכיר במפורש שגזירה זו תקיפה גם ב'שמחת חתן'. ההתוועדות צריכה להיות התוועדות חסידית פנימית, 'אורות בכלים', באופן של 'לשבת יצרה', שמביאה רק פועל טוב.

בשנת הקהל משתדלים לקשר כל ענין עם התוכן של הקהל. ולכן כדאי גם הקידוש זה להזכיר את ענין ההקהל שהוא למען ישמעו וילמדו ויראו את ה' אלוקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה.

שבת כלה

יש לברר האם מנהג חב"ד לארגן בבית הכלה בשבת זו 'שבת כלה', או זה לאו דוקא, ו"מהיכי תיתי"³²³. הרב מרדכי שמואל אשכנזי כותב³²⁴: "לענין המעיין בפסקי דינים מאדמו"ר הצמח צדק יורה דעה ס"י קצב ס"ו ייווכח שהוא מנהג עתיק יומין ויסודו בהלכה בפועל"³²⁵.

* בפרט הרמז של הצימוקים. לגבי הרמז של האגוזים כותב שם "אגוז בגימטריא... לרמזו שמוחלן לו..." אך הרבי משתמש באגוזים כרמז חיובי יותר: "אגוז" זהו משל על עם-ישראל, כשם שבאגוז, הפרי והגרעין, נמצאים בתוך קליפה ואעפ"כ ממנו צומחים כמה אילנות, כך בני-ישראל, אף שבחיצוניות, בגופם, הם דומים לעמי הארץ, הרי בפנימיותם, הנשמה עושה פירות ופירי-פירות בהצלחה רבה, ויש בו גם-כן טעם" (זרע צדקות מצמיח ישועות' עמ' 140, מובא ב'התקשרות' תרפ"א ע' 16, וראה שם את פרטי הסיפור).
הספר 'טעמי המנהגים' מובא מספר פעמים במראי מקומות של הרבי, אבל על אחד המקומות בספר זה (ע' שצו שכתוב "שמעתי בשם...") כותב הרבי "אין אנו אחראים לשמועות" ('אגרות קודש' חלק כ" ע' רכו חלק כ"ב ע' רס) "ומי יודע אם שמועה אמיתית היא. ובכל אופן אנו אין לנו אלא הוראות נשיאנו" ('אגרות קודש' חלק ד סוף עמוד מח. 'לקוטי שיחות' חלק יב ע' 182). וראה מה שכתב ב'אגרות קודש' חלק ג ע' שסב "אבל בספר טעמי המנהגים דעך עתה לא הובא השייך לזה מספרי חב"ד, שלא היו מצויים אז במחנה וכדאי למלאות החסרון גדול זה עתה אם רק באפשרי..."

³¹⁸ אומרים בשם רש"ח קסלמן ז"ל (מפי הרה"ח ר' משה מרדכי ש"י ארנשטיין): בשבת לפני החתונה נוהגים שזורקים על החתן 'חבילות' [של ממתקים], וזאת כדי לרמוז [ואולי גם לברך שיצליח] לעשות תשובה על החבילות הגדולות. אולם כשהולכים לחופה, זורקים עליו דברים קטנים ועדינים, וזה לרמז [ואולי גם לברך] שיזכור ויצליח לעשות תשובה גם על הדברים העדינים שלא כל כך ניכרים... שאחרי שתיקן את גסות הרע שיעשה תשובה על דקות הרע.... (ואע"פ שאין מנהגנו לזרוק על החתן בעת החופה [ראה להלן ע' 58] מצינו כמה מנהגים שמוסברים בדא"ח למרות שלא נוהגים כך, כיון שהעניין ישנו ברוחניות ('אגרות קודש' חלק יג ע' שסא. וראה גם 'לקוטי שיחות' חלק ג ע' 799 [במחזור ע' 52] הערה 25. וראה מקורות נוספים בשיחות ודוגמאות רבות נוספות ב'התקשרות' תרנט (פי תשא תשס"ז) ע' 10 ואילך). וראה גם 'תשובות וביאורים אהלי תורה מס 691 ע' 69.

³¹⁹ כפי שרואים בהנחות מהשיחות הרי בשנים ראשונות הרבי השתתף בעצמו בהתוועדויות אלו שחלקן היו בשבת שהרבי לא היה רגיל להתוועד רק חלקן היו בשבת מברכים. וראה 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' מח. וראה 'פסקי דינים – צמח צדק' סימן קצה סעיף ו. 'הנישואין כהלכתן' חלק א ע' קצג.

³²⁰ ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א ע' 32. 'תורת מנחם - דרושי חתונה' ע' ג.

³²¹ 'שיחות-קודש' תשכ"ג סעיפים יב-יג עמ' 282. 'תורת מנחם' חלק לו ע' 354-351 ובמקומות הרבים שסומנו בהערות שם. 'שיחות-קודש' תשכ"ז עמ' 132. תשכ"ח עמ' 169. 207. 'התוועדויות': תשמ"ה ח"ב עמ' 741. תשי"ג ח"ב עמ' 372. 'אגרות קודש' חלק ז ע' נח. חלק טז ע' פב. חלק כא ע' שפד. חלק כב ע' קי. שנט. 'שערי הלכה ומנהג' א"ח ח"א עמ' רסו. וראה ב'התקשרות' גיליון יא ע' 15 ואילך גיליון יב ע' 12 ואילך שליטת מקורות רבים בנושא זה. וראה גם 'המלך במסיבו' ח"א ע' רנו. רסד. 'ימי מלך' ח"ג ע' 954. בעניין ה'היתר' שנטען כאילו למשפיע' מותר לשתות יותר כתב הרביתשורה' מוזיקנט-וולף, כפר-חב"ד, ל"ג בעומר תשס"ב, עמ' 52. 'מפיתוי היצר, כמוכן, ובמילא – אין העצה לשמוע לפיתוי (שעל-ידי-זה יתגבר עוד יותר, ובמכל-שכן שלא יניח להתוועד באיזה פיתוי אחר, או גם בלא פיתוי), אלא הפכו.

³²² ש"פ שמיני הנ"ל. 'תורת מנחם' חלק לו ע' 353.

³²³ שבועון 'כפר חב"ד' גיליון 1095 ע' 46.

בדורנו יש להרבות בהזדמנויות שמחה ובהתוועדויות חסידיות. כאשר מארגנים שבת כלה, הרי כל השבת מוקדשת לפן הרוחני של ההכנות לחתונה הקרובה. החתן הרי עולה בשבת זו לתורה, ועורכים קידוש והתוועדות, בהם בודאי עוסקים בהכנות הרוחניות לחתונה. על כן כדאי מאוד שגם בבית הכלה תוקדש השבת לעניינים כאלו.

כאשר מתאספים בשבת כלה, בודאי ידברו דברי תורה, ורצוי שהכלה תחזור שיחה בפני הנאספות [כאשר אין במקום גברים].

בשנת 'הקלה' משתדלים לקשר כל ענין עם התוכן של הקלה. ולכן כדאי גם כאן להזכיר את ענין ההקלה שהוא למען ישמעו וילמדו ויראו את ה' אלוהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה.

טבילת הכלה לקראת החתונה, וכך גם בכל משך שנות הנישואין לאיוש"ט, תהייה דוקא במקוה מהודרת בשיטת חב"ד³²⁶ בור על גבי בור, ושיש עלייה פיקוח צמוד של רב מורה הוראה בפועל³²⁷. אחד מרבני חב"ד בדור קודם אמר: "הקפדה על טבילה במקוה בשיטת חב"ד חשובה יותר מאשר אכילת בשר 'חלקי'³²⁷". בשעת הדחק שאין אפשרות להגיע למקוה כזו, כגון ליל שבת או ליל יו"ט וכדומה, יש לשאול רב מורה הוראה חב"די, (רב כזה שענין טבילה במקוה חב"ד חשובה אצלו) כיצד לנהוג, ולא לקבל החלטה לבד.

הסבר מפורט על סוגי המקוואות, והמעלות ההלכתיות וההידורים בשיטת מקוה חב"ד אפשר לראות גם בספר 'מדריך לטהרת המשפחה' בשיטת חב"ד³²⁸. וכן גם בקונטרס 'תורה טבלין' נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה 'ליקוט מספרים'.

התוועדות הכנה

אחת ההכנות האחרונות וההכרחיות היא, שבלילה לפני החתונה³²⁹ יערוך החתן התוועדות³³⁰ עם חברים כדי להפרד מה'בחור'ישע יארן' [השנים בהן היה בחור]³³¹. ואולי הכוונה לתוספת הכנה נפשית למעבר מתקופת היותו בחור להיותו אברך כראוי.

בלילה שלפני חתונת הרבי היתה התוועדות מיוחדת, ארוכה ושמחה מאוד. הרבי הקודם התוועד עם הבחורים תלמידי תומכי תמימים. במשך ההתוועדות אמר שוב את המאמר ד"ה "וכל בניך לימודי הוי" ³³². ורקד עם הבחורים³³³.

מנהג קדום היה לערוך סעודה בלילה שלפני הנישואין, וזה נקרא חתן מאל³³⁴. וזאת מלבד סעודת עניים כנ"ל ע' 41.

³²⁴ שבועון 'כפר חב"ד' גליון 1075 ו' טבת תשס"ד ע' 47.

³²⁵ גם בספר הבית היהודי (קריסיק) כותב שכך נוהגים. בשבועון 'משפחה חסידית' כסלו פ' וישב תשס"ד הציגו מקורות ל'שבת כלה'.

³²⁶ כמבואר ב'ספר המנהגים' ע' 82. 'שערי הלכה ומנהג' חלק ג ע' קו ואילך. 'לקט למדריכה' ע' 102 ואילך. 'תיקוני מקוואות לפי תקנת רבותינו' פרק יב-ג. 'אוצר מנהגים והוראות – יורה דעה' (עיי' היכל מנחם) עמודים עט – צו. ועוד.

³²⁷ שתי הוראות אלו, שנחוצה השגחה צמודה של רב, וזוהו חשוב יותר מבשר חלק, קיבלתי מהרה"ח ר' יחיאל מיכל דברוסקין ז"ל.

³²⁸ מאת הרב הענדל מגדל העמק, עמודים 227-242. וראה שם מספר מכתבי הרבי בנושא זה בעמודים 291-297.

³²⁹ ומבלי להפריע להדרכה (ואף-על-פי-כן) של מדריך החתנים החב"די.

³³⁰ ראה גם 'אנציקלופדיא תלמודית' חלק יח טור שיט.

³³¹ הוראת הרבי הקודם להרה"ח ר' בערל בוימגרטרן ז"ל (עפ"י דברי בנו ר' פנחס שלמה שי). . אודות שתי התקופות בחייו והנהגתו של כל יהודי ושהמעבר ביניהם הוא בחתונה. ראה בשיחת י"ט כסלו תש"ע ('תורת מנחם' חלק כז ע' 207 ואילך וגם להלן ב'נספחים' ע' 26).

³³² נדפס ב'ספר המאמרים' יקונטרסים" חלק א עמ' 32. "תורת מנחם' דרושי חתונה' עמוד ג.

³³³ 'נישואי הנשיאים' עמוד 135 ואילך.

יום החופה

יום החתונה³³⁵ הוא, 'גליקלכען טאג' (=יום של אושר).

החתן והכלה צמים ביום החופה³³⁶ והתענית היא עד אחרי החופה³³⁷.

יש ימים מסוימים³³⁸ שאין מתענים בהם ולכן צמים קודם לכן³³⁹. ובהקשר לכך כותב הרבי³⁴⁰ "...לסיומה במכתבה שהיתה סברתה שהחתונה תהי' דוקא ביום שמותר לצום בו, ידוע הכתוב ופי' חכמינו ז"ל, ניתנו מרועה אחד, ז.א. שגם הענין דתענית ביום החופה, גם ההוראה שביום ראש חדש אין להתענות, כי אם ביום שלפני זה, ותקפו כמו שמתענה ביום החופה, מרועה אחד ניתנו, והיינו הך, שזהו שולל בהחלט הביטוי שבמכתבה, אשר לצערי לא עלה הדבר בידיו".

הטעמים שנאמרו לתענית הם: (א) שנמחלים עוונותיהם של החתן והכלה, וזה יום כיפור אישי שלהם, בו עליהם לעסוק בתשובה³⁴¹. (ב) שמא ישתכרו ולא תהי' דעתם מיושבת עליהם בשעת הקידושין. (ג) מפני שהמצווה חביבה עליהם, כדרך שלא אוכלים לפני נטילת לולב ותקיעת שופר ועוד.

אם החופה נערכת ביום שאין מתענים בו, אזי שותים משהו בבוקר, ואחר כך עד אחרי החופה לא אוכלים ולא שותים³⁴².

החתן והכלה אינם צריכים לקבל על עצמם את התענית בתפילת מנחה של היום הקודם, כיון שזהו יום שכולם נהגו להתענות בו. אך טוב לקבלו במחשבה (ולא בדיבור) בברכת שומע תפילה³⁴³.

ביום התענית של החתן והכלה הם מותרים לרוחץ את הפה³⁴⁴. באם קשה להם מאוד לצום יש לעשות שאלת רב.

הרבי הקודם צם ביום החתונה של בנותיו³⁴⁵, אך אין זו הוראה לרבים לנהוג כך היום. ההורים יכולים לתת צדקה במקום התענית³⁴⁶.

³³⁴ ראה בכותרת למאמר 'וכל בניך' תרפ"ט, ד"ה 'וכל בניך' תשמ"א הערה 2 ('ספר המאמרים מלוקט' חלק ב ע' צא). פירוט ביטעני גבריאל' נשואין חלק א ע' נא – נב (ושם זה נקרא 'חתן מאה"ל).

³³⁵ 'יחידות לחתנים וכלות' כו תשרי תשמ"ח. אמנם לא נמצא בהנחה, אבל בהקלטה זה נשמע ברור בסיום היחידות.

³³⁶ מבואר באריכות ונסמן ב'לקוטי שיחות' חלק ל ע' 164. ושם נסמן (השיחה מצורפת להלן ב'נספחים' ע' 42).

³³⁷ 'ספר המנהגים' ע' 75. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' סב-סג. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' ר. וראה שיחת פורים קטן תשי"א הני"ל.

³³⁸ הימים שאין מתענים בהם מצד הדין הם ראש-חדש, אסרו-חג של שלושת הרגלים, חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, שושן פורים וט"ו באב. וכן פורים קטן ושושן פורים קטן, אבל ראה שיחת פורים קטן תשי"א ('שיחות קודש' חלק ב ע' 170. 'תורת מנחם' חלק ב ע' 252). אבל בימים שרק מצד המנהג אין מתענים בהם כגון בימי חודש ניסן ('שולחן ערוך אדה"י' או"ח סימן תכ"ט ט), ל"ג-בעומר ומראש חדש סיון עד שבועות ובימים שבין יום כפור לסוכות, חתן וכלה כן מתענים. לגבי ראש חודש ניסן ו'בשם השם' היום שלמחרת יום הכיפורים, יעשו שאלת רב.

³³⁹ ראה 'אגרות קודש' חלק כב ע' קנב. 'לקוטי שיחות' חלק כד ע' 464. וראה גם 'אנציקלופדיא תלמודית' חלק יח טור שכב. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' ע. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רג.

³⁴⁰ 'אגרות קודש' ו'לקוטי שיחות' שבערה הקודמת. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קטו.

³⁴¹ 'לקוטי שיחות' חלק ל ע' 164 ואילך. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קיב. בשם רש"י קסלמן ז"ל (מפי הרה"ח ר' משה מרדכי שי' ארנשטיין): התשובה שהחתן עושה זה יותר מהתשובה של יום כיפור, שהרי ביוכ"פ התשובה היא על שנה אחת, וכאן זה על כל השנים הקודמות עד החתונה וכו'.

³⁴² הוראת הרבי הרי"ץ נ"ע לחתן אחד: "פאסטין טאר מען ניט, אבער עסין און טרינקען דארף מען ניט" (= לצום – אסור, אך לאכול ולשתות לא צריכים). ראה קטעים מיומנו של הרי"ל גרונר שי' (בחוברת 'תשורה' לחתונה נכדו כ"ד טבת תשס"ה ע' 29) מובא בשבועון 'כפר חב"ד' גליון 1122 כ"ז טבת תשס"ה ע' 34. וראה גם 'אנציקלופדיא תלמודית' חלק יח טור שכב. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' סא. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' קצט.

³⁴³ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' סא.

³⁴⁴ 'שולחן ערוך' אורח חיים ס"י תקסז סעיף ג. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' ס"י. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' קצט. ומה שכתוב ב'היום יום' כ"ב מנ"א ו'ספר המנהגים' ע' 1, הוא אולי רק בתעניות ציבור.

³⁴⁵ 'ספר המנהגים' ע' 75. ר"ד בעת קבלת פנים פורים קטן תשי"א ('שיחות קודש' חלק ב ע' 170. 'תורת מנחם' חלק ב ע' 252. 'שידוכים ונישואין' ע' 171 [133]). שיחת ש"פ קרח תשי"ח ('תורת מנחם' חלק כג ע' 111-112. 'שידוכים ונישואין' שם). וראה גם 'דרכי משה' אורח

הכלה אומרת את כל ספר התהילים³⁴⁷. גם החתן מרבה בתהילים³⁴⁸, והפצת היהדות - מבצעים כו'³⁴⁹.

יש המשתדלים שהכלה תאמר את התהילים מספר תהילים או סידור שהרבי השתמש בו, או לפחות ספר כזה שהרבי נתן מידו הקדושה.

ביום החתונה של הרבנית רבקה זי"ע עם הרבי מהר"ש, נכנסה אל חותנה כ"ק הרבי הצמח צדק, וקבלה את ברכתו. הרבי הצמח צדק בקש ממנה שגם היא תברך אותו. הרבנית עשתה את בקשתו, והוסיפה: "אל תהי ברכת כלה הדיוט בעיניך..."³⁵⁰.

אם הכלה נאלצת להשקיע זמן בצילום תמונות יש להשתדל שזה יהיה קצר ביותר, ולהזהר בצניעות. בודאי שצ'לם גבר לא יגע בכלה או בבגדיה כאשר רוצה שתעמוד בצורה המתאימה לצילום לפי דעתו. וראה להלן ע' 76 ואילך.

מנהג ישראל שהחתן והכלה מרבים בדברי תורה ובצדקה ביום החופה, וגם מרבים בעניי תפלה³⁵¹.

ביום המאושר³⁵², יום החופה בבוקר³⁵³ (על כל פנים לפני החופה³⁵⁴) ואם אפשר גם לפני זמן מנחה³⁵⁵, החתן והכלה נותנים לצדקה ממונם יותר מרגילותם. כדאי גם לתת צדקה למטרות 'הכנסת כלה'³⁵⁶ או 'מעו'ת חיטיני' או שניהם³⁵⁵.

גם ההורים עוסקים כפי הפנאי בהכנות רוחניות³⁵⁷, אומרים תהילים וכו', לזכות החתן והכלה³⁵⁸.

חיים ס' תקפ, מובא ב'אנציקלופדיא תלמודית' חלק יח טור שכג. ב'שידוכים ונישואין' שם מציין גם ל'ליקוטי מהר"ח' ענייני נישואין, אבן העזר ח"ב ס"ו אות ו. 'דרכי חיים ושלו'ם סתנ"ב (הסימון שם ל'דרכי משה' שגוי).

³⁴⁶ שיחת פ' קרח תשי"ח (תורת מנחם' חלק כג ע' 111-112. 'שידוכים ונישואין' ע' 171 [133]).

³⁴⁷ 'ספר המנהגים' ע' 75; משיחת יום ב' דחג השבועות תשי"ג ('שיחות קודש' חלק ד ע' 273. 'תורת מנחם' חלק ח ע' 220. מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' 170 [131]. 'אגרות קודש' חלק ה ע' פז).

³⁴⁸ ראה בקטעים מיומנו של הרי"ל גרונר שיי הני"ל.

³⁴⁹ אם כי אין מקור מפורש לזה, אך יש לראות את המכתב ב'אגרות קודש' חלק טו ע' סח. מדובר שם שגם בימים "שלפני החתונה כמו של החתונה ואחריה..." צריך לעסוק בכל יום ויום בפעולות האמורות של הפצת המעיינות. וכן שם בע' רמ-א. וראה 'יחידות לחתנים וכלות' אור ליי"ג שבט תשד"מ: "ועד החתונה, בעת החתונה ולאחרי החתונה – תעסקו בהפצת היהדות..." (התוועדות שנת תשד"מ כרך ב ע' 899). "ובודאי תוסיפו לפני החתונה בהפצת היהדות תורה ומצוותיה..." (התוועדות שנת תשד"מ כרך ד ע' 2241). וכך גם ב'יחידות לחתנים וכלות' י"ז אדר תשמ"ג (אמנם אין הנחה מודפסת מיחידות זו, אך כך שומעים ברור בהקלטה).

³⁵⁰ 'נישואי הנשיאים' ע' 60, מתוך 'לקוטי סיפורים' פרלוב ע' קלא.

³⁵¹ ד"ה "אשר ברא" תשמ"ח, הגם שמשמע שם שזה גם בעת סעודת החתונה.

³⁵² 'גליכלכען טאג' ניסמן לעיל הערה 335.

³⁵³ יחידות לחתנים וכלות, כ"ב כסלו תשמ"ג, מוגה ב'לקוטי שיחות' חלק כ ע' 576 והמקומות שסומנו בהערה 354. ועוד מספר פעמים.

והנה בספר 'שמחת עולם' ע' 69, מובא בטעות שגם בסיום החופה יתנו צדקה. המקור לזה כביכול הוא יחידות כ"ד ניסן תשמ"ח, כפי שמובא ב'התוועדות' תשמ"ח חלק ג עמוד 191. אולם זאת טעות הקלדה, כי האות ס' השתרבבה לתוך המילים 'יום החופה'. וההוכחה לכך הוא שמצויין שם בהערה 7 לשיחה המוגהת ב'לקוטי שיחות' חלק כ' הני"ל והערה 16 שם. ושם הרי כתוב "ביום החתונה אינדערפרי". וגם במקורות שמצויינים שם בהערה 16, לא מדובר בסיום החופה. נוסף לכך, בהקלטה של יחידות זו (כ"ד ניסן תשמ"ח) לא נאמר סיום החופה אלא נאמר 'ביום חופתם'. הקלטת השיחה נמצאת בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה 'יחידות לחתנים וכלות לפי חודשים' ניסן תשמ"ח, דקה 5:00. אירע פעם שבערב שהיתה יחידות לחתנים וכלות, היתה חופה, והחתן והכלה היו ביחידות וכאשר נגשו לקבל דולר אמר הרבי "בוודאי יש קופת צדקה על שולחן החתונה... ותשימו בה את השטר לצדקה". אולם אין להפוך מאורע פרטי למנהג (טעות הני"ל נמצאת גם ב'אוצר מנהגים והוראות' יורה דעה ע' קמב [יש שם עוד טעות ובמקום תשמ"ח כתוב כמקור תשמ"ה]).

³⁵⁴ נאמר מספר פעמים ביחידות לחתנים וכלות (ליל ט"ו אדר ב' תשד"מ (חלק ב ע' 1287). ט"ו תמוז תשמ"ו (חלק ד ע' 84)). ועוד.

³⁵⁵ יחידות לחתנים וכלות' י"ז אדר תשמ"ג (אמנם אין הנחה מודפסת מיחידות זו, אך כך שומעים ברור בהקלטה).

³⁵⁶ יחידות לחתנים וכלות' כ"ה תשרי, ו י"ז אדר תשמ"ג (אמנם אין הנחות מודפסת מיחידות אלו, אך כך שומעים ברור בהקלטה).

³⁵⁷ 'אגרות קודש' חלק יז ע' שטו. חלק יח ע' טז.

בנוסף לחתן והכלה גם ההורים והמחנכים והידידים נותנים צדקה לזכות החתן והכלה³⁵⁹. השדכנים, האחים והאחיות, הסבים והסבתות, גם הקרובים והרוצים להיות קרובים, וכל אלו שמברכים ורוצים בטובת החתן והכלה, כולם נותנים ביום החתונה צדקה לזכות החתן והכלה³⁶⁰.

תפילת מנחה האחרונה, שמתפללים החתן והכלה לפני החופה, היא כתפילת מנחה של ערב יום כיפור בהוספת 'על חטא' (החתן חגור גארטל)³⁶¹. גם ביום שאינם מתענים, אומרים החתן והכלה וידוי בתפילת מנחה³⁶². כשהחתן והכלה מתענים (גם כשהחופה לפני השקיעה) מוסיפים 'עננו' בברכת 'שמע קולנו'³⁶³.

החתנים משתדלים להתפלל מתוך הסידור של הרבי. באם החתונה לא בסמיכות מקום, משתדלים בזה בתפלת מנחה קרובה לנסיעתו צלחה מבית חיינו³⁶⁴ ומאז מתפללים עם גארטל (מתחת לחליפה).

במכתב³⁶⁵ שקבל הרבי מאביו, הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק ז"ל, לפני חתונתו כתוב: "ומיד אחר חצות³⁶⁶ היום תלמוד פרק "כ"ה" בתניא בכוונה עצומה (לא בעיון, רק בכוונה כו') ותומ"י אחר זה תתפלל מנחה עם על חטא בכוונה נכונה ועצומה. וכל המרבה לבכות אז בתענית זה שנחשב כיוהכ"פ... הר"ז משובח". למספר חתנים הורה הרבי ללמוד את המכתב הזה.

בקשר לזמן בו הכלה מתחילה לכסות את ראשה, יש הנהגות שונות³⁶⁷. יש לברר אצל הרב מסדר הקידושין כיצד לנהוג. יש המורים לכלה לבוא לחופה עם פאה³⁶⁸ אך חלק משערה לא מכוסה, והיא מכסה אותו בחדר היחוד. יש המורים לכלה לבוא לחופה בלי פאה, ומיד בסיום החופה היא מכסה את ראשה ב'שביס' מבד בלתי שקוף (או עם ההינומא בה היו מכוסות פנייה) וחובשת פאה בחדר יחוד. יש המקילים יותר ומורים שהכלה מתחילה לכסות את ראשה רק אחר החתונה. כדאי לראות את ההתייחסות לענין זה בדברי הרבנית לגברת אשברז"ג להלן ב'נספחים' ע' 16. רוב רבני אני"ש בארץ (וגם בקראון-הייטס) נוקטים בדעה שיש לבוא לחופה עם פאה, והאופן האחר הוא קולא ולא לכתחילה. בזמן שמבקשים ברכות רבות, רצוי להתנהג בצורה המהודרת ביותר³⁶⁹.

יש להכין עבור הקהל סידורים או דפים וכדומה לתפלת ערבית (אם החופה אינה בבית כנסת).

³⁵⁸ יחידות לחתנים וכלות כ' תשרי תשמ"ז (חלק א' ע' 419), ההורים יאמרו פרק תהילים ביום החופה לזכות החתן והכלה - בלי נדר.

³⁵⁹ הוראת הרבי פעמים מספר ביחידויות לחתנים וכלות. נסמנו ב'שמחת עולם' ע' 69 ואילך.

³⁶⁰ פירוט אלו שיתנו צדקה נאמרו ביחידויות לחתנים וכלות' במשך השנים.

³⁶¹ 'ספר המנהגים' ע' 76. וראה גם שם ע' 8. 'אגרות קודש' חלק יט ע' קצט.

³⁶² נסמן ב'סדר קידושין ונישואין' ע' לה, ו'נטעי גבריאל' נשואין חלק א' ע' עז, ו'נישואין כהלכתם' חלק א' ע' רח.

הרה"ח חמ"א חדקוב ז"ל, התחתן ביום שישי, ערב ש"ק ה' אדר אחר חצות היום. הוא כותב ביומנו (אור לכ"ו שבט תרצ"ט), שבאותו יום הוא בקר את הרבי הקודם במקום ששהה מחוץ לביתו, וזכה שהרבי הקודם הואיל לענות לו על מספר שאלות הקשורות לחתונתו. "על השאלה אם לאמר ביום ו' למנחה על חטא אמר לו הרבי הקודם שצריכים לאמר" (מתוך תשורה משנת תשס"ה ?).

³⁶³ שו"ע 'אורח חיים' סימן תקסב סע' ב. 'קיצור שולחן ערוך' ס"י קכו סע' ט. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א' ע' עז ואילך.

³⁶⁴ ומתפללים אז ככל הסדר של 'המנחה האחרונה' כנ"ל. כמובן שגם בתפילה מנחה שלפני החתונה אומרים על חטא וכו'. ראה 'התקשרות' גליון ע' (פי' תולדות תשנ"ו) ע' 16 נמצא להלן ב'נספחים' ע' 11.

³⁶⁵ נדפס ב'אגרות לוי יצחק' ע' רו, ועוד וגם להלן ב'נספחים' ע' 36. וראה להלן הערה 855 בעמוד 97, מספר פרטים בתוכן במכתב זה.

³⁶⁶ כשהרבי נתן את סידורו לחתנים כדי להתפלל בו תפילת מנחה, הייה זה בדרך כלל בשעה שלוש ורבע, ולא מיד אחרי חצות.

³⁶⁷ ראה 'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב' ע' נא ובהערות, ובהערה ט שם. הענין נידון בארוכה בקובץ 'הערות וביאורים - אוהלי תורה' החל מגליון 822 ועד 829 ש"פ ויחי תשס"ב ע' 72 שהוא כעין סיכום, **אבל ראה בהערה הבאה**.

³⁶⁸ ראה המובא בספר 'לקט שכחת הפאה' [של הרה"ח שלום בער וולפא] ע' 30 בשם הרה"ח ר' שמואל שי' לו: "עוד שאל אותי (הרב חדקוב והייה מובן שהוא שואל בתור שליח מהרבי) "ממתי תחבוש הכלה את הפאה", בהתכוונו לכך שהכלה צריכה לחבוש את הפאה עוד קודם החופה". (הקטע מובא מספרו של ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי ע' 291). וראה לעיל הערה 188 בע' 25.

³⁶⁹ יש שאומרות: 'פאה בחופה חוסכת זמן במספרה'.

הכתובה - כתיבה וחתימה

יש להכין את שטר הכתובה³⁷⁰ לפי נוסח חב"ד³⁷¹ עם העתק נוסף כי צריך שיהיה 'העתק כתובה' (גם על ההעתק העדים חותמים). רצוי להכין יותר מטופס אחד והעתק אחד ריקים (באם יהיו טעויות בכתיבה, כדאי שיהיו מוכנים טפסים חדשים. וכבר היו כמה מקרים שבאולם החתונה לפני החופה התברר שיש צורך לעשות כתובה חדשה).

להשתדל מאוד לחתום על הכתובה מבעוד יום, לפני השקיעה³⁷². בכתיבת הכתובה יש כמה וכמה הלכות (כגון: כתיבת התאריך, המקום³⁷³, השמות, ועוד ועוד), וצריך לעשות זאת רק מי שיודע היטב את ההלכות בענין³⁷⁴.

יש לשים לב שבכתובה יהיה כתוב כהן/לוי באם מישהו – החתן, החותן, העדים, וכדומה - הם כהן או לוי. אם שוכחים יש צורך לתקן זאת, והדבר מסובך מבחינה הלכתית.

יש להזכיר ולכתוב (בתנאים ובכתובה) את תוארו של החתן 'התמים' (אם זכה להיות תלמיד מן המניין בישיבת 'תומכי תמימים'). ובאם יש לו 'סמיכה' אפשר וכדאי לכתוב 'הרב'.

אחרי ההתחייבות שבכתיבת וחתימת הכתובה הבחור הוא 'חתן' לא רק בשם המושאל אלא 'חתן' בשם התואר³⁷⁵.

קבלת פנים

קבלת הפנים תערך במקום קדוש, רצוי מאוד בישיבת הקשורה לליובאוויטש 'תומכי תמימים'³⁷⁶ וכיוצא בזה. באם אין אפשרות, אז במוסד חב"ד רחני, כגון: בית ספר חב"ד, בית חב"ד, וכדומה.

השולחן בקבלת הפנים ערוך עם כיבוד, מזונות, שתייה, נרות דולקים וקופת צדקה³⁷⁷. רצוי שתהיה תמונה של הרבי במקום³⁷⁸.

יש שמועה (בין בחורים³⁷⁹) שאין לאכול בקבלת הפנים.

³⁷⁰ אפשר להשיג כתובה מדויקת אצל רבני חב"ד בכפר חב"ד ועוד. אצל משפחת זוננפלד בנחלת הר חב"ד קרית מלאכי אפשר לרכוש טופס כתובה נוסח חב"ד עם עיטורים.

³⁷¹ אמנם אין כתובה נוסח חב"ד מוסכם, לרוב מתבססים על הספר 'נחלת שבעה', ויש המוספים לפי שיקול דעתם (בשטר כתובה של הרבנות בארץ יש תוספות שונות). בספר 'סדר קידושין ונישואין' יש את נוסח הכתובה כפי שנהגו פעם בלא שינויים. וכן שני פרקים אודות הכתובה ואופני ודיוק כתיבתה.

³⁷² וראה שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה' ע' 112. 'תורת מנחם' חלק י' ע' 196-198 וגם להלן ב'נספחים' סוף ע' 28). ההסברים ההלכתיים בקשר לכך, נמצאים בדברי הרה"ח ר' מרדכי אשכנזי, בתשורה (לחתונת בנו סיון תשס"ו) הנמצאת בתקליטור המצורף לחוברת (בתק"ה 'תשורות'), ההסבר בקיצור מובא בשבועון 'כפר חב"ד' חורף תשס"ד. וראה 'הערות וביאורים' – אהלי תורה' מס' 635 ש"פ צו-שבת הגדול תשס"ב ע' 140.

³⁷³ בכתובה כותבים את המקום בו החתן מתחייב ומקבל קנין על התחייבותו וחותמים (העדים) על הכתובה, ולא את מקום החופה.

³⁷⁴ והיו כמה וכמה מקרים שהיה צורך לכתוב את הכתובה מחדש, לקבל שוב קנין מהחתן ולהחתים עדים וכו'.

³⁷⁵ (ראה רמ"א ב'אבן העזר' סימן קלא סע' ד, וביבאר היטב' שם בשם שכנה"ג. ומוסבר בנחלת שבעה, כי כשהוא רק רוצה לשאת את האשה - עדיין אינו בגדר חתן, כי הרי לא התחייב כלום וביכולתו להתחרט, ורק כשמקבל על עצמו התחייבות כספית בעבור מזונות האשה ונעשה משועבד לחוב שלה - נעשה חתן. וזה יוטעם שבכתובה, בתחילתה, לא מוזכר הבחור בשם "חתן", אלא רק שבא איש פלוני לפנינו ורוצה לשאת אישה פלונית, ורק בהמשך הדברים, כאשר מסכמים את ההתחייבות שלו לדמי הכתובה, הוא מכונה בתואר חתן - "הכל קיבל עליו כמר פלוני חתן דנן". בקודש פנימה' ע' 103 ולהלן ב'נספחים' ע' 51.

³⁷⁶ שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה' ע' 112. 'תורת מנחם' חלק י' ע' 200 וגם להלן ב'נספחים' ע' 37). וראה "תורת מנחם" - דרושי חתונה' ע' רעח.

³⁷⁷ אולי קשור לנאמר ב'התועדויות' תשמ"ט חלק א ע' 286.

³⁷⁸ אודות ראייה וההסתכלות בתמונתו של הרבי ראה באריכות בחוברת "התמים" גליון יז (אדר-ניסן) תשס"ב ע' 51-46 [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתק"ה הנקראת: PDF מתוך חוברת 'היתמים'].

³⁷⁹ וראה 'שמחת עולם', עמוד 75 ובהערה, 1 שם מביא שזוהי הוראת הרבי הקודם. ברשימת הרבי אודות חתונת גיטתו בשנת תרצ"ב כתוב: "הנאספים שתנו 'לחיים' אבל לא המחיתנים (עפ"י דברי כ"ק [מו"ח אדמו"ר] שליט"א שכן יעשו)".

משתדלים להתחיל את הקבלת פנים בשעה החמישית (בין שעה ארבע לחמש)³⁸⁰.

רצוי לנגן בקבלת פנים את הניגונים של כל האדמו"רים. לפני כל ניגון אומרים שעתה ישירו את הניגון של האדמו"ר... עם הכינוי³⁸¹ (כך הייה בחתונתו של הרבי)³⁸².

בעת ה'קבלת פנים' חוזרים מאמר חסידות ד"ה 'לכה דודי' שיש בו חלק מכל האדמו"רים. מטרת אמירת המאמר היא כדברי הרבי הקודם³⁸³: "בתור הזמנה לכל נשיאי חב"ד, שיבואו אל החופה ולברך את הזוג, האומר שמועה בשם אומרו יהא רואה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו³⁸⁴". וראה לעיל ע' 36 כיצד ואיזה מאמר חוזרים.

וכללות הענין בזה – ש"צדיקים דומים לבוראם³⁸⁵, וכשם שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה, כמאמר³⁸⁶ "אנא נפשי כתבית יהבית", כך גם הצדיקים, רבותינו נשיאינו, הכניסו את עצמותם במאמרי החסידות שלהם, ולכן, אמירת מאמר חסידות שיש בו מתורתם של רבותינו נשיאינו, מהוה הזמנה לנשמות שלהם"³⁸⁷.

באם לא חזר החתן, או מישהו אחר³⁸⁸, את כל המאמר (משנת תרפ"ט) בשלמותו³⁹¹ יש לחזור עליו בשלימותו באם לא עבר חודש מהחתונה³⁸⁹.

כדאי לדאוג שיהיה במקום עותק של המאמר (או המאמרים), כדי שיוכלו להיעזר בו בעת חזרת המאמר. אולי כדאי לחלק לכל הנוכחים צילום מהמאמר, כדי שיהיה להם יותר קל להקשיב ולהבין.

קודם אמירת המאמר כדאי לחזור בע"פ, או לקרוא, את דברי ההקדמה של הרבי הקודם שאמר כהקדמה למאמר³⁹⁰, בדבר הזמנת הרביים על ידי אמירת המאמר.

אין להפסיק את אמירת המאמר. אחרי סיום חזרת המאמר, החתן מתחיל אותו שוב, ואז מפסיקים אותו ע"י ניגון³⁹¹.

ענין חזרת המאמר 'לכה דודי' לפני החופה שייך לא רק לאנ"ש, אל גם לכל שאר חוגי בני ישראל³⁸⁷.

יש להכין ולבדוק את רשימת השמות של אלו שיכובדו בחופה להיות עדים, לקרוא את הכתובה ולומר את הברכות, ולראות אם כבר הגיעו ונמצאים במקום. כדאי להוסיף ממלאי מקום נוספים,

³⁸⁰ שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה עמוד 110. 'תורת מנחם' חלק י ע' 198 וגם להלן ב'נספחים' ע' 36).

³⁸¹ כפי שעושים בהתוועדויות ראש השנה וכדומה. ולפעמים היתה הוראה בראש השנה להזכיר את שם האדמו"ר ולא רק את הכינוי.

³⁸² 'נישואי הנשיאים' ע' 146.

³⁸³ אותם אמר כדברי הקדמה למאמר למאמר שאמר בחתונת הרבי (ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א עמוד 76, א. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' ט"ו). וראה שיחת חג השבעות תשי"ג (שיחות קודש' חלק ד ע' 272-273 ואילך. 'תורת מנחם' חלק ח ע' 218-220 ואילך). וראה גם 'שיחות קודש' חלק ה ע' 425. 'תורת מנחם' חלק יב ע' 203. 'אגרות קודש' חלק טו ע' תא.

³⁸⁴ תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק א הלכה ב, מסכת קידושין פרק א הלכה ז. וראה 'אגרות קודש' חלק ב ע' מז-מח. חלק ג ע' פג-פז.

³⁸⁵ רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. ועוד.

³⁸⁶ שבת קה, א (לגירסת ה'עין יעקב'). וראה גם שיחת יום ב' דחג השבעות תשי"ג (שיחות קודש' חלק ד ע' 286. 'תורת מנחם' חלק ח ע' 238).

³⁸⁷ שיחת יום ב' דחג השבעות תשי"ג (שיחות קודש' חלק ד ע' 273. 'תורת מנחם' חלק ח ע' 219).

³⁸⁸ "הנה קודם החופה יחזרו (החתן בעצמו או מישהו מהנוכחים) את המאמר לכה דודי,..." שיחת חג השבעות תשי"ג (שיחות קודש' חלק ד ע' 272. 'תורת מנחם' חלק ח ע' 218). ב'שיחות קודש' חלק ה ע' 425. 'תורת מנחם' חלק יב ע' 203: "או מישהו אחר שביכולתו להזמין".

³⁸⁹ 'אגרות קודש' חלק טו ע' תא. 'לקוטי שיחות' חלק כד ע' 465.

³⁹⁰ בחתונת הרבי (ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א עמוד 76, א. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' ט"ו).

³⁹¹ 'אגרות קודש' חלק יז ע' צח. ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קטז. ב'כפר חב"ד' גליון 479 מובא צילום כ"ק בו כתוב שיש לנהוג כך (להתחיל שוב את המאמר ואז יפסיקוהו). וראה גם 'אגרות קודש' חלק טז ע' ג. וראה גם חלק טו ע' תא. 'לקוטי שיחות' חלק כד ע' 465.

למקרה שיחסר מישהו מהמתוכננים. יש לרשום ליד שמו של כל אחד את תוארו, תפקידו, ובפרט את שליחותו בענייניו של הרבי, כדי שיוכלו להקריא זאת תחת החופה, ועי"ז להוסיף בזכות.

כתיבת קישורי התנאים³⁹²

קישורי התנאים הם הכנה לנישואין. 'התנאים' הם ההתקשרות בין החתן לכלה (שזהו 'שבת אחים'), והנישואין הם היחוד שלהם (שזהו 'גם יחד')³⁹³.

לפני³⁹⁴ ההליכה לחופה, כותבים את התנאים, מקבלים קנין (ראה לעיל עמוד 16 את אופן קבלת הקנין), וחותרמים. אחר כך מקריאים את 'התנאים' (יש נוהגים שהרב הוא זה שקורא את התנאים³⁹⁵). האמהות (של החתן והכלה) שוברות צלחת (חרס)³⁹⁶. הרב מרדכי שמואל אשכנזי ש"י משתדל שהתנאים יכתבו לפני השקיעה מבעוד יום, כדי שלא יוצר מצב שהתאריך בתנאים הוא יום אחרי כתיבת הכתובה.

יש להכין את מסמך 'התנאים' המדויק לפי הנוסח הנהוג בחב"ד ליובאוויטש³⁹⁷. זהו הנוסח מכ"ק אדמו"ר הצמח-צדק. אין נמצא שם ע"ד הקנס וכו'³⁹⁸. וכתוב שם שהחתונה תהיה בירושלים. על כמה ביטויים ולשונות בנוסח 'התנאים' יש הסברים של הרבי. מקומם מסומן לעיל בעמוד 38. דוגמא של נוסח התנאים מצורפת להלן ב'נספחים' ע' 185. אולם אחר קבלת הקנין מהצדדים, יש להוסיף בכתב יד את המלה: "וקנינא", ברווח שבין המילים 'וגרם היזק' למילים 'מן הצדדים' הנמצאות בפסקה שלפני "והכל שריר וקיים". באם אב החתן או אב הכלה לא חותרמים על התנאים, יש להשתמש בנוסח בלי המילים בנו או בתו, המופיעות שלוש פעמים בנוסח זה.

אם משום מה קבלת פנים ואמירת המאמר מתקיימים באולם, אז אולי נכון הדבר לכתוב ולחתום את התנאים לפני אמירת המאמר³⁹⁹ בקבלת פנים.

חתן וכלה שלמטה משתלשלים מחתן וכלה שלמעלה, שהם הקב"ה וכנסת ישראל. קיימות שתי מדרגות בתנאים: ההתקשרות של החתן והכלה, והנשואין - ההתאחדות שלהם. ענין זה מרומז בפסוק "שבת אחים גם יחד" - "שבת אחים" שיושבים באחיה ובאהבה, שזהו הקירוב וההתקשרות בקישורי תנאים, וזהו הכנה לנישואין שאז נעשה "גם יחד" - שעל ההתקשרות נוסף היחוד⁴⁰⁰.

³⁹² כמובן שאם לא נהגו כמנהגנו, המוזכר בעמוד 16, וכתבו תנאים בעת הווארט, אין ענין לכתוב תנאים פעם נוספת לפני החופה.

³⁹³ ד"ה 'שיר המעלות לדוד' תשכ"ב (ספר המאמרים מלוקט חלק ד ע' רנא - קונטרס ל"ג בעומר תש"ט).

³⁹⁴ 'אגרות קודש' חלק ז ע' יט. וראה הנסמן בינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' צט. וראה 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' שסו. אפשר לומר שהמנהג לכתוב התנאים אחרונים רק לאחר כתיבת הכתובה שכבר נעשה 'חתן' ממש, בשם התואר ולא רק בשם מושאל (ראה רמ"א ב'אבן העזר' סימן קלא סעי' ד, וביבאר היטב' שם בשם שכנה"ג), כיון שבתנאים מוזכר החתן מיד בהתחלה בתור "חתן" ('פב"ב העומד מצד החתן וכו') עוד לפני שכתוב שם ש"החתן ישא את הכלה", ולא כמו הכתובה, שבתחילתה, לא מוזכר הבחור בשם "חתן", אלא רק שבא איש פלוני לפנינו ורוצה לשאת אישה פלונית, ורק בהמשך הדברים, כאשר מסכמים את ההתחייבות שלו לדמי הכתובה, הוא מכוונה בתואר חתן - "הכל קיבל עליו כמר פלוני חתן דנ". ומוסבר בנחלת שבעה, כי כשהוא רק רוצה לשאת את האשה - עדיין אינו בגדר חתן, כי הרי לא התחייב כלום וביכולתו להתחרט, ורק כשמקבל על עצמו התחייבות כספית בעבור מזונות האשה ונעשה משועבד לחוב שלה - נעשה חתן. ומתאים יותר שכתובת התנאים תהיה אחר הכתובה וראה 'בקודש פנימה' ע' 103 ולהלן ב'נספחים' ע' 51.

³⁹⁵ 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' קא.

³⁹⁶ זכר לחורבן. ועוד רמזים בכך, או משום וגילו ברעדה ('אנציקלופדיא תלמודית' כרך יב, טור רלא). וראה המובא לעיל בהערה 114 ע' 16.

³⁹⁷ ב'תנאים' של הרבי יש כמה שינויים מהנוסח המקובל. וראה מה שכתב בזה ר' יוסף ישעיה ברין בחוברת "התמים" גליון ג' כסלו תשס"א ע' 24 ואילך [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתקיה הנקראת: 'PDF מתוך חוברת התמים'].

³⁹⁸ 'אגרות קודש' חלק יג ע' קלד-ה. ויש לעיין במובא בשבועון 'בית משיח' גליון 206 ע' 40. ר' אליעזר יהושע ש"י זאקליקובסקי בספרו ע' 216 מספר אשר אגרת קודש זו באה במענה לר' חיים צימענט שכתב לרבי שבעת מסיבת ה'תנאים' שלו בבוסטון, בה נכח הרה"ג הרב יוסף דוב סולובייצ'יק, כתבו את נוסח התנאים על-פי פאקסימיליא מנוסח התנאים של אדמו"ר הצמח-צדק. ברם, כאשר כתבו כמנהגנו שהחתונה תתקיים "בירושלים עיה"ק" - פסלו מיד את השטר, בטענה שהוא מזויף מתוכו. החתן העיר את תשומת-לב הנוכחים כי נוסח זה מקורו מאדמו"ר הצמח-צדק, והרב הגיב על כך: אם קבלה היא - נקבלה. ולמעשה, כתב הסופר את התנאים מחדש (אולם מהאגרת של הרבי נראה שהחתן צדק).

³⁹⁹ שהרי זה הוא כבר התחלת החתונה. אלא שלא תמיד זה מתאפשר - כאשר קבלת הפנים בישיבה וכדומה, והכלה נמצאת במקום אחר - והרי היא צריכה לקבל קנין על התנאים.

⁴⁰⁰ ד"ה 'שיר המעלות לדוד' תשכ"ב (ספר המאמרים מלוקט חלק ד ע' רנא - קונטרס ל"ג בעומר תש"ט).

401 החופה

החתן והכלה, בעמדם תחת החופה, הם כמו שהיו 'בגן עדן מקדם', דהיינו, מקודם החטא⁴⁰². ומוחלים להם על כל עונותיהם⁴⁰³. מובן שזמן זה הוא זמן יקר ביותר, קובע וממשיך טוב לכל החיים, לדורי דורות.

"הטעם שמעמידן החתן תחת החופה ביום חתונתו, כי החופה הוא בחיי מקיף וכל מה שיעסוק בעבודת ה' עד ימי חייו נמשך לו ממקיף בעת הזאת ולכן צריך לקשר מחשבתו בה' אז שע"י כן ימשיך ממקיף אז כו', וד"ל". "ולהעיר מפרז"ל עה"פ (יתרו יט, יז) ויתיצבו בתחתית ההר שכפה עליהם הר כגיגית (חופה) שלפני מתן תורה (קידושין) – שע"י באו לביטול ומס"נ ורצון ואהבה כו' לתכה"י⁴⁰⁴.

במכתב⁴⁰⁵ שקבל הרבי מאביו, הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק ז"ל לפני חתונתו, נאמר: "בעמדך תחת החופה כל העת תחשוב ביראת-שמים (כן אמר לי להנשואין שלי אדמו"ר ז"ל נבג"מ זיע"א) ושיהיו לך בנים יראי-שמים דור ישרים יבורך מב"ג תחי' אשר ברכך ה'". למספר חתנים הורה הרבי ללמוד את המכתב הזה.

בפשטות, מתרכזים במחשבה של התקשרות והתמסרות לרבי ולהוראותיו בכל כל שטחי החיים העתידיים, ולכן החתן והכלה משתדלים לחשוב ולצייר במחשבתם את פני הרבי, כל זמן החופה.

"על כל כבוד חופה. כבוד וחופה שניהם מקיפים, מקיף הקרוב ומקיף הרחוק.... מקיף הקרוב – הסבים [האדמו"רים⁴⁰⁶]. מקיף הרחוק – המגיד והבעל שם"⁴⁰⁷.

הקהל צריך לעמוד בשעת עריכת החופה⁴⁰⁸. יש מתירים לשבת כשהחופה היא רשות בפני עצמה⁴⁰⁹. קרובי החתן והכלה לבושים יפה, ויש נוהגים ללבוש בגדי שבת⁴¹⁰.

⁴⁰¹ המלה 'חופה' היא מלשון כיסוי, מחסה ומסתור (ניסמן ב'ענבי הגפן' א' ע' פט). אבל נתייחד השם חופה - או כניסה לחופה - לעצם הנשואין. מהי 'חופה'? ב'אנציקלופדיא תלמודית' ערך חפה (כרך טז טור תיז ואילך) נתבאר, שבמהות החופה שעושה את הנשואין, נחלקו ראשונים ואחרונים. אחת המשמעויות היא שנקראת חופה, לפי שהיא (הכלה) נכנסת לרשותו להיותה תחתיו, והוא (החתן) מחפה ומגין עליה, כמו שכתוב (מגילת רות ג' ט): "ופרשת כנפך על אמתך", שהוא לשון נשואין. אנו נוהגים ככמה דעות המובאות שם. וראה 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א' ע' קד. וראה ה'נישואין כהלכתם' חלק א' ע' רמג ואילך. וראה 'סדר קידושין ונישואין' ע' ב ואילך. בספר 'מנהג ישראל תורה', עמודים קלח-קמ, מביא ומבאר את רוב הדעות אודות מהות החופה. ובעמוד קמ מסביר שהחופה, כפי שאנו קוראים לה, היא מתאימה לרוב הדעות ההלכתיות. וראה 'לקוטי שיחות' חלק לט לגבי שיטת הרמב"ם בזה.

⁴⁰² 'לקוטי שיחות' חלק ג' ע' 750 (במתורגם ע' 4). שם חלק ט (בהוספות) ע' 331.

⁴⁰³ 'אגרות קודש' חלק יח ע' נו. 'לקוטי שיחות' חלק ל' ע' 161 ואילך ובמקומות שנשמנו שם בע' 164. (מובא להלן ב'נספחים' ע' 42). 'לקוטי שיחות' חלק ה' ע' 169-170. במתורגם ע' 169-170, ועוד ועוד.

⁴⁰⁴ 'דרושי חתונה' לאדמו"ר האמצעי חלק ב בסופו (ע' תשכח). בשנת תשמ"ח ציווה הרבי "לתועלת רבים" להוסיף לליקוט השבועי פ' יתרו את הקטע הנ"ל, למרות שלא קשור ישירות לשיחה, וכנראה מפני חשיבות הענין וכדי שיקבל פרסום רב. נדפס אחר כך ב'לקוטי שיחות' חלק לא ע' 261 וב'שידוכים ונישואין' ע' 379 [315]. בהערה מוסיף הרבי: "ולהעיר מפרז"ל עה"פ (יתרו יט, יז) ויתיצבו בתחתית ההר שכפה עליהם הר כגיגית (חופה) שלפני מתן תורה (קידושין) – שע"י באו לביטול ומס"נ ורצון ואהבה כו' לתכה"י (תורה אור מגילת אסתר צח, סע"ד – וראה פרש"י עה"ת שם שבת פח, א. ועוד)".

⁴⁰⁵ נדפס ב'אגרות לוי יצחק' ע' רו, ובעוד מקומות. וגם להלן ב'נספחים' ע' 36. וראה להלן הערה 855 בעמוד 97, אודות מספר פרטים במכתב זה.

⁴⁰⁶ כנראה הכוונה לאדמו"ר הזקן, האדמו"ר האמצעי והצמח צדק, כי הרי אלו דברי הרבי המהר"ש בשבעת ימי המשתה של בנו הרבי הרש"י בשנת תרל"ה.

⁴⁰⁷ דברי כ"ק הרבי המהר"ש ש"ק ח"י אלול תרל"ה, שבעת ימי המשתה של הרבי הרש"י. ('לקוטי דיבורים' חלק א' ע' 66 [במתורגם ע' 48], מובא ב'תורת שמואל' – ספר השיחות' ע' 27. 'תורת שמואל' – דרושי חתונה' ע' רלב).

⁴⁰⁸ תיקוני זהר, תיקון י"ד. וראה הנסמן ב'סדר קידושין ונישואין' ע' מה הערה כ. 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א' ע' קנח ובהערה ו. ה'נישואין כהלכתם' חלק א' ע' שסד.

⁴⁰⁹ נסמן ב'סדר קידושין ונישואין' ע' מה הערה כא.

ראוי לדאוג לחופה יפה ונאה שזהו כבוד החתן והכלה ⁴¹¹.

מעמידים את החופה בחצר ⁴¹², או ברחוב וכדומה, העיקר שתהיה תחת כיפת השמים ⁴¹³. אפשר שהחופה תהיה בתוך האולם, אם הגג נפתח במקום החופה, והחופה עומדת תחת כיפת השמים ⁴¹⁴.

מקום עמידת החופה צריך להיות גדול ורחב, כדי שיהיה מספיק מקום לעמידת הקהל סביב החופה, גברים לחוד ונשים לחוד, בלי שיתערבו ⁴¹⁵. כדאי לכַוֵּן את הקהל, כך שהגברים יעמדו בצד אחד והנשים בצד השני. נוהגים שהחתן והכלה עומדים תחת החופה כשפניהם לכיוון ירושלים, ולכן יש להתעניין לפני כן לאיזה כיוון מתפללים במקום, כדי שידעו כיצד להעמיד את החופה.

החופה (המסמלת את המקיף העליון המקיף על המקיפים של החתן והכלה ⁴¹⁶) תהיה עשויה מפרוכת הפרוסה ונסמכת על גבי ארבעה עמודים דוקא ועומדים על הקרקע דוקא ⁴¹⁷, ובכך הופכים את המקום למעין רשות פרטית (בשעת הצורך אפשר להשתמש בטלית של מצוה, אבל אין לעשות חופה מפרחים. אם אין עמודים אפשר שארבעה אנשים יחזיקו את היריעה, אבל לא שהיריעה תהיה סמוכה על עמוד אמצעי) ⁴¹⁸. יש להשתדל שלא לקשט את החופה בצורה שיבטל או ימעיט את צורתה העיקרית, שהיא רשות בפני עצמה כמבואר בהלכות שבת.

יש מי שאומר שיריעת החופה תהיה מעל ראש העמודים ולא רק מחוברת מצדי העמודים. ויש מי שלא מקפידים על כך ⁴¹⁸.

כדאי שארבע עמודי החופה יהיו גבוהים, כך שבד החופה לא יגע בראשי העומדים (וכך גם יוכלו לצלם מרחוק). יתכן שכדאי להביא הגבהה לרגלי החופה ⁴¹⁹. רצוי להשיג חופה בלי ציור של מגן דוד ⁴²⁰.

יש לדאוג שתהיה חופה גדולה מספיק, כדי שיהיה תחתיה מקום לכל מי שנוטל חלק פעיל בחופה (כולל: הרב, העדים, המברכים, ההורים וכו') ⁴²¹. אין מקפידים אם עוד מישהו שאינו שושבין עומד תחת החופה ⁴²².

⁴¹⁰ ינטעי גבריאל! נשואין חלק א ע' קלג. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' שסד.

⁴¹¹ נסמן ב'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רמט הערה 62. וראה שם הערה 63 שמביא מה'זהר' חלק ב ע' קסט "כגוונא דא כלה לתתא, אצטריך לתקנא חופה לחופאה בתקינו שפירו, ליקרא דכלה אחרא, דאתיא למשרי תמן בחדוה דכלה תתאה, ובגין יקרא דהיא כלה עלאה, אצטריך למעבד חופאה דשפירו בכל תקוני דשפירו, לזמנא לכלה עלאה להיא חדוה". ובהמשך מביא דיון אם מספיק חופה אחת או צריך שתי חופות כמ"ש ב'סידור הארז' ל' בברכת חתנים [סידור ר' שבתאי דף קב ע' ב]. ומקשרים זה עם המנהג של כסא אחד, או שני כסאות בברית מילה.

⁴¹² ראה לעיל הערה 152 בעמוד 21.

⁴¹³ 'אגרות קודש' חלק יט ע' תיג. חלק יב ע' קיז (ראה אירוע מענין המובא ב'שיחות קודש' חלק ב ע' 165, ו'תורת מנחם' חלק ב ע' 246, ויימי מלך' חלק א ע' 303. וראה שו"ת מהר"ם מינץ סי' קט. רמ"א אבן העזר סימן סא א: "יש אומרים לעשות החופה תחת השמים, לסימן טוב שיהא זרעם ככוכבי השמים". ב'שידוכים ונישואין' ע' 184 הערה 89 [142 הערה 64] נסמן לספר שו"ת 'שארית יעקב', תאהע"ז סר"י, שכתב ז' טעמים לזה.

⁴¹⁴ ראה 'אגרות קודש' חלק יב ע' קיז. וראה 'שיחות קודש' חלק ב ע' 165. ו'תורת מנחם' חלק ב ע' 246.

⁴¹⁵ ינטעי גבריאל! נשואין חלק א ע' קלא ושם נסמן.

⁴¹⁶ 'לקוטי תורה' שיר השירים מז ב. וראה לעיל ע' 30 ובהערות שם.

⁴¹⁷ 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רנ והערה 67. חלק ב ע' תקעח בהערה 118. 'אנציקלופדיא תלמודית' כרך טז טור תכ ואילך.

⁴¹⁸ נסמן ב'סדר קידושין ונישואין' ע' מג. ינטעי גבריאל! נשואין חלק א ע' קיט ובהערות. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רנ. 'מנהג ישראל תורה' חלק ד ע' קמ, ושם מזכיר שכך נחשב כמחיצות גם לגבי כלאים ופאה.

⁴¹⁹ רגלי החופה צריכות להיות מוצבות על הקרקע. רצוי שלא להגביה אותן בידיים מעל הרצפה, שלא יהיה כ'אוהל זרוקי'. (עירובין ל.ב. רמב"ם הלכות טומאת מת פרק יא הלכה ה. 'מנהג ישראל תורה' חלק ד ע' קמא).

⁴²⁰ אמנם על הגביע של הרבי מצוייר מגן דוד, אך לא ראו את זה בשום דבר ובשום מקום נוסף אחר, וחסידיים משתדלים להמנע מזה. כשהודפס הספר 'אור החסידות' לא ידע המחבר, הרה"ח ר' חנוך שי' גלצנשטיין, אם יוציא כרך שני, ולכן במקום לכתוב את האות א' על כריכת הספר הטביעו בכריכה כוכב, בצורת 'מגן דוד'. הרב חדקוב ז"ל העיר על כך למחבר. ואם על גבו של ספר צריך להקפיד, על אחת כמה וכמה בחופה = המקיף הכללי, וברגעים הכי נעלים שכדאי להזהר בזה.

את המסך עליו תוקרן שיחת היחידות של הרבי כדאי לשים במקום שרוב הקהל יוכל לראות (גם את התרגום) ושגם החתן יוכל להסתכל (אם ירצה). המסך יהיה במקום גבוה כדי שהעומדים קרוב לא יסתירו את המסך ובפרט לא יסתירו התרגום לעברית שמוקרן (לפעמים) בתחתית התמונה.

בסמוך לחופה כדאי שתהיה תמונה גדולה של הרבי⁴²³.

המתפללים מנחה במקום בו נערכת החופה או/ו סעודת החתונה לא אומרים תחנון, אפילו כשהחתן לא נמצא במקום⁴²⁴.

להכין מראש

רשימה מרוכזת של הדברים הנחוצים להכין לחופה ולאולם נמצאת להלן בינספחים' ע' 183.

להכין טבעת זהב עגולה לקידושין, בלי קישוטים - אפילו לא חותמת של סוג הזהב⁴²⁵. אם החתן לא קנה בעצמו את הטבעת אלא קנו אותה עבורו, אזי החתן צריך לזכות בטבעת ע"י פעולת קנין⁴²⁶.

יש להכין 'מנחה' לחופה, שיזמין את המכובדים, כדלהלן ע' 61.

את הברכות בחופה מברכים על כוס⁴²⁷ יין (רצוי להדר בין אדום)⁴²⁸. הכוס היא מזכוכית⁴²⁹ (שלימה⁴³⁰ בלי פגימה או סדק ובלו בלי רגל⁴³¹) ואותה (כשהיא עטופה) שובר החתן⁴³² (ברגלו הימנית)⁴³³.

⁴²¹ ראה להלן הערה 529 בעמוד 63.

⁴²² 'לקוטי שיחות' חלק כב ע' 60 [במתורגם ע' 66].

⁴²³ שהרי החתן עומד לקדש "כדת משה". במילים 'דת משה' הכוונה היא ל"כל המצוות האמורות בתורה או הרמוזות בה"*, ופירשו ראשונים שהמקדש אומר 'כדת משה' הרי זה כקדושין בתנאי על מנת שירצו החכמים***. לכן מתאים שתהיה תמונה של הרבי שהוא ה'חכמים' שבדרונו וה'אתפשוטותא דמשה***' שבדרונו... וראה במקומות שנשמנו לעיל בהערה 378 אודות ראייה והסתכלות בתמונתו של הרבי.

* אנציקלופדיא תלמודית' כרך ח טור כד. עיין כתובות עב א ורש"י ד"ה דאורייתא, ומאירי שם.
** אנציקלופדיא תלמודית' כרך ב עמוד קלח טור 1. ומציין לרש"י 'במות צ ב ותוס' כתובות ג,א. 'שיטה מקובצת' כתובות עג ב בשם הריטב"א והרא"ה, וכ"כ בהפלאה. ועי"ש בשטמ"ק לדעת רש"י שאין זה כתנאי על מנת שירצו.
*** 'תקוני זהר' תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

⁴²⁴ ינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' פ וחלק ב ע' פו.

⁴²⁵ ראה לעיל עמוד 24 ובהערות שם.

⁴²⁶ ינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קמו-ח. 'סדר קידושין ונישואין' ע' סט.

⁴²⁷ לגבי גודלה של הכוס ראה להלן הערה 724 בעמוד 86.

⁴²⁸ ראה המובא בינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קנ והנסמן שם, וחלק ב ע' קצט. אם כי רואים בתמונות שלא בכל החופות שהרבי סידר קידושין היין היה אדום ממש, אולם אין ללמוד מכך משום, שדבר זה תלוי הייה באלו שהכינו את היין (בדרי"כ זו היתה המשפחה). וראה 'התקשרות' תשסו פרשת ויקרא (בי בניסן ה'תשס"ט) ע' 20.

⁴²⁹ דוקא זכוכית ולא חרס וראה בפרי מגדים משבצות זהב אורח חיים ס"י תקס ס"ק טו. ומקומות שנשמנו בינציקלופדיא תלמודית' כרך יב טור רלא. וראה 'שער הכולל' פרק לה סעיף ו. וראה ביאור פרטים רבים בזה בספר 'חקרי מנהגים' גורארייה חלק א ע' רפא ואילך (מצורף להלן בינספחים' ע' 109) [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתקיה הנקראת: 'חקרי המנהגים'].

⁴³⁰ 'שולחן ערוך אדה"ז' אורח חיים ס' קפג סעיף ד. וראה 'קצות השולחן' סימן מו הערה יג למה יש לחוש גם לפגימות קטנות.

⁴³¹ ידוע שאדמו"רי חבי"ד והחסידים משתדלים להשתמש בכוס בלי רגל. ובלית ברירה יש דעות להחזיק את הכוס תחת הרגל, או מעל הרגל, או שניהם יחד. ראה גם 'מנהג ישראל תורה' חלק א ע' רצב. 'התקשרות' תשסו פרשת ויקרא (בי בניסן ה'תשס"ט) ע' 20.

⁴³² 'ספר המנהגים' ע' 76. משיחת שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד 'שיחות קודש' חלק ה ע' 112, 'תורת מנחם' חלק י ע' 198-196 וגם להלן בינספחים' ע' 37, 'שידוכים ונישואין' ע' 190 [145]. ובהערה 128 [86] שם. וראה ביאור פרטים רבים בזה בספר 'חקרי מנהגים' גורארייה חלק א ע' רפא ואילך (גם להלן בינספחים' ע' 109) [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתקיה הנקראת: 'חקרי המנהגים']]. וראה גם 'דיני איטר' נחמסון ע' 252.

⁴³³ גם איטר (רגל) ישבור ברגלו הימנית כמו כולם. 'דיני איטר' נחמסון ע' 251.

בסיום החופה. לכן יש להכין כוס זכוכית דקה הניתנת לשבירה. הכוס תהייה שלימה וטבולה⁴³⁴ (כדאי להכין כוס נוספת, באם תהייה תקלה). יש עדות בישראל שמנהגם הוא שלא שוברים את הכוס עלייה עשו את הברכות, והם מכינים כוס אחרת לשבירה ופעמים שאינה טבולה. לכן אין לסמוך על בעלי האולם או הקטרינג מכיני האוכל, כי לא בטוח שהם יביאו כוס מתאימה.

יש לרחוץ ולהדיח את הכוס מבפנים ומבחוץ לפני החופה⁴³⁴.

להכין בקבוק יין. רצוי שיהייה יין אדום⁴²⁸ (כדאי שיהייה מוכן יותר מבקבוק יין אחד), **כולל פתח בקבוקים**. היין יהייה **מבושל**⁴³⁵, והבקבוק סגור ועטוף⁴³⁶.

יש החוששים ששמלת הכלה תתלכלך מהיין ולכן משתמשים ביין לבן⁴³⁷. אפשר לצייד את אם הכלה במפית כדי להעזר בה להשמר משפיכת יין על שמלת הכלה.

יש להכין סידור (או ברכון או דף) עם נוסח שבע הברכות עבור המברכים בחופה⁴³⁸.

להכין נרות וגפרורים. רצוי גם עששיות (=מגיני זכוכית) לנרות (אפשר לקבל בהשאלה בגמ"ח מיוחד לזה).

להכין מישהי שתקח את הנר מידי אם הכלה (אפשרי שתהייה זאת אמו של החתן העומדת לידה), שצריכה שתי ידים פנויות כדי להשקות את הכלה מכוס היין (היא צריכה להרים את הכיסוי שעל פני הכלה, ולהחזיק את הכוס ביד השנייה).

להכין שקית נייר או ניילון או ניר אלומיניום (ניר כסף) כדי לעטוף את כוס הקידושין אחרי השתייה כדי שהחתן ישבור אותה בהצלחה, ולא יעופו שברים.

להכין ממחטות ניר, לשם ניגוב הזיעה (והדמעות) של החתן והכלה ושאר הקרובים המשתתפים בחופה.

⁴³⁴ לכאורה, כמו הדין לגבי כוס קידוש וברכת המזון. וראה 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' קצג והנסמן בהערה ח' שם ועמוד קצו וש"נ לכף החיים וסידור יעב"ץ ועוד. 'הנשואין כהלכתם' חלק א' ע' רסח וש"נ. וחלק ב ע' תקפ.

⁴³⁵ אי אפשר לדעת מראש מי הם כל המשתתפים בחופה. כדאי יין מבושל כראוי, ולא לסמוך על פיסטור בלבד. שהרי מהלשון בשולחן ערוך שבישול היין צ"ל רותח ומעלה בועות [שו"ע יו"ד קכ"ג סעי' ג], והיין יחסר (מתאדה) קצת [ש"י שם אות ז]. ורק בדיעבד אפשר לסמוך על הדעות המקילות להסתפק בפיסטור. ויש לשים לב לכך שחלק מהיינות היקרים אינן מפוסטרים כלל. **זמנן יקר כזה של החתונה, בודאי משתדלים להדר במצוות**. וראה גם 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' קמט הערה ב. וראה גם בספר 'הכשרות' (הרב יצחק יעקב פוקס) ע' תנז-תנט, ובמסומן שם. 'הלכות כשרות המזון' (רחובות) ע' 313. 'נתיבים בשדה השליחות – ראסקין' ע' פא ואילך.

אמנם הרה"ח ר' יוסף שמחה ש"י גינזבורג כותב ב'שיחת השבוע' 902 (עש"ק שמיני, כ"ה בניסן ה'תשס"ד):

..... הגדרת 'מבושל' היא: "משהרתיח על-גבי האש". פוסקים רבים כתבו, שדי בכך שחום היין מגיע מעל 80 מעלות צלזיוס, שבו היין רותח ומתחיל לאבד כוהל. מנהג רווח להתיר גם יין מפוסטר בחום כזה, אף ששינוי הטעם בו מזערי (יקבי 'כרמלי' נוהגים לפסטר את כל מוצריהם. יש יקבים הנמנעים לגמרי מפיסטור, כגון 'יקבי הגולן'. ביקבים אחרים יש לברר על כל מוצר בנפרד). אמנם יין כזה מצוי כיום והוא מוגש כיוון רגיל, בכל-זאת מתירים מכיוון שעל זה לא גזרו חז"ל. ויש אוסרים.

מקורות: ע"ז כט, ב-ל, א. רמב"ם ה' מאכלות אסורות פי"א. טושו"ע יו"ד סי' קכג ונו"כ, **ודרכי תשובה [שם אות טו]**, וסי' קכד סי"ז. שלי"ה, שער האותיות, אות ק כלל צד. בן איש חי שנה ב פי בלק אות טז. שו"ת: אגרות משה יו"ד ח"ב סי' נב, וח"ג סי' לא. דובב מישרים ח"א סי' קכד. יביע אומר ח"ח יו"ד סי' טו. מנחת יצחק ח"ז סי' סא. מנחת שלמה ח"א סי' כה. שבט הלוי ח"ב סי' נא.

⁴³⁶ מאחר שיתכן שיש בקהל לא יהודים (יתכן גם בין המלצרים ועובדי האולם ועובדי הצלם). לדברי הרב מרדכי אשכנזי ש"י על פי דברי מקור מנהג זה (בספר טעמי מצוות לר' מנחם הבבלי (ריקאנטי) ל"ת ר"מ, הובא ב'דרכי תשובה' יו"ד סימן קכג סעיף קטן ב) צריך להזהר גם יין מבושל שגוי לא יראה אותו. ומצד שני גם ביין לא מבושל אין לחשוש שיראה אותו יהודי שעדיין אינו שומר שבת. ומאריך בזה בינטעי גבריאל נשואין חלק א ע' רלה-ו, ובהערות לד-מ. ראה גם 'מנהג ישראל תורה' חלק ב סימן רעב ע' נז. וראה בכל זה באריכות גם בספר 'חקרי מנהגים' גורארייה חלק ב ע' קעה ואילך [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתקיה הנקראת: 'חקרי המנהגים']. וראה גם בספר 'הכשרות' (הרב יצחק יעקב פוקס) ע' תנז-תנט ובמסומן שם. וראה גם בספר 'הלכות כשרות המזון' (רחובות) עמ' 314-312.

ענין נוסף הוא כאשר בעלי האולם אינם יהודים (ואולי גם כאשר בעלי האולם אינם שומרי שבת), יתכן שההשגחה של משגיח אינה מועילה לכשרות היין. ראה מה שכתב הרה"ח ר' יוסף שמחה גינזבורג בחוברת התקשרות רסד (פי' שופטים א' באלול ה'תשנ"ט) ע' 19.

⁴³⁷ היו פעמים שהרבי השתמש בליל הסדר ובמשך השנה ביין שאינו אדום. 'התקשרות' תשסו ויקרא (ב' בניסן ה'תשס"ט) ע' 20.

⁴³⁸ כפי שרואים בתמונות של סידור קידושין שהרבי מברך מתוך סידור. וראה 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קנח וש"נ.

להטיל על מישהו לשמור את תכשיטי הכלה, ואת ספר התהילים בו היא משתמשת (היו מקרים שספר התהילים של הרבי שהשתמשה בו הכלה נעלם, ולא נמצא אחר כך).

להכין 'מגבונים לחים' (המשמשים לניקוי תינוקות) כדי שיוכלו לנקות בהן בשעת הצורך את בגד החתן או בגד הכלה.

לבושי החתן והכלה

כל הבגדים של החתן והכלה, יהיו בגדים חדשים⁴³⁹.

יש לברר אם צבע השמלה של הכלה יהיה לבן ממש או 'לבן שבור'. כדאי לראות את דברי הרבנית, שבגד הכלה יהיה לא ממש לבן. הדברים מובאים בראיון עם הגברת אשברז'יג להלן ב'נספחים' ע' 16 (ודנו בזה ב'שמחת עולם' עמוד 78).

מתירים את כל הקשרים שבלבושי החתן⁴⁴⁰. החתן מרוקן את כיסיו ממטבעות ומחפצים בעלי ערך ולא יהיו עליו תכשיטים ולא קישוטים בבגדיו, גם את השעון יוריד החתן מידו⁴⁴¹.

משתדלים שהחתן יהיה לבוש בבגד של הרבי⁴⁴² - סרטוק או/ו חולצה - בזמן החופה. יש אפשרות להשיג גם גארטל וכיפה של הרבי. גם עבור הכלה ניתן להשיג הינומא העשויה מבגד של הרבנית.

החתן לובש קיטל⁴⁴³ (יש המשתדלים שתהיה זאת חולצה של הרבי, כדלעיל). הסדר הוא שהחתן לובש את הקיטל על הסרטוק, ועליו מעיל נוסף המכסה את הקיטל⁴⁴⁴. מי שזוכה ויש לו חולצה של הרבי וגם סרטוק, ילבש את הסרטוק של הרבי ועליו את החולצה שמשמשת כקיטל, ועליו את הסרטוק שלו.

השושבינים הם אלו שמלבישים את החתן⁴⁴⁵.

⁴³⁹ הוראת הרבי הרי"ץ נ"ע ראה קטעים מיומנו של הרי"ל גרונר ש"י (בחוברת 'תשורה' לחתונה נכדו כ"ד טבת תשס"ה ע' 29) מובא בשבועון 'כפר חב"ד' גליון 1122 כ"ז טבת תשס"ה ע' 33). ראה גם 'מנהג ישראל תורה' (חלק ד (נישואין) סוף עמוד קנה ואילך). וראה גם במכתב אביו של הרבי שבערה 442 לקמן.

לא נתבאר שם למה צריכים להיות בגדים חדשים. אבל יש לעיין שאולי זה מעין המבואר ב'לקוטי שיחות' חלק כח ע' 224 (תורגם ע"י מכון לוי יצחק כפר חב"ד לקראת ש"פ מטות-מסעי תשס"ו) אודות בגד לבן של הכהן הגדול. עבודתו של הכהן הגדול ביום הכיפורים היא בעיקר עבודה של תשובה. אחת המעלות בעבודת התשובה היא שהיא עבודה של התחדשות. זאת לעומת עבודת הצדיקים, שאמנם עולים תמיד מדרגה לדרגה, אך זה על בסיס מדרגתם הקודמת. ואילו התשובה מביאה לכך שנעשים מציאות חדשה, כדברי הרמב"ם: "אינו אותו האיש שמקודם". והיות שע"י התשובה ביום הכיפורים, הכהן הגדול הופך למציאות חדשה לחלוטין בכל כניסה לקודש הקדשים, אפילו לגבי מציאותו הקדושה הקודמת, לכן גם לבושיו צריכים להיות חדשים. שלא כמו בגדי זהב שהם לכבוד ולתפארת, ומאריכים ימים, הנה בגדי הלבן נגזזים במקומם ולא משתמש בהם בשנה הבאה.

ואולי ענין זה קיים גם אצל החתן והכלה, שהרי ענין עבודתם ביום זה הוא עבודת התשובה, ומעין יום כיפור אצלם, וגם נעשים מציאות חדשה, מפלג גופא הופכים להיות אדם.

⁴⁴⁰ בספר 'מנהג ישראל תורה' (חלק ד סוף עמוד קנ"ג) מביא דעות שגם (או דוקא) כללה מתירים את כל הקשרים, אבל ב'אגרות קודש' חלק ה ע' פז לא מזכיר את ענין התרת הקשרים כשמדבר אודות הוראה לכלה, ואילו בהמשך, בנוגע להוראה פרטית לחתן, מזכיר את התרת הקשרים. ולכאורה נראה מזה שדוקא אצל החתן צריך להיות התרת קשרים. אך יש לעיין, כי מלשון המכתב משמע שהכותב שאל אודות הכנה רוחנית לכלתו והכנה פרטית עבורו, ובמענה לא מצויינת שום הכנה גשמית לכלה. מ"מ המעין ב'מנהג ישראל תורה' שם, יכול להבין מהי ההדגשה שלא יהיו בכיסו של החתן מטבעות. ראה המסומן ב'מנהג ישראל תורה' שם מה מקור המנהג. ומוזכר 'תרגום יונתן' (דברים כד, ו) ו'פירוש יונתן' שם. ספר 'חרדים' מצוות ל"ית 'מהתורה התלויות בידיים' פרק ה' (יש דפוסים שהוא פרק כט) סעיף מב, ומשמע שהתרת הקשרים ושלא יהיו מטבעות קשורים בעינים. ושי"נ. וראה גם ב'הערות וביאורים' - אהלי תורה' מס' 958 ש"פ שמיני-פריה תשס"ח ע' 63.

⁴⁴¹ 'ספר המנהגים' ע' 76. 'אגרות קודש' חלק ה ע' פז. 'שידוכין ונישואין' ע' 418.

⁴⁴² ראה מכתב הרה"ג הרה"ח וכו' ר' לוי יצחק אביו של הרבי, שרצה שהרבי יהיה בחופה עם אבנט מבגד כ"ק אדמו"ר הצ"צ. 'לקוטי לוי יצחק' - אגרות' ע' רז. 'נישואי הנשיאים' ע' 137. 'שידוכים ונישואין' ע' 174 [135]. להלן ב'נספחים' ע' 36.

⁴⁴³ נסמן לעיל הערה 441. ווראה במכתב הרב לוי"צ שבערה הקודמת. ב'שידוכים ונישואין' שם בערה מס' 29 [26] נסמנו מקורות. וראה גם בספר 'חקרי מנהגים' גוראריה חלק ב ע' רח ואילך [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתקיה הנקראת: 'חקרי המנהגים!']. וראה 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' ששה.

⁴⁴⁴ 'אגרות קודש' חלק ה ע' פז, 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א ע' קטז. וראה גם בערה הקודמת.

לפני ההליכה לכיסוי הכלה ולחופה, לובש החתן את הבגד של הרבי כפי שהיה בחתונת הרבי⁴⁴⁶ (בקראון-הייטס, כיסוי הכלה מתבצע במקום ישיבתה באולם של אוהלי תורה, הנמצא בבלוק השני מעבר לרחוב. החתן הולך או נוסע לשם, וחוזר ל-770, מקום החופה. אולי זו הסיבה לכך שרק בחזרתו מכיסוי הכלה הוא לובש את הבגד של הרבי. אצלנו בארץ, שכיסוי הכלה נעשה באותו מקום של החופה, אפשר וכדאי ללבוש את הבגד של הרבי לפני ההליכה לכיסוי הכלה, על מנת שלא יהיה הפסק בין כיסוי הכלה לחופה).

חשוב להכין עבור החתן בגדים להחלפה (חולצה לחתן וכו'), באם ח"ו יתלכלכו וכו', וכן יש לדאוג לכלה (כדאי להכין ערכת ניקוי, ובה ספריי יבש לניקוי, מברשת וכו'). רצוי שיהיו בהישג יד כלי תפירה (מחטים, חוטים וכו')⁴⁴⁷.

השופינים

הרבי מסביר בשיחה⁴⁴⁸ את ענינם של השופינים בפשטות. היות שהחתן והכלה היו עד עתה זרים ורחוקים זה מזה, לכן קשה להם (מצד הבושה וכו') להשתנות בחתונתם בפתאומיות ולהיות במצב של קירוב וכו'. לכן הם זקוקים לסיוע השופינים, שהם ידידים ורעים לחתן ולכלה, כדי לתמוך בהם, לחזקם ולעודדם⁴⁴⁹ בקירוב זה לזה. זהו הטעם למנהג שהשופינים יהיו איש ואשה – זוג נשוי – כיוון שרק אדם נשוי שעבר את ענין הנשואין יכול לעודד את החתן, ועל דרך זה בנוגע לשופינה של הכלה.

השופינים יהיו הורי החתן והכלה; האבות הם שופיני החתן, והאמהות שופינות הכלה⁴⁵⁰.

באם אין אפשרות שההורים יהיו השופינים⁴⁵¹, או שהאב או האם נשואים עכשיו למישהו אחר, אז השופינים יהיו זוג נשוי אחר, הנשואים בזיווג ראשון ואינם חשוכי בנים. פרטים נוספים (כגון שהשופינה תהיה אשה לא מעוברת או לא דוקא⁴⁵²) ראה במקומות שסומנו כאן בהערה⁴⁵³.

⁴⁴⁵ ראה בקטע מיומן של רא"ח אלטהויז המובא בהערה הבאה. 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א' ע' קי ושי"י. 'ענבי הגפן' חלק א' ע' פא, ומביא בשם 'שולחן העזר' הטעם שהיות שהחתן חשוב כמלך לכן כמו שמלך וכהן גדול מלבישים אותו, כך גם מלבישים את החתן. ויש אומרים שהטעם להזכיר יום המיתה.

⁴⁴⁶ כמובן שזה תלוי גם בדעתו של זה שממנו מקבלים בהשאלה את הבגד של הרבי; יש מי שמאפשר זאת, ויש מי שמקפיד יותר. וראה יומן של רא"ח אלטהויז (מחתונת הרבי בשנת תרפ"ט בקטע הבאדעקעניס): "בדרך הילוכם עם החתן, נכנס רבינו הק' שליט"א ביחידות עם החתן להחדר הקטן אשר סמוך הוא למקום מושבה של הכלה, להלבישו בכבודו בעצמו את הקיטל הקדוש הנעשה מחלוקו של רבינו הגדול נב"ם ז"י"ע זצוקלה"ה ולחגור אותו באבנט של משי אשר הכין עבורו, והעיקר לברכו ברכת אבות לבנים שקודם החופה... אחר הברכות האלה יצאו החתן עם השופינים ויכנסו אל חדר הכלה לה"באדעקעניס". וראה 'הערות וביאורים' – אהלי תורה' מס' 875 ש"פ יתרו תשס"ד ע' 77.

⁴⁴⁷ הניסיון מראה שלעיתים נפרמת שמלת הכלה ונגרמת עוגמת נפש.

⁴⁴⁸ 'לקוטי שיחות' חלק כב ע' 61 [במתורגם סוף ע' 67]. ואילך ושם נסמן. (מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' 310 [253]). ויש לתווך בין זה למש"כ ב'אור התורה' במדבר כ"ד א' ע' לא: "עדי"מ השופיין הוא השליח מאת החתן להביא את הכלה, ואינו שליח של הכלה, אלא הנערות המשרתות שלה בלבד, ואמנם שופינה דמלכא הוא המוליד את החתן עצמו כו"י. וראה בהערה הבאה.

⁴⁴⁹ ועי"ד דוגמא "השופיין הוא מהיכל המלך כמו מי שצריך לכנוס להיכל המלך, ואמנם מפני עוצם מעלת רוממות המלך נופל על הנכנס בח"י יראה בושת שמתבושש מלפני המלך לכנוס בהיכלו [כשצריך ליכנס לעמוד לפני המלך מצד עוצם גדולות ורוממות המלך ח"ה מתבושש ממנו אע"פ שהוא מנוקה מכל חטא ועון דאיש פשוט אינו בערך שיעמוד לפני המלך], ומי שהוא מקורב למלך, ולזאת צריך הוא לעזר וסעד שיעזור לו ויסעוד אותו לבלי יתגבר עליו הבושה כו', והעזר והסעד הוא שמבקש מי שהוא מקורב אצל המלך ויוצא אצל המלך או מי שהוא חשוב כ"כ עד שהוא אע"פ בלי בר [=שנכנסים בלי לבקש רשות], ולכן בכחו ויכולתו לעזור ולסעוד גם זולתו כו"י (יתרת שמואל' תר"ם ח"א ע' נג [התיבות שבכתב נטוי שם ע' ער]). וראה גם 'תורה אורי' פא א. שם קי ג.

⁴⁵⁰ 'ספר המנהגים' ע' 76.

⁴⁵¹ הורי הרבי, הרה"ח ר' לוי יצחק והרבניית חנה זצ"ל, לא יכלו להגיע לחתונת הרבי, והשופינים היו הרב ר' משה הארנשטיין ורעייתו (הדוד והדודה של הרבי הקודם). 'נישואי הנשיאים' ע' 148. וראה גם ביומן ר' אלי' חיים אלטהויז. ושיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה' ע' 111. 'יתרת מנחם' חלק י' ע' 199 וגם להלן ב'נספחים' ע' 36).

⁴⁵² 'לקוטי שיחות' שם (חלק כב) ע' 58 [במתורגם ע' 64]. וראה שם הערה 29.

⁴⁵³ "מי יהיו השופינים המולכים את החתן או את הכלה אל החופה. יש לעשות כמו ששני הצדדים יתדברו בזה, ומה טוב שלא החתן ולא הכלה יתערבו בענין" 'אגרות קודש' חלק יט ע' תיב. פרטים נוספים ב'ספר המנהגים' ע' 75-76. 'שערי הלכה ומנהגי' חלק ד ע' קיט-קכ. 'שידוכים ונישואין' ע' 181-182 [140-141].

במקרה שהשושבינים אינם ההורים אלא זוג אחר, יכולים גם ההורים, האב ובת זוגו או/ו האם ובעלה, להשתתף בסיבובים תחת החופה⁴⁵⁴ (וכלפי שמיא גליא מי מהם בגדר שושבינים ממש)⁴⁵⁵.

"בנישואי אדם וחוה בגן עדן, הייה הקב"ה עצמו השושבין (כדאיתא במדרז"ל⁴⁵⁶). ומעין זה הוא בכל ענין של נישואין – שעל זה אומרים "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם" – שבכל שמחת נישואין נמשך מעין המשכה שהיתה בשמחת נישואי אדם וחוה בגן עדן"⁴⁵⁷.

ההליכה לחופה - 'באדעקעניש'⁴⁵⁸

יש להכין נרות (רצוי נרות קלועים⁴⁵⁹) ומחזיקי נרות, מגיני-רוח לנרות וגפרורים. את הנרות מחזיקים השושבינים⁴⁶⁰ בהליכה לחופה ובחופה.

לפני שמתחילים ללכת (לכיסוי הכלה ול)חופה צריך לבדוק אם כל הפרטים הנחוצים מוכנים: טבעת זהב חלקה של החתן עבור הקידושין; החופה עומדת במקומה; כוס הזכוכית שלימה, טבולה ושטופה⁴⁶¹; בקבוק היין ניתן לפתיחה; הינומה לכסוי הכלה; הכתובה החתומה; שיחת היחידות של הרבי; מכתבו של הרבי לחתן וכלה; סידור לאמירת הברכות; נייר לעטיפת הכוס לפני שבירתה; רשימת המכובדים; והאם מערכת ההגברה עובדת. כמוכן יש לוודא שהרב מסדר הקידושין נמצא במקום.

כל עניני החופה נלמדים ממתן תורה. כשם שבמתן תורה היו ברקים, כך גם בעת החופה מחזיקים נרות דולקים⁴⁶². הנרות נשארים דלוקים עד סוף החופה⁴⁶³. יש הטוענים, שהדלקת הנרות צריכה להיות רק אחרי הבאדעקעניש, כי הנרות שייכים לחופה דוקא⁴⁶⁴.

לפני ההליכה לחופה⁴⁶⁵, אביו של החתן (או הורי החתן) מברך אותו (כמו ביום כיפור). עושים זאת בצנעה, לא בפרסום, וכך גם מברכים את הכלה⁴⁶⁶.

⁴⁵⁴ יספר המנהגים ע' 75. וראה המקומות שבהערה הבאה.

⁴⁵⁵ ילקוטי שיחות' חלק כב ע' 58 [במתורגם ע' 64] הערה 29. (מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' 307 [250] הערה 29). 'שערי הלכה ומנהגי חלק ג ע' רפה הערה 30.

⁴⁵⁶ ברכות סא, א. וראה 'דרושי חתונה' לאדמו"ר האמצעי חלק ב ע' תצב.

⁴⁵⁷ 'תורת מנחם' חלק ל ע' 205.

⁴⁵⁸ להעיר מלקו"ת שה"ש מז, ד: "טעם למנהג שנהגו שמתחילה החתן פורס סודר על הכלה הנקרא דעקטוך שזהו כעין חופה של הכלה בפ"ע. וראה שיחת חג השבועות תשי"ג ('שיחות קודש' חלק ד ע' 272 'תורת מנחם' חלק ח ע' 217). וראה גם סידור עם דא"ח ע' קכח ד ואילך.

⁴⁵⁹ 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' שעט. 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א ע' קכה. 'הנישואין כהלכתם' חלק א ע' שעא. וראה בהערה הבאה.

⁴⁶⁰ בחתונת הרבי נתנו הרבה נרות לקהל (והם היו אבוקות - נרות כמו נר הבדלה), ועשו שתי שורות וביניהן עברו השושבינים והחתן בדרכם לחופה (יומן ר' אלי' חיים אלטהוויז 'אגרות קודש' הרבי הקודם חלק טו, שבועון 'בית משיח'. וגם בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'ליקוט מספרים' וראה שם גם בקובץ 'יומן חגיגות החתונה'). וראה את מה שכותב הרבי להלן ע' 60 בהערה 485. יש אומרים שמחזיקים שני נרות (לחתן ושנים לכלה), כי לאיש יש רמח אברים ולאשה רנב, ביחד זה חמש מאות – בגמטריה שתי פעמים נר, וגם בגמטריה 'פרו ורבו'. היו גם מנהגים של עשרה לפידים ('ערוך' ערך 'לפד'. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קכה ובהערות ט י. 'מנהגי ישראל תורה' חלק ד ע' קסט).

⁴⁶¹ ראה לעיל ע' 53 והערה 434.

⁴⁶² תשב"ץ סעיף תסז בסופו (להלן ב'נספחים' ע' 49). ועוד.

⁴⁶³ 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א ע' קכה הערה י. 'הנשואין כהלכתם' חלק ב ע' תקפה. וכך הייה בחופות שהרבי ערך.

⁴⁶⁴ טענתם מבוססת על הדיוק במאמר 'לכה דודי' תרפ"ט (סוף אות א') "דהסדר הוא... ואח"כ הולכים עם החתן לקבל פני הכלה, והחתן מכסה... והולכים אל החופה" שלכאורה אלו שני ענינים - קבלת פני הכלה, ורק אח"כ מתחילה ההליכה לחופה.

⁴⁶⁵ אולי זהו הענין המסופר ב'נישואי הנשיאים' ע' 146. וראה יומן של ר' אלי' אלטהוויז (מחתונת הרבי בשנת תרפ"ט בקטע 'בדרך ל'ביעדעקעניש'): "בדרך הילוכם עם החתן, נכנס רבינו הק' שליט"א ביחידות עם החתן להחדר הקטן אשר סמוך הוא למקום מושבה של הכלה... והעיקר לברכו ברכת אבות לבנים שקודם החופה... גם נקראו להחדר הזה חותנו... את כולם קרא רבינו הקדוש שליט"א שיברכו

בעת ההליכה לכיסוי הכלה ומשם לחופה ועד סוף שבעת ההקפות, שרים ומנגנים את ניגון 'ארבע בבות' של הרבי הזקן⁴⁶⁷. לפני התחלת הניגון אדמו"ר הזקן **אולי** כדאי שינגנו את ניגון ג' תנועות (הבעש"ט, המגיד ואדה"ז)⁴⁶⁸. הרבי הקודם מביא ביאור מפורט של כ"ק אביו הרבי הרש"ב נייע⁴⁶⁹ על תוכנו של הניגון 'ארבע בבות' (מצורף להלן בינספחים ע' 70).

כלי נגינה, לפחות כלי אחד, מלווה את החתן והכלה והשושבינים בהליכתם לכיסוי הכלה ולחופה, ובשעת ההקפות. זמר החתונה, או אדם שיודע טוב את ניגון 'ארבע בבות', ישיר את הניגון⁴⁷⁰. יש המסתפקים בהשמעת הניגון מהקלטה.

קודם התחלת ההליכה יש המכריזים: "ברגל ימין"⁴⁷¹, ובשעה טובה ומוצלחת" (או במילים: "מיט דער רעכטען פוס אין א מזלדיקע שעה").

אודות סדר ההליכה לחופה ביאר כ"ק אדמו"ר הרי"צ: "דהסדר הוא באים רוב עם לקבל פני החתן, ואח"כ הולכים עם החתן לקבל פני הכלה, והחתן מכסה בצעיף את הכלה (שהוא קירוב חיצוני המשפיע אל חצוני המקבל בשביל השפעה וקבלה פנימיות) והולכים אל החופה"⁴⁷².

יש דעות שכיסוי פני הכלה זוהי החופה עליה מדובר בהלכה⁴⁷³.

אין מנהגנו⁴⁷⁴ להשליך פיסות ניר על החתן, גם לא בבואו לכסות את הכלה. לא נוהגים כך בקראון-הייסט. הגם שבירושלים וכו' כן נוהגים כך, ומקור מנהגם קשור בזריקת זרעונים וכדומה על החתן לסימן ברכה. אצלנו הרי זורקים על החתן ממתקים בשבת בעליה לתורה. ולכן אין צורך לזרוק על החתן פיסות ניר או חתיכות פלסטיק צבעוניים בעת החופה⁴⁷⁵. מספר חתנים התלוננו שהדברים הללו נכנסו להם מתחת הבגדים והטרידו אותם בעת החופה⁴⁷⁶.

את החתן שיי... אופן וסדר הברכות לא ראיתי ולא שמעתי... אחר הברכות האלה יצאו החתן עם השושבינין ויכנסו אל חדר הכלה לה"באדעקעניס"...."

⁴⁶⁶ כך נהג הרבי הקודם בנשואי בנותיו (ינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' ק בהערה). וראה 'קצור שולחן ערוך' סי' קמז סע' ד. מנהג ישראל תורה' חלק ד ע' קסב.

⁴⁶⁷ 'ספר המנהגים' ע' 76. שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודשי חלק ה ע' 112. 'תורת מנחם' חלק י ע' 199 וגם להלן בינספחים ע' 37). מהזהר חלק ג דף רל: "כד אתיין לה לחופה בכמה מיני נגונא צריכין ישראל לאתערא לון לתתא בשירות ותושבחות בכל מיני נגונא בצלותא הא קא אתיין לחופה". מובא בינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' כג. וראה גם להלן הערה 701 בע' 83.

⁴⁶⁸ ראה לעיל הערה 9 בעמוד 1. וכן במקומות שבהערה הבאה.

⁴⁶⁹ בשיחת י"ט כסלו תרס"ג. מובא באידיש באגרות הרבי הקודם חלק ב עמודים רי – רכ. ומתורגם (ע"י הרה"ח ר' חנוך שיי גליצנשטיין) בספר 'תורת שלום' מילואים חלק א ע' 328 – 337. גם להלן בינספחים ע' 70.

⁴⁷⁰ ישנו סיפור (מפי השמועה) כי לאחר חופה שנערכה ב-770 שאל הרבי (שכנראה לא הייה מסדר הקידושין) את המזכיר למה אין כלי נגינה. כשנאמר שהמחותנים חסרי אמצעים, מסר הרבי סכום כסף, וביקש לדאוג מיד לתזמורת (וראה 'כפר חב"ד' גליון 787 (י"ב כסלו תשנ"ח, ע' 34).

⁴⁷¹ גם איטר ואיטר מתחילים ברגל ימין של כל אדם. 'דיני איטר' נחמנסון ע' 245.

⁴⁷² ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א סוף ע' כ', א. 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' כ"ק אד"ש ע' יז. וראה גם כתובות יז ב, ורש"י ד"ה קריאת. וראה ב'אנציקלופדיא תלמודית' ערך הכנסת כלה (כרך ט' טור קלו ואילך) וערך חפה (כרך טז טור תיז ואילך).

⁴⁷³ נסמן לעיל בהערה 401 ע' 51.

⁴⁷⁴ אע"פ שאין מנהגנו לזרוק על החתן בעת החופה, אבל כפי מצינו כמה מנהגים שמוסברים בד"ח למרות שלא נוהגים כך (אגרות קודשי חלק יג ע' שסא). כך אומרים בשם רש"ח קסלמן ז"ל: בשבת לפני החתונה נוהגים שזורקים על החתן 'חבילות' [של ממתקים], וזאת כדי לרמוז [ואולי גם לברך שיצליח] לעשות תשובה על החבילות הגדולות. אולם כשהולכים לחופה, זורקים עליו דברים קטנים ועדינים, וזה לרמוז [ואולי גם לברך] שיזכור ויצליח לעשות תשובה גם על הדברים העדינים שלא כל כך ניכרים... שאחרי שתיקן את גסות הרע שיעשה תשובה על דקות הרע... (מפי הרה"ח ר' משה מרדכי שיי ארנשטיין).

⁴⁷⁵ ראה בענין זה בספרים 'מנהג ישראל תורה' חלק ד ע' קה-קו, וע' קסב. 'נטעי גבריאל' חלק א ע' מו. 'חזון ישעיה' (גולד) סימן ג ע' רפט. 'ענבי הגפן' חלק א ע' פז הערה צח. ומסיים "אמנם זריקת ניירות צבעוניות וכדו' אין שום מקור ומנהג לזה וראוי למנוע מנהג זה". ויש אומרים שהמנהג הגיע מאומות העולם, ולא ממקור יהודי.

⁴⁷⁶ או כשהחתן עומד מרוכז מתחת לחופה (ועיניו עצומות) ופתאום מישוהו מבהילו כשמנקה לו את הכובע וכו'.

יש המקפידים⁴⁷⁷ שעדי הקידושין ילכו ל'באדעקעניש' (=כיסוי פני הכלה), כדי לראות מי היא האשה שהחתן מכסה את פנייה, שהרי הם יהיו עדים על כך שהחתן הזה מקדש את הכלה הזאת, ובשעת הקידושין הרי פנייה מכוסות. עם זאת, יש שאינם מקפידים על זה, כי הרי רואים את פני הכלה מיד אחרי החופה ובכניסתם לחדר יחוד. ועוד ענין בזה, שהרי לכמה פוסקים כיסוי הכלה הוא הנשואין⁴⁷⁸.

תחת החופה

החתן והשושבינים המחזיקים בזרועותיו (שושבין החתן בצד ימין ושל הכלה בצד שמאל⁴⁷⁹) באים ראשונים לחופה, והכלה מובאת אחריו. הכלה נכנסת לחופה לאחר החתן כדי להודיע שהיא נכנסת לחופה מדעתה, וכן כיוון כל עניני החתונה נלמדים ממתן תורה, ושם הרי החתן, שהוא הקב"ה, כבר חיכה על הר סיני בעת שהגיעו ישראל, כמ"ש⁴⁸⁰ "ויוצא משה את העם לקראת האלוקים גוי"⁴⁸¹.

ראה לעיל ע' 32 ואילך מה המשמעות ומדוע אומרים חופה וקידושין בברכה ולא קידושין וחופה, שלפני הקידושין צריכה להיות חופה, כי היסוד של כל הענינים הוא ענין שלמעלה מטעם ודעת, זאת היא דת משה וישראל.

ידידי החתן ישתדלו שלא להפריע לחתן ולכלה תחת החופה (להזהר לא לנקות את הכובע ואת המעיל שלו, ולא להרים לו את הכובע). מתחת לחופה מרכזים החתן והכלה במחשבות של **התקשרות לרבי**⁴⁸² ויראת שמים. וראה לעיל ע' 51, ולהלן ע' 118.

באחת השיחות אומר הרבי⁴⁸³: "אצל חסידי פולין (ועוד) יש מנהג שנותנים לחתן פתקים (פדיונות) ואומרים שבכוחו לפעול מילוי הבקשות וכו'... אעפ"כ אין ענין אצלנו להתנהג כן"⁴⁸⁴, כיון שהנהגה כזו יכולה להביא לישות. אמנם **אלו שבאים לשמח את החתן** – בכוחם לפעול "אויסבעטן"... (דהיינו שמי שזקוק לברכה שיבקש מהמשמחים לברך אותו, אבל לא לגשת לחתן או לכלה).

יש הנוהגים שכאשר הכלה מתקרבת, בלוי השושבינות, למקום החופה, שושביני החתן יוצאים לקראתה לקבל פנייה והולכים יחד לחופה⁴⁸⁵. יש אומרים בשם ר' לייבל שי' גרונר⁴⁸⁶, שמנהגנו

⁴⁷⁷ יטעני גבריאל' נשואין חלק א ע' קד והערות יא-יב, ועמודים קמא-קמג והערות שם. וכן ב'סדר קידושין ונישואין' עמ' לח מובא בשם 'אוצר הפוסקים' סימן נח, ס"ק יז אות ד.

⁴⁷⁸ נסמן ב'סדר קידושין ונישואין' ע' לח הערה ז. וכן ב'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' שסט. וגם בעמוד רלג-רלד.

⁴⁷⁹ 'סדר קידושין ונישואין' ע' מג, וראה הסבר ב'דיני איטר' נחמנסון ע' 246 בהערה.

⁴⁸⁰ שמות יט יז.

⁴⁸¹ נסמן ב'סדר קידושין ונישואין' ע' מד.

⁴⁸² הרי הוא עומד לקדש כדת משה וישראל. וראה לעיל הערה 423 ע' 53. וראה במכתבו של הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק נ"ע, לבנו הרבי לקראת החתונה, שם כותב על מה לחשוב תחת החופה. היו כאלו שהרבי הפנה אותם להסתכל במכתב זה לפני חתונתם (המכתב נדפס באגרות לוי יצחק ע' רו. ולהלן ב'נספחים' ע' 36).

⁴⁸³ שיחת ב' אלול תשי"ג (שיחות קודש' חלק ד ע' 357. יתורת מנחם' חלק ט ע' 154).

⁴⁸⁴ אבל ראה באגרות קודש חלק כ ע' עדר (מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' 186), אודות **מקרה מיוחד** (של יחסים בלתי רצויים בין איש לאחיו ובכללות המשפחה, וכדי להביא שלום הרי אומר לו להיות נוכח לפחות בחופה שעיי"ז ירבה השלום ובהמשך לכך) הרבי מציע (לו) לבקש חתן וכלה **קרובי משפחתו** להתפלל למילוי משאלות לבבו לטובה, בעת עומדם בחופתם. אך מובן שאין ללמוד מכך הוראה גורפת המנוגדת לשיחה המפורשת המובאת בפנים. וגם להעיר שבמכתב זה הלשון הוא שהחתן וכלה **יתפללו** ולא הלשון **יברכו**. גם באגרות קודש חלק יח ע' נו, מוזכרת האימרה של חסידי פולין, אך לא נאמר שיש לנהוג כך.

⁴⁸⁵ 'סדר קידושין ונישואין' ע' מד. כך כותב הרבי כשמתאר את חתונת גיטתו, בתו הצעירה של הרבי הקודם בשנת תרצ"ב: "**הולינו את החתן והעמידוהו תחת החופה. חזרו למקום מושב הכלה, ויובילוהו ג"כ בהבדלות** [נרות] אל תחת החופה". ביומן של רא"ח אלטהויז מחתונתו של הרבי (תרפ"ט) כתוב: "אחרי אשר העמידו השושבינין הנ"ל את החתן תחת החופה בשע"ט חזרו אחרי הכלה להוליכה לחופה בש"ט, ואת עמה הלכו משתי צדדי אמה הרבנית...." וראה גם ב'נטעני גבריאל' נשואין חלק א ע' קכו. 'הנישואין כהלכתן' חלק א ע' שעא. וראה גם ב'הערות וביאורים' – אהלי תורה' מס' 958 ש"פ שמיני-פרה תשס"ח 62.

השושבינים לא הולכים לקראת הכלה, כך גם המנהג היום בבית חיינו 770, שושביני החתן לא יוצאים לקראת הכלה⁴⁸⁷. ראה לעיל ע' 56 שענינם של שושביני החתן הוא לתמוך לחזק ולעודד את החתן. ולכן מתאים שהם לא יעזבוהו לעמוד לבד, וילכו מהחופה. ובודאי לא ילכו רחוק עד למקום ישיבת הכלה 'להזמינה'.

כאשר הכלה מגיעה לחופה היא והשושבינים והשושבינות (שמחזיקים את הכלה בזרועותיה⁴⁸⁸) מקיפים את החתן שבע הקפות שלימות. כדאי למנות מישהו⁴⁸⁹ שיספור את ההקפות כדי שיהיו שבע בדיוק. (בזמן ההקפות אם הכלה שנמצאת בימינה ואם החתן בצד שמאל של הכלה, ולכן כאשר יקיפו את החתן אין כ"כ חשש שמחמת הדוחק אם הכלה תדחף ותגע בחתן, משא"כ אם זו מישהי אחרת).

ההקפות הן **נגד** כיוון השעון (כמו שהולכים עם ספר תורה בהקפות, וכמו שמנהגנו להסתובב ב'לכה דודי', בהגבהת ספר תורה ובפתיחת הארון)⁴⁹⁰.

האם גם הסבים וסבתות מסתובבים תחת החופה, תלוי בשינויי מנהגים⁴⁹¹.

משמעות ההקפות שהכלה מסתובבת סביב החתן מבוארים במכתבו (המתורגם) של הרבי המצורף להלן בינספחים' ע' 74. ובישער הכולל⁴⁹², מבאר עוד ענין: "מה שהכלה מסבבת את החתן תחת החופה נמצא בספר 'תורת חיים'⁴⁹³ מאדמו"ר האמצעי מענין שהראו ליוסף בחלומו שהוא יהיה משפיע לשבטים והם יהיו מקבלים ממנו בביטול המקבל למשפיע הייה צריך להיות מתחילה 'תסובנה אלומותיכם', ואח"כ 'ותשתחוונה לאלומתי' שהמקבל אינו בטל למשפיע עד שיסובב אותו מתחילה כמו נקבה שמתחלה תחת החופה תסובב את החתן ואח"כ מתיחדת עמו ונעשית מקבל ובטלה אליו⁴⁹⁴".

"סדר החתונה בפשטות למטה, שקודם הקידושין, שהאיש מקדש את האשה (ההשפעה של המשפיע להמקבל), הכלה מסובבת את החתן שבע פעמים. העבודה והתעוררות של המקבל – "אני לדודי", שממשיך אח"כ את "דודי ליי"⁴⁹⁵. "ויש להוסיף. שבמספר ההקפות (שבע) מודגש שהכנת

⁴⁸⁶ מפי בנו ר' מ"מ גרונר שי' (קרית גת). כשהרבי סידר קידושין, לא הלכו שושביני החתן לקראת הכלה, וכן כשסידר קידושין הרה"ח ר' זלמן שמעון ע"ה דבורקין לא הלכו השושבינים של החתן לקראת הכלה.

⁴⁸⁷ כך רואים גם בתמונה בספרו של ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי ע' 87. למרות זאת, יש גם בקראון-הייסט רבנים שמורים לשושביני החתן ללכת לקראת הכלה. אין ללמוד מחתונת הרבי, כי חותנו, הרבי הקודם, היה גם שושבין של החתן, וגם אחר כך "הוביל יחד עם זוגתו את הכלה" (נישואי הנשיאים' ע' 148. וראה גם ביומן של ראי"ח אלטהויז). ואילו ההוראה לרבים שהשושבין של הכלה הן שתי האמהות (לעיל ע' 55).

⁴⁸⁸ 'שמחת עולם' ע' 80. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קכה.

⁴⁸⁹ לכאורה זהו תפקיד הרב מסדר הקידושין, אלא שיש רבנים שמחכים בצד עד שמזמינים אותם לסדר את הקידושין.

⁴⁹⁰ בינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קכח בהערה מביא דעות שונות, ובקשר למה שכותב בשו"ע אדמו"ר הזקן הלכות ברכת כהנים סימן קכח סעיף כו, ראה בשו"ע הוצאה חדשה שם הערה רמה, שבענין זה כתוב אחרת ב'צמח צדק' ואנו רואים את הנהגת הרבי בקבלת שבת באמירת 'לכה דודי'. ב חוברת 'התקשרות' מסי' ע"ד (פי' לך תשי"ס) יש דיון ומקורות בסוגיא זו. וראה גם 'התקשרות' חוברת תרה ע' 17.

⁴⁹¹ רבים נוהגים שגם זקני החתן והכלה מקיפים. בחתונת הרבי יחד עם שני זוגות השושבינים היתה בהקפות גם הרבנית הגדולה, הסבתא של הכלה (יומן ר' אלי חיים אלטהויז).

⁴⁹² פרק לה סעיף ה. ובסופו

⁴⁹³ פרשת וישב פרק טז ד"ה 'והנה אנחנו מאלמים'.

⁴⁹⁴ בישער הכולל' שם מוסיף "ועיין ברמב"ן על הפסוק תסובינה אלומותיכם (בראשית לז, ו). ושם כותב הרמב"ן "כי יקיפו אותו כמלך עתיד לכידור אשר עבדיו יחנו סביב לו" (המילה כידור נמצאת באיוב טו, כד: "תתקפהו כמלך עתיד לכידור" שמשמעותו מלשון כדור וסיבוב).

⁴⁹⁵ מוגה. סי' השיחות תשי"ג ע' 632. התוועדויות תשי"ג חלק ד ע' 172.

המקבל היא בשלימות – כידוע שמספר שבע מורה על השלימות שבכל דבר. בכל השבע דרגות שבו⁴⁹⁶.

באחד המכתבים כותב הרבי⁴⁹⁷:

"ידוע אשר ענין הזיווג הוא למעלה מסדר ההשתלשלות, וכמרז"ל שדומה לקרי"ס, דבעתיקא תליא מילתא, היינו שזהו המשכה מאור המקיף. וי"ל שזהו שמצינו בענין הנשואין ענין המקיפים: א) מקיף ע"ג הכלה לבד, שזהו ענין נתינת הטבעת, .. אשר נתינת הטבעת הוא מקיף על (אצבע) הכלה ובא מהחתן. [ב)] הכלה מסובבת את החתן ז' פעמים, שזהו מקיף על החתן הבא מהכלה. וע"ד דלע"ל נקבה תסובב גבר. ושני מקיפים אלו באים תחת החופה, שזהו מקיף כללי על החתן והכלה גם יחד, היינו מקיף בינה לזו"נ, ומבואר הענין בלקו"ת שה"ש ד"ה על כל כבוד חופה,...."

אחר ההקפות מעמידים את הכלה בצד ימין⁴⁹⁸ של החתן.

ממנים מנחה שיזמין את הרב מסדר קידושין, והמכובד בקריאת הכתובה, ולפני זה יכריז על (ברכות הורים וכהנים וכו')⁴⁹⁹ קריאת מכתבו של הרבי וכו', למנחה תהיה בכתב רשימה מוכנה מראש של המכובדים בברכות ושמות נוספים למילוי מקום אם המכובד המתוכנן אינו במקום. דף הדרכה למנחה בו אפשר לרשום את רשימת הכיבודים נמצא להלן ב'נספחים' ע' 179.

יש להכין את המכובדים שיכובדו בקריאת המכתב של הרבי, בקריאת הכתובה, ובאמירת הברכות (בברכות עד ששה אנשים, שהרי הראשון אומר בדרך כלל שתי ברכות, הגפן ושהכל ברא לכבודו) לבדוק אם הם נוכחים במקום, ולהודיע להם על הכיבוד, כדי שיתכוון ויתקרבו לחופה.

כשמזמינים מישהו מן הראוי לפרט את תוארו, תפקידו ובפרט שליחותו בענינו של הרבי וכו'.

מתחילים בפזמון⁵⁰⁰ "ברוך הבא. מי אדיר על הכל, מי ברוך על הכל, מי גדול על הכל, מי דגול על הכל, הוא יברך את החתן ואת הכלה". ויש שמשמיטים את המילים 'ברוך הבא'.

בחתונות שהרבי היה מסדר הקידושין, לא הזמינו את הכהנים לברך (וראה המסופר כאן בהערה⁵⁰¹). וגם לא את ההורים. ההורים כבר ברכו בפרטיות בעת ה'באדעקעניש'. אם בכל זאת רוצים לעשות זאת אז שהמנחה יזמין את "כל הכהנים לברך את החתן והכלה בלחיש⁵⁰² ממקומם" (ההדגשה לברך בלחיש ממקומם" היא כדי שהכהנים לא יתחילו להדחף לכיוון החופה. ושלא יכריזו בקול רם ברכת כהנים ויעשו זאת בלי נשיאת

⁴⁹⁶ התוועדויות שם בלתי מוגה ע' 181. וראה ושם בהמשך. "ולהעיר, שמספר שבע הוא כלל שבו נכללים גם ריבוי הפרטים ופרטי פרטים, ע"ד שמצינו בנשמות ישראל שנחלקים בכללות לשבעת קני המנורה, ובה נכללת גם ההתחלקות לריבוי פרטים ופרטי פרטים, עד לששים ריבוא נשמות, ש"הן שרשים, וכל שרש מתחלק לששים ריבוא ניצוצות כו".

⁴⁹⁷ יגרות קודש' חלק כא ע' 132. וראה לעיל ע 1 קטע דומה משיחה.

⁴⁹⁸ נוהגים כך כפי שרואים בתמונות מסידור קידושין ע"י הרבי. וזאת למרות מה שמובא בשם האריז"ל שבזמן הגלות הכלה תעמוד משמאל החתן. וראה 'סדר קידושין ונישואין' ע' מה. 'ענבי הגפן' חלק א ע' צד הערה קמו. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע'קכט. 'הנשואין כהלכתם' חלק א' ע' שעד. 'דיני איטר' נחמנסון ע' 247 ובהערות שם. אין בזה הבדל בין איטר יד למי שאינו איטר.

⁴⁹⁹ ראה להלן ובהערה 501.

⁵⁰⁰ 'סדר קידושין ונישואין' ע' מה וש"י. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קכו אלא שכתב שאצלם המנהג לשיר קודם ביאת הכלה). וראה 'שער הכולל' פרק לה סעיף ד' ששרים קודם הברכות. כך שומעים גם באחת ההקלטות מחופה בה כובד הרבי בסידור קידושין (לא הרבי אמר את הפזמון הזה).

⁵⁰¹ מספר ר' מיכאל ש"י זליגסון: "שמעתי ממזכיר הרה"ח ר' בנימין ש"י קליין שפעם הייה עם הרבי בחדרו הק' בזמן שנערכה בחוץ חופה. הרבי שמע שכהן מברך (בברכת כהנים) את החו"כ- שאל את ר' בנימין "מה זה?" והרבי המשיך "מסתמא הייה חסר כיבוד, ורצו לכבד עוד מישהו". היתה פעם שמועה כזו בשם ר' לייבל גרונר, והוא הכחיש אותה, וכנראה מקור הספור הוא ר' בנימין ש"י. וראה 'נתיבים בשדה השליחות ראסקין' ע' קפט סוף הערה 32.

⁵⁰² 'שמחת עולם' ע' 80. וכותב שם שלמרות שיש על זה ויכוח ב'אחרונים' (ראה 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' שעו הערה 170), אך לדבריו זה נתפשט בין אנ"ש אחרי הוראת הרבי להרבות בברכות של יהודי ליהודי. אבל ראה המסופר בהערה הקודמת.

כפיים⁵⁰³), יש לדייק⁵⁰⁴ להתחיל את הברכה מהמלים 'וידבר ה' אל משה..יברכך..ואני אברכס. אחר כך המנחה יזמין את "הורי החתן והכלה לברך את החתן והכלה בלחישה ממקומם". היו כאלו שנהגו להזמין את "ילדי צבאות השם, בפרט העוסקים במבצעים, לברך את החתן והכלה בלחישה ממקומם".

כדאי שהמנחה יקריא בתחילת החופה (כאשר כבר יש רוב עם) את דברי (או את תוכנם) הרבי הקודם⁵⁰⁵:
"ידוע ומפורסם שבעת שמחת נישואין באות [ומשתתפות⁵⁰⁶] נשמות האבות מן העולם האמת, עד שמוש דורות למפרע הוא בכל ישראל, ויש שבאות יותר ויותר. בתור הזמנה⁵⁰⁷ לכל נשיאי חב"ד, שיבואו אל החופה ולברך את הזוג, חזר קודם החתן על מאמר חסידות שיש בו חלק מכל האדמו"רים. האומר שמועה בשם אומרו יאה רואה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו".

כעת משמיעים שיחת יחידות של הרבי לחתנים ולכלות (ראה להלן עמוד 75).

באם החתן מסכים הרי כאן⁵⁰⁸ המקום שהחתן (או מישהו אחר) יכריז 'יחי...המשיח...!'.
 הקראת מכתבו של הרבי הוא ענין מיוחד, כפי שהרבי בעצמו התבטא: "הרי כתבתי מכתב לקראת החתונה. כאשר אני כותב מכתב – הריני גם משתתף בכך. הייתי אפוא בחתונה!..."⁵⁰⁹

המנחה מכריז: "בקריאת המכתב⁵¹⁰ שהרבי שולח⁵¹¹ לחתן ולכלה מתכבד..." (אפשר לקרוא את המכתב עם או בלי תאריך ושמות. לבסוף אומר: "חתימת יד קודש"). אחרי קריאת המכתב המנחה מזמין את הרב מסדר הקידושין.

⁵⁰³ בספר 'סדר קידושין ונישואין' ע' מה הערה יט, שולח למש"כ הרב לוי יצחק שי' ראסקין ב'קובץ כינוס תורה ליובאוויטש' (קובץ כ' ע' ריד – שיצא לאור הרבה לפני השיחה הנ"ל משנת תשד"מ), שכותב ליישב את ברכת כהן בלילה וגם את אמירת ברכת כהנים ע"י מי שאינו כהן וכו'. וראה שו"ת 'ציץ אליעזר' חלק יא סימן ח, ובמסומן שם. ואולי חשוב שאם כהן מברך אז שלא ישא את כפיו. וראה 'נתיבים בשדה השליחות ראסקין' ע' קצא ובהערות בע' קפח-קפט.

⁵⁰⁴ 'התועודות' תשד"מ חלק א' ע' 317 ועמודים 369-367. וראה שיחת כ"ח סיון תנש"א מוגה ('ספר השיחות' תנש"א חלק ב ע' 635. 'התועודות' תנש"א חלק ג ע' 376

"בירך א' מאני"ש שי' את כ"ק אדמו"ר שליט"א בברכת כהנים (מ"וידבר גו"י ער "ושמו גו' ואני אברכס"). כן יש נוהגין לברך בפרשת ברכת כהנים כולה (נשא ו, כב ואילך) מתחלתה ועד סופה (כמו שאומרים כל יום בברכות השחר), ולא רק בנוסח הברכה (כפי שמברכים הכהנים ביו"ט וכיוצא ב"מ). יברכך" עד "וישם לך שלום".

בסרט ההקלטה משיחה זו (דקה 13: 3) שומעים שאחד מברך את הרבי והתחיל מהמילה "יברך". כשסיים אמר הרבי שלא ילמדו מזה מנהג... ושיתחיל שוב מהתחלה. והמברך חזר שוב על כל הברכה מהמילה "וידבר". והיו עוד מקרים כאלו.

בספר 'סדר קידושין ונישואין' ע' מה הערה יט, שולח למש"כ הרב לוי יצחק שי' ראסקין ב'קובץ כינוס תורה ליובאוויטש' (קובץ כ' ע' ריד – שיצא לאור הרבה לפני השיחה הנ"ל משנת תשד"מ), שכותב ליישב את ברכת כהן בלילה וגם את אמירת ברכת כהנים ע"י מי שאינו כהן וכו'. וראה שו"ת 'ציץ אליעזר' חלק יא סימן ח, ובמסומן שם. ואולי חשוב שאם כהן מברך אז שלא ישא את כפיו. וראה 'נתיבים בשדה השליחות ראסקין' ע' קצא ובהערות בע' קפח-קפט.

⁵⁰⁵ כהקדמה לאמירת המאמר בחתונת הרבי (ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א עמוד 76, א. "תורת מנחם" - דרושי חתונה' ע' ט"ו).

⁵⁰⁶ "בשמחת נישואין דכל חתן וכלה בישראל באים ומשתתפים הוריהם וזקניהם וזקני זקניהם, ג' דורות, גם אלו שנמצאים כבר בעולם האמת" ולכאורה מההמשך שם משמע (א) שעבודת הבנים היא בכח האבות (שבאים לחתונה), (ב) שכח האבות (העצם) מתגלה ע"י ההמשכה למטה בעבודת הבנים". 'ספר השיחות' תשנ"ב חלק א ע' 262 התועודות תשנ"ב חלק ב ע' 115. וראה גם התועודות תנש"א חלק ב ע' 54 (בלתי מוגה). וראה לעיל הערה 7 בעמוד 1.

⁵⁰⁷ ראה שיחת יום ב' דחג השבועות תשי"ג ('שיחות קודש' חלק ד ע' 272 ואילך. 'תורת מנחם' חלק ח ע' 218 ואילך). וראה גם 'שיחות קודש' חלק ה ע' 425. 'תורת מנחם' חלק יב ע' 203.

⁵⁰⁸ דוקא כאן אחרי שמיעת דברי הרבי. כי ענין אמירת היחי הוא גם התאחדות עם הרבי. וידוע שלפני כניסה ליחידות צריכה להיות קודם שמיעת תורתו, מאמר (שיחה).

⁵⁰⁹ במענה לבקשת הרב אפריים אליעזר הכהן יאלעס ז"ל בחול המועד פסח תשמ"ו, בקשר לחתונת נכדו. 'התקשרות' תקצד (פ' ויצא ח' כסלו תשס"ו) ע' 12. וראה 'התקשרות' תשפ"ב (פ' מטו"מ כ"ה תמוז תשס"ט) ע' 11: בגופי לא אהיה שם, "אבער איך וועל זיין דארט" (אולם אני אהיה נוכח שם).

⁵¹⁰ חברי המזכירות סיפרו בשעתו, כי הרבי הקפיד שהנוסח יודפס בכל פעם מחדש. כלומר, אף-על-פי שאפשר היה להדפיס מראש מלאי של טפסים אחידים ולהוסיף להם בעת הצורך רק את שמות החתן והכלה ואת התאריך - רצונו הק' של הרבי היה שהמכתב יהיה אישי, ולכן הודפס בכל פעם מחדש (מפי המזכיר הרה"ח הרב בנימין שיחי' קליין). דומה כי בשנים האחרונות חל שינוי בנוהג הנ"ל, עקב התרבותם העצומה של קהל הנישאים שביקשו את ברכת הרבי (ר' מרדכי מנשה לאופר ב'התקשרות' תקצ"ד (פ' ויצא תשס"ו) ע' 12).

בעת החופה לפני הזמנת ה'מכובד' (לקריאת הכתובה וכו' וכן באמירת ברכה מהשבע ברכות), יש לבדוק אם הוא נמצא במקום. לא מתאים ולא מכובד להכריז שמזמינים לברך מישהו והוא אינו נמצא במקום. כשמכריזים מי מכובד בברכה, כדאי להזכיר תפקידו בענינים של הרבי. יש המשתדלים לכבד בחופה, דוקא שלוחים של הרבי ועכ"פ חסידים של הרבי⁵¹². (כמובן שצריך להיות באופן שהקרובים וכו' לא יפגעו).

העדים הם 'עדי קיום' (בעיקר ולא עדי בירור) ועדותם היא חלק מהקידושין⁵¹³. בלא עדים אין קידושין אפילו החתן והכלה מודים בעובדות שהיו⁵¹⁴. יש להודיע בקול מי יהיו שני העדים, עדי קידושין, ושהם העדים ולא אחרים⁵¹⁵.

קידושין

קידושין הוא מלשון קדושה, עם כל המשתמע מזה. "שענין הקידושין (לאחרי מ"ת) אינו רק קנין בקשר לחיי אישות, אלא הוא ענין של קדושה, ובלשון הגמ'⁵¹⁶ בטעם שם "קידושין" - "דאסר לה אכולי עלמא כהקדש", שהאירוסין הם דוגמת הקדש⁵¹⁷, ... וארז"ל⁵¹⁸ "איש ואשה זכו שכינה שרויי ביניהם", כי תכלית ענין הנישואין הוא שתהיי "שכינה שרויי ביניהם"⁵¹⁹.

הקידושין הם מצוות עשה⁵²⁰ כמ"ש הרמב"ם⁵²¹: "כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים... וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם... צריך לברך קודם הקידושין או הוא או שלוחו כדרך שמברכין על כל המצות ואח"כ מקדש...". הברכה היא "ברוך... אשר קדשנו... וצונו על העריות... ברוך... המקדש... ע"י חופה וקידושין"⁵²².

הקידושין אינם סיום ביצוע המצוה בשלמותה (אלא רק הקדמה והכנה לעיקר והתכלית שהוא קיום מצות פרו ורבו שהוא הולדת בנים ובנות) ולכן לא מברכים "ברוך... וציונו לקדש את האישה"⁵²³ ולכן גם לא מברכים שהחיינו"⁵²⁴.

⁵¹¹ גם במשנה הלשון היא "רבי... אומר" ואין זה מן הראוי לומר: "מכתב שהרבי הייה שולח". כי הרי לא באים לספר דברים שלא קשורים עכשיו לחתן וכלה אלו.

⁵¹² בחתונתו של הרבי אמר הרבי הקודם את כל הברכות מלבד הכתובה שבה כובד א פולישער 'גוטער איד'. "מכל האדמורי"ם שליט"א אשר עמדו שם לא נתכבדו בשום כיבוד, רק אחד מהם, הראדזינער שליט"א, עליו נפל הגורל לקרוא את הכתובה. ואח"כ פתח עוד הפעם רבינו הקדוש שליט"א את פיו הקדוש ויברך בקול רם וחזק מפנימיות נקודת לבבו הטהורה את השבע ברכות" (יומן ר' אלי חיים אלטהויז). וכך הייה בחתונות שהרבי סידר את הקידושין, שאת הכתובה קרא הרב חדקוב.

⁵¹³ ראה 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 188 [במתורגם ע' 202 מובא להלן ב'נספחים' ע' 75] ואילך. חלק ל ע' 246 הערה 44.

⁵¹⁴ רמב"ם 'הלכות אישות' פרק ד' הלכה ו. וראה באריכות ובפירוט 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רכ ואילך.

⁵¹⁵ 'סדר קידושין ונישואין' ע' נ נוסמן שם בהערה יג לספרים שדנים בזה. וראה גם 'הנשואין כהלכתם' חלק ב ע' תקפח. 'מנהג ישראל תורה' נישואין ע' קכד.

⁵¹⁶ קדושין ב, ריש ע"ב.

⁵¹⁷ וראה תוד"ה דאסר לה שם. וראה שם ז, א "וניפשוטו לה קידושי בכולה מי לא תניא האומר רגלה של זו עולה כו" וברש"י ותוס' שם. ועוד.

⁵¹⁸ סוטה יז, א

⁵¹⁹ 'לקוטי שיחות' חלק ל ע' 247 מובא להלן ב'נספחים' ע' 98.

⁵²⁰ וגם לאשה חלק בזה לפי המתבאר ב'לקוטי שיחות' חלק יד ע' 42 ואילך.

⁵²¹ ספר נשים הלכות אישות פרק א' הלכה א-ב. פרק ג' הלכה כ"ג-כ"ד. נתבאר ב'לקוטי שיחות' חלק ל ע' 244 ואילך. ראה גם 'אנציקלופדיא תלמודית' חלק ד טור תכא. וראה שם חלק יז טור תקד ושם נסמן.

⁵²² הסיבה שאומרים קודם חופה ואח"כ קידושין, ראה לעיל עמוד 30.

⁵²³ ר"ש כתובות פרק א' ס"ב. מובא ב'לקוטי שיחות' חלק יז סוף עמוד 174 ואילך [במתורגם ע' 187] (השיחה מובאת להלן ב'נספחים' ע' 140). וב'לקוטי שיחות' חלק ל ע' 167.

כשהרבי היה 'מסדר קידושין' הוא היה חגור בגארטל⁵²⁵.

המברך את הברכות (ברכות האירוסין ושבע הברכות) יעמוד לפניו אל החתן⁵²⁶, שהרי עבורם ובשבילם ובשליחותו הוא אומר את הברכות. קודם אמירת הברכות הרבי הרים ראשו והביט בחופה⁵²⁷ (יתכן שהרבי לרגע קט מפנה בתחילה את פניו לצד מזרח [הכיוון של התפילה, כיוון ירושלים])⁵²⁸.

יש להקפיד⁵²⁹ שכל הקשורים לענין יעמדו תחת (בד) החופה כל משך החופה. ולא רק החתן והכלה אלא גם הרב מסדר הקידושין, העדים, המכובדים המברכים את שבע הברכות, ורצוי גם השושבינים, כולם יהיו תחת לחופה. יש להזכיר זאת לאלה המחזיקים את עמודי החופה, שישתדלו בזה.

את הברכות (לפחות ברכת היין האירוסין ונישואין) צריך לשמוע מהרב המברך בעצמו, ולא מהרמקול, וכן את נוסח הקידושין (הרב מרלאוו ז"ל הקפיד על כך, וכן עוד רבנים שיחיו) אבל אין זה סותר שימוש במיקרופון⁵³⁰. כי שאין מדברים דבוק למיקרופון מובן שהקול מתפשט לכל הצדדים ולא רק למיקרופון, ולכן החתן והכלה העומדים בסמוך שומעים גם את הקול הטבעי עצמו של המברך ולא רק מהרמקול. מכתבו מסיים הרבי את הענין הזה במילים: "ובכלל צריך עיון אם נצרכים בחצר זה [חצר 770] למיקראפאן בסידור הקדושין שנעשה באמצע החצר." ויש לדון אם מזה משמע אולי שעדיף בלי מיקרופון.

לפני אמירת ברכת 'בורא פרי הגפן'⁵³¹ יש לומר בלחש (או שלא בלחש) "סברי מרנן"⁵³².

כפי ששומעים בהקלטה, באמירת כל ברכה הרבי מדגיש, מטעים קצת, את המלה 'אתה' יותר משאר המילים⁵³³.

רק החתן והכלה טועמים מהיין בשתי הפעמים⁵³⁴ ואינם מברכים בעצמם, שהרי מכוונים ושומעים את הרב מברך, ועונים אמן (אבל לא אומרים "ברוך הוא וברוך שמו"). החתן והכלה שותים

⁵²⁴ ילקוטי שיחות' חלק ה' ע' 118 [במתורגם 119] ובהערה 41 שם. חלק ו' ע' 118 [במתורגם 123] ובהערה 64 שם. חלק כב ע' 58 [במתורגם 64] הערה 24. חלק ל ע' 167 הערה 76 על פי ש"ך יו"ד סי' כח סוף סעיף קטן ה. וגליון מהרש"א על הש"ך שם. וראה ב'אנציקלופדיא תלמודית' ערך 'ברכת הזמן', חלק ד טור תמג והערה 135. וראה 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' רט ובמקומות שנשמנו שם חלק ב ע' נז הערה י.

⁵²⁵ ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי בספרו ע' לח. וכך רואים במספר תמונות בספר זה, אלא שפעמים הייה גם לבוש מעיל עליון.

⁵²⁶ בינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קנו ובימנהג ישראל תורה' חלק ד ע' קעא מביאים דעות שונות לאיזה כיוון יעמוד המברך. אבל אנו אין לנו אלא דברי בן עמרם. כפי שרואים בתמונות שכשהרבי מסדר קידושין הוא עומד לפניו אל החתן. **ובודאי שאין ענין לעמוד עם הפנים אל הצלם.**

⁵²⁷ הסבר הלכתי אפשרי לכך, בדברי הרב מרדכי שמואל שי' אשכנזי (מוסף לשבועון 'כפר חב"ד' י' כסלו תשס"ז גיליון 1213 ע' 22). וראה 'בקודש פנימה' ע' 106 ולהלן בינספחים' ע' 82.

⁵²⁸ ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי בספרו ע' לח. וראה במקומות שנשמנו לעיל בהערה 526.

⁵²⁹ ההסבר ראה 'בקודש פנימה' ע' 106 - 109 ולהלן בינספחים' ע' 82.

⁵³⁰ הרבי כותב (אגרות קודש חלק יג ע' רכב 'שערי הלכה ומנהגי חלק א ע' קסז) שהוא עצמו **לא** ציווה על כך. בינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קנו בהערה דן בענין.

⁵³¹ בשתי הפעמים שמברכים בורא פרי הגפן.

⁵³² הרבי הייה אומר זאת בלחש. כפי רואים זאת ברור בסרטים מחופות שהרבי ערך. יש שתי דעות באם לומר (גם דעת הב"ח) או לא (גם דעת המג"א), ואולי לכן הרבי אמר זאת בלחש בדרך כלל. הדעות נשמנו בינטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קנ וביעני הגפן' חלק א ע' צט. וראה ב'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' שפז הערה 5. וראה 'בקודש פנימה' ע' 109 ולהלן בינספחים' ע' 82.

⁵³³ ב'ילקוטי תורה' (במדבר דף ע"ד ע"ב) "...וזהו ברוך אתה הוי' אלקינו פירוש אתה היינו מהותו ועצמותו ית' שלמעלה מבחי' שם הוי' יומשך להיות הוי' אלקינו ממש: ". בכמה מקומות בד"ח מבואר שהמלה 'אתה' בברכה היא בנוכח, שזה עצמותו ומהותו, ואח"כ סדר השתלשלות. ספר מאמרים מלוקטי' חלק ה ע' סז הערה 21. ספר מאמרים תשי"ג ע' 335 ('תורת מנחם' חלק ז ע' 236). ספר מאמרים תשי"ח ע' 501 ('תורת מנחם' חלק כג ע' 212. 'לקוטי תורה' במדבר דף ע' עמוד ד. ועוד. וראה 'ספר המאמרים מלוקטי' חלק ג ע' רכב. חלק ד' ע' לה.

ובולעים מעט מהיין ולא רק מרטיבים את השפתיים, כי הרי על טעימה בלי בליעה לא צריכים לברך.⁵³⁵

אב⁵³⁶ החתן נותן לחתן לטעום מהיין. אם הכלה (או השושבינה) מרימה מעט את הכיסוי שעל פני הכלה, ומגישה את כוס היין לשפתי הכלה, כדי שתטעם מהיין. צריך להזהר שלא ישפך מהיין על בגדי הכלה (בסיום שבע הברכות אבי הכלה נותן לחתן ואם החתן מטעימה לכלה).

יש האומרים שהעדים צריכים להרהר בתשובה⁵³⁷. אך עדיין לא נמצא ענין זה בדברי הרבי⁵³⁸.

העדים⁵³⁹ צריכים (לעמוד זה ליד זה, או לפחות לראות זה את זה⁵⁴⁰) לראות ולשמוע כיצד החתן מקדש את הכלה⁵⁴⁰ ושהטבעת נשארת על אצבע הכלה⁵⁴¹, וגם לראות כיצד הכלה (שומעת) ומקבלת את הכתובה מהחתן⁵⁴².

העדים אינם צריכים לראות את פני הכלה בעמדה מתחת לחופה, אבל צריכים לראות אותה עומדת תחת החופה, עם כל הפרטים הנ"ל⁵⁴³.

החתן והכלה צריכים לראות (החתן) ובכל אופן יהיה ברור להם ששני עדים כשרים רואים את מעשה הקידושין⁵⁴⁴. וכן בשער הענינים ככיסוי הכלה בצעיף, נתינת הכתובה לכלה וכניסה ליחדר יחודי (לדעת המצריכים עדים גם בענינים אלו).

החתן צריך לדעת ולכוון שהוא עומד לקיים מצות עשה לישא אשה בכתובה וקידושין⁵⁴⁵. והכלה צריכה לדעת ולכוון שהיא מקנה את עצמה לבעלה על ידי פעולת הקידושין⁵⁴⁶.

⁵³⁴ אגרת קודש מובאת בספר 'היכל מנחם' חלק ג ע' קעו (שידוכים ונישואין ע' 189). וראה הסברו של הרה"ח מרדכי אשכנזי (בשבועון כפר חב"ד גליון 1070 ב' כסלו תשס"ד ע' 44). ראה גם 'אנציקלופדיא תלמודית' ערך ברכת חתנים (חלק ד טור תרלה) ושם ניסמן (ראה גם שם טור תנד). ועוד שהרי אם מישאו אחר (המברך) יטעם מהיין לפני החתן והכלה תהיה בעיה כי הרי לא נותנים לאחר לשתות מכוס מבלי לשפוך מעט ממנה קודם...תוספת ביאור וגם שהקהל לא טועמים מהיין, ראה ראה הסברו של הרה"ח מרדכי אשכנזי במוסף 'אספקלריה' לשבועון כפר חב"ד גליון 1258 י"ד' כסלו תשס"ח ע' 26, וגם בקונטרס 'בקודש פנימה' ע' 112 ואילך (נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'יתורות והערות וביאורים', בקובץ בשם 'סדר עריכת הקידושין למנהג חב"ד'.. רק בסוף החופה אחרי טעימת החתן והכלה בפעם השנייה אחרי אמירת שבע הברכות, נותנים למישהו לשתות ולסיים ולרוקן את הכוס כדי שהחתן יוכל לשברה). יש אומרים שמי ששותה מהיין מלבד החתן והכלה צריך לברך על היין, (הרב מרדכי אשכנזי שם).

⁵³⁵ 'סדר ברכת הנהנין' פרק ח הלכה יא.

⁵³⁶ כך נוהגים בחופות הנערות ב-770.

⁵³⁷ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קלח ושי"נ. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רלט ושי"נ. וראה שם בהערות. 'מנהג ישראל תורה' נישואין ע' קכד.

⁵³⁸ במפתח ענינים בסוף 'תורת מנחם' חלק כו ע' 336 וכן ב'ספר המפתחות – תורת מנחם' חלק א' ע' 203, מובא "עדי קידושין צריכים להרהר בתשובה" ומצויין שם 'תורת מנחם' חלק כו ע' 164 הערה 54, אך זאת היא טעות. כנראה שהטעות נבעה מהכתוב ב'שיחות קודש' תשי"ט (מהדורה ישנה פסקה לפני אחרונה בסוף עמוד רט 18) משיחת כ' מנ"א. אבל כאשר מקשיבים להקלטה (דקה 15:20 בשיחה החמישית) מבינים שבשיחה מדובר על עדי הגט ולא על עדי קידושין (הרבי אמנם מזכיר את המילה 'קידושין' אך ניכר שהרבי חזר ותיקן את דבריו, אך הכותב לא הבחין בכך). אגב בפיסקה האחרונה שבעמוד הנ"ל כתובה המלה 'מהרהר', שאינה מובנת בהקשר המשפט. אך ולפי הנשמע בהקלטה צ"ל המילה 'מהרס'.

⁵³⁹ תפקיד העדים נתבאר ב'לקוטי שיחות' חלק ד' ע' 188 [במתורגם ע' 202 מובא להלן ב'נספחים' ע' 75]. וראה 'לקוטי שיחות' חלק יד ע' 304. אגרות קודש חלק ה ע' רלד.

⁵⁴⁰ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קמא ושי"נ. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רלא.

⁵⁴¹ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קסו ושי"נ. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רלב.

⁵⁴² בפרט באם כתבו את הכתובה בלילה. הסברי הרה"ח מרדכי אשכנזי (בשבועון כפר חב"ד גליון 1075 ו' טבת תשס"ד ע' 60).

⁵⁴³ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קמב ושי"נ. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רלג-רלד ושי"נ.

⁵⁴⁴ 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רלב.

⁵⁴⁵ רמב"ם הקדמה להלכות אישות ובהלכות הראשונות שם.

⁵⁴⁶ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' קסא ושי"נ. 'הנשואין כהלכתם' חלק א עמודים ריז ריט רכב רכו שעו. ושם נסמן.

הטבעת צריכה להיות רכוש של החתן. וראה לעיל ע' 26 ובהערות שם. לא מקדשין בטבעת שאולה או שנתקבלה כ'מתנה על מנת להחזיר'⁵⁴⁷. אם קבל טבעת מאחרים, יקנה אותה בהגבהה (רצוי להגבייה שלושה טפחים)⁵⁴⁸.

רצוי שהכלה תשמע כשהרב שואל את העדים אם הטבעת שווה פרוטה, ואת תשובת העדים, כדי שתדע שהיא מתקדשת בדבר השווה פרוטה, אך פנייה מכוסות להורות שאינה מקפידה על שוויה של הטבעת⁵⁴⁹.

הכלה מושיטה אצבעה הסמוכה לאגודל שבידה הימנית⁵⁵⁰ (אם הכלה איטרת יד (שמאלית) יודיעו על כך מראש לרב, וישאלוהו על איזה אצבע יענוד לה חתן את הטבעת)⁵⁵¹.

החתן מקדש את כלה (בנתינת הטבעת ו) באומרו לה "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל". חשוב שהחתן והכלה ידעו את משמעות הדברים. 'דת משה' היא כל המצוות האמורות בתורה או הרמוזות בה, ושהקדושין הן על דעת חכמים (שזאת המשמעות של 'כדת משה' שזה כאילו אומר בתנאי שהחכמים מסכימים לכך, והם יכולים להפקיע ולבטל את הקידושין)⁵⁵².

החתן יסתכל אל הכלה בעת שאומר לה⁵⁵³ את נוסח הקידושין: 'הרי את... כי הוא אומר את זה לה לכלה. החתן אומר זאת בקול באופן שגם העדים ישמעו. אך אין הוא אומר זאת לעדים ולא לרב ולא לצלם ולא למערכת ההקלטה וכו' וכו'.

יש לדייק לומר 'הרי' בלי וא"ו [לא לומר והרי] ולדייק לומר בטבעת זו בחולם⁵⁵⁴ ולא בשורוק.

החתן מתחיל (בידו הימנית⁵⁵⁵). לענוד את הטבעת על האצבע של הכלה במילים 'הרי אתי ובמלה האחרונה וישראל' מסיים לענוד היטב את הטבעת ומסיר את ידו, בזה הטבעת יוצאת מרשותו ונהיית שלה⁵⁵⁶ (צריך לומר את כל המילים של לשון הקידושין לפני שמסיר את ידו מהטבעת)⁵⁵⁷.

הכלה מקבלת את הטבעת בשתיקה. שתיקתה מבטאת את הסכמתה לקידושי האישה⁵⁵⁸.

⁵⁴⁷ ישאלות ותשובות הצמח צדק' אבן העזר סימן צח. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רטז ושם ניסמן.

⁵⁴⁸ 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רטז.

⁵⁴⁹ רמ"א באבן העזר סי' לא סעי' ב. ועוד. נסמן ביטעני גבריאל' נשואין חלק א ע' קסב והערות שם. 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רח. סדר קידושין ונישואין ע' נ. וראה 'אוצר הפוסקים' סי' לא סוף סעיף ב.

⁵⁵⁰ נסמן ביטעני גבריאל' נשואין חלק א ע' קסה. 'סדר קידושין ונישואין' ע' נא וע' סט. 'חופת חתנים' (בדיני ברכת אירוסין) רמז לאצבע זו, "וכבר ידוע הרמז האמור על מזמור השמים מספרים דנזכר בו והוא כחתן יוצא מחופתו דכשתתחיל למנות התיבות באצבעות ידך [מהאגודל] בפרק יט בתהילים, מפסוק תורת ה' תמימה וגו' בכל פעם יבוא תיבת שמו ית' באצבע ולבסוף הנחמדים מזהב תיבת מזהב נופלת על האצבע לרמז דהוי מקודש דכבר קדשוהו שמים ליתן בו טבעת הקדושין. "... במכתב הרבי מעיר שהענין מובא ביטעמי המנהגים' בשם 'חופת חתנים' (אגרות קודש' חלק ג ע' תכט. 'לקוטי שיחות' חלק כט ע' 455. בספר 'מנהג ישראל תורה' ח"ד נישואין) ע' קעו מובאים עוד טעמים מדוע דוקא באצבע זו, אך הרבי מביא רק את הרמז הנ"ל מהפסוק תורת ה' תמימה.

⁵⁵¹ ראה בנסמן בהערה הקודמת ולעיל הערה 183 בעמוד 25. וראה 'דיני איטרי' נחמנסון ע' 250-249 והדיון בזה בהערה.

⁵⁵² נסמן לעיל בעמוד 53 הערה 423.

⁵⁵³ שו"ע 'אבן העזר' סי' כז סעי' א. 'יטעני גבריאל' נשואין חלק א ע' קסד.

⁵⁵⁴ 'זו - כן הוא (בניקוד חולם) בסידור עם דא"ח ובסידור תורה-אור. בשאר סידורים הניקוד במלאופם. ולהעיר מתהלים קלב, יב. וראה 'קהלת יעקבי' (ערך זו) כהחילוק בין נקודת החולם והשורק. ובסי' המלך במסיבו (ח"א ע' קל) מביא ששאלו את כ"ק אדמו"ר. לגבי הניקוד של "מצה זו", שבסידור נוקדה במלאופם ובהגדה בחולם. וענה, שההגדה נוקדה על פי סידור זקנו הרא"ד לאוואוט, אשר דייק בנקודות. וילע"ע. 'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' שפט הערה 15.

⁵⁵⁵ 'יטעני גבריאל' נשואין חלק א ע' קסד, 'באר היטב' אבן העזר סי' כז סעיף א, בשם מהר"ם מינץ סי' קט.

⁵⁵⁶ שיחת י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה ע' 115. 'תורת מנחם' חלק י ע' 200 ולהלן בינספחים ע' 37). 'אוצר הפוסקים' סימן ל' סק"א אות ד (חלק יא ע' קיג א). וראה גם הנסמן ביטעני גבריאל' נישואין חלק א ע' קסו הערה לב. והנסמן בסדר קידושין ע' נא הערה כג.

⁵⁵⁷ 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רגג.

⁵⁵⁸ קידושין יב ב. 'יטעני גבריאל' נשואין חלק א ע' קסד. 'סדר קידושין ונישואין' ע' נב.

הטעם לכך שבקידושין הכלה שותקת, נתבאר ב'לקוטי שיחות'⁵⁵⁹ שקירוב פנימי, קירוב עצם אל עצם – שע"ז נמשך כח האין-סוף בדור ישרים יבורך⁵⁶⁰, - הוא דוקא ע"י ביטול מוחלט ('פול-שטענדיקער ביטול')... וע"י ביטול זה נהיה יחוד פנימי, וע"ז מגיעים עד למדרגה ד"אשת חיל עטרת בעלה".

הטעם שצריך לענוד את הטבעת על האצבע ולא לתת אותה ביד הכלה. כי רק ע"י שהכלה משתמשת בטבעת היא קונה אותה ומתקדשת (ראה לעיל ע' 25). כמובן שיש לענוד את הטבעת בעדינות ולא לדחוק את הטבעת בכח לסוף האצבע, כי זה יכול לגרום לכאבים.

אין מנהגנו שהקהל מכריז "מקודשת מקודשת"⁵⁶¹.

קריאת הכתובה היא אחרי הקידושין (=האירוסין), לפני ברכות הנישואין. אחת הסיבות לכך היא כדי להפסיק בין ברכת האירוסין, ולברך שוב על היין⁵⁶². בקריאת הכתובה יש לכבד מישהו שיודע ורגיל בזה, כיוון שהכתובה אינה מנוקדת ויש מילים שאפשר לטעות בהן ולקראן בצורה לא נכונה. וכדוגמא, המלה 'וקנינא' יש לקרוא בצירה תחת הנו"ן הראשונה, שמשמעותה קנינו בלשון רבים (שני העדים) ולא לקרוא בחיריק לשון יחיד.

כאשר החתן נותן את הכתובה לכלה, צריך להסתכל עליה ולא למקום אחר וכו' (ובודאי לא אל הצלם). יתכן, במקרים מסוימים, שהרב יקח את הכתובה מידי החתן ויתן אותה לכלה.

ברכות נישואין

הגם, שכשהרבי סידר קידושין הוא ברך בחופה בעצמו (מתוך סידור⁵⁶³), את כל הברכות (וכן נהג הרבי הקודם בחתונת הרבי⁵⁶⁴), נוהגים שאפשר לחלק ולכבד מספר אנשים באמירת הברכות. אבל יש להזהר שהמברכים לא יפסיקו בדיבור בין הברכות עד סיומן. שתי הברכות 'שש' ו'שמח' תשמח' אינן פותחות בברוך ולכן רצוי שהמברך אותן ישמע גם את הברכה הקודמת המסתיימת בברוך⁵⁶⁵. יש אומרים שכל המברכים צריכים לשמוע ולא להפסיק בדיבור בכל שבע הברכות החל מברכת 'בורא פרי הגפן'⁵⁶⁶ (ולדבריו יש להודיע למכובדים שהם יברכו, עוד לפני התחלת ברכת היין).

לפני אמירת ברכת 'בורא פרי הגפן' יש לומר בלחש (או שלא בלחש) "סברי מרנן"⁵⁶⁷.

⁵⁵⁹ חלק א ע' 51 (במתורגם ע' 44) ושם נסמן. משיחת ש"פ תולדות תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה ע' 94. 'תורת מנחם' חלק י ע' 167). וראה 'תורה אור' שנסמן שם (מד, ב – מה, א).

⁵⁶⁰ ע"ד לשון הפסוק תהלים קיב, ב.

⁵⁶¹ בחופות שהרבי ערך לא שמעו שהרבי או משהו אחר מכריז 'מקודשת מקודשת'. היה מקרה מיוחד, יוצא דופן, עליו מספר ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי בספרו ע' 210 הייה בחתונתו של ר' גרשון דובער יעקאבסאהן (כ"ו כסלו ה'תשט"ז): "לפי זכרון עדי ראיה בעת החופה הקפיד רבינו שעדי הקידושין יכריזו 'מקודשת מקודשת' (כמנהג כמה מאחינו בני ישראל)".

⁵⁶² תוס' פסחים קב ב ד"ה שאין. רמ"א אבן העזר סי סב סעיף ט ('סדר קידושין ונישואין' ע' נג. 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א ע' ר וש"נ עוד). ראה התועדויות תשד"מ חלק ג ע' 2116 (בלתי מוגה) שהפסק בין האירוסין לנישואין הוא רק קריאת הכתובה וברכה נוספת על היין. וראה 'בקודש פנימה' ע' 120 (נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'יתשרות והערות וביאורים', בקובץ בשם 'סדר ערכת הקידושין למנהג חב"ד').

⁵⁶³ כידוע ומפורסם, שהכל (מלבד בהקפות של ההושענות – [ואולי כי החזן שהלך לפני הרבי, הייה אומר אותן בקול]). וראה שו"ע או"ח סימן ק, ובימחצית השקל' שם, והנסמן בינטעי גבריאל' נישואין חלק ב ע' ריא הערה כא.

⁵⁶⁴ יומן ר' אלי חיים אלטהויז מחתונת הרבי בשנת תרפ"ט. מובא לעיל הערה 512 בעמוד 62.

⁵⁶⁵ 'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב ע' ריא – ריב וש"נ. ביומן משנת תשי"ב (שיחות קודש' חלק ג ע' 434) מובא שבחתונת ר' אברהם זליגסון רצה הרבי לכבד בברכה האחרונה [שמתחילה ב'ברוך'] את אבי הכלה, אך הוא כיבד חזרה את הרבי, והרבי אמר גם ברכה זו).

⁵⁶⁶ 'הנישואין כהלכתם' חלק א ע' רסה הערה 65. הענין קשור גם ליחובת אחיות הכוסי' ויסמיכת ברכת השירה לברכת הגפן' ההסבר ראה 'בקודש פנימה' ע' 106 ואילך וע' 127 ולהלן בינספחים' ע' 82.

⁵⁶⁷ הרבי הייה אומר זאת בלחש. כפי רואים זאת ברור בסרטים מחופות שהרבי ערך. יש שתי דעות באם לומר (גם דעת הב"ח) או לא (גם דעת המג"א), ואולי לכן הרבי אמר זאת בלחש בדר כלל. הדעות נסמנו בינטעי גבריאל' נישואין חלק א ע' קנ ובינטעי הגפן' חלק א ע' צט. וראה וראה 'בקודש פנימה' ע' 109 והערה 136 שם שאולי לא אמר זאת לפני ברכות הנישואין ולהלן בינספחים' ע' 82.

עם כל הכבוד לאלו שמוזמנים לברך אחת משבע הברכות (גם באם אינם מאניש) יש לבקשם ולהדריכם בנוגע לאופן החזקת הכוס בעת הברכה – את הכוס מחזיקים (בימין)⁵⁶⁸ על כף היד כשהאצבעות מוגבהות, כפופות מעלה, הבוהן מושכבת מן הצד ואינה נוגעת בכוס⁵⁶⁹. (אבל אם יחזיק בצורה אחרת אין זה מעכב⁵⁷⁰). כמו כן, יש להקפיד שגם המברך יעמוד בעת הברכה מתחת לחופה⁵⁷¹, ויאמר את כל הברכה בהברה אחת, ובפרט שם ה' שבברכות, דהיינו או הברה אשכנזית או הברה ספרדית וכו', אבל לא לערב הברות,⁵⁷².

יש לדייק בניקוד של ברכת "שמח תשמח" – האות מ"ם מנוקדת בפתח ולא בצירה – **שמח**⁵⁷³. הנוסח בברכה האחרונה הוא: "...אהבה ואחוה שלום ורעות..." – המילה 'שלום' היא בלא וא"ו החיבור. בברכה זו רצוי לכבד דוקא את מי שרגיל בנוסח חב"ד, כי אחרים עלולים להתבלבל באמירתה, וזה לא לכבודם.

אם נשפך יין מהכוס כאשר מעבירים אותה מיד ליד, יש למלאותה כדי שהברכות תאמרנה עם כוס מלאה⁵⁷⁴.

בחופות שהרבי סידר, הקהל לא שר קטעים ו/או מילים מהברכות. לא "קול ששון וכו"י ולא מילים אחרות⁵⁷⁵. אפשר להווכח בזאת כאשר מקשיבים להקלטות מסידור הקידושין של הרבי שנמצאות גם בתקליטור המצורף לחברת זו (תיקיה 'וידיאו' בקובץ 'תשורה לעניי חתונה', מתחיל בדקה 29: 10).

הברכות נאמרות היות שזהו ציווי של הקב"ה, וזה עצמו, יחד עם התוכן של הברכות, זהו יופין. אין צורך להפוך את אמירת הברכות ל'קטע חזנות'⁵⁷⁶, בפרט ברגעים החשובים שעומדים תחת החופה.

לאחר סיום כל שבע הברכות החתן והכלה (בלבד⁵⁷⁷) טועמים מהיין (הפעם אבי הכלה נותן לחתן לטעום מהיין, ואם⁵⁷⁸ החתן נותנת לכלה לטעום מהיין – כני"ל עמוד 65). לאחר מכן נותנים למישהו לשתות⁵⁷⁹ ולסיים

⁵⁶⁸ ואיטר יד יחזיק ביד שמאל 'דיני איטר' נחמנסון ע' 208-209. אלא שיש אומרים שהיות שזה בציבור יחזיק הכוס ביד ימין של כולם.

⁵⁶⁹ 'ספר המנהגים' ע' 28. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' קפג סעיף ז. ובהוצאה החדשה הערה מ"ו שם. וסי' רו סעי' ח, וסי' רעא סעי' יח, וסי' רצו סעי' טז. וראה להלן ע' 87 והערה 742.

⁵⁷⁰ ראה שו"ע אדה"ז או"ח סימן קצ סעיף ג. סימן רו סעיף ט.

⁵⁷¹ ראה לעיל הערה 529 בעמוד 63.

⁵⁷² הוראת הרבי שלא לערב ההברות נדפסו ב: 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 463. 'אגרות קודש' חלק כ ע' רסא. 'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' קיט. וראה גם 'מקדש מלך – אוצרות רבי חלק ד ע' תב – תג. להלן צלום מכתב בענין זה עם מספר הדגשות מיום כ' סיון תשכ"א

**במצנה לשאלתו: 1) יכול להתפלל בהברה ספרדית
או אשכנזית, אבל לא לערב ז.א. שצ"ל כל החפלה בהברה
אחת.**

מכתב זה נתקבל כמענה לשאלה כיצד לבטא את השם הקדוש אדנות, כשהוא מתפלל בהברה ספרדית [לדברי שואל השאלה].

⁵⁷³ 'ספר המנהגים' ע' 76. 'לקוטי שיחות' חלק לד ע' 291. והמקומות דלהלן. הרמז לכך ע"פ דא"ח "פתח בחכמה קו הימין משא"כ צירי בבינה (להעיר מענין אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה. בביאורו"ז פ' אמור)" 'אגרות קודש' חלק ג ע' צב. 'לקוטי שיחות' חלק כט ע' 455 'שידוכים ונישואין' ע' 380 [316].

⁵⁷⁴ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' רי"ג ע"פ שו"ע או"ח סי' קפג סעיף ב. שו"ע אדה"ז שם סעיף ד. 'התועודיות' תשמ"ב חלק ג ע' 1692. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ה ע' סג. פעמים רבות ראו בעת שהרבי עשה הבדלה שבאמצע הוסיפו יין כדי שהכוס תהיה מלאה.

⁵⁷⁵ וראה גם דיון בזה ב'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב ע' ריא הערה יח.

⁵⁷⁶ ידועים דברי גדולי הדורות הקודמים, שמחו נמרצות נגד הפיכת קטעי תפילה ופסוקי התורה, לקטעי שירה כמו אופרה. וראה 'נטעי גבריאל' – נישואין חלק ב ע' ריד סעיף טז ובהערה שם.

⁵⁷⁷ נסמן לעיל הערה 534 בע' 63.

⁵⁷⁸ יש קהילות שהחתן נותן לכלה לטעום מכוס הנישואין. לא ראינו זאת אצל חסידים בעבר, ואין ראוי לעשות זאת מטעמים שונים.

⁵⁷⁹ מי ששותה מהיין (מלבד החתן והכלה), צריך לברך על היין (הרב מרדכי אשכנזי בשבועון 'כפר חב"ד' גליון 1070 ב' כסלו תשס"ד ע' 44). וראה שו"ע אדה"ז או"ח סימן קצ סעיף ח.

את הכוס עד סופה. אחר כך יש לעטוף⁵⁸⁰ את הכוס (שעליה אמרו את הברכות) בנייר כדי שלא יעופו חתיכות זכוכית בעת שבירת הכוס. את הכוס העטופה מניחים על הרצפה בצורה שהיא שוכבת, והחתן שובר את כוס הזכוכית⁵⁸¹ ברגלו הימנית⁵⁸² (יש להשכיב את הכוס כדי שיוכל לשברה. כאשר הכוס עומדת קשה מאוד לשברה, ויש סכנה שהחתן יפצע ח"ו). אם החתן איטר רגל, ראה לעיל ע' 14.

יש האומרים לפני שבירת הכוס "אם אשכחך ירושלים וגו'". אצלנו בדרך כלל לא נוהגים כך. לא עשו זאת בחופות שהרבי סידר, וגם כיום, בבית חיינו, לא אומרים זאת, כמו כן, כמה מרבני אנ"ש בארץ לא נוהגים כך⁵⁸³.

בסיום החופה (אחר שבירת הכוס) מותר ומתאים שהחתן והכלה יאמרו זה לזו 'מזל טוב'.

מיד אחרי החופה צריכה להיות מוזיקה. באחת הפעמים, שאל הרבי מדוע אין תזמורת בריקוד שמחה שנוהגים לרקוד במקום החופה מיד בסיום החופה⁵⁸⁴.

יש לדאוג מראש שהמוזיקה אחרי החופה לא תפסק מיד אלא תמשיך לפחות כל זמן שהחתן והכלה נראים במקום והולכים לחדר יחוד.

בדרך כלל שרים את הניגון 'מהרה ישמע' ⁵⁸⁵. שהוא הסיום וחותרם של ברכות הנישואין בענין הגאולה... שהוא לשון של תפלה ובקשה וגם לשון של הבטחה⁵⁸⁶.

⁵⁸⁰ נטעי גבריאל – נשואין חלק א ע' רטז בשם 'שו"ת הבי"ח' סימן ס"ב וישולחן העזר' דף מט ע"ב אות כג.

⁵⁸¹ ראה לעיל עמוד 53 הערה 429.

⁵⁸² דיני איטר' נחמנסון ע' 251 ובהערה שם. וראה לעיל עמוד 53 הערה 432.

⁵⁸³ הרב מרדכי אשכנזי שי מקפיד שהחתן יאמר זאת, היות שמנהגנו שכותבים את התנאים זמן קצר לפני החופה, ונאמר שם שהחתונה תהייה בירושלים, וזה לא התקיים בפועל, לכן צריך לפחות להזכיר את ירושלים.

⁵⁸⁴ "המנהג שהיו מרקדין לפני הכלה תיכף ביציאת החתן וכלה מחופתם מרקדי' נשים ואנשים לפני הכלה דוקא, וריקוד זה הי'ה בשביל לחבב הכלה בעיני החתן..." ('דרושי חתונה' לאדמו"ר האמצעי חלק א סוף עמוד שלט). וראה נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' ריז סעיף ח.

⁵⁸⁵ ראה להלן ע' 84 בקשר לדיוק בניגון זה.

⁵⁸⁶ התוועדויות תשמ"ה חלק ה ע' 4-2883.

חדר יחוד

חדר היחוד שייך לחלק הרוחני של החתונה⁵⁸⁷. יש לחשוב מה משמעות הדברים במחדו"מ.

יש להכין מבעוד מועד את חדר היחוד כך שיהיה באמת יחוד, כלומר, שתהיה אפשרות לנעול את הדלת מבפנים. יש נוהגים שהחתן שוכר את 'חדר היחוד' כדי שיביא את הכלה למקום השייך לו⁵⁸⁸. בכל אופן, כדאי שבעלי המקום יקנו את החדר לחתן.

מכינים מאכלים ומשקים לחתן ולכלה בתוך חדר היחוד⁵⁸⁹. על השולחן יהיו גם סידור (לברך ברכה אחרונה), ספר חסידות (להתחיל את החיים בלימוד יחד⁵⁹⁰) ולהבדיל⁵⁹¹ קופת צדקה⁵⁹², שעון ואולי גם טלפון.

בכניסה לחדר יחוד (במעמד העדים⁵⁹³) מסתיים מעשה הקניין⁵⁹⁴, ויש דעה שזוהי הכניסה לחופה⁵⁹⁵. מהכניסה לחדר יחוד הרי היא נשואה⁵⁹⁶. ולכן החתן והכלה יכוונו שהם מתייחדים לשם קנין חופה, וזוהי היא תהיה נשואה לחתן⁵⁹⁷.

המחותנים והעדים מלווים את החתן והכלה לחדר היחוד⁵⁹⁸.

לא כדאי לאפשר לצלם להכנס לחדר לפני הזוג⁵⁹⁹ (אם בכל זאת הצלם נכנס, צריכים העדים להקפיד ולראות אח"כ שהחדר פנוי ומתקיים יחוד כנדרש).

⁵⁸⁷ שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודש) חלק ה' ע' 112. 'תורת מנחם' חלק י' ע' 200 ולהלן בינספחים' ע' 37. וראה 'תורת מנחם' - דרושי חתונה' ע' רעח.

⁵⁸⁸ יסדר קידושין ונישואין' ע' נט והערה כ'. ומביא מינטעי גבריאל – נישואין' חלק א' ע' רכ הערות ט י'. שהיות ששכרו את האולם, שכרו גם את חדר היחוד, אלא שאם חדר היחוד אינו באולם (כגון בישיבה או בית מדרש וכיו"ב) כדאי לשכור את החדר מבעלי המקום [ולפי שיש נוהגים שסעודת החתונה היא של הכלה ולא של החתן (כדי שלא יהיה ענין 'נהנה מסעודת חתן ואינו משמחו...'. ברכות דף ו ע' ב)] כדאי להתדבר עם בעלי האולם שיקנו את 'חדר היחוד' לחתן. וראה גם ביסדר קידושין ונישואין' ע' מג הערה ב.

הרב י"ש גינזבורג כותב "למרות שהרמ"א וכו' עד הדה"ח והמשנ"ב שתקן מזה כליל, הנה בסי' הנשואין כהלכתם פ"ט סי"ד מביא לזה גם מקור חסידי - היעזר מקודש (=הרה"צ וכו') [כלשון הרבי בסי' המנהגים עמ' 60 ובכ"מ] בעל הא"א, מבוטשאטש), אך מאידך מביא שם מאדמו"ר הצמח-צדק בשו"ת אה"ע ח"א סי' קטו שאפילו לא ייחדו חדר מיוחד לחתן רק הביאו את הכלה לבית אביה לשם נישואין, ה"ז חופה גם לדעה זו. וא"כ, אף ששם מדובר בדיעבד, אולי אין לנו להחמיר בזה. וע"ע.

⁵⁸⁹ 'הנשואין כהלכתם' חלק א' ע' שפד. 'נטעי גבריאל' חלק א' ע' רכד.

⁵⁹⁰ ראה להלן ע' 107 ושם נסמן.

⁵⁹¹ מה שאומרים 'להבדיל' על קופת צדקה, זהו לשון הרבי בכ"כ מקומות, חלקן נסמנו להלן הערה 753 בע' 88.

⁵⁹² ראה בסיום היחידות לחתנים וכלות' ב' דר"ח מר חשון תשמ"ט ('התועודות' תשמ"ט חלק א' ע' 286).

⁵⁹³ 'הנשואין כהלכתם' חלק א' ע' שפב. 'נטעי גבריאל' נישואין' חלק א' ע' רכ-רכא. שם מובא שהחתן והכלה צריכים לראות את העדים.

⁵⁹⁴ רמב"ם הלכות אישות פרק י' הלכה ו' והלכה י"א. וראה הנסמן ביסדר קידושין ונישואין' ע' סו.

⁵⁹⁵ שולחן ערוך אדה"ז הלכות שבת סי' שלט סעיף ח'. וראה בנסמן בינטעי גבריאל – נישואין' חלק א' ע' ריט.

⁵⁹⁶ עד אז אינו חייב במזונותיה, אינו יורשה, אינו אוכל פירות נכסי מלוג, אינו זוכה במעשי ידיה וגם לא במציאתה, אינו מפר נדריה הגם שנקראת 'אשתו' מאז האירוסין (=קידושין) אך אינה נקראת 'ביתו' ואפילו שהוא כהן אינה אוכלת בתרומה (מדרבנן), ועוד מספר ענינים. משא"כ כשהיא נשואה, קיימים כל דברים הללו.

⁵⁹⁷ 'הנשואין כהלכתם' חלק א' ע' שפד.

⁵⁹⁸ אולי יש לקשר זאת עם מש"כ במאמר (בלתי מוגה) "וכיון שענין היחוד נעשה ע"י שושבינן, וכמו בענין היחוד וחתונה למטה שהוא ע"י שושבינן... שהם השושבינן שעל ידם נעשה היחוד" (ד"ה 'ויאמר ה' אל משה ואהרן בארמ"צ' ש"פ ויקהל-פקודי, פ' החודש, מבה"ח ניסן, ה'תשט"ז. 'תורת מנחם' חלק טז ע' 172).

בכניסה לחדר היחוד, על הסף, מונחת כף של כסף ממש (כף ולא כפית, עשויה מכסף ולא מצופה כסף בלבד).

החתן נכנס ראשון⁶⁰⁰ לחדר, וברגל ימין, אחרי נכנסת הכלה. יש לעבור מעל כף הכסף, ולא לדרוך עליה⁶⁰¹. אם החתן איטר רגל, ראה לעיל ע' 14.

בחתונתו של הרבי, חותנו – הרבי הקודם – מזג כוס תה לחתן ולכלה, ולאחר מכן עזב אף הוא את החדר.

החתן והכלה אוכלים ושותים בחדר היחוד⁶⁰². סעודה זו נחשבת ליום טוב שלהם, וכמוצאי יום כיפור⁶⁰³. בדרך כלל לא נוטלים ידיים בחדר ייחוד, אלא אחר כך, כאשר מגיעים לאולם.

כניסת החתן ראשון לחדר היחוד, היא גם סגולה לכך שיהיה קולו נשמע בבית, זאת בנוסף לעיקר, שהוא: **אם החתן יתנהג כדבעי, במילא יהיה קולו נשמע בבית**⁶⁰⁴.

אחרי שהמלווים עזבו, סוגרים את דלת החדר ונועלים אותו מבפנים⁶⁰⁵.

ידוע שכמו שמתחילים כך נמשך אחר כך⁶⁰⁶, ולכן כדי שתתקיים הוראת הרבי⁶⁰⁷ **"שלאחרי הנישואין ... עוסקים החתן והכלה יחדיו בלימוד התורה"**, מן הראוי שהדבר הראשון שיהיה ב'חדר ייחוד' יהיה לימוד ביחד (לפחות ענין קצר).

⁵⁹⁹ ראינו שהרבי מספר בדיוק מי נכנס לחדר היחוד מלבד הזוג, ואיך ומתי יצאו. שיחת ש"פ וישלח תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה' ע' 112. 'תורת מנחם' חלק י' ע' 200). וראה במסופר כאן סמוך בהערה 604 שהרבי אמר שחשוב מי נכנס ראשון לחדר ייחוד.

⁶⁰⁰ אין מנהגנו שהחתן מוביל את הכלה בידו לחדר ייחוד. וראה 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א' ע' ריט בהערה א' מסיים שהגם שפעם נהגו כך, מ"מ גדולי הרבנים שללו ענין זה בדורנו. בימנהג ישראל תורה – נישואין ע' קצ מביא שאין בזה צורך הלכתי, ואלו שנהגו כך זה מטעם אחר.

⁶⁰¹ 'ספר המנהגים' ע' 76. שיחת י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה' ע' 112. 'תורת מנחם' חלק י' ע' 200 ולהלן בינספחים ע' 37).

⁶⁰² רמ"א 'אבן העזר' סימן נה סעיף א.

⁶⁰³ 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א' ע' רכד. ובמקומות המסומנים בהערות שם.

⁶⁰⁴ דברי הרבי המובאים ביטהרה כהלכה' פרקש חלק א' ע' קנ הערה 43. וממשיך: אם שכח זאת בחדר ייחוד, אזי כשנכנסים לבית, שיכנס החתן ראשון וקודם לכלה. ומביא שהרבי לא ממליץ לנהוג במנהג שהחתן דורך על רגל הכלה בחופה. המנהג מובא בספר'חיסד לאברהם' (מעין רביעי נהר מח) ובימדרש תלפיות' ענף חתן וכלה (נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'ליקוט מספרים') ויש שם גם **עצה פשוטה שמבטלת את הסגולה** הזאת (המנהג מובא גם בספר 'שני המאורות' מהרה"ח ר' אייזיק מהומיל). בחוברת 'הערות וביאורים - אוהלי תורה' בגליונות 905 - 907 יש דיון בזה אבל אנו יש לנו רק דברי בן עמרם למעשה בפועל, וכפי שמעיד שם בעל המעשה (הרב יהודה משה קלאפמאן, תושב השכונה. שכותב שם בגליון 905 ח"י אלול פ' תבוא תשס"ה מובא גם ב'התקשרות' תשי"ד פ' בשלח תשס"ח). אלה הם דבריו:

והנה קודם חתונתי בחודש אדר שני תש"ל זכינו אני וזוגתי תחי' להיכנס לכ"ק אדמו"ר ליחידות. שאלתי כמה שאלות ואחת מהן היתה האם נכון לקיים המנהג שראיתי בספרים, שהחתן ידרוך על רגל הכלה בשעת החופה.

וענה לי כ"ק אדמו"ר בשביל מה צריך בכלל סגולות?! (וכמדומני שעשה תנועה של תמי"ה) ואמר לי שאם אתה תהיה הבעל בית כמו שאתה צריך להיות, אז ממילא אתה תהיה הבעל בית! וכן אמר שזה ענין בלתי צנוע!!

ואחר הנ"ל אמר לי כ"ק אדמו"ר: שאם בכל זאת אתה רוצה סגולה אני אתן לך סגולה, וצוה עלי להיכנס לחדר ייחוד ראשון, ואם אשכח (להיכנס הראשון, בחדר ייחוד) אזי כשנגיע להדירה שלנו - לאחרי החתונה - אכנס אני תחילה.

ביהערות וביאורים – אהלי תורה' מס' 958 ש"פ שמיני-פרה תשס"ח ע' 66 מביא מקורות בעד ונגד ולבסוף השערה, שמדובר בהוראה פרטית ומנסה לנמק לדעתו, ולפועל כותב לשאל רב. וראה 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א' ע' ריז ומה שמביא בענין זה בימנהג ישראל תורה' נישואין ע' קצא והמסקנה היא שלא נוהגים כך. ב'התקשרות' תשז' (פ' תרומה תשס"ח) כותב הרב ש.ד. חייקין שלהוראה שקבל הרב חדקוב ז"ל מהרבי הקודם יש מקורות, אך שואל כיצד מסתדר עם ההוראה הנ"ל של הרבי. (ביהתקשרות' תשט מנסה לתרץ את השאלה). בהערת המערכת שם מביא עוד מקורות ואת דברי אלו שכותבים שסגולה זו נאמרה לאנשים מיוחדים בלבד.

בהמשך, בהערת המערכת שם, מציינים ל'תורת מנחם' (חלק ז' ע' 315 הערה 60 [שיחות קודש' חלק ד' ע' 149] 'תורת מנחם' חלק טו ע' 162) **שיש דברים שלא צריך להדר בהם**. וכך בקשר למה שמובא בכתבי האריז"ל (שער הגלגולים הקדמה כ. ועוד) ש"הבעלי תורה אשר בדור הזה", דרא דעקבתא דמשיחא (ש"הם בחי' אנשי דור המדבר"), "נשותיהם מושלות עליהם", [לפי שבדור המדבר לא חטאו הנשים בעגל, וגם הקדימו ליתן נדבתן לעשיית המשכן] – שלא צריך להדר בזה, ואין להתחיל מצד "נשותיהם מושלות", אלא מצד ה"בעלי תורה" ... ע"ד שצריכים להתחיל מצד ה"תלמיד חכם" ולא מצד ה"אחד משמונה שבשמינית".... (ראה גם לקו"ד ח"ד תשעה ע"ב ב'במתורגם חלק ה' ע' 1170), 'בישיחות קודש' חלק ג' ע' 130 ב'תורת מנחם' חלק ד' ע' 218 וחלק יד ע' 279).

[יוצא מכל הנ"ל שיש שתי הוראות ביחידות: אחת מהרבי הקודם, והשנייה הוראה מהרבי. הדיון הוא איזו משתיהן תקיפה לגבינו?!].

⁶⁰⁵ 'סדר קידושין ונישואין' ע' ס בשם 'שיירי כנסת הגדולה' אורח חיים ס"י שלט סק"י, וזהו ייחוד גמור.

לא שמעו בחב"ד, בליובאוויטש, (לא רואים זאת בשום שיחה ומכתב, או בתיאור אחר של חתונות בבית הרב) על הנהגה שהחתן יתן לכלה טבעת נוספת (טבעת יהלום) מתנה בחדר היחוד. אולי מישהו רוצה להביא הנהגה כזו ממקום אחר, אך לא נהגו כך חסידים עד עתה⁶⁰⁸. בפרט יש לזכור את דברי הרבי שחדר היחוד, הוא בחלק הרוחני של החתונה⁶⁰⁹. אחד החתנים⁶¹⁰ שאל את הרבי אם יש מנהג חב"ד לתת מתנות בחדר יחוד ונענה "תלוי אין פארשידענע מנהגים און יעדער קען טאן ווי ער וויל" (=תלוי בחילוקי מנהגים וכל אחד יכול לעשות כרצונו).

כאשר נמצאים בחדר יחוד צריך לזכור, שהקהל בא כדי לקיים את המצווה⁶¹¹ לשמח חתן וכלה. ולכן החתן והכלה משתדלים לא להתעכב בחדר היחוד, ולחזור לאולם כמה שיותר מהר (יש ידידים וקרובים שאינם יכולים להשאר זמן רב בחתונה, ישנם כאלו שבאו מרחוק, ויקח להם זמן רב עד שיחזרו לבתיהם, ולכן השהייה בחדר היחוד צריכה להיות קצרה ביותר).

העדים ממתנינים מחוץ לחדר היחוד מספר דקות (שמונה דקות, או לפחות חמש דקות⁶¹² לדעת הרב מרדכי שמואל שי' אשכנזי מספיק שלש דקות⁶¹³) לפי הוראת הרב מסדר הקידושין.

הרה"ח ר' יהודה צבי שי' פאגעלמאן (וואוסטר), אשר התחתן ביי"ג תמוז תש"ז, סיפר⁶¹⁴ :
 בחתונתו נכח הרבי, ואחרי שנכנסו החתן והכלה לחדר יחוד, חיכה הרבי בפרוזדור (לא רחוק מחדר היחוד), עם מעטפה ביד.
 אחרי שהחתן והכלה יצאו מחדר יחוד, ניגש הרבי אל החתן ומסר לו את המעטפה, ושאל בתמייה (ואולי עם חיוך): "אזוי ליינג?!!" (=כל כך ארוך?!). החתן מספר שהוא הייה בחדר יחוד סך הכל 9 דקות!!!

לפני היציאה מ'חדר יחודי יש לברך ברכה אחרונה על מה שאכלו ושתו⁶¹⁵.

לפני שמגיעים מחדר יחוד לאולם כדאי לעמוד בקשר עם האחראי באולם ולוודא שהקהל כבר אחרי המנה הראשונה. כדי שהקהל יקום לרקוד ולשמוח עם החתן והכלה בבואם לאולם.

באם החתן לא התפלל תפילת ערבית לפני החופה יש אפשרות לעשות מנין סמוך ל'חדר יחוד', לפני שהולכים לאולם לסעודה, או אחרי סבב הריקודים הראשון, כאשר הקהל מקבל את המנה השנייה בסעודה.

אין מקור לשמועות שונות ומשונות אחרות בקשר להתנהגות אחרת בחדר יחוד.

⁶⁰⁶ נסמן ב'לקוטי שיחות' חלק כ ע' 556 בהערה. וראה גם בדומה לכך במאמר ד"ה 'לכה דודי תשי"ד סעיף ד, שהמחשבה דיבור ומעשה הראשונים (בכל יום) פועלים ואחריהם נמשכים המחדו"מ שאחר כך (במשך כל היום).

⁶⁰⁷ נסמן לעיל הערה 125 בע' 18

⁶⁰⁸ ראה גם 'שמחת עולם' ע' 82. זאת למרות המוזכר ב'נטעי גבריאל – נישואין' חלק א ע' רכד סוף הערה כו. אין צורך להעמיס על החתן ומשפחתו הוצאה גדולה נוספת לשאר הוצאות החתונה. כדי למנוע הפתעות כדאי לבדוק את הענין לפני החתונה, ולדאוג שהכלה לא תחשוב שנתנית טבעת כזו, הוא ענין הכרחי בחתונה, וכן שמשפחתה וחברותיה לא יעשו מכך מהומה. לפני שנים רבות היו חתנים שחשבו שזה ענין חיובי, אך אחרי זמן הענין פסק. זאת בפרט לאחר השיחה החריפה של הרבי, שלא לתת טבעת אירוסין (נסמן לעיל הערה 146 בע' 20).

⁶⁰⁹ יש לדון בענין, שהרי אם הכלה יודעת ומצפה לקבל טבעת יהלום, אולי לא סומכת דעתה לגמרי על טבעת הקידושין, ולא נגמר הענין אלא ע"י היהלום. דבר זה עלול ליצור כמה בעיות ושאלות בענין.

⁶¹⁰ בעת קבלת הסידור מידו הקדושה, כנראה ביום כ"ג כסלו תשמ"א. מובא ב'שערי נישואין' ע' רפט בשם 'תשורה לשמחת נישואין' וראה גם 'שמחת עולם' ע' 82.

⁶¹¹ נסמן להלן בהערה 666 בעמוד 79.

⁶¹² 'סדר קידושין ונישואין' ע' ס.

⁶¹³ כך אמר לי אישית.

⁶¹⁴ מפי מישהו ששמע ממנו באופן אישי. נוסח דומה כותב ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי בספרו ע' 35: "לאחר החופה חיכה רבינו, כנראה, עד שיצאו מחדר היחוד". כשיצאו, שאל את החתן: "מהו מקור המנהג להיות זמן רב כל-כך בחדר יחוד?" ונתן לו המחאה על-סך תשע דולר (חצי ח"י) לפני שהלך לדרכו".

⁶¹⁵ 'נטעי גבריאל – נישואין' חלק א ע' רכה. וראה שו"ע אדה"ז ס' קעד סעיף ו. 'סדר ברכות הנהנין' פרק ד סעי' יא-ג.

האולם והכנות טכניות

הרבי הורה ואף ציוה לפרסם "לעשות חתונה גדולה ברוחניות ו(ע"פ רוב זה קשור בקטנות החומריות וקטנות בהידורי העולם מלשון העלם והסתר)..."⁶¹⁶.

הרבי ממליץ על אולם לא יקר, ולא להרבות במוזמנים⁶¹⁷.

"א"כ יעשו בהקדם. ואין ענין בכלל לבזבז מעות על הוצאות חתונה. והלואי שיזכו להראות דרך לאברכי אנ"ש שי' – אשר חתונה חסידותית היינו בהרחבה בכל ענינים הרוחניים והרחבה אמיתית, ויקר ממונם של ישראל להשתמש בו – לא בשביל להראות לפי [=פלוני] שכאן היו פרחים גשמיים – יותר מאשר אצל פי וכיו"ב. כ"א שהרבו החו"כ [=החתן והכלה] שי' בצדקה לפני החתונה ובזמנה ועוד ועוד"⁶¹⁸.

חשוב שתהיה הפרדה מלאה בין הגברים לנשים. רצוי שיהיו שני אולמות, ובאם הסעודה מתקיימת באולם אחד, צריכה להיות מחיצה חזקה וגבוהה (כך שכאשר המשמחות תרמנה את הכלה במהלך הריקודים, הכלה לא תיראה באגף הגברים). יש למנוע כל אפשרות של פתיחת והזזת המחיצה במהלך כל החתונה, לכן המחיצות צריכות להיות קשורות או נעולות בצורה חזקה.

יש לבדוק אם לאולם יש אישורים ותעודות מתאימות להפעלתו. יש לוודא שיש למקום שני אישורים, רישיון עסק (שזה בסמכותה של הרשות המקומית) והיתר בנייה שהפעילות מתאימה למבנה ולשימוש – (את זה נותנת הועדה המקומית לתכנון ובנייה של משרד הפנים). קרו מקרים לא מעטים שהמקום נסגר לפני החתונה, כי לא היו אישורים מתאימים. בעלי המקום יודעים מהענין ונוטים להעלים את הבעיה. יש לבקש ולראות תעודות חתומות ומאושרות כחוק. הרשימה נמצאת באתר משרד הפנים ומתעדכנת בכל 15 בחודש. (כותבים בגוגל: "GOV גני אירועים ללא היתר")

יש פרטים נוספים שצריך לבדוק בעת בחירת האולם. ראה לעיל בפרק 'סעודת החתונה' (עמוד 78). ובפרט לשים לב למקום וצורת החופה (עמוד 52), שאפשר להיות לכיוון ירושלים, ושיש מקום מתאים לנטילת ידים כדלהלן.

באולם צריכים להיות מקומות מתאימים לנטילת ידים לסעודה, מקום הנטילה ימצא בסמוך למקום האכילה, כמתאים להלכה בשולחן ערוך, עם ספלים (שלימים)⁶¹⁹ ומגבות כמנהג החסידים. הן לגברים והן לנשים⁶²⁰ בנפרד (בלי לסמוך על הקלות בהלכה⁶²¹). ויתורים, קולות, היתרים ו'בדיעבד' בהלכות נטילת ידים, אינם נחשבים לזכות עבור החתן והכלה שיחיו). ראה להלן ע' 80.

⁶¹⁶ 'אגרות קודש' חלק טז ע' מ. 'לקוטי שיחות' חלק יד ע' 305. 'אגרות קודש' חלק יח ע' קלא וע' רז. חלק יט ע' שצד. וראה ב'שידוכים ונישואין' ע' 192-193 [146-149] עוד מספר מקורות בענין זה. 'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קז ואילך. וראה גם שיחת מוצאי ש"ק פי' בשלח י"א שבת תשכ"ד אות ט. הנחה בלתי מוגה (שיחות קודש' [מהדורה ישנה] תשכ"ד עמוד 154. 'תורת מנחם' חלק לט ע' 10 וע' 44 מובא ב'ילקוט י"ד כסלו תשל"ט ע' 191. 'שידוכים ונישואין' ע' 221 [170]). ולהלן ב'נספחים' ע' 126. וראה 'אגרות קודש' חלק ל ע' ל.

⁶¹⁷ מספר מכתבים בענין זה מובאים ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ד עמוד קז ואילך, ועוד. וראה בחריפות בר"ד מיחידות להרה"ח ר' ניסן מנחם ז"ל תשי"ט (שיחות קודש' [מהדורה ישנה] תשי"ט ע' רכה. מצורף להלן ב'נספחים' ע' 22).

⁶¹⁸ 'מאוצר המלך' חלק א ע' 307.

⁶¹⁹ יש המפקפקים אם אפשר ליטול ידים בכוס חד פעמית. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' קצה בהערה טז. ב'שולחן ערוך הקצר' (וייס) חלק ב ע' 396 נסמנו ספרים העוסקים בדין כלי חד פעמי לנטילת ידים ולכוס קידוש.

⁶²⁰ הרבי אומר בשיחה: "כפי ששמעתי - שיש בתים שגם נשי ובנות ישראל מהדרות ליטול ידיהן באופן האמור (י"מיט א האנטוך אויף דער פלייצע"...)". י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודש' חלק ה ע' 111. 'תורת מנחם' חלק י ע' 197 ולהלן ב'נספחים' ע' 36). וראה גם 'התועדויות' תשמ"ג חלק א ע' 584.

⁶²¹ אם אין מקום קרוב וסמוך ומוכרחים ליטול ידים רחוק ממקום האכילה, רצוי לנגב את הידים באולם, כי באופן זה יש פחות הפסק. ישנו פתרון נוסף, לקחת מעט פת למקום הנטילה, אולם פתרון זה הינו בעייתי, כיוון שאז לא אוכלים כזית במקום בו ברכו "המוציא"..." 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' רלא. וראה מה שכתב עוד ב'הערות וביאורים' – אהלי תורה' מס' 815 ש"פ תצוה תשס"ו ע' 66. בענין זה כותב הרה"ח ר' יוסף שמחה גינזבורג. 'שיחת השבוע' 748 י"א באייר ה'תשס"א:

שאלה: הכיורים לנטילת ידים בהרבה מאולמי השמחות ממוקמים מחוץ לאולם. האם אין בכך משום 'הפסק' בין הנטילה לברכת 'המוציא'?

תשובה: לכתחילה יש להקפיד שלא להפסיק בין נטילת ידים לברכת 'המוציא' אפילו בשהיית זמן קצרה "כדי הילוך כ"ב אמה". כל-שכן בהליכה לחדר אחר, אפילו בזמן קצר יותר. אין לדבר בינתיים אפילו בדברי תורה (אבל מותר לדבר בצורכי הסעודה, כגון לבקש שיביאו מלח וכדומה).

רצוי שתהיה תמונה גדולה של הרבי באולם⁶²².

אפשר לתלות בכניסה לאולם או באולם עצמו, פתגמים הקשורים לתוכן המרכזי של החתונה. מספר דוגמאות אפשר לראות להלן בינספחים' ע' 177. (אין צורך להעתיק לכרזות את פירות המקורות שמצויינות שם בהערות שוליים).

בעת סידור האולם, יש להכין שני 'שולחן נשיאות'⁶²³ (נפרדים) עבור המלך והמלכה, החתן והכלה, סביבו ישבו גם ההורים הרבנים וקרובי משפחה חשובים. כמובן שמושב החתן בעזרת הגברים ומושב הכלה בעזרת הנשים, בלי חיבור בין השולחנות.

יש לדאוג מבעוד מועד ולהכין את חדר היחוד שיהיה באמת יחוד. ותהיה אפשרות לנעול את הדלת מבפנים. יש נוהגים שהחתן שוכר את 'חדר היחוד' כדי שיביא את הכלה למקום שלו⁵⁸⁸, בכל אופן כדאי שבעלי המקום יקנו את החדר לחתן.

התזמורת

התזמורת ומערכת ההגברה תהיה ערוכה בעת הליכה לחופה, בחופה (כולל השמעת שיחה של הרבי ושני מיקרופונים (כדלהלן)), אחר החופה ניגוני שמחה וריקוד, בעת הסעודה, ובעת שבע ברכות בסיום הסעודה.

יש לבדוק אצל התזמורת, כמה זמן, כמה שעות הם ינגנו בלי תוספת מחיר, ולפי זה יש לקבוע את זמן ההתחלה, כדי שלא יהיו הפתעות, והתזמורת תתקפל בשעה מוקדמת מדי, וכאשר יש עדיין קהל שמח ורוקד וכו'. יש גם לבדוק ולבקש שהמחיר שנקבע כולל דיסק הקלטה פנימית של כל מה שהושמע במערכת ההגברה.

בעת ההליכה לחופה התזמורת מנגנת את ניגון 'ארבע הבבות'. כלי זמר לפחות כלי אחד מלווים את והחתן והכלה השושבינים בהליכתם לחופה, בעת ההקפות ולפני כן בהליכה לכיסוי הכלה⁶²⁴.

הזמר שהוזמן לחתונה כל עת ההליכה לחופה, ובשעת ההקפות ישיר את ניגון ארבע בבות.

מיד אחר החופה מושמעת מוזיקת ריקוד שמחה, כל זמן שרוקדים ועוד קצת. בדרך כלל מנגנים את הניגון 'מהרה ישמע'. וראה לעיל ע' 69 ולהלן ע' 86 בהערות שם. יש ל מראש שהמוזיקה אחרי החופה לא תפסק מיד אלא תמשיך לפחות כל זמן שהחתן והכלה נראים במקום והולכים לחדר יחוד.

באם אין מנגן בכלי נגינה נייד ואין אפשרות להשמיע את התזמורת בכל הדרך לחופה אז צריך להכין טייפ חזק עם בטריות, ולהשמיע בו את ניגון ארבע בבות. צריך להכין לשם כך קלטת בה הניגון חוזר על עצמו מספר פעמים, או להכין תקליטור מתאים.

בדיעבד, גם אם המתין הרבה ואף אם הפסיק ממש בינתיים, יצא ידי חובת נטילת ידיים, ובלבד שלא יפליג בדברים, או יעסוק בנושא אחר, כדי שלא יבוא לידי היסח-הדעת. אם הסיח דעתו, יצטרך ליטול בשנית את ידיו לסעודה. יש שהנהיגו להביא פרוסת לחם סמוך לפינת הנטילה כדי לברך עליה 'המוציא' מיד לאחר נטילה, לאכול 'כזית', ולחשוב בשעת מעשה על המשך הסעודה באולם. אבל בדרך-כלל מוטב להגיע למקום הישיבה באולם, ורק אז לברך כראוי ולבצע בניחותה וביישוב-הדעת על פת שלמה.

עצה טובה לצמצום 'ההפסק' שבהליכה ממקום הנטילה למקום הישיבה באולם, היא על-פי דברי 'בית חדש', ש"כ מה שמפסיק בניגוב בין נטילה להמוציא אינו נחשב הפסק, אפילו אם שהה הרבה". על-כן אפשר לברך מיד 'על נטילת ידיים', לשפשף את הידיים זו בזו, ולהתחיל לנגבן לאט-לאט תוך כדי הליכה, עד שסיום הניגוב יהיה במקום הישיבה.

מקורות ברכות מב, א. ירושלמי ברכות פ"א ה"א. טושו"ע או"ח סי' קנח, קסו, נו"כ ושו"ע אדמו"ר הזקן שם.

⁶²² אודות ראייה וההסתכלות בתמונתו של הרבי ראה באריכות בחוברת "התמים" גליון יז (אדר-ניסן) תשס"ב ע' 46-51 [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת: PDF מתוך חוברת התמים].

⁶²³ 'הנשואין כהלכתם' חלק ב' ע' תיא ובמסומן שם, וע' תקצג. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב' ע' רל. וראה המסומן ב'אנציקלופדיא תלמודית' חלק יח ערך חתן וכלה טור של ובהערות שם ומה שמביא מהגמרא מועד קטן דף כח ע' ב. וראה ב'קיצור מרשימת ר' שמואל זלמנוב ז"ל מחתונת הרבי': 'בראש השלחן – ע"פ ציווי ק"ש ולמרות בקשת החתן – החתן, מימינו ק"ש... (נדפסה ב ספר התולדות הרבי הקודם חלק ד ע' 13 ואילך. "תורת מנחם" - דרושי חתונה' ע' רעה. 'ימי מלך' חלק א ע' 270).

⁶²⁴ השמועה היא שאחרי אחת החופות ב-770 שאל הרבי (שכנראה לא הייה מסדר הקידושין) את המזכיר למה אין כלי נגינה? כשנאמר שהמחותנים חסרי אמצעים, הרבי מסר סכום כסף וביקש לדאוג מיד לתזמורת (וראה 'כפר חב"ד' גליון 787 (י"ב כסלו תשנ"ח, ע' 34).

ראה להלן עמוד 85 ואילך ובהערות שם, אודות הנגונים והשירים. צריכה להיות גם הקפדה מיוחדת בבחירת 'מוזיקת רקע'. הכוונה למוזיקה שקטה בעת הסעודה, וכן בהמתנה לפני החופה, ולפעמים גם לפני חזרת החתן והכלה מחדר יחוד. גם בזה צריכים להיות **ניגוני חב"ד** בלבד, ולא ניגונים זרים (יש לצערנו תזמורות המשמיעות ניגוני גויים ממש ר"ל). יש לדבר ולעמוד על כך במפורש, כאשר מזמינים את המנגנים לחתונה.

מערכת הגברה

(רצוי מאוד שבחופה יהיו **שני** מיקרופונים. אחד עבור המנחה ואחד לרב ולמכובד, האומר ברכות כתובה וכו', כדי שלא תהיה טרדה של העברת המיקרופון). רצוי ואפשרי לעשות שימוש במיקרופון **אלחוטי**, כדי שהחוטים לא יפריעו לעומדים תחת החופה.

כדאי מאוד שתעשה הקלטה ישירה של מהלך החופה, מתוך מערכת ההגברה (גם אם מצלמים וידאו מהחופה, נעים לשמוע את החופה בקלטת שמע (אודיו)).

יש לדאוג מבעוד מועד להכין טייפ וקלטת של שיחת הרבי (וכבל שמתאים לחיבור למערכת ההגברה)⁶²⁵.

במקרה הצורך⁶²⁶ יש להכין מראש אפשרות לשדר את מהלך החופה והברכות לטלפון הסלולרי ממערכת ההגברה. וכן יש להכין אפשרות להשמיע דרך מערכת ההגברה, ברכות ואיחולים מטלפון נייד במהלך הסעודה.

בימינו יש גם אפשרות להעביר בתקשורת את מהלך החופה בשידור ישיר, עבור חברים וקרובי משפחה שמעבר לים. שם החברה אינטרמדיה, ומס' הטלפון שלה 050-6620770 www.intermedia.co.il

שיחה מיחידות לחתנים וכלות⁶²⁷

בדרך כלל משמיעים יחידות לחתנים וכלות המדברת גם בענין שהזמן גרמא וגם בעניני הגאולה האמיתית והשלימה.

רצוי לבחור יחידות מתאריך ופרשה סמוך למועד החתונה. טבלת היחידויות לחתנים וכלות (מעל שבעים במספר) נמצאת בדף המצורף בהמשך חוברת זו, לחלק מהיחידויות יש פירוט של מספר נקודות. יש לבדוק ולבחור שתושמע 'יחידות' כזו שלא מוזכר בה תאריך או פרשת שבוע וחג, שאינן סמוכים למועד החתונה.

חשוב לבחור שיחה שאינה ארוכה מדי בהתאם לקהל המוזמנים.

כדאי שהמנחה יקרא שנים או שלושה משפטים שהם קיצור דברי הרבי וברכותיו בשיחה המושמעת.

אם החתן והכלה וההורים (או חלק ניכר מהאורחים) אינם מבינים אידיש, רצוי לתת להם קודם לכן דף עם תרגום של השיחה, שתושמע בעת החופה.

רצוי ביותר להתאמץ ולהכין את היחידות בוידאו, עם כתוביות תרגום לעברית על המסך, כך שקהל יבין את דברי הרבי. הדבר חשוב במיוחד באם חלק מהנוכחים אינם מבין אידיש, וגם זכות גדולה היא לחתן ולכלה, שיראו את הרבי, אנשים מהקהל שאינם רגילים בזה.

רצוי שהמסך יעמוד לפני החתן והכלה, כדי שהחתן (אם ירצה) יוכל לראות את הרבי. אבל שיהיה באופן שגם הקהל יוכל לראות.

⁶²⁵ לרוב אין לאחראי על מערכת ההגברה ציוד כזה – ויש לסכם/להביא מראש.

⁶²⁶ כשיש קרובי משפחה וידידים חשובים הנמצאים מעבר לים.

⁶²⁷ אודות היחידויות ראה לעיל עמוד 33.

המסך עליו מוקרנת היחידות, צריך להיות במקום גבוה, מעל גובה ראשי האנשים, כדי שהעומדים בסמוך לא יסתירו את התמונה והתרגום שנמצא לפעמים בתחתית. כך יזכו כולם לראות, גם אלו שאינם עומדים בסמוך. יש לבדוק אפשרות שיהיו מספר מסכים עליהם תוקרן היחידות כך שכל הקהל יוכל לראות ולא רק לשמוע.

את היחידות מקרינים/משמיעים בתחילת החופה. לפני קריאת המכתב של הרבי⁶²⁸ (קלטת וידאו של יחידות לחתנים וכלות ניתן להזמין במערכת 'לראות את מלכנו' 03-9606094). יש קלטות וידאו מוכנות (יש גם תקליטורי DVD) עם כיתוב בעברית. מהיחידות לחתנים וכלות שבט תשמ"ז. (ברור מאוד). שבט תשנ"ב (היחידות האחרונה בינתיים). סיון תנש"א. אפשר גם להזמין במיוחד הקלטה עם תרגום מיחידות אחרת כפי הנצרך. כדאי לבקש קלטת שכיתוביות התרגום נמצאות בחלק העליון של התמונה, ולא בתחתית התמונה, כדי שתרגום לא יוסתר על ידי הצופים שעומדים קרוב למסך (לפעמים אפשר לקבל את שירותיו של הצלם שהוזמן לחתונה שיקרין, אך צריך להשיג קלטת מתאימה. ולחילופין אפשר לשכור את שירותיו של ר' דובער גורביץ ש"י מנחלת הר חב"ד, שיבוא עם קלטת וכל הציוד הנחוץ ויקרין בחופה. 0544858351. 088503517). שירות דומה אפשר לשכור אצל ר' יודי ריבקין ש"י מכפר חב"ד 0523960550.

יחידות המתאימה להקרנה נמצאת בתקליטור בתיקיה 'וידיאו' בשם 'יחידות לחתנים וכלות כתוביות למעלה'. אם משתמשים בזה, מן הראוי לשלוח תרומה למפיקים 'לראות את מלכנו', ת.ד. 548 כפר חב"ד מ. 60840.

צלמים ותמונות

בכלל כפי שרואים בשיחות⁶²⁹ אומר הרבי: "...בחתונה הראשונה, חתונתו של אדם הראשון... לא זו בלבד שלא היו תמונות צבעוניות, אלא אפילו תמונות ב"שחור לבן" לא היו... אלא הי' **כולו טהור**, ואעפ"כ היתה החתונה בהצלחה!..." ויש שם בשיחה לשונות חריפים בענין⁶³¹.

מעניינת העובדה שאין (בידינו) שום תמונה מהחתונה של הרבי, למרות שהיתה אפשרות לצלם, כי הרי יש תמונות של הרבנית מאותו היום.

בחתונות שהרבי סידר קידושין אחד התנאים הייה הגבלת מספר הצילומים. בתחילה הייה מותר לצלם רק תמונה אחת ואחר כך הרבי הסכים לסדר את הקידושין עם "תנאי שלא יצלמו יותר משלוש תמונות, ויותר טוב רק שתיים"⁶³².

החתונה היא ענין הנוגע לכל היהודים כולם, ואינם רק ענין פרטי של החתן והכלה והמשפחות. דבר זה צריך להתבטא גם בלבושיהם וצורת הופעתם של הצלמים. שגם הם יהיו בבגדים חגיגיים, ולא בלבושי עבודה פשוטים.

יום החופה הוא יום חשוב במיוחד, בו נמחלים כל עוונותיהם⁶³³ של החתן והכלה, ונחשב עבורם כיום כיפור⁶³⁴ כללי עבור כל החיים, ולא רק של שנה אחת כיום כיפור שבכל שנה. את היום הזה הם משתדלים להקדיש כמה שיותר להכנות רוחניות. והם צמים ביום זה. לכן על הצלם להשתדל כמה שפחות לטלטל את הכלה לפני החופה ממקום למקום, לשם צילומים, ושזה יקח כמה שפחות זמן. מלבד מה שהכרחי ביותר, או לפי בקשת הכלה.

⁶²⁸ נהוג שהחתן והכלה נכנסים ליחידות אצל הרבי לפני החתונה, לכן מתאים שהיחידות תושמע בתחילת החופה.

⁶²⁹ שיחת כ"י מנ"א תשי"ד סעיפים י-יא (שיחות קודשי' חלק ה' ע' 392-393 'תורת מנחם' חלק יב עמוד 154) ולהלן בינספחים' ע' 19.

⁶³⁰ ראה גם ינטעי גבריאל' נשואין חלק א' ע' קלא.

⁶³¹ ראה בשיחה שמשומנת לעיל בהערה 629 שהרבי התבטא: "...תמונות צבעוניות 'רחמנא ליצלן'".

⁶³² מספר החתן ר' מרדכי זאיאנץ: כשנכנסתי ל"יחידות" לפני החתונה ביקשתי שזוכה שהרבי יסדר את הקידושין, ועל זה ענהו "יעי", והוסיף מיד: "אָבער מיט אַ תנאי - ניט נעמען מער ווי דריי בילדער, אדער בעסער נאר צוויי". לחתונה הזמנתי חברה להסריט את האירוע (שכן המנורות של הצלמים בילבלו את רבינו בעת החופה, אבל לא ההסטרות), וכשיצא רבינו לחופה והבחין בזה, חיך חיוך קל (מובא בספרו של ר' אליעזר יהושע ש"י זאקליקובסקי ע' 221).

⁶³³ נסמן לעיל הערה 403 בעמוד 51.

⁶³⁴ ראה לעיל בע' 45 ובהערה 341 שם. וראה גם בהערה 439 בע' 54.

בשום אופן לא יתכן שצלם גבר, יגע בכלה או בבגדייה כדי שתעמוד או תשב בצורה שלפי דעתו מתאימה לצילום. הוא יכול לומר ולהסביר אבל לא לנגוע בה.

בכלל יש לדעת שהצלם עובד אצל החתן והכלה, ולא הם עובדים אצלו. ולא לכל מילה שלו צריך לציית, היא לא קודש. יש לשמור על הצניעות, בפרט בזמן מיוחד וקדוש של החתונה.

מסדר הקידושין הוא **הרב** (בעזרת המנחה) **ולא הצלם**. יש להסביר זאת לצלם כאשר מזמינים אותו לעבודה בחתונה.

יש להזהיר את הצלמים **שלא להפריע למהלך החופה**. שלא תהייה התערבות שלו, לא בקביעת מקום וכיוון העמידה של הרב החתן והכלה והאחרים, או הפרעה ע"י סינוור העומדים תחת החופה. עדיף לצלם מרחוק, בלי פלש ובלי פרוז'קטור. בשום אופן **לא יזיזו** הצלמים את הרב, את ההורים, העדים או את אומרי הברכות והידידים⁶³⁵, ובטח שלא יסובבו אותם לכיוון המצלמה. הברכות נאמרות בשליחות החתן והכלה, שהם המחויבים בברכות, ואיך יתכן שהמברך יפנה את גבו לחתן?!

יש לדאוג מראש שהצלם ואנשיו לא ידחקו את עצמם לרגלי החתן והכלה. יש להזהר שלא לצלם את פני הכלה בעת שמרימים את הכיסוי שעל פניה כדי לטעום מכוס היין⁶³⁶. צריך להזהיר את הצלם שלא יביע דעות בניהול החופה. היו מקרים שבגלל הדחיפות (ג) של הצלמים, שמלת הכלה התלככה מהיין, והיתה מכך עוגמת נפש. זו סיבה נוספת להזהיר את הצלמים שלא יכנסו לחופה.

יש להדריך את הצלם לצלם את קרובי המשפחה וידידים ואורחים חשובים, בעת הסעודה והריקודים. הצלם אינו מכיר את האורחים החשובים למשפחות, ויש לכוון אותו לצלמם.

רצוי מאוד להשתדל שאם מצלמים בעזרת הנשים, זה יעשה על ידי אישה הצלמת, ולא ע"י גבר. ויש לדאוג שהצלמת תהייה לבושה בלבוש צנוע.

גם אם עושים (ח"ו) וידאו. אזי שלא יהיו צלמים גברים באולם הנשים.

בהקלטת הוידאו ועריכתו צריך להתכונן לכך שיהייה דיסק או קלטת בלי ריקודי נשים. אפשר להכין קלטת או דיסק נוספים מיוחדים בהם רואים את ריקודי הנשים והבנות. אבל אין שום ענין שגברים (גם לא בני המשפחה) יצפו אחר כך בריקודי נשים. זה היפך הזכות של החתן והכלה. נוסף לכך יש להזהיר את עורכי הוידאו שלא יוסיפו ניגונים לא חבידיים ובפרט לא קול אשה שרה. כדי שלא תהייה עגמת נפש רבה מזה.

כמו כן יש להזהיר את עורך הוידאו שלא להבליט ע"י צילום מיוחד את האוכל ושולחנות האכילה כדבר חשוב ביותר, עיקרה של החתונה אינו ההיבטים הצדדים הגשמיים וחומריים, אלא העיקר הוא הצד הרוחני ושמחת המצווה.

החתן והכלה בודאי נוהרים בצניעות. אך היו צלמים שלאחר החתונה ערכו ועיבדו תמונות ויצרו שילובים שונים, חלקם שילובים בלתי צנועים, ולפחות לא מהודרים.. למרות שבזמן הצילום הם צילמו את החתן בנפרד ואת הכלה בנפרד בצורה תמימה, בלי שהם יוכלו לשער מה יעשו מהתמונות, ואחר כך הצלם שילב את שתי התמונות לצורה שבודאי החתן והכלה לא היו מסכימים להצטלם כך. לכן יש להזהיר את הצלם שלא יעשה כך. יש לזכור שברבות הימים גם ילדי החתן והכלה יראו את התמונות, וצריך שלא יתביישו מתמונות מסוימות.

על המזמינים את הצלם לדעת מראש בצורה ברורה מה כולל המחיר עליו סוכם עם הצלם. כדי למנוע אחר כך דרישה לתשלום נוסף עבור עריכת דיסק התמונות, אלבום או תמונות מעוצבים וכדומה. דבר מקובל וברור היום, לקבל מהצלם דיסק ובו כל התמונות שצולמו בחתונה, באיכות המתאימה לעשות עותקי התמונות בכל חנות צילום.

⁶³⁵ ראה לעיל ע' 59 בשם הרבי, שהידידים שבאים לשמח את החתן והכלה, בכוחם לפעול ברכות [והינם חשובים כפי שהפולישערס מחשיבים את החתן].

⁶³⁶ שהרי כל המטרה של כיסוי פני הכלה בהינומא מבד בלתי שקוף כדי שלא יראוה בעת החופה, מטעמי צניעות, ומדוע צריך לצלם את זה? וראה יטעני גבריאל' נשואין חלק א ע' קמב.

סעודת החתונה

סעודת החתונה⁶³⁷ היא סעודת מצוה⁶³⁸.

החתן - המלך - יושב בראש 'שולחן נשיאות'⁶³⁹. סביבו יושבים האבות, הרבנים וקרובי משפחה חשובים. הכלה - המלכה - יושבת בעזרת הנשים בראש 'שולחן נשיאות' וסביבה האמהות, הרבניות וקרובות משפחה חשובות.

יש נוהגים להכין לחתן (ולכלה) חלה גדולה ומפוארת, והוא הנוצץ⁶⁴⁰. אך היום נוהגים שהקהל לא מחכים לבציעת החתן, ומתחילים בסעודה טרם כניסתו לסעודה⁶⁴¹.

החתן והכלה יאכלו פת בסעודה. גם אם התחילו לאכול לחם בחדר היחוד, יאכלו פת גם באולם במקום הסעודה הכללית⁶⁴² (אם החתן והכלה לא אכלו לחם בסעודה אין מברכים שבע ברכות⁶⁴³).

על כל שולחן בסעודה יהיה מלח⁶⁴⁴, קופות צדקה⁶⁴⁵ (ומטבעות), ויהיה גם משקה לאמירת 'לחיים' (וודקה וכדומה).

אפשר לשים על כל שולחן ברכה לאורחים בה מוזכר אודות נתינת צדקה לזכות החתן והכלה ע"י הקרובים, החברים וכל אלו שמברכים את החתן והכלה⁶⁴⁶. אפשר להוסיף קטע משיחת הרבי בה מדובר שקופת הצדקה במטבח ובחדרי ילדים תהיינה מחוזקות ומודבקות לקיר, או/ו קטע

⁶³⁷ שו"ע 'אבן העזר' סימן סד ועוד. שו"ע אדה"ז או"ח סימן רמט סעיף ו. סימן תמד סעיף טו. 'מגן אברהם' אורח חיים סי' תרמ סעיף קטן יג. בשם ב"י ומהרי"ק. 'כף החיים' שם ס"ק נט. 'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב ע' קנז. 'הנשואין כהלכתם' חלק ב' ע' תח ובנסמן שם. איזו סעודה נחשבת לסעודת מצוה דנו בזה האחרונים. וראה במקומות שסומנות בספר 'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' רכ הערה 27.

⁶³⁸ ב'לקוטי שיחות' (חלק י ע' 104) משהו אכילה בסעודת מצוה לאכילת שבת ואכילת קודשים. שהיא שונה מאכילה לשם שמים בימות החול. וכמבואר ב'תורה אורי' ראש פרשת חיי-שרה דף טו ע' ג. ד"ה והוא עומד עליהם תרס"ג, ושם נסמן. 'דרך מצוותיך' מצות אכילת קדשים (ע' 180 ואילך) וד"ה והוא עומד עליהם תרי"ג הסיבה מדוע לא מברכים על האכילה בסעודת שבת נתבאר ב'דרך מצוותיך' ע' 186.

בשיחת י"א ניסן תשכ"ב (בלתי מוגה). 'תורת מנחם' חלק לג ע' 287) מבאר שבכל סעודת מצוה יש שני עניינים ומאחדים שני קצוות. א' ענין של מצוה שהיא למעלה מכל העולם ומכל סדר השתלשלות, ומקשרים זאת עם אכילה ושתיה כפשוטם. וביחד נעשים "כלי של ברכה" להמשיך על כל השנה כולה.

בשיחת ח"י אלול תש"ג מבאר שבכל סעודה יש מחשבה דיבור ומעשה, ובסעודת מצוה מזכך המעשה את הדיבור והמחשבה. יש ההבדל בין סעודת חול, סעודת יום טוב, סעודת שבת וסעודת מצוה. ומבאר שסעודת מצוה היא הנעלת ביותר. העיקר הוא המצוה שגרמה לסעודה זו. עיקר העיקרים של סעודת מצוה הוא ההתועדות המרבה אהבת ישראל, ולכן פועלת סעודת מצוה הזדככות. יתרון המעלה שבסעודה זו, שכל המסובים הם בהתועדות ובתכלית הביטול, שכן התועדות וביטול גורמים הזדככות ועלייה מדרגא לדרגא. אולם כל מדריגות סעודה הן רק אחרי שבתחילה ישנה העבודה של שלשת לבושי הנפש מחשבה דיבור ומעשה, כפי שהן כסדרן, בעבודת האכילה והשתיה (על פי ספר השיחות תש"ג ע' 142 ואילך במתורגם ע' קמו. נמצא להלן ב'נספחים' ע' 112).

⁶³⁹ 'הנשואין כהלכתם' חלק ב' ע' תיא ובמסומן שם, וע' תקצג. 'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב ע' רל. 'ענבי הגפן' א ע' קלד. וראה המסומן ב'אנציקלופדיא תלמודית' חלק יח ערך חתן וכלה טור של ובהערות שם ומה שמביא מהגמרא מועד קטן דף כח ע' ב. וראה ב'קיצור מרשימת ר' שמואל זלמנוב ז"ל מחתונת הרבי': "בראש השולחן - ע"פ ציווי כק"ש ולמרות בקשת החתן - החתן, מימינו כק"ש..." (נדפסה ב ספר התולדות הרבי הקודם חלק ד ע' 13 ואילך. "תורת מנחם" - דרושי חתונה' ע' רעה. 'ימי מלך חלק א ע' 270).

⁶⁴⁰ שו"ע אדה"ז או"ח סי' קסז סעיף יט.

⁶⁴¹ ראה 'הנשואין כהלכתם' חלק ב' ע' תיא ובהערה 183 שם.

⁶⁴² וראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' קפד סעי' א'.

⁶⁴³ 'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב ע' רלא, ושם נסמן.

⁶⁴⁴ 'שולחן ערוך אדה"ז' 'אורח חיים' סימן קסז סעיף ח.

⁶⁴⁵ ראה בסיום 'יחידות לחתנים וכלות' ב' דר"ח מר חשון תשמ"ט ('התועדות' תשמ"ט חלק א ע' 286).

⁶⁴⁶ יחידות י"ג שבט תשמ"ו (התועדות תשמ"ו חלק ב ע' 488). ט"ו תמוז תשמ"מ (התועדות חלק ד ע' 2242).

משיחה בה מופיעה ההוראה לשים כסף בקופת צדקה (המיועדת לאוכל עבור עניים) לפני הכנת האוכל⁶⁴⁷. דף דוגמא אפשר לראות להלן ב'נספחים' ע' 178.

אולי החתן והכלה יחלקו בעצמם מטבעות לצדקה - שליחות מצווה - לאלו שבאים לברכם⁶⁴⁸.

הרבי מעיר⁶⁴⁹ **שלא** כדאי להכין על השולחנות את שמות האורחים כדי לשמור להם מקום ישיבה.

יש להכין מראש כוסיות חד פעמיות שיהיו בהישג יד, וההורים והחתן יוכלו למזוג לחיים לאורחים המברכים ומשמחים (יש קייטיינג ואולמות שבכלל לא מכינים כוסיות).

כשרות והשגחה

סעודה המצוה צריכה להיות בכשרות ובהידור. זוהי זכות וברכה לחתן ולכלה כאשר התורה הקדושה שְׁבַעֶת רצון מסדרי החתונה⁶⁵⁰. רצוי לציין בכתב ובצורה בולטת תחת איזה השגחה עומדת סעודת המצוה (ולציין מפורשות שהבשר הוא שחיטת ליובאוויטש).

הבשר בסעודה שלנו צריך להיות דוקא שחיטת ליובאוויטש.

יש למנוע הגשת מאכל בשרי (כבד וכדומה) בעת הגשת הדגים (רבים נכשלים כשיש את שניהם בשולחן והדבר לא ניכר במראה חיצוני). יש להקפיד שהמלצרים יסירו את מזלגות הדגים לפני הגשת הבשר.

יש המכינים בצד האולם שולחן עם מאכלים לשירות עצמי של האורחים הבאים מאוחר יותר (באר). כאן צריכה להיות הקפדה מיוחדת שלא יהיה תערובת של בשר ודגים, וגם לא כלי ההגשה והאורחים לוקחים בעצמם מהמוצרים בלי מלצרים ולא תמיד ניכר אם זהו מאכל של דגים או של כבד בשר וכדומה. עירוב בשר עם דגים אסור מפני הסכנה, וסכנה חמורה יותר ויש להקפיד עליו עוד יותר מאשר איסור כשרותי.

בסעודת החתונה צריכים המשתתפים לאכול⁶⁵¹ לחם בשר ויין (בקר וגם בעוף יוצאים ידי חובה). אך כמובן אין זה על חשבון הידור בכשרות המאכלים או קולות אחרות.

המלצרים

מלצרים ומלצריות, יהיו לבושים בצניעות ביותר. הכיפות של המלצרים, תהיינה גדולות, ולא כיפת מטבע' של ילד טוב ירושלים'. לבושיהם וצורת הפעתם גם הם יהיו בגדים חגיגיים, ולא בלבושי עבודה פשוטים, כי גם בזה צריך להתבטא שהחתונה היא ענין הנוגע לכל היהודים כולם, ולא רק החתן והכלה, המשפחות והאורחים.

המלצריות לא תעבורנה דרך מקום מושבם של הגברים, והמלצרים לא יעברו במקום מושבם של הנשים.

⁶⁴⁷ שיחת כ"ד אלול ה'תשמ"ח. 'התוועדות' תשמ"ח חלק ד עמודים 346-343. 'שערי הלכה ומנהג' חלק ג ע' רסז ואילך. 'שערי צדקה' עמוד קכו.

⁶⁴⁸ על פי המבואר בשיחת י"א שבט תשמ"ח סעיף י': " הצעתי ובקשתי... להנהיג כן בכל מקום... עיי"ז שנותנים..שליחות-מצוה לתת לצדקה..." (ספר השיחות חלק א ע' 239. התוועדות חלק ב ע' 307. וראה שם ע' 311-312). וראה ביחידות למשפחת מרגליות מאנגליה יום טו"ב שבט תשמ"א: כאשר שני יהודים נפגשים זה בודאי טובה להם, וצריך שתהיה מזה גם טובה לעוד יהודי, עוד שני יהודים, וכך בעת שמחת נישואין יה"ר שכל אחד מאתנו ישתדל שתהיה מזה טובה לעוד יהודי ולעוד הרבה יהודים. ובהמשך דובר אודות חלוקת כסף לצדקה. (ספר 'שיחות קודש' מהדורה ישנה תשמ"א חלק ב ע' 795 הוספות בסוף הספר).

⁶⁴⁹ נסמן ב'שמחת עולם' ע' 48 הערה 3. וראה בחריפות בר"ד מיחידות להרה"ח ר' ניסן נמנוב ז"ל תשי"ט ('שחות קודש' [מהדורה ישנה] תשי"ט ע' רכה. ולהלן ב'נספחים' ע' 22).

⁶⁵⁰ ראה הלשון במכתבו של הרבי 'אגרות קודש' חלק ט ע' ג. 'לקוטי שיחות' חלק ט ע' 333. מתורגם לעברית ב'שידוכים ונישואין' ע' 195 [151]. 'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קכו.

⁶⁵¹ 'הנישואין כהלכתם' חלק ב' ע' תט ובהערות שם. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' רלב.

בדרך כלל כדאי שהמלצרים ימנעו מפתחת בקבוקי יין⁶⁵² שעל השולחנות.

יש למנוע כיבוי או עמעום האור באולם בעת הגשת מנות האוכל⁶⁵³.

נטילת ידיים

יש להכין לחתן ולכלה (המלך והמלכה) כלים לנטילת ידיים ומגבות לסעודה במקום מושבם, כדי שלא יצטרכו להטלטל לשם כך ובפרט לא להטלטל לשם כך אל מחוץ לאולם.

לפני נטילה הידים צריך להיות לחם ומלח על השולחן במקום שאוכלים⁶⁵⁴.

לפני נטילת ידיים לסעודה יש לבדוק תחילה שהכלי שלם והידיים נקיות ויבשות. ממלאים את הכלי במים ומרימים אותו ביד ימין, מעבירים אותו ליד שמאל, ושופכים שלש פעמים על יד ימין. מחזיקים את הכלי בעזרת מגבת או ניר ביד ימין ושופכים שלוש פעמים על יד שמאל, מהשפיכה השלישית משאירים מעט מים ביד שמאל ובוזה משפשפים את שתי הידים. תוך כדי השפשוף והניגוב מברכים⁶⁵⁵, את הידים מגביהים עד לגובה הלב ולא יותר⁶⁵⁶. בעת הנטילה מקפידים שהמים יגיעו על כל כף היד עד החיבור לקנה של הזרוע⁶⁵⁷.

בגלל "הקושי בנטילת ידיים כדבעיי", שנוסף על כמה פרטים בנוגע לברכת המזון, ממליץ הרבי שהאורחים בהתוועדות מרכזית בכפר חב"ד יתכבדו במיני מזונות ולא יטלו ידיהם לסעודה. משא"כ תושבי הכפר שאצלם אין חשש בזה⁶⁵⁸.

להרה"ח ר' שלמה יוסף זיון ז"ל הזדמן לנסוע נסיעה ארוכה מאוד יחד עם הרבי (לפני חתונתו). הרשי"ז הבחין שבמשך כל הנסיעה הרבי התחמק מליטול ידיים לסעודה. לא היתה בעיה של כשרות באוכל שהוכן בבית הרבי הקודם, וגם שלא שום פגם על פי דין בכלי לנטילת ידיים, אלא רק פיקפוק בהידור של הכלי לנטילה⁶⁵⁹.

⁶⁵² ראה לעיל הערות 435, 436 בעמוד 53.

⁶⁵³ ינטעי גבריאל! נישואין חלק ב ע' קסב הערה טז.

⁶⁵⁴ 'שולחן ערוך אדה"ז' 'אורח חיים' סימן קסז סעיף ח. 'קצות השולחן' סימן לז סעיף ה וראה שם ביבדי השולחן' ס"ק טו. 'נוהגין להטביל פרוסת המוציא שלש פעמים במלח, ולא לזרוק המלח על הפרוסה' ('היום יום' י' אייר, ספר המנהגים ע' 21 וראה שם בהערה). פעמים רבות ראו בסעודה בהתוועדות שלפני שנוטל את ידיו הקדושות הרבי פותח את המלחיה ושופך מלך על השולחן. בליל הסדר ראו שבישולחן עורך הרבי טובל מצה שלש פעמים במלח ואוכל. בסעודת ההתוועדות ראש השנה אחרי טבילת פרוסת המוציא בדבש ואכילתה, הרבי טובל חלה במלח ואוכל.

על התנהגות בדיעבד שכבר נטל ידיים ואין מלח אפשר אולי ללמוד מהתוועדות פתאומית ביותר, שגם המזכירים והמשמשים לא ידעו עליה, שהיתה בשבת פרשת נשא תנש"א זמן רב אחרי סיום ההתוועדות הרגילה בשעה אחת וחצי ובית הכנסת היה מאוד לא מסודר, פתאום הרבי נכנס לבית הכנסת עם מגבת ובידו ספל מים. הנוכחים המועטים שהיו במקום חיפשו קערה כדי שהרבי יוכל ליטול את ידיו. אחרי שמצאו והשיגו חלה, הרבי נטל את ידיו הקי. היות לא הייה במקום מלח ולא שום מאכל אחר, אז הרבי כאילו טבל את חתיכת חלה שהחזיק בידו בשאר החלה, ואכל. כמובן שהתנהגות יוצאת דופן זו אינה הוראה לנהוג כך לכתחילה, אלא יש לבדוק ולהכין מלח לפני נטילת ידיים ולטבול את הלחם במלח, כפי שהרבי נהג בקביעות כנ"ל. 'מלחי' אותן אותיות של 'לחם'. ומובא בשם האריז"ל שמלח בגימטריא שלש פעמים הויה. וראה גם 'לקוטי תורה' פי' ויקרא דף ו ע' ג. וראה 'ספר הליקוטים דא"ח – צמח צדק' בערך מלח.

⁶⁵⁵ ראה 'ספר המנהגים' ע' 21. ויסדר נטילת ידיים לסעודה' בסידור אדמו"ר הזקן. שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודשי חלק ה ע' 111. 'תורת מנחם' חלק י ע' 197 ולהלן בינספחים' ע' 36). המקור לנטילה שלש פעמים ולא שתיים מציין הרבי שזה מובא ב'בית יוסף' יורה דעה סימן סט. מדוע הובא מקור זה ולא שו"ע או"ח סימן קסב ראה מכתב הרבי מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ה' ע' נד מובא ב'התקשרות' תרצא (פי' לך תשס"ח) ע' 10.

⁶⁵⁶ 'ליקוטי דיבורים חלק ג ע' תמח [במתורגם ע' 632]. מובא ב'הערות וציונים לסידור עם דא"ח ע' שנט,א. מצויין בהערה ב'סדר נטילת ידיים לסעודה' ס' ה.

⁶⁵⁷ 'סדר נטילת ידיים לסעודה' בסידור אדמו"ר הזקן. מספרים שכאשר הרבי נטל ידיים שלא ברבים נהג באופן שמתחיל לשתי הדעות בשו"ע המחבר או"ח סוף סימן קסא. 'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' תשלה מובא ב'התקשרות' תרצא (פי' לך תשס"ח) ע' 7.

⁶⁵⁸ 'אגרות קודשי חלק טז ע' קז.

⁶⁵⁹ שבועון 'כפר חב"ד' גליון 280 י"ח אדר תשמ"ז, ע' 12. מובא בימי מלך חלק א ע' 164 וביהתקשרות' תרצא (פי' לך תשס"ח) ע' 7.

צריך לסדר עבור הקהל מקומות מתאימים לנטילת ידיים לסעודה, **סמוך** למקום האכילה⁶⁶⁰. הן לגברים והן לנשים בנפרד, ולא לסמוך על קולות והיתרים ו'בדעבד'. אילוץ הקהל לסמוך הקלות והיתרים בסעודת החתונה, אינן מהווים זכות לחתן ולכלה (ראה לעיל עמוד 73 ובהערות שם).

צריכים, להיות ספלים עם ידידות (שלימות) לנטילת ידיים לסעודה, ואפשרות לנטילת ידיים עם מגבת (או ניירות) כנהוג אצל חסידים. גם הנשים נוטלות ידיים עם מגבת⁶⁶¹.

יש לסכם מראש עם בעלי האולם/הקיסרינג שידאגו לתחזוקת מקום נטילת הידים שהכורים לא יסתמו, ויהיו כל הזמן מגבות יבשות/ניירות לנטילת ידיים. שאחד העובדים יבדוק זאת כל הזמן.

מקום הנטילה צריך להיות כך שלא יפריע ולא יטרד את הנוטלים. כפי שרואים מהסיפור הבא: אחד מבני ביתו של כ"ק הרבי הרש"ב נ"ע, סיפר בהתפלאות אודות תגלית מדעית חדשה. הדבר אירע בעת שהרבי הרש"ב ניגב את ידיו לנטילת ידיים, ובכלל דעתו לא היתה נוחה שיפנו אליו אז בדברים, ולכן רק הביט על האומר, ולאחרי ברכת המוציא ענה שהדבר מופיע בכתבי חסידות של הרבי האמצעי. מסיפור זה מוכיח הרבי שיש כוונה לא רק בעת אמירת ברכת הנטילה, אלא יש גם כוונה בעת הניגוב, ולכן דיבור זולתו מבלבל⁶⁶².

מהי הכוונה הזאת לא כותב הרבי במכתב זה, אבל במאמר של הרבי הקודם מוצאים, ובאחד ממכתביו⁶⁶³ של הרבי הקודם הוא מבאר באריכות (אם כי במכתב הוא כותב "אף שאין הזמן גרמא עכשיו לבוא באיכות המענה...") ענין נטילת ידיים בכללותו. ובסיום המכתב הוא כותב⁶⁶⁴:

"ובפרטות יותר יש לומר דאכילת כל אדם צ"ל לזה נט"י, שהיא העברת הזוהמא דבעבודה ענינו שלא ירצה בהגשם והחומרי של המאכל ובטוב טעמו כ"א התועלת שבו, ואשר בכח האכילה היא יתחזק כחו ויוכל להתפלל וללמוד ולעסוק בעבודת ה' ואכילת שבת דכל אדם הנה צ"ל נט"י שהיא הגברת הצורה על החומר, דחומר המאכלים גופא נעשה צורה, והיינו דהגשם טפל אל הצורה וענינו בעבודה הוא המוצא פי הוי' שבהמאכל שהו"ע העלאת הנצוצות".

ובמאמר מובא: (וכמ"ש במ"א בפ"י ענין ממרום ילמדו עליו ועלינו שבבהמ"ז דמלבד דקאי על כל הנזכרים לברכה בנוסח הרחמן הנה קאי גם על המזון שיהי' למשמרת שלום ואשר נמצא חן ושכל טוב שיהי' מזון המבריא ומוסיף חיות, וכידוע בברכת לחיים ולברכה שאומרים על היין, שיהי' החום והתעוררות רק בדברים וענינים טובים)⁶⁶⁵

שמחה

מצוה גדולה⁶⁶⁶ לשמח חתן וכלה ולרקד.

"שמחת נישואין הוא (בעיקר) שמחה גשמית וסעודת חתן וכלה וכו', כי יחוד זו"נ הוא יחוד גופני, ועי"ז נמשך גילוי העצם וכו' "⁶⁶⁷

⁶⁶⁰ שולחן ערוך אדה"ז אורח חיים סימן קסו סעיף א. וראה לעיל בפירוט בהערה 621.

⁶⁶¹ ראה לעיל הערה 620 בעמוד 71 משיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד 'שיחות קודש' חלק ה ע' 111. 'תורת מנחם' חלק י ע' 197 ולהלן בינספחים ע' 36. וראה גם 'התועדויות' תשמ"ג חלק א ע' 584.

⁶⁶² 'אגרות קודש' חלק יב ע' קה-קו.

⁶⁶³ 'אגרות קודש' של הרבי הקודם חלק ג ע' שב-שט. וראה גם 'תורה אורי' ראש פרשת חיי שרה [וב'חסידות מבוארת שבת' ע' ואילך. 'תורת מנחם' חלק ז ע' 140 ואילך. ד"ה והוא עומד עליהם' תשי"ג (ספר המאמרים תשי"א-תשי"ב-תשי"ג ע' 310. 'תורת מנחם' חלק ז ע' 142).

⁶⁶⁴ 'אגרות קודש' של הרבי הקודם שם ע' שח.

⁶⁶⁵ ד"ה בסוכות תשבו בספר המאמרים תרפ"ט ע' 42. וראה גם 'אגרות קודש' של הרבי הקודם חלק א ע' רד והעמוד שלפניו.

⁶⁶⁶ טור אבן העזר סימן סה. לפרטי המצוה ראה 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א ע' רמו ואילך ובמקומות שנשמנו שם בהערות. באחת החתונות (ט"ו אדר תשי"ט) שוחח הרבי עם הרב אליעזר סילבר ז"ל בדברי תורה, ובין השאר דובר האם מותר להזכיר שמות קדושים בתוך מכשיר הקלטה ולהשמיעם אח"כ. הבחורים כנראה הצטופפו לשמוע, וכאשר החלו הריקודים שלחם הרבי לרקוד ואמר: "למה באתם לחתונה – לאכול או בכדי להוסיף בשמחת חתן וכלה?!" ר' אליעזר יהושע ש"י זאקליקובסקי בספרו ע' 46. פרטים בגדר מצוה גדולה זו ומה שלא הזכיר השו"ע והטור ענין שמחה במתנות. ראה 'הערות וביאורים' – אהלי תורה' 971 (ש"פ וישב תשס"ט) ע' 49. נמצא בתקליטור המצורף לחוברת.

"כללות השמחה, הגדולה הלזו היא בשביל החתן והכלה, דזהו עיקר הענין של מצוה זו שמתקבצים הרבה אנשים לשמח את החתן וכלה דוקא... העיקר בסעודת מצוה זו הוא לשמח את החתן וכלה... ולפאר את השמחה בכל מיני פאר והדר..."⁶⁶⁸.

חתן וכלה, כולם טורחים סביבם ועוסקים בצרכי החתונה, מלבד החתן והכלה עצמם, בעלי השמחה, שאינם עושים דבר... מפני שהם בעלי השמחה"⁶⁶⁹.

אבי הכלה עובר בין המסובים ומחלק משקה לקהל. בחתונת הרבי והרבנית עבר החותן, הרבי הריי"ץ ז"ע, בין השולחנות עם בקבוק משקה וכוסיות ונתן משקה שיגידו לחיים. כשהגיע לשולחן של התמימים ציווה לתת גם להם משקה ודיבר וברך אותם⁶⁷⁰. הרבי הרש"ב חלק לקהל משקה בחתונת בנו הרבי הקודם⁶⁷¹. לשם כך יש להכין מראש כוסיות חד פעמיות שיהיו בהישג יד, וההורים והחתן יוכלו למזוג לחיים לאורחים המברכים ומשמחים. יש קייטרינג ואולמות שבכלל לא מכינים כוסיות. כדאי גם להשאיר בצד בקבוקי משקה וכוסיות, כדי שתהיה אפשרות למזוג לאורחים שמשום מה מגיעים מאוחר, לקראת סיום הסעודה, ולהתברך מפייהם.

היות שכל דבר היום צריך לקשר עם הגאולה⁶⁷². אפשר להכין דגלי משיח לריקודים. ולתלות באולם. כמובן שזה בתנאי שאין התנגדות מצד משפחות המחותנים, כי גדול השלום.

הקהל צריך לשמח את החתן והכלה, ולא הם את הקהל⁶⁷³. לכן אין ענין כלל וכלל שהחתן (=המלך) הופך להיות זמר ומתחיל לשיר לפני הקהל. הגם שמי שמח באמת משתדל לשמח גם את הסובבים אותו. חתן וכלה הם מלך ומלכה, וזה לא מליצה אלא אמיתי ביותר. ולכן אין ענין שהחתן / הכלה יקפצו בחבל או יעשו אתם תעלולים של ליצן. לא ראיתי מקור לכך.

ריקודים

יש להזהר ולמנוע ריקוד של גבר עם הכלה. גם לא ריקוד של בני המשפחה (אפילו לא בסיום כאשר אין קהל גדול), וגם לא החתן. הרבי מביא ומדגיש (בחריונות) את דברי הפוסקים השוללים את ריקוד גבר עם הכלה וכו', שאין זה מצוה כלל, ואדרבא...⁶⁷⁴.

⁶⁶⁷ ספר השיחות' תשמ"ח חלק א ע' 277 הערה 68 התוועדויות תשמח חלק ב ע' 385 הערה 67. ומצוין שם להמשך 'שמח תשמח' תרנ"ז ע' רסו ואילך.

⁶⁶⁸ ד"ה 'אשר ברא' תרפ"ט (בחתונת הרבי) פרקים א-ג. וראה ד"ה זה משנת תשמ"ח.

⁶⁶⁹ שיחת ש"פ נשא תשמ"ז (התוועדויות חלק ג ע' 464) "ובדידי הוה עובדא: בעת סעודת הנישואין שלי, עמד כ"ק מו"ח אדמו"ר ממקומו והלך בין המסובים לחלק להם משקה לומר לחיים. בראותי זאת, לא הייתי יכול להישאר לשבת במקומי כשכ"ק מו"ח אדמו"ר עומד ומחלק משקה, ועמדתי במקומי, כדי לנסות לסייע עכ"פ, לאחוז את המשקה או להגיש את הכוסית כו'. מיד פנה אלי כ"ק מו"ח אדמו"ר ורמו שאשאר לישיב במקומי. וכנסיתי להתעקש בכל זאת (יהודי הרי הוא עקשן...) - רמו שוב באופן ברור שלא אקום ממקומי, כך, שבליט ברירה נשארתי לישיב במקומי, "אויף שפילקעס" (=על סיכות...) כמובן, עד שחזר כ"ק מו"ח אדמו"ר וישב במקומו להמשיך בסעודת הנישואין, (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייד, ואמר:) הבן חמש למקרא דהיום לא הי' אמנם בחתונה שלי, שהרי נולד לאחרי שנים רבות, אבל אעפ"כ, ראה הנהגה דוגמת זה בעת ה"אפשערעניש" שלו בהיותו בן שלש שנים (שנתיים לפני שנעשה בן חמש) - שכולם עמדו מסביבו, אביו, דודיו, וכל הנוכחים, ואם הי' גם הרב, עמד גם הוא מסביבו כו', ואילו הוא - ישב על מקומו, וטעם הדבר - בפשטות - מכיון שהוא בעל השמחה.

⁶⁷⁰ שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד (שיחות קודשי חלק ה ע' 117 חלק י ע' 205 ולהלן בינספחים' ע' 38. ליקוט י"ד כסלו תשל"ט. ע' 117 (בטעות מצוין שם שהוא משיחת יום ב' דר"ח כסלו תשי"ג). אבל הדברים נמצאים בספר תולדות הרבי הקודם חלק ד ע' 17. 'נישואי הנשיאים' ע' 153. וראה 'התוועדויות' תשמ"ז חלק ג ע' 464 (מובא לעיל בהערה 669).

⁶⁷¹ 'נישואי הנשיאים' ע' 152.

⁶⁷² שיחת ש"פ מקץ תנש"א סעיף י' (ספר השיחות חלק א ע' 203 התוועדויות חלק ב ע' 65).

⁶⁷³ אין זה כבודו של החתן שדומה למלך וראה לעיל בהערה שהרבי הקודם מנע מהרבי לעזור לו, וציווה שלא יקום ממקומו כדי לעשות משהו עבור משהו אחר.

⁶⁷⁴ 'אגרות קודשי חלק יא ע' שש חלק כג ע' סד. 'לקוטי שיחות' חלק יד ע' 305, חלק כד ע' 469 חלק לד ע' 2-291. 'שידוכים ונישואין ע' 193 [149]. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' רעא והערה ד. וראה להלן ע' 85 הערה 712.

הנהוג להרים את החתן והכלה במשך שמחת החתונה, יסודו בהררי קודש. ומובא ב'לקוטי תורה'⁶⁷⁵: "ולכך נותנים כבוד לחתן ולכלה ומגביהים ומנשאים אותם. היינו, בכדי להעלותם לבחינת סובב כל עלמין שהוא בחינת מקיף".

הריקוד במחול – בעיגול הנהוג אצל החסידים – נתחדש בימי הבעש"ט, כך גילה הרבי הקודם בשם הרבי המהר"ש⁶⁷⁶. וממשיך שם: "מחול הוא "מקיף", הגילוי הראשון מן ההכרח שיהיה מקיף, הוא אינו נקלט בכלים בכלל ובפנימיות בפרט. הסבא, רבנו הגדול, במסירות נפשו על חסידות ועל חסידים, הכניס את המקיף בפנימיות ועשה כלים לפנימיות. כעת כשחסידים רוקדים במחול הרי זה אורות בכלים ואור מקיף שורה עליהם, והמקיף פועל בפנימי".

יש שני אופני ריקוד⁶⁷⁷ האופן הראשון הוא הריקוד שהוא כנגד⁶⁷⁸ וזה האופן ע"ד ממלא כל עלמין, ובכללות היא ההנהגה של זמני הגלות. ששייך בו ריחוק וקירוב. אופן השני של הריקוד הוא הנקרא מחול שקורין בל"א קאראהאד. והוא ע"ד סובב כל עלמין האופן של הגאולה העתידה. שאין שייך בו ריחוק כלל⁶⁷⁹.

"מחול" הוא ריקוד בעיגול באופן של קירוב דוקא (כפי שרואים במוחש ב"מחול" כפשוטו⁶⁸⁰, ורומז על הקירוב והאחדות דכל בני⁶⁸¹. "המחול בעיגול, רומז לדרגה של בלי גבול שאין לו סוף"⁶⁸².

וע"ד המבואר "כיצד מרקדין לפני הכלה", שע"י הריקוד ברגלים שמרקדים לפני הכלה, ממשיכים הענין ד"ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים", שהו"ע שלמעלה מהשתלשלות, ... שזהו גילוי העצם שלמעלה מהשתלשלות, שיתגלה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו⁶⁸³.

כאשר הריקוד הוא באופן של **יציאה מהגבלות**, שלא מתחשבים בכך שהשעה מאוחרת, ולא מביטים בכלל על השעון, אלא ממשיכים לרקוד ("מ'האלט אין איין טאנצן") - אזי פועלים אצל הקב"ה **להשפיע ללא הגבלות**⁶⁸⁴.

החילוק שבין ריקוד להליכה הוא, ... שאף שגם הליכה ענינה עלי' מדרגא לדרגא ומעולם לעולם, מ"מ, עלי' זו היא בסדר והדרגה, אבל ריקוד מורה על אופן העבודה שמתנתק (ער רייסט זיך אָפּ)

⁶⁷⁵ ילקוטי תורה: שיר השירים מח, ד.

⁶⁷⁶ ילקוטי דיבורים' חלק א ע' לד [במתורגם ע' 49], מובא ב'תורת שמואל – ספר השיחות' ע' 28. 'תורת שמואל – דרושי חתונה' ע' רלב.

⁶⁷⁷ ד"ה 'אז תשמח בתולה במחול' ספר המאמרים תרל"ט חלק ב ע' תריט, וספר המאמרים תרנ"ד ע' שלו, וראה שם פרטים וגם ספר המאמרים תקס"ה חלק א ע' ריד ואילך, 'דרושי חתונה' לאדמו"ר האמצעי חלק ב ע' תר ואילך. 'אור התורה' נ"ך כרך ב' ע' תתפד. 'אור התורה' ויקרא חלק ב ע' תקפ. 'ספר הליקוטים דא"ח צמח צדק' ערך 'ריקוד'. 'תורת מנחם' חלק כד ע' 120. שיחת כ' מנ"א תשכ"א, 'תורת מנחם' חלק לא ע' 180 ושי"נ.

⁶⁷⁸ והנה הריקוד שכנגד דרך הריקוד הוא שנים עומדים בקצה הבית זה במזרח וזה במערב ואח"כ הם מתקרבים מעט מעט עד שבאמצע הבית הם מתקרבים זה לזה ואח"כ הם מתרחקים וזה שעמד תחילה במזרח עומד אח"כ במערב כו'. והם אז אחור באחור והריחוק הוא לצורך הקירוב שאח"כ הם מתהפכין והם מתקרבים וסוף מעשה עלה במח' תחילה, והעיקר הוא הקירוב שבאמצע הבית וזה עלה במח' תחילה, גם כי פנה אלי כו' הוא מלשון פנים דעיי"ז יכולים לבוא לבחי' פנים, וזהו"ע הריקוד שהוא כנגד (ד"ה אז תשמח בתולה במחול הני"ל). בספר 'מנהג ישראל תורה' נישואין ע' רז מביא הסבר לצורת ריקוד זו.

⁶⁷⁹ והוא משארז"ל [תענית לא,א] עתיד הקב"ה לעשות ראש מחול לצדיקים לעתיד לבוא שהוא שיתקרבו לאלקות ואינו שייך שם ריחוק (ד"ה אז תשמח בתולה במחול הני"ל).

⁶⁸⁰ אפילו אצל אוה"ע, ועאכו"כ אצל בני", שאצלם כל הענינים הם לאמיתתם, משא"כ אצל אוה"ע, שאין זה אלא בשביל ענין הבחירה (ראה סה"מ תרנ"ו ס"ע שיט. ועוד).

⁶⁸¹ שיחת חמישה עשר באב תשמ"ט (התוועדויות תשמ"ט חלק ד ע' 154).

⁶⁸² ילקוטי שיחות' חלק יט ע' 87 [ובמתורגם ע' 94].

⁶⁸³ יום שמחת תורה, תש"י (תורת מנחם' חלק כא ע' 123 ושי"נ). וראה בענין הר הזיתים ב'דרושי חתונה' לאדמו"ר האמצעי חלק א ע' ערה וע' שמב.

⁶⁸⁴ שיחת אחרון של פסח ה'תשי"ב ('שיחות קודש' חלק ג ע' 274, 'תורת מנחם' חלק ה ע' 159).

לגמרי ממדריגתו, ומדלג שלא בהדרגה כלל למעמד ומצב אחר. ...שענין הריקוד שהוא עלי הגדולה שלא בהדרגה כלל, עלי שלא בערך, למעלה מטו"ד. וענין זה שייך לנישואין מצד גודל המעלה שבענין הנישואין⁶⁸⁵.

פעם רקדו בהתוועדות בליובאוויטש עד שהגג התרומם ("דער באַלקן האָט זיך געהויבן"). ובלשון חז"ל "פקע איגרא". והענין בזה: גג – הוא מקיף הרחוק, שהוא למעלה יותר ממקיף הקרוב, לבוש, שלהיותו עשוי לפי מדת האדם הרי הוא בודאי בהגבלה. אבל אעפ"כ, גם מקיף הרחוק יש לו שייכות להגבלה, שהרי הוא מקיף דבר המוגבל (עולמות כו'). וזהו החידוש ד"פקע איגרא" – שצריכה להיות הזזה עצמית עד שיתבטלו אפילו ההגבלות דמקיף הרחוק⁶⁸⁶.

צריכים לילך למעלה מסדר והדרגה, שזהו"ע הריקוד לפני הכלה, שריקוד הו"ע ההילוך שלמעלה מסדר והדרגה... שענין הריקוד הוא למעלה גם מבחי' הכלה, כתורת הבעש"ט בפירוש מארז"ל "כיצד מרקדין לפני הכלה"..."ב' בחי' כלה, "הא' מלשון כליון שמכלה ומבלה הכל. . . והב' מלשון כלתה נפשי כו'", וענין הריקוד הוא למעלה גם מבחי' הב' דכלה, שאינה אלא ענין של כלות הנפש בלבד, ולא באופן שהוא בעצמו מגיע למדרגה זו ("ער ווערט ניט די זאך אַליין")⁶⁸⁷.

ריקוד גשמי אינו בעצם ענין השמחה כמו השיר שהוא השמחה בעצם. ריקוד שהוא טפל אל הניגון, שהרי אין ריקוד בלא שיר. אך יש יתרון בריקוד שבא מצד תגבורת שמחת הנפש בשיר, ויש בו שני אופנים. אחד הוא ריקוד בלא סדר מכוון, ובא בתנועות שונות בריקוד. זה ריקוד למעלה מהדעת כי השמחה בנקודת העצמית ממש וכלי הלב והמוח לא מכילים אותה. ובא בריקוד בלי בחירה ובלי סדר וכוונה. מדרגה שנייה בריקוד הוא ע"ד סדר השיר והניגון, ומכוון בכל פרטי השיר, בכל תנועה ותנועה יש התאמה לכוונת השיר. ריקוד זה משלים את כוונת הניגון ועושה את שלימות השמחה שבשיר, והטפל נעשה עיקר⁶⁸⁸.

יש צד דומה בין ריקוד לאכילה. הסיבה⁶⁸⁹ לכך שאדם רוצה לאכול מאכל מסויים היא מפני שהנשמה רעבה להניצוץ אלקי שבהמאכל, כדי לבררו כו', וכדי שהנשמה תוכל לפעול זאת, פועלת היא תחושת רעבון בהגוף, שיהי' רעב ויחפוץ בגשמיות המאכל, אבל באמת מקור הענין הוא בהנשמה. כך גם בענין הריקודים. כל אלה שהתקבצו כאן לרקוד – הרי הסיבה האמיתית לכך היא מפני שנשמתם רעבה, ורצונה לרקוד בשמח"ת עם עצמות, ולכן פעלה הנשמה בהגוף, שגם הגוף ירצה לרקוד⁶⁹⁰.

עוד ענינים בקשר לריקוד ראה בספר 'היכל הנגינה' (הוצאת היכל מנחם ירושלים) ע' רלה ואילך.

⁶⁸⁵ ד"ה 'באתי לגני' תשט"ו. וראה גם 'שער האמונה' לאדמו"ר האמצעי ע' קה.

⁶⁸⁶ שיחת ש"פ מקץ, זאת חנוכה ה'תשי"ג (תורת מנחם חלק ז ע' 252 ושי"ג).

⁶⁸⁷ שיחת ש"פ בשלח, י"ג שבט, ה'תשט"ו (תורת מנחם' חלק י"ג ע' 263 ושי"ג).

⁶⁸⁸ ראה באריכות ובפירוט ב'דרושי חתונה' לאדמו"ר האמצעי חלק א ע' רסב וע' שמ.

⁶⁸⁹ ממכתב הרבי הקודם נעתק תוכנו ב'לקוטי שיחות' חלק א ע' 177. ובמתורגם חלק א ע' 164. וראה כתר שם טוב סקצ"ד. וראה גם 'רשימות' חוברת ט ע' 15 'אגרות-קודש' אדמו"ר מהור"י צ' חלק יד ע' תמה.

⁶⁹⁰ שיחת ליל שמחת-תורה (קודם הקפות), ה'תשי"ד ('שיחות קודש' חלק ה ע' 55. 'תורת מנחם' חלק י ע' 89)

וממשיך שם: "אלא כיון שבהגוף לא נרגש הטעם הפנימי שבדבר (רצונה של הנשמה לרקוד עם עצמות) – יכול הדבר להשתלשל ולרדת באופן של דבר האסור, אבל האמת היא שמקור הענין הוא בהנשמה. ולכן עליהם להכנס פנימה, ולרקוד באופן המותר [בחוץ רקדו בתערוכות], וריקוד זה יתן להם סיוע ותוספות כח לקיום התומ"צ בכל השנה. וענין זה נוגע להם לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות כפשוטו – שיהיו להם ידים בריאות, רגלים בריאות וילדים בריאים, כיון שאצל בני ישראל ההשפעה בגשמיות באה ע"י הרוחניות, ורק לזמן קצר – כדי שיהי' ענין הבחירה – יכולה ההשפעה לבוא גם שלא ע"י הרוחניות, אבל סוכ"ס בהכרח שתבוא ההשפעה ע"י הרוחניות (ראה תניא אגה"ת פ"ו. קונטרס ומעין מאמר ז)".

ניגונים⁶⁹¹

בכלל יש להשתדל שיהיו רק ניגוני חב"ד⁶⁹². וכהוראת הרבי⁶⁹³: "ישמח את החתן והכלה בניגוני חב"ד וכיו"ב".

חז"ל אמרו: "האומר שמועה בשם אומרה יראה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו"⁶⁹⁴ – הרבי הצמח צדק אומר על כך: "כשחוזרים על דבר תורה מתאחדים עם הנפש-רוח-נשמה של בעל השמועה וכשמנגנים ניגון של בעל השמועה מתאחדים עם ה'חיה-יחידה' של בעל השמועה."⁶⁹⁵ ועוד מובא בשם כ"ק הצמח צדק ש"כשמנגנים ניגון זה לא רק כאילו בכ"ף הדמיון, אלא בעל הניגון בעצמו הוא שם בפועל ממש"⁶⁹⁶. הרבי הרש"ב נ"ע אומר: "כאשר מנגנים ניגונו של הרבי דבוקים בכוח המחשבה של הרבי"⁶⁹⁷.

וכייהודא ועוד לקרא': זמן החתונה הרי הוא זמן הקובע לכל החיים ולדורי דורות, לכן נכון ומתאים להיות רק באוירה וענייני קדושה. וכידוע הזהירות בניגונים ובפרט ע"פ דברי הרבי הזקן⁶⁹⁸ ש"ניגון הוא קולמוס הנפש", לכן ראוי לנגן רק ניגונים שיסודם בהררי קודש ולא אחרים שאין ידוע מקורם וענינם (וראה כאן בהערה⁶⁹⁹). (ועל פי מה שנסמן לעיל הערה 9 נשאלת השאלה: האם רוצים החתן והכלה שאת אופי חתונתם יובילו (ובמילא ישפיעו על כל חייהם) אנשים הזרים לדרכי החסידות (!?).

במכתב⁷⁰⁰ (באנגלית) כותב הרבי שניגונים קשורים קשר הדוק עם מחבריהם, ועם אלו שהשתמשו בהם בזמנים מיוחדים. לכן השימוש בניגוני חב"ד מתאים רק כאשר בני הזוג החליטו להקים את ביתם כבית יהודי אמיתי, על יסודי התורה והמצוות, וכמו כן גם ההכנות לחתונה והחתונה עצמה מתנהלות בהתאם לתורה ושולחן ערוך, אז השימוש בניגונים לא רק מתאים לחתונה אלא גם רצוי ומוצלח⁷⁰¹. אבל אם ח"ו חסר בזה אז התוצאות מובנות מאליהן.

⁶⁹¹ עניינים כללים בנגינה וניגונים, ועניינים מפורטים בניגונים רבים מרוכזים בספר 'היכל הנגינה' שיצא לאור ע"י 'היכל מנחם'. וכן בספר 'נגינה' מאת ר' לייב ליבמן.

⁶⁹² ראה בארוכה ב'ויהי כנגן המנגן' בחוברת 'התמים' מס 27 אדר-ניסן תשס"ד עמוד 34 ואילך ולהלן בינספחים' ע' 117. וכן בקונטרס 'היכל הנגינה החב"די' נמצאת בתקליטור המצורף לחוברת זו.

⁶⁹³ 'אגרות קודש' חלק ג ע' רמב. ומש"כ כאן 'וכיו"ב' קרוב לודאי שאין הכוונה לניגונים זרים, אלא ראה הכתוב שם בשולי העמוד.

⁶⁹⁴ 'תלמוד ירושלמי שבת' פרק א הלכה ב. שקלים פרק ב הלכה ה. קידושין פרק א הלכה ז.

⁶⁹⁵ 'לקוטי דיבורים' חלק א ע' 102. ב ע' 134.

⁶⁹⁶ "וכל המסובים חיפשו סביבם את רבינו הזקן" ראה "שיחות קודש" חלק א ע' 79. חלק ג ע' 255. חלק ד ע' 104. 'תורת מנחם' חלק א ע' 92. חלק ה ע' 126. חלק ז ע' 223. וראה ב'רשימת עניינים וסיפורים – רבי' ע' כ'. וראה גם 'לקוטי דיבורים' חלק א ע' 204 חלק ג ע' 1000 חלק ד ע' 1522. ובתרגום עברית חלק א ע' 134 חלק ג ע' 694 חלק ה ע' 1115. ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 11. ספר השיחות תשי"ב ע' 138. במתורגם ע' קכט. וראה בספר 'היכל הנגינה' עמודים נו – נט.

⁶⁹⁷ 'אגרות קודש' של הרבי הקודם חלק ב ע' רי (מתורגם בספר 'תורת שלום ספר השיחות מילואים' חלק ב ע' 328 ואילך ולהלן בינספחים' ע' 70.

⁶⁹⁸ ראה בארוכה שיחת הרבי הרי"ף יום א' דחג השבועות תשי"ב ('ספר השיחות' תשי"ב ע' 122. במתורגם ע' קיד).

⁶⁹⁹ בשמחת תורה תשכ"ג, הרבי ביקש שישירו ניגון מארץ ישראל. ר' אברהם מרדכי שמואל ז"ל לידר מכפר חב"ד התחיל לנגן ניגון עם המילים מההקפות "עוזר דלים הושיעה נא", הרבי אמר: **הרי זה ניגון קשור ללעו"ז**, והמנגן אמר לרבי, הרי שרים את זה החרדים ביותר בהקפות בירושלים בשמחת תורה וכו'. והרבי העיר: **האם עי"ז זה כבר נהי"ה נגון מבורר**?! , אח"כ שרו ניגון אחר [כך סיפר בעל המעשה הנ"ל, ששנה קודם הביא את הניגון 'הושיעה את עמך' שנתקבל ע"י רבי, ועד שר' אברהם ז"ל כונה ע"י הרבי בשם 'דער הושיעה את עמך']. וראה גם חוברת 'משפחה חסידית' (גליון חג הפסח תשס"ה (מצורף לשבועון כפר חב"ד מס' 1137) ע' 10 וגליון פרשת בהר תשס"ה (מצורף לגליון מס' 1140) עמוד 22.

⁷⁰⁰ המכתב באנגלית פורסם בתשורה לחתונת ר' יהודה לויין שי' עם נכדתו של הרה"ח ר' שמ"מ סימפסאן שי', ג' ניסן תשס"ז. **תרגום חופשי** להלן בינספחים' ע' 121. מודפס גם ב'עטרת חיה' מוסף ל'בית משיח' גליון 629 י"ט טבת תשס"ח.

⁷⁰¹ הרבי כתב למישהו: "בודאי החתונה כדמו"י [=כדת משה וישראל] ולכן כדאי שינגנו קודם טקס הקידושין הניגון הידוע (דד' בבות) של אדה"ז... "מאוצר המלך' חלק ב ע' 168.

בתקליטור המצורף ישנם מספר דוגמאות שהוקלטו בחתונות על טהרת ניגוני חב"ד. והיו שמחות ביותר (גם מי שחושבים שמוכרחים ניגונים במקצבים שונים מהרגיל, יכולים לקבל זאת אבל שיהיו רק ניגוני חב"ד בלבד).

בעת הסעודה, רגילה התזמורת להשמיע ניגונים רגועים. וכן בהמתנה לפני החופה, ולפעמים גם לפני חזרת החתן והכלה מחדר יחוד. וקוראים לזה 'מוזיקת רקע'. גם בזה צריכים להיות **ניגוני חב"ד** בלבד, ולא ניגונים זרים (יש תזמורות המשמיעות ניגוני גויים ממש ר"ל).

"מי שיש לו קול נעים ירנן להקדוש ברוך הוא ולא שאר רננות"⁷⁰². אומרים בשם הרב משה פיינשטיין שיש כמה דרגות איסור בניגוני גויים ולפחות 'מכוער הדברי'⁷⁰³.

מילים יהודיות וקדושות אינן מכשירות את המנגינה עצמה. במכתב (אד"ר תשמ"א) כותב הרבי: "בנוגע לעשות תקליט עם ניגונים על פסוקים בניגוני אומות העולם – צ"ל הוראת רב מאנ"ש שיי מורה הוראה ועסקן האפשר וכדאי להכשירם. ספיקו – לחומרה"⁷⁰⁴. ומה שהיו הוראות לנצל סוגי מוזיקה שונה, הרי לא מדובר באנ"ש ותמימים, אלא רק כדי לקרב ולהציל את אלו שעדיין בדרגה כזו שצריך לקרבם. אבל אחר שהתקרבו, אין להשתמש בזה. כמו שנותנים תרופה רק לחולים ולא לבריאים.

"מזמן לזמן מתחדשים ניגונים חסידיים חדשים על-ידי אלה המסוגלים לחבר ניגון טוב, וכאשר זה מתקבל על-ידי הציבור ושרים אותו בציבור"⁷⁰⁵, נעשה הניגון חלק מהניגונים החסידיים"⁷⁰⁶. אולם לא כל אחד יכול להמציא ניגון אלא זה צריך להיות על ידי כאלו שהרבי חושב עליהם **שהם מסוגלים לחבר ניגון טוב**. אצל חסידים הייה מקובל שרק ניגון שהרבי מקבל אותו הוא נהייה ניגון כשר. וראה הערה 699.

מילות השיר הם כנוסח הברכה (בשבע ברכות) "**מהרה ישמע**" כפי ששומעים את הרבי שר בעצמו (הקלטה יש בתקליטור המצורף כאן לחוברת) הלשון "עוד ישמע" יסודה בחלקים מפסוקים בירמיהו⁷⁰⁷ (שמוזכר בו גם היפך השמחה ..). תמיד כאשר הרבי מזכיר את הענין ובשיחה, שומעים שאומר "**מהרה ישמע**" או שמתחיל מהמלה "ישמע", בכל אופן הרבי לא אומר את המילים "עוד ישמע..."⁷⁰⁸.

⁷⁰² 'שולחן ערוך' אדה"ז או"ח סימן נג סעיף טו. מ'ספר חסידים' סימן רנא. וראה עוד ב'ספר חסידים' סימן תשסח וסימן רלו.

⁷⁰³ חוברת 'משפחה חסידית' חג הפסח תשס"ה (מצורף לשבועון כפר חב"ד מס' 1137) ע' 10. וראה 'מנהג ישראל תורה' נישואין ע' רה ואילך. 'נטעי גבריאל' נישואין חלק א ע' רנב ובהערה כ שם.

⁷⁰⁴ ממכתב מיוחד אדר ראשון תשמ"א 'לקוטי שיחות' חלק כד ע' 429. נדפס לראשונה בספר 'ליקוט פסקי הלכה ומנהג' (יצא לאור ע"י הישיבה במיאמי, תשמ"ב) ע' קלב. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ג ע' מט.

⁷⁰⁵ הניגון היחב"די הידוע 'טייערע ברידער' במקורו הוא ירושלמי או פולישער בל אופן אינו ניגון שלנו. באמצע שנות הכ"פים, נסע אחד הבחורים לרבי ומספר בחורים רקדו איתו ריקוד צאתכם לשלום, ברחבת הישיבה בכפר חב"ד. תוך כדי ריקוד שרו את הניגון הזה בצורתו המקורית שלא הייה מוכר כל כך קודם. פתאום התחיל מישוהו להוסיף את המילים "און מיוועט פארין צום רביין", הגם שהמילים כטלאי לניגון ולא כל כך מתאימות לצורה המוזיקלית של הניגון, אך הדבר התקבל מיד במקום, ומאז החלו התמימים ואח"כ כל אנ"ש לשיר בצורה זו.

⁷⁰⁶ 'ספר השיחות' תשנ"ב חלק א ע' 184. 'התוועדויות' תשנ"ב חלק א ע' 408.

⁷⁰⁷ ירמיהו לג י-יא. בשיחת יו"ד שבת תשכ"ה (ליקוטי שיחות' חלק כא ע' 379 מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' 328 [266] מובא (עפ"י התוספות) שפסוק זה מדבר בזמן תחית המתים, אבל לפועל הרבי מצטט בדרך כלל רק את הלשון בנוסח הברכה '**מהרה ישמע**' וכך שומעים את הרבי שר בעצמו. ולכן יש לפרסם ולהקפיד לשיר דוקא כך לפי נוסח הברכה, ולא את הפסוק 'עוד ישמע' מספר ירמיהו.

⁷⁰⁸ בספרי 'התוועדויות' מודפס 16 פעמים הפסוק מירמיהו (לג י-יא): "עוד ישמע וגו'". רוב הפעמים לא נאמרו בשבת, ויש מהם הקלטה. בכל ההקלטות הרבי אינו אומר את המילים 'עוד ישמע'. למרות זאת מודפס כך. ולפלא שגם בהתוועדויות עצמם בעומדס בפני הרבי, רוב הקהל לא ידע להזהר בזה. כפי שאפשר לשמוע בקטע [הנמצא בתקליטור המצורף לחוברת]. מסיום השיחה הראשונה של ו' תשרי תשמ"ה (התוועדויות' תשמ"ה חלק א' ע' 109. סעיף ט), שומעים שהרבי אומר ש"אנשי כנסת הגדולה המשיכו שזה יהייה מהרה ישמע...". [וכנראה הכוונה, שהם קבעו את נוסח בברכה, כי כנ"ל בפסוק לא כתוב מהרה, ובפסוק עצמו יש מספר מילים המפסיקות בין 'מהרה' לבין 'קול חתן וקול כלה'] ולפלא שבהנחה בספר התוועדויות (שנת תשמ"ה כרך א' עמוד 109) השמיטו הכותבים את המילים של הרבי "אנשי כנסת הגדולה המשיכו את זה..." ובמקום כך כתבו את המילים מהפסוק בירמיהו (בספר 'שיחות קודש' (מהדורה ישנה) פ' נשא תשכ"ו ע' 451 כתוב שהרבי "ציוה לנגן ניגון השייך לחתנים, וניגנו "עוד ישמע". הרי זאת רק 'הנחה התי' בלתי מוגה. משם ציטטו לספר 'היכל הנגינה' (היכל מנחם ירושלים) ע' שלו ובדאי לא שמו לב לדיוקו של הרבי שכנ"ל שר ואומר דוקא '**מהרה ישמע**'. ולא "עוד ישמע").

אם שרים, מתוך צפייה לגאולה את השיר "הנני שולח לכם את אֱלֹהֵי הנביא" יש להקפיד ולדייק לומר אֱלֹהֵי בלי וא"ו⁷⁰⁹.

מילות הניגון הם: "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה". לא לשכוח 'וצפונה' עם ו' החיבור⁷¹⁰.

יש לדאוג מראש שהנגנים יהיו בהופעה חסידית, בכל אופן צנועה, לא צורת הופעה זרה (שער מגודל, זקן מגולח וכו'. עלוב לראות זמר שלא מזדהה עם הענין שהוא שר....).

בשנות הכ"פים ארגן צא"ח 'ערב חב"ד' באמפיתיאטרון העתיק בקסריה, עבור הקהל הרחב. מספרים שכאשר הרבי קיבל את הדיווח שבו דווח שבמסגרת ההופעה הייה הריקוד 'תחיית המתים' (כעין הצגה זוטא, שיש היום כאלו שעושים אותה במשך הריקודים בחתונה), שאל הרבי "מה זה קשור לליובאוויטש?".

עוד על ניגונים ושירים, יש לראות בספר 'היכל הנגינה' (הוצאת היכל מנחם ירושלים) ובקונטרס 'היכל הנגינה החב"די' נמצא בתקליטור המצורף לחוברת זו.

מחיצה

באם אין אולם מיוחד לנשים, יש להקפיד שהמחיצות בין הגברים לנשים תהיינה אטומות, וקשורות או נעולות בלי אפשרות שהן תפתחנה או תוזנה. זאת כדי שהנשים תוכלנה לרקוד בצניעות ובשמחה רבה. כדאי לדאוג שהמחיצות תהיינה קשורות זו לזו, שלא יוכלו להזיזן, כפי שמצוי שמישהו רוצה להסתכל או לקרוא למישהו בצד השני, המחיצה מוזזת ולא מוחזרת למקומה.

אם המחיצה אינה מספיק גבוהה, אז כדאי שלא ירימו את הכלה בריקודים. לא רצוי שיראו את הכלה בעזרת הגברים. למרות שכנ"ל⁷¹¹ יש ענין שמנשאים ומרימים את החתן והכלה.

לשונו של הרבי אודות המחיצה בחתונה וכו' **מאוד חריפה ובלתי שגרתית**⁷¹² ובפרט מה שכתוב שם בשולי המכתב אחרי החתימה.

סיום הסעודה

המלצרים ישאירו לחם ומלח על השולחנות⁷¹³, עד אחרי שהיושבים במקום יברכו (במידה שהם מברכים לפני הזימון המרכזי). היו מקומות שהשולחנות "פורקו" בעת הריקודים, אחרי הגשת המנה העיקרית (ואלו שאכלו, לא מצאו את מקומם לברך בו ברכה אחרונה).

"יש ליישב את המנהג שחלק ממשתתפי החתונה מברכים לעצמם בברכת המזון חבורות חבורות מבלי להמתין לסיום החתונה – ברכת המזון בשלחן הראשי (ללא אמירת ז' ברכות, "שהשמחה במעונו" וכו')⁷¹⁴.

⁷⁰⁹ ככתוב בנביא, ומוזכר ברש"י בחוקותי (ויקרא כו, מב).

⁷¹⁰ בראשית כח, יד. מספר ר' משה פעלער: "הכנסתי פעם לרבי עותק של רשימת שירים שהוכנה עבור שבתון קהילתי שארגנו. בין השירים נמנה השיר החדש, המזוהה כל-כך עם חב"ד והשליחות של הרבי לדורינו - "ופרצת" הרבי החזיר לי את הרשימה עם תיקון אחד בלבד. הוא הוסיף את האות ו' ל"וצפונה ונגבה" (רבים טועים לשיר "ימה וקדמה צפונה ונגבה", בעוד שהפסוק עצמו אומר "וצפונה"). זוהי רק דוגמא איך הרבי היה זהיר בדבר שבדפוס, אפילו אם מדובר בעותקים ספורים".

⁷¹¹ לעיל עמוד 81 ושם ניסמן.

⁷¹² ראה הלשון בסיום (ג.ב.) מכתבו של הרבי 'אגרות קודש' חלק ט ע' ג. 'לקוטי שיחות' חלק ט ע' 333 באידיש, ומתורגם ללשון הקודש ב'שידוכים ונישואין' ע' 195 [151]. 'שערי הלכה ומנהגי חלק ד ע' קצו (וראה 'אגרות קודש' חלק יח ע' שצד, חלק יז ע' צט, ובמקומות שנסמנו שם). וראה במקומות שסומנות לעיל ע' 80 הערה 674.

⁷¹³ ניסמן להלן בהערות 715, 717.

⁷¹⁴ הטעמים להיתר ראה 'אגרות קודש' חלק יד ע' רט"ו. 'לקוטי שיחות' חלק יד ע' 305 שערי הלכה ומנהג חלק ד ע' קכ"ה. 'שידוכים ונישואין' ע' 198 [152] ושם ניסמן לספרי הלכה שדנים בזה.

בשולחנות המרכזים של החתן והכלה, לא יפוגו בשום אופן הלחם⁷¹⁵ והמלח⁷¹⁶. יש להשאיר על השולחן לפחות לחם, מלח, כוסות שתייה וכוסיות לחיים (יש אורחים כאלו שמצליחים להגיע רק בסיום הסעודה). אם לא נשאר לו לחם על השולחן לא יביא פת שלימה ויתננה על השולחן⁷¹⁷.
אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה ניזוק⁷¹⁸.

אין חיוב שהכלה תבוא לחדר בו מברכים את שבע הברכות⁷¹⁹, אבל לכתחילה היא צריכה לשמוע את הברכות ולענות אמן⁷²⁰. ידוע מכתבו של הרבי⁷²¹ המזכיר את ההלכה⁷²², שבסעודה שיושבים גברים ונשים בלי מחיצה, לא אומרים "שהשמחה במעוננו". לכן רצוי שהכלה לא תבוא לפני הזימון וברכת המזון⁷²³. ועוד הרי הכלה ובנות המשפחה הנלוות אליה אכלו בעזרת הנשים. והרי צריך לברך במקום שאכלו, ולא במקום אחר.

להכין לשבע ברכות שני גביעים⁷²⁴ מכסף (בלי רגל⁷²⁵), שלימים⁷²⁶ בלי פגימה או סדק בשפתם, וכן להכין צלחות מתאימות להניח עליהן את הכוס, ובקבוק יין⁷²⁷ (עם פתחון בקבוקים). יש לדאוג שיביאו בזמן מים אחרונים וכלי עבורם, וגם מגבת או נירות שיהיה במה לנגב את הידים⁷²⁸.

מוזגים את שתי כוסות היין, של ברכת המזון ושל שבע הברכות. ממלאים את הכוסות על כל גדותיהם עד שישפך מעט יין⁷²⁹. מזיגת הכוסות קודם נטילת הימים אחרונים⁷³⁰ (הרבי ממלא את כוסו בשלש שפיות⁷³¹).

⁷¹⁵ 'שולחן ערוך אדה"ז' אורח חיים סימן קפ סעי' א.ב.

⁷¹⁶ ראה במה שנשמך לעיל הערה 654.

⁷¹⁷ 'שולחן ערוך אדה"ז' אורח חיים סימן קפ סעי' ג.

⁷¹⁸ 'שולחן ערוך אדה"ז' אורח חיים סימן קעט סעיף ח וסימן בפא סעיף א, מברכות מ,א. והרמא בסימן קע סעיף כב. וכך ראו את הרבי נוהג בסעודות שהתועדויות.

⁷¹⁹ מסיפור החתן ר' אברהם קורף שבשבת אחרי חתונתו (ט"ו שבט תש"כ) שאל הרבי אם הכלה נמצאת בהתועדות, וכשאמרו שלא נמצאת ביקש שיקראו לה, ואז יוכלו לעשות שבע ברכות. אחרי מספר דקות שאל שוב, וכשהיא הגיעה ערכו שבע ברכות (ר' אליעזר יהושע שי זאקליקובסקי בספרו ע' 266) משמע מזה שאף שלא ראו את הכלה באותו חדר יכלו לעשות שבע ברכות. בינישואי הנשיאים' ע' 178 מסופר שבאחת מסעודות שבע ברכות בחתונת הרבי, לפני ברכת המזון העמידו שני כסאות מאחורי הרבי הקודם, ונכנסו אם הכלה והכלה

⁷²⁰ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' רגב- רכג, ושי"נ.

⁷²¹ 'אגרות קודש' חלק ט ע' ג. 'לקוטי שיחות' חלק ט ע' 333. מתורגם ללשון הקודש ב: 'שידוכים ונישואין' ע' 195 [150]. שערי הלכה ומנהג חלק ד ע' קכז.

⁷²² 'בית שמואל' בשולחן ערוך אבן העזר' סי' סב ס"ק יא בשם הב"ח. כשאנשים ונשים בחדר א' אין אומרים שמחה במעוננו דאין שמחה כשיצאה"ר שולט. לגבי מחיצה בין גברים ונשים גם בדרשות תורניות וכינוס אקראי וכו' ראה 'הערות וביאורים - אוהלי תורה' גליון 871, י"ט כסלו תשס"ד. וראה להלן הערה 824 בע' 95.

⁷²³ הדעות נאספו ע"י הרה"ח ר' יוסף שמחה שי' גינזבורג. ומי שכותב שהכלה תבוא לפני הזימון לדעתו היא נשאת במקום עד אחרי הימצאה טאק". והרי ידוע דעתו הנחרצת של הרבי בשלילת הריקוד אצל אנשים כמותנו, ויש לדון על כך גם בקשר להמצאותן בזמן הזימון.

⁷²⁴ הגביע לברכה ולקידוש וכדומה צריך להכיל לפחות רביעית. שיעור רביעית לפי השיעור של הרה"ח ר' חיים נאה ז"ל הוא 86.4 סמ"ק (השוה ל 86 גרם מים, בגימטריא 'כוס'). שיעור זה מקובל בין אנ"ש. אולם ישנם מסורות מרבתינו נשיאנו על שיעורים גדולים יותר. פירוט ודיון בנושא זה ראה ב'קיצור הלכות משו"ע' אדמור הזקן' שבת ע' קסא הערה 51. ובאריכות ראה שם במילואים ע' יח ושם ע' כ. הגביע הנמכר כחיקוי והעתק הגביע של הרבי מכיל כ 170 סמ"ק או יותר.

⁷²⁵ ראה לעיל הערה 431 בע' 53.

⁷²⁶ 'שולחן ערוך אדה"ז' אורח חיים ס' קפג סעיף ד. וראה 'קצות השולחן' סימן מו הערה יג. למה יש לחוש גם לפגימות קטנות.

⁷²⁷ ראה לעיל ע' 53 הערות 435, 436.

⁷²⁸ ראה שו"ע אדה"ז ס' קפא סעיף ז'. והרבי הקפיד תמיד לנגב את ידיו קודם הזימון והברכה.

⁷²⁹ שו"ע אדה"ז ס' קפג סעיף ד. סי' רצו סעי' ה. 'התועדות' תשמ"ב חלק ג ע' 1692. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ה ע' סג. וראה 'התועדות' תשמ"ז חלק ג ע' 181.

⁷³⁰ ראה שו"ע אדה"ז ס' קפא סעיף ו'.

⁷³¹ 'אוצר מנהגי חב"ד' ניסן, ע' קמב.

המזמן מרים כוס יין בימינו⁷³² שלושה טפחים⁷³³ מוסרה לשמאלו ומורידה על כף ידו כאשר האצבעות כפופות למעלה והבוהן אינה נוגעת בכוס ואומר "נברך אלקינו שהשמחה במעוננו". לא אומרים 'לאלקינו'.

לא מפסיקים בין סיום ברכת המזון לאמירת 'שבע ברכות'⁷³⁴. וכדי שלא יצטרכו לחכות לכלה, יש לדאוג שגם הכלה תתחיל לברך, כאשר החתן מתחיל לברך.

ביאור⁷³⁵ שבע הברכות יש גם להלן בינספחים' ע' 122.

אם נשפך יין מהכוס כאשר מעבירים אותה מיד ליד, יש למלאותה כדי שהברכות יהיו עם כוס מלאה.⁷³⁶

ראה לעיל ע' 67 ולהלן ע' 97 ואילך פרטים נוספים הקשורים בשבע ברכות וכוס של ברכה.

החתן אינו מברך בעצמו⁷³⁷. ראה להלן ע' 99 את מי אפשר לכבד בברכות ובמסופר שם בהערה. אבל החתן יכול להיות המזמן⁷³⁸. (אם כי יש מי שהעיר שלא כדאי שהחתן ישתה בערב זה כוס יין).

אין חובה אבל אפשר לחלק את הברכות⁷³⁹ אבל יש להזהר שהמברכים לא יפסיקו בדיבור בין הברכות עד שתיית הכוס של ברכה⁷⁴⁰.

לא רצוי להטריח את המכובד באמירת ברכה (מהשבע ברכות בסיום הסעודה) לעבור לשבת באמצע השולחן הראשי. גם אם מצלמים. מאוד משונה לראות אחר כך בתמונות ש כאילו באותו מקום על אותו כסא שיושבים מספר אנשים.

כמבואר לעיל ע' 68 הרי - עם כל הכבוד לאלו שמוזמנים לברך אחת מהברכות (גם באם עדיין אינם מאני"ש) - יש לבקשם ולהדריכם לקחת את הכוס ביד ימין, למסרה ליד שמאל⁷⁴¹, ולהורידה על כף היד כאשר האצבעות מוגבהות, כפופות מעלה, הבוהן מושכבת מן הצד ואינה נוגעת בכוס⁷⁴². אולם אם לא מצליחים בזה אין זה מעכב⁷⁴³.

יש להקפיד לומר את הברכה **בהברה אחת**, דהיינו או הברה אשכנזית או הברה ספרדית, לא לערב הברות⁷⁴⁴. וגם לדייק את הניקוד בברכת **שִׁמְח** תשמח. האות מ"ם מנוקדת בפתח ולא

⁷³² ראה להלן הערה 742 ולעיל בעמוד 66. באם לא נהג בסדר זה, ואפילו בכלל לא הגביה את הכוס אין זה מעכב. ראה הנסמן להלן הערה 741 והערה 743.

⁷³³ לכתחילה ולהידור, ובדיעבד מספיק גם טפח. הערה ב'קובץ מכתבים' שבסוף התהילים 'אהל יוסף יצחק' ובסוף סידור 'תהילת השם' ע' 210, ו'בלקוטי שיחות' חלק יט ע' 450. 'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' רי. וראה טושו"ע או"ח סימן קפג סעיף ד' ושו"ע אדה"ז שם סעיף ח.

⁷³⁴ 'נטעי גבריאלי' נשואין חלק א ע' רסג ע"פ שו"ע או"ח סי' קפג, שו"ע אדה"ז שם סעיף ז. וראה בנסמן שם בהערה במהדורה חדשה

⁷³⁵ מתוך הספרים 'סדר קידושין ונישואין' ע' נה ואילך. 'הנישואין כהלכתן' חלק ב ע' תרטו ואילך. ו'לקוטי שיחות'.

⁷³⁶ נסמן לעיל הערה 574 ובעמוד 66.

⁷³⁷ 'הנישואין כהלכתם' חלק א ע' רסב ושי"נ, חלק ב' ע' תמט ושי"נ, 'נטעי גבריאלי' נשואין חלק א ע' ריא. רק אם אין מי שיוזע לברך יכול **החתן לברך**. הספרים הני"ל מ'שדי חמד' (חלק ו דף 2506) מערכת 'חתן וכלה' אות יח.

⁷³⁸ 'נטעי גבריאלי' נשואין חלק ב ע' רכ. 'הנישואין כהלכתם' חלק ב ע' תנח ו'נטעי גבריאלי' נשואין חלק ב ע' רמט (יב).

⁷³⁹ 'הנישואין כהלכתם' חלק א ע' רסד. 'נטעי גבריאלי' נשואין חלק א ע' ריא, ושי"נ. וראה 'מנהג ישראל תורה' נישואין ע' קפג.

⁷⁴⁰ 'נטעי גבריאלי' נשואין חלק א ע' רסג.

⁷⁴¹ איטר יד יקח הכוס ביד ימין של כולם ויורידה על כף יד שמאל (שהיא ימין שלו). 'דיני איטר' נחמסון, אלא שיש אומרים שברבים גם איטר נוהג ככולם ומחזיק הכוס בימין כל אדם.

⁷⁴² 'ספר המנהגים' ע' 28 מ'הגדה של פסח' של הרבי בקידוש. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' קפג סעי' ז. ובהוצאה החדשה הערה מ"ו שם. 'מגן אברהם' סימן קפג אות ו, מביא זאת בשם הש"ח. וראה גם 'באר היטב' שם אות ה, ו'משנה ברורה' שם אות טו.

⁷⁴³ ראה שו"ע אדה"ז או"ח סימן קצ סעיף ג. סימן רו סעיף ט.

⁷⁴⁴ מכתבי הרבי בענין זה נדפסו ב: 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 463. 'אגרות קודש' חלק כ ע' רסא. 'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' קיט. וראה לעיל ע' 66 בהערה 572 את תצלום אחד המכתבים שהוא מענה על השאלה כיצד לבטא את השם אדנות [לדברי שואל השאלה].

בצירה⁷⁴⁵. הנוסח בברכה האחרונה הוא: "...אהבה ואחוה שלום ורעות..." המלה שלום היא בלא וא"ו החיבור.

הברכה השביעית⁷⁴⁶ היא ברכת 'בורא פרי הגפן'. מברך אותה זה שזימן, כאשר כוס היין שאתה זימן, על כף ידו. אחרי שטועם מהכוס, מערבבים את שתי הכוסות⁷⁴⁷, אחת נותנים לחתן ולמסובים איתו, ואת הכוס השנייה שולחים לכלה ולנמצאות אתה⁷⁴⁸.

מצוה מן המובחר שכל המסובים יטעמו מכוס של ברכה⁷⁴⁹. וכל אחד מברך לעצמו 'בורא פרי הגפן'⁷⁵⁰.

"מודגש בזהר ש"בכוס של ברכה הכל חייבין" אפילו נשים וקטנים שפטורים מן המצות". ויש לעורר אודות זה באופן של פרסום⁷⁵¹.

גם בסיום הסעודה, בעת אמירת שבע ברכות, לא יביעו הצלמים דעות, ולא יפריעו.

בסוף הסעודה כאשר התזמורת מפרקת את הכלים, כדאי שישאר לפחות מיקרופון אחד פעיל, כדי להשתמש בו בניגונים וריקודים אחרי שבע הברכות, וכו'.

אחרי סעודת המצוה

בכל נסיעה⁷⁵² לזכור לקחת חת"ת ו(להבדיל⁷⁵³) קופת צדקה.

יש לזכור ולהזכיר את הוראת הרבי, שבנסיעה בלילה, יתחלף הנהג כל שעה, או שיעצור להתרענן⁷⁵⁴.

יש להכין רכב ונהג להוביל את החתן והכלה, למקומם בו ילונו אחרי החתונה. ברכב⁷⁵⁵ יהיו במקום מכובד חת"ת ו(להבדיל⁷⁵³) קופת צדקה.

⁷⁴⁵ 'ספר המנהגים'. הרמז לכך ע"פ דא"ח באגרות קודש חלק ג ע' צב.

⁷⁴⁶ מה שסוף הסעודה מברכים 'בורא פרי הגפן' כברכה שביעית אחרי שש הברכות, ואילו בחופה היא הברכה הראשונה מהשבע ברכות, 'בקודש פנימה' ע' 131 (נמצאים בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'תשורות והערות וביאורים', בקובץ בשם ובקובץ הנקרא 'סדר עריכת הקידושין למנהג חב"ד').

⁷⁴⁷ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' רמב וש"נ. מקורו במזור ויטרי. עמוד 602. ומביא בשם 'השדי חמד' מערכת ברכות סי' לא (חלק ח ע' איתשנה ע' א) בשם האדר"ת דעירוב הכוסות הוא מנהג רק כדי שכולם יטעמו משתי כוסות הברכה. 'הנישואין כהלכתם' חלק ב ע' תנד.

⁷⁴⁸ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' רסח.

⁷⁴⁹ שו"ע אדה"ז או"ח סי' קצ סעיף ה. קצות השולחן סי' מו סעיף יא.

⁷⁵⁰ שיחת יום שמחת תורה תשי"ז ('תורת מנחם' חלק יח ע' 96. 'אגרות קודש' חלק יד סוף עמוד כט, מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' רעו. וראה גם 'שערי הלכה ומנהג' חלק ה ע' נו.

⁷⁵¹ ש"פ תשא תשמ"ז (התועדויות חלק ב ע' 690) ושם נסמן. וראה גם שיחת ש"פ תשא תשמ"ב (התועדויות חלק ב ע' 1024). מובא בספר 'תפארת לוי יצחק' שמות עמודים רכג – רלא.

⁷⁵² ראה להלן ע' 88 הערה 755.

⁷⁵³ מה שאומרים 'להבדיל על קופת צדקה, זהו לשון הרבי בכ"כ מקומות. (ראה: 'לקוטי שיחות' חלק כו ע' 420. שם חלק לא ע' 242. שם חלק לב ע' 26. ספר השיחות תשמ"ז חלק א ע' 326. התועדויות תשמ"ז חלק ב ע' 421, שם ע' 449, שם ע' 474. ספר מאמרים 'באתי לגני חלק ב ע' שיד. ועוד ועוד בשיחות בלתי מוגהות).

⁷⁵⁴ מובא ב'התקשרות' נב (פ' מטות תשנ"ה) ע' 10. 'התקשרות' תרעה (פ' בלק תשס"ז) ע' 15. 'מקדש מלך – אוצרות רבי' חלק ד ע' תצ. ב'התקשרות' תשא (פ' שמות תשס"ח) ע' 14 מובא שהוראה זו נאמרה כבר ביחידות בשנת תשי"ז.

⁷⁵⁵ 'לקוטי שיחות' חלק כג ע' 402. 'אגרות קודש' חלק יג ע' שצד (שני מכתבים אלו הובאו ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ג ע' מח). לאחד מחברי ש"י שהיתה תאוה ברכבו, וכתב שהיו ברכב חת"ת וקופת צדקה, כתב הרבי בפתק, שצריך שהם יהיו במקום מכובד. עוד פרטים על התייחסות הרבי להחזקתם מכונית ב'התקשרות' תלט ע' 10.

יש לדאוג למפתח נוסף לדירה, כדי למנוע אי נעימות באם ח"ו יעלם המפתח מרוב טרדות ושמחה.

להכין רכב ונהג להוביל את המחותנים (כל בני המשפחה הקרובים) הביתה, או אל מקום לינתם (גם אם הם יודעים לנהוג בעצמם...). כנ"ל יש להקפיד שברכב יהיו במקום מכוונת חת"ת ו(להבדיל) קופת צדקה.

במקום לינת החתן והכלה יהיה עבורם משהו לטעום, שתייה ומזונות⁷⁵⁶. לדאוג שהמזונות שם תהיינה בדוקות וכשרות. וכן שיהיו בה (במקום מתאים), ספרי קודש חת"ת רמב"ם ספר המצוות סידורים ו(להבדיל) קופת צדקה.

אפשר וכדאי כבר עכשיו להתחיל בלימוד התורה ביחד כפי שהרבי אומר בשיחה: "כנהוג בדורנו זה (בפרט) לאחרי הנישואין (שאז אין בכך פגיעה ח"ו בענין הצניעות) עוסקים החתן והכלה יחדיו בלימוד התורה"⁷⁵⁷, ראה עוד בענין זה להלן ע' 111.

במקומות בהם לנים החתן והכלה יש להכין כלים לנטילת ידים בבוקר וכו'. וציוד רחצה וכו'.

לבדוק ולזכור שהכתובה תהיה בידי הכלה (צריך לשאול את הרב אם הכתובה יכולה להיות אצל אם הכלה למשמרת)⁷⁵⁸.

רצוי שיהיו לזוג טלפון, ומספרי טלפון חיוניים כולל מספרי טלפון של רב, מדריך, מדריכה, כדי לשאול שאלות דחופות. כדאי שיהיו מספרי טלפון של רב/מדריך, בחו"ל (כגון בקראון-הייטס), כך שאפשר לדבר איתו גם בשעות מאוחרות בלילה (בארץ).

בכלל יש לדעת שתהיינה שאלות בעניני חיי הנישואין עליהן לא חשבו קודם. צריך לא להישאר עם שאלות כאלו, ולכן יש לפנות אל: מדריך חתנים (או/ו מדריכת כלות) / 'עשה לך רב' / 'רב מורה הוראה' או להורים. אבל לא להישאר בלא מענה.

⁷⁵⁶ גם בבוקר לפני התפילה צריך לטעות משהו. מקורות והסבר הלכתי לכך ראה בספר 'ותורה יבקשו מפיהו' (וולפא) ע' 29 ואילך.

⁷⁵⁷ יחידות לחתנים וכלות מוצאי י"ט-כ"ף כסלו תשנ"ב בלתי מוגה. התועדויות תשנ"ב חלק א ע' 397. מובא בשידוכים ונישואין ע' 200. ולהלן ב'נספחים' ע' 130. וראה לעיל הערה 125 בע' 18 והערה 956 בע' 107. וראה גם 'אגרות קודש' חלק ו ע' קע וחלק כד ע' צח.

⁷⁵⁸ ראה בינטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' רג ובהערה ט.

כותב הרה"ח ר' יוסף שמחה גינזבורג. שיחת השבוע 906. כ"ג אייר תשס"ד.

שאלה: מה עושים בני-זוג שאבדה או נקרעה הכתובה שלהם?

תשובה: אמרו חז"ל: "אסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת ללא כתובה". אחרי החופה יש לוודא שהכלה לא תאבד את הכתובה, בשל טרדות החתונה. הכתובה אינה חייבת להישאר בבית הזוג, אלא אפשר לשמור אותה בכספת או אצל קרובים וידידים. למנהג האשכנזים, הכתובה נשמרת בבית הזוג, בין חפצי האישה. למנהג הספרדים – בבית הורי האישה.

בשעת הצורך יש סומכים על העתק הכתובה החתום (ואגב, כשכותבים אותו חייבים לכתוב עליו שהוא רק "העתק הכתובה"), שנשאר כנהוג בלשכת הרבנות שבה נרשם הזוג לנישואין; ויש השוללים זאת. לכל הדעות אין לסמוך על תצלום הכתובה.

אם אבדה הכתובה והבעל אינו יכול לכתוב מיד כתובה אחרת, כגון בשבת, יתפס ביד האישה מיטלטלין כפי ערך הכתובה, ובהזדמנות הראשונה יכתוב לה כתובה אחרת. בשעת הדחק אפשר לסמוך על קניין-סודר שנעשה לפני עדים על חיובי הכתובה (כנהוג בדרך-כלל בחופה, ואם לא נעשה אז – לעשותו כעת).

הכתובה החלופית נקראת "חילוף" כתובה דאירכסא", ויש לה נוסח מיוחד. כותבים בו הן את תאריך (וחיוב) הנישואין והן את תאריך הכתיבה. אם לאחר-מכן נמצאה הכתובה הראשונה, יש לפסול את הראשונה ולהשאיר את השנייה. כמו-כן יש נוסח מתאים לכתובה המחליפה כתובה שנמצאה בה טעות, וגם בה נוהגים כאמור.

כתובה שנמחקה (או שנקרעה לגמרי) מחמת יושנה, מביאים אותה לבית-דין, והם כותבים שטר אחר במקומה. ואפילו נמחקה לגמרי, אם יש עדים שראו וזוכרים את תוכן השטר - יעידו על כך, ויכתבו זאת הדיינים מפייהם.

יש הנחיות הלכתיות מדוייקות מה נחשב טעות הפוסלת את הכתובה, וכיצד מתקנים בה טעויות (לא בדרך המשפטית המקובלת). אם מתעורר ספק, יש לפנות אך ורק לדיין מוסמך העוסק בענינים אלו.

מקורות: כתובות נד, ב. ז, א. פ, ב. רמב"ם הל' אישות יב, ח-ט. שו"ע אבן העזר סו, א-ג, רמ"א ונו"כ. 'הנשואין כהלכתם' יא, רכה. 'סדר כתובה כהלכתה', פרקים: ב, יג, יד.

יש המספרים שבמהלך החתונה של הרבי בורשא תרפ"ט. נגנבו המתנות ויחד אתם נגנבה הכתובה. ואחרי החתונה הרבי הקודם כתב כתובה חדשה. כתובה דאירכסא. (יי"ל). ה' בערל ש' חייקין, סיפר לי שיש מי שראה את הכתובה של הרבי (נמצאת כעת בידי אגו"ח, ואין ממנה צילום), ושם כתוב התאריך אי טבת

שבעת ימי המשתה

סדרי החיים של החתן והכלה במשך שבעת ימי המשתה אינם רגילים כלל וכלל. דבר זה הוא לא רק לגבי צורת החיים קודם החתונה, אלא גם שונה מצורת החיים כזוג נשוי אחרי שבוע זה לאוויש"ט. בזמן זה ישנם עניינים מיוחדים כמו: איסור עשית מלאכה⁷⁵⁹, הגבלת בהליכה ברחוב, ריבוי הסעודות וריבוי השמחה והנסיעות. זהו שבוע מיוחד הקובע שפע ברכה וטובה לכל החיים ולדורי דורות, וכלשון ברכתו של הרבי "ששבעת ימי המשתה יהיו בהצלחה רבה"⁷⁶⁰.

כדאי שהחתן והכלה יזכרו את דברי הרבי והרבי הקודם במאמרים ד"ה 'לכה דודי'⁷⁶¹: "...דהנה חתן וכלה הרי החתן נקרא מלך, חתן דומה למלך והכלה נקראת מלכה. חתן זה הקב"ה וכלה היא כנסת ישראל. כבוד החתן והכלה זה אהבת הקב"ה לכנסת ישראל ואהבת כנסת ישראל לקב"ה...". ובשיחה אומר הרבי: "חתן וכלה הם מלך ומלכה"⁷⁶², הרי, "אמר מלכא עקר טורא"⁷⁶³, שנעקר מתחילתו ומעיקרו ענין הגלות..."⁷⁶⁴. "...ביום חופתם ובשבעת ימי המשתה הם בדוגמת מלך ומלכה – מהווה הדבר הכנה קרובה לחידוש המלכות בישראל, המלכות האמיתית דוד מלכא משיחא"⁷⁶⁵.

במשך שבעת ימי המשתה משתדלים שהחתן או הכלה לא ילכו לבדם, גם שניהם יחד לא, אלא בלוית עוד אחד⁷⁶⁶. בשם כ"ק הרבי הקודם מובא⁷⁶⁷: "א וואו האט מען געזען א מלך אן א סוויטעי" (=איפה ראו מלך בלי פמליא שמלווה אותו?!). הליווי בשבעת ימי המשתה (משא"כ בימים שלפני החתונה) הוא מטעם של כבוד, כי 'חתן דומה למלך', לכן חתן אחד אינו יכול לשמש כמלווה לחתן שני⁷⁶⁸.

כיצד מונים את שבעת ימי השמחה והברכות, נאמרו כמה וכמה דעות. יש האומרים ששבעת ימי המשתה הם שבע יממות שלימות מעת לעת⁷⁶⁹, ולכן אם החופה קצת לפני השקיעה יש להמשיך בשמחה וכו', עד זמן החופה אחרי שבעה ימים כאשר סיום החופה הוא בין השמשות, יש כמה דעות ושאלות לגבי סיום שבעת ימי המשתה⁷⁷⁰. יש האומרים שהיום בו נערכה ונסתיימה החופה נחשב ליום אחד משבעת הימים, גם אם זה היה בסופו של היום קרוב לצאת הכוכבים⁷⁷¹.

⁷⁵⁹ נסמן להלן בהערה 783. הלכות איסור מלאכה מובאות להלן ב'נספחים' ע' 124 מהספרים 'נטעי גבריאל' ו'הנישואין כהלכתם'.

⁷⁶⁰ יחידות חתנים וכלות טו"ב שבט תשמ"ה (התוועדויות תשמ"ה חלק ב ע' 1182).

⁷⁶¹ נסמן לעיל בעמוד 260, 261.

⁷⁶² 'פרקי דרבי אליעזר' פי טז. 'אבודרהם' ברכות נישואין. 'מדרש תלפיות' ענף חתן וכלה (נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'ליקוט מספרים') מונה שמונה עשר דברים שבהם החתן דומה למלך (וסימנם 'בן י"ח לחופה').

⁷⁶³ בבא בתרא דף ג עמוד ב.

⁷⁶⁴ שיחות ליל י"ג אלול תשמ"ט (התוועדויות חלק ד' ע' 295).

⁷⁶⁵ יחידות חתנים וכלות טו"ב שבט תשמ"ה (התוועדויות תשמ"ה חלק ב ע' 1180).

⁷⁶⁶ 'ספר המנהגים' ע' 76. פרטים נוספים של הלכות אלו ומקורות נסמנו ב'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' לה ואילך.

⁷⁶⁷ 'נטעי גבריאל' שם ע' לח הערה יא. ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי בספרו ע' 134 מביא זאת בשם הרבי.

⁷⁶⁸ הרה"ח ר' שמואל לוויטין בשם הרבי (ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי בספרו ע' 115).

⁷⁶⁹ כך דעת הרה"ח הרב מרדכי שמואל אשכנזי שי' וראה 'שולחן ערוך אדה"ז' 'אורח חיים' סימן קלא סעיף u, וסימן רמט סעיף ו ובנסמן שם (במהדורה החדשה). וכן בידי השולחן' סימן סט סעיף קטן ז. 'פתחי תשובה' או"ח קלא סעיף יב. וראה 'בקודש פנימה' ע' 103 ולהלן ב'נספחים' ע' 51. וראה 'מנהג ישראל תורה' נישואין עק רל שהזמן הקובע הוא סיום אמירת שבע הברכות בחופה ולא זמן החדר יחד או זמן הסעודה.

⁷⁷⁰ ראה במקומות שנסמנו בסוף ההערה הבאה.

⁷⁷¹ אבל כותב הרה"ח ר' יוסף שמחה גינזבורג 'שיחת השבוע' 918. י"ט מנחם-אב תשס"ד.

שאלה: איך מחשבים את 'שבעת ימי המשתה' של חתן וכלה?

תשובה: 'שבעת ימי המשתה' שלאחר החופה אומרים (בתנאים מסויימים) 'שבע ברכות' לאחר ברכת המזון. כמו-כן אין אומרים תחנון במניין שהחתן מתפלל בו (ולמנהג העולם – במניין שהחתן נוכח בו).

גם ביום הראשון לחיי הנישואין צריך לקרוא קריאת שמע בזמנה. לשם כך יש צורך לדאוג שהחתן יתעורר בזמן, למרות הליכתו לישון מאוחר והעייפות מהנסיעה מבית חיניו.

יש לסדר שמישהו יבוא בבוקר כדי ללוות את החתן למקוה⁷⁷² ולתפלה, ואחר-כך יסיע או ילווה את החתן והכלה למקום שהם צריכים ללכת.

כאשר נוסעים מהבית יש להיזהר מלהשאיר בדירת המגורים דברי יקרי ערך; צ'קים שנתקבלו כמתנות, כסף מזומן, תכשיטים וכדומה. קרו הרבה מקרים ר"ל, שגנבים ארבו במיוחד לדירתם של זוגות צעירים טריים; וחדרו לדירתם בעת שלא היו בביתם, ואפילו בזמן השינה. יש להפקיד דברים אלו במקומות בטוחים מתאימים.

בבוקר, לפני התפילה, צריך לטעום משהו⁷⁷³.

חסידיים נוהגים, על פי מנהג הרבי⁷⁷⁴, שהבעל אומר, נוסף לפרק התהילים האישי לפי הגיל שלו, גם את פרק התהילים של אשתו (וכן הנשים נוהגות לומר את הפרק של הבעל).

"כיון שהזמן שקודם הנישואין ולאחרי הנישואין הוא היסוד על כל משך החיים, הרי דבר הפשוט הוא, שככל שמשקיעים יותר בהיסוד, תגדל יותר התועלת בהבנין, ולכן, ככל שיתמסר יותר לתורה ועבודה בימים אלו, יתוסף יותר לאח"ז בהבנין דהנישואין, לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות"⁷⁷⁵.

כל שבעת ימי המשתה החתן והכלה לבושים בגדים נאים, כבגדי שבת ויו"ט⁷⁷⁶.

אין נכון לחתן ולכלה להסתובב ברחוב ובחנויות⁷⁷⁷.

שבעה ימים אלו אינם נמנים "מעת לעת", אלא יום החופה נחשב ליום אחד, ו"מקצת היום – ככולו", והלילה שאחריו כבר נחשב ליום השני. לכן אם החופה התקיימה ביום הרביעי – יהיה היום האחרון של הישבע ברכות ביום שלישי הבא. השעה הקובעת לענין זה היא שעת סיום הישבע ברכות מתחת לחופה. לדוגמה, אם נסתיימו הברכות ביום רביעי לפני השקיעה, נחשב יום רביעי לאחד מימי המשתה, והיום האחרון של הישבע ברכות יהיה ביום שלישי הבא. אם נסתיימו הברכות ביום רביעי לאחר צאת הכוכבים, נחשב יום חמישי ליום הראשון, והישבע ברכות יסתיימו ביום רביעי הבא. אם אמירת הברכות נסתיימה בין השמשות (לאחר השקיעה וקודם צאת הכוכבים), שזמן זה הוא ספק יום ספק לילה, מונים את שבעת הימים מהיום החולף, משום ש"ספק ברכות – להקל".

כל זה לענין אמירת 'שבע ברכות'. אולם לענין פטור מאמירת 'תחנון' הביאו פוסקים רבים (ומהם: שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן, משנה ברורה וכף החיים) את ה'כנסת הגדולה', שאין אומרים תחנון כשמתפללים עם החתן עד שבעה 'מעת-לעת' מיום החופה.

מקורות: אה"ע סי' סב ס"ו ברמ"א, ח"מ ופתחי תשובה. ערוה"ש שם סל"א. או"ח סי' קלא: כנה"ג הגהות ב"י אות כ, מג"א סוס"ק יב, שו"ע אדמו"ר הזקן סו"ס ו, שעי"ת ס"ק יד, ערוך השלחן ס"י"ז, משנ"ב ס"ק כו, כה"ח ס"ק פח. הגהות חכמת שלמה. פסקי תשובות סק"י"ח. שו"ת יביע אומר ח"ה אה"ע סי' ז, וש"נ. הנישואין כהלכתם' חלק ב פי"ד ס"ד-יב (ע' תכד) ונטעי גבריאל' ה'ל' נישואין פרק קט, וש"נ. וראה בס' מנהג ישראל תורה ח"ד, מנהגי החופה ס"ק לו.

⁷⁷² ידוע הסיפור שהרבי הדריך את אחד החסידים (ר' בערל בוימגרטרן ז"ל [עפ"י דברי בנו ר' פנחס שלמה שי'] וכן לר' יוסף מנחם מענדל טננבוים ז"ל, ויתכן שגם לר' לייבל שי' גורנר) שיש לטבול. שלוש פעמים 'פשוט, כדג, פשוט'. דהיינו להתכופף במקום העמידה במקוה, אח"כ לשכב בתוך המים בפישוט הידים ורגלים כדג, ושבו כפיפה במקום. לחזור על כך שלוש פעמים, סך הכל תשע טבילות.

אודות טבילה בכלל וטבילת עזרא בפרט ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' פח סעי' א (ובהערות שם בהוצאה החדשה). 'שערי הלכה ומנהגי עמודים צב-צה ובמיוחד ע' צד שם. באריכות ובפירוט בספר 'תורה יבקשו מפיהו' (וולפא) עמודים 29-72. הגם שבמכתב מיום כ' סיון תשכ"א כתב הרבי: "2" בטח נזהר (בל"ג) בטבילת עזרא וכן בלימוד דא"ת. ונכון שיניח גם תפלין דר"ת", הרי בשיחות מאוחרות יותר שנאמרו ברבים (פורים תש"ל ועוד) ילקוטי שיחות' חלק כד ע' 371, עורר הרבי שכולם יניחו תפלין דר"ת ולא הזכיר אודות טבילה זו. וראה 'ספר השיחות' תשמ"ט חלק ב ע' 632 הערה 114. התוועדות תשמ"ט חלק ב ע' 142 הערה 114. וראה גם 'לקוטי שיחות' חלק ז ע' 315.

⁷⁷³ מקורות והסבר הלכתי לכך ראה בספר 'ותורה יבקשו מפיהו' (וולפא) ע' 29 ואילך.

⁷⁷⁴ ברשימתו של הרבי הקודם (אגרות קודש' הרי"ץ חלק א ע' לא) אודות אמירת פרק תהילים של הילדים, לא מוזכר פרק התהילים של האשה, אבל כך נהג הרבי בגלוי במשך שנים. בימי שני וחמישי הרבי נכנס לקריאת התורה, ואחרי הקריאה, כאשר שהציבור אמר 'אשרי וכו', 'ובא לציון', אמר הרבי את הפרקים שלו ושל הרבנית. וראו שהפרק מתחלף בימים כ"ה אדר וי"א ניסן (הרבי אמר את התהילים בספר שהכינו עבורו, ורבים מאנ"ש זכו לשים ספר תהילים חדש, ואחר כך הספר נשאר אצלם. היו שנים שנהגו ב-770 שהזכות היתה דוקא לחתנים, ובספר זה אמרה הכלה את התהילים ביום החופה).

⁷⁷⁵ שיחת ש"פ קרח תשח"י ('ותורת מנחם' חלק כג ע' 110).

⁷⁷⁶ 'טורי' ו'שולחן ערוך' יו"ד סי' שמב. בפרקי רבי אליעזר סוף פרק טז 'החתן לובש בגדי כבוד כל שבעת ימי המשתה'.

⁷⁷⁷ 'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב ע' לח.

בבית החתן⁷⁷⁸ ובבית הכלה⁷⁷⁹ אין אומרים תחנון כל שבעת ימי המשתה. בבית הכנסת⁷⁸⁰, כשנמצא שם החתן, אין אומרים תחנון. ראינו שגם כאשר החתן שנכח במנין של הרבי לא התפלל עם המנין (וראו שהחתן הייה בלא טלית ותפילין) בכל זאת הרבי לא אמר תחנון⁷⁸¹. כשלא אומרים תחנון לא אומרים גם 'אבינו מלכנו'⁷⁸², לגבי 'א-ל ארך אפים' ראה כאן בהערה⁷⁸².

כל שבעת ימי המשתה החתן והכלה אסורים בעשית מלאכה⁷⁸³, ולכן על החתן לעסוק יותר בתורה⁷⁸⁴. אם אין לבו פנוי כל כך ללמוד תורה בעיון אפשר לקרוא סיפורי חסידים כמו 'סיפורים נוראים' (מ'ר' יעקב קדנר)⁷⁸⁵ וכדומה⁷⁸⁶ (אוצר סיפורי חב"ד, שמועות וסיפורים, ימי מלך וכו' וכו').

השבת שאחרי החתונה היא שבת מיוחדת⁷⁸⁷. בדרך כלל את השבת מארחים צד הכלה. ישנם מאנ"ש (אלו שבאו מבתי ספרדים ותימנים) הנוהגים שאת שבת השבע עורכים צד החתן.

כמו בכל ערב שבת יש לבדוק לפני כניסת שבת את הכיסים⁷⁸⁸, בפרט בבגד (סרטוק) חדש, שלעיתים היצרן מכניס בהם פתק עם פרטים של המוצר, או כפתורים רזרביים.

בשבת ויו"ט אין אומרים אב הרחמים⁷⁸⁹ וגם לא צדקתך צדק⁷⁹⁰ בנוכחות החתן.

החל מערב שבת זו מדליקה הכלה שתי נרות לכבוד שבת. אבל אינה מברכת 'שהחיינו', שהרי בודאי הדליקה נר שבת גם קודם⁷⁹¹. בבית הרבי לא מדליקים נרות שבת בשמן זית⁷⁹².

⁷⁷⁸ 'שולחן ערוך' אדה"ז סי' קלא ס' ה.

⁷⁷⁹ 'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב ע' פו.

⁷⁸⁰ 'שולחן ערוך' אדה"ז סי' קלא ס' ו.

⁷⁸¹ הרב ריי"ש שי' גינזבורג כותב לגבי הפעמים שהרבי שלח לשאול רב בענין זה, כי יתכן שהיתה זו הוראת שעה ('התקשרות' תקכה פ') ראה תשס"ד). תרלג (פי תבוא תשס"ו). ר' נחום שי' קפלן מספר לעיל ע' 16 הערה 104: באחד מימי השבע ברכות שלי חיפש אותי הרב חדקוב. לא הייה טלפון במקום מגורי, ולכן הוא טילפן וביקש מהורי שאחזור אליו בטלפון. כאשר התקשרתי אליו שאל הרב חדקוב, היכן היית במנחה?! מ'האט געקעט פאשפורן א תחנון (=יכלו לחסוך אמירת תחנון). אין הוא יודע אם זה הגיע מהרבי, אבל המאמץ של הרב חדקוב מרמז על משהו.

⁷⁸² שיחת ו' תשרי תשל"ה סעיף ה (שיחות קודש' (מהדורה ישנה) תשל"ה ע' 48). אודות הוראה משיחה זו ראה ב'הערות וביאורים - אוהלי תורה' בגליון מספר 923 פ' מטו"מ תשס"ו ע' 89 ואילך. בקשר לאי אמירת 'א-ל ארך אפים' (בשני וחמישי) יש דעות שונות. בסידור נוספה הערה שבכל יום שאין אומרים תחנון לא אומרים א"א. אך יש עדויות שגם אחרי ההוראה להוסיף זאת בסידור, המשיך הרבי לאומרו כשהייה חזן למרות שהייה חתן וכו' במקום. יתכן שיש הבדל בין יום שאין אומרים תחנון, לבין אי אמירת תחנון מחמת נוכחות חתן או בעלי ברית מילה בבית הכנסת. וראה גם 'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' קסה וביהערות וביאורים - אוהלי תורה' שם.

⁷⁸³ 'שולחן ערוך' אבן העזר' סימן סד סעיף א. 'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב עמודים מ-מז. 'הנישואין כהלכתם' חלק ב עמודים תעג-תעה. עד מתי חל איסור מלאכה ראה שם ע' תעז. **העתקה מספרים אלו** (בלי ההערות והמקורות) מובאות להלן ב'נספחים' ע' 124.

⁷⁸⁴ שיחת ש"פ קרח תשח"י ('תורת מנחם' חלק כג ע' 110). וראה 'שידוכים ונישואין' ע' 207 [158] ואילך.

⁷⁸⁵ 'שמחת עולם' ע' 87 וש"נ.

⁷⁸⁶ ויש לדון האם הכוונה לסיפורים נוראים דוקא, 'כיוון שיצא מפי רבו', או שזו היתה דוגמא לסיפורי חסידים, היות שבזמנו לא היו מודפסים סיפורים משלנו.

⁷⁸⁷ 'פרקי דרבי אליעזר' סוף פרק יז. ראה שלמה המלך שמדת גמילות חסדים גדולה לפני הקב"ה, וכשבנה בית המקדש בנה שני שערים אחד לחתנים ואחד לאבלים ולמנודים, והיו ישראל הולכים בשבתות ויושבין בין שני שערים הללו, והנכנס בשער חתנים היו יודעין שהוא חתן, והיו אומרים לו השוכן בבית הזה ישמחך בנינים ובנות... כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתן בגמילות חסדים, ומיום שנחרב בית המקדש התקינו חכמים ז"ל שיהיו חתנים ואבלים הולכין לבית הכנסת ולבתי מדרשות ואנשי המקום רואים את החתן ושמחים עמו... כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתן בגמילות חסדים, ועליהם הוא אומ' ברוך אתה ה' נותן שכר טוב לגומלי חסדים. וכעין זה בימסכת סופרים' פרק יט הי"ב (יש דפוסים שזה בהלכה ט).

⁷⁸⁸ 'שולחן ערוך' אדה"ז הלכות שבת סימן רנב סעיף כ.

⁷⁸⁹ 'הנישואין כהלכתם' חלק ב ע' תצ. 'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב ע' קכד. אבל 'הזכרת נשמות' שאומרים בבית הכנסת ביום טוב, אומרים אפילו כשחתן נמצא במקום.

⁷⁹⁰ 'הנישואין כהלכתם' חלק ב ע' תק. 'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב ע' קכה.

אין אנו נוהגים להבהב (להדליק ולכבות) את הנרות כהכנה להדלקה⁷⁹³. אבל מנהג ישראל שהבעל משתתף בזה (באופן סמלי עכ"פ) ע"י הסיוע בהכנות לזה, כגון כהגשת הגפרורים או הנרות וכיו"ב⁷⁹⁴. בבית הרב לא נהוג אמירת 'תחינה' או תפילת 'בקשה' בעת הדלקת נר שבת⁷⁹⁵.

אודות הטיפול בפאה בשבת ראה להלן ע' 113.

גם אם מתפללים בליל שבת זו בבית עם החתן, ולא בבית הכנסת, מ"מ אומרים ברכה מעין שבע⁷⁹⁶.

בשבת זו החתן והשושבינים והקרובים עולים לתורה⁷⁹⁷, אבל לא מוסיפים על שבעה קרואים⁷⁹⁸. נוהגים שבשבת זו עושים 'קידוש' בבית הכנסת. (אם לא נטלו ידים אין אומרים שבע ברכות).

בסעודות שבת אין צורך⁷⁹⁹ ב'פנים חדשות' כדי לברך 'שבע ברכות'. יש המסופקים אם גם בסעודה שלישית אין צורך בפנים חדשות. באם ההתוועדות, סעודת שבת, נמשכת עד אחרי השקיעה, יש דעות שונות⁸⁰⁰ כיצד לנהוג עם שתית היין, שהרי אנו מקפידים שלא לאכול ולא לשתות לפני הבדלה⁸⁰¹. וראה בהערה כאן⁸⁰² כיצד כדאי לנהוג.

באחד המכתבים⁸⁰³ מאשר הרבי את קבלת נדבת לבס הטהור חלק מהמתנות שנתנו לחתן ולכלה. וממשיך בברכה שנדבתם בתחלת בנין ביתם בישראל בנין עדי עד, תפעול ההרחבה וההגדלה בברכות השי"ת והצלחתו בבנינים האמור, בית נאמן.

ע"פ הידוע ש"הכל הולך אחר החיתום"⁸⁰⁴, דהיינו שבגמר וסיום הענין אזי הענין הוא בכל תוקפו – מובן, שביום האחרון ד"שבעת ימי הנישואין"... תוקף השמחה הוא ביותר⁸⁰⁵.

⁷⁹¹ ינטעי גבריאלי נישואין חלק ב ע' קח. 'לקוטי שיחות' חלק יא ע' 289. 'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' רסא.

⁷⁹² 'לקוטי שיחות' חלק כא ע' 382. 'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' רמט.

⁷⁹³ 'מעשה מלך' ע' 98 הערה 13.

⁷⁹⁴ 'התוועדויות' תשמ"ט חלק ג ע' 209 הערה 25.

⁷⁹⁵ 'לקוטי שיחות' חלק טז ע' 578. 'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' רנא.

⁷⁹⁶ 'אהלי שם' מס' 2 ו' תשרי תש"נ ע' מט ואילך. וראה מנהגנו שם בע' נו.

⁷⁹⁷ 'הנשואין כהלכתם' חלק ב ע' תצג. 'נטעי גבריאלי' נשואין חלק ב ע' קיח. 'מדרש תלפיות' ענף חתן וכלה (נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'לקוט מספרים'), מונה שמונה עשר דברים שבהם החתן דומה למלך (וסימנם 'בן י"ח לחופה'), ואחד מהם הוא שכמו שהמלך הרי צריך שיהיו לו שני ספרי תורה, לכן החתן עולה לתורה פעמיים, בשבת לפני החתונה ושבת אחרי החתונה. (בשיחה מוגהת מבואר שבעת העלייה לתורה ספר התורה נחשב כספר תורה פרטי של העולה. 'לקוטי שיחות' חלק כד ע' 290 ואילך. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ג ע' שכ ואילך).

⁷⁹⁸ שו"ע אדה"ז סימן רפב סעיף ג. שו"ת 'צמח צדק' או"ח סימן לה סעיף ז. וראה 'ספר המנהגים' ע' 95. וראה באריכות ב'חקרי מנהגים' (גורארייה) חלק א ע' קכא. וראה 'אגרות קודש' חלק ד' ע' קמב. בחלק ג ע' לא שם כתוב שזה נוגע להתקשרות לרבותינו נשיאינו.

⁷⁹⁹ שו"ע 'אבן העזר' סימן סב סעיף ח. 'הנשואין כהלכתם' חלק ב ע' תמג. 'נטעי גבריאלי' נשואין חלק ב ע' קעז וש"נ.

⁸⁰⁰ ראה 'שולחן ערוך' אדה"ז או"ח סימן קצ סעיף ד. 'נטעי גבריאלי' נשואין חלק ב ע' רמה ואילך ובהערות שם. 'הנשואין כהלכתם' חלק ב ע' תנה ואילך ובהערות שם. 'מנהג ישראל תורה' נישואין, ע' רכט. 'ענבי הגפן' חלק א' ע' קסה והערה ח. יש מי שמציע שישתה את היין מי שכבר עשה הבדלה, אלא שאז נשאלת השאלה מי יברך, והרי זה שזימן צריך לברך והאם החתן גם יטעם מהיין או רק הכלה.

⁸⁰¹ 'היום יום' ג' אייר. 'ספר המנהגים' ע' 35. ב'סידור עם דא"ח' (הוספות ע' נח, ב) "כן כתב בסידור האריז"ל". וראה שו"ע אד"ז סימן רצ"א סעיף א. 'כף החיים' סימן רצא סעיף קטן יז.

⁸⁰² הרה"ח ר' אליהו ש"י לנדא אומר שכך מנהגנו: מוזגים שתי כוסות יין ומברכים ברכת המזון. מיד אחרי ברכת המזון מברכים את הברכות מלבד ברכת פרי הגפן, ולא טועמים מהיין. מכסים* את שתי כוסות היין [משום כבוד היין], ומתפללים ערבית. אחרי התפלה, החתן עושה הבדלה על הכוס של ברכת המזון (וברכת הגפן היא הברכה השביעית) ושותה ממנה. לוקחים עבור הכלה, קצת יין מהכוס השנייה עליה אמרו את הברכות. מוסיפים מכוס זו לכוס ההבדלה, והחתן טועם ממנה, ואפשר לחלק לקהלי**. הטעם שלוקחים לכלה רק מהכוס של הברכות, כי נוהגים ש"אין הנשים טועמות יין של הבדלה"***.

* בסיום התוועדות של יו"ט אחרי ברכת המזון דומה שהיו מכסים את הכוס עליה הרבי זימן, עד שעשה הבדלה אחרי תפילת ערבית. וכאשר הרבי יצא אחרי חלוקת כוס של ברכה, לקח בעצמו את הכוס עם שארית היין כאשר הכוס מכוסה.

** 'בכל השנה אין נותנים לאחר לשתות מהשיריים של כוס הבדלה (אלא אם-כן בירכו עליו ברכת המזון) אך במוצאי"פ יכולים ליתן' 'המלך במסיבו' חלק ב ע' לט.

*** 'שלי"ה' סוף חלק א (סוף מסכת שבת), דף קבג. מובא ב'קצות השולחן' חלק ג סעיף צו ס"ק יב.

⁸⁰³ 'אגרות קודש' חלק יט ע' תנג. ומציין שם לזהר חלק א קמט, א. ולקוטי תורה ברכה צח ד. ותניא סוף פרק ל"ד.

יש נשים העונדות את טבעת הנישואין בתמידות על ידן. ויש המביא סימוכין למנהג זה⁸⁰⁶.

הרבי כתב: "מעולם לא שמעתי שמתחילים בנין עדי עד..בטוילים! לכאורה צ"ל ביסוס היסודות התומ"צ ועבודת התפלה"⁸⁰⁷.

סעודות 'שבע ברכות'

הסעודות⁸⁰⁸ שעושים לכבוד החתן והכלה במשך שבעת ימי המשתה, הן סעודות מצוה⁸⁰⁹.

בכל שבעת ימי המשתה חוזרים ואומרים שבע ברכות.... שבהן מברכים את כל בניי המסובים בהסעודה, ועל ידיהם נמשכות הברכות בכל העולם כולו, מתחיל מבניי שבדור ההוא..."⁸¹⁰

בשנת הקהל משתדלים לקשר כל ענין עם התוכן של הקהל. ולכן כדאי גם בסעודות שבע ברכות להזכיר את ענין ההקהל שהוא למען ישמעו וילמדו ויראו את ה' אלוקים ושמרו לעשות את כל דברי התורה.

בסעודות 'שבע ברכות' אלו יש לזכור בנוסף למה שמוזכר לעיל עמוד 88 :

- מברכים שבע ברכות בכל סעודה שנערכה לכבוד שמחת הנישואין, או לפחות הוסיפו מאכל מיוחד לכבוד החתן והכלה⁸¹¹.
- אם החתן והכלה לא נוכחים בסעודה, או אפילו אם הם נוכחים אלא שלא אכלו לחם בסעודה (לפחות כזית⁸¹²) אין מברכים שבע ברכות⁸¹³.
- לפחות שבעה גברים מהנוכחים אכלו לחם (לפחות כזית⁸¹²) ועוד שלושה אכלו דברים אחרים החייבים בברכה אחריהם⁸¹⁴.

⁸⁰⁴ ברכות יב, א.

⁸⁰⁵ ש"פ וישלח י"ד כסלו תשח"י (תורת מנחם) חלק כא ע' 191). וראה 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' כח. מה שכתב בסוף הערה ה שביום השביעי נפרדים מהנשמות שבאו מגן עדן לשמחת החתונה. לא מצאתי לענין זה סימוכין אצלנו. אמנם בדברי הרבי: "בשמחת נישואין דכל חתן וכלה בישראל באים ומשתתפים הוריהם וזקניהם וזקני זקניהם, ג' דורות, גם אלו שנמצאים בכר בעולם האמת" (נסמן לעיל בהערות 506 וכן בדברי הרבי הקודם נסמן לעיל הערה 505 בעמוד 61) משמע שהנשמות באות לא רק בחופה, אלא ב'שמחת נישואין והרי זה בכל שבעת ימי המשתה. ועצ"ע. וראה להלן ע' 94 שכל פעם שאומרים 'שבע ברכות' מחדש נמשך הענין באופן חדש ובאופן נעלה יותר, ואם כן ביום האחרון הוא החידוש והעילוי ביותר.

⁸⁰⁶ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' קסז. ומביא שזה ע"פ דברי ספר החינוך מצוה תקנב. שנהגו לקדש בטבעת להיות בידה תמיד למזכרת שתתן אל לבה לעולם שהיא קנוייה לאותו האיש....בכך יהיה שבתם וקימתם ויתקיים ישוב כרצון הא-ל שחפץ בו.. עיי"ש בחינוך. ועיי"ש ב'נטעי גריאל' שמציין לעוד מקומות.

⁸⁰⁷ מענה לחתן שכתב שלאחר החתונה הוא מתכוון לצאת לטיול יחד עם רעייתו ('שערי הלכה ומנהג' חלק ה ע' רסט מצילום כתי"ק. וראה גם 'תורת מנחם' חלק טו ע' 323

⁸⁰⁸ 'מגן אברהם' אורח חיים סי' תרמ סעיף קטן יג. בשם ב"י ומהרי"ק. 'כף החיים' שם ס"ק נט. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' קנז. 'הנשואין כהלכתם' חלק ב' ע' תח ובנסמן שם.

⁸⁰⁹ **אודות סעודת מצוה** ראה לעיל הערות 637 638, ולהלן ב'נספחים' ע' 112.

⁸¹⁰ 'התועודות' תנש"א חלק ד ע' 250 בלתי מוגה.

⁸¹¹ 'הנשואין כהלכתם' חלק ב' ע' תכט.

⁸¹² 'סדר ברכת הנהנין' ריש פרק ב.

⁸¹³ 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' רכ ואילך וע' רלא, ושם נסמן.

⁸¹⁴ הדעות בזה והמסקנה ב'הנשואין כהלכתם' חלק ב' ע' תלג.

- בכל סעודה תהיה חזרת מאמר חסידות ובנוסף לכך ישתדל החתן לומר גם ענינים בנגלה, אם לא בכל סעודה על כל פנים יותר מפעם אחת.⁸¹⁵
- כדי שיוכלו לברך שבע ברכות בסעודה⁸¹⁶ צריך שיהיו 'פנים חדשות' חוץ משתי הסעודות הראשונות בשבת ויום טוב⁸¹⁷. ב'מלוה מלכא' חול המועד, חנוכה, פורים וראש חודש צריך פנים חדשות⁸¹⁸.
- 'פנים חדשות'⁸¹⁹, לכתחילה הם לפחות שני גברים החשובים למשפחה (יכולים להיות קרובי משפחה), ונוכחותם גורמת לשמחה לחתן והכלה או ההורים, ולא השתתפו בחופה וגם לא בסעודת החתונה ולא באחת מסעודות 'שבע ברכות' הקודמות. הם באו במיוחד לשם שמחת החתן והכלה והם אוכלים לחם עכשיו בסעודה. ה'פנים חדשות' צריכים להיות נוכחים בעת אמירת ה'שבע ברכות'. מי שהשתתף רק ב'קבלת פנים' לפני החופה יכול להחשב כ'פנים חדשות'.
- נוהגים להקל ולהחשיב כ'פנים חדשות' גם אם יש גבר אחד ולא שניים, וגם אפשרי מי שהיה בחופה אבל לא באחת הסעודות. יש מקילים להחשיב כפנים חדשות גם מי שנכנס לאחל מזל טוב בסעודת החתונה אבל לא ישב לאכול, ולא שהה במקום זמן ממושך. יש מקילים להחשיב גם אם ה'פנים חדשות' לא אוכל כעת לחם אלא מאכלים אחרים. יש מקילים גם כאשר קוראים להשתתף בסעודה 'אדם מהשוק' שאינו מוכר, אע"ג שאין שמחים בביאתו. עני שמאכלים אותו בתורת צדקה אם קוראים אותו כדי לזכותו במצוה, יכול להחשב כ'פנים חדשות'.
- כל פעם שאומרים 'שבע ברכות' מחדש נמשך הענין באופן חדש ובאופן נעלה יותר⁸²⁰.
- כאשר מתאספים יחד, לאיזו מטרה שתהיה, אפילו למטרה הקדושה ביותר, צריך להיות אנשים בפני עצמם ונשים בפני עצמן⁸²¹.
- הרבי מזכיר במכתב⁸²² את ההלכה⁸²³ שכשאנשים ונשים בחדר א' בלי מחיצה, לא **אומרים** "שהשמחה במעוננו"⁸²⁴.

⁸¹⁵ הוראת הרבי למסרה לחתנים ע"י הרה"ח ר' שמואל הלוי לויטין ע"ה (שבועון 'כפר חב"ד' גליון 787 י"ב כסלו תשנ"ח, ע' 35). וראה לעיל בע' 16 הערה 104 את מה שמספר ר' נחום קפלן שי' בענין זה.

⁸¹⁶ ראה כתובות ז, סע"ב ובתוד"ה והוא שם. טושו"ע אה"ע ס"ב ס"ז. נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' קסז ואילך. ושי"נ. ובשיחת ש"פ תזריע תשי"ז. (יתורת מנחם' חלק יט ע' 214): "לפי שהענין דשבע ברכות קשור עם שמחה, וכיון ששמחה שייכת רק בדבר חדש, הנה כאשר יש פנים חדשות, שע"י ניתוסף בשמחה, אזי מברכים שבע ברכות, אבל ללא פנים חדשות, אין ענין של שמחה, כיון שזהו כבר דבר ישן". ובהערה 70 שם: "כולל גם עיקר הענין ד'פנים חדשות' - שכל יהודי נעשה כבחנית 'פנים חדשות' לגבי מעמדו ומצבו ברגע שלפניו, שכן, אחר שניתוסף אצלו עוד רגע, הרי הוא נעשה "נר להאיר" עוד יותר מכפי שהי' עד אז, ובמילא נעשית אצלו 'פנים חדשות', עד ל'פנים חדשות' ממש".

⁸¹⁷ שו"ע 'אבן העזר' סימן סב סעיף ח. 'הנשואין כהלכתם' חלק ב ע' תמג. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' קעז ושי"נ. וראה שם לגבי סעודה שלישית. 'ענבי הגפן' חלק א ע' קסה

⁸¹⁸ 'הנשואין כהלכתם' חלק ב ע' תמה ואילך. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' קעז ואילך ושי"נ. וראה שם לגבי סעודה שלישית. 'ענבי הגפן' חלק א ע' קסה. לגבי חול המועד ראה גם 'חול המועד כהלכתו' (פרקש) ע' יט וע' תלה.

⁸¹⁹ הלכות אלו מקורם בישולחן ערוך אבן העזר' סימן סב סעיפים ז - ח. ובנושאי הכלים, ומפורטים עם מקורות בספרים 'הנשואין כהלכתם' חלק ב ע' תלו - תמג. 'נטעי גבריאל' נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' קע - קעז. ושי"נ. 'ענבי הגפן' חלק א ע' קסב.

⁸²⁰ סוף ד"ה 'שמח תשמח' תשמ"ז (התוועדות תשמ"ז חלק ד ע' 331, 'יתורת מנחם - דרושי חתונה' ע' רנה).

⁸²¹ שיחת ש"פ ויקהל-פקודי, תשי"ט (יתורת מנחם' חלק כה ע' 87-86) עפ"י הזהר חלק ב ע' קצו. ב. ו'אור החיים' ראש פי' ויקהל.

⁸²² 'אגרות קודש' חלק ט ע' ג. 'לקוטי שיחות' חלק ט ע' 333. ב'שידוכים ונישואין' ע' 195 [151]. 'שערי הלכה ומנהג' חלק ד ע' קכז.

⁸²³ בית שמואל' בישולחן ערוך אבן העזר' סי' סב ס"ק יא בשם ה'בי"ח. **כשאנשים ונשים בחדר א' אין אומרים שמחה במעוננו דאין שמחה כשיצה"ר שולט.**

- אין חיוב⁸²⁵ שהכלה תבוא לחדר בו מברכים את שבע הברכות, אבל היא צריכה לשמוע את הברכות ולענות אמן. לכן רצוי שהכלה לא תבוא לפני הזימון וברכת המזון⁸²⁶. ועוד הרי הכלה ובנות המשפחה הנלוות אליה אכלו בעזרת הנשים. והרי צריך לברך במקום שאכלו, ולא במקום אחר. כאשר עשו שבע ברכות בהתוועדות של הרבי, הכלה נשארה בעזרת הנשים ולא ירדה לעזרת הגברים. בדיעבד אפילו אם אין הכלה שומעת את הברכות, מברכים את הברכות כיון שהיתה בשעת הסעודה⁸²⁷.
- להכין בקבוק יין⁸²⁸ ושני גביעים⁸²⁹ (בלי רגל⁸³⁰), או שתי כוסות זכוכית מתאימים לברכת המזון ושבע ברכות (פעמים רבות יש במקום רק כוסות חד פעמיים⁸³¹). את הכוסות יש לשטוף⁸³² לפני הברכה, ולהעמידן על צלחות.
- מוזגים את שתי כוסות היין, של ברכת המזון ושל שבע הברכות. ממלאים את הכוסות על כל גדותיהם עד שישפך מעט יין⁸³³. מזיגת הכוסות קודם נטילת הימים אחרונים⁸³⁴.
- לכתחילה יש להשתמש ביין (אדום⁸³⁵). במקרים מיוחדים אפשר להסתפק במיץ ענבים⁸³⁶.
- החתן יכול להיות המזמן⁸³⁷ אך לא יאמר בעצמו הישבע ברכותי כני"ל ע' 89

⁸²⁴ הענין נדון באריכות בחוברת 'התקשרות' תקפ"ח (פ' בראשית תשס"ו) ע' 11 ואילך [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתק"ה הנקראת: 'נספחים בחוברת PDF']. ר' יעקב הורוביץ מביא שם את המקורות ודן בהם.. בע' 16 הוא כותב סיכום לפי לדעתו:

"העולה להלכה למעשה מכל האמור לעיל, לענין: בסעודה קטנה הנערכת בין קרובי משפחה, שכולם מאותה משפחה ומכירים אלו את אלו, כגון סעודת שבת, גם אם נמצאים שם אורחים, אין שום חשש לישב בשולחן אחד. ולענין האורחים, נכון שגברים ישבו בקצה אחד ונשים בקצה שני.

בשמחה משפחתית קטנה, כגון סעודת שבע ברכות, שבאים מוזמנים שאינם מכירים אלו את אלו, צריך שתהיה מחיצה גמורה להפריד בין אנשים לנשים, באופן שלא יוכלו לראות אלו את אלו. בשעת הדחק או בדיעבד אם לא היתה שם מחיצה גמורה, אבל השמחה מתנהלת בצניעות ובהפרדה, יכולים להשתתף בסעודה וכן לומר "שהשמחה במעונו".

⁸²⁵ ינטעי גבריאל! נשואין חלק ב ע' רכב ואילך ובהערות. וראה שם ע' רה ובהערות שם. וראה שם חלק א ע' רנו וע' רסד.

⁸²⁶ והרי צריך לברך במקום שאוכלים (שו"ע אדה"ז חלק א סי' קעח סעיף ה-ו. סימן קפד בתחילתו. הדעות נאספו ע"י הרה"ח ר' יוסף שמחה שי' גינזבורג. ומי שכותב שהכלה תבוא לפני הזימון לדעתו היא נשארת במקום עד אחרי המצוה טאנץ'. והרי ידוע דעתו הנחרצת של הרבי בשלילת הריקוד אצל אנשים כמותנו, ויש לחשוב על כך גם בקשר להמצאותן בזמן הזימון.

⁸²⁷ ינטעי גבריאל! נשואין חלק ב ע' רכג, ועיין שם בהערה.

⁸²⁸ לפעמים צריך יין מבושל כראוי, ולא לסמוך על פיסטור בלבד, וזה תלוי מיהם המשתתפים. וראה לעיל הערות 435, 436.

⁸²⁹ לגבי גודלם של הגביעים ראה לעיל הערה 724 בעמוד 86.

⁸³⁰ ראה לעיל הערה 431 בע' 53.

⁸³¹ לגבי כוס חד פעמית ראה באריכות ינטעי גבריאל! נשואין חלק ב ע' קצה בהערה טז, ומסיים: "א"כ בשעת הדחק יוכל לסמוך על המתירים". ב'שולחן ערוך הקצרי' (וייס) חלק ב ע' 396 נסמנו ספרים העוסקים בדין כלי חד פעמי לנטילת ידיים ולכוס קידוש.

⁸³² ראה לעיל ע' 53 והערה 434.

⁸³³ שו"ע אדה"ז או"ח סי' קפג סעיף ד. 'התוועדות' תשמ"ב חלק ג ע' 1692. מובא בישרי הלכה ומנהג' חלק ה ע' סג.

⁸³⁴ ראה שו"ע אדה"ז סי' קפא סעיף ו'.

⁸³⁵ ראה לעיל הערה 428 בעמוד 53.

⁸³⁶ בשנת תשל"ח (כנראה בשמיני עצרת אחרי מה שהיה בעת ההקפות) הציעו לרבי לעשות קידוש על מיץ ענבים לא הסכים ואמר "קידוש עושים על יין. דיון בענין יין לקידוש ב'התקשרות' גיליון תרצא (פ' לך לך ז' מר חשון ה'תשס"ח). ע' 18. הרבי והרבי הקודם השתמשו פעם בליל הסדר במיץ ענבים טרי כאשר לא היה יין מתאים. ובמכתב ('אגרות קודש' חלק יט ע' ריג, ו'לקוטי שיחות' חלק לב ע' 197) לאדם חולה מציע הרבי להתיעץ עם הרופא ולהשתמש לארבע כוסות במיץ מענבים מבושלים, אבל לא במיץ אחר. וראה 'נתיבים' בשדה השליחות ראסקין ע' רכה.

- המזמן מרים כוס יין על כף ידו⁸³⁸ שלושה טפחים⁸³⁹ ואומר "נברך אלקינו שהשמחה במעוננו". לא אומרים 'אלקיני'.

נוהגים שאפשר לחלק ולכבד מספר אנשים באמירת הברכות. אבל רצוי להזהר שהמברכים לא יפסיקו בדיבור בין הברכות עד סיומן. שתי הברכות 'שש תשישי' ו'שמח תשמחי' אינן פותחות בברוך ולכן רצוי שהמברך אותן ישמע גם את הברכה הקודמת המסתיימת בברוך⁸⁴⁰. יש אומרים שכל המברכים צריכים לשמוע ולא להפסיק בדיבור בכל שבע הברכות החל מברכת 'בורא פרי הגפן'⁸⁴¹ (ולדבריו יש להודיע למכובדים שהם יברכו, עוד לפני התחלת ברכת היין).

- אם נשפך יין מהכוס כאשר מעבירים אותה מיד ליד, יש למלאותה כדי שהברכות יהיו עם כוס מלאה.⁸⁴²

- החתן עצמו אינו מברך ברכת חתנים כי שבע הברכות הם ברכה לחתן (ולכלה) ואין ראוי שיברך אדם ברכה כזו לעצמו.⁸⁴³

- יש אומרים שרק מי שנטל ידיו ואכל פת בסעודה, יכול לברך ברכה מה'שבע ברכות', אבל יש המקילים שיכול לברך גם אם אכל בלא פת, ויש המקילים שאף מי שלא אכל יכול לברך⁸⁴⁴. **וראה בהערה כאן**⁸⁴⁵.

- מצוה מן המובחר שכל המסובים יטעמו מכוס של ברכה⁸⁴⁶. וכל אחד מברך לעצמו 'בורא פרי הגפן'⁸⁴⁷.

ראה לעיל עמודים 88-90 עוד פרטים הקשורים בשבע ברכות וכוס של ברכה. ושכל המסובים מברכים בורא פרי הגפן וטועמים ממנה.

ביאור⁸⁴⁸ שבע הברכות יש גם להלן ב'נספחים' ע' 122.

אחת מסעודות ה'שבע ברכות' תהי' ב-770 או ב'תומכי תמימים', אך לאו דוקא ביום האחרון⁸⁴⁹.

⁸³⁷ ינטעי גבריאל נשואין חלק ב ע' רכ. 'הנישואין כהלכתם' חלק ב ע' תנח ו'נטעי גבריאל נשואין חלק ב ע' רמט (יב).

⁸³⁸ ראה לעיל הערה 742 בעמוד 87 ולעיל בעמוד 66.

⁸³⁹ לכתחילה ולהידור. 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 450. 'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' רי. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סימן קפג סעיף ח.

⁸⁴⁰ ינטעי גבריאל נשואין חלק ב ע' ריא – ריב וש"נ.

⁸⁴¹ 'הנשואין כהלכתם' חלק א ע' רסה הערה 65.

⁸⁴² ינטעי גבריאל נשואין חלק א ע' רי"ג ע"פ שו"ע או"ח סי' קפג סעיף ב. שו"ע אדה"ז שם סעיף ד. 'התועודויות' תשמ"ב חלק ג ע' 1692. מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ה ע' סג. פעמים רבות ראו בעת שהרבי עשה הבדלה שבאמצע הוסיפו יין כדי שהכוס תהי' מלאה.

⁸⁴³ ינטעי גבריאל נשואין חלק א ע' ריט רק **אם אין מי שיוזע לברך יכול החתן לברך**. 'שדי חמד' (חלק ו דף 2506) מערכת חתן וכלה אות יח.

⁸⁴⁴ המקורות נסמנו בינטעי גבריאל נשואין חלק ב ע' רלא. 'הנשואין כהלכתם' חלק ב ע' תצא.

⁸⁴⁵ כשהחתן ר' מיכל ש' קרמר ש' עם בת ממשפחת חדקוב, עשו שבע ברכות בהתועודות של הרבי בשבת כפי שהי' נהוג. הרב חדקוב נתבקש לבקש מהרבי שיאמר את השבע ברכות (ראו בהתנהגות הרב חדקוב שהי' קשה לו לקום ולעשות זאת, אך לבסוף) הרב חדקוב ניגש אל הרבי, את מה שאמר לרבי לא שמעו, אך תשובת הרבי הי'תה: "איך בין נישט גוואשען" (=אני לא נטלתי ידיים לסעודה).

⁸⁴⁶ שו"ע אדה"ז או"ח סי' קצ סעיף ה. קצות השולחן סי' מו סעיף יא.

⁸⁴⁷ שיחת יום שמחת תורה תשי"ז (תורת מנחם) חלק יח ע' 96. 'אגרות קודש' חלק יד סוף עמוד כט, מובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' רעו. וראה גם 'שערי הלכה ומנהג' חלק ה ע' נו. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סימן קצ סעיף ח.

⁸⁴⁸ מתוך הספרים 'סדר קידושין ונישואין' ע' נה ואילך. 'הנישואין כהלכתם' חלק ב ע' תרטו ואילך. ו'לקוטי שיחות'.

כשיש שני חתנים (וכלות) במקום אחד בסעודה אחת, אפשר לעשות שבע ברכות לשניהם. אם יש שני מנינים שנטלו ידים אפשר לברך שני פעמים שבע ברכות ובלבד שיהיה הפסק זמן בינתיים.⁸⁵⁰

ידוע גודל הזהירות שלא לנגן את ניגון ארבע בבות של הרבי הזקן כי אם בזמנים מיוחדים.⁸⁵¹ אבל בסעודת שבע ברכות בחתונת הרבי נגנו את הניגון ארבע בבות (לפי הוראת הרבי הקודם).⁸⁵²

חגירת גארטל

הנשואים נוהגים להתפלל כל התפלות בחגירת אבנט (וכן בעשיית כמה מצות ולא בכולן).⁸⁵³ לפי השמועה הרבי לא תמיד חגר גארטל לברכת המזון.

ברכות השחר אומרים בבית,⁸⁵⁴ בכובע ומעיל אבל בלי גארטל⁸⁵⁵ אבל בתפילות "מהחופה ולהבא"⁸⁵⁶ צ"ל בתפלתו חגור אבנט". גם את ה'קרבנות' (תפילת השחר) אומרים בבית,⁸⁵⁷ ובבית-הכנסת מתחילים מ'יהודו לה'".

"האבנט הוא הכשר והכנה שיוכלו אחר כך להתפלל כדבעי"⁸⁵⁸.

בשיחה מוגהת אומר הרבי: "חגירת הגארטל וההתייבבות לתפילה היא עצמה מוציאה את האדם מעניניו והוא נעשה מזוכך, יוצא ממצרים וגבולים שלו..."⁸⁵⁹

⁸⁴⁹ לדברי הרי"ל גרונר שי: "הרבי רצה שיום אחד מהז' ברכות יהיה בתו"ת אבל אין שום ענין דווקא ביום האחרון". ולהעיר שב"שמחת עולם" מביא שיש כן ענין ביום האחרון אבל המקור לסיפור הוא הרה"ח ר' יעקב עמנואל שי שוחט מטורונטו. "התקשרתי אליו כדי לוודא את הסיפור ממקור ראשון, והוא אמר לי יש אנשים שומעים משהו ועושים מזה כל מיני פירושים. ומעשה שהיה כך היה: הדוד שלו זה הרב חזקוני. הוא הציע לו לעשות את השבע ברכות ב-770 (שאגב, הייה ביום האחרון), זה היה לפני מנחה וכשהרבי נכנס לתפילה ושאל מה זו השירה? אז הרב חזקוני ענה שיש שבע ברכות, והרבי ענה "כיוונתם לדעת גדולים", ויש בזה כמה פירושים... [ממכתב אחד החתנים אייר תשס"ד]. בהערות וביאורים - אוהלי תורה' גליון 940 ע' 88, מנסה ר' מ"מ לאופר שי לתת טעם הנראה לו מדוע דוקא ביום האחרון, אך כנ"ל אינו מוכרח.

⁸⁵⁰ שיחת אור ליי"ד כסלו תשל"ט (שיחות קודש) חלק נ' ע' 287. התועדויות תשד"מ חלק א ע' 168 (בלתי מוגה). מובא ביטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' רטז הערה ב.

⁸⁵¹ הזמנים והמקורות הובאו נסמנו לעיל הערה 249 בעמוד 33.

⁸⁵² "קיצור מרשימת ר' שמואל זלמנוב ז"ל מחתונת הרבי": (נדפסה ב ספר התולדות הרבי הקודם חלק ד ע' 18 ואילך. "תורת מנחם" - דרושי חתונה' ע' רעה. ימי מלך חלק א ע' 291. 'נישואי הנשיאים' ע' 144).

⁸⁵³ 'ספר המנהגים' ע' 8. וראה בהערות שם. 'אגרות קודש' חלק י ע' שצג, מובא ב'לקוטי שיחות' חלק ט ע' 276 וחלקו בהערה ב'ספר המנהגים' שם. וראה גם 'אגרות קודש' חלק יט ע' קצט. וחלק טז ע' יב.

⁸⁵⁴ כי אי אפשר שבזמן עד ביאתו לבית הכנסת לא יבטא דבר תורה מפיו. יש דברים שמותר לעשותם רק אחרי ברכות השחר. החיוב העיקרי של ברכות השחר הוא בקימתו ממיטתו, ואחר כך זה רק כתשלומים (שו"ע אדה"ז סימן עא סוף סעיף א. הגהות החת"ס בשו"ע ומחצית השקל שם). 'אגרות קודש' חלק יח ע' רעז, חלק יט ע' שצ (מובאים ב'שערי הלכה ומנהגי חלק א ע' כה). **אפילו לילדים אומר הרבי "מיד בקומכם משנתכם אומרים אתם "מודה אני", וברכות השחר..."** התועדויות תשמ"ז חלק ב ע' 123.

⁸⁵⁵ שיחת ש"פ ויק"פ, פ' החודש, מבה"ח ניסן ה'תשי"ב (שיחות קודש' חלק ג ע' 236 'תורת מנחם' חלק ה ע' 85-83 להלן ב'נספחים' ע' 146). והגם שבמכתב הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק נ"ע, לבנו הרבי, בין שאר ההכנות לחתונה כתוב בסוגריים שיש לומר ברכות השחר עם גארטל. למספר חתנים אמר הרבי ללמוד מכתב זה. אך סביר להניח שכוונתו היא בעיקר להכנות לחתונה שכתובת במכתב זה ולא למה שכתוב בסוגריים ונוסף לכך זו היתה הוראה ליחידים, שאינה דוחה את ההוראה שנאמרה ברבים בשיחה המפורטת הנ"ל, שברכות השחר אומרים בלי גארטל.

⁸⁵⁶ 'ספר המנהגים' ע' 76. וראה גם שם ע' 8. 'אגרות קודש' חלק יט ע' קצט.

⁸⁵⁷ יד'הריני מקבל עלי מ"ע של ואהבת לרעך כמוך' שכאו"א מקבל על עצמו קודם התפילה, שכן, קבלה זו נעשית עוד לפני שהוא נמצא עם כמה מישראל יחד, אלא בחדרו פנימה. וכנהוג, שהתחלת התפילה בציבור היא ביהודו לה", כך, שאמירת ה'הריני מקבל עלי כו"י היא בעודו לבדו ולא בציבור. אלא שאמירה זו מהוה הכנה לתפילה בציבור שלאחר מכן... " (ש"פ ויקהל, כ"ה אדר ראשון תשנ"ב) (שיחות קודש' תשנ"ב ח"ב ע' 794 וע' 798. וראה 'תורת מנחם' - התועדויות' תשנ"ב ח"ב עמ' 369 הערה 90). דיון במקורות באריכות בהערות וביאורים - אהלי תורה' מס' 962 חג השבועות ה'תשס"ח ע' 32 ואילך וההמשך שם מס' 963 ש"פ חוקת תשס"ח ע' 60. וראה 'שערי הלכה ומנהגי חלק ה ע' כה.

⁸⁵⁸ שיחת תענית אסתר תשמ"ח (ספר השיחות תשמ"ח חלק א ע' 302. התועדויות תשמ"ח חלק ב ע' 409).

בשיחה אחרת⁸⁶⁰ (מצורפת להלן ב'ניספחים' ע' 144) המבארת קטע מהספר 'לקוטי לוי יצחק'⁸⁶¹ מבוארים כמה ענינים בקשר לחגירת הגארטל ונלמדים מאבנט של הכהנים. עפ"י סיפור הגמרא⁸⁶² רואים שמקום החגירה הוא מול המרפקים ולא גבוה יותר במקום הזיעה. מקום הזיעה מורה על גבורות שרומז על קיום תורה ומצוות באופן של מדידה והגבלה. וחגירת הגארטל שלא במקום הזיעה מורה שקיום התו"צ צריך להיות בלא מדידה והגבלה אפילו לא 'מצרים' דקדושה אלא באופן של חסד ורחמים בלי מדידה והגבלה.

בכללות ענינו של הגארטל הוא לחלק בין 'פלגא דלעילא' שם נמצאים האברים העדינים, הלב אברי הנשימה, והענינים שבראש. לבין 'פלגא דלתתא' שם נמצאים אברי העיכול והאברים שעל ידם משתחררים מהפסולת וכו'. עצם הידיעה שהם שייכים ל'פלגא דלתתא', שזהו החלק הנמוך, פועלת שהם נשלטים ע"י 'פלגא דלעילא' ובמילא 'כל מעשיך לשם שמים' ויבכל דרכיך דעהו'. כאשר חסרה החלוקה הזאת, הרי זה כמו הישמעאלים שאצלם ה'תַּבּוּשִׁי' (העשוי מרצועת בד ארוכה כמו גארטל) נמצא על הראש. כי גם ראשם נמצא ב'פלגא דלתתא' ולכן אמרו שאינם יכולים לקבל את הענין של 'לא תנאף' ולכן אינם יכולים לקבל את תורה.

עוד ענינים בקשר לגארטל ואבנט יש בערך 'אבנט' ב'ספר הליקוטים דא"ח – 'צמח צדק' ו'ב'ספר הערכים חב"ד'⁸⁶³.

פעמים רבות ראו את הרבי בעת חגירת הגארטל. הרבי נזהר שהגארטל לא יהיה על הרצפה, אלא מניח את מה שלא אחוז בידו, על השולחן שלידו עומד. בתחילה מוצא את אמצע הגארטל, שם קצה על קצה ומעביר את הגארטל בידו עד לאמצע. מתחיל בחגירה כאשר שם את אמצע הגארטל לפניו בין שתי שורות הכפתורים של הסרטוק (שם את הבוהן של כל יד על הכפתור העליון והאצבע על הכפתור התחתון, ושם את הגארטל באמצע בין אצבעות אלו). מעביר עם שתי ידיו אחורה בשני הצדדים, וממשיך חזרה קדימה. מחזיק את שתי הקצוות ליד גופו ביד אחת וביד השנייה בודק שמה שנשאר הוא באורך שווה (ואם לא אז מזיז ימינה/שמאלה כדי שיהיו שווים). ממשיך ומעביר את מה שבא מצד ימין הלאה קצת לצד שמאל, ומה שבא משמאל ממשיך קצת ימינה. עכשיו בכל צד עם היד הקרובה, דוחף את הגארטל בין מה שחגור כבר ובין גופו מלמעלה למטה, באופן שנוצרת לולאה קטנה ומשחיל את הנשאר בתוך הלולאה ומהדק. שוב מציץ אם שני קצות הגארטל מה שמשתלשל למטה, הם באורך שווה, ואם צריך מסדר זאת.

מספר פעמים במשך התפילה, הרבי בודק את מיקום הגארטל מאחוריו ומסדרו, מקפיד שהגארטל שיהיה **מעל** הכפתורים האחוריים שבמעיל.

אין נכנסים עם הגארטל למקום לא נקי (כגון שירותים מקלחת וכדומה) כשם שאין לנכנסים לשם עם טלית גדול וקיטל, כי הם מיוחדים לתפילה⁸⁶⁴.

עטיפת טלית

הטלית צריכה להיות מהודרת וכמנהג חב"ד, כפי שמובא לעיל ע' 27.

⁸⁵⁹ לקוטי שיחות' חלק ב' ע' 349. במתורגם ע' 53. וראה גם 'אגרות קודש' חלק י ע' רצג.

⁸⁶⁰ מוצש"ק פ' צו תשל"ט ('שיחות קודש' חלק נב ע' 217 וע' 231 ואילך (סעי' לג, וסעי' נה ואילך) בלתי מוגה. מובא ב'תפארת לוי יצחק - ויקרא' ע' סג). עפ"י שיחה זו ועפ"י המובא בשו"ע או"ח סי' מו וסימן צא, ועוד כמה מקומות, יש דיון והסברים בספר 'מזמור לתודה' (פלפולי תלמידי תורת' 770 יקבוצה' תשס"א ע' 275 ואילך).

⁸⁶¹ חלק ג הערות לזהר סוף ע' רלה. קטעים מובאים בספר 'תורת מנחם' - תפארת לוי יצחק - ויקרא' ע' נט (להלן ב'ניספחים' ע' 144).

⁸⁶² זבחים יט רע"א.

⁸⁶³ בערך 'אבנט'. 'ספר הליקוטים' אות א' ע' פא-פז. 'ספר הערכים חב"ד' חלק א ע' נח.

⁸⁶⁴ בדומה למובא 'שולחן ערוך אדה"ז' הלכות ציצית סימן כא סעיף ג.

מתעטפים בטלית (ותפילין) לפני איזהו מקומן⁸⁶⁵. בעטיפת הטלית בפעם הראשונה מברכים שהחיינו⁸⁶⁶.

מידי בוקר באם צריך לברך על הטלית קטן, אזי בברכה על הטלית גדול יכוון לפטור גם את הטלית קטן⁸⁶⁷.

"בהתעטפו יכוין שציונו הקב"ה להתעטף בו כדי שזכור כל מצותיו לעשותם שנאמר וראיתם אותו זכרתם וגו'⁸⁶⁸. וזכירה זו היא חלק מגוף המצוה⁸⁶⁹.

ובעטיפת ציצית יכוון... להמשיך עליו מלכותו יתברך אשר היא מלכות כל עולמים וכו' ליחידה עלינו ע"י מצוה זו והוא כעין שום תשים עליך מלך⁸⁷⁰.

סדר עטיפת טלית מתואר במספר מקומות המצויינים כאן בהערה⁸⁷¹. הוא כך :

בעטיפה ובברכה צריך לעמוד⁸⁷². הטלית המקופלת מונחת על הכתף הימנית. תוך כדי אמירת הפסוקים "ברכי נפשי וגו'" בודקים את הציציות⁸⁷³ (כולל בדיקת הקשרים שיהיו מהודקים) והפתיל עצמו, וחלק החוטים שעל הכנף, וחוט הש;מש שעובר בחור קטן מיוחד, שיהיו כולם שלמים ומופרדים (בשבת אסור להדק את הקשר ובעת הבדיקה מחזיקים את הקשר באצבעות כדי לזכור ולא להדק בשוגג את הקשרים⁸⁷⁴).

העצה למנוע פתיחת הקשרים של הציציות, היא לשים מים רותחים בכוס ולטבול בהם את הקשרים האחרונים של ציציות הטלית⁸⁷⁵.

לוקחים את הטלית ומנשקים את שפתה העליונה (בשלושה מקומות⁸⁷⁶). התחלת הברכה אחרי שהטלית פרוסה מאחרי הגב⁸⁷⁷, תוך כדי העטיפה ממשיך בברכה ומסיים רק בסוף העטיפה.

⁸⁶⁵ שאז מניחים התפילין (ספר המנהגים ע' 5 מלוח היום יום). יש אמנם מכתב מעזבונו של ר' ניסן מינדל ז"ל עם מנהג אחר, שמתעטפים לפני 'הודו', אך ראה לעיל ע' 36 ובהערות שם, אודות הדיוק במכתבים אלו. דיון בענין זה בפרט נמצא ב'הערות וביאורים - אוהלי תורה' בגליון מספר 829 פ' ויחי תשס"ב ע' 86 ואילך (וראה שם גם ע' 84). וגליון 831 פ' תשס"ב ע' 120. ובהערות התמימים ואנ"ש 770 גליון 319 פ' תבוא תשס"ד. וראה לעיל הערה 857 בעמוד 97.

⁸⁶⁶ ראה בקטעים מיומנו של הרי"ל גרונר ש"י (בשבועון 'כפר חב"ד' גליון 1122 כ"ז טבת תשס"ה ע' 34). למרות המובא ביציצית - הלכה למעשה גורארייה ע' קעד הערה *6. והרי במקור שהביא (שבועון 'כפר חב"ד' גליון 500 ע' 18) מסופר שאמנם בשביעי של פסח תש"ט הרבי אמר שמהרבי הקודם משמע לגבי הברכה "שלא דוקא". אבל כשמישהו שאל את הרבי אחרי הנשיאות והרבי אמר לו "מכיוון שכבר שאלת - **תברך**. און האב מיר אויך אין זינען (=ותכוון גם עלי)". דיון הלכתי בזה בשו"ע או"ח סימן כ"ב סעיף א ומג"א שם. שך יו"ד סי' כח סוף סימן קטן ה, ובגליון מהרש"א שם.

⁸⁶⁷ ילקוטי שיחות' חלק יג ע' 200. 'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' מא. 'ספר המנהגים' ע' 3.

⁸⁶⁸ סידור אדמו"ר הזקן. שו"ע אדה"ז סימן ח סעיף יז.

⁸⁶⁹ ב"ח סימן ח' וסימן תרכה. הובא ב'לקוטי שיחות' חלק יד ע' 440 ועוד. התועדויות תשד"מ חלק ב ע' 836. וראה "ציצית - הלכה למעשה" גורארייה (ע' קלא-קלב ובהערות שם) ואם לא כיוון זאת קיים בדיעבד את המצוה, אבל לא בשלמותה.

⁸⁷⁰ תניא פרק מא ע' 112. וראה שם עוד בראש העמוד.

⁸⁷¹ ב'ספר המנהגים' ע' 3. 'שערי הלכה ומנהג' חלק א עמודים לז-לח. ציצית - הלכה למעשה' (גורארייה) (מהדורת תשנ"ה) ע' קמא ואילך. סידור 'תהלת ה' החדש' הוצאת קה"ת ע' 11. וראה גם 'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' נה ואילך ועמודים תרנד-תרנט.

⁸⁷² סידור אדה"ז. וכן הוא בשו"ע אדה"ז סי' ח סעיף ד.

⁸⁷³ בדיקת הציציות היא סגולה לשיניים (שלא יכאבו), כך אמר הרבי לר' יהודה לייב ש"י ביסטריצקי. הסיפור בפרטיות עם כמה וכמה מראי מקומות ב'אהלי ליובאוויטש' גליון ג' סיון-תמוז תשנ"ה ע' 5.

⁸⁷⁴ ילקט ציונים והערות בשו"ע אדה"ז' ביסטריצקי חלק א ע' 97.

⁸⁷⁵ צמר מתכווץ בחום. לכן צריך להמנע מכיבוס הטלית במים חמים. כאשר חוטי הטלית שעשויים מצמר, מתכווצים בצורתם בקשר, הרי הם נפתחים פחות בקלות.

⁸⁷⁶ 'ציצית - הלכה למעשה' (גורארייה) ע' קמב בשם הספר 'אשכבתא דרבי' ע' 21.

מקפידים שכל שתי כנפות (השתיים שמימין והשתיים שמאל) יהיו בדיוק זו על זו⁸⁷⁸. ביד שמאל מחזיקים את שתי הכנפות השמאליות מלפנים בצד שמאל. ביד ימין מעבירים את שתי הציציות הימניות אחורה מסביב לצואר מצד שמאל. מושכים את החלק העליון של הטלית כך שיכסה גם את העיניים אבל הפה לא מכוסה בו⁸⁷⁹. צורת עטיפה זו היא 'עטיפת הישמעאלים'. בצורת עטיפה זו יכולים לראות את הרצפה בקרבת מקום, שהרי הטלית תלוי באופן חפשי ולא צמוד לעיניים, ולכן גם יכולים ללכת⁸⁸⁰ (זה ע"ד ההנהגה שלא להביט מחוץ לדי' אמות). כמו ש מתעטפים הבדווים בכפיה כדי שהרוח לא תעיף חול לעיניים.

אחר סיום העטיפה צריך לעמוד כך מעוטף לפחות כדי הילוך ארבע אמות⁸⁸¹ (קרוב לשלוש שניות)⁸⁸². ותוך כדי כך אומרים את הפסוקים מה יקר וגו'. רבים יודעים את הקטע הזה בעל פה⁸⁸³.

אלו הנוהגים לכסות את כל הפנים בשעת העטיפה לא קיימו מצות עטיפה, דאין זה עטיפה ישמעאלים כלל, וגם לא דרך לבישה, במילא אמירת פסוקי 'מה יקר' מהוה הפסק בין הברכה ללבישת הטלית, ומצוה לפרסם זאת.⁸⁸⁴

במשך התפילה הטלית מכסה את הראש⁸⁸⁵.

הפושט את הטלית ובדעתו לחזור וללבוש אינו צריך לחזור ולברך עד ארבע שעות⁸⁸⁶.

רצוי מצד חיבוב מצוה ועוד טעמים לקפל⁸⁸⁷ בעצמו את הטלית, ולא לתת לאחר לעשות זאת⁸⁸⁸. יש הנוהגים לקפל את הטלית כך שהבד (המשי) יהיה בחוץ כאשר הטלית מקופלת.

⁸⁷⁷ פרטים נוספים ודיון ראה בחוברת 'התקשרות' תרפד (פי' תבוא תשס"ז) ע' 16 [מתרחץ שם את מה שרצו לטעון אחרת ביחבורת 'התקשרות' תרנט (פרשת תשא יט אדר תשס"ז) ע' 15 ושם נסמן]. וראה גם 'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' תרנד. 'נתיבים בשדה השליחות' - ראסקין ע' קנט-קסב.

⁸⁷⁸ 'ציצית - הלכה למעשה' (גוראריה) ע' קמה הערה 87 בשם 'אשכבתא דרבי' ע' 21.

⁸⁷⁹ הרה"ח ר' חיים נאה ז"ל כותב הפה מכוסה על ידי החלק האחר של הטלית, אבל הרי"ש גינזבורג כותב להוכיח שאין צורך בזה.

⁸⁸⁰ 'אגרות קודש' חלק יג ע' רכה. הערות וצינונים בסידור עם דא"ח סוף עמוד שנט. 'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' לז-לח.

⁸⁸¹ 'סידור אדמו"ר הזקן' הלכות ציצית. שו"ע אדה"ז סימן ח סעיף ו.

⁸⁸² 'ציצית - הלכה למעשה' (גוראריה) ע' קמו.

⁸⁸³ חסידים מספרים: פעם (לפני תש"י) היו רבים שרצו להכנס לדירתו של הרבי הקודם, כנראה להתועדות. והיתה הוראה שרק אברכים יכנסו ולא בחורים. בחור אחד ניסה להתחכם שם על עצמו טלית וניסה להכנס יחד עם האברכים. עמדה שם הרבנית חיה מושקא שפנתה אליו והתחילה לומר "מה יקר...." אך הבחור כמובן לא ידע להמשיך בעל פה, וכך נתגלתה זהותו שעדיין אינו אברך.

⁸⁸⁴ הרה"ח ר' חיים נאה ז"ל בספרו 'שיעורי תורה' ע' שח (עמוד אחרון בספר). מובא 'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' תרנד. וביקצות השולחן חלק א סימן ז ס"ק יד. ו'פסקי הסידור' ע' ה.

⁸⁸⁵ נסמן באריכות ב'ציצית - הלכה למעשה' (גוראריה) ע' קנח.

⁸⁸⁶ שו"ע אדה"ז סימן ח' סעיף כג. והסברו ב'אגרות קודש' חלק ג ע' ריג. לקוטי שיחות חלק ד 1363. 'שערי הלכה ומנהג' חלק א ע' לח. וראה דיון ועוד פרטים ב'ציצית - הלכה למעשה' (גוראריה) ע' קעז ובהערה 26 שם. וראה גם 'הערות לסידור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' תרסז.

⁸⁸⁷ יש חסידים הנוהגים לקפל את הטלית באופן שהביטנה תהיה בחוץ, אבל זה לא תואם למתואר ברשימות הרה"ח ר' אליהו (יאיכיל) סימפסאן ז"ל על האופן כיצד הרבי הרש"ב נ"ע הקפיד לקפל את טליתו:

"קיפול ראשון - באמצע אורכה לשניים לצד החיצון, היינו שצידה הפנימי יהיה בפנים, וצד הביטנה כנגד גופו. קיפול שני - קיפול הרחוב לשנים, כשצד הביטנה נשאר בפנים ובידו הימנית אוהז את הצד שבו תלויות ארבע הציציות, ובידו השמאלית אוהז את הקצה השני שהוא אמצע הטלית. קיפול שלישי - לשנים לצד חוץ. קיפול רביעי - אם אוהז את הצד של הציצית ביד ימין, יקפל שוב לשנים לצד חוץ, ואם אוהז את הצד שהציציות תלויות בו ביד שמאל, יקפל לצד גופו לשנים. סיום: אחר כך מקפלים אותה לשנים או לשלושה, לפי אורכה."

המובא כאן הוא מהספר 'ציצית - הלכה למעשה' (גוראריה) ע' קסח הערה 53. עם תיקוני לשון מהמודפס בשבועון 'כפר חב"ד' גליון 555 י"ד טבת תשנ"ג ע' 39. **ויש להעיר** שקטע זה של תיאור קיפול הטלית לא הוכנס ליספר המנהגים למרות שקטע אחר מרשימתו אודות סדר איסוף הציציות לקריאת שמע, כן הוכנס ליספר המנהגים ע' 10, כמצויין שם בהערה.

משתדלים שתהייה טלית מיוחדת לשבת⁸⁸⁹, ומקפלים אותה במוצאי שבת אחר הבדלה⁸⁹⁰.

במוצאי-שבת נוהגים להישאר עם בגדי שבת (הסרטוק) כמו שנהגו לאחרונה רבותינו נשיאינו⁸⁹¹.

בפינת הטלית כדאי לכתוב את שם בעל הטלית. אם ח"ו הטלית תאבד או תלקח בטעות יוכלו להחזיר לו. גם אם במקומה הושארה טלית אחרת יש בעייה⁸⁹² האם אפשר להשתמש ולברך עליה.

הכניסה לדירה⁸⁹³

כל בית יהודי צריך להיות 'מקדש מעט'⁸⁹⁴ הבית בו גרים חסידים הוא בית חב"ד⁸⁹⁵, בית תורה תפלה וגמילות חסדים⁸⁹⁶. ומעין ודוגמת ישיבת תומכי תמימים⁸⁹⁷. כשעשים מחדרו "בית חב"ד",

יש שמועות שונות אודות מנהגו של הרבי בקיפול טליתו, אם ומתי הייה מקפל אותה. לא הצחנו לברר זאת באופן מוסמך. אולי היו בזה שינויים מפעם לפעם.

⁸⁸⁸ ב'חקרי מנהגים' (גורארייה) חלק א ע' קלט [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתקיה הנקראת: 'חקרי המנהגים', מביא זאת בשם 'נמוקי אורח חיים' ובשם שו"ת 'יפה ללב']. ברשימת הרבי הקודם משלהי סיון תרצ"א (מצורפת להלן ב'נספחים' ע' 4) מובא: "כידוע, הייה ר' לוי יצחק מקפל בעצמו את הטלית ותפילין שלו, פעם שאלו אותו: מדוע אינו נותן לתלמידים או מקורביו לעשות את זה, אשר כל אחד מהם הייה מאד רוצה לעשות את זה עם עונג גדול ביותר.

וביאר הרלו"צ הטעם על זה: הלא מצינו שהשם יתברך בכבודו ובעצמו התעסק עם גופו של משה רבינו (ואמרו רז"ל שזה הייה עבור זה שמשה רבינו עצמו התעסק עם עצמות יוסף ביציאת מצרים, ובעבור זה זכה שהקב"ה עצמו התעסק בקבורתו), אף שאחר הסתלקות הצדיק חיותו אינו כמו שהייה בעת היותו בחיים חיותו בעולם הזה, כי אף ש"צדיקים במיתתם קרויים חיים" - מ"מ הלא זהו הסתלקות הנשמה עכ"פ. אלא כי מעלת הצדיק הוא שאף לאחר ההסתלקות הנשמה מהגוף נשאר הגוף - גוף קדוש.

וכמו כן הוא בטלית ותפילין אשר בעת קיום בפועל המצוה שהיא גוף עצמות רצון העליון, גופא דמלכא כביכול, הנה אז מאירים בהמצוה כל הגילוי אורות שבכל סדרי ההשתלשלות ושלמעלה מסדר ההשתלשלות עד לפני הצמצום איך שהוא בעצמות ומהות אין סוף ברוך הוא, שזהו כביכול כמו התלבשות הנשמה בהגוף, ואחר שעשה את המצוה ופשט את הטלית ותפילין שלו הרי זה כעין ענין ההסתלקות כביכול, אך מ"מ הוא נשאר גוף קדוש. ולכן כמו שהקב"ה בעצמו התעסק בהגוף גם לאחר ההסתלקות כמו כן במצות שהם גופא דמלכא, חפץ אני גם כן להתעסק בזה.

כאשר אדמו"ר הזקן שמע טעם זה שיבח את זה".

⁸⁸⁹ שו"ע או"ח סימן רסב סעיף ג סימן ש סעיף ד. 'חקרי מנהגים' (גוראריי) חלק א ע' קלז [נמצא בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה בשם: 'חקרי המנהגים'].

⁸⁹⁰ "הערות וביאורים - אהלי תורה" מס' 777 ש"פ קרח תשנ"ט ע' 86. 'חקרי מנהגים' שם. ובקשר למה שכתב שם בע' קמ: "מרגלא בפמא דאינשי שיש לקפל את הטלית מיד במוצאי שבת, והוא סגולה לשלום-בית". הנה ידוע מה שמספרים על הרבי שזה לא ברור אבל עזרה ברחיצת הכלים בבית זה בודאי סגולה לשלום בית.

⁸⁹¹ 'התקשרות' תרנח (פ' תצווה/זכור, י"ב באדר ה'תשס"ז). 'קיצור הלכות משו"ע אדמוה"ז' מילואים עמ' נז, ו'חקרי מנהגים' (גורארייה) חלק א ע' קמב. וזאת למרות המובא בספרים אלו בתחילת הענין שמקודם נהגו להחליף את בגדי השבת מיד בצאת השבת.

⁸⁹² ראה לעיל הערה 198 בע' 28.

⁸⁹³ ראה בפרטות ובארוכה בספר 'בנה ביתך' הפרק הראשון (עמודים טו-לב). והפרק הששי (עמודים קכא-קלג).

⁸⁹⁴ מכתב כללי ב'לקוטי שיחות' חלק כו ע' 414, מתורגם ב'התוועדויות' תשמ"ז חלק ב ע' 416. 'התוועדויות' תשמ"ז חלק א ע' 467.

⁸⁹⁵ 'ספר השיחות' תשמ"ז חלק א ע' 54 וע' 194 'התוועדויות' תשמ"ז חלק א ע' 468. שם חלק ב ע' 137 וע' 208-207, וע' 212 וע' 426 וע' 499-501.

⁸⁹⁶ 'לקוטי שיחות' חלק כו ע' 414 ואילך, מתורגם ב'התוועדויות' תשמ"ז חלק ב ע' 418 והמקומות שנשמנו בהערה הקודמת. וראה גם 'שיחות קודש' (מהדורה ישנה) תשמ"ג חלק ג ע' 309): "וואס דאס פארשטייט א קינד בפשטות אז זיין הויז איז בדוגמא ווי דער משכן, וואס דארטן איז געווען "ושכנתי בתוכם",...[דער פירוש "ושכנתי בתוכם" - בתוך כל אחד ואחד" קען מען נאך ניט מסביר זיין א קינד, אבער אז זיין הויז איז בדוגמא ווי דער משכן, פארשטייט דאס יעדן קינד]. (=שאת זה מבין ילד בפשטות, שהבית שלו הוא בדוגמא כמו המשכן, ששם הייה "ושכנתי בתוכם",...[את הפירוש ש"ושכנתי בתוכם" - בתוך כל אחד ואחד" עדיין אי אפשר להסביר לילד, אבל שהבית שלו הוא בדוגמא כמו המשכן, זה מבין כל ילד]).

⁸⁹⁷ "בנוסף לכך שכל בית יהודי צריך להיות בית תורה ותפלה וגמ"ח... צריך להיות כל בית מעין ודוגמת ישיבת תומכי תמימים ע"י לימוד תורת החסידות (נוסף על לימוד התורה בכלל), "ספר השיחות' תנש"א חלק ב ע' 808. 'התוועדויות' תנש"א חלק ד ע' 241 וגם עמודים 244, 250.

עייז מתקשרים⁸⁹⁸ עם בית חב"ד הכללי, ב-"770", ובמילא, מתקשר גם עם כל בתי חב"ד שבכל העולם כולו.

אצל חסידים ענין הבית הוא המסירה והנתינה אל הרבי⁸⁹⁹.

הרבי אמר לאחד החסידים שהמשיח יתעכב ויבקר בכל בית יהודי⁹⁰⁰. ובודאי יש להכין את הבית לקראת זה.

לפני שבאים לגור בדירה, רצוי להביא לשם ילדי 'חדרי' קטנים⁹⁰¹, שילמדו שם, או לאסוף ילדים רצוי ילדי הסביבה ולעשות פעילות צבאות ה'. קודם כניסת הרבי הקודם לגור בדירתו אחרי החתונה, הביאו לשם ילדי החדר ולמדו שם במשך כשבועיים.

כשנכנסים לגור בדירה, לפני הכל מביאים לבית דברי קדושה, סידור, חת"ת⁹⁰² רמב"ם (ולהבדיל⁹⁰³) קופת צדקה ועוד, וכן לחם ומלח⁹⁰⁴.

בכל בית חסידי נוסף על חת"ת (חומש תהילים תניא)⁹⁰⁵, צריכים להיות הספרים 'כתר שם טוב', 'אור התורה' של המגיד⁹⁰⁶, 'שולחן ערוך אדמו"ר הזקן' ו'קיצור שולחן ערוך', ספרים בהם מובאים דברי חז"ל על התורה כמו 'תורה תמימה' ו'תורה שלימה'⁹⁰⁷, וכן ספרים מפורטים ומבוארים על הלכות שבת וטהרת המשפחה⁹⁰⁸, ספרים על חיי משפחה⁹⁰⁹ וכמובן ספרי הרבי, ועד שהבית יהיה 'בית מלא ספרים'⁹¹⁰. והכוונה בזה "שכל עיקרו של הבית הוא זה שנמצאים בו ספרי קודש, והבית עצמו (וכל שאר הענינים שבתוכו) בטל וטפל"⁹¹¹ אליהם⁹¹², שיורגש בבית שענינו העיקרי הם

⁸⁹⁸ 'התוועדויות' תשמ"ז חלק ב עמוד 212.

⁸⁹⁹ 'שיחות קודש' חלק א ע' 69. 'תורת מנחם' חלק א ע' 81.

⁹⁰⁰ 'בנה ביתך' ע' יח. וש"נ.

⁹⁰¹ ש"פ תבוא תשמ"ח (ספר השיחות תשמ"ח חלק ב ע' 642 התוועדויות תשמ"ח חלק ד 314. וראה 'אגרות קודש' חלק ג ע' קיח. שיחת פורים תשי"ב. 'שיחות קודש' חלק ג ע' 211-212 'תורת מנחם' חלק ה ע' 40). שיחת ש"פ צו תשי"ד 'שיחות קודש' חלק ה ע' 249. 'תורת מנחם' חלק יא ע' 137). שיחת מוצאי ש"ק פ' בשלח י"א שבת תשכ"ד אות ט. הנחה בלתי מוגה 'שיחות קודש' (מהדורה ישנה) תשכ"ד עמוד 154. 'תורת מנחם' חלק לט ע' 44 מובא ב'ילקוט י"ד כסלו תשלי"ט' ע' 119. 'שידוכים ונישואין' ע' 221 [170] ואילך ולהלן בינספחים' ע' 126). סוף שיחת ש"פ מקץ תשכ"ב ('תורת מנחם' תשכ"ב חלק לב ע' 349). וראה גם 'בנה ביתך' ע' קל ואילך.

⁹⁰² 'אגרות קודש' חלק ו ע' קעא. חלק ט ע' רכח. חלק י ע' תח. וראה ש"פ ויגש ה' טבת תשמ"ח (ספר השיחות חלק א ע' 191. 'התוועדויות' חלק ב ע' 171).

⁹⁰³ מה שאומרים 'להבדיל' על קופת צדקה, זהו לשון הרבי בכ"כ מקומות, חלקן נסמנו לעיל בהערה 753.

⁹⁰⁴ 'אגרות קודש' חלק יט ע' שצ ('שערי הלכה ומנהג' חלק ב ע' שיט).

⁹⁰⁵ 'ספר השיחות' תשמ"ח ע' 191. התוועדויות תשמ"ח חלק ב ע' 171.

⁹⁰⁶ 'ספר המנהגים' ע' 85.

⁹⁰⁷ שיחת ש"פ משפטים תשמ"ט סעיף י והערה 95 (ספר השיחות' חלק א ע' 253 התוועדויות חלק ב ע' 317).

⁹⁰⁸ לפחות הספרים: 'קיצור דיני טהרה (קהת). 'טהרה כהלכה' (פרקש). 'קדושים תהיו' (הנדל).

⁹⁰⁹ כגון: 'הבית היהודי' קרסיק, 'שידוכים ונישואין', 'אור הבית', 'הנשואין מבט לעומק' ועוד.

⁹¹⁰ 'ילקוטי שיחות' חלק יג ע' 275. 'ילקוטי שיחות' חלק כו ע' 416 מתורגם ב'התוועדויות' תשמ"ז חלק ב ע' 418.

⁹¹¹ ובדוגמת מה שאמרו (שבת צג, ג) המוציא אוכליו פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפלה לו. ולהעיר מהמבואר בכ"מ בדא"ח (ד"ה ויטע אשל תש"א פ"ו. וד"ה ושבתתי אני תש"ב פ"ב. ועוד) בענין ביטול ה"כלים" לה"אורות" שבהם.

⁹¹² עפ"ז יומתק סיפור רז"ל (במדב"ר ר"פ קורח) דמשווה בית מלא ספרים - לטלית שכולה תכלת.

הספרים והלימוד בהם", והבית מלא עם התוכן של הספרים⁹¹³. קניית ספרי קודש היא מצות עשה מדאורייתא, או לפחות מצות עשה מדרבנן⁹¹⁴.

יש לתלות בבית תמונה של הרבי⁹¹⁵.

יש לבדוק את המזוזות הנמצאות בדירה⁹¹⁶, ולשים לב שלא תחסרנה מזוזות בפתחים הצריכים מזוזה, ושכולן תהיינה כשרות כדין, וקבועות במקומן הנכון בגובה ולפי היכר הציר⁹¹⁷ (ז"א לאן הדלת נפתחת)⁹¹⁸, וקבועות חזק ולא מתנדנדות⁹¹⁹.

אם חסרות מזוזות מברכים על קביעתן מיד⁹²⁰ (הכתוב ב'ספר המנהגים' שמברכים רק אחרי שלושים יום זה מדובר רק על דירה בחוץ לארץ, שם מברכים רק אחרי שלושים יום, אבל בארץ ישראל מברכים מיד).

אנ"ש נוהגים⁹²¹ לעטוף את המזוזה בניר או בניילון או בשניהם, כפי שנוהגים ב-770 (ולא בנתיק מתכת). מבחוץ מסמנים את האות ש' (מול השם שבמזוזה שזה בערך באמצע⁹²²). יש מרבני אנ"ש המורים שכאשר מורידים מזוזה לבדיקה ומחזירים אותה אחרי יותר מיום, מברכים על קביעתה⁹²³. גובה קביעת המזוזה הוא בשליש העליון של הפתח, ואפשר להיות באמצע השליש ולא דוקא בתחילתו. אבל בפתח גבוה קובעים בגובה הכתף⁹²⁴.

אם קובעים בדירה מזוזות מהודרות כדאי לבדוק ולשמור את המזוזות הנמצאות בדירה. כאשר יוצאים מהדירה אין אפשרות להסיר את המזוזות, אבל יש אפשרות להסירן לבדיקה ולקבוע במקומן מזוזות כשרות אחרות, ולשם כך אפשר יהיה להשתמש במזוזות שהיו בדירה, ונבדקו ונמצאו כשרות⁹²⁵.

⁹¹³ לקוטי שיחות' חלק כו ע' 416 מתורגם ב'התועודויות' תשמ"ז חלק ב ע' 418.

⁹¹⁴ התועודויות תשמ"ט חלק ב ע' 103.

⁹¹⁵ אודות ראייה וההסתכלות בתמונתו של הרבי ראה במקומות שנשמנו לעיל בהערה 378.

⁹¹⁶ 'אגרות קודש' חלק ז ע' שטו. 'מאוצר המלך' חלק א ע' 35. כאשר כבר גרים בדירה הרי בודקים את המזוזות באם לא נבדקו בשנים עשר החודשים האחרונים. 'אגרות קודש' חלק יא ע' רמת. שיחת כ' מנחם-אב תשל"ד. (שיחות קודש' תשל"ד ח"ב ע' 377 ואילך). מובא ב'התקשרות' גליון 628 (פ' ואתחנן/נחמו, י' במנחם-אב ה'תשס"ו). "על בדיקה לעיתים קרובות יותר לא שמענו [אפילו לא כהידור], מלבד כהוראה פרטית לאנשים מסויימים במצבים מסויימים" ('התקשרות' שם). וראה גם 'אגרות קודש' חלק ח ע' קצח.

⁹¹⁷ 'ספר המנהגים' סוף ע' 81. ובכמה גליונות של הערות וביאורים - אוהלי תורה' דנו בזה, לגבי ההוראה 'מלבד הפתח הראשון', איזה פתח החוצה אינו נקרא הפתח הראשון. כמה פרטים בעניני קביעת מזוזה מרוכזים בספר 'נתיבים בשדה השליחות - ראסקין' ע' פז ואילך.

⁹¹⁸ 'אגרות קודש' חלק יד ע' תקלו. חלק טו ע' שפא.

⁹¹⁹ 'חובת הדרי' פרק ט סעיף ח ושי"נ.

⁹²⁰ ראה ראה שו"ע יו"ד סי' רפו סכ"ב. בקשר לספק המוזכר ב'אגרות קודש' חלק יט ע' שצ, ראה 'התקשרות' תמח, עשי"ק (פ' תשא י"ט באדר-א' ה'תשס"ג) ע' 17 הערה 13, ובשאר ההערות שם.

⁹²¹ 'מקדש מלך - אוצרות רבי' חלק ב ע' 439. 'אוצר מנהגים והוראות' בורה דעה (היכל מנחם ירושלים) ע רכו. 'נתיבים בשדה השליחות - ראסקין' ע' צד והערה 20 שם. 'חובת הדרי' פרק ט הערה יג.

⁹²² לקוטי שיחות' חלק כד ע' 374. 'שערי הלכה ומהג' חלק ג ע' שמא. 'נתיבים בשדה השליחות - ראסקין' ע' צג ובהערה 19.

⁹²³ וראה 'הערות לסיפור אדמו"ר הזקן' (ראסקין) ע' עתר ואילך. 'נתיבים בשדה השליחות - ראסקין' ע' צה. במקומות אלו יש פרטים נוספים על ברכת מזוזה.

⁹²⁴ ענין גובה קביעת המזוזות נידון באריכות בגליונות 'התקשרות' 440, 448, 485, 704, 706, 711. ובגליון 440 כותב הרה"ח לוי יצחק ראסקין: "ששמעתי מאחד מחברי המזכירות, שסופר סת"ם ידוע בשכונת קראון-הייטס פנה לרבי וביקש להוריד את גובה המזוזות בבית-חיינו ובביתו הפרטי של הרבי לתחילת שליש העליון, והרבי ענה לו: בקשר לבית-חיינו - שיפנה לגבאים, ובקשר לביתו - שלא ישנה מאומה". כעין זה גם בספר 'מקדש מלך - אוצרות רבי' חלק ב' ע' 439 ומציין שהסופר הוא הרב אליעזר זירקנד. 'נתיבים בשדה השליחות - ראסקין' ע' צא ובהערות שם.

⁹²⁵ בענין זה כותב הרה"ח ר' יוסף שמחה גינזבורג ב'שיחת השבוע' 1174 י"א בתמוז תשס"ט:

כשמסדרים את הבית יש לשים לב גם לתוכנם של התמונות⁹²⁶ והקישוטים שבבית. יש להקפיד שלא יהיו נראים דברים בלתי טהורים. כידוע שזוהרים לא להביט על דברים בלתי טהורים, והדברים נוגע גם לילדים שנולדים בבית זה.

במטבח יש לשים קופת צדקה, ולחבר אותה לקיר באמצעות מסמר בורג (או דבק חזק). לפני שמכינים אוכל מכניסים (בלי נדר) מטבע לצדקה. קופה זו של המטבח מיועדת דוקא לאוכל לעניים. כאשר הקופה מחוברת לקיר אז כל הבית הופך להיות בית של צדקה⁹²⁷. אם אפשר לקבוע את הקופה לקיר רק במקום שאינו כ"כ בולט, יקבעה שם ויניחו במקום בולט עוד קופת צדקה⁹²⁸.

בחדר שלומדים תורה צריכה להיות קופת צדקה כדי ליתן צדקה לפני הלימוד, בתור סגולה להוסיף בהבנת הלימוד⁹²⁹.

גם ארונות הספרים שבבית (לפחות את חלקם), רצוי שיהיו מחוברים לקיר, ואז הבית הוא בית של תורה וגמ"ח⁹³⁰.

על דלת הדירה שמים שלט "בית חב"ד..... משפחת....."⁹³¹.

בסמיכות לכניסה למקום מגורים חדש, עורכים בהקדם הכי אפשרי, התוועדות חסידית, תוך אמירת דברי תורה כחנוכת הבית⁹³² להצלחה ולברכה. בחנוכת בית חוזרים או לומדים⁹³³. את המאמר מזמור שיר חנוכת הבית שבילקוטי תורה' סוף פ' ברכה⁹³⁴.

השכנים צריכים להרגיש, שבשכנותם הגיעה לגור משפחה חב"דית.

שאלה: כשעוברים מדיר לדירה, מותר להעביר את המזוזות לדירה האחרת?

תשובה: אסור לסלק את הקדושה ממקום שכבר חלה בו קדושה. כשעוזבים בית שישאר לשימוש כלשהו, אף כמחסן וכדומה, וכל-שכן אם יגור בו יהודי – אסור להסיר את המזוזות ממקומן. רק אם הבית עומד להריסה, או שישאר ריק לחלוטין, או שיגור בו לא-יהודי, או שהמזוזות עלולות לבוא לידי ביזיון – יש להסיר את המזוזות. אם המזוזה מהודרת ויקרה, מותר להסירה לשם בדיקה ואחר-כך לקבוע במקומה מזוזה אחרת, כשרה ובדוקה, שאינה מהודרת כל-כך.

אם מוכנים להשאיר את המזוזה אך רוצים לקחת את נרתיקה, הדבר קל יותר. אם הדייר החדש מודיע שרצונו לקבוע בבית מזוזות משלו, מותר לדייר הקודם להסיר את המזוזות, בתנאי שהוא זקוק להן לקובען בבית אחר. בכל מקרה עדיף שישירן הדייר החדש, ומיד לאחר מכן יקבע את שלו. גם מי שקבע מזוזה במקום שאינו נחשב דירת קבע, כגון במלון (הפטור ממזוזה עד שהייה של שלושים יום) או בחו"ל אפילו בבית עד שלושים יום – גם לו אסור להסיר את המזוזה.

מקורות: ב"מ קב,א. רמב"ם ה' תפילין ספ"ה. שו"ע יו"ד רצא, ב ונו"כ. דעת קדושים שם. שכל טוב שם, ושי"נ.

⁹²⁶ וראה גם 'התוועדות' תשמ"ח חלק א ע' 487 ואילך. עמוד 517. שיחת י"ט כסלו תשמ"ז ('לקוטי שיחות' חלק כה ע' 309. 'ספר השיחות תשמ"ז ע' 146. 'התוועדות' תשמ"ז חלק ב ע' 37).

⁹²⁷ שיחת כ"ד אלול ה'תשמ"ח. ('התוועדות' תשמ"ח חלק ד עמודים 347-343 וראה גם שם ע' 380), ושיחת ער"ה ('ספר השיחות' תשמ"ט חלק א ע' 2. התוועדות תשמ"ח חלק ד ע' 384 וראה שם ע' 388). הובא ב'שערי הלכה ומנהג' חלק ג ע' רסז ואילך ו'שערי צדקה' עמוד קכו. וראה גם ספר השיחות תשמ"ח חלק ב ע' 482 ו'התוועדות' תשמ"ח חלק ג ע' 226 ובהערות במקומות אלו.

⁹²⁸ 'התוועדות' תשמ"ח חלק ד הערה 32 בע' 344.

⁹²⁹ 'ספר השיחות' תשמ"ח חלק ב ע' 482 ובהתוועדות תשמ"ח חלק ג ע' 226 הערה 48.

⁹³⁰ שיחת כ"ד אלול ה'תשמ"ח הני"ל ('התוועדות' תשמ"ח חלק ד ע' 345).

⁹³¹ נסמן לעיל הערה 895. וראה גם 'שיחות קודש' (מהדורה ישנה) תשמ"מ חלק ג ע' 309): "וואס דאס פארשטייט א קינד בפשטות אז זיין הויז איז בדוגמא ווי דער משכן, וואס דארטן איז געווען 'יושכנתי בתוכם'....[דער פירוש 'יושכנתי בתוכם' = בתוך כל אחד ואחד" קען מען נאך ניט מסביר זיין א קינד, אבער אז זיין הויז איז בדוגמא ווי דער משכן, פארשטייט דאס יעדן קינד] [= ילד מבין בפשטות את זה שבינו הוא בדוגמא כמו המשכן, ששם הייה היושכנתי בתוכם...את הפירוש 'יושכנתי בתוכם' – בתוך כל אחד ואחד' עדיין עי אפשר להסביר לילד. אבל שבינו הוא בדוגמת המשכן זה ילד יכול להבין]."

⁹³² 'ספר המנהגים' ע' 81 ושם נסמן. 'שערי הלכה ומנהג' חלק ב ע' שיט 'אגרות קודש' חלק ד ע' רב. שם ע' שיט. חלק ג ע' שיד. חלק יד ע' שעט. חלק טו ע' ד. חלק כא ע' רפב. שיחת ש"פ חיי שרה תשל"ב ('שיחות קודש' (מהדורה ישנה) תשל"ב חלק א ע' 129).

⁹³³ ראה 'אגרות קודש' חלק טו ע' ד. חלק ד ע' רב. חלק ג ע' נג. חלק ג ע' ש. חלק יד.

⁹³⁴ 'לקוטי תורה' דברים דף צח עמוד ד = 196.

ראה לעיל ע' 29 בהערה 206, מהו ענין 'בית' אצל חסידים.

בבית צריכה להיות קופת צדקה המחוברת לקיר ע"י מסמר וכדומה, באופן שעל פי הלכה זה נעשה חלק מהבנין, שע"י נעשה כל הבית 'בית של צדקה'. חיבור הקופה לקיר צריכה להעשות בהקדם האפשרי ולא להתין.⁹²⁷

כשיהיו בעז"ה ילדים, אז גם לכל אחד ואחת מהם צריכה להיות קופת צדקה עם שמם מחוברת לקיר ע"י מסמר וכדומה, ואז כל החדר הופך להיות חדר של צדקה⁹³⁵, על הקופה של הילד רושמים "לה' הארץ ומלואה" או בראשי תיבות "לה"ו" ואת שם הילד⁹³⁶.

יש להתעניין אצל אנ"ש המהדרים במצוות, היכן לקנות מצרכי מזון במקום המגורים, יש כמה דרגות של הידורים בכשרות, ויתכן שלא כולם מודעים ונוהרים ומהדרים בכך.

כלים חדשים ממתכת יש להגעיל (אלא אם כן יש עליהם הכשר). כלים ממתכת, זכוכית וגם כלים מפלסטיק קשיח, יש לטבול לפני השימוש (אא"כ נוצרו בבעלות של יהודים בלבד, וזאת אינה חברה הנסחרת בבורסה שאז יתכן שחלק מבעלי המניות אינם יהודים).

פתיחת דלת מקרר משפיעה באופן ישיר על הדלקה וכיבוי המנורה, וגם על הפסקת והפעלת מאוורר בתוך המקרר. ולכן לא מספיקה הוצאת המנורה כדי שיוכלו לפתוח בשבת וחג, אלא צריך להדביק משהו כדי שכפתור עליו לוחצת הדלת, יהיה לחוץ גם כאשר דלת המקרר פתוחה. יש מקררים חדשים שגם זה לא מועיל וצריך שיהיה התקן מיוחד לשבת וראה כאן בהערה⁹³⁷ רשימת מקררים המאושרים ע"י המכון הטכנולוגי להלכה נמצאת בתקליטור בתיקיה בשם 'עצות לשכירת וקנית דירה'.

החתן והכלה מעתה קשורים ומתארחים אצל משפחות המחותנים. יש לזכור שההלכות איסור יחוד תקפים גם לגבי החותן והחותנת הגיסים והגיסות החדשים, גם הקטנים, יש להזהר בכך ובפרט בקרובים מוכרים שילבו גס בהן⁹³⁸, שלא מועיל ההיתר שיבעלה בעיר⁹³⁸.

נתבאר לעיל בע' 64 שתחת החופה לא מברכים 'שהחיינו' כי אין זה סיוס המצווה בשלמותה, אלא רק הקדמה והכנה לעיקר והתכלית שהוא קיום מצות פרו ורבו, הולדת בנים ובנות. כולם

⁹³⁵ שיחת כ"ד אלול ה'תשמ"ח. התוועדות תשמ"ח חלק ד ע' 346. וראה גם לעל בשאר הממקומות שנשמנו בהערה 927.

⁹³⁶ 'התוועדות' תשמ"ז חלק ב ע' 421.

⁹³⁷ פירוט הנושא ראה בספר 'מעשה חושב' חלק א של הרב לוי יצחק היילפרין (מכון טכנולוגי להלכה בית וגן ירושלים) עמוד רסט ואילך. **רשימת מקררים המאושרים** לשנת 2010 אפשר למצוא בתקליטור המצורף בתיקיה הנקראת 'עצות לשכירת וקנית דירה'.

בענין זה שימקרה דורש הכשר⁹³⁸, כותב הרה"ח ר' יוסף שמחה גינזבורג. 'שיחת השבוע' 1172 כ"ז בסיון ה'תשס"ט:

שאלה: האם אפשר לקנות כל מקרר ולהסתפק בהוצאת הנורה לפני השבת?

תשובה: רבים אינם מודעים למשמעות החידושים הטכנולוגיים בתעשיית המקררים, שהופכים את פתיחתם בשבת לחילול שבת ישיר. המקררים החדשים שונים לחלוטין מהישנים, ולמעשה אין שום אפשרות להשתמש בהם בשבת, אלא אם כן הותקן בהם 'התקן שבת' בהשגחה מוסמכת.

הבעיה במקררים הישנים הייתה בעיקר הדלקת הנורה על-ידי פתיחת הדלת, וזאת אפשר למנוע על-ידי הוצאת הנורה. זה גם המצב מיני-בָּרִים בימינו. אבל במקררים החדשים פתיחת הדלת וסגירתה מפעילות או מנתקות מערכות רבות, והוצאת הנורה אינה פותרת דבר.

בדגמים רבים סגירת הדלת מפעילה מאווררים ופתיחת הדלת מפסיקה את פעולתם. יש גם בעיות הנובעות ממערכת ההפשרה האוטומטית, המפעילה גוף חימום לוחט, וזו הדלקת אש ממש.

במקררים הדיגיטליים יש גם חיישנים רבים, וכל פתיחת דלת או סגירתה מפעילות ומנתקות נורות, מנוע, מאווררים, רישום נתונים בזיכרון ועוד. יש דגמים שבהם מתגי ההפעלה של החיישנים מוסתרים, ואין אפשרות לנטרלם על-ידי הדבקת סרט דבק וכדומה.

גם במקפאיים יש גששים, ופתיחת-דלת ממושכת או הכנסת דבר חם מעלה את הטמפרטורה וגורמת להדלקת נורות ביקורת, גם בזמן פעולת המנוע.

בעת קנייה חובה לדרוש מקרר שיש בו 'התקן שבת', ולוודא שאישור המכון המדעי-טכנולוגי בר-תוקף, ושהוא תואם את הדגם של המקרר או המקפא. מי שברשותו מקרר בלי 'התקן שבת', יברר אם יש דרך להשתמש בו בשבת (יש דגמים שבהם אפשר להתקין 'התקן שבת' גם לאחר הרכישה).

למותגים האלה יש דגמים של מקררים (רק דגמים מסויימים, לא כולם) בעלי אישור: שארפ, אמקור, קלינטון (השבתיים - ע"י רשת חנויות 'צורף'), ווסטינגהאוז, בקו, סמסונג.

מקורות: מידע – 'מכון מדעי-טכנולוגי להלכה', ירושלים (טלפון 02-6423230).

⁹³⁸ ניטעי גבריאלי נשואין חלק ב ע' חצר, משו"ע 'אבן העזר' סימן כב סעיף ח. ויאוצר הפוסקים' חלק ט ע' סח.

צריכים שיהיו להם בנים ובנות בריאים ושלמים בגשמיות וברוחניות, מחונכים היטב, חסידיים יראי שמים ולמדנים. יש לזכור היטב את דברי הרבי שהחינוך מתחיל הרבה לפני הלידה, ועוד לפני ההריון, ותלוי בהנהגתם של ההורים⁹³⁹.

כל ענין בבית יהודי חסידי, צריך להיות בנטייה לקו הימין, קו החסד והקירוב⁹⁴⁰. הדבר מתבטא גם בכך שעל פי הוראה הרבי⁹⁴¹ חסידים מקפידים ביותר, שגם בסגירת המעיל צד ימין יהיה על צד שמאל⁹⁴². (אפשר לתפור בצד הימני של המעיל כפתור מתחת לכפתורים הנמצאים, כדי שיוכלו לכפתר ימין על שמאל, או לבקש מבעל מקצוע שיעשה לולאות בצד הימני של המעיל ויעביר את הכפתורים לצד שמאל).

מי שהיה ב770 מספר שנים (אפילו מועטות) כדאי שיתענין אצל יודעי דבר כיצד ומה להצהיר במוסד לביטוח לאומי, אחרי החזרה לארץ. כי היו כאלו שכשטענו שדעתם היתה להשתקע בחו"ל ולא לחזור לארץ, פטרו אותם מתשלום החוב עבור השנים שלא היו בארץ. וכן בענין 'תושב חוזר'.

אחרי שבוע 'השבע ברכות', יש לקבל במשרד המועצה הדתית, בה נרשמו לנישואין, 'תעודת נישואין'. עם תעודה זו אפשר לגשת למשרד הפנים, ולשנות את המצב מ'רווק'/'רווקה' ל'נישוי'/'נישואה'. הדבר נחוץ ביותר לשם סידור חשבון בנק, ועוד דברים וביניהם רישום ל'כוללי ועוד.

חלק מנותני המתנות לחתונה עוקבים מתי נפדה הצ'ק שנתנו. ולכן יש להשתמש בצ'קים בזמן. אם יכול להיות עיכוב בשימוש בצ'ק כדאי לכתוב לנותן המתנה מכתב תודה ולהסביר שהמתנה נתקבלה, אך יקח זמן מה עד שהצ'ק יפרע. הסיבות לעיכוב הן כאשר על הצ'ק כתוב 'למוטב בלבד' (או שהעבירו קו על המלה 'לפקודת'). במצב כזה אפשר רק להפקיד את הצ'ק בחשבון השייך לשם המפורט בו. בדרך כלל לחתן אין עדיין חשבון בנק, ובודאי לא חשבון משותף עם הכלה, וגם אם לכלה יש חשבון בנק הרי זה עם שם משפחה הקודם ולא שם המשפחה החדש. ואם הצ'ק נכתב על שם החתן או הכלה או שניהם יחד, הרי יקח זמן עד שהענין יסודר.

⁹³⁹ ראה באריכות שיחת יום ב' דחג השבועות תשכ"ט אות ח' (שיחות קודש' (מהדורה ישנה) תשכ"ט חלק ב ע' 161). וראה 'התועודות' תשד"מ חלק ב ע' 1319. תשמ"ב חלק ג ע' 1705. תשמ"ז חלק ב ע' 37. 'ספר השיחות' תשמ"ז חלק א ע' 146.

⁹⁴⁰ ראה 'לקוטי שיחות' חלק יז ע' 74 [במתורגם ע' 79].

⁹⁴¹ 'שיחות קודש' חלק ג ע' 283. 'תורת מנחם' חלק ה' ע' 180 הערה 56 (במהדורה ישנה זאת הערה 49). 'התועודות' תשד"מ חלק ג ע' 1672. תשמ"ז חלק ב ע' 173. 'ספר השיחות' תש"נ חלק א ע' 193 ו'התועודות' תש"נ חלק ב ע' 50. 'ספר השיחות' תש"נ חלק ב ע' 538 הערה 75 ו'התועודות' תש"נ חלק ג ע' 381 הערה 70. שם ע' 411 הערה 24. ועוד.

⁹⁴² בענין זה כותב הרה"ח ר' יוסף שמחה גינזבורג. 'שיחת השבוע' 963, י' בסיון תשס"ה:

שאלה: עד כמה חשוב להקפיד שצידו הימני של הבגד יהיה רכוס על צד שמאל ולא להפך?

תשובה: מנהג ישראל להקפיד על כך בבגדים העליונים (חליפה וכדומה), ומשמעות הדבר - שה'שמאל' (המייצג את ה'דין') בטל ל'ימין' (המייצגת את ה'חסד'). בתצלומים מלפני כמה דורות, ובפרט של גדולי ישראל מחוגים מגוונים, גם שאינם חסידים, רואים שכך היה מקובל בעבר בקהילות ישראל.

המקור ההלכתי לכך מתחיל מדברי הגמרא שיש להקדים את יד ימין בלבישה, בנעילה ובסיכה (ולחפץ בפשיטת בגדים), ובלשון שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן: "לעולם יקדים אדם ימינו על שמאלו בכל דבר, לפי שהימין היא חשובה בכל התורה כולה לענין עבודה [במקדש] וכן בחליצה - לכך יש לאדם גם-כן לחלוק כבוד לימינו לעולם". ה'יצמח-צדק' כתב, שזו הסיבה שבכתב העברי כותבים מימין לשמאל.

המנהג עצמו מופיע במכתב-קודש של האדמו"ר רבי מנחם-מענדל מרימנוב (מגדולי צדיקי החסידות בפולין לפני כמאתיים שנה), וזה לשונו: "חדשים מקרוב באו במנהג חדש של גויים, שמהפכין [לרכוס הכפתורים] צד השמאל של הבגדים על צד הימין, וזוה מגבירים השמאל' על הימין' בעוונותינו הרבים".

כמו-כן הובא המנהג בספר 'טעמי המנהגים', וזה לשונו: "ונראה לי, דאפשר דמזה הטעם נהגו ישראל עם קדושים, שבכל המלבושים עושים הנקבים בצד הימין של הבגד והכפתורים בצד השמאל של הבגד, וכשלוש את הבגד אז מונח כנף הימין של הבגד על כנף השמאל, ובמכנסיים הוא להפך, הנקב הוא בצד השמאל והכפתור הוא בצד הימין, וכשלוש אותם אז מונח צד השמאל על צד הימין של מכנסיים". הוא מסביר שם שהדבר נועד להשאיר ל'שמאל' יניקה כלשהי, "שלא יקטרגו על בני-יעקב".

מקורות: שבת סא, ב. שו"ע אדמו"ר הזקן מהדו"ת ס"ב ב ס"ד. שו"ת צמח צדק או"ח ס"י סז אות ה. שמירת

הגוף והנפש עמי רלג. טעמי המנהגים עמי ג בהערה. ס' השיחות תש"נ ח"א עמי 193 וח"ב עמי 538.

וראה תמונות בספר 'יהדות ליטא' (ת"א תש"כ) ח"א, אחרי עמי 368, 397.

לאורך ימים ושנים טובות

הנשואין - ענין המתחדש בכל רגע⁹⁴³

"מסופר על הגאון הרגצובי שבין שאר החקירות שלו, הוא חקר⁹⁴⁴ את הענין של "שארה כסותה ועונתה לא יגרע", בקשר לשעבוד הבעל לאשתו. סברותיו היו: האם זה ענין שמתחדש בכל רגע, או שזה הי"ה בשעת החופה, ואחר כך זה נמשך.

כמו בכל ענין בתורה (שאצל הרגצובי זה הי"ה בהדגשה) צריך מיד למצוא 'מאי בנייהו'. כאשר אדם נשא אשה שנייה על אשתו הראשונה, אזי אם השעבוד נובע מהרגע הראשון של החופה, שיעבודה של האשה הראשונה קודם לשעבוד של האשה השנייה. אך אם זה ענין שמתהווה בכל רגע מחדש, אז כל זמן שאין גט (ח"ו), אז שוה השעבוד של אשתו הראשונה לשעבוד של אשתו השנייה⁹⁴⁵.

"מספרים⁹⁴⁶ - שפעם הגאון הרגצובי נפגש עם ר' חיים בריסקער, שני גדולים בכתר אחד, ובשיחתם אמר הרגצובי לר' חיים את חקירתו זו. אמר לו ר' חיים בריסקער, 'מזל טוב לך'. שאל הרגצובי, 'מה פתאום מגיע לי 'מזל טוב'?! ענה לו ר' חיים, 'עבור השעבוד. אם השעבוד נהייה מחדש בכל רגע, אז אתם, רק עכשיו התחתנתם. לחתן בשעת החתונה הרי אומרים מזל טוב'".⁹⁴⁷

בשיחה אחרת⁹⁴⁸ בענין זה הרבי מבאר את הענין באריכות, ובסיום מקשר את הענין עם התחייבות הקב"ה לבנות את בית המקדש.

הכח והסיוע לתמידיות והנצחיות בגלוי הוא ההתקשרות והתבטלות לרבי, משה רבינו שבדור⁹⁴⁹.

נוסף לכך, יש לזכור שכל שלשים הימים אחרי חופתה האשה עדיין קרויה כלה⁹⁵⁰. "אין מונעים תכשיטין... כיון שבשלושים יום אלו תלויים גם כל משך השנים שלאחרי זה"⁹⁵¹.

ביום השנה לנשואין מתאספים בני המשפחה וכמה אוהבים וידידים ומתיישבים להתוועדות, באופן של "משתה... ומשמחים ומעודדים איש את רעהו ואשה את רעותה. וכשמודבר אודות יהודים, יש לזכור את פסק-הדין של השולחן-ערוך, ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים ו"בכל דרכיך דעהו"⁹⁵².

⁹⁴³ אירוסין – קידושין אינו דבר המתחדש בכל יום, ואינו כנשואין שמתחדש כל הזמן. רמב"ם ה' אישות פרק ג הלכה כ"ג. פרק י הלכה ו. ומבאר ב'צפנת פענח' על הרמב"ם (ע' 29) הלכות ברכות פרק יא הלכה ה':.. שלכן כותב הרמב"ם (הלכות אישות פרק י' הלכה ו) שאם לא ברך בשעת הנישואין, מברך אחר כך". 'לקוטי שיחות' חלק ו ע' 321. 'אגרות קודש' חלק כב ע' קז.

⁹⁴⁴ וראה גם 'שיחות קודש' חלק ד ע' 102 'תורת מנחם' חלק ז ע' 219. ומסומן שם לימפענח צפונותי פרק ה' כח. שיחת כ' מנ"א תשי"ד ('שיחות קודש' חלק ה ע' 395 'תורת מנחם' חלק יב עמוד 157 להלן ב'נספחים' ע' 19). וראה גם שיחת י"ט כסלו תשי"ג או טו ('שיחות קודש' חלק ד ע' 102. 'תורת מנחם' חלק ז עמוד 219).

⁹⁴⁵ [והרי להלכה השעבוד שוה, ומתחלק בנייהן בשוה. רמב"ם הלכות אישות פרק י"ד הלכה ד].

⁹⁴⁶ כשהרבי סיפר זאת הוסיף ואמר שהוא בעצמו לא הי"ה במקום.

⁹⁴⁷ שיחת מוצאי ש"ק פ' בשלח י"א שבט תשכ"ד אות ט. הנחה בלתי מוגה. 'שיחות קודש' (מהדורה ישנה) תשכ"ד עמוד 154. 'תורת מנחם' חלק לט ע' 45 מובא ב'ילקוט י"ד כסלו תשל"ט' ע' 121. 'שידוכים ונישואין' ע' 221 [170] ואילך, ולהלן ב'נספחים' ע' 116.

⁹⁴⁸ שיחת י"ב תמוז תשד"מ (התוועדות חלק ד ע' 2194-2191).

⁹⁴⁹ דברי הרבי לחתן ש"פ תצוה י"א אד"ר תשי"א, בהמשך ביאור סיום מאמר של הרבי הקודם, ד"ה 'זאת תרת הבית' תרפ"ט (בספר המאמרים קונטרסים חלק א ע' מה. ובספר המאמרים תרפ"ט ע' 162 ('שיחות קודש' חלק ב ע' 169. 'תורת מנחם' חלק ב ע' 251). מובא ב'שידוכים ונישואין' ע' 205.

⁹⁵⁰ משנה מסכת יומא פרק ח משנה א ובמפרשים שם. שו"ע אדמו"ר הזקן אורח חיים סי' תרי"ג סי' יח: "הכלה אחר נישואיה מותרת לרחוץ פניה ביום הכיפורים לפי שהיא צריכה להתנאות עד שתתחבב על בעלה וכל שלשים יום לחופתה היא קרויה כלה".

⁹⁵¹ שיחת ש"פ שלח תשט"ו ('שיחות קודש' חלק ו ע' 268. 'תורת מנחם' חלק יד ע' 153).

לימוד תורה בבית

אחד העניינים שנפעלים ע"י הנישואין⁹⁵³ הוא - שאז מתחיל הענין דלימוד התורה בטהרה⁹⁵⁴. טהרה הוא ענין מקיף... בשעת הנישואין מתגלה כח האין סוף, שהוא למעלה מהשתלשלות, ובהתאם לכך פועל שיהיה לימוד התורה בטהרה..."⁹⁵⁵.

"כנהוג בדורנו זה...[ובפרט⁹⁵⁶] שלאחרי הנישואין (שאינו כן פגיעה ח"ו בענין הצניעות) עוסקים החתן והכלה יחדיו בלימוד התורה, שע"י מקשרים ה"חמשה קולות" דשמחת נישואין עם ה"חמשה קולות" דמתן תורה⁹⁵⁷, וזוהי ההכנה להנישואין דכנס"י עם הקב"ה בימות המשיח שאז יהי הגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא"⁹⁵⁸.

להרה"ח ר' גרשון מענדל גרליק שי', אמר הרבי שילמד ביחד עם אשתו חת"ת. וכך משתדלים לנהוג רבים מזוגות אנ"ש בפרט אלו שהתחתנו בזמן האחרון.

בשיחות בחודש אייר תש"נ⁹⁵⁹ מדובר על הקשר והיחס והמעורבות שצריכה להיות לאשה בלימוד התורה של הבעל.

כשם שמצוה להניח תפילין בכל יום, כך מצוה להקדיש זמן בכל יום להשפיע על האשה והילדים. בדורנו זה בודאי שאין להפחית מהזמן, כיון שזהו יסוד הבית ועיקרו, ו"מצוה בו יותר מבשלוחו", וב"אותיות המתאימות" כפי שידוע הבעל או האב⁹⁶⁰.

ידועים דברי הרבי⁹⁶¹ בביאור מאמרז"ל "אשה כשירה העולה רצון בעלה"⁹⁶². פרטים ומקורות נוספים נמצאים בקונטרס "נשים במאי זכין?"⁹⁶³.

האשה בבית החסידי בודאי לומד ושומרת על שלושת השיעורים של חת"ת ולימוד הרמב"ם היומי⁹⁶⁴. וזאת בנוסף ללימוד הלכות הצריכות ולימוד שיחות ומאמרי חסידות. לימוד תורה שבעל

⁹⁵² שיחת י"ג כסלו תשל"ט. (שיחות קודשי' חלק נ ע' 278-279. וראה באריכות בקונטרס 'יומן חגיגות החתונה' הודפס בתש"ע ע' 40 ועילך ובעמודים שלפני כן הקונטרס עמצא גם בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת 'ליקוט מספרים'.

⁹⁵³ ראה לעיל ע' 39 "קודם הנישואין אין עבודתו יכולה להיות בשלימות, שהרי אין בו עדיין שלימות הנשמה. ורק בשעת הנישואין, שנעשית אצלו שלימות הנשמה - יכולה עבודתו להיות בשלימות". ש"נ.

⁹⁵⁴ יומא דף עב, ב וש"נ. 'יחידות לחתנים וכלות' מוצאי י"ט-כ"ף כסלו תשנ"ב בלתי מוגה. התועדויות תשנ"ב חלק א ע' 397. מובא בשידוכים ונישואין ע' 200. ולהלן בינספחים ע' 130.

⁹⁵⁵ ליל שמחת תורה תשט"ז שיחה ג. 'תורת מנחם' חלק טו ע' 109 וש"נ.

⁹⁵⁶ מלה זאת לא נמצאת בהנחה הבלתי מוגה (שבספר התועדויות תשנ"ב חלק א ע' 398), אך נשמעת היטב בהקלטה. ונמצאת בהנחה בספר 'שיחות קודשי' חלק א ע' 419 (יצא לאור ע"י יועד כתבי קודשי' תשנ"ג). ומשמעותה שגם לפני החתונה כאשר מאיזו סיבה החתן והכלה מדברים יחד, אז יעסקו גם בלימוד תורה. הקלטת השיחה נמצאת בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה 'יחידות לחתנים וכלות לפי חודשים' כסלו תשנ"ב, דקה 4:45.

⁹⁵⁷ ברכות ו, ב. וראה 'לקוטי שיחות' חלק ו ע' 107 ואילך.

⁹⁵⁸ 'יחידות לחתנים וכלות' מוצאי י"ט-כ"ף כסלו תשנ"ב בלתי מוגה. התועדויות תשנ"ב חלק א ע' 397. מובא בשידוכים ונישואין ע' 200. להלן בינספחים ע' 130.

⁹⁵⁹ 'ספר השיחות' תש"נ חלק ב ע' 483 ואילך, שם ע' 457 ואילך, התועדויות תש"נ חלק ג ע' 227 ואילך, ע' 173 ואילך, ובהערות במקומות אלו.

⁹⁶⁰ משיחת י"ט כסלו תשט"ז ('תורת מנחם' חלק טו ע' 270. להלן בינספחים ע' 128.

⁹⁶¹ 'לקוטי שיחות' חלק ד ע' 1069. [במתורגם] ע' 50]. 'תורת מנחם' חלק לד ע' 167. חלק לב 157, וע' 307. חלק לג ע' 59. ועוד. 'התועדויות' תשמ"ג חלק ג ע' 1086 וע' 1533.

⁹⁶² בשינוי לשון קצת 'תנא דבי אליהו' פ' ט. הובא ב'הגהות מימוניות' הלכות אישות ספ"ו. 'ליקוט שמעוני' שופטים רמז מב. 'שולחן ערוך' 'אבן העזר' סימן סט סעיף ז.

⁹⁶³ יצא לאור בחודש שבט תשס"ח ע"י 'אירגון יגדיל תורה' קרואן הייסט הקובץ נמצא (אם כי קצת משובש) בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה הנקראת: 'ליקוט מספרים'.

פה, לא רק הלכות פסוקות בלי טעמיהן, אלא גם לימוד טעמי ההלכות והדיונים (שקלא וטריא) שבתורה. שעייז יש באפשרותה לסייע ולהוסיף בתלמודו של בעלה. היא יכולה לעזור ולסייע עיי ההתענינות וההשתתפות בלימוד עצמו. וכשהבעל חוזר הביתה האשה שואלת מה למדו ביכולל, "מה חידוש היה בבית המדרש היום" ולא עוד אלא שגם מביעה את דעתה וסברותיה בענין. כמו שהיו כו"כ נשים שהיו בקיאות ולמדניות גדולות בתושבע"פ והרבה מהן שהתווכחו בדברי הלכה וגם הגיהו ספרי בעליהן הגאונים והצדיקים והעירו עליהם עד כי הכריחו להוסיף או לגרוע כפי דרישת ההערה⁹⁶⁵. תתכן גם מציאות שהבעל צריך לשאול את האשה איך להתנהג בדבר חדש שאירע אצלם⁹⁶⁶.

"וכמו שרואים בפועל ובמוחש לעיני בשר, שכאשר אש ובת בישראל מראה שבכל יום היא לומדת תורת ה' במשך זמן (או חמש דקות, או רבע שעה או שעה) זה מוסיף ביראת שמים... וכמסופר בארוכה בספר הזכרונות⁹⁶⁷ איך היתה ההנהגה בזה בדורות קודמים. ... זאת יודעת כל אשה ובת בישראל, שלא יתכן שיעבור אצל יום שהיא לא למדה הלכה, או דין וכו' בתורת משה. ובפרט לפי דברי אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה סוף פרק ראשון.."⁹⁶⁸

נוסף ללימוד התורה בבית, משתתפים הבעל והאשה גם בשיעורי תורה ברבים, ומשתדלים במיוחד להשתתף בשיעור טהרת המשפחה⁹⁶⁹. אף על פי שבודאי למדו היטב את הלכות אלו לפני החתונה. הלימוד בנושא זה אחר החתונה הוא אחרת לגמרי מהלימוד שלפני כן⁹⁷⁰. ההבדל הוא על דרך הידוע ש"אינו דומה שמיעה לראיה"⁹⁷¹, כדוגמא לדבר ש"משה תיקן... הלכות חג בחג"⁹⁷² אף על פי שכבר למדו את הדברים קודם לכן שהרי שלושים קודם לחג לומדים הלכות החג⁹⁷³.

נוסף לכל זה והשתתפותה בשיעורי תורה ברבים. "צריכה כל אחת ואחת להשתדל לייסד שיעור בתורה ללמד לנשים אחרות, ומה טוב – לעשר נשים"⁹⁷⁴.

יש להקפיד שמסגרות שיעורי התורה של נשים לא יקראו 'כולל', שהוא שם המיועד למסגרות של גברים, אלא בשם אחר כגון 'בית חכמת נשים' או שם דומה. וזאת על דרך האיסור של 'לא יהיה כלי גבר על אשה'⁹⁷⁵.

מאוד כדאי להיות מנוי על תקליטור וידאו שבועי של שיחות הרבי ועוד דברים עם תרגום. כגון התקליטור של 'לראות את מלכנו' או 'תורת חיים'. הבעל אולי רואה זאת בית הכנסת אבל לא בני הבית והאורחים. לכן חשוב לחיות עם הרבי, וזה גם עיי ראית פניו הקדושות בוידאו.

בכלל כמדובר לעיל בעמוד 85 ואילך, צריך להשמע בבית דוקא ניגוני חב"ד, עם כל החשיבות שבדבר ולהשתדל להמנע מענינים אחרים. כדאי מאוד, עבור בני הבית, להיות מנוי על שבועון

⁹⁶⁴ י' לקוטי שיחות' חלק כז ע' 235. מובא ב'שערי הלכה ומנהגי חלק ג ע' קסח.

⁹⁶⁵ 'ספר השיחות' תש"נ חלק ב ע' 455 ואילך (הערה שם 30, ובמקומות שצויינו בהערה 30) וע' 483 שם 'התוועדויות' תש"נ חלק ג ע' 171 ואילך (הערה 30 שם, ובמקומות שצויינו שם בהערה 28). וע' 227 שם. וראה 'אגרות קודש' אדמו"ר מהור"צ ח"ה ע' שלו. וראה שם ע' קסא פרט נוסף בענין זה.

⁹⁶⁶ שיחה לנשי חב"ד, כ"ח אייר תשמ"ח (התוועדויות' תשמ"ח חלק ג ע' 368. וראה את הסיפור שמוזכר שם).

⁹⁶⁷ חלק ב ע' 167 ואילך ובהוספות לעמוד זה בסוף הספר. [במתורגם ע' 138 ואילך].

⁹⁶⁸ שיחת חיי אלול תשל"ז (ספר השיחות מהדורה ישנה תשל"ז חלק ב ע' 576-575).

⁹⁶⁹ 'אגרות קודש' חלק ט ע' רפד.

⁹⁷⁰ מהמקורות המובאים ב'שמחת עולם' ע' 94 משמע שבגלל הצורך בידיעה ברורה של הלכות הנחוצות אלו צריך הזוג הצעיר לגור אחרי חתונתו בסביבה חמה, סביבה חסידית. שיהיה את מי לשאול וממי ללמוד.

⁹⁷¹ על פי 'מכילתא' יתרו סוף פרשה ב'. בלשון זה מובא בדא"ח בכמה מקומות.

⁹⁷² סיום מסכת מגילה.

⁹⁷³ שו"ע אדה"ז התחלת הלכות פסח, סימן תכט סעיפים א – ד.

⁹⁷⁴ 'ספר השיחות' תש"נ חלק ב ע' 502. התוועדויות' תש"נ חלק ג ע' 275. וראה שם בהערה 97.

⁹⁷⁵ 'לקוטי שיחות' חלק כט ע' 271.

חסידי 'בית משיח' או/וגם 'כפר חב"ד'. בכל אופן בודאי לא רצוי שיהיו בבית עיתונים אחרים, גם לא 'חרדיים'. התוכן שבכתבי עט אלו אינו מואר במאור שבתורה שזוהי תורת חסידות חב"ד, ולכן אינם מתאימים לבנין עדי עד עליו החליטו החתן והכלה החסדיים, ליסד את ביתם.

יש ללמוד את ההלכות של 'שנה ראשונה' (כגון בספר 'הנשואין כהלכתם' (חלק ב עמודים תק-תקד).

בין ההלכות שלומדים יש לשים לב לנושאים שעד עתה לא כל כך עסקו בהם. כגון עניני ניהול בית בכשרות המזון ובשבת. כמו כן הטיפול בפאה. בשבת⁹⁷⁶ לא מסרקים פאה במסרק אלא רק במברשת רכה, וגם לא קולעים ולא מתירים את קליעת שערות הפאה. בשבת לא מתיזים על הפאה בבושם ובספריי עיצוב. אם נמצאים בפאה פירורים, טוב יותר שסמוך לשימוש בפאה ינערו אותה כדי שהפירורים יפלו, ולא להוציאם ביד, ובמיוחד יש להקפיד אם הפאה אינה משער טבעי⁹⁷⁷.

בספר 'קדושים תהיו' (הנדל מגדל העמק) יש כמה ענינים שכדאי ללמוד, אם כי יש שם ענינים אחדים שחסידיים לא נהגו כך.

אין לנהוג בדברים של חיבה וקירוב בינו לבינה, בפני אחרים⁹⁷⁸.

אנ"ש משתדלים לומר במוצאי שבת קודש 'ויתן לך' יחד עם עוד מישהו מתוך אותו סידור, או עם עוד כמה⁹⁷⁹. וזאת למרות שאפשר לאומרו גם ביחיד⁹⁸⁰. וכאשר נמצאים לבד בבית יש האומרים זאת יחד עם האשה. מכל מקום כאשר נמצא במקום עוד מישהו, ראוי שיאמר אתו ולא עם האשה⁹⁸¹.

חייב אדם בכבוד חמיו וחמותו, וכן האשה חייבת בכבוד חמיה וחמותה⁹⁸².

סגולה לחיי משפחה תקינים

אחת הכלות ששאלה את הרבי מהי הסגולה שביתם יהיה בית יהודי חסידותי, בנין עדי עד שבו ישרו אהבה ושלוש בין ההורים עצמם ובין בני המשפחה ולהצלחה בחינוך הילדים.

הרבי⁹⁸³ ענה לה שהסגולה לזה היא:

"...כמובן, עניני טהרת המשפחה ועניני צניעות (כיסוי הראש, לבושים וכו') וראה זה חלק ג' (קבו, ראש עמוד א): בעיא איתתא כו' - גודל השכר בזה".

⁹⁷⁶ ישמירת השבת' (ר' שמעון גרסי) ע' 148 וע' 207. 'שמירת שבת כהלכתה' חלק א ע' קנו-קנז.

⁹⁷⁷ 'שבת כהלכה' (פרקש) חלק ב ע' ככג, וע' ריא. לגבי טיפול בפאה בחול המועד ראה 'חול המועד כהלכתו' ע' רס.

⁹⁷⁸ 'שולחן ערוך אבן העזר' סימן כא סעיף ה. 'קיצור שולחן ערוך סימן קנב סעיף יא. וראה 'שולחן ערוך אדה"ז' חלק ד סימן תרלט סעיף י מהגמרא סוכה דף כה ע' ב ורש"י שם ד"ה 'צער חתן'.

⁹⁷⁹ כפי שהרבי סיפר בשבת תשובה תשל"ט (שיחות קודש' חלק נ ע' 41) אודות הנהגת הרבי הקודם. וראה גם 'המלך במסיבו' חלק ב ע' לט וש"י. 'ימי מלך' חלק א ע' 182 והערה 54. וראה באריכות עם עוד מקורות ביחקרי מנהגים' (גוראריה) חלק א ע' קלב-קלו.

⁹⁸⁰ ראה 'יחקרי מנהגים' (גוראריה) חלק א ע' קלו. וכפי שכנראה נהג הרבי אחרי שנת תשמ"ח, בהיותו לבד בחדרו ב 770.

⁹⁸¹ מהטעם שכתוב בפיסקה הקודמת ובהערה 978.

⁹⁸² שו"ע יו"ד סימן רמ סעיף כד, ובנ"כ שם. 'נטעי גבריאל' נשואין חלק ב ע' רצז. וראה 'תורת מנחם' חלק יב ע' 151, חלק טו ע' 175 בהערה, חלק לד ע' 154 וש"י.

הם "נ יקראו בעת רצון על הציון הק' - כן בקשר ליום חולדת שלו. - לשאלחה לאיזה מצוה סגולה מיוחדת כו' - כמובן, עניני טהרת המשפחה ועניני צניעות (כיסוי הראש, לבושים וכו') וראה זה ג' (קבו, ראש עמוד א): בעיא איתתא כו' - גודל השכר בזה.

צילום המכתב בשלימותו נמצא לעיל בעמוד 4. ולהלן בינספחים ע' 1-2 וכן לשון ה'זהר' בצירוף תרגום אפשרי לשון הקודש).

כשמסתכלים בזהר במקום אליו מפנה הרבי רואים את גודל הברכה. לשונו של הרבי כאן במילה 'כמובן' משתמעת כהבטחה של הרבי. (הקטע המקורי מהזוהר עם תרגום אפשרי מצורף כנספח לחוברת זו). בכמה וכמה מקומות מדבר הרבי על שמירת הצניעות, בבית ובחוץ⁹⁸⁴.

"בנין עדי עד, ענין הנצחיות אפשרי רק כשהדבר קשור עם קדושה דוקא, דהיינו שה"בנין" הוא על יסודי התורה, וע"פ המבואר בתורת החסידות הרי זה צריך להיות כפי שהוא מצד המאור שבתורה דוקא"⁹⁸⁵.

חשיבות שלום בית

רבותינו נשיאינו נהגו⁹⁸⁶ בערב ראש השנה, סמוך לראש השנה, להכנס לשוחח זמן מה עם זוגתם הרבנית. והרי דעת לנבון נקל גודל ויוקר מעלת הזמן דרבותינו נשיאינו, ועאכו"כ בערב ראש השנה כו', ואעפ"כ, היו נכנסים לשוחח עם הרבנית. מכיון שבר"ה מודגשת מעלת האשה, ומודגש הענין ד"ויבן גוי את הצלע גוי לאשה" דוקא, העילוי ד"בינה יתירה ניתנה באשה"⁹⁸⁷.

ומכיון שהנהגה זו נתגלתה לנו, ומפרסמים זאת, הרי זה הוראה לכאוו"א, עד כמה נוגע וחשוב הענין ד"שלום בית".

ויש להוסיף, שהענין ד"שלום בית" - במובן הרחב - כולל גם את הענין ד"שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה"⁹⁸⁸.

אחד מאנשי רצה, אחרי חתונתו, להעביר באופן רשמי את הבעלות על ביתו לרבי. הרבי ענה⁹⁸⁹:
הנה בענינים כאלו, אינו נוגע כלל העברה רשמית שדורשת יפוי כח, כי אם שיתנהג הבית באופן שרוצה זה שעל שמו רוצים להעבירו, ז.א, שישרה שם השלום והטוב, וכדברי רז"ל טוב לשמים וטוב לבריות גם בין אדם לחבירו, בתוככי כללות הנהגה מתאימה להוראות תורתנו תורת חיים. והבטיחנו רז"ל אשר השלום הוא כלי מחזיק ברכתו של הקב"ה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

כיצד יהיה שלום בבית?

בשבת לפני חתונתו של הרבי שבת העלייה לתורה, אמר הרבי הקודם מאמר ד"ה "וכל בניך למודי ה"⁹⁹⁰. המאמר לא עוסק ישירות בעניני חתונה (גם לא באופן שמדובר במאמר החתונה עצמו –'לכה דודי'), אבל מדבר בקיום העולם, וכיצד יש שלום בעולם. ענין זה נתבאר במאמרים של הרבי⁹⁹⁰. קטע אחד ממאמר הרבי מצורף להלן בינספחים ע' 134.

באות ה' במאמר מספר הרבי הקודם סיפור עם מילות הקדמה (בתרגום חופשי): "...דמי שהוא אוהב את עצמו ויקר בעיני עצמו הרי תמיד טרוד רק בעצמו... כאשר הוא אוהב את עצמו אז אין לו מקום לאהבת זולתו, ואדרבה אהבת עצמו גורמת פירוד לבבות, דאינו יכול לסבול את זולתו,

⁹⁸⁴ כדוגמא: "לקוטי שיחות" חלק יג ע' 84, חלק יח ע' 447-448. 'אגרות קודש' חלק ו ע' קכז, חלק טז ע' רג. 'התועודיות' תשמ"ב חלק ד ע' 2190. כל אלו לוקטו ב'שערי הלכה ומנהגי חלק ד ע' קמה ואילך. ויש עוד מקומות.

⁹⁸⁵ ש"פ שלח תשט"ו 'שיחות קודש' חלק ה אות ח' ע' 368 'תורת מנחם' חלק יד ע' 152. וראה גם 'שיחות קודש' חלק א ע' 10 'תורת מנחם' חלק א ע' 14.

⁹⁸⁶ שיחת ראש השנה תשמ"ח (התועודיות תשמ"ח חלק א' ע' 39). חסידים העירו שבכך שהרי דיבר ענין זה ביום המיוחד ראש השנה שבו נוהרים ביותר בדיבור (ראה 'ספר המאמרים מלוקטי חלק א ס"ע תלד), מראה עוד יותר את גודל חשיבות הענין של שלום בית.

⁹⁸⁷ נדה מה, ב.

⁹⁸⁸ סנהדרין צט, ב. ראה 'לקוטי תורה' מטות דף פה סוף עמוד ד אילך.

⁹⁸⁹ 'מקדש מלך' – אוצרות רבי חלק א ע' 65.

⁹⁹⁰ נסמן לעיל עמוד 37 בהערות.

וחושב דכל מה שהזולת אומר או עושה הוא בשביל לנגד אליו, וכידוע באחד שבא לכ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר הצמח צדק נ"ע על יחידות (בר דעת גדול בהשכלה [אלוקית]) ואמר לו, רבי דורכים עלי בבית המדרש מה שאני אומר לא מתאים להם והם מתנהגים לא כפי הראוי להתנהג עמי, ועושים כמעט להיפך מדעתי, והשיב לו כ"ק אאזמו"ר אתה מתפשט על כל בית המדרש ולכן בכל מקום שמישהו דורך אז זה עליך, צריך להניח בצד את דעת עצמו שהוא רק על פי שכל, וצריך להגביר את העבודה על ההשכלה אז הוא אמת...". הרב⁹⁹² ביאר ענין זה ביתר פירוט (כלהלן) במאמרו ד"ה פדה בשלום תשכ"ב אות ז' (נמצא גם להלן בינספחים ע' 134).

סביר להניח שהדברים נוגעים גם בהנהגה בחיי המשפחה, שהרי הדברים נאמרו דוקא בשבת העלייה לתורה, שבוזה מתחיל ענין החתונה בפועל. הרבי הקודם חזר שוב על מאמר זה בלילה שלפני החתונה.

הבית היהודי הרי הוא כבית מקדש מעט. איש ואישה זכו - שכינה שרוייה ביניהם⁹⁹¹. וכאן צריך לדעת, שיתכן שבני הזוג בעלי דרגה גבוהה, 'בר דעת גדול בהשכלה', אך אם חסר ב'ביטול', ויש ישות אפילו בדקות, נגרם 'פירוד לבבות'. כי כשיש התפשטות הישות, הרי אפילו שאדם חושב כל הזמן שהוא בבית המדרש, שהוא ב'מקדש מעט', ואפילו יותר מכך, כפי שהוא נכנס ליחידות אצל הרבי (וענין היחידות הוא התקשרות היחידה של הנכנס ליחידות, עם היחידה של האדמו"ר שאליו נכנס⁹⁹²) יכול להיות הרגשה שכל מה שהזולת (היא או הוא) אומר או עושה, הוא בכדי לנגד אליו. כפי הסיפור המובא במאמרים אלו. צריכה להיות עבודה נפשית וביטול, בשביל שיהיה 'רב שלום בניך', ושכינה שרוייה ביניהם.

אחד האברכים שמע מר' ניסן נעמנוב ז"ל על מארז"ל בנות ישראל הן אלא שהגלות מנבלתן, שהכוונה היא הגלות של הבעל, אם הוא שקוע בגשמיות ובחומריות.....

אודות מערכת היחסים בבית היהודי ראה גם בשיחת י"ט כסלו תשי"כ⁹⁹³.

התשורה בחתונת הרבי – למה?

בחתונת הרבי בשנת תרפ"ט, חולקה לקהל 'תשורה'⁹⁹⁴. מזה למדו החסידים, שמשדלים להכין ולחלק תשורה בעת חתונתם.

התשורה שחולקה על ידי הרבי הקודם בחתונת הרבי היא פלאית. לא רק עצם חלוקת התשורה לאורחים, שהרי בחתונה מביאים מתנות לחתן ולכלה ולא לקהל המשתתפים, אלא תוכנה של התשורה הוא פלאי ביותר. תוכן התשורה היא: צילום כתב יד קודש של הרבי הזקן בלשון הקודש (וגם בלועזית), והעתק כתב יד קודש של הרבי הקודם המסביר את הרקע למכתבו של הרבי הזקן. ואלו דבריו הקדושים:

"פרשת מכתב קדש זה הוא, כי היחס בין החסידים ומנגדיהם בעת ההיא הי' במצב כזה, אשר באחת האספות של אני"ש בוויילנא חוו קבוצת אברכים מופלגי תורה מצעירי החסידים דעתם לצאת לריב עם מנגדיהם ומאנו להוסיף ללכת בעקבי מתוני אני"ש שבראשם עמד פרנס הקהלה החסיד ר' מאיר בר' רפאל נ"ע אשר כחמשה ששה שנים (תקנא – נו לערך) עמלו והשתדלו דבר הבאת שלום ובאספה

⁹⁹¹ סוטה יז, א.

⁹⁹² ד"ה (מוגה) 'פדה בשלום נפשי' (יו"ד כסלו תשכ"ב (מאמר ג') אמצע סעיף ז, 'ספר המאמרים מלוקט' חלק ו ע' לח. ובהערה 47 שם מצוין "ראה באריכות שיחת שמח"ת תשכ"ב". כנראה הכוונה לקטע שביתורת מנחם' חלק לב ע' 156. וראה גם שיחת ש"פ האזינו תשכ"ב בתחילתה (יתורת מנחם' חלק לב ע' 45 ושי"ט). 'אגרות קודש' חלק ג ע' קעח. וראה 'היום יום' יא אלול, ובאריכות 'אגרות קודש' הריי"ץ חלק ד ע' עג ואילך. שם חלק ג ע' תה. וראה 'אגרות קודש' של הרבי חלק ב ע' שיד-שטו. שיחת י"ג (יב) תמוז תשי"א ('שיחות קודש' חלק ב ע' 325, 'יתורת מנחם' חלק ג ע' 218)

⁹⁹³ 'יתורת מנחם' חלק כז ע' 219 ואילך

⁹⁹⁴ העתק נמצא להלן בינספחים ע' 114 צילום התשורה ב'ליקוט י"ד כסלו תשל"ט' עמודים 150 – 152. הנוסח באגרות קודש הרבי הקודם חלק ב ע' קלא. אגרות אדמו"ר הזקן אגרת לב ע' פ. צילום האגרת בע' שפו. הסבר ורקע בעמוד תלה ושם נסמן לעוד מקומות.

ההיא תמך החסיד רמ"מ נ"ע בידם של הצעירים ויצא בדברים יוצאים מלב כואב. מרוב נגישות שסבלו, נגד החסיד רמב"ר [ר' מאיר בר' רפאל] נ"ע.

באותו מעמד שלח רבנו הגדול אליהם ציר מיוחד לאמר, הצדק אתכם, אבל המוח שליט על הלב, וזאת היא עבודת אני"ש להיות לבם ברשותם ומכון לאהבתו ויראתו ית' ולבא פליג לכל שייפין בפועל במדות טובות באהבת כל ישראל. לטובה וסוף כבוד אלקים לבא כאשר יפוצו מעינות מעין בית ד' אשר נגלה ע"י מורנו הבעש"ט נ"ע ומלאה הארץ דעת את ד'

ובחדש אלול דשנה ההיא שלח רבנו הגדול מכתב זה להחסיד ר' משה נ"ע את מכתבו הנמצא בתשורה. ובמרכז הדברים נאמר: **"...כי אין שלום יוצא מתוך מריבה ח"ו ובפרט ממחלוקת לשם שמים אשר רוב הצרות והתלאות הן ממחלוקת לשם שמים..."**

מדוע דוקא ענין זה של עשיית שלום בין חסידים חולק בחתונה של הרבי? ולמה חולק לקהל הרחב, במלוא עוצמתו, בכתב יד קודש? הרי הרבי, שזו חתונתו, לא שייך למחלוקת⁹⁹⁵. ומה בכלל ענין זה נוגע בין איש לאשתו? ועוד בחתונה?

ואולי אחד ההסברים לכך:

בחתונה הרי מקבלים החלטות על כל החיים כולם, כולל החיים יחד של האיש והאשה. ברגשות ובהתייחסויות שבין איש לאשתו ובין אשה לבעלה הרי יש שוני מעת לעת. יש פעמים, לא מעטות, שהמתח וכו' הם כביכול לשם שמים... דבר זה מרומז גם בביאור, בדא"ח, אודות ההבדל בין אחותי (אהבה קבועה) לבין רעיתי (שיש בזה עליות ועליות שאחרי ירידה, עת לקרב ועת...).

על זה מביא הרבי הקודם את דברי הרבי הזקן: צריך לדעת שגם בחיי משפחה "אין שלום יוצא מתוך מריבה", גם לא ממחלוקת שהיא, כביכול, מצד יראת שמים.

אלא שנשארת השאלה: למה חולק ופורסם ענין זה, דוקא, בחתונת הרבי?

אנו יודעים שהרבי הוא ראש בני ישראל, ודרכו נפעלות פעולות בכל הדור. ולכן אע"פ שבדא"ח אין חשש של חלישות בשלום-בית אצל הרבי והרבנית, אבל כשצריך לפעול דבר בכל הדור, פועלים אותו דרך הראש של הדור - הרבי - ראש בני ישראל. ועד כדי כך, שישנם דברים שראשי אלפי ישראל זלזלו בעצמם כדי להיות דוגמא לכל הדור.

כמבואר בכמה מקומות שמנהיגי ישראל עשו בעצמם דברים שלא שייכים אליהם, רק כדי שכמותם יעשו כל העם (רגלי העם).

ובלשונו של הרבי⁹⁹⁶: **"...י"ל שהוא על דרך כמה דינים "גזירות תקנות ומנהגות" של גדולי ישראל שחדשו וגזרו בדורם ומדורם ואילך. וי"ל שבקעה מצאו וגדרו בה גדר... ולכן הורו להכריז כו' כדי "לחזק הדת ולתקן העולם". והרבי מביא את הגמרא⁹⁹⁷: "עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות בעצמו... ונהגו כל העם אחריו..."**

חלוקת התשורה הזאת דוקא בחתונתו של הרבי, מהווה מסר עבורנו – להזהר ממחלוקת לשם שמים. כשיודעים, שגם בחתונת הרבי והרבנית אמרו שצריך להיזהר ממחלוקת לשם שמים, הרי כל אחד מאתנו יכול לפעול בעצמו ולהפנים שגם אצלו, בביתו במשפחתו, יזהר מאוד ממחלוקת לשם שמים – ולהיות תמיד בשלום. לפעמים, צריך ומותר לוותר וכו', להעביר על מידותיו.

אולי לכן, בהשגחה פרטית, ישנם ברכונים בהם מודפסת התשורה הזאת. כדי שפעמים רבות נזכר, נחשוב ונעיין אודות התשורה שחולקה בחתונתו של הרבי, ומה לומדים מזה בחיינו אנו.

⁹⁹⁵ ידועים דברי המשנה בפרקי אבות (פרק ה' משנה יז): "מחלוקת קרח וכל עדתו" ולא נאמר מחלוקת קרח ומשה. כי משה אינו בעל המחלוקת (ד"ה 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים' תרע"ב בתחילתו ובסופו), ולעומת זאת, אצל קרח, בעל המחלוקת, היתה מחלוקת גם בקרב עדתו, בינם לבין עצמם (ראה לקוטי שיחות חלק ב' ע' 436 ובמתורגם ע' 136).

⁹⁹⁶ יאגרות קודש' חלק כ ע' פ.

⁹⁹⁷ כתובות סוף עמוד ב'.

מעשר כספים⁹⁹⁸

באופן כמות ומטרות הנתינה יש הוראות רבות באגרות ושיחות של הרבי. כדאי להסתכל בספרים שמצויינים כאן בהערה⁹⁹⁹ ובמקורות שהם מציינים.

מי שמתחיל במעשר כספים, יאמר שעושה זאת בלי נדר¹⁰⁰⁰

אין צריך לעשר מתנות שמקבלים¹⁰⁰¹, ויש מחמירים בזה. חתן הסמוך על שולחן הוריו או חותנו, דהיינו שמקבל כסף כדי מחיתו אינו צריך להפריש מעשר מכסף זה. אם יש לו הכנסה גם ממקור אחר, או שהני"ל נותנים לו כדי להרבות כספו, יש ליתן מזה מעשר כספים.

הרה"ח ר' יוסף קרסיק ש"י ריכז פרטים רבים עם מקורות בקשר למעשר כספים. מאיזה הכנסות צריך לתת, ולמה אפשר לתת ולהשתמש בכספים אלו, מובא להלן בינספחים' ע' 147¹⁰⁰².

יציאה לשליחות

בנוסף למבואר ב'ספר השליחות' וב'תורת השליחות' ועוד, הנה באחת השיחות¹⁰⁰³ בשנת תשח"י אמר הרבי שהיציאה לשליחות צריכה להיות בזריזות ובשמחה, ובזה תלויות ההשפעות בבני חיי ומזוני השליחות היא שליחות של הרבי ולכן צריך להזדרז ו'לרדוף' אחרי זה. כמו שמבואר במעלת העקידה, שאומרים בתחילת כל יום בתפילה, שהיא בעיקר בזכות הזריזות¹⁰⁰⁴, כך צריכה להיות היציאה לשליחות בזריזות ובשמחה.

לא יוצאים על מנת לקבל פרס, אבל מאחר שזו שליחות של הרבי, הרי זוהי טובתו ברוחניות בגשמיות. והיציאה היא באופן של העקידה, שעוקדים ונוטלים מהגוף את האפשרות להפריע ואפילו לא להחליש את הענין.

למרות שהיציאה אינה באופן שהרבי קורא לו בשמו ממה אותו ומצביע באצבע להיכן לנסוע... הרי המינוי לשליחות היא במילואה. כל אחד צריך לדעת שהרבי מתכוון אליו בענין השליחות.

אבל כני"ל ע' 8 ההכנה ליציאה לשליחות היא לימוד לפחות שנה בכולל חסידי, בסביבה חסידית.

"יסודי התורה והמצוה" מהם?

במרכז מכתבו של הרבי לחתונה (וכן בכמה שיחות) ישנה הברכה: "ויבנו... על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות". היסוד של בנין, אינו הבנין עצמו, ויש הבדל ביניהם¹⁰⁰⁵. בבנין עצמו מעניקים תשומת לב גם למראה החיצוני נוסף לתכונות

⁹⁹⁸ בכל הנושא הזה ראה בכל זה 'נטעי גבריאל' נישואין חלק ב' ע' רצג ואילך. 'הנישואין כהלכתם' חלק ב ע' תח ועוד. הספר 'מעשר כספים' עמוד רכט (אות סב). ולהלן בינספחים' ע' 147.

⁹⁹⁹ 'שערי הלכה ומנהג' חלק ג ע' רנא ואילך. 'שערי צדקה' ע' קעח ואילך. 'אוצר מנהגים והוראות' יורה דעה ע' קכא ואילך.

¹⁰⁰⁰ ראה במקומות שבהערות הקודמות.

¹⁰⁰¹ ראה במקומות שנשמנו לעיל בהערה 998

¹⁰⁰² 'בית משיח' גליונות 662, 663, פרשות ראה ושופטים תשס"ח ע' 50.

¹⁰⁰³ 'תורת מנחם' חלק כג ע' 265 ואילך. 'צעירי חב"ד' אירגנו התוועדות צאתכם לשלום להתי' זושא ש' פויזנר, והרב חדקוב אמר שהרבי יבוא וישתתף מספר דקות, ולפועל הרבי התוועד כשעה. (ויש אומרים שהיוזמה לכל הענין היתה מהרבי עצמו).

¹⁰⁰⁴ 'תניא' אגרת הקודש סימן כא. 'אגרות קודש' חלק ג ע' רסג.

¹⁰⁰⁵ על ההבדל בין היסוד לכל הבנין ראה 'אגרות קודש' חלק יג ע' שצ. חלק ד ע' סב חלק ו ע' קצו ('אגרות קודש מתורגמות' חלק א ע' 145, ע' 343). 'מורה לדור נבדך' חלק א ע' 215.

הפנימיות. אבל בנוגע ליסוד העיקר שיהיה חזק ואיתן ובנוי מהחומרים הטובים ביותר. מהו היסוד עליו יש לבנות את הבית? האם הכוונה היא שההתנהגות בבית תהיה על פי תורה? כנראה שלא לזה הכוונה, כי הרי כתוב מפורש, שמתכוונים לייסודי (=היסוד של) התורה והמצוה. האם הכוונה בייסודי היא התנהגות חסידית ולימוד החסידות? כנראה שגם לא לזה מתכוונים הרי כתוב במפורש "מוארים... תורת החסידות". אם כן מהו היסוד עליו יש לבנות את הבית, היסוד של התורה והמצוה ושהיו מוארים בתורת החסידות?

חסידים אומרים¹⁰⁰⁶ שבמילה יסודי הכוונה היא להתקשרות¹⁰⁰⁷ והתמסרות והתבטלות לרבי והוראותיו. שזהו היסוד של התורה והמצוה, ואז אפשר שיהיו מוארים בתורת החסידות. וראה את קטעי השיחות המובאים כאן בהערות.

ענין זה הוא המאפשר שהבנין שבונים בני הזוג, יהיה "בנין עדי עד". שהכח לזה שבית פרטי בישראל יהיה בו ענין התמידיות, הוא ע"י משה, ובמילא, הסיוע לזה הוא ע"י התקשרות למשה, אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא"¹⁰⁰⁸

מזל טוב מזל טוב¹⁰⁰⁹ ושיהיה בשעה טובה ומוצלחת.

ויהי רצון שמסדר הקידושין יהיה הרבי מלך המשיח,

יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

¹⁰⁰⁶ ראה בשיחת ש"פ תצוה תשי"א¹: "...וענין זה נוגע גם לבנין בית בישראל, 'בנין עדי עד'... שהכח לזה שבית פרטי בישראל יהי בו ענין התמידיות, שזהו עדי עד", הוא, ע"י משה, ובמילא, הסיוע לזה הוא ע"י ההתקשרות למשה, אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא". וראה גם הקטע האחרון בשיחת י' אלול תשי"א בעת היקבלת פניו²: "...ומזה מובן שכאשר עומדים לבנות בית בישראל על יסודי התומ"צ (ובהוספה אצל חסידים) כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות³ – צריכים להתקשר אל הרבי עם כל העצם, וע"י נעשית המשכת המקיף מבחינה שלמעלה מהגבלות לגמרי, ובמילא, נמשכת גם למטה בגשמיות, להתברך בכל המצטרך, ועוד יותר מכמו שמתברכים בעצמם ('נאכמער ווי מיווינטשט זיך אליין')⁴. וראה גם שיחת ש"פ וישלח י"ד כסלו תשי"ד⁵: "...שהרי בנישואין צריך להתגלות כח האין-סוף⁶ ב"דור ישרים יבורך"⁷ וכיון שהתגלות כח הא"ס נמשכת ע"י נשיא הדור...".

¹ שיחות קודש' חלק ב' ע' 169. 'תורת מנחם' חלק ב' ע' 251.

² 'תקוני זהר' תקון ס"ט (ק"ב, רע"א. ק"ד, רע"א).

³ "שע"י סתים דאורייתא אפשר לתקן גם את העצם". בסוף 'לקוטי שיחות' חלק ג' סוף עמוד 1016 (במתורגם 289), וראה שם בהמשך.

⁴ (הגם ששורות אלו חסרות ב'שיחות קודש' חלק ב' ע' 386 אבל נמצאות ב'תורת מנחם' חלק ג' ע' 297. ומובאות בספרו של ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי ע' 105).

⁵ שיחות קודש' חלק ה' ע' 111 סעיף יב. 'תורת מנחם' חלק י ראש עמוד 198 וגם להלן ב'נספחים' ע' 36.

⁶ ראה 'לקוטי תורה' שיר השירים דף מ, א. וב"מ [ד"ה כל הנהנה תרנ"ב (סה"מ תרנ"ב ע' קל). סה"מ תרפ"ו ס"ע רכו ואילך]. וראה בפירוט ד"ה 'פדה בשלום' תשמ"ו יספר המאמרים מ'לוקטי' חלק ה' ע' פז-פח.

⁷ תהלים קיב, ב.

¹⁰⁰⁷ ראה לעיל הערה 149 בעמוד 21.

¹⁰⁰⁸ וראה גם מה שנשמך לעיל הערה 949 בעמוד 106.

¹⁰⁰⁹ ראה 'לקוטי שיחות' חלק כ' ע' 576 הערה 18: "כנוסח הרגיל בשייכות לחתונה כנגד ב' המזלות דנוצר ונקח. ובנישואין ב' המזלות דחתן וכלה מתאחדין (משא"כ באירוסין – יבמות סד, ב).". [עדיין לא מצאנו הסבר להפניה זו למסכת יבמות]. וראה בענין איחוד מזלות אלו ב'מאמרי אדמו"ר האמצעי – דרושי חתונה' חלק ב' ע' תרעב=תרעג. וראה גם שם בע' שפט-שצ, ובכ"מ בדא"ח. ב'קונטרס החלצו' סעיף כד מוסבר קצת אודות שני מזלות אלו והחיבור ביניהם.

נספחים - תוכן ענינים

36. קדושין לשון קדושה גדר אישות לפני מ"ת, שטר אירוסין ושטר כתובה - ליקוטי שיחות חלק ל' פ' ויחי שיחה ב' צ' 97
37. הכתובה - משמעותה, תוכנה וההתחייבויות שבה - מהספר סדר קידושין ונישואין צ' 103
38. ביאור מנהג חב"ד שהחתן שובר את הכוס שעליה עשו את הברכות (הרה"ח יוחנן גורארי'ה) צ' 109

ה. סעודת החתונה

39. סעודת מצוה מהותה ופעולתה - משיחת ח"י אלול תש"ג צ' 112
40. העתק התשורה שחולקה בחתונתו של הרבי צ' 114

ו. שמחת חתן וכלה

41. הטעם של שמחת החתונה - ממאמר אדמו"ר האמצעי צ' 115
42. "ויחי כנגן המנגן" - מעלת ניגוני חב"ד, 'התמים' מס' 27 צ' 117
43. באיזו חתונה אפשר לנגן ניגוני חב"ד? - תרגום מכתב הרבי צ' 121

ז. שבע ברכות

44. ביאורי שבע הברכות של הנישואין - מספרי הלכה צ' 122
45. איסור מלאכה לחתן וכלה - נטעי גבריאל והנישואין כהלכתן צ' 124

ח. הבית החסידי

46. הכנת הבית למגורים - מוצש"ק בשלח י"א שבט תשכ"ד צ' 126
47. השפעה בתוך הבית - משיחת י"ט כסלו תשט"ז צ' 128
48. אחרי הנישואין החתן והכלה יחדיו בלימוד התורה - יחידות לחתנים וכלות י"ט-כ' כסלו תשנ"ב צ' 130
49. פאה נוגעת לכל הברכות ר"ח אלול תשי"ד צ' 131
50. רק ביטול מביא שלום - קטע ממאמר הרבי - כסלו תשכ"ב צ' 134
51. מצות מעקה בעבודת ה' ובחיי הנישואין - ליקוטי שיחות חלק יט פ' תצא שיחה ב' צ' 136
52. ביתו זו אשתו - ליקוטי שיחות חלק יז אחרי שיחה א צ' 140
53. מקומו ופעולתו של הגארטל - שיחת מוצש"ק פ' צו תשל"ט (ביאור סיפור הגמרא זבחים יט רע"א) צ' 144
54. אמירת ברכות השחר בלי גרטל - קטע משיחת שבת פרשת ויק"פ-החודש, תשי"ב צ' 146
55. הלכות מעשר כספים - הרב יוסף קרטיק צ' 147

ט. טיפים ועצות לשכירת ולרכישת דירה

- (לא על אחריותנו) צ' 155

י. טבלאות וטפסים

56. טבלת היחידויות לחתנים וכלות מקומם בספר ואורכם, כדי ללמוד ולהכין קלטת וידאו או שמע לחופה צ' 169
57. תוכן (חלקי) של היחידויות לחתנים וכלות - לחודשים תשרי, שבט, אדר, סיון ותמוז צ' 170
58. רישום נישואין - הדרכה צ' 175
59. הצעה לכרזות לקישוט באולם החתונה או בכניסה צ' 177
60. דף דוגמא ובו שיחה אודות נתינת צדקה וברכה לאורחים להציג על השולחנות בסעודת החתונה צ' 178
61. טופס להכנת הכיבודים בחופה צ' 179
62. רשימת קניות, כלים, בגדים וסידורים לזוג, ומה שצריך להכין לקראת החתונה והכניסה לדירה החדשה צ' 181
63. רשימת פרטים אחרונים לאולם, לחופה ולסעודה צ' 183
64. טופס תנאים (מנהיגנו לכתובם דוקא לפני החופה) צ' 185

א. הכנות לחתונה

1. צילום ממכתב שהרבי שולח לחתונה, עם מענה לכלה שבקשה מהרבי עצה וברכה לחיי משפחה מאושרים צ' 1
2. קטע מהזהר המדובר במכתב הרבי, ותרגום אפשרי לעברית צ' 2
3. שידוכים למעלה מהטבע - מאמר אדמו"ר הזקן צ' 3
4. שידוכים שלא באים לידי גמר - רשימת דברים מהרבי הקודם צ' 4
5. 'הפגישות איפה, כמה ואיך' - הרה"ח ר' בערל חייקין שי' צ' 5
6. מה מתחייבים בווארט? ! הרב מ"ש אשכנזי צ' 7
7. לקט 'שמחת חתונה - שמחה אמיתית' (התקשרות מס 443) צ' 9
8. לקט בעניני חתונה 'שידוכין ונישואין' (התקשרות מס 70) צ' 11
9. הרבנית הדריכה אותי לקראת החופה, מפי מרת אשכנזי צ' 16
10. צילום ההזמנה לחתונת הרבי, תרפ"ט צ' 18
11. הכנות לחתונה - קטע משיחת כ' מנ"א תשי"ד צ' 19
12. ר"ד מיחידות ר' ניסן נמנוב תשי"ט - איך לסדר חתונה חסידית צ' 22
13. רשימת מאמרים ושיחות הקשורים בחתונה צ' 23
14. מוגה ובלתי מוגה צ' 25
15. שתי תקופות בחיי היהודי, עוד החתונה ואחריה צ' 26
16. קבלת סמיכה לרבנות לפני החתונה צ' 27

ב. השבת שלפני ויום החתונה

17. הכנה נפשית לחתונה ועלייה לתורה - קטע מש"פ ויצא תשי"א צ' 35
18. מכתב הרב לוי יצחק זצ"ל לבנו הרבי - לקראת חתונתו צ' 36
19. מנהגי חב"ד ומנהגי חתונה קטע משיחת י"ד כסלו תשי"ד צ' 37
20. הנושא אישה מוחלים לו עוונותיו תענית ביום החופה - ליקוטי שיחות חלק ל' פ' וישלח שיחה ג' צ' 42
21. עניני חתונה מהספר 'תשב"ץ' צ' 49
22. אמירת תחנון ביום כתיבת הכתובה הרב מ"ש אשכנזי צ' 51

ג. מאמר 'לכה דודי'

23. קטע מהמבוא ל'מאמר מבואר' 'לכה דודי' תשי"ד צ' 53
24. ד"ה 'לכה דודי' תשי"ד - המאמר של הרבי - מוגה צ' 55
25. ד"ה 'לכה דודי' תשי"ד - מאמר הרבי - מנוקד צ' 59
26. אותיות לכה דודי - ר"ת - המאמר לעזרה בלימוד בע"פ צ' 63
27. ביאורים במאמר 'לכה דודי תרפ"ט' - משיחת ש"פ תצא תשי"ד - מאמר כעין שיחה, בלתי מוגה צ' 65
28. ביאורים במאמר 'לכה דודי תרפ"ט' - משיחת חג השבועות תשי"ג צ' 67

ד. החופה

29. ארבע בבות - משמעותו של הניגון - שיחת כ"ק הרבי הרש"ב צ' 70
30. מכתב הרבי מדוע הכלה סובבת את החתן (תרגום מאנגלית) צ' 74
31. עדי בירור ועדי קיום בהלכה וענינים ברוחניות - ליקוטי שיחות חלק יט פ' שופטים שיחה ד' צ' 75
32. שתי הנהגות של הרבי בסידור קידושין הרב מ"ש אשכנזי צ' 82
33. טעם הקידושין בטבעת וענידתה - שיחת ש"פ בלק תשד"מ צ' 84
34. קידושין ונישואין לפני ואחרי מתן תורה - שלום בין איש לאשתו ושייכותו למ"ת - ליקוטי שיחות חלק לט פ' תצא צ' 86
35. גדר קידושי כסף - קידושין וקניית הכסף מי גורם למי, וענינים בעבודת ה' - ליקוטי שיחות חלק יט פ' תצא שיחה ג' צ' 92

נספחים א — הכנת להתונה

קרן חיפה

RABBI MENAGHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 אימפערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ח, כ"ז סיון תשכ"ח
ברוקלין

האברך הח"ח אי"א נו"נ וכו'
הרב דוד שי'
זב"ג ח"י

שלום וברכה!

במענה על החזרה מקביעות זמן החוננים ליום
ח' הסוף הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי מול טוב מול
טוב ושהא"י בשעה טובה ומוצלחה ויבנו בית בישראל
בנין עדי עד על יסודי החזרה והמצוה כפי שהם מוצרים
בפאר שבתורה זוהי תורה החפירות.

בברכה מול טוב מול טוב

הח"ח יקרא בעה רצון על הציון הק' שכן בקשר ליום
חולדת שלו - לשאלתה לאיזה מצוה סגולה מיוחדת כו' - כסובן
עניני סמס"ם ועניני צניעות (כיסוי הראש, לבושים וכו')
וראה זח"ג (קכו, רע"א) : בעיא איחא כו' - גודל השכר בזה.

צילום מכתב מקורי של הרבי (כולל הרווח הרב בין גוף המכתב לבין השורות האחרונות).

לחתן הרבי ענה בקשר ליום הולדתו.
לכלה ששאלה: איזו מצוה היא סגולה לבית יהודי חסידותי, בנין עדי עד שבו יישרו אהבה
ושלום בין ההורים עצמם ובין בני המשפחה ולהצלחה בחינוך הילדים. ענה הרבי שהסגולה
לזה היא הקפדה על טהרת המשפחה וצניעות, כיסוי הראש וכן לבושים צנועים, כמסופר בזהר
(חלק ג' דף קכו עמוד א מתחיל מהמילים "בעיא איתתא") גודל השכר על הקפדה בכיסוי
הראש.

(קטע זה מספר הזהר מועתק כאן מעבר לדף עם תרגום אפשרי).

זהר חלק ג' (פ' נשא) דף קכו, א.

תרגום אפשרי בלי אחריות

צריכה אשה שאפילו קורות הבית לא יראו שעה אחת מראשה, כל שכן בחוץ בא ראה, כמו בזכר השער הוא החמור של הכל, כך גם לנקיבה. צא ראה כמה פגם גורם אותו שער האשה, גורם למעלה, גורם למטה, גורם לבעלה שמתקלל, גורם עניות, גורם דבר אחר בבית, גורם שתסתלק חשיבות מבניה. הרחמן יצילנו מחוצפה שלהם.

ועל כן צריכה אשה להתכסות בזויות הבית, ואם עושה כן מה כתוב (תהלים קכח) בניך כשתילי זיתים. מהו כשתילי זיתים. מה זית זה בין בחורף בין בקיץ לא נאבדים עליו, ותדיר נמצאת בו חשיבות יותר על שאר אילנות, כך בנייה יתעלו בחשיבות על שאר בני העולם. ולא עוד אלא שבעלה מתברך בכל, בברכות שלמעלה בברכות שלמטה, בעשירות, בבנים בבני בנים. זה הוא שכתוב (שם), הנה כי כן יברך גבר ירא ה'. וכתוב (שם) יברך ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל ימי חיך, וראה בנים לבניך שלום על ישראל, [ישראל סבא הקדוש].

דאתתא דאתגלייא גרים שערא אחרא לאתגלייא ולאפגמא לה בגין כך בעיא אתתא דאפילו¹ טסירי דביתא לא יחמוץ שערא חד מרישא כ"ש לבר, תא חזי כמה בדכורא שערא הוא חומרא דכלא² הכי נמי לנוקבא, פוק חמי כמה פגימו גרים ההוא שערא דאתתא, גרים לעילא גרים לתתא גרים לבעלה דאתלטייא גרים מסכנותא גרים מלה אחרא בביתא גרים דיסתלק חשיבותא מבנהא, רחמנא לישזבון מחציפו דלהון,

ועל דא בעיא אתתא לאתכסייא בזויות דביתא ואי עבדת כן מה כתיב (תהלים קכח) בניך כשתילי זיתים, מהו כשתילי זיתים, מה זית דא בין בסתווא בין בקייטא לא אתאבידו טרפו³ ותדיר אשתכח ביה חשיבות יתיר על שאר אילנין, כך בהא יסתלקון בחשיבו על שאר בני עלמא ולא עוד אלא דבעלה מתברך בכלא בברכאן דלעילא בברכאן דלתתא בעותרא בכנין בכנין בנין, הדא הוא דכתיב (שם) הנה כי כן יבורך גבר ירא יי' וכתוב (שם) יברך יי' מציון וראה בטוב ירושלים כל ימי חיך וראה בנים לבניך שלום על ישראל (ישראל סבא קדישא):

³ ע' מנחות נ"ג ב זית אין עליו נושרין כו' לעיל וירא קט"ז רע"א משפטים ק"כ ע"ב.

(ניצוצי זוהר מר' ראובן מרגליות)

¹ פ"י קורת ביתה כמו קמחית: (ניצוצי אורות מהגרי"ד אזולאי ז"ל).

² ע' לעיל פקודי רל"ז ב. תזריע מ"ח ב. לקמן נשא קל"א ב, ק"מ ע"א, בהעלותך קנ"א ב. (ניצוצי זוהר מר' ראובן מרגליות)

שידוכים הם למעלה מהטבע

מאמרי אדמו"ר הזקן על מאמרי רז"ל דף צ

נמצא גם בספר "מאה שערים" דף לא: 62

סוטה ב, א

להבין

ענין הזווג שקשה כקיי"ס (בקרית ים סוף) כו' ומעשה דההיא מטרוניתא שהי' לה אלף עבדים ואלף שפחות וא"ל (ואמר לה) ר"י שלא תוכל לזווגם וכן הי' כידוע. ביאור הויכוח שהי' בינה ובין ר"י היינו שרצתה לומר שהזווג נתלבש ג"כ (גם כן) בטבע כמו מו"מ (במשא ומתן) וש"א ד' (ושאר דברים) שמתנהגים ע"פ (על פי) הטבע שאם יעשה כפי הטבע יצליח לו המו"מ (המשא ומתן) וכדומה. אבל באמת הזווגים הם למעלה מן הטבע דהיינו שלא נתלבשו בטבע כלל ואותה מעשה הי' הוראה לזה שאם הי' ע"פ הטבע דהיינו כאשר השתוו* (בנוסח אחר: ישתתפו בטבע אחר) בטבעם או שלא הי' טבעם שוה כלל היתה יכולה למצוא מזג השוה באלף עבדים ואלף שפחות שיהי' א' (אחד) שוה עם זולתו, אך מה שלא עלה בידה זווגם הוא לפי שב"ק (שבת קול) מכרזת בת פלוני לפלוני לא בדה"ט* (בדרך הטבע), פי' הב"ק (הבת קול) מכריז וגוזר שיהי' כך לא* (בנוסח אחר: ולא שיהי'ה) התנהגות הדבר ע"פ סיבה, ולטעם זה כל השידוכים נגמרים ע"י שקרים דשדכן ולא ע"פ האמת* (בנוסח אחר נוסף: שכאשר הי' מגיד האמת לא הי' מזדווגין לעולם.) ולמה לא יהי' ע"פ האמת כמו מו"מ (משא ומתן) הרי נאמר כי יקח כו' אך הענין הוא לפי שלא נתלבשו הזווגים בטבע אין סיבת הטבע מקיימת אדרבה מקלקלת אלא ע"י היפוך הטבע קיומה והוא האונאה ע"פ הטעות כו', שהרי המזלות מקור הטבע לישפע* (נוסח אחר: מהם נשפע) השכל אנושי וסיבות הטבע בכל פרט וידוע דהמלאכים* (נוסח אחר: דהמזלות ושרים הן מלאכים ושלוחים) שלוחים בלבד ואשר לא ניתן לשלוחים כמו הזיוגים לא יוכלו המזלות להנהיגם, וע"כ (ועל כן) לא ע"פ שכל ודרך הטבע יוגמר הזווג אלא ע"פ טעות השכל* (בנוסח אחר נוסף: ושמיד לו שקר) כי אין כח בשכל לגומרה, ואע"פ שטעות השכל כמו דבר* (בנוסח אחר: שקר) נמוך במדרגה בהשתל' מן השכל והאמת, אבל מפני ששרש הזווגים בלמעלה מן השכל לא יוכל להתלבש כ"א בדבר שמנגד להשכל ומטעה אותו כנ"ל, וזהו שמרמז לה באמת* (בנוסח אחר: באמרו הקב"ה) הוא מזווג זווגים פי' ולא שלוחי השפע כמלאכים ומזלות אלא בעצמו והוא הכרוז שמכרזת ב"ק (בת קול) כדוגמת גזירת המלך בעצמו שלא יוכלו העבדים להלבישנו בשכלם ולנהוג הגזירה ע"פ שכלם משא"כ (מה שאין כן) דבר הניתן לשליח השליח עושה כפי חכמתו וד"ל (ודי למבין), וזהו שהזווג קשה כקיי"ס (בקרית ים סוף) כי י"ס (ים סוף) מדת מל' (מלכות) והקריעה בה למעלה מס' השתל' (בנוסח אחר נוסף: כמו שנתבאר במקום אחר ודי למבין).

השתוו בטבעם: נונח: ישתתפו בטבע א'.

בדה"ט: = בדרך הטבע.

לא: נוי"א: ולא שיהי'.

האמת: בנוי"א נוסף: שכאשר הי' מגיד האמת לא הי' מזדווגין

לעולם.

לישפע: נוי"א: מהם נשפע.

דהמלאכים שלוחים: נוי"א: דהמזלות ושרים הן מלאכים

ושלוחים.

השכל: בנוי"א נוסף: ושמיד לו שקר,

דבר: נוי"א: שקר.

באמת הוא: נוי"א: באמרו הקב"ה.

השכל: בנוי"א נוסף: כמיי"ש במי"א ודי"ל.

מהי התועלת בשידוכים שאינם באים לידי גמר?

רשימת דברי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בשלהי סיון תרצ"א מתוך עיתון 'בית משיח' ג' סיון ה'תשס"א (פרסום ראשון)

(א) הענין עצמו הוא ענין נעלה שהרי זהו "בנין עדי עד", (ב) והוא גם כן בכלל מצות "אהבת ישראל" להשתדל בטובת הזולת. (ג) ובפרט שהיה לך מזה גם פרנסה, וא"כ מדוע הפסקת?!

השיב לו השדכן: מהי התועלת בהצעת שידוכים, בשעה שאינם באים לידי גמר?!

ויאמר לו ר' לוי יצחק: גם בהצעת שידוך שאינה באה לידי גמר יש תועלת. יכי הרי אמרו רז"ל שארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזים למעלה "בת פלוני לפלוני", כי למעלה הכל הוא בדרך כרוז, וכל הכרוזים העליונים הם חיות המלאכים, וחיותם היא מזה שכאשר הם שומעים את הכרוז הם חוזרים ומכריזים, על מה שמעו, ומזה הוא חיותם וידוע. שהמלאכים נבראים מהתורה וכאשר התורה והמצוות נעשים שלא לשמה שחסר חיות בזה וכיוצא בזה נבראים מזה מלאכים בעלי מומין "קאלקעס" ולכן יש ביניהם מלאכים סומים וחרשים רח"ל.

והנה כאשר יוצא הכרוז "בת פלוני לפלוני", והמלאכים חוזרים ומכריזים את זה, הנה המלאכים מחליפים את שמות הזיווג וקוראים ומכריזים שמות אחרים. וכיון שכל דיבור שיוצא ממלאך אינו עובר לבטלה לגמרי, לכן אינם יכולים לבוא בנקל כל כך אל הזיווג האמיתי, אלא צריכים להציע את אותם השמות שהמלאכים החרשים הזכירו, ואחרי הצעות אלו - שאינם באים לידי גמר כי הרי אין זה הזיווג האמיתי - על ידי זה באים אחר כך אל הזיווג האמיתי. ולכן - סיים הרב ר' לוי יצחק - יש תועלת גם בהצעת שידוך שאינה באה לידי גמר, כי על ידי זה מתקרבים יותר אל הזיווג האמיתי.

התעסק בקבורתו), אף שאחר הסתלקות הצדיק חיותו אינו כמו שהיה בעת היותו בחיים חיותו בעולם הזה, כי אף ש"צדיקים במיתתם קרוים חיים" - מ"מ הלא זהו הסתלקות הנשמה עכ"פ. אלא כי מעלת הצדיק הוא שאף לאחר ההסתלקות הנשמה מהגוף נשאר הגוף - גוף קדוש.

וכמו כן הוא בטלית ותפילין אשר בעת קיום בפועל המצוה שהיא גוף עצמות רצון העליון, גופא דמלכא כביכול, הנה אז מאירים בהמצוה כל הגילוי אורות שבכל סדרי ההשתלשלות ושלמעלה מסדר ההשתלשלות עד לפני הצמצום איך שהוא בעצמות ומהות אין סוף ברוך הוא, שזהו כביכול כמו התלבשות הנשמה בהגוף, ואחר שעשה את המצוה ופשט את הטלית ותפילין שלו הרי זה כעין ענין ההסתלקות כביכול, אך מ"מ הוא נשאר גוף קדוש. ולכן כמו שהקב"ה בעצמו התעסק בהגוף גם לאחר ההסתלקות כמו כן במצות שהם גופא דמלכא, חפץ אני גם כן להתעסק בזה.

כאשר אדמו"ר הזקן שמע טעם זה שיבא את זה, וכידוע שאדמו"ר הזקן קיבל איזה ענין מכל אחד מתלמידי הרב המגיד ממעזריטש. עד כאן המאמר המוסגר.

בעת שהשדכן היה בא אל הרלו"י צ להציע הצעות מובן שלא היה יכול לכוון בדיוק את הזמן בו יקפל הרלו"י צ את הטלית ותפילין שלו, והיה צריך תמיד לחכות.

כעבור זמן לאחר שהשדכן כבר הציע הרבה הצעות וכבר קיבל הרבה "פיטאקעס", אך הצעות השידוך שהציע לא באו לידי גמר, החליט השדכן להפסיק לבוא עם עוד הצעות (כי פעם הרי היו מסתפקים במועט). ויקרא לו ר' לוי יצחק ושאל אותו: מדוע הפסקת להציע הצעות הרי:

[הרב החסיד ר' מנחם מענדל ע"ה קונין קיבל מהרבי הרי"צ ברכה אודות שידוך מסויים, אך לפועל לא יצא השידוך אל הפועל, בשנת תרצ"א כתב הרמ"מ קונין אל הרבי הרי"צ אודות הצעת שידוך חדשה שמציעים לו, וממכתבו היה נראה גם שצר לו על זה שברכתו של הרבי על הצעת השידוך הקודמת לא יצאה אל הפועל. הרבי הרי"צ ציוה למזכירו הרה"ח ר' יחזקאל פייגין להשיב להרמ"מ קונין שיתקרב אל הצעת השידוך החדשה. ואודות זה שכואב לו על זה שברכתו של הרבי לא יצאה אל הפועל, אמר הרי"צ:]

כשהייתי בן ארבע עשרה שנה שמעתי מאבי [הרבי הרש"ב] סיפור:

אצל הרב הצדיק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב היה שדכן קבוע שהיה מציע לו שידוכים עבור בניו ובנותיו, ועבור כל הצעת שידוך שהיה מציע הייה הרלו"י צ נותן לו עבור זה "א פיטאק" (שם מטבע).

אך כיון שר' לוי יצחק הייה תמיד בדביקות והייה עסוק תמיד, לכן קבע זמן מיוחד עבור השדכן שיבוא להציע את הצעת השידוך בעת שהייה מקפל את הטלית ותפילין.

- מאמר המוסגר: כידוע, הייה ר' לוי יצחק מקפל בעצמו את הטלית ותפילין שלו, פעם שאלו אותו: מדוע אינו נותן לתלמידים או מקורביו לעשות את זה, אשר כל אחד מהם הייה מאד רוצה לעשות את זה עם עונג גדול ביותר.

וביאר הרלו"י צ הטעם על זה: הלא מצינו שהשם יתברך בכבודו ובעצמו התעסק עם גופו של משה רבינו (ואמרו רז"ל שזה הייה עבור זה שמשה רבינו עצמו התעסק עם עצמות יוסף ביציאת מצרים, ובעבור זה זכה שהקב"ה עצמו

בתחילת שנת תר"ן בהיותי כבן תשע ראיתי בליובאוויטש את החסיד ר' בער ניחאמקין מהאמיל, הוא הייה חסיד מוזקני החסידים, והייה בעל עסק ועשיר גדול הטרוד בעסקים.

וראיתי כמה פעמים אשר אחר התפלה לפני צאתו מבית הכנסת הוא יושב על ספסל בערך כעשר דקות, ושאלתי אותו: מה זאת?!

קטע משיחת יום ב' דחג השבועות תרצ"ז

אין לי זמן להתפלל באריכות ובהתבוננות יתירה (מפאת היותי טרוד בעסקי), בכל זאת הנני מתיישב לאחר התפילה למשך כעשר דקות אך היתה התפילה שלי, ומה נפעל אצלי על ידי תפילה זו, והנני מחליט מה עלי לעשות בעתיד.

והשיב לי: אני הייתי אצל הרבי אבי זקניך (כ"ק אדמו"ר הצמח צדק) על יחידות, והרבי (הצמח צדק) אמר לי אז: עבודה היא דבר שכולם צריכים, לא רק יושבי אהל, אלא גם בעלי עסקים, ואדרבה אצל בעלי עסקים שייך יותר הענין של עבודה. ולכן צריך תמיד לדעת היכן אוחזים "וואו מען האלט", מה הוא פעל עד עכשיו עם עצמו, ומה הוא צריך לפעול בעצמו. ולכן בכל יום אחר התפילה צריך לעשות סימן היכן אוחזים ועל כן סיים החסיד ר' בער: מאז, הוחלט אצלי, שאחרי כל תפילה, אפילו, אפילו כאשר

”הפגישות” – איפה, איך וכמה

מתוך העיתון משפחה חסידית - כפר חב”ד, גיליונות 1066 1070

ב”ה ה' מרחשון תשס”ד

הרב שלום-בער חייקין

רב קהילת חב”ד-ליובאוויטש - קליוולנד, אוהיו

בתי אומרת: ”מאז שאת נפגשת עם בחור עבר כבר כור דור שלם. היום זה אחרת” מה עליי לענות?

האם תסביר לכתה שניסיונות לא התחילו בדור הזה. גם כאשר האם הייתה בשידוכין היו לה רגשות, ספקות ואף חוסר ודאות.

אמנם פרטי הניסיונות השתנו, הרקע והפרטים שונים, אך בבסיס, אופי האדם ותגובותיו נשארו כשהיו. למשל: ברוסיה היו ניסיונות של מסירות נפש מתוך עוני ולחץ, בארצות הרווחה יש ניסיונות מתוך עושר והרחבה. אך הכוחות להתגבר על הניסיונות הם היינר-הך: אמונה, ביטחון וחוזק נפשי, והכלים להתגבר על הניסיונות הם מאותם מקורות בחסידות שבהם נעזרו בדורות ההם והם גם נותנים חיזוקים בדורנו אנו.

על דרך זה, אמא אמנם עברה את תהליך השידוכין מזמן, אך היא בוודאי יכולה לסייע לכתה בדרך הגישה לספקות וכיוצא בזה, והיא יכולה גם להקרין עוז וחוזק להתגברות על מצבים שונים.

בתי טוענת: ”חברה שלי נפגשה שמונה פעמים לפני ההכרעה. לכאורה יש צורך להיפגש כמוה.” מה אומר לה?

עליך להסביר לכתך שכל אחת צריכה לנווט את דרכה לפי רגשותיה ואין לכך כל קשר למה שארע אצל חברתה. ההחלטה של החברה ומספר הפגישות שלה, לא יסייעו לכתך כלל.

אם אצל בתך יש כבר הכרעה שזהו הבחור שנועד לה, אין שום צורך בפגישות נוספות. לעומת זאת, אם היא רוצה לוודא פרטים נוספים וכיוצא בזה, ועל כן היא מבקשת עוד פגישה, כדאי לעודד אותה לכך.

מכל מקום, כדאי להעיר שאם בתך כבר קיימה מספר פגישות, צריך להיות אצלה כבר איזושהו 'בירור' שכלי וגם איזושהי 'משיכת הלב', ועל כן: אם היא אומרת שעליה להיפגש שוב כדי לברר דבר נוסף, יש לכך מקום, אך אם במספר פגישות עדיין אין לה בירור שכלי ושום רגש – אין טעם להמשיך.

וכאן המקום לעורר שאין כל טעם לכך שבנות יספרו לחברותיהן על כל פרטי השידוך שלהן. זה לא צנוע ונוגד גם את כל הכללים של שמירה על פרטיות (מה גם שראינו במקרים רבים שסיפורי הבנות לחברותיהן קלוקל ובפועל, אם מחמת הרצון להעתיק הנהגת חברה או מפני שבת דיברה אודות חסרונות של בחור שעמו נפגשה, ובכך פסלה אותו לחברה אחרת...).

כל פרטי הפגישות, אם השידוך יצא לפועל אם לאו, צריכות להישאר מידע חסוי רק בין הנוגעים בדבר.

הפגישות: איפה? כמה? איך?

צוין לעיל שתקופת ההתעניינות בשידוכין היא זמן שבו צריך ברכות מיוחדות לסייעתא דשמיא, לעזרה מיוחדת מהקב”ה, ולכך יש צורך בחיזוק

ייתכן שההחלטה החשובה ביותר שאדם עושה בחייו היא ההחלטה הכרוכה בשידוכים. אמנם ההורים עברו בעצמם חוויה זו, אך כאשר מגיע הזמן להתחיל לעסוק ב'תכלית' עבור ילדיהם, חששות כבדים, - חוסר ודאות צפים ועולים והם אינם יודעים תמיד כיצד להדריך את ילדיהם לפני, באמצע וגם לקראת סיום הפגישות.

כיצד עליי להכין את בתי לקראת הפגישות?

במכתב הראשון באגרות-קודש חלק ט, כותב הרבי שכאשר איש ואשה עומדים להקים בית בישראל, הם שואפים למקסימום הברכות מהקב”ה ולכך צריכה להיות הנהגה מותאמת על פי תורה. ובכן, בראש וראשונה על בת העומדת לקראת שידוך לעשות החלטה בנפשה שביתה ייבנה על יסודי הקדושה והחסידות.

כל אם מכירה את בתה ויודעת כיצד לדבר על ליבה וללבות את הלהבה השואפת לבניין בית חסידי; יש בנות שתסתפקנה בראיית מקור בשיחותיו של הרבי, יש בנות שתרצינה לראות גם מקורות הלכתיים לכל צעד מהחלטותיהן.

ההלכות הראשונות שבת תיתקל בהן לקראת פגישה הן הלכות ייחוד. על האם לוודא שהבת מודעת לפרטי ההלכות, כי ייתכן שעד כה ההלכות לא נגעו כל כך בחיי היום-יום שלה, שהפגישות תהיינה במקום המתור, שהנסיעה לפגישה וממנה לא תיגע בהלכות ייחוד בכל דרך שהיא, על כל הפרטים הנוגעים בדבר (אגב, חשוב להבהיר לצעירים כי הלכות אלו נוגעות עד לאחר החופה).

אני נותנת הוראות לבתי, אך היא עונה: ”אל תגבילי אותי, אפשר לסמוך עליי.” כיצד עליי להגיב?

על האם לתת לבתה תחושה שאת טובתה האמיתית היא דורשת, ומעוניינת לסייע לה בכל דרך אפשרית, בפרט בעניין שבו לבת אין כל ניסיון. ההגבלות אינן כשביל האם, המטרה של ההגבלות היא אך ורק טובת הבת והצלחתה.

ידוע שכל דבר צריך להיות באופן הממוצע. אם הבת תלך רק לפי הרגש – יכול להיות שהמידות יאפילו אצלה על השכל. אם יהיו רק מוחין ולא מידות – גם בכך לא תהיה הצלחה. ובכן, הקו הממוצע הזה, השילוב והאיזון הנכון בין רגש לשכל, הוא דבר שקשה מאוד לנערה עצמה להגיע אליו ועל כן היא זקוקה להדרכה וגם להגבלות מהוריה.

יש נערות המעדיפות להתייעץ עם חברות, ועל כך אני תוהה: הרי הנערה גדלה שנים רבות בבית אמה, היודעת תכונות נפשה, היא מנוסה יותר, מבוגרת יותר ומפוכחת יותר. מדוע תבחר מישהי להתייעץ עם חברה צעירה ולא עם עצמה ובשרה?

עם זה מיותר להדגיש לפני האימהות שדבריהן עם בנותיהן צריכים להיות באופן של הסברה נעימה ולא ללחץ ח”ו, כי לחץ עלול לגרום להתנגדות.

הגישה שחתן וכלה צריכים לבנות את האמוציות ולשפר רגשות זה כלפי זה בעת השידוכין אינה נכונה. התחושות העמוקות תגענה בע"ה לאחר הנישואין.

הרבי אומר שכדאי להמעיט בפגישות בין השידוך לחתונה. כאשר הרב לייבל גרונור שיחי' השתדך, הורה לו הרבי ואף ביקש ממנו לפרסם זאת: "תוכל להיפגש עם כלתך פעם אחת לשבוע ולשוחח פעם אחת לשבוע. אך פחות מכך – משובח יותר". כך אכן נקבע, שחתן וכלה יכולים להיפגש ולשוחח אחת לשבוע כדי שלא יחושו זרים, אך חייבים להיות בנידון גדרים ברורים.

שלא תהיה טעות:

אין חיוב (או מנהג חב"ד) להיפגש פעם בשבוע. הרבי גילה שהדרך הטובה ביותר היא לא להיפגש כלל וכן שהחתן והכלה שלא ישהו כלל בעיר אחת.

וכשלא מקיימים הנ"ל, הנה לפחות שייפגשו רק פעם אחת בשבוע ולא יותר.

הוספה בעיתון כפר חב"ד גיליון 1070 עמוד 28

בארץ הקודש מקובל שחתנים רבים טסים מן הארץ למשך התקופה שעד לנישואין. בכלל, בנוגע לפגישות של חתנים וכלות (גם שיחות טלפוניות) תקף הכלל: מה שמותר – מותר אך אין להרחיב מעבר לדברי הרבי וכל המחמיר תבוא עליו ברכה.

הבה נדריך את ילדינו – בנינו ובנותינו – להחמיר על עצמם בכל הנוגע לתקופה המקדימה את בניית הבית החסידי שלהם.

יהי רצון שיהא זה אכן בניין עדי-עד, מתאים לרצון רבותינו נשיאינו, בניין שיישמרו בו הוראות נשיא דורנו ובו יתקיימו ברכותיו.

קטעי מכתבים של הרבי

להימנע – ולא לקחת ללב...

... אודות כדאי נסיעתך לארץ ישראל בחנוכה; אוכל להבין היטב את רגשותיך ורצונך... גם את תודי שזה לא יהיה מותאם עם דרך היהדות ועוד פחות עם החסידות, כי אפילו כאשר החתן והכלה נמצאים באותה עיר או בשתי ערים לא רחוקות אחת מהשנייה, הנה מדרך היהדות להימנע מלהיפגש אחד עם השני לפני החתונה, ועוד יותר לנסיעה ארצה עם הפרסומת שבדבר, מבלי להזכיר הוצאות מבחינה כספית, אנרגיה, זמן וכדו', והכל כדי לעשות משהו שאינו כדאי מלכתחילה.

הנה בטוח שלא תקחי זאת ללב באם תחשבי שאת ושותפך הנבחר בחיים, תקיפים בדעתכם לבנות בית יהודי אמיתי, בנין עדי-עד בהשתתפות הדדית להרבה הרבה עשרות בשנים, בשמחה אמיתית הרמונית של דרכי החיים החסידיים"

(מכתב הרבי, ט"ו במרחשוון תשכ"ב – תרגום מאנגלית)

בשמים מתביישים

הרבי אמר למישהו ביחידות: בשמים מתביישים ("אין הימל שעמט מען זיך") כשחתן וכלה מתראים לעיתים תכופות מד"י...

(מובא בספר "שמחת עולם" באנגלית, עמ' 46)

והוספה בעבודת ה' בחיי היום-יום, בתפילה ובלמוד, ובוודאי לא לגרוע חלילה בעניינים אלו. על כן:

1. מיקום: כדאי להיפגש במקום שבו ניתן לשוחח ולהכיר. אפשר ללכת למקומות ציבוריים כמו לובי של בית מלון או מוזאון וכדו', אך יש להיזהר ביותר שלא ללכת למקומות שבהם אפשר להיתקל במראות לא-צנועים. מובן שאפשר להיפגש בבית פרטי (שיש בו אנשים נוספים בחדר אחר).

2. אורך הפגישה: הרב דבורקין וכן הרב מארלו עליהם השלום קבעו שאסור שפגישה תתארך מדי. פגישה יכולה להימשך מקסימום שלוש שעות ובמקרים מיוחדים עד חמש שעות. חשוב שהנערה לא תיתן לבחור תחושה שהוא צריך לשוחח עמה שעות ארוכות ומאוחרות, זה יגרום לכך שביום המחרת לא יהיה די כוח לבחור לתפילה וללימוד, ועל דרך זה בנוגע לבחורה: אם היא מורה – הרי ח"ו לא יהיה לה כוח להתמסר לתלמידותיה, ואם היא עובדת במקום אחר, עייפותה תהיה על חשבון בעל הבית – דבר הנחשב לגזל.

3. מספר הפגישות: סיפר הרב גרונור שיחי': "פעם שאל זוג את הרבי אם להיפגש והרבי הסכים. לאחר שישה ימים כתבו בני הזוג וביקשו ברכה לשידוך. הרבי אמר לי "רק עכשיו הם ביקשו להיפגש. במשך שישה ימים הם מסוגלים לעשות החלטה גורלית לכל החיים?". זוג צריך מתינות להחלטה כזו.

· לא כדאי להיפגש יום אחרי יום, כך שיהיה זמן לחשוב בבהירות.

· אפשר להיפגש שתיים עד שלוש פעמים בשבוע עם ימים מפרידים בין פגישות.

ועוד סיפר הרב גרונור: "פעם נפגש זוג שמונה פעמים ועדיין לא החליטו. הרבי שאל: מה הם מצפים לגלות בפעם התשיעית שלא יכלו לגלות אחרי חמש או שש פגישות?"

פגישות חוזרות ונשנות אינן מביאות לתוספת מידע חדש וחשוב. טוב יותר לעשות הפסקה בפגישות, ובהירות נותח את המצב השכלי ולבדוק גם את רחשי הלב.

פגישות מרובות מדיי אינן רצויות גם מצד צניעות, גם מצד ההלכה וגם מצד דרכי החסידות.

הצעת הנישואין כיצד?

הצעת הנישואין חייבת להיעשות בדרך יהודית-חסידית. בעבר ההצעה נאמרה כך: "נכתוב לרבי לבקש ברכה". או "האם אנו מוכנים לכתוב לרבי?". גם כיום סגנון ההצעה צריך להיות דומה. למשל "נשלח פקס לרבי?" או "האם אנו מוכנים לכתוב לרבי?"

אך בשום פנים אין לכלול בהצעת הנישואין שום מנהגי גויים והפירוט בנושא זה מיותר לחלוטין. על תקופת הפגישות להסתיים כפי שהתחילה – באורח חסידי למהדרין.

אילו הנחיות עליי לתת לכלה לאחר שהשתדכה?

לפי ההלכה, קירבה בין חתן לכלה מותרת רק לאחר הנישואין. גם לאחר ה'זוארט' בני הזוג זרים לחלוטין מבחינה הלכתית.

מה מתחייבים בווארט?

תדפיס ראשוני

הרב מרדכי שמואל אשכנזי

מרא דאתרא כפר חב"ד

ואם אינו מקנהו לו מעכשיו, אלא אומר שיתננו לו מיד או לזמן פלוני, אין הקנין חל על זה. אלא על גופו ונפשו של הנותן שיתננו לו – אם אומר בלשון חיוב שמתחייב את עצמו ליתן".

ורבינו מסיים: "ולכן נהגו לכתוב תנאים אחרונים בשעת הנישואים, ולא די בראשונים [שהיו כתבים בימיהם בעת הווארט]. מפני שבראשונים, אין שני הצדדים מחייבים את עצמם בלשון חיוב על נפשם [אלא רק בדברים]. כי שמא יחזור בו אחד מהצדדים מאיזו סיבה ורוצה להיפטר בקנס לבד".

וכך יש לומר בעניינינו: סעודת הווארט היא כעין אמירה והצהרה של החתן והכלה שהם מתכוונים להינשא זה לזה, והם עורכים קנין על האמירה הזו. אולם, כמובן, שאין כאן 'התחייבות' להינשא, אלא רק אמירה. וזאת, כדי להשאיר אפשרות לחרטה עד החתונה, משא"כ אם היו מתחייבים על כך, היתה חלה התחייבות על נפשם ולא היו יכולים להתחרט.

ואולי זו הסיבה, שמנהג ישראל לקרוא לסעודה זו בשם 'ווארט'. וזאת, למרות שעורכים בסעודה זו קנין, שהוא חזק יותר מההתחייבות בדיבור, ואם כן, היה ראוי לקרוא לסעודה זו 'סעודת קנין'. ובמיוחד, שכך מצאנו בשולחן ערוך רבינו², שהיו קוראים לסעודה זו בשם 'סעודת קנין'. אלא הכוונה בכך היא ולהבהיר, שהערב הזה הוא רק 'ווארט' – רק אמירה בעלמא של כוונה להינשא. וגם הקנין הוא רק 'קנין דברים'.

ואכן, לפי זה, הרב והעדים צריכים להקפיד שהקנין יהיה רק על ההסכמה של החתן והכלה להינשא, ולא שיתחייבו בכך ממש.

ואין לתמוה, בשביל מה עושים בכלל קנין, והרי במילא הוא רק קנין דברים שלא מחייב כלום?

אלא יש לומר, כדברי הרמב"ם, אודות קנין כזה³: "קניין זה שנהגו להקנות באלו הדברים, אינו מועיל כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל, אלא שגמר בליבו ואחר כך אמר". וכך גם כאן, הקנין נועד להפגין את רצינות כוונתם להינשא.

ג. קנין דברים – בדווקא!

יש לומר, יתירה מכך: כינוי הסעודה הזו בשם 'ווארט' דוקא, גורם שהקנין שלהם יתאים לפי כל השיטות בראשונים.

א. מנהג הווארט

. כאשר איש ואשה באים בקשרי השידוכים, מנהג ישראל לערוך סעודה מיוחדת הנקראת 'ווארט'. ובעת הסעודה, החתן והכלה מקבלים קנין על כוונתם להינשא.

ויש לעיין, מה הם בדיוק מתחייבים בעת הקנין?

ברור שהם אינם מתחייבים באופן גמור להינשא זה לזה, כי זה מתרחש רק בעת הנישואין. כמו כן, מנהג חב"ד אינו כמו בקהילות ישראל אחרות, שכותבים בעת הווארט שטר של 'תנאים ראשונים', אלא מנהגנו רק לערוך קנין בעלמא. ולכן, יש לעיין, מה בדיוק ההתחייבות כאן?

ב. קנין דברים

יש לומר, שמהות ההתחייבות רמוזה בשם של האירוע הזה – 'ווארט'. כלומר, 'מילה'. כי ההתחייבות בערב זה היא התחייבות של דיבור, של מילים, ולא התחייבות עצמית גמורה. וכך גם מעשה הקנין הוא 'קנין דברים', ולא 'קנין התחייבות'.

ביאור הדברים: רבינו הזקן מביא בשולחן ערוך¹, כי ישנם שלושה סוגי קנינים:

א. 'קנין חפץ': אדם שמוכר לחבירו חפץ ברגע הזה ועורך על כך קנין, אזי הקנין חל על גופו של החפץ והוא עובר כרגע מרשות המוכר לרשות הקונה.

ב. קנין התחייבות: אדם שאומר לחבירו אני מתחייב למכור לך חפץ עכשיו או בעוד כמה ימים ועורך על כך קנין, אזי ההתחייבות שלו חלה על 'גופו ונפשו' (והוא עצמו משתעבד להתחייבות הזו), והוא חייב לקיים את דבריו.

ג. 'קנין דברים': כאשר אדם אומר לחבירו, אני אתן לך עכשיו או בעד כמה ימים חפץ מסוים (היינו שהוא לא אומר אני מתחייב לתת לך, אלא רק אתן לך), ועורך קנין על כך, אזי אין כאן התחייבות עצמית, אלא רק 'דיבור', כעין 'הצהרת כוונות', ולכן, אין כאן שום התחייבות. וגם הקנין שעשה על כך, אינו מחייב אותו שום דבר.

ובלשון רבינו: "אבל אם לא אמר בלשון חיוב על נפשו, אלא אמר אתן מיד או לזמן פלוני, אף על פי שקנו מידו על זה, אין זה כלום. כי קנין על אמירת אתן, הוא קנין על דברים לבד. והקנין אינו חל אלא על גוף החפץ הנקנה – [רק] אם מקנהו לו מעכשיו.

² סימן תמד סעיף טו
³ הלכות מכירה פרק ה הלכה יג

¹ הלכות עדות סעיף טז

ובאמת, כך נראה לדייק מלשון רבינו הנ"ל⁷, ש"הסעודה שעושים כשהחתן משלח סבלונות לכלתו, שקורין אותה סעודת קנין, גם היא נקראת סעודת מצוה". כלומר, הסעודה הזו רק 'נקראת' בשם סעודת קנין, אבל היא לא באמת היתה לכבוד הקנין. וזאת, כדברינו כאן, שהקנין עצמו אינו קנין גמור, ולכן הוא אינו מצריך לעשות סעודה לכבודו. אלא, הסעודה היתה מטעם אחר, כדי ששליחת המתנות לכלה תהיה מתוך סעודה, וכך הסעודה עצמה גורמת שהם לא יתחרטו מהחלטה להינשא.

ה. נפק"מ לקיום סעודת שידוכין בספירת העומר

לפי זה, אפשר לבאר נקודה נוספת: רבינו כותב⁸, כי בימי ספירת העומר, מותר לערוך שידוכים, שמא יקדמנו אחר. ורבינו מוסיף, כי מותר גם לערוך את סעודת השידוכים. ויש לעיין, מה הסיבה שהתירו לערוך סעודה זו?

במיוחד, אם נאמר כדברינו כאן, שסעודת השידוכים לא קשורה באופן ישיר לקנין, שכן, הקנין הוא רק קנין דברים ואינו מצריך סעודה, ואם כן, שיעשו רק קנין וידחו את הסעודה לאחרי הספירה?

במבט ראשון, אפשר להשיב, כי זהו דבר פשוט שהסעודה מותרת, כי בכלל אין איסור בימי הספירה על עריכת סעודות בלא מחולות וריקודים. כמו שרבינו מסיים שם במפורש, שמותר לעשות סעודת הרשות בלא ריקודים ומחולות.

אמנם, מלשון רבינו שם, שהוא כותב בהתחלה שסעודה שידוכים מותרת, ואחר כך כותב באופן נפרד שכל סעודת רשות מותרת, משמע קצת שבעצם סעודת שידוכים יותר חמורה מכל סעודת הרשות, ולכן יש בה יותר סברא לאסור מכל סעודת הרשות. וזה חידוש בפני עצמו שגם סעודה זו מותרת.

ובפשטות, הסברא לאסור את סעודת השידוכים היא שסעודת שידוכים היא סעודת מצוה, ולכן, יש בה שמחה יותר מכל סעודת רשות, כך שסברא לאסור אותה יותר מסעודת הרשות. וזה חידוש בפני עצמו שהתירו למעשה גם את זה.

מה, אם כן, הטעם שהתירו למעשה סעודה זו?

לפי דברינו כאן, מובן היטב: כשם שהשידוך מותר כדי שלא יקדמנו אחר, כך הסעודה מותרת מפני שהיא גורמת לחזק אצלם את ההחלטה לנישואין. לכן, עדיף לעשות אותה כמה שיותר מהר ולא לחכות לאחרי הספירה, וכך מתחזקת אצלם עוד יותר הכוונה להינשא.

הצמח צדק מביא⁴ את דעת הרשב"א, שקנין דברים הוא קנין גמור. ובלשון הרשב"א: "דקנין מילתא אלימתא היא ומתקן העניין וכאילו מחייב את עצמו באותו דבר". ולכאורה, לפי דעה זו, הרי הקנין בווארט הוא קנין גמור, ולכן לא יכול אחד מהצדדים להתחרט.

ואולי יש לומר, שכל דבריו של הרשב"א הם במקום שאומר סתם אתן לך חפץ. אולם, אם הוא מפרש בדבריו שהוא מתכוון רק 'לומר' שיתן, ולא להתחייב – אזי גם הרשב"א מודה שהקנין אינו מחייב אותו לתת.

ולכן, קוראים לסעודה זו בשם 'ווארט', ובכך מבהירים שהסעודה הזו היא רק 'ווארט' – רק אמירה, ולא התחייבות גמורה, ולפי כל הדעות, אין כאן התחייבות גמורה.

ד. הסעודה גורמת לחיזוק ההחלטה שלהם

אולם מסקנה זו, מעוררת שאלה אחרת: בעת הווארט עורכים סעודה לכבוד השמחה, וסעודה זו היא סעודת מצוה. כלשון רבנו⁵: "ואפילו הסעודה שעושים כשהחתן משלח סבלונות [מתנות] לכלתו, שקורין אותה סעודת קנין, גם היא נקראת סעודת מצוה".

מה הסיבה שסעודה זו היא סעודת מצוה? איזו מצוה מקיימים בערב זה?

במבט ראשון, ההתחייבות של החתן והכלה להינשא והקנין שלהם על זה – היא התחלת הקיום של מצות פריה ורביה, ולכן הסעודה שנערכת לכבוד קיום המצוה הזו – היא סעודת מצוה.

אמנם לפי דברינו, שההתחייבות והקנין שלהם היא רק 'הצהרת כוונות', והם יכולים אחר כך להתחרט מזה, אזי עדיין לא מתחיל כאן באופן ממשי שום קיום מצוה, ואם כן, גם הסעודה אינה צריכה להיקרא סעודת מצוה?

ויש לבאר זה, כדברי מהר"י ברונא⁶: "סעודת שידוכין שמקבלים קנין, חשובה סעודת מצוה, בגלל שיש בה חזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. נמצא שסעודה זו היא כריתת חיתון". כלומר, הסעודה היא סעודת מצוה, כי היא מביאה אותם לקיים את מצות נישואין. שכן, ישנה "חזקה שאין אדם טורח בסעודה, ובסוף מפסיד אותה". לכן, עצם עריכת הסעודה גורמת להם לקבל על עצמם ביתר רצינות את הכוונה להינשא.

[לכן, הסעודה היא לא לכבוד המצוה, אלא כעין 'מכשירי מצוה', שמביאים את האדם לידי קיום המצוה].

⁴ חושן משפט סימן לב ד"ה ומיהו

⁵ סימן תמד סעיף טו

⁶ סימן כב

⁷ ראה הערה 5

⁸ סימן תצג סעיף א

שמחת חתונה - שמחה אמיתית

שבועון "התקשרות" - תמ"ג עש"ק פרשת בשלח י"ד בשבט ה'תשס"ג

עמוד 10

כוח האין-סוף בעולם הזה הגשמי בא לידי ביטוי גלוי בלידת ילדים ומהווה סיבה לשמחה אמיתית * "בעניין שידוך, כמובן לכל לראש העיקר הוא, שהמדובר יהיה ירא-שמים שומר תורה ומצוות בחיי היום יומים" * "תחממו ותאירו אצלכם בגשמיות וברוחניות, שיהיה בניין עדי עד ודור ישרים יבורך" * הרבי נותן 'ישר כוח' מיוחד על הנכונות לוותר על פאר גשמי בחתונה

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

ותשובה אחרת (משנת תשט"ו) לאחד מאנ"ש:

ולפלא מה שכותב אשר זמן החתונה הוא לא יותר משנה מזמן הקנין, מהו התכלית באריכות זמן כל כך. ובטח לפועל - יקדימוה.

החלטה טובה - סגולה לעתיד טוב

ההחלטה להנהיגה נכונה לאחר הנישואים מזרזת את מציאת השידוך. כך כותב הרבי לצעירה במכתב מכ"ד במר-חשוון תשכ"ד:

ולשאלתה בעניין שידוך, כמובן לכל לראש והוא העיקר, שהמדובר יהיה ירא-שמים שומר תורה ומצוות בחיי היום יומים.

להלן ממשיך הרבי וכותב:

ובכלל - עליה להחליט, שלכשתינשא, תנהג ביתה כראוי לבת ישראל, שכל אחת מהן נקראת בת שרה, רבקה, רחל ולאה, בשמירת טהרת-המשפחה, שמירת שבת ואכילת כשר, בתוככי כללות הנהגה מתאימה להוראות תורתנו, תורת חיים, ובקיום מצותיה עליהם נאמר וחי בהם. וה' יתברך הרואה ללבב שהחליטה בתוקף וגם תנהג כן - ימהר זה ברכת ה' יתברך בשידוך טוב, מתאים עבורה בגשמיות וברוחניות.

בלי שיתוף ההורים!?

מעשה בבת שנפגשה עם בחור, ללא ידיעת הוריה, ודיווחה על כך לרבי. הרבי הגיב על כך בפליאה ('היכל מנחם' כרך ג, עמ' קצא):

ב"ה, כ"ט כסלו תשכ"ד

ברוקלין

מרת ... תחי'

ברכה ושלום!

אור ליום שישי, ערב-שבת-קודש פרשת יתרו, ח"י בשבט תשמ"א, נכנס הנגיד ר' זלמן מרגליות מאנגליה ל'יחידות', עם בני משפחתו (לאחר סעודת 'שבע ברכות' לאחד מבניו שי'). היתה זו יחידות ארוכה ובה נידונו ענינים תורניים חשובים. בין השאר אמר לו הרבי: "העולם נברא על-ידי הקב"ה. בהכרח אפוא שבעולם ישנו כוח אין-סוף ללא הגבלות. בכלל, יש צורך באמונה ובהסברות שכליות כדי להכיר בעניין זה. אבל יש דוגמה מוחשית שעליה ניתן להצביע בגלוי - שבה בא לידי ביטוי כוחו של הקב"ה. זהו, כאשר נישאים, והשם-יתברך מברך ונולדים ילדים, וכאשר אותם ילדים נישאים - אזי זהו עניין של אין-סוף. ממילא זה מהווה סיבה לשמחה - אמיתית, שכן דווקא על-ידי שמחת חתונה של בני זוג מישראל (שמקיימים בהתאם לציווי תורתנו הקדושה מצוות 'פרו ורבו' - וה' יתברך מברכם שאכן יקויים בהם 'מלאו את הארץ וכבשוה') - התגלה בעולם כוח האין-סוף!".

בהמשך בירך הרבי את המשפחה פעם נוספת: מזל-טוב לרגל החתונה, שיהיו שמחות רבות במשפחה זו ובכל משפחות בני ישראל שי'.

בהמשך בירך הרבי את המשפחה פעם נוספת: מזל-טוב לרגל החתונה, שיהיו שמחות רבות במשפחה זו ובכל משפחות בני ישראל שי'.

"בהקדם הכי אפשרי"

ידועה דעתו של הרבי - לקצר ככל האפשר את תקופת ההמתנה שבין ההשתדכות לחתונה. הרה"ת ר' אהרן-אליעזר שיחי' צייטלין, משלוחי הרבי לעיה"ק צפת, שאל את הרבי לאחר שהשתדך - בחודש מרחשוון תשל"ח - בעניין עריכת חתונה. הוא הציע כמה תאריכים ופירט את המעלות שבכל אחד מהם (השליחות לאה"ק עמ' שלט-שמ). אחד התאריכים שהציע היה "י"ד שבט", הרבי מחק תאריך זה והוסיף:

ידוע דעתי בהקדם הכי אפשרי.

הרבי הורה על לימוד בכולל ("לפחות שנתיים").
כמו־כן פירט את סדר הלימוד והדריך בדבר קניית
בית לבני הזוג.

בכ"ח באדר א' תשל"ו בירך הרבי בני זוג,
שלוחים גם־כן, קודם נישואיהם (הרב יוסף שי'
העכט, רבה של אילת וזוגתו תחי') בנוסח הבא:

השם־יתברך יצליח כל אחד מכם ושניכם
יחד - שתסיימו את ההכנות לחתונה - עניינים
שעל החתן לעשות ושעל הכלה לעשות - באופן
טוב, באופן כשר, באופן תורני אופן חסידי.

החתונה תהיה בשעה טובה ומוצלחת,
שיהיה בניין עדי עד, דור ישרים מבורך.

תאירו בנר מצווה ותורה אור, אשר זה
יוסיף עוד יותר בברכות השם להצלחה, ותעשו
זאת בשמחה, ותלכו מחיל אל חיל בכל
העניינים של תורה ומצוות, ובאופן אודותיו
דובר כמה פעמים - מלכתחילה אריבער... .

יישר כוח' בשם הרבי

לפני חתונתו של הרב בנימין קליין הורה לו הרבי
שתחת החופה יכבדו בכיבוד נאות את הרה"ג הרב
שמחה עלבער ז"ל - שהיה בקשר עם אבי הכלה
הרה"ח ר' מרדכי שוסטרמן, והיה אמור להשתתף
בחתונה. וכן היה.

בחתונת הרה"ח ר' יעקב שי' הכהן קפלון (עם
בתו של הרה"ח ר' משה־יצחק הכט ע"ה), החליט
אבי הכלה שכיוון שהרבי עורר כמה פעמים
שבחתונות לא ישקיעו בפרחים ולא יבזבוזו ממנום
על־כך - לא יהיו פרחים על השולחנות.

הרב חודוקוב נכח בחתונה ודיווח על־כך לרבי.
כמה ימים לאחר מכן קרא הרב חודוקוב לחתן ונתן לו
יישר כוח' בשמו של הרבי על כך שלא היו פרחים.

בימים הסמוכים נכנסו הרב העכט ורעייתו
ליחידות' והרבי אמר להם: "יישר כוח שלא היו
פרחים בחתונה".

"זה או זה - בעתו ובזמנו"

במכתב הבא (מיום ח' בשבט תשי"ח) מבהיר
הרבי את עמדתו ולפיה, בענייני שידוך והקמת בית
בישראל, "פשיטא שאין להתחשב בעניינים העוברים
במשך זמן קצר" - כלומר, עניינים זמניים וחולפים
שאינם נוגעים לעצם הזיווג.

בהמשך המכתב אנו מוצאים דברי חיזוק באמונה
בה' ש"המזווג זיווגים ימציא לו זיווגו הנכון, זה או
זה, בעתו ובזמנו".

במענה למכתבה מכ"ד כסלו ערב חנוכה בו
כותבת אודות הצעת נכבדות עם האברך... שי',
וכבר נפגשו איזה פעמים וישר הדבר בעיני
שניהם, אלא שעוד לא דברה עם ההורים שי'
שלה.

ולפלא, שהרי הנוהג בישראל לעשות כזה
קודם ההחלטה. ועל-כל-פנים תדבר עתה [עם]
הוריה ובנטיה להתענינות, ולהן [?] כיון
שההצעה נכונה היא.

ויהי רצון מה' יתברך המשגיח על כל אחד
ואחת בהשגחה פרטית, שינחה בטוב לפניו בכל
עניינה.

בברכה לבשורות טובות בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

דבר בעתו מה טוב

ברשימות יומנו של הרה"ח ר' ישראל-צבי הבר
(מחודש תשרי תשכ"ו) יש תיאור של 'יחידות' שלו
ובמהלך הדברים מופיע הקטע הבא:

שאלה: הציעו לבני... שי' שידוכים, האם
להתעניין בהם?

כ"ק אדמו"ר: מכיוון שהבן הגיע לכאן ללמוד
שנה (=קבוצה) לא כדאי לבלבלו, ובכלל מכאן
(=ארה"ב) לשם (=אה"ק ת"ו) זה דבר קשה. אבל אין
מניעה שבינתיים תתעניינו בהצעות, וכשישוב לאה"ק
ת"ו - יתבוננו ויחליטו (היה משמע מדברי כ"ק
שאפשר להכין בשבילו שידוך כך שכשיבוא חזרה
יבוא להמוכן - י.צ.ה).

מעניין לעניין - בשולי מכתב כללי-פרטי מערב
שבת-קודש פרשת בוא תשכ"ט כותב הרבי:

בנוגע לשידוך לבנם שיחי' - אינם מוגבלים
לאה"ק ת"ו או לחו"ל, וה' הוא היודע.

ברכות ב'יחידות' לחתן וכלה

כך איחל הרבי לבני זוג (הרה"ח ר' אריה-לייב
ע"ה קפלון מעיה"ק צפת וזוגתו תבלחט"א) ב'יחידות'
קודם נישואיהם בח' טבת תשל"א ('כפר חב"ד' גליון
814 עמ' 54):

ההכנות האחרונות לחתונה שיהיו בשעה
טובה ומוצלחת ושהחתונה תהיה בשעה טובה
ומוצלחת; תאירו ותחממו סביבכם [באור וחום
התורה והחסידות] ותחממו ותאירו אצלכם
בגשמיות וברוחניות, שיהיה בניין עדי עד ודור
ישרים יבורך.

ענייני שידוכין ונישואין

כשמחך יצירך בגן-עדן מקדם

התקשרות - ע

ערב שבת-קודש פרשת תולדות א' בכסלו תשנ"ו

על חתונה בחודש כסלו התבטא הרבי: "חודש החסידי בו התקיימה חתונה חסידית" * ידוע שענייני שידוכין ונישואין זכו אצל הרבי לעדיפות עליונה * שפע של הוראות ניתנו על-ידו בכל ההיבטים של הנושא, החל מהדרכים כיצד להחליט על השידוך, דרך ההנהגה קודם החתונה וההכנות לקראתה, ועד ענייני שלום-בית לאחר החתונה * מבחר ניצוצות

מאת הרב מרדכי מנשה לאופר

"לא כדורות הראשונים"

בי"א טבת תשי"ח כותב הרבי אל אחד החסידים:
במענה על מכתבו מח' טבת. וכבקשתו בא המענה מבלי לחכות על התור, בו כותב אודות הצעת הנכבדות עבור בנו. שיחי', ואשר אחרי שנפגש את [= עם] המדוברת כ"פ [= כמה פעמים] אינו מרגיש שום קירוב הדעת, אף שאינו יודע הסיבה וכו'. ומסתפקים מה לעשות במצב כזה.

הנה אף שאין לקבוע מסמרות בכגון דא, שתלוי בתכונת נפש האברך אם הנ"ל סימן הוא לימין או וכו' - בכללות, הרי כיוון שהעניין נוגע לבניין עדי עד, הנה בדורנו זה שאין ההנהגה כדורות הראשונים, צריכה להיות עכ"פ [=על כל פנים] התחלת המשכה. אלא שבגופא דעובדא - אי אפשר שיהיה בשווה לאחרי פגישה הא' ופגישה האחרונה. והשינוי בזה מראה אם על-ידי שמכירים יותר טוב מתקרבים או וכו'. ועוד בשני אופנים בזה בחינה, הא' על-ידי שמשווים הצעה זו עם הצעה אחרת, שזהו מבליט יותר את היחס, או שמציירים לעצמו התגובה באם היתה באה ידיעה שמאיזה סיבה הצד השני מתרחק מהעניין.

בהנוגע לפועל, הנה לדעתי - עכ"פ [=על-כל פנים] להפגש עוד פעם אחת, ולראות אם חל שינוי ביחס להעניין.

וראה עוד בענין זה ב'שמחת עולם' פרק רביעי.

'ווארט' עדיף על 'תנאים'

מספר הרה"ח ר' יהודה-לייב שי' גרונר:

עד שנת תשי"ד או תשט"ו נהגו אנ"ש והתמימים שי' לעשות 'תנאים' כרגיל. באותה תקופה שאל מישהו אצל כ"ק אדמו"ר על דבר עריכת תנאים

שפע של הוראות כלליות ופרטיות העניק הרבי בתחום השידוכין והנישואין, מהם למדים אנו על התייחסות לפרטי-פרטים בגשם וברוח. הדברים ראו אור בשורת ספרים ולקוטים שהבולט בהם "ליקוטי הוראות בענייני שידוכים ונישואין" (קה"ת תשנ"ב). אחר-כך יצאו 'קיצורים' ו'ליקוטים' נוספים כמו "שמחת עולם" (קה"ת תשנ"ד). ברשימה שלפנינו באו ניצוצות שנתגלו לאחר מכן, והן מוגשים לקראת ה"חודש החסידי. בו התקיימה חתונה חסידית", כהתבטאות הרבי.

חתונה חסידית בחודש חסיד

ביום י"ד לחודש כסלו תרפ"ט התקיימה שמחת נישואיו של הרבי עם הרבנית חיה-מושקא ע"ה. שנים רבות לאחר מכן התבטא פעם הרבי בעת התועעות, כי "היום הזה קישר אותי עמכם"...

ביחידות' שנערכה בחודש תשרי תשל"ד, לחתן שנישא בחודש כסלו, אמר הרבי:

חתונתך היא בחודש חסיד, ובחודש בו התקיימה חתונה חסידית. [במקור: "דיין חתונה, איז אין א חסידיש'ן חודש; און אין א חודש וואס איז געגוען אין אים א חסידישע חתונה].

במקומות נוספים ('שמחת עולם' עמ' 44 ובהע' 5) מובאות כמה התבטאויות של הרבי המציינות את כסלו כחודש מוצלח ובר-מזל לערוך בו חתונות.

הלכה צריך לקיים בשמחה!

מעשה בבחור שקיבל הוראה מהרבי לעסוק בענייני שידוכים, והשיב לרבי בכתב כי הוא חושש מכל הנושא. ליד המילים שבהן הביע את חששו, רשם הרבי חץ שהיפנה אל סימן שאלה וסימן קריאה, וכתב:

ה"ז פס"ד בשו"ע וצ"ל [=הרי זה פסק דין בשולחן-ערוך וצריך להיות] בשמחה.

ענייני זהירות קודם החתונה

שומו שמים על-כך שחתן וכלה מסתובבים ונפגשים יותר מדאי, ושמו שמים על-כך שמצטלמים יחד קודם החתונה

דברים חריפים אלו השמיע הרבי בעת 'יחידות' של אחד מחשובי אנ"ש שי'.

בשיחות-קודש תש"מ עמ' 869 מסופר:

חתן אחד נכנס עם הכלה ל'יחידות'. אחר-כך נכנס אבי' והרבי שאל אותו מדוע לא ציינתם בפתק את שם בתכם הכלה. השיב האב: בתי נתארסה זה עתה וכבר נכנסה ל'יחידות' עם החתן.

הרבי השיבה על-כך:

מה שנאמר "כי יקח איש אשה וגו'" מוסב על אחרי הנישואין (מה-שאין-כן לפני זה).

ממכתבי והתבטאויות הרבי ברור כי מדרך היהדות בכלל והחסידות בפרט, להמנע מפגישת החתן והכלה לפני החתונה. וכל שכן שלא לנסוע למדינה אחרת לצורך כך.

המחאות על-פי הזוהר...

נוהג היה הרבי לשלוח לאישים שונים המחאות (שיקים) לקראת החתונה שלהם או של יוצאי חלציהם ועל גבם ציין בכתב-יד קודש: "עיינן זוהר ח"א דף קמט, א", ופעמים גם ללקוטי-תורה לאדמו"ר הזקן שבו מוסבר עניין שיגור המתנות לחתן ולכלה.

מזכירי הרבי גילו כי לפי לא אחת מסר לידיהם הרבי סכומי כסף גדולים על מנת להעבירם ליעד מסויים כשהשתתפות בהוצאות חתונה במשפחה.

חזרת נגלה וחסידות

באור לעשרה בטבת תשכ"ז שיגר הרה"ח ר' אברהם-ברוך גערליצקי שי' (ר"מ בישיבת אוהל-תורה, ובאותם הימים תלמיד בישיבת תורת המרכזית) מכתב לאחד מידידיו בארץ-הקודש ובו הוא מספר בין השאר:

ביום ג' הגיע הרה"ח ר' שמואל-יצחק רייצעס מאנגליה (שם התקיימה חתונת נכדו שלום-דובער שי' קיבמן), ובלילה כשיצא כ"ק אדמו"ר שליט"א והוא עמד שם, ניגש אליו כ"ק אדמו"ר ונתן לו מזל טוב. אחר-כך התעניין איך התקיימה החתונה! האם חזרו נגלה או חסידות וכו'.

(לצד העובדה מובאת במכתב פרשנותו של החסיד השד"ר ר' בן-ציון שמטוב שפירש את כוונת הרבי לשיחות שיש בהם נגלה ודא"ח!) וראה 'שמחת עולם' עמ' 87 הע' 2.

סעודת עניים

מנהג ישראל שכאשר עורכים חתונה הרי נוסף לסעודת חתן וכלה וסעודת הקרובים - עורכים במיוחד סעודת עניים, ואין זה עניין של נתינת מעות, אלא זהו כדי לשתף את העניים בשמחה.

במשפחתו. כ"ק אדמו"ר ענה לו (וכמדומה שאמר ששמע כן מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ) שטוב יותר וכדאי לא לעשות תנאים, אלא 'ווארט' עם קניין. הטעם לזה, אמר, שבאם חס ושלום מאיזו סיבה שהיא ירצו לבטל השידוך, 'קל' יותר באם יהיה רק 'ווארט' מאשר לאחר כתיבת התנאים וחתימת העדים וכו'. והוסיף, שאת התנאים יעשו בסמיכות להחופה.

מקבל המענה פרסם את הדברים בשעתו, וזה כנראה המקור להנהוג עתה לעשות 'ווארט' עם קניין וגם שוברים כלי חרס, ובעת הקבלת-פנים עושים התנאים וכו' (מרשימות הרי"ש שי' גינזבורג רב אזורי עומר-להבים).

קטנה בגשמיות אך גדולה ברוחניות

כשכתב פעם מישהו לרבי אודות מקום ואופן החתונה וציין כי זו "לא תהיה חתונה גדולה כל כך", העיר הרבי:

(1) הרי שם, (כמדומה) יש מחיצה העושה מהאולם ב' אולמות וא"כ ה"ז [=ואם כן הרי זה] באופן שהשמחה במעונו.

(2) [גדולה כל כך] בחומריות - אבל דווקא עי"ז [=על-ידי זה] גדולה ברוחניות ואפילו בגשמיות יהודית.

שני הפרטים שבמענה זה הובהרו על-ידי הרבי בהזדמנויות שונות הראשון - ראה ליקוטי הוראות בענייני ושידוכים ונישואין (קה"ת תשנ"ב) עמ' 150

ואילך. השני - "הדרך האמיתית להרחבה" (מיחידות חורף תשכ"ד) - קונטרס 'שמחת עולם' (קה"ת תשנ"ד) עמ' 107-114.

ההכנות לחתונה - כיצד?

ההכנות לחתונה מצינו בהלכה שהחתן והכלה עושים כמה עניינים כהכנה לחתונה, למרות שהדבר כרוך בטירחה הרי זו מצווה ועניין הקשור בשמחה עוד קודם שמחת החתונה עצמה.

כך אמר הרבי בהתוועדות שבת פרשת וישלח תשמ"א (שיחות-קודש תשמ"א כרך א' עמ' 528).

למה כוונת הרבי באומרו "הכנות לחתונה"? ובכן, משני המקרים הבאים אנו למדים כי כמה פירושים לדבר, לכל אחד על-פי עניינו:

מעשה בחתן אחד שנכנס לרבי ל'יחידות' והרבי התעניין אם כבר עשה את ההכנות לחתונה? החתן החל להתאונן שאיננו עוסק בעבודת התפילה כדבעי, וגם אינו שקוע די בלימוד התורה. שאלו הרבי: מקום מגורים יש לכם? - בכך כיוונתי בשאלתי אודות "ההכנות לחתונה: לא שאלתי אם אתה מתפלל וכו'.

ומעשה הפוך בחתן אחר שנשאל על-ידי הרבי על ההכנות לחתונתו, והשיב כי יש לו דירה, ריהוט וכו'. ותגובת הרבי הייתה: אבל מה עם תפילה ולימוד חסידות? - זוהי ההכנה לחתונה. ומה נשמע בתחומים אלו?

בהצלחה רבה ומופלגה" ואחרי שהיסיב פניו הק' לדלת חדרו פנה אליו שוב ואמר: "ובשמחה (וחייך והוסיף:) הנני מתכוון כפשוטו (שיחות-קודש תשל"ט כרך ב' עמ' 756).

יחידות' נדירה לחתן וכלה

נוהג היה כידוע הרבי להעניק בהשאלה את סידורו לחתנים אשר היו נכנסים ל'גן-עדן התחתון' קודם צאתו לתפילת מנחה. הרבי היה יוצא מחדרו מוסר את הסידור לידי החתן ומברך אותו (ואת הוריו ויתר המחותרים אשר נכחו במקום). כאשר היו יותר מחתן אחד הרבי היה שואל: "מי מתחתן קודם?" אל החתן הראשון היה מושיט בדרך-כלל את הסידור ואומר לו: "זאלסט'ט אוסב'טען אלע גוטע זאכן" [=תבקש את כל הדברים הטובים].

לאחר מכן פונה אל החתן השני ואומר: "תיקח את הסידור ותבקש גם כן את כל הדברים הטובים".

ומיד המשיך: "יהיו החתונות בשעה טובה ומוצלחת ובניין עדי עד על יסודי התורה והמצוות",

פנה והביט לעבר אחד המחותרים, היחיד שנכח במקום ואמר לו: "ונחת רב מהילדים, מכל הילדים".

ברשימת אחד התמימים מתועדת 'יחידות' נדירה לה זכה אחד החתנים בחודש שבט תשד"מ. זה לשונה:

החתן... שלח לאחרונה מכתב לרבי בקשר לאופן הסתדרותו אחרי החתונה (הוא לא שהה בני.). ולמרות שבדרך כלל הוא זוכה למענות ברורות הרי הפעם לא קיבל. ביום בו נכנס לקבל את הסידור יצא הרבי מחדרו, נעמד בפתח החדר שלו כשבידו הסידור הרגיל (בו משתמש הרבי מדי יום ולא זה הנמסר לחתנים) והרבי אמר לו (כאן ב'תרגום חופשי' ללשון הקודש):

בוודאי התפלאות מדוע לא קיבלת תשובה - וזאת מכמה וכמה סיבות. בנוגע לתקופה שאחרי החתונה - תהיה כמה חודשים ב... (הרבי נקב בשם מדינה) (הרבי פירט כמה סיבות הקשורות בכלה) ואם המקום לא יהיה מתאים תעברו ל... (שוב נקב הרבי במדינה) שם תתעסק בעבודה פלונית; בקשר לדירתך כאן (בני.). מן הראוי להשכירה, כדי שלא ייגרם הפסד ממון; הרבי התעניין בכמה פרטים בקשר לכלה. והוסיף, שבמשך הזמן ילמד בישיבה (זו כנראה הוראה פרטית). אחר-כך פתח הרבי את סידורו במקום מסוים והורה לחתן לומר על אתר תפילה מסוימת. הרבי לקח את סידורו מידו של החתן, מסר לו סידור אחר (זה הרגיל של החתנים) והורה לו לאמר "על חטא" מסידור זה בו ביום, וגם ביום חופתו שיאמר "על חטא", ושבדרכו למדינה בו מתקיימת החתונה יאמר חת"ת..."

כך אמר הרבי בשנת תשל"ו (שיחות-קודש תשל"ו כרך ב' עמ' 461) וחזר ביתר שאת על-כך בשנת תנש"א, אחרי שהזכיר זאת גם בשנת תשכ"ד בהתועדות (ראה 'שמחת עולם' פרק ט"ו עמ' 87 הערות 5-6).

אחרי שנה על הש"ס המפואר הבלות...

דובר כמה פעמים שבבית יהודי אין הכוונה שיעמוד סט מכורך יפה של חומשים, וסט כרוך מפואר של ש"ס. נכון שמלכתחילה מצד "זה א-לי ואנוהו" יש לקנות סט יפה של חומשים, סדרה נאה של ש"ס, ועל-דרך זה ספרים נוספים. אך כעבור ימים מספר שיחלפו, על הספרים להתחיל להיקרע, לא מצד בזיון חס ושלוש, אלא שבכל רגע פנוי, אץ הוא לארון וחוטף את הספר ומתיישב ללמוד, חומש, משנה, גמרא או משתמש בסידור.

והסימן לבית יהודי הוא שבשעה שעומדים לקיים חתונה, מנהג טוב שמשגרים לחתן סדרת ש"ס [מהדורת ווילנא או מהדורה אחרת שיהיה טוב ומכורך נאה]. אך בתום השנה אחת "יהיה נקי לביתו" ויכנסו לבית יהודי אמיתי מוצאים את הש"ס שנקרע כבר. שהרי הייתה לו שנה פנויה, בה היה פטור מדאגות - אזי למד הוא בהתמדה ושקידה. למד לכאן ולכאן ("אהין און אהער און אהער און אהין") עד אשר החלה המסגרת ("טאוועל") להיקרע שכן הגמרא נכנסה לראשו. ולא נוגע לו כל-כך מה שמודפס על הנייר.

- מדברי הרבי ב"ג אלול שנת תשל"ה ('שיחות קודש' תשל"ה עמ' 265).

מה שנהוג ומה שלא נהוג

בשנת תשמ"ג ביקש אחד מהחתנים תושב ארצנו-הקדושה שהרבי יעניק לו ברכה לנסיעתו לארץ-הקודש לקראת החתונה וכן בקבוק משקה לחלקו ביום חתונתו.

תשובת הרבי ביום י"ט באדר הייתה:

מצו"ב [=מצורף בזה] (הוספה) לצדקה באה"ק [=בארץ הקודש] הרי מפורסם שלא נהוג לשלוח בקבוק משקה בכדי לחלק ביום החתונה

אזכיר עה"צ.

"בשמחה - כפשוטו"

ביום כ"ה שבט תשל"ט אחרי תפלת מנחה קרא הרבי להרה"ח ר' יצחק-דוד גרונו, שליח הרבי וראש מוסדות ליובאוויטש באוסטרליה, שהגיע ל7707 רגל חתונת בתו. הוא נכנס ל'גן-עדן התחתון' והרבי אמר לו מזל-טוב אחר הוציא מסידורו מעטפה בה היו מונחים שטרות ואמר לו: "זהו בתור השתתפות בחתונה, מקופות כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר אתה ורעייתך הייתם שלוחי בארצות-הברית. ושיהיה

ואשה לשוחח בעניינים משותפים בתשומת לב וסובלנות לדעה של השני, ואז לפעול בהסכמה הדדית, רצוי מאוד גם שתהיה להם לפחות קביעות אחת ללמוד תורה בנושאים המעניינים את שניהם, כגון: פרשת השבוע, ענייני דיומא הקשורים לתקופה או חג מסויים (כגון עכשיו מתקרבים אנו לחודש אלול, על תפילה ותשובה וכן חגי חודש תשרי וכו'...).

צוין שחיוב למוד תורה חל על האיש. הודגש שגם נשים חייבות במצוות למוד תורה בתחומים שהן מעורבות בהם, כמבואר בהלכות תלמוד-תורה של אדמו"ר הזקן, ועל-אחת-כמה-וכמה בימינו אנו כשיש לנשים האפשרות, ולכן ההתחייבות, לעשות חלקן בהפצת היהדות לא פחות מהאנשים.

אם לפעמים נראה קשה לבעל לקחת זמן מהתעסקותו בענייני תורה על-מנת לשוחח עם אשתו על בעיות משותפות או למוד תורה עמה בנושא אחר, עליו לראות זאת לא כהקרה אלא להפך, לעשות את זה בהתלהבות קיום מצווה החשובה ביותר - שלום בית. ואם כל מצווה מקיימים בשמחה, עוד יותר מצווה עיקרית.

ולבסוף אני רוצה להוסיף שבין המבצעים שהודגשו בשנים האחרונות, תשומת לב מיוחדת מופנית למצוות אהבת-ישראל הכוללת כל יהודי, אפילו זה, על-אחת-כמה-וכמה אחד כה קרוב ויקר.

אני מקווה ומתפלל שכל אחד מכם ושניכם ביחד תעשו כל מאמץ בכיוון הנ"ל ותעשו כך בשמחה וטוב לבב אמיתיים וה' יתן נחת אמיתית, שהיא נחת תורה, זה מזו וביחד מצאצאיכם בטוב גשמי ורוחני.

בברכה

לעשות מהריב, 'כסף קטן'...

התבטאויות נוספות של הרבי בנושא:

בהנוגע לטענות שישנם מפעם לפעם אחד לשני - הרי כפי שכיום נהוג - הרי זה דבר הרגיל בכל הבתים, ולא צריכים לקחת זאת באופן דיתר על המידה - אלא לעשות מזאת כסף קטן...

וכך מוסיף הרבי לפלוני בשולי מכתב אליו, מימי חנוכה ה'תשכ"ט:

"בברכה לרוב נחת אמיתי, הוא נחת יהודי חסידותי מכיו"ח [=מכל יוצאי חלציו] שי', כולל ופשוט - מחתנו הרה"ח אי"א נו"נ [=הרב החסיד איש ירא אלקים נחמד ונעים] כו' מו"ה... שי' וזוג' [=וזוגתו] בתו תי'... וילדי שי'".

"הבאת שלום בין איש לאשתו"

ביומני התמימים מופיע הסיפור המדהים דלהלן:

פעם, בלילה אחד, הבחין אחד החסידים בשעה 10 בלילה שהרבי והרבנית נסעו במכונית מחוץ לשכונה. הלה, סקרן היה מאוד ורצה לדעת להיכן. הוא עקב במכוניתו ונסע אחריהם עד פארק אווניו וראה שהרבי נכנס לבניין מסוים וכעבור שעה קלה נסעו בחזרה. למחרת נסע החסיד ועבר מדלת לדלת והתעניין אצל הדיירים אם הרבי ביקר אצלם. להפתעתו הרבה גילה לו אחד הדיירים: "אינני יודע את שמו של האורח שביקר אצלנו, אך היה כאן יהודי שהשכין שלום ביני לרעייתו"...

"המערכת הזוגית בנוייה מ'תן וקח'"

כך כותב הרבי בי"ב במנחם-אב תשל"ז (תרגום חופשי מן המכתב באנגלית פורסם ב'באהלי חנה' גליון 11 (תמוז תשמ"ב) עמ' 30):

קבלתי מידע על מערכת היחסים בבית אבל אינני יודע עד כמה הוא משקף את המצב האמיתי. לכן אני רוצה להעביר אליך מחשבות מספר, באור היחס הרצוי לפי השולחן-ערוך - המדריך בחיי היהודי. אם "היחס" אמנם כפי הנ"ל, אזי תכלית מכתב זה תהיה לחזק ולהעמיק אותו, היות ותמיד אפשר להשתפר בעניינים של טוב וקדושה, תורה ומצוות. ומאיך גיסא, אם אין הוא כנדרש, אני מאמין כי היות והתורה היא "נר לרגלך", תעלה אותו לדרגה הרצויה בשמחה ובטוב לבב.

הנקודה המרכזית בהנהגת בית יהודי וחיי משפחה היא השתתפותם על התורה ש"דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". ואם כל זה שייך לכל פעולות יהודי אפילו מחוץ לבית, על-אחת-כמה-וכמה בתוך הבית עצמו.

ברור, היות וה' ברא את בני האדם כל אחד עם דעה ורגשות משלו ואין הם אחידים, הרי ששלום והרמוניה אפשר להשיג רק על בסיס של "תן וקח", כלומר, להפגש בחצי הדרך. בין בעל ואשה ויתור של זה לזו לא יחשב הקרבה, ח"ו. להפך, זה מה שהתורה מלמדת, מצווה ומצפה מאתנו, כי מדובר על ויתורים שאינם כוללים פשרות בנוגע לקיום תורה ומצוות, ושניכם בדעה אחת שאין להתפשר על הלכות שולחן-ערוך.

ויתור על כן, כדי להשיג שלום והרמוניה אמיתית דרוש שהויתורים ייעשו ברצון, באדיבות ולא באילוץ כאילו שזו הקרבה כנ"ל, אלא בהכרה שזה לתועלת האדם עצמו ולתועלת בן זוגו, ולעצמו אולי עוד יותר, היות וזה קיום רצון ה'. ואם חכמינו אמרו שכל יהודי "יקבל כל אדם בסבר פנים יפות", ודאי וודאי את אשתו או בעלה.

רבים הם מאמרי חז"ל, וכלולים ביניהם אלה של נשיאינו ז"ל, המדרבנים תמיד בעל

נוסף "עבור יום החתונה". הלה עמד ועשה עם ידי
 כאות שלא הבין את דברי הרבי. הרבי שב ואמר:
 "עבור יום חתונתך, הרי יש לך יום
 חתונה!..." ואז הוא נזכר שאכן באותו שבוע חל יום
 השנה לחתונתו...

הרבי חיך, עשה תנועה בראשו הק' באמרו: אני
 צריך לזכור?! עלי להזכיר?! [תרגום מן המקור:
 "איך דארף גידענקן?! איך דארף דיר דערמאנען?!"]
 כמו-כן העניק לו דולר נוסף באמרו: "תן זאת
 לרעייתך להכניס בקופת-הצדקה עבור יום
 החתונה".

עקרת הבית היא שקובעת בענייני המגורים

בכל הקשור לקביעת מקום המגורים הנחה הרבי
 את השואלים לפעול בהתאם לדעתה ורצונה של
 הרעיה. הנה מכתב מיום ה' אייר תשי"ט בו כותב
 הרבי לאחד החסידים:

במענה למכתבו מיום הראשון ותוכנו
 הקישויים [=הקשיים] בהעתקה לכאן
 [=העתקת מקום המגורים לארצות-הברית]
 אלא שזוגתו תחי' חפצה במאד זה וכו'.

ובאם הידיעות אודות אופני העתקה לכאן
 ובהנוגע לאופן דמצאו כאן מבוססות כדי צרכן
 [כוונתי ששאל עד"ז חתנו שי' שדבר עד"ז, לא
 בדרך מעביר ולא פעם], וכפי ששמעתי כ"פ
 [=כמה פעמים] מל"ק אדמו"ר זצוקלה"ה
 נבג"מ זי"ע, שבנוגע לדירה יש להתחשב עם
 עקרת הבית,

צריכים להשתדל בהעתקה. והשי"ת [=וה'
 יתברך] המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית
 והוא עצם הטוב שמטבע הטוב להיטיב,
 יצליחם שיהי' באופן טוב ובשעה טובה.

בכבוד ובברכה בענייני בריאות ובכל הנ"ל
 בקרוב

(חתימת-יד קדשו)

והנה תשובה נוספת בנושא רכישת דירה: "באם
 בהסכמת זוג' [=זוגתו] תי' [=תחי'] - להירשם
 לדירה בכפר חב"ד. אזכיר עה"צ לכהנ"ל".

(וראה גם 'התקשרות' גליון כו עמ' 10).

ולעומת זאת, בהקשר שונה אמנם, מצאנו שהרבי
 יורה לבחור שהתעסק בהצעת שידוכין דרך אחרת (א'
 סיון תש"כ):

שלום וברכה!

במענה למכתבו מל"ז אייר, בו כותב אודות
 הצעת נכבדות והתנאים אשר בזה.

והנה אין לוותר בשאלת הדירה, כ"א [=כי
 אם] שיהי' דוקא כרצונו הוא. ומובן שאין בזה
 העיקר המקום בו דרים, אלא התחלת אופן
 יסוד בית וק"ל.

מעשה פילאי ומכתב 'אקספרס'...

ברשימת אחד התלמידים [כנראה משנת תשל"ב]
 מופיע הסיפור דלהלן:

"חיגר ששהה כאן בשמחת-תורה ובשבת בראשית
 וזכה לקירובים מיוחדים מהרבי נכנס ל'יחידות'
 ושוחח עם הרבי אודות מצב בריאותו.
 הרבי הורה לו שישתדל לבקר אצל רופא.

אחר יום-טוב כשהגיע הרבי בבוקר מביתו חיכה
 ליד 770. כשהרבי ראה אותו אמר לו: "כדאי שתלך
 לרופא שיבדוק את חוט השדרה שלך". הלה השיב כי
 שמע לעצת הרבי מכבר וכבר ביקר אצל רופא. הרבי
 לא הרפה ואמר לו: "מכל מקום תלך עוד הפעם אך
 מיד". הוא נסע לרופא שאמר לו: "טוב מאוד שבאת
 היום, אילו היית ממתין עוד מספר ימים היו הסיכויים
 לשפר את מצבך אפסיים".

אחד הנושאים שהרבי שוחח עמו אודותם היה,
 נישואי בתו. הרבי ביקש ממנו לפחות ארבע פעמים
 שכאשר בתו תקים בית - לא ישכח לשגר לו הזמנה.
 ארבע שנים חלפו מאז הביקור והוא לא כתב לרבי.
 אז, בשנה הרביעית נישאה בתו. לקראת החתונה שיגר
 לו הרבי מכתב אקספרס בו הוא מסביר לו נקודות
 שיבהיר לבתו מהי חתונה על-פי תורה. וקורא לו
 עצמו לשוב למקורות. כעבור מספר ימים נפטר
 האישי"...

הקורא מתבקש לקרוא את המכתב המרתק מיום
 כ"ד אדר א' תשל"ו הנדפס בלקוטי-שיחות כרך י"ד
 עמ' 309-306, ששוגר אל "מר אברהם המכונה ד"ר
 גודלנסקי ירושלים".

הרבי הזכיר לחסיד את יום השנה לחתונתו...

בהתוועדות י"ט כסלו תשכ"ב (שיחות-קודש
 תשכ"ב עמ' 118) אמר הרבי:

ידוע שכל עניין ומאורע מסויים הרי בהגיע
 תקופת השנה, חוזרים אותם עניינים כפי שהיה
 בפעם הראשונה.

משום כך רואים גם במנהגי בני אדם,
 שבהגיע יום השנה לחתונה . . עורכים עוד
 הפעם שמחה.

הרבי קישר זאת בדברי הרמ"ז בס' תיקון שובבים
 שנתבארו בספר לב-דוד (להחיד"א) פכ"ט על הפסוק
 "והימים האלה נזכרים ונעשים".

יום קודם לכן ציין הרבי בשולי איגרת לאחד
 החסידים בגוף כתב יד קדשו:

בברכה לתקופת יום חתונתם

[וראה 'שמחת עולם' עמ' 83 הערה 1].

אירוע מעניין היה במהלך חלוקת הדולרים לצדקה
 ביום א' ט"ו תמוז תש"נ. היה זה בשעה שעבר לפני
 הרבי הרב פוגלמאן שי' מווסטער - מאסאצ'וסטס,
 מוותיקי השלוחים של הרבי. הרבי העניק לו דולר

הרבנית הדריכה אותי לקראת החופה

נקודות מהרצאת מרת אשברז"ג כפי שנרשמו על ידי אחת השומעות בשנת תשנ"ז בקרוונהייטס. השורות הבאות נכתבו כטייטה לכתבה לשבועון, ועדיין לא התפרסמו כי לא הוגהו ע"י המרצה המספרת.

מהרה להתקשר לאם הכלה ואמרה לה שתיצור קשר עם הרבנית ותודיע לה שלא תטרח לבוא לחתונה, דקה לאחר שסיימה אמי לשוחח עם אם הכלה, צלצל הטלפון על הקו היתה הרבנית שגעה באימי "מה אכפת לך שאלך לחתונה?" מסתבר שהקו של הרבנית עלה על הקו של אימי וכך שמעה הרבנית את דבריה של אימי ומיהרה להתקשר אלינו עוד לפני שאם הכלה התקשר אליה."

"הרבנית היתה הסבתא הטובה של כולנו מדי פעם היינו מביאות לה פרחים, מנשקות אותה ומספרות לה על הרבי ועל הצלחותינו דברים שגרמו לה עונג רב. תמיד השיבה לנו חיוך ולא התלוננה על מצבה עד כדי כך שבר"ה האחרון לחייה, כשבאתי אליה ביום השני של החג אמרה שאינה מרגישה בטוב ולא הסכימה שאשאר עמה. מספר ימים לאחר מכן, ביום השבת ו' תשרי, השיבה את נשמתה ליוצרה."

בימי בחרותי, נסעתי לשנת למודים בארץ. קודם נסיעתי רצייתי לראות את הרבי, הדרך היחידה לראותו מלבד כאשר צעד לבקר את אמו - הייתה להיכנס ליחידות. ביחידות שאל אותי הרבי אם אני יכולה לנסוע לישראל דרך צרפת במקום אנגליה. השבתי לרבי שניתן לשנות את הכרטיס ואז הסביר לי הרבי שהוא רוצה שאסע לצרפת, כי שם יש בית רבקה ולתלמידות שם אין כ"כ קשר לבנות מכאן ולכן כדאי שאבקר את הבנות הצרפתיות לשבוע ימים ואספר להן מה קורה כאן ואמסור דיווח על ההתוועדויות האחרונות שהיו - (זה היה מיד לאחר י"ד שבט ושבת שירה) הרבי גם הורה לי לשוחח עימן בעברית.

הרבי נתן לי משימה נוספת לבצע כשאהיה בארץ הקמת ארגון בנות חב"ד בירושלים [ולצורך כך הפנה אותי לגב' ר. ששונקין (כנראה הכוונה לגברת רחל דונין) ולרבנית סימה רלב"ג]. בסיום אותה היחידות הפטיר הרבי: "נתתי לך מעמסה גדולה" הרבי חיפש משהו לתת לי, אך לא מצא ולכן בקש שאשוב מחר לאחר מנחה לקבל סידור מהמהדורה החדשה שיצאה אז - סדור תהילת ה' עם תהילים.

הרבי אמר "את ודאי יודעת מהמנהג לומר את שיעור התהילים החודשי מידי יום והרבי צווה עלי לומר לפחות את הפרק הראשון של השיעור היומי מידי יום. "אני חושבת" מעירה אשברז"ג "שהרבי שלח אותי לצרפת כדי להפוך אותי לחסידיית יותר, עד אז למדתי בבית יעקב וכאשר ראיתי כמאה ועשרים בנות שכה אוהבות את הרבי ורוצות לשמוע ממני עוד ועוד, קבלתי מכך מסר אישי". כאשר חלפה השנה שבה שהיתי בארץ שבתי לארה"ב. מידי ערב יום כיפור חילק הרבי לעקאח לגברים בלבד. אבי מאד רצה שאעבור לפני הרבי לאחר השנה שלא הייתי, אני מאד התביישתי ובסוף כן הלכתי, בחוץ המתין לי אבי ואמר לי "הזדרזי הרבי רוצה שתבואי לקחת לעקאח" ומאז כל שנה בין אלפי גברים הלכה גם נערה לקחת לעקאח וזה לא היה כ"כ נעים.

בשנה שנפטרה הרבנית חנה, חילק הרבי לעקאח בהושענא רבא ולא בערב יום כיפור אני הרגשתי שיותר צנוע אם אלך עם אבי. למרות שהרבי היה עצוב על פטירת אמו חיך אלי הרבי

מעט מאד נשים זכו להתקרב לבית המלכות מרת אשברז"ג הינה אחת מאותן יחידות סגולה שהיה לה קשר מיוחד עם אמו ועם רעייתו של כ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א מאז היתה נערה צעירה. היא אף זכתה לקבל הדרכות מפורטות מהרבנית חי'ה מושקא לגבי שמלת חתונתה. כדי לדעת מדוע התאפרה הרבנית? מדוע הפעיל הרבי את אזעקת האש? ועוד, קראו על כך בכתבה שלפניכן.

ר"ה תשכ"א ? . . . אשברז"ג פוסעת ברחוב לכיוון 770 כאשר לפתע עוצרת אותה גב' ? שהייתה מלווה את הרבנית חנה לבית הכנסת ושואלת האם היא יכולה ללכת במקומה לביתה של הרבנית חנה וללוותה לבית הכנסת? אשברז"ג נגשה בזריזות לבית הרבנית, נקשה בהיסוס על הדלת וביראת כבוד הסבירה לרבנית את מטרת בואה. הרבנית הזמינה אותה בחביבות להיכנס ולשבת מס' דקות ליד השולחן עד שתסיים להתארגן. על השולחן גילתה אשברז"ג מברק, היה זה מברק שנשלח כביכול מהבן ישראל ארי'ה לייב ע"ה וזוגתו שהתגוררו בפרזי, בו הם מאחלים לה שנה טובה. (כשנפטר הבן הרבי לא רצה שאמו תצטער ודאג שלא תדע על כך וכדי שלא תבחין שארע דבר בא הרבי בתקופת השבעה לבקר את אמו כמדי יום וגם שלח מכתבים החתומים כביכול ע"י אחיו לצרפת ומשם נשלחו מכתבים אלו חזרה לניו יורק לאמו) בעודה מביטה במברק בהרהורים, שמה לב שהרבנית חובשת את כובעה, היא הוקסמה מהמראה האצילי של הרבנית ומהקפדתה שהכובע יונח בזוית המדויקת מעל הפאה... לאחר מספר דקות צעדה עם הרבנית עד 770 מלאת גאוה להיותה "המלווה של"...

הרבנית ברחה מהכבוד ולכן הגיעה לבית הכנסת רק בראש השנה. בתקופה שהרבנית נחמה דינה חיה, הייתה הרבנית חנה סועדת ב770. היה מרגש לראות את הרבי בליל ר"ה יורד עם אמו במדרגות ידו בידה ומלווה אותה עד לביתה. ביום ר"ה, היה הרבי מלווה אותה עד לפתח ומשם מביט אחריה.

כך מידי שנה הייתה אשברז"ג המלווה של הרבנית לבית הכנסת בר"ה ושוב מגלה על השולחן את המברקים מצרפת.

"שבת אחת" מספרת אשברז"ג "צעדתי לבית הכנסת ולהפתעתי גיליתי את הרבנית חנה עומדת ליד החנות של "רסקין" לתמיהתי, היא השיבה שהיום השבת-חתן של ליפסקר ורסקין ומכיוון שאינה יכולה ללכת עד לבית הכנסת, היא מביעה את ברכתיה באמצעות עמידה בפתחי חנויות המחנותים."

הרבנית התחשבה ודאגה לכל אחד ואחת " לאחר שנשאתי לבעלי הישראלי שהיה "ירוק" בארה"ב, היא ראתה אותו ואת אחי צועדים יחדיו חזרה מיום לימודים המשותף בכולל וצוחקים, היא טלפנה לאמי וספרה בשמחה כמה נחת יש לה מכך שהחתן החדש מתאקלם..

"יום אחד סיפרה כלה מסוימת לאמי שהיא הזמינה את הרבנית לחתונתה שתתקיים במנהטן ולאמי חרה מאד איך מעיזה בחורה צעירה להטריח את הרבנית בחורף לנסוע לבד מרחק כזה, אמי

לרחוב, תיהני מהדירה החדשה וסליחה על כך שלא הספקנו לשלוח לך פרחים פשוט אבי אינו מרגיש טוב" היא הגיבה "באמת התקשרתי כדי לברר מה מצבך" חשבתי לעצמי - "מה אומר לאשה זרה" אז עניתי "הכל יהיה בסדר בעז"ה" לאחר מס' דקות בת דודתי הקרובה לרבנית חיה מושקא עליה השלום מתקשרת אלי ושואלת אותי "עם מי שוחחת מקודם בטלפון" עניתי "עם שכנה חדשה שעברה לרחוב" בת דודתי גיחכה וסיפרה שהרבנית התקשרה אליה לשאול - האם הבחורה אינה מודעת למצב של אביה?".

בקיץ שנת ?? הרבנית שברה את ירכה ואושפזה, בעלי ביקש ממני ללכת לשהות עימה כי הרבי ביקש שמישהי תשהה עמה. כמובן שהסכמתי ואף סידרתי אישורים שהרבי יוכל להיכנס לבית הרפואה ללא עיכובים, יום אחד, סיפרה לי בדמעות אחת האחיות שכל יום לפני שהרבי בא הרבנית מבקשת ממנה שתסדר לה את הפאה והאיפור ותסייע לה להתלבש "כדי שהרבי לא יבחין כמה היא סובלת". במוצאי שבת, היה שומר חדש שלא הסכים להכניס את הרבי, הרבנית אמרה "הוא גדול יותר מהנשיא רייגן" אך השומר בשלו אינו מוכן להכניס איש, לבסוף השגתי אישור. הרבי החל לעשות הבדלה לרבנית ולפתע הדהדה צפירת אש- גלאי העשן הריחו את עשן נר ההבדלה והשמיעו את קולן ברמה. השומר הכושי נכנס ואני מרוב פחד ממנו הסתתרתי בשירותים עד יעבור זעם - "שלא יצעק עלי על ששכנעתי אותו להכניס את האיש שהדליק את האש".

הרבנית אף הדריכה אותי בהכנות לקראת חתונתי. קודם חתונתי הייתי חולה ושמעתי סביבי "לא לבן" ולא הבנתי, כשהתאוששתי סיפרו לי שהרבנית התקשרה להורי ואמרה להם למסור לי: שהרבי הריי"ץ היה אומר: "לבן לכלה זה חוקת הגויים" הרבנית לא הסתפקה בכך ואף התקשרה אלי ואמרה לי "שמלה לבנה וזו חוקת הגויים, כתר לכלה זו חוקת הגויים וטול לכלה זו חוקת גויים". והוסיפה שלאחר החופה יש לחבוש פאה. הרבנית הזמינה אותי לביתה כדי הראות לי אילו שמלות היא לבשה ביום כלולותיה קפצתי על ההזדמנות והגעתי לבית הרבי כאורחת של הרבנית שהחלה להראות לי תמונות מחתונתה הגדולה. היא הצביעה לי על שלוש שמלות שלבשה כאותו היום: "כחולה עם תחרה

- שמלה שלבשה בקבלת פנים עד לחופה. שמלה כסופה אותה לבשה בקבלת הקהל עד לסעודה ושמלה נוספת בצבע קרם שנלבשה מחצות הרבנית הדגימה לי איך ניתן לעשות צעיף מבד השמלה ולהוסיף תחרה.

ברור שאחרי כל זאת ודאי שלא לבשתי שמלה לבנה בחתונתי ומילאתי אחר כל ההוראות. חלפו שנים וכשבתי התכוננה לחתונתה הוסיפה הרבנית שהדבר הראשון ששמים לכלה על הראש הוא הכיסוי שמניח החתן (הבדעקען) ומתחת זה אין להניח דבר. ליבי כאב איך אוכל לגרום זאת לבתי? היא כלל לא תראה כלה! שוחחתי ע"כ עם אבי והוא סיפר זאת לרבנית. הרבנית מצידה התקשרה ושוחחה עם בתי הכלה אודות גודל הזכות שיש לה בקיום רצונו של הרבי הקודם ובאי הליכה בחוקת הגויים".

חיוך רחב ואמר "ומתי תתחילי ללכת עם בעלך ולא עם אבא?".

מרת אשברז"ג היא מנחשוניות הפעילות של מבצע נש"ק. לאחר שהכריז הרבי על המבצע בשלהי אלול תשל"ד, הודיע הרבי, בר"ה תשל"ה, שכל בת שתתחיל להדליק נר של שבת תקבל מהרבי שתי מטבעות (Dimes) כשי. מיד לאחר ר"ה התחלנו בחלוקת המטבעות שנתן לנו הרבי. פרסמנו בעתונות ע"כ והייתה היענות גדולה כאשר עברתי בערב יוה"כ"פ לקבל לעקאח וברכת שנה טובה מהרבי, הוא שאל אותי "האם יש לך מספיק Dimes?" השבתי שנשארו לי כמה. הרבי הושיט לי חבילות שלימות של Dimes שהגיעו מהבנק, לאחר מכן קלטתי שהרבי נשא עמו את חבילות המטבעות הכבדות במשך כל שעות חלוקת הלעקאח ועוד קודם לכן בזמן התפילה והכל כדי שיהיו מספיק מטבעות לבנות נוספות שתחלטנה להדליק נרות ומחכות למתנה המובטחת.

מרת אשברז"ג היא בת למשפחת ג"א המיוחסת לבית הרב ומכיוון שכך זכתה אף להכיר את "עטרת המלך" - הרבנית חיה מושקא ע"ה. משפחת ג"א תמיד התגוררה ליד בית הרבי ברוסיה. כאשר אבי, הרב ג"א נולד, הרבנית שהיתה בחורה, נהגה לטפל ולשחק עם הילדים הקטנים, פעם סיפרה לי הרבנית שהיא זוכרת מתי אבי החל לדבר ומי הייתה המטפלת שלו "...".

"הרבנית מאד רצתה פרטיות ולא רצתה כבוד (למרות זאת שמאחורי הקלעים היתה הרבנית מעורה בכל ודאגה לסייע לכולם) לכן בשנות ילדותי לא יצא לי לראות אותה".

הפעם הראשונה שראיתי את הרבנית ואף שוחחתי עמה. היה בשמיני עצרת תשי"ח ?? התעוררתי בבהלה מוקדם בבוקר למשמע קול זר המצווה על אבי "סע מיד לבית הרפואה!" ואבי הזועק "איני עושה דבר ללא רשות הרבי". בליל שמיני עצרת הסתיימו ההקפות בשלש לפנות בוקר וכעת שמונה בבוקר, אבי חולה אנוש ומי יעז ללכת לבית הרבי כעת. הרופא ציווה עלי "לכי מיד!". אבי צרף את אחי המבוגר אלי וכך רצנו בדחיפות לבית הרבי שברח' פרעזידנט, בדרך צרפנו אלינו גבר נוסף כי אחי טען שהוא שיכור ולא יזכור את דברי הרבי. דפקנו ברטט בדלת הבית, הרבנית פתחה, והתנצלתי ע"כ שהערתי אותה וסיפרתי לה שאבי צריך ללכת לבית הרפואה ושתשאל את הרבי. הרבנית עלתה במדרגות ונעלמה מעינינו וכאשר שבה אמרה שהרבי אמר שצריך להתייעץ עם דר' זליגסון. ידעתי שאבי בסכנת חיים, אז אמרתי שביקר כבר רופא והרבנית טיפסה שוב וכשירדה אמרה שהרבי אמר "שילך". שבתי במהירות הביתה וסיפרתי הכל לאבי כששמע אבי את דברי הרבי אמר שאינו הולך עד שקוראים לדר' זליגסון. כשדר' זליגסון הגיע, הוא אמר שכבר מאוחר מדי ללכת... ובסוף החלים אבי.

לאחר החג, טלפנה הרבנית לאמי ואמרה לה למסור לי שלא ארגיש רע ע"כ שהערתי אותה ושתשמח להכיר אותי ... לאחר תקופה מסוימת שוב חלה הרעה במצבו של אבי באותם ימים עברה לרחוב שלנו דיירת חדשה בשם שניאורסון יום אחד הטלפון מצלצל והאשה שעל הקו הזדהתה כ"שניאורסון" אני מיד ברכתי אותה: "ברוכה הבאה

לאחר סיפורים אלו [ויש עוד..] השאלה היחידה שנותרה בי כמראיינת היא: מי תהיה הכלה הבאה שתשבור את הנורמה ותופיע ביום כלולותיה צבעונית, כן, כלה ללא "הכתם השחור" שבלבן.

דוגמת אחת ההזמנות לחתונת הרבי

בעזיית

אודה לך על כל הטוב אשר גמלני, וכחסדו הגדול
 זיכני בנשואי בתי הכלה המהוללה מ' ח' מושקא תח"י עם
 ב"ג החתן ש"צ הרב מ' מנחם מענדל בן הרה"ח הרה"ג
 המפורסם מוהר"ר לוי יצחק שליט"א שניאורסאהן.

החופה תהי' בעזיית למו"ט ביום השלישי ארבעה
 עשר ימים לחדש פסלו, הבא עלינו ועל כל ישראל יחיו, לטובה
 ולברכה, בהחצר של הישיבה "תומכי-תמימים" ד'ליובאוויטש
 יצ"ו, אשר בעיית ווארשא יע"א, בשעה החמישית, בשעה טובה
 ומוצלחת.

בשמחה וטוב לבב אקרא לידך ומכירי אשר גם
 מרחוק יואילו נא לשמח אתנו יחדיו, ביום שמחת לבבנו, ולברך
 את הזוג יחיו, ואותנו כולנו, בברכת מו"ט, וחיים מאושרים בגשמיים
 ורוחניות.

האל הטוב, הוא יתברך, יברך את כבודו ואנשי ביתו
 יחיו, בתוך כלל אחבי יחיו, בכרכות מאליפות מנפש ועד בשר.

טוקים ומכבדם

יוסף יצחק שניאורסאהן.

לחתונת הרבי היו מספר סוגי הזמנות ומספר נוסחאות. חלקן באותיות דפוס, אחרות באותיות מכונת כתיבה, והיו גם הזמנות של צילום כתב יד.
 צילום ותיאור ההזמנות מופיע בספר 'אגרות קודש' הרבי הקודם חלק ב' ע' קכו ואילך. 'ליקוט י"ד כסלו תשל"ט' ע' 138 ואילך. 'נישואי הנשיאים' ע' 126 ואילך.
 צילום ההזמנה בנוסח הידוע נמצא בספר 'נישואי הנשיאים' ע' 128 אך אינו ברור. בעמוד זה כאן למעלה יש צילום מנוסח זה, אך בפסקה השלישית נוספו בו שתי המילים: "גם מרחוק". צילום זה הינו מהספר 'ליקוט י"ד כסלו תשל"ט' ע' 140.

יש להעיר אשר בספר 'אגרות קודש' הנ"ל ע' קכט, נמצא הנוסח בלי שתי המילים הנוספות, אך בהערה כתוב בטעות שצילום הנוסח נמצא בליקוט זה ע' 140.

ההכנות לחתונה מהן וממתי?

שיחת יום ה' פ' עקב, כ"ף מנחם-אב ה'תשי"ד

תורת מנחם חלק יב ע' 151 ואילך

הנחה בלתי מוגה

שלמעלה מהשתלשלות, אזי "אשרי לצדיק אשרי לשכינו" ("אשרי" דייקא, שמורה על ענין התענוג והנצחיות, למעלה מהשתלשלות), דהיינו שעוד משך זמן קודם הנישואין נמשך כבר מעין המשכה זו, בפנימיות או במקיף עכ"פ.

ח. והנה, כשם שבנוגע ליום הנישואין ("אשרי לצדיק"), אף שנמשכת המשכה שלמעלה מהשתלשלות, מ"מ יש צורך בקצת הכנה לזה, באופן של אתערותא דלתתא דוקא, ד"באתערותא דלתתא תליא מילתא"¹⁰ [שזהו הטעם ש"נהגו שהחתן והכלה מתעניין ביום חופתן"¹¹, "דהוי סליחה דידהו שנמחלין עוונותיהן ויום כפור דידהו"¹²] – כן הוא גם בנוגע לזמן שלפני הנישואין שבו נמשך מעין המשכה הנ"ל ("אשרי לשכינו"), שכבר אז צריך להתחיל בעניני ההכנה.

ומצד הק"ו ד"מדה טובה מרובה" (כבפירוש רש"י שהובא לעיל¹³ בענין "טוב לצדיק טוב לשכינו") – הרי מהזמן שבו מתחילים הבלבולים ("טומלען זיך") בהענינים החיצוניים של החתונה, צריכה להתחיל גם ההכנה לחתונה ברוחניות, ע"י עבודת התשובה והעבודה בהקו ד'ועשה טוב".

כלומר: בזמן שבו מתחילים הבלבולים בעניני ממון הקשורים עם החתונה; בסידור מקומות הישיבה בסעודת החתונה באופן שלא תהי' "קנאה"¹⁴ במעשה בראשית... שלא למעט ב"ישותו" של אף אחד,

– ולהעיר, שכל ענין הישות אין לו מקום לפי האמת, שהרי "אמת אמר אל יברא"¹⁵ –

ועד"ז בנוגע לפרחים, ובנוגע לתמונות ("פיקטשערס"), ובפרט לאחרונה, שלא מסתפקים בתמונות ב"שחור-לבן", אלא צריכים תמונות צבעוניות ("קאָלירטע פיקטשערס"), "רחמנא ליצלן"...

הנה מהזמן שבו מתחילים "טומלען זיך" – הרי מוטב "טומלען זיך" ב"עשה טוב"; לערוך חשבון על כל העוונות שעבר במשך כל ימיו ולעשות תשובה עליהם, ללמוד תורה, לקיים מצוות בהידור ולעסוק בעבודת התפלה.

– כאשר¹⁶ הציעו לפני אדמו"ר האמצעי מספר שידוכים, העדיף את השידוך שיוכל לבוא לידי פועל

ו. נתבאר לע יל¹ בשייכות הענין ד"אוי לרשע אוי לשכנו" לחודש אלול, שהענין ד"אוי לרשע" (שבירת הרע ע"י עבודת התשובה) שבחודש אלול פועל גם על "שכינו" – חודש מנחם-אב שלפניו.

והנה, כשם שבהעבודה ד"סור מרע" ישנו הענין ד"אוי לרשע אוי לשכנו", דהיינו שהעבודה ד"סור מרע" מתחילה עוד קודם הזמן המיוחד לה (בחודש מנחם-אב, שלפני חודש אלול) – כן הוא גם בהעבודה ד"ועשה טוב", שכאשר ישנו ענין טוב, יש להתחיל בהעבודה הקשורה בזה עוד קודם הזמן ("טוב לצדיק טוב לשכינו").

ואדרבה: בעניני טוב וקדושה מצינו להדיא שזמן דקדושה משפיע על הזמן שלפניו – ענין ההוספה מחול על הקודש (כנ"ל²), שביום-הכפורים הוא מדאורייתא³, ובשבת ויו"ט – לדעה א' הוא מדאורייתא, ולדעה ב' – מדרבנן⁴.

– כ"ק מו"ח אדמו"ר כתב פעם בשם אדמו"ר מהר"ש⁵, בנוגע לענין כבוד חמיו שהוא מדרבנן: "א דרבנן וואלגערט זיך אויך ניט"...

ז. ומזה מובן גם בנוגע לעניני העבודה בשייכות להזמן דנישואין.

ובהקדמה: בענין הזמן ישנם כמה סוגים: זמן (מוגבל), נצחיות (בלתי-גבול בזמן גופא), ועד להענין דאין-סוף שלמעלה גם מענין הנצחיות, כיון שהוא למעלה מהגבלות הזמן לגמרי.

וענין זה – אין-סוף שלמעלה מהשתלשלות – נמשך בנישואין שלכן נמשך עי"ז "בנין עדי עד"⁶ ב"דור ישרים יבורך"⁷, ענין הנצחיות⁸.

וזהו א' מהטעמים למארז"ל⁹ שחתן ביום חופתו מוחלין לו כל עוונותיו, כיון שענין הנישואין מגיע עד אין-סוף שלמעלה מהשתלשלות, ששם אין מקום לכל הענין של עוונות ופגמים כו'.

וממילא מובן, שאם כל זמן משפיע על הזמן הסמוך לו, הרי בודאי שבבוא זמן שבו נמשך אין-סוף

¹ ליקוטי שיחות' חלק יט ע' 65.

² ליקוטי שיחות' שם ס"ע 57 ואילך.

³ ראה הנסמן שם בהערה 19.

⁴ ראה הנסמן שם בהערה 20.

⁵ ראה "רשימות" חוברת קפד ס"ע 7.

⁶ נוסח ברכה שלישית דשבע ברכות.

⁷ לשון הכתוב – תהלים קיב, ב.

⁸ ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. ובכ"מ

⁹ ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג. מדרש שמואל רפ"ז. הובא

בפרש"י עה"ת וישלח לו, ג.

¹⁰ לקו"ת דרושי ר"ה נח, ב. ובכ"מ

¹¹ רמ"א אה"ע ס"א ס"א.

¹² שו"ת מהר"ם מינץ סק"ט. וראה לקו"ש ח"ל ע' 164. וש"נ.

¹³ לקו"ש ח"ט שם ע' 60.

¹⁴ לשון חז"ל – ברכות לג, ב. ועוד.

¹⁵ ב"ר פ"ח, ה.

ודוקא עי"ז אפשר להבטיח שהחתונה תהי בשעה טובה ומוצלחת, ו"בנין עדי עד".

כאשר מברכים את הברכה ד"בנין עדי עד", אזי נעשה "בנין עדי עד" בפועל – ע"ד המבואר²¹ בנוגע לברכת השיבנו וסלח לנו, שכיון שמברכים על זה, בודאי שנעשית הסליחה והמחילה מיד; וכל מה שתובעים ממנו הוא – שיניח את כל הבלי העולם, ואזי תהי החתונה בשעטומ"צ, ו"בנין עדי עד", כרצונו של הקב"ה.

אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' המנהג, שגם הורי החתן והכלה היו מתענים ביום החופה²². וכיון שגם אצל הורי החתן והכלה ישנו ענין התענית – הרי גם אצלם צריך להיות ענין ההכנה.

אמנם אי אפשר לדרוש מ"אביו של חתן ואמה של כלה"²³ שיישבו במשך כל הזמן וילמדו "דרך חיים" או "צאינה וראינה", שהרי סוף-סוף עליהם להכין את צרכי החתונה;

אבל זאת תובעים מהם: (א) שההכנות יהיו לא רק בהענינים שישנם גם אצל אינם-יהודים, להבדיל, אלא גם ובעיקר בהענינים ד"ונפלינו אני ועמך"²⁴, (ב) גם בנוגע לשאר הענינים דצרכי החתונה – אפשר לעשותם ללא "הידורים", וכאשר יעסקו בענינים אלו בקרירות ("קאלטערהייט"), יהי זה טוב יותר ("געזינטער") עבורם ועבור המסובים.

אמנם, כל זה הוא בנוגע להורים; אבל מהחתן והכלה עצמם –

תובעים שלא יהיו שקועים כלל ("זיי זאלן אינגאנצן ניט ליגן") בהענינים הטפלים, כיון שענינים אלו יכולים להיעשות על-ידי אחרים.

– כאשר יש צורך למדוד בגדים – בהכרח, אמנם, למדדם על החתן... אבל גם אז אין לו להיות שקוע בכך (ובפרט שבלאו הכי אין הוא יכול לראות בעצמו כיצד הבגד נראה עליו...), אף שהמדידה בפועל צריכה להיות על גופו; אבל בענינים אחרים, ובפרט להיות שקוע בהם – ודאי שאין לזה מקום, אלא צריך שיהי לו בטחון בהקב"ה שכל הענינים יהיו כדבעי.

והוא עצמו יחשוב, כאמור, רק על העיקר, והרי הדין הוא ש"כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך – ברכה מלשון המשכה (כמבואר בחסידות²⁵) – על העיקר ופותר את הטפלה"²⁶, היינו, שעייז שיפעל וימשיך את העיקר, יומשך בדרך ממילא גם הטפל.

מוקדם ככל האפשר, כיון שלא היתה לו סבלנות להמתין להמאמרים שישמע לרגל החתונה!...

מהחתנים שבימינו, אי-אפשר לתבוע שכל ענין החתונה יהי נוגע להם רק כדי להרבות אור החסידות בעולם... אבל לכל-הפחות תובעים מהם שלא ישכחו אודות דין מפורש – שמובא לא רק בתורת החסידות, אלא גם בנגלה דתורה, ונפסק להלכה – שחתן ביום חופתו מוחלין לו על כל עוונותיו שעבר במשך כל ימיו, כולל גם על החטא החמור דח"נ, שהוא גורם את הגלות ומעכב את הגאולה¹⁷. ובזמן שכזה – מה לו לחשוב ו"טומלען זיך" בכל הענינים החיצוניים הנ"ל, או אפילו בענינים של בית דירה, שזהו"ע שנוגע להאדם עוד יותר מאשר מזון ולבושים¹⁸; בזמן זה מוטב להרבות בתשובה, כדי שימחלו לו על כל עוונותיו!

ומה שחושב שעליו להיות טרוד בענינים אלו, כדי שחתונתו תהי כמו אצל שאר בני-אדם... – הרי רואים אנו כבר בחתונה הראשונה, חתונתו של אדם הראשון, שלא זו בלבד שלא היו תמונות צבעוניות, אלא אפילו תמונות ב"שחור-לבן" לא היו... אלא הי' כולו טהור, ואעפ"כ היתה החתונה בהצלחה!...

ט. כל המדובר לעיל – אינו בבחינת "בדיחה" ("דושאק") ואינו "דרשה", אלא הכוונה היא כפשוטו, בנוגע לפועל ממש:

כיון שנוכחים כאן כמה וכמה חתנים, וכן כמה שיהיו חתנים בתוך מספר שבועות – עליהם לדעת שאין להם לבלבל את עצמם בכל הענינים הנ"ל; כל המלאכה בענינים הנ"ל צריכה להיות נעשית ע"י אחרים, ואילו החתן והכלה עצמם צריכים לעסוק לא בהטפל, אלא בהעיקר.

והרי העיקר הוא – שהחתונה תהי בשעה טובה ומוצלחת, ושיהי "בנין עדי עד", והבטחת דבר זה אינה יכולה להיות ע"י "תמונות" וכדומה... אלא ע"י לימוד תורה, קיום מצוות בהידור, התעסקות בעבודת התפלה ותשובה, ותשובה באמת,

– ישנו פתגם שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם הרשב"ץ¹⁹: "הוא כבר מחל לעצמו" ("ער האט זיך שוין מחל געווען")... הוא עושה "חשבון" שברגע אחד יכול הוא להפוך מרשע גמור לצדיק גמור²⁰, ובמילא הרי הוא כבר "מחל לעצמו"!... אלא התשובה צריכה להיות באופן שהקב"ה ימחל לו, תשובה אמיתית –

²¹ תניא אגה"ת פ"א (ק, א-ב).

²² ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 252. ושי"נ.

²³ ע"פ כתובות ג, סע"ב ובפרש"י.

²⁴ תשא לג, טז. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ו ריש ע'

172

²⁵ תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ

²⁶ ברכות מד, רע"א (במשנה).

¹⁶ ראה סה"ש תרח"ץ ע' 256. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"י ע' 203.

¹⁷ ראה ל"ת להאריז"ל עה"פ ישעי' נט, כ. וראה גם תורת מנחם שם ע' 66. ושי"נ.

¹⁸ ראה לקו"ת ברכה צט, סע"א ואילך. לקו"ש ח"ט ע' 139

הערה 31.

¹⁹ ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 135.

²⁰ ראה קידושין מט, ב. או"ז סק"יב. תניא פ"א.

יג. וכן הוא בהנוגע להמדובר לעיל בענין עבודת התשובה קודם הנישואין:

בכלל, הסדר הוא, כאמור, שהתשובה צ"ל קודם הנישואין, דהיינו, במשך הזמן שבין ה"תנאים" להתונה. אמנם, מכיון שבענין התשובה אין הסדר נוגע כ"כ (כנ"ל), הרי אלו שלא עשו זאת קודם הנישואין, יכולים לעשות זאת גם לאחר הנישואין.

אלו שעומדים עדיין לפני ה"תנאים", והם "צריכים לאותו דבר" – עליהם לעשות תשובה באמת, ועי"ז יומשך להם הענין הדרוש להם למטה מעשרה טפחים, כיון שההעלמות וההסתרים שהיו להם עד עתה בענין זה, הם בגלל שלא היתה התשובה כדבעי, וממילא ע"י ענין התשובה באמת יסירו את ההעלמות וההסתרים.

ועד"ז לאידך גיסא: ישנם כמה – הלואי ולא היו כפי שישנם בפועל ("הלואי וואָלט ניט זיין ווי עס איז פאַראַן")... – שעומדים כבר לאחר הנישואין, ועדיין לא עשו תשובה כדבעי, ולכן יכולים וצריכים הם להשלים זאת עתה, כהפתגם והלימוד הידוע³⁵ מהענין ד"פסח שני": "עס איז ניטאָ קיין פאַרפּאַלן" (אין דבר "אבוד"), וכל שלא הי' הדבר במזיד ו"להכעיס" – אף פעם לא מאוחר להשלים ולתקן.

– בענין חיובי הבעל לאשתו ישנה חקירה³⁶ האם החיוב נעשה רק פעם אחת, בשעת הנישואין, אלא שתוקפו הוא למשך כל זמן הנישואין, או שבכל רגע ורגע נעשה חיוב חדש. ונפקא-מינה במי שיש לו שתי נשים, האם יש דין קדימה לאשתו הראשונה: להאופן הא' – יש לה דין קדימה, כיון שחיובו אלי' קדם; ולהאופן הב' אין לה דין קדימה, דמכיון שהחיוב נעשה בכל רגע מחדש, שתיהן שוות בו.

ובנוגע לענינו: אלו שבעת הנישואין לא עשו תשובה כדבעי, צריכים להשלים זאת עתה, ועי"ז יפעלו גם על העבר, כיון שבכח התשובה לתקן את כל החסרונות, ע"ד ש"חכם עוקר את הנדר מעיקרו"³⁷.

ועי"ז תהי' תועלת גם בנוגע להחסרונות בגשמיות, כמו בענין העדר שלום בית וכדומה, שהם מצד העדר התשובה כדבעי – שכל החסרונות יתמלאו, ועד שישתכחו לגמרי כלא היו, וע"ד מ"ש³⁸ "אורך הוי' כי אנפת ביי", שאע"פ ש"אנפת ביי", מ"מ "אורך", כיון שהענין ד"אנפת" כלל אינו נרגש עתה, וניכרת הטובה בלבד.

יא. כאמור לעיל, שהדיבורים אינם לשם דרשה, אלא הכוונה היא לפועל.

וזוהי ההוראה בנוגע לפועל:

נוסף על הדינים שצריכים ללמוד – שאין צורך להזהיר ("באָוואָרענען") על זה, שהרי מדובר בכני-ישראל כשרים ובבנות-ישראל כשרות, ובוודאי ילמדו את הדינים במדה הדרושה ובזמן הנכון ("וויפל מען דאַרף און ווען מען דאַרף"), ולא ידחו זאת לאחר זמן – הנה נוסף לזה, יש לעסוק בכלל בלימוד התורה, קיום המצוות בהידור, עבודת התפלה, ותשובה באמת, ועי"ז נעשה שמוחלין לו כל עוונותיו, והחתונה תהי' בשעה טובה ומוצלחת, ו"בנין עדי עד".

ומכיון שבר"ח אלול מתחילה ההכנה ליום-הכפורים²⁷, שהוא "יום חתונתו"²⁸ – הרי ע"י שיביאו לידי פועל את ענין ההכנה ל"חתונתו" הפרטית, יהי' זה הכנה, סיוע וחלק גם בהענין ד"יום חתונתו" (הכללי), עד לקירוב הגאולה, שאז יהי' ענין הנישואין דהקב"ה וכנס"²⁹.

יב. בנגלה דתורה ישנם ענינים שהסדר מעכב בהם, וענינים

שהסדר אינו מעכב בהם. וכיון ש"זאת התורה אדם"³⁰ – ישנם ב' אופנים אלו גם בחיי האדם, היינו, שישנם ענינים שצריכים להיות בסדר דוקא, וישנם ענינים שבהם הסדר אינו נוגע כ"כ, והעיקר הוא לעשותם מתוך אמת ("מיט אַן אמת"), וכאשר עושים מתוך אמת – אזי "רצון יראיו יעשה"³¹.

והנה, בנוגע לב' אופנים אלו בתורה, הרי בכלל – בעניני חולין הסדר אינו מעכב, ובעניני קדשים מעכב³²; ובקדשים גופא – ב"דברים הנעשים בפנים" נוגע הסדר יותר מאשר ב"דברים הנעשים בחוץ"³³. ומזה מובן שכן הוא גם בב' האופנים בחיי האדם – שככל שהענין הוא פנימי יותר, נוגע בו יותר הסדר.

אמנם, יוצא מכלל זה הוא ענין התשובה, שעם היותו ענין פנימי (ולכאורה הי' צ"ל נוגע בו יותר ענין הסדר), הרי הוא למעלה מסדר והדרגה, להיותו למעלה מבחי' השתלשלות שבנפש וזוהו שעבודת התשובה היא למעלה מעבודת הצדיקים שהיא באופן של "תמידין כסדרם", ולכן גם למעלה מגעת התשובה בדרגא שלמעלה מהשתלשלות³⁴.

²⁷ ראה טור או"ח ר"ס תקפא. השלמה לשו"ע אדה"ז שם.

²⁸ שה"ש ג, יא. וראה תענית כו, ב (במשנה) ובפרש"י

²⁹ ראה שמו"ר ספט"ו.

³⁰ חוקת יט, יד. וראה זח"ב קיז, רע"ב. ח"ג כט, ב. ובכ"מ.

³¹ תהלים קמה, יט.

³² ראה תוד"ה ואם (מנחות לח, סע"א).

³³ ראה יומא ס, א.

³⁴ ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קסז ואילך. ח"ד ע' יג ואילך.

ועוד.

³⁵ סה"ש תשי"א ע' 115 (נעתק ב"היום יום" יד אייר).

³⁶ ראה מפענח צפונות פ"ה סכ"ח. ושי"נ. וראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ז ע' 219.

³⁷ כתובות עד, רע"ב.

³⁸ ישע"י יב, א

איך לסדר חתונה חסידיית

קטע מרשימת דברים כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת היחידות דהרה"ח ר' ניסן נעמנוב ז"ל
רשימה פרטית בלתי מוגה מפאריז, תשי"ט.

תרגום חופשי

תוכן דברי אדמו"ר שליט"א שאינו שבע רצון מסגנון החיים באמריקה:

"הסדר בחתונות באמריקה, הוא, שאת החתונה עושים דוקא באולם גדול, שזה גופא עולה בהוצאה גדולה עד מאד, ונעשים בעלי חוב על ידי זה בסכומים גדולים כל-כך עד שאחר כך צריכים לייגע על-זה זמן רב עד שישלמו החובות. והתוצאות מזה, שהאורחים הבאים על השמחה מוכרחים משום זה לתת צ'קים גדולים, ואם אפילו האברך בעצמו יפעול על עצמו שאם אין בכחו ח"ו להניח הצ'יק, ומכל מקום ילך על כל פנים על החתונה בלא זה מצד אהבת רעים כו' - הנה זוגי לא תסכים על-זה בשום-אופן, שלא תתבייש על ידי זה מחברותי. מובן ממילא מה נעשה על ידי זה: או שלא לילך כלל ליקח חבל ולשמוח בשמחת חבירו, שזהו באמת ענין נעלה וכו', או שיכריח את עצמו להניח צ'ק המתאים הגם שאין זה בכחו ויכלתו ולהכנס בחובות.

סדר החתונה בעת שנעשה באולם גדול, שהאורחים המכובדים יושבים כ"ק אדמו"ר על שולחנות מיוחדים, דוהו גופא עבודה גדולה לבעל השמחה שיסדר לכאור"א על שלחן לפי כבודו, שבאם ח"ו יתנו לו מקום על שלחן לפי כבודו יגרום על ידי זה צער להאורח כו' וממילא משום זה נחשב הטרדה הלזו ש. בעל השמחה שהוא כמו "מתעסק במצוה".

מובן שכשיושבים בסדר כזה וטרודים בענינים כאלו - איזו התועדות חסידית יכולה להיות אז, ונמצא שתמורת זה שבזמנים הקודמים נהגו לנצל שמחה חסידית להתועדות חסידית אמיתית, ולהחיות את רוח החסידות בכל הפרטים, כפי שהתועדות חסידית אמיתית הייתה בזמנים הקודמים, ובפרט בעת השמחה שאז הרי נמצאים בהתרוממות הרוח, והזמן מוכשר לזה, ומה נעשה עתה בסיבת עשיית החתונה באופן הנ"ל, שאין זה התועדות חסידית כלל, וכו'.

והתוצאות מזה: זה גורם לכך, שהאברכים טרודים ועמלים ביגיעה יתירה - להחלץ מהחובות שבאו בסיבת עשיית חתונה באופן הנ"ל.

והוסיף כ"ק אדמו"ר: שזה אפילו לא בסתם אברכים, אלא אפילו באלו שעומדים באיזה ציור ושייכים ללימוד החסידות ואפילו להאריך בתפלה כו' ועכ"ל מתנהגים באופן כזה.

ולומר מפורש לאחד שלא יעשה באופן כזה, זהו דבר קשה, ולשונו הק' הי': מכיוון שאי אפשר לומר במפורש לאחד: אתה תהיה יוצא מן הכלל. וזהו דוגמא מפרט כזה, שלכאורה זהו ענין של מצוה כו', ובפרט בדברים כאלו שהם ענינים של רשות ואפילו של שטות. דוגמא לזה תפס ואמר בלשונו הק': ואיך צריך לעצב את החדר... וכפי שהבנתי מכ"ק היתה כוונתו בזה, אודות החדר שימחידים אותו לכתחילה לקבל בו אנשים, שיש לזה שם מיוחד באמריקה, שעל ידי זה מוצאים סכומים גדולים לעצב החדר הזה בכל הפרטים, וכפי הנהוג באמריקה שממש נכנסים בחובות על ידי זה, ועמלים בשביל זה וטרודים כו'.

ויש בזה חסרון כפול, לבד העייפות של הכוחות שזה גופא היוק גדול, הנה לבד זאת כל אחד הוא מוגבל בזמן ובכחות ובהכרח שעל ידי זה חסר לו זמן של קביעות ללימוד נגלה ודא"ח כו'.

ועוד פרט אחד תפס כ"ק אדמו"ר לדוגמא: שבאמריקה צריכים לקרוא את העיתון, וחושבים שאי אפשר להיות באופן אחר, ואי אפשר להיות בבחינת יוצא מהכלל, ואמר בלשונו הק':

אפילו אם מקדישים לזה רק חמש דקות - הרי זה איבוד זמן. ומכל שכן אם מקדישים לזה יותר זמן, ומי יכול להיות האחראי בזה, שלא מבזבזים יותר זמן?

וכל זה רק לדוגמא, מה כוונתי ב"סגנון החיים האמריקאי", ומזה אפשר כבר להבין על שאר הפרטים.....

כ"ק אדמו"ר ביקש מהנ"ל שיפרסם את הדברים דלקמן:

תוכן דברי אדמו"ר שליט"א שאינו שבע רצון פון דעם אמעריקאנער שטייגער לעבן:

"ווי עס גייט צו דער סדר פון א חתונה באמריקה, שהחתונה עושים דוקא אין א גרויסן האל, שזה גופא עולה בהוצאה גדולה עד מאד, ונעשים בע"ח עי"ז בסכומים גדולים כ"כ עד שאח"כ צריכים לייגע עי"ז זמן רב עד שישלמו החובות, והתוצאות מזה שהאורחים הבאים על השמחה מוכרחים משו"ז לתת צ'קים גדולים, ואם אפילו הוא בעצמו דער יונגעראמן יפעול על עצמו שאם אין בכחו ח"ו להניח הצ'יק, ומ"מ ילך עכ"פ על החתונה בלא זה מצד אהבת רעים כו' הנה זוגי לא תסכים עי"ז בשו"א שלא תתבייש עי"ז מחברותי ומובן ממילא מה נעשה עי"ז או שלא לילך כלל ליקח חבל ולשמוח בשמחת חבירו, שזהו באמת ענין נעלה וכו', או שיכריח א"ע להניח צ'יק המתאים הגם שאי"ז בכחו ויכלתו ולהכנס בחובות.

סדר החתונה בעת שנעשה בהאל גדול, שהאורחים המכובדים יושבים כאור"א על שולחנות מיוחדים, דוהו גופא עבודה גדולה לבעל השמחה שיסדר לכאור"א על שלחן לפי כבודו, שבאם ח"ו יתנו לו מקום על שלחן שלא לפי כבודו יגרום עי"ז צער להאורח כו' וממילא משו"ז נחשב הטרדה הלזו של בעל השמחה שהוא כמו "מתעסק במצוה".

מובן שכשיושבים בסדר כזה וטרודים בענינים כאלו, איזו וואס פאר א חסידישע התועדות יכול להיות אז, ונמצא שתמורת זה שבזמנים הקודמים פלעגט מען אויסניצן א חסידישע שמחה פאר דעם ריכטיגן חסידישן פארבריינגען און אויפלעבן דעם רוח החסידות בכל הפרטים ווי דער ריכטיגע חסידישער פארבריינגען איז געווען בזמנים הקודמים, ובפרט בעת השמחה וואס יעמולט איז מען דאך אויפגעלייגט והזמן מוכשר לזה, ומה נעשה עתה בסיבת עשיית החתונה באופן הנ"ל, אז קיין חסידישער פארבריינגען איז דאס כלל ניט כו'.

והתוצאות מזה, רק וואס דאס בריינגט די יונגעלייט צו דעם אז מען איז פאריאגט און פארהארעוועט ביגיעה יתירה - אויף ארויסקריכן פון די חובות שבאו בסיבת עשיית חתונה באופן הנ"ל.

והוסיף כ"ק אדמו"ר: שזה אפילו לא בסתם יונגעלייט, אלא אפילו באלו שעומדים באיזה ציור ושייכים ללימוד החסידות ואפילו להאריך בתפלה כו' ועכ"ל מתנהגים באופן כזה.

ולומר מפורש לאחד שלא יעשה באופן כזה, זהו דבר קשה, ולה"ק הי': וויילע מען קען ניט זאגן מפורש לאחד דו זיי א יוצא מן הכלל וזהו דוגמא מפרט כזה, שלכאורה זהו ענין של מצוה כו', ובפרט בדברים כאלו שהם ענינים של רשות ואפי' של שטות, דוגמא לזה תפס ואמר בלה"ק: און ווי מען דארף אויסשטעלן דעם חדר, וכפי שהבנתי מכ"ק היתה כוונתו בזה, אודות החדר שמיחידים אותו לכתחילה לקבל בו אנשים, שיש לזה שם מיוחד באמריקה, שע"ז מוצאים סכומים גדולים אויסשטעלן החדר הזה בכל הפרטים, ווי עס איז איינגעפירט אין אמריקה שממש נכנסים בחובות עי"ז און מען איז פארהארעוועט בשביל זה און פאריאגט כו'.

ויש בזה חסרון כפול, לבד די פארמאטערטקייט פון די כוחות שזה גופא היוק גדול, הנה לבד זאת כל אחד הוא מוגבל בזמן ובכחות ובהכרח שע"ז חסר לו זמן של ביעות ללימוד נגלה ודא"ח כו'.

ועוד פרט אחד תפס כ"ק אדמו"ר לדוגמא: שבאמריקה דארף מען לייגען א פייער וחושבים שא"א להיות באופן אחר, וויילע לייגען ווא"א להיות בבחי' יוצא מהכלל, ואמר בלה"ק:

אז אויב אפילו עס גייט אוועק אויף דעם נאר 5 מינוט איז דאך דאס א איבוד זמן, ומכש"כ אויב מערער, ומי יכול להיות האחראי בזה, אז עס גייט ניט אוועק מערער ?

וכ"ז רק לדוגמא וואס הייסט א אמעריקאנער שטייגער לעבן, ומזה אפשר כבר להבין על שאר הפרטים.....

מאמרים ושיחות מוגהים

על פי מפתח ענינים ב'ספר המאמרים מלוקט' סוף חלק ו'
 ככתב צאצא מצויין החלק וצאצא במהדורה fe ארבעה כרכים.

חתן וכלה:

חלק א

ע' מג (לכה דודי לקראת כלה כו'. ז"א ומלכות). ד"ה לכה דודי תשי"ד. חלק ד, רלה

ע' סא (ע"י יחודם נעשה היחוד למעלה). ד"ה מים רבים תשי"ז סעיף י". חלק א, fe.

חלק ד

ע' עט (חוי"כ שלמטה משתלשלים מחוי"כ שלמעלה - הקב"ה וכנ"ס). ד"ה אשר ברא תשל"ט.
 חלק ב, סו.

ע' פא (ז"א ומלכות. אוא"ס שלפני הצמצום והקו). ד"ה אשר ברא תשל"ט חלק ב, סח.

ע' פב (לשון "אשר ברא כו' חוי"כ" - חות דרגא). ד"ה אשר ברא תשל"ט חלק ב, סט.

ע' פד (חתן מלי חות דרגא וכלה מלי כליון, ומלי כלתה נפשי). ד"ה אשר ברא תשל"ט חלק ב, צא

ע' רנא (יחוד הנשמות דדכר ונוקבא חוי"כ שלמטה משתלשלים מחוי"כ שלמעלה).
 ד"ה שיר המעלות תשכ"ב. חלק א, צב.

נישואין:

חלק ב

ע' פב (נישואין דהקב"ה ובנ"י בכל מצוה). ד"ה שמח תשמח תשמי"א חלק ד, רא ראה.

חלק ד

ע' נג (נשואי יצחק ורבקה). נח (כנ"ל). ד"ה ואברהם זקן תשל"ח. חלק ד, e e

ע' פד (שמח תשמח כו' מקדם). ד"ה אשר ברא תשל"ט. חלק ב, צא.

ע' עט (עשרה לשונות של שמחה בברכת אשר ברא כו'). ד"ה אשר ברא תשל"ט. חלק ב, סו.

ע' רמ (עיקר נשואין יהי לעת"ל - גילוי פנימיות התורה). ד"ה אשר ברא תשל"ט. חלק א, רמז

ע' רנא (קישורי תנאים ונישואין). ד"ה שיר המעלות תשכ"ב. חלק א, צב.

קידושין:

חלק ד

ע' רלז (קדשנו במצותיך כו' - מלשון קידושין. דאסר לה אכו"ע כהקדש. קידושין ונישואין - מצות ותורה).
 ד"ה גן נעול תשמי"ז חלק א, רמז.

יש מספר רב של מאמרים בלתי מוגהים, חלקם מרוכזים בספר 'תורת מנחם דרושי חתונה'.

לקוטי שיחות

על פי מפתח ענינים ב'תוכן ומפתח' לספרי 'לקוטי שיחות'
מספר העמוד בספרים המתורגמים מצויין בסוגרים מרובעות.
בחלקים י-יד מחלק ל ואילך השיחה הכתובה במקור בלשון הקודש ואין צורך בתרגום.

חתונה ונישואין

שמירה. קבלת 'סמיכה' לפני החתונה.	חלק א ע' 52 [44]
הכנה לבנין בית בישראל.	חלק א ע' 60 [52]
הכנות לחתונה, דין שבע ברכות אין מערבין שמחה בשמחה.	חלק א ע' 65 [56]
נדרים בנשואה.	חלק ב ע' 612 [290]
נישואין ב' אחיות לפני מ"ת.	חלק ה ע' 228 [228]
חמישה קולות דמתן תורה וקול חתן וכלה דצח"מ ודוגמתם בנפש האדם.	חלק ו ע' 107 [113]
עדי קידושין הם עדי בירור. תרגום השיחה להלן ע' 75.	חלק יט ע' 188 [202]
מצות מעקה בעבודת ה' ובחיי הנישואין. תרגום השיחה להלן ע' 136.	חלק יט ע' 208 [225]
גדר קידושי כסף וענינם בעבודה. תרגום השיחה להלן ע' 92.	חלק יט ע' 215 [232]
הנושא אשה מוחלים לו כל עוונותיו. ג' טעמים לתענית דיום החופה להלן ע' 42.	חלק ל ע' 161
גדר אישות לפני מ"ת. קדושין לשון קדושה, מקדש עמו ישראל להלן ע' 97.	חלק ל ע' 241
משמעות הנישואין. תוכן ענין ב"נישואין" בין הקב"ה וכנס"י.	חלק לד ע' 138
קידושין ונישואין לפני ואחרי מתן תורה. שלום בין איש לאשתו ושייכותו למ"ת. להלן ע' 86.	חלק לט ע' 30

איש ואשה

בא אל התיבה אתה ואשתך. חיוב ההשפעה על המשפחה ובני הבית.	חלק א ע' 8 [7]
קפיצת הדרך בשידוך יצחק ורבקה. נישואין מיוסד על תומ"צ.	חלק א ע' 34 [30]
הקשר בין "אין אדם עובר עבירה כו" ו בין "כי תשטה אשתו" אשתו דוקא.	חלק ב ע' 311 [18]
כשבונים בית חדש יש צורך לעשות מעקה, ולברך עליו.	חלק ב ע' 385 [87]
הוראה מנסיון של חטא עץ הדעת, והוראה מיוחדת לנשים.	חלק ג ע' 749 [2]
מתי יכול אדם לגרש את אשתו ההסבר בעבודת האדם.	חלק ד ע' 1121 [101]
התרת נדרים בין איש לאשתו ובין אב לבתו בנעוריה, בפשטות ובפנימיות הענינים.	חלק יג ע' 105
ביתו זו אשתו. מעולם לא קריתי לאשתי אלא ביתי. תרגום להלן ע' 140.	חלק יז ע' 172 [184]
ד' סוגים בבנות ירושלים. עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים וכ"א מראה באצבעו.	חלק יט ע' 80 [86]
החילוק בין בבלי לירושלמי בסוגים של בנות ירושלים ובאמירתן.	חלק כד ע' 57 []
השיטות באופן מסירת דברי ה' לנשים; ב' אופנים בגדר "ראשי דברים".	חלק לא ע' 93

מוגה ובלתי מוגה

בכלל, יש לזכור שדבר מוגה מהרבי אינו בערך לענין בלתי מוגה, ואפילו כאשר ההנחה נכתבה בעזרת הקלטה. כשמשווים מוגה לבלתי מוגה, רואים את ההבדל. יש לכך מספר דוגמאות¹. באחד המכתבים² כותב הרבי: לשאלתו בענין הנחות המאמרים שאינן מוגהות - כו"כ טעויות בהן וכו'. וד"ל, ופשוט שמגידי שיעורים בדא"ח וכו"ב - עליהם ללמוד המאמרים שהוגהו דוקא.

וראה בחלק הראשון של החוברת בפרק 'לימוד מאמרים ושיחות' אודות ההנחות של היחידויות לחתנים וכלות שהינן בקיצור. ויש להשוות הנחה בלתי מוגה עם תמליל השיחה כפי שהיא מופיעה בדפי 'השיחה היומית'.

בעניין זה אפשר לראות את דברי הרבי עצמו שנאמרו בשיחה³ שתוך כדי דיבור [שלו] בהתוועדות "עלה במחשבה ענין נוסף... ומכיון שעלתה המחשבה אודות... נתעוררו בי ענינים נוספים..." ובהמשך אומר הרבי שם: "... מובן וגם פשוט, שאי אפשר להפסיק באמצע השיחה, כדי להתעכב בארוכה ובפרטיות על ענין צדדי שאינו שייך כל כך לתוכן הדברים שבשיחה". זאת אומרת שבשיחה בלתי מוגה יכולים להיות ענינים בלתי ברורים, ועד כדי כך שכפי שרואים שם בשיחה יכול היה להשתמע שכאילו הרבי אמר דברים בלתי נכונים (כאילו הרי"ף היה במצרים - ראה את ההסבר לכך שם בשיחה). אלא שגם שיחה זו היא בלתי מוגה. אבל מ"מ מזה מובן שבמאמר ובשיחה מוגה יש מעלה גדולה ביותר על הבלתי מוגה, לא רק מתוך החשש שהחוזרים לא זכרו בדיוק את הדברים, אלא גם התוכן יתכן שאינו בתכלית השלימות. וראה בחלק הראשון של החוברת בפרק 'ניגונים' בהערה שם⁴ אודות ציטוט הפסוק "...ישמע בערי יהודה וגו'".

ועוד יותר מכך, אפילו כאשר מדובר בכתב יד קודש, יתכן שהענין אינו בשלימותו, ויתכן שיש הוראות או ענינים נוספים, כדוגמא המובאת כאן בהערה⁵.

גם בהגהת המאמרים יתכן שיש רמות שונות. ניתן לראות זאת, ב'ספר המאמרים מלוקט' חלק א, הכולל מאמרים מוגהים של הרבי, ככתוב ב'פתח דבר', אבל בספר כלולים חמישה עשר מאמרים שכתוב עליהם שהם [רק] 'הנחה'. אודות חלקם כתוב (בעמוד לפני המאמר) שהרבי הגייה את המאמרים, או הואיל להוסיף הערות ומראי מקומות, ובכל אופן בכותרת המאמר נשאר כתוב שהוא 'הנחה'.

¹ המאמר ד"ה בחודש השלישי, מוגה בספר מאמרים מלוקט חלק ד ע' קנה, נאמר ב"יום ה' פ' יתרו תשל"ד", ובודאי היתה הקלטה ממנה כתבו את ההנחה בלתי מוגה בזמנו. ואילו המאמר המוגה בשנת תש"נ נראה אחר לגמרי. ויש דוגמאות רבות נוספות. וראה גם 'הערות וביאורים - אוהלי תורה' גליון מספר 829 פ' ויחי תשס"ב ע' 88.

² מיום ג' טבת תשס"ז, מודפס בימקדש מלך - אוצרות רבי' חלק ג ע' רעג. וראה גם 'אגרות קודש' חלק י עמודים כז, צ, קצו, קצג, רטז, שצז. חלק כד ע' שכו. חלק כז ע' קמא.

³ ליל כ"ט אלול תשד"מ (התוועדות תשד"מ חלק ד ע' 2685 ומקומות שמסומנים שם בהערות).

⁴ בספרי 'התוועדות' מודפס 16 פעמים הפסוק מירמיהו (ג' יא): "ועוד ישמע וגו'". רוב הפעמים לא נאמרו בשבת, ויש מהם הקלטה. בכל ההקלטות הרבי אינו אומר את המילים 'עוד ישמע'. למרות זאת מודפס כך. ולפלא שגם בהתוועדות עצמם בעומדס בפני הרבי, רוב הקהל לא ידע להזהר בזה. כפי שאפשר לשמוע בקטע [הנמצא בתקליטור המצורף לחוברת]. מסיום השיחה הראשונה של ו' תשרי תשמ"ה ('התוועדות' תשמ"ה חלק א' ע' 109. סעיף ט), שומעים שהרבי אומר ש"אנשי כנסת הגדולה המשיכו שזה יהיה מהרה ישמע...". [וכנראה הכוונה, שהם קבעו את נוסח בברכה, כי כנ"ל בפסוק לא כתוב מהרה, ובפסוק עצמו יש מספר מילים המפסיקות בין 'מהרה' לבין 'יקול חתן וקול כלה'] ולפלא שבהנחה בספר ההתוועדות (שנת תשמ"ה כרך א' עמוד 109) השמיטו הכותבים את המילים של הרבי "אנשי כנסת הגדולה המשיכו את זה...". ובמקום כך כתבו את המילים מהפסוק בירמיהו (בספר 'שיחות קודש' (מהדורה ישנה) פ' נשא תשכ"ו ע' 451 כתוב שהרבי "ציוה לנגן ניגון השיך לחתנים, וניגנו "עוד ישמע". הרי זאת רק 'הנחה' בלתי מוגה'. משם ציטטו לספר 'היכל הנגינה' (היכל מנחם ירושלים) ע' שלו ובודאי לא שמו לב לדיוקו של הרבי שכנ"ל שר ואומר דוקא "מהרה ישמע...". ולא "עוד ישמע").

⁵ יש רשימה מדברי הרבי הקודם מה שאמר בג' תמוז תרפ"ט שנדפסה בספר המאמרים קונטרסים (חלק א ע' קעו) עוד שכשהייה באירופה. אחר כך בשנת תשט"ו נדפסה שוב ב'לקוטי דיבורים' (חלק ד ע' 1384) עם תרגום לשון הקודש בשולי הגליון. במקומות אלו נמצאות ברשימה גם המילים "ואדרבה לקיבולי בשמחה". וכתוב עליה שהיא "רשימה מאחד השומעים" [ואם כן לכאורה אין נוסח זה מוסמך ומדויק]. מצד שני, אותה רשימה נדפסה בספר המאמרים תרפ"ז (ע' קצו), שהודפס בשנת תשמ"א, שם נעתקה הרשימה מגוף כתב יד קודש [כמודפס שם בע' IV] וכאן אין את המילים "ואדרבה לקיבולי בשמחה". בשולי הגליון מודגש שבמקומות הנ"ל כתוב שזה 'עפ"י רשימת השומעים' משא"כ בהוצאה זו היא מגכת"ק. יוצא, לכאורה, שנוסח זה בספר תרפ"ז הוא הנכון והמדויק יותר. אבל בשיחת י"ג תמוז תשט"ו ('שיחות קודש' חלק ו ע' 203. 'תורת מנחם' חלק יד ע' 183) אמר הרבי שישנה רשימה שנרשם עליה שהיא 'מאחד השומעים' אבל אח"כ הרבי הקודם הגייה ותיקן את הלשון, ולכן נוסח זה שהודפס ב'לקוטי דיבורים' הוא עתה המדויק ביותר. ועוד יותר מכך, ב'לקוטי שיחות' (השיחה הוגהה בשנת תשמ"א ונדפסה בחלק כג ע' 158) בשולי הגליון כתוב על כך "אבל גם הנדפס בספר המאמרים קונטרסים כו' (שם) הוא מכ"כ מו"ח אדמו"ר (שהגיהו עוד הפעם כשמסרו לדפוס) ולהדויע - שמה שנרשם שם 'רשימה מאחד השומעים' - כי רצה שיהיה בעילום שמו".

מכל זה מובן, שאין וודאות שהכתוב תחת הכותרת 'רשימת השומעים', הוא פחות מדויק מ'כתב יד קודש' שנדפס מאוחר יותר. הוכחה לכך היא מקרה זה עליו אומר הרבי (בלקוטי שיחות שם) שדוקא הנוסח שנדפס ראשון הוא המוסמך ביותר, ועל זה מדובר בהערות בשיחה שם.

כותבי ההנחות ומכיני המאמרים והשיחות להגהה קבלו במשך השנים הרבה מאוד הוראות, הדרכות, נזיפות ושבחים, אך כל זה לא מפורסם ברבים. כדאי להזכיר קטע מיומנו⁶ של ר' בערל יוניק ז"ל, בו הוא מספר כי הרבי שאלו אם אמר מאמר ב'יתנאים', ואיזה מאמר. ר' בערל השיב: 'א-ד-נ-י שפתי'. הרבי שאל: "זה משנת תשי"ב? הרי אין מזה הנחה?". ר' בערל אמר שיש הנחה. אמר הרבי: "מהיכן הראייה שהיא [הנחה] נכונה?! נו, סומכים על הקב"ה אז טוב".

בקבצי⁷ 'הערות וביאורים' – אהלי תורה ו'הערות התמימים ואני"ש 770' (המצויינים כאן בהערה) יש דיון, דעות ועדויות שונות אודות מידת הדיוק במכתבי הרבי מעזבונו של הרה"ח ניסן מינדל ז"ל, וגם אודות דיוקם של חלק מהמכתבים המודפסים ב'אגרות קודש' (אלו שהם רק העתק המזכירות).

שתי תקופות בחיי היהודי

משיחת י"ט כסלו תשי"כ. (תורת מנחם' חלק כז ע' 207) בלתי מוגה

שכללות הנהגתו של יהודי נחלקת לשתי תקופות:

לכל לראש ישנה התקופה ש'נפשי חשקה בתורה'⁸ שאז נמצא בעולם שכולו אור, עולם התורה, עלי' נאמר⁹ "הלא כה דברי כאש", "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"¹⁰;

ואח"כ באה התקופה שצריך לעסוק בתיקון הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם, לצאת לעולם כו', שכן, הנהגת רוב העם היא באופן ד'הנהג בהם מנהג דרך ארץ', כמ"ש¹¹ "ואספת דגנך גו'", וישנם רק יחידי סגולה שהנהגתם כשיטת רשב"י ש'בזמן שישאל עושיין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים, שנאמר¹² ועמדו זרים ורעו צאנכם", ואילו כאשר "הרבה עשו כרשב"י אזי "לא עלתה בידן"¹³.

והמעבר מתקופה לתקופה הוא ענין החתונה, שאז מסתיימת התקופה ד'נפשי חשקה בתורה",

– שלכן, בן עזאי שהי' במעמד ומצב ד'נפשי חשקה בתורה" כל ימי חייו, לא נשא אשה, או שנשא וגירש¹⁴. אבל לא זהו הסדר כפי ש'לשבת יצרה"¹⁵, "נכנס בשלום ויצא בשלום"¹⁶ –

ומתחילה העבודה של התעסקות עם העולם, שהרי "ריחיים בצווארו"¹⁷, שמוטלת עליו מצוה מן התורה לפרנס את בני ביתו, ובשביל זה צריך לעסוק בעניני העולם, כמ"ש¹⁸ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה".

וכפי שמבאר רבינו הזקן בהלכות ת"ת¹⁹ ש'תחלת זמנה (של מצות פרו ורבו) הוא מבין שמונה עשרה (כמאמר²⁰ "בן שמונה עשרה לחופה", דהיינו בתחלת שנת ה"ח²¹), כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג'²² שנים בלי טרדה גדולה כ"כ בטרם יוליד בנים הרבה", עד שיהי' "בן עשרים (שאו הוא הזמן) לרדוף" אחר מזונותיו²³.

⁶ מובא בספרו של ר' אליעזר יהושע שי' זאקליקובסקי ע' 170.

⁷ 'הערות התמימים ואני"ש 770' מס' 319 פ' תבוא תשס"ד. 'הערות וביאורים' – אוהלי תורה' חורף תשס"ב גליונות 824-834 וש"פ תרומה תשס"ד 876 ועוד. ובמיוחד בגליון מספר 829 פ' ויחי תשס"ב ע' 86 ואילך (וראה גם שם ע' 84). וגליון 831 פ' תשס"ב ע' 120.

⁸ לשון חז"ל – יבמות סג, סע"ב.

⁹ ירמ"י כג, כט. וראה ברכות כב, א.

¹⁰ ברכות כב, א.

¹¹ עקב יא, יד.

¹² ישעי' סא, ה.

¹³ ברכות לה, ב.

¹⁴ ראה סוטה ד, ב. תוד"ה שיתקיים – יבמות שם.

¹⁵ ישעי' מה, יח.

¹⁶ ראה חגיגה יד, סע"ב. טו, סע"ב. ירושלמי שם פ"ב ה"א

¹⁷ קידושין כט, ב. וראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"א ואילך. וש"נ.

¹⁸ פ' ראה טו, יח.

¹⁹ שם סוף הלכה א

²⁰ אבות סוף פרק ה

²¹ ראה רמב"ם הלי' אישות פט"ו ה"ב

²² ראה גם 'תורת מנחם' חלק ז ע' 29. וש"נ

²³ אבות ס ובפני הרע"ב

קבלת 'סמיכה' לרבנות לפני החתונה

קטע משיחת יום ג' פ' וארא, כ"ד טבת ה'תשי"ב

(שיחות קודש' חלק ג ע' 158-159. 'תורת מנחם' חלק ד ע' 259).

כא. כאן המקום לעורר גם אודות התלמידים שצריכים ללמוד ע"מ לקבל "סמיכה" להוראה (כנזכר לעיל¹):

הבחורים שדיברו עמם אודות לימוד להוראה [חלקם הנני רואה כאן, הנשארים אינני רואה, ובודאי ימסרו את הדברים גם אליהם] - הרי לא לדרשא קאתינא, אלא הכוונה היא בנוגע לפועל ממש;

וגם הבחורים שלא דיברו עמם על כך, אבל הם ראויים ומוכשרים לזה - יקבלו את הדבר על עצמם, ובפועל ממש, מתחיל מלילה זה או מחר בבוקר, ייגשו אל העבודה ("צוטרעטן צו דער ארבעט") - בהתאם לסדרי הישיבה ושאר הלימודים שמחוייבים בהם (הן לימודים בחסידות והן לימודים בנגלה) - וישלימו הלימוד להוראה עד לחג הפסח, ועכ"פ לא יאחר מחג השבועות.

ועד"ז בנוגע להבעה"ב הראויים לכך - ה"ז דבר נכון ביותר שגם הם יהיו בקיאים בהוראה, ותבוא עליהם ברכה.

כב. שמעתי פעם מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שמנהג בית הרב הי' לקבל סמיכה להוראה קודם החתונה², וכך נהג גם הוא בעצמו:

נישואי כ"ק מו"ח אדמו"ר התקיימו בהיותו בן שבע עשרה שנה, ולפני זה, למד במיוחד עבור הוראה. - לפני תקופה זו, למד בתור לימוד התורה סתם (ולא בשביל הוראה וכיו"ב), אבל קודם החתונה רצה כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שיקבל סמיכה, ואכן קיבל אז סמיכה אצל כמה רבנים.

- (כ"ק אדמו"ר שליט"א חיך ואמר:) כנראה, שהרבנים ייגעו אותך קשות ("זיי האבן אים גוט געמאטערט"), וכשנוכחו לדעת שאכן ראוי הוא לכך, "ער האט דאס כשר פארדינט", לא באופן של "נהמא דכיסופא"³, אלא ע"י יגיעה ("יגעט"⁴), נתנו לו הסמיכה...

ואף שהמדובר הוא בנוגע להנהגה של בית הרב, מ"מ, כיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר וגילה את הדבר,

- כבר אמרתי פעם, שכאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' מספר לי סיפור, כבר ידע מלכתחילה שאפרסם אותו, "פריער מיט א טאג שפעטער מיט א טאג", אם בעל פה, או בכתב, או בדפוס, אבל זאת ידע, שהדבר לא יישאר בגדר סוד;

אלא שבזה גופא היו חילוקים: היו ענינים כאלה - שציוה עלי להעלימם לעצמי ("באהאלטן פאר זיך"), ואזי הייתי צריך לבקש ולפעול ("אויסבעטן") רשיון על פירסום הדבר; אבל היו גם ענינים שמלכתחילה לא הטיל עליהם "הגבלות" -

מובן, שמנהג זה הוא הוראה לרבים - שצריכים לקבל סמיכה להוראה קודם החתונה.

וטעם הדבר - כיון שלעתים תכופות מתעוררות בבית שאלות שונות בהלכה, ואי אפשר ללכת לעתים קרובות כל כך לשאול את הרב ("מ'קען דאך ניט לויפן יעדן פאר מינוט צו א רב"), ולכך צריך להיות רב בתוך הבית.

¹ קודם התחלת שיחה זו הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות התלמידים שצריכים לקבל "סמיכה", באמרו, שבודאי יתעסקו התלמידים בכך בשקידה ביותר, ופנה אל ראש הישיבה (הרה"ג וכי' הרי"י פיקרסקי), ואמר: מסתמא תייגעו אותם ("וועט איר זיי מאטערן"), אבל סוכ"ס תוציאו את הסמיכה; כוונתי רק שלא יהי זה בנקל, באופן ש"לא יגעט"... (המו"ל).

² ראה גם ספר המנהגים ע' 75. נתבאר בלקוטי שיחות ח"א ע' 53 (במתורגם ע' 46) ואילך.

³ ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. הובא בלקו"ת צו ז, רע"ד.

⁴ מגילה ו, רע"ב.

כג. ובהתאם לכך יש לעורר - שכדאי ונכון ביותר שכאו"א הרוצה לבנות "בנין עדי עד"⁵ (ועד"ז אברכים ובעה"ב שלאחרי החתונה) - יוציא תחילה סמיכה להוראה. ובודאי יש ביכלתו של כאו"א לקבל סמיכה - לכל הפחות כפי הסדר הנהוג בזמננו זה: ~ 28 ~

בזמנים שעברו ידעו שכדי לקבל סמיכה לרבנות - הרי לכל לראש "דארף מען גוט קענען לערנען", ולאחרי זה יש לדעת כדבעי טור ושולחן ערוך, כל חלקיהם, או לכל הפחות שני חלקים - יורה דעה ואבן העזר; ואילו בזמננו זה נעשה הסדר, שמתחילים בלימוד קיצור שו"ע, ולאח"ז מוסיפים ולומדים פי' הבאר-היטב, ולאח"ז מוסיפים ולומדים שו"ע עם פירושי הט"ז והש"ך, ולאחרי זה אם זמנו פנוי - מוסיפים ולומדים טור וב"י, וגם זה - רק קטעים קטעים.

ובכן, כוונתי לקבל סמיכה לכל הפחות באופן כזה - כדי לדעת את המעשה אשר יעשון, אשר לשם כך צריכה להיות ידיעה בשו"ע אורח חיים ויורה דעה, וגם איזו ידיעה בענינים דאבן העזר, אבל, לכל לראש ולכל הפחות - או"ח ויר"ד, שמוכרח הוא באם רוצים לדעת את המעשה אשר יעשון, ולא להכשל ח"ו בכו"כ הלכות, כמו הלכות שבת (כמ"ש רבינו הזקן באגרת הקודש⁶) וכיו"ב.

ויש להדגיש, שלא נוגע כ"כ קבלת התעודה ("די פאפירל") בצירוף חתימה המעידה על קבלת הסמיכה, כי אם, היכולת לקבל תעודה כזו, ומאחר שראוי לכך, התעודה עצמה כבר אינה מעכבת, ובלשון חז"ל⁷ "הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו".

אלא שבנוגע להבחורים דורשים בפירוש שיקבלו גם את התעודה, שכן, עי"ז יוכלו לדעת שמילאו את תפקידם (ללמוד כל הלכות המתאימות) בפועל. ומה טוב שישלחום להבחן אצל מישהו ש"מחמיר" בנתינת הסמיכה, שאז יתברר שמילאו את תפקידם (בלימוד ההלכות) כדבעי⁸.

כד. ויש לקשר גם ענין זה עם יום ההילולא כ"ד טבת:

מעניניו העיקריים של בעל ההילולא ובעל השמחה הי' חיבור השולחן-ערוך, כידוע⁹ שבבוא רבינו הזקן למעזריטש נמסר לו התפקיד של חיבור השו"ע לרבים - לא רק בשביל חסידים אלא גם עבור כלל ישראל (ביחד עם יסוד ופירסום של תורת חסידות חב"ד לכלל ישראל¹⁰).

ומזה מובן, שכאשר מקבלים החלטות טובות בכל האמור ביום ההילולא - ישנו סיוע מיוחד לקיים את ההחלטה בפועל, ושתהי' הצלחה בזמן, הצלחה ברוחניות, והצלחה בגשמיות.

⁵ ברכה ג' דברכות נישואין.

⁶ בקו"א (קסג, א).

⁷ יבמות קד, ב. וש"נ.

⁸ ראה גם שיחת י"ג תמוז שנה זו [תשי"ב].

⁹ ראה "הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל" לשו"ע אדה"ז.

¹⁰ ראה סה"ש תשי"ד ע' 93. אגרות- קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

קטע משיחת יום י"ג תמוז ה'תשי"ב

(שיחות קודש' חלק ג ע' 340. 'תורת מנחם' חלק ו ע' 68).

כ. בהמשך להמדובר לעיל (סי"ב) אודות החידוש דמתן-תורה, שנעשה קשר וחיבור בין התורה והעולם, שהתורה היא בעה"ב על מציאות העולם – יש לעורר ע"ד קבלת סמיכה להוראה¹¹.

ובהקדמה – שבעלות התורה על מציאות העולם נעשית ע"י פסק הלכה, שבכחה לפעול שינוי במציאות העולם.

וזוהי גם השייכות דהלכות התורה לשם הוי' ¹² – כפי שמצינו בדוד ¹³ "והוי' עמו שהלכה כמותו": מהחילוקים בין שם הוי' ושם אלקים – ש"אלקים" הוא בגימטריא "הטבע" ¹⁴, ואילו "הוי'" הוא מלשון "הי" הוה ויהי' כאחד" ¹⁵, שלמעלה מהטבע.

וזוהי השייכות דהלכה לשם הוי', כי הכח לשנות מציאות העולם שתהיי' בהתאם לפסק ההלכה, מבלי להתחשב עם מציאות העולם ע"פ טבע, נמשך רק משם הוי' שלמעלה מהטבע.

וזוהו גם דיוק לשון חז"ל ¹⁶ "דיין שדן דין אמת לאמיתו" – כמדובר לעיל (בהמאמר) שדוקא שם הוי' (שם העצם ¹⁷) הוא "אמת לאמיתו" (משא"כ שם אלקים שהוא "אמת", אבל לא "אמת לאמיתו"), וכיון שהלכה קשורה עם שם הוי', לכן דייקו חז"ל בלשונם ואמרו "דיין שדן דין אמת לאמיתו".

ומזה מובן מעלתו של המוסמך להוראה – שיש לו כח מיוחד של בעלות על מציאות העולם (כח שניתן מהקב"ה למשה רבינו, וממנו נמסר דור אחר דור עד לדורנו זה).

ואף שעיקר ענין הסמיכה – לפסוק בדיני נפשות ודיני קנסות – אינו שייך בזמן הזה ¹⁸, מ"מ, גם עתה יש לו להמוסמך כח מיוחד כו' ¹⁹.

כא. אמנם, כדי שהמוסמך להוראה יוכל להיות בעה"ב על מציאות העולם ע"י פסקי הלכות – לא מספיקה ידיעת ההלכות בלבד, אלא צריך להיות אצלו יראת שמים:

איתא בגמרא ²⁰ עה"פ ²¹ "והי' אמונת עתיך גו' יראת הוי' היא אוצרו" – שגם לאחרי הלימוד בכל סדרי הש"ס (המרומזים בפסוק "אמונת עתיך וגו'") צריך להיות "יראת ה' היא אוצרו" (הוא עיקר החשוב בעיניו) – "יראת הוי'" דייקא, כאמור, שהענין דפסקי הלכות קשור עם שם הוי' דוקא. ועד כדי כך נוגע ומוכרח ענין זה – ש"אי יראת ה' היא אוצרו אין, אי לא לא, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעליי', הלך והעלה לו, א"ל עירבת לי בהן קב חומטין (ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מלהתליע), א"ל לאו, א"ל מוטב אם לא העליתה".

וזוהו הטעם ש"דואג ואחיתופל (שהיו גדולים בידיעת התורה ²², ואעפ"כ) . . לא הוה סלקא להו שמעתא אליבא דהלכתא" ("שלא זכו לקבוע הלכה כמותן") ²³ – משום "שלא הי' להם יראה כלל" ²⁴.

¹¹ ראה גם שיחת שיחת כ"ד טבת תשי"ב סכ"א ואילך (תורת מנחם' ח"ד ע' 259 ואילך).

¹² ראה לקו"ש חט"ו ע' 233-234. וש"נ.

¹³ שמואל-א טז, יח. סנהדרין צג, ב.

¹⁴ פרדס שיי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו (ד"ה והמרגיל – קכא, ב). שלי"ה פט, א. קפט, א. ועוד. תניא שעהיוה"א רפ"ו. ובכ"מ.

¹⁵ זחי"ג רנז, סעי"ב. פרדס שיי"א פ"ט. תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

¹⁶ שבת יו"ד, א. וש"נ.

¹⁷ כס"מ הלי ע"ז פ"ב ה"ז. פרדס שיי"ט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב פכ"ח.

¹⁸ ראה אנציק' תלמודית ערך הוראה ס"ב (ע' תצב). וש"נ.

¹⁹ כמה תיבות חסרות (המו"ל

²⁰ שבת לא, סעי"א (ובפרש"י).

²¹ ישע"י לג, ו.

²² ראה ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב.

והענין דיראת ה' נפעל (בעיקר) ע"י לימוד פנימיות התורה דוקא, שהיא כמשל ה"קב הומטיין" שמשמר את התבואה²⁵, ודוגמתו בלימוד התורה, שע"י פנימיות התורה נעשה "יראת הוי' היא אוצרו", ועי"ז זוכה שלימודו יהי' באופן ד"הוי' עמו שהלכה כמותו".

כב. זאת ועוד:

כיון שהתכלית של הסמיכה להוראה ופסקי הלכות היא בעלות על העולם, צריך המוסמך להיות שיך ומעורה בעניני העולם, כלומר, לא להיות מובדל מהעולם, אלא להיות בתוך העולם ("זיין אין וועלט"), ולהעלות את הטבע עצמו לדרגה שלמעלה מהטבע.

וע"ד שמצינו בגמרא²⁶ "אמר רב, שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר".

ונקודת הענין – שפעולת הלכות התורה היא שמציאות העולם תהי' ע"פ תורה, ובלשון הידוע²⁷ "לעשות לו ית' דירה בתחתונים".

כג. ועל של פועל באתי – בקשר להבחורים שעומדים לקבל סמיכה להוראה:

נוסף לכך שלכל לראש תובעים מהם לידע היטב את הדינים (ולא להסתפק עם קבלת "תעודת הסמיכה" בלבד...) – עליהם לידע שסמיכה להוראה ענינה שהמוסמך נעשה בעה"ב על מציאות העולם, ובמילא תובעים מהם ב' ענינים הנ"ל.

וכדי ליישם את הדברים בפועל ממש – צריך להיות אצלם:

א) לימוד פנימיות התורה, תורת החסידות – שע"י נעשה הענין ד"יראת הוי' היא אוצרו", ועד שמגיע ליד ידעיה והכרה שכל מציאות העולם אינה אלא חיות האלקי שמהווה ומחי' אותה²⁸, כך, שבכחו וביכלתו לצאת מהגבלות העולם (טבע) ולהגיע לשם הוי' שלמעלה מהטבע.

ב) כיון שמטרת הסמיכה להוראה היא שיוכלו לפסוק הלכות בחיי היום-יום, הקשורים בנושאים שונים בעניני העולם – אין להסתפק בלימוד המוכרח לבחינה עבור קבלת תעודת הסמיכה, כמה סימנים בשו"ע יורה-דעה עם ש"ך וט"ז, פרי מגדים ועוד אחרונים, אלא בהכרח שתהי' להם גם ידיעה כללית בכללות התורה, בדרך מקיף עכ"פ, כך, שכאשר מתעוררות שאלות בנושאים שונים, לא יהי' המוסמך "זר" אליהם.

– פעם²⁹ הגיע אברך אל הרגצ'ובי כדי לקבל סמיכה, ובמקום לבחון אותו ביורה-דעה, כרגיל, הפתיעו הרגצ'ובי – (כ"ק אדמו"ר שליט"א חי"ך ואמר:) הרגצ'ובי בכלל לא הי' כמו רובא דעלמא... – באמרו, שילמוד תחלה הלכות קריאת התורה... ולאח"ז יתן לו סמיכה! במענה לתמיהתו של האברך על כך שאינו מוצא לנכון לבחון ביורה-דעה, אלא מורה לו ללמוד הלכות קרה"ת – אמר לו הרגצ'ובי: בכלל רואה אני שהנך ירא-שמים, ובמילא, כשתבוא לידך שאלה ביורה-דעה ולא תדע להשיב, בודאי תאמר להשואל להמתין עד שתעיין בפסק ההלכה, או שתשאל אצל משהו אחר (ואם יהי' צורך בדבר תכתוב לרבנים גדולים). אבל כשתתעורר שאלה באמצע קריאת התורה, למשל, בנוכחות הגבאי וכל הקהל – עלול הנך להשיב ללא ידיעת ההלכה לאמיתתה, כיון שזהו בזיון להס"ת שישאר מונח על שולחן-הקריאה עד שתגמור לעיין בדבר (ובודאי אי אפשר להשאיר את הס"ת עד שתכתוב לרבנים ותקבל את תשובתם...), ומה גם שזהו בזיון להרב... העצה היא איפוא – סיים הרגצ'ובי את דבריו – שתלמד תחלה הלכות קריאת התורה.

²³ (סנהדרין קו, ב (ובפרש"י).

²⁴ תוד"ה כל – חגיגה טו, סעי"ב.

²⁵ ראה לקו"ת ויקרא ו, א.

²⁶ (סנהדרין ה, ריש ע"ב.

²⁷ ראה נתחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו. ובכ"מ.

²⁸ ראה בארוכה שיחת כ"ד טבת תשי"ב סי"ח ואילך (תורת מנחם' ח"ד ע' 255 ואילך)

²⁹ ראה גם 'התועודיות' תשמ"ח ח"ב ע' 171 הערה 73.

כד. ענין זה נוגע גם, כמובן, לאלה שכבר קיבלו סמיכה להוראה:

אף ש"למזלם" ("צו זייער גליק") הצליחו לקבל תעודת הסמיכה לפני י"ב תמוז, שאז לא היו מוכרחים לקיים הוראות הנ"ל – הרי האמת היא שזהו לרוע מזלם ("צו זייער אומגליק")... שכן, כאשר חסרים הענינים הדרושים הנ"ל, מתעוררת שאלה על הסמיכה כולה!

ולכן, כל אלה שהוציאו סמיכה לא מכבר, וגם אלה שכבר הוציאו סמיכה לפני כו"כ שנים (גם אם הם כבר בעלי שיבה...), וכן כל אלה שעומדים להוציא סמיכה – ישתדלו לרכוש ידיעה כללית ומקפת עכ"פ בכל התורה כולה.

ולכל הפחות – ללמוד בעיון מחמש עד עשר סוגיות בש"ס (ומה טוב – סוגיות במקומות שונים בש"ס ("פאנאנדערגעווארפענע סוגיות"), כך, שתהי' ידיעה רחבה ומקיפה יותר), וכן ללמוד למיגרס (גמרא עם פירוש רש"י, ולפעמים גם עם תוספות) משלש עד חמש מסכתות בש"ס. – (כ"ק אדמו"ר שליט"א חי"ק ואמר:) כמובן שאין הכוונה למסכתות קטנות, כמו מסכת גרים וכיו"ב.

ויש להוסיף ולהדגיש, שענין זה נוגע גם אל המסמיכים, שכן, כאשר הסמיכה אינה כדבעי, הרי האחריות שבדבר מוטלת על המסמיכים, ו"תלמיד שגלה מגלין רבו עמו"³⁰, ולכן יש להשתדל שתהי' הסמיכה כדבעי, כך שיוכל המסמיך לומר "ראו"³¹ גידולים שגידלתי"¹⁹.

קטע משיחת יום ד' פ' תולדות, בדר"ח כסלו ה'תשי"ג

(שיחות קודש' חלק ד' ע' 84. 'תורת מנחם' חלק ז' ע' 185).

שיחה זו נדפסה בלקו"ש ח"א ע' 52 ואילך (בשינוי הסדר).

במהדורא זו ניתוספו בהערות (מלבד ציוני מ"מ) כמה פרטים – מרשימה בלתי מוגה.

ו. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר³², שלפני חתונתו צוה לו אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ללמוד ל"הוראה" ולקבל "סמיכה". מסגנון הסיפור משמע, שגם לפני חתונתו של אדמו"ר נ"ע צוה לו אביו – אדמו"ר מהר"ש – לקבל סמיכה. – יש מכתב מאדמו"ר מהר"ש לאדמו"ר נ"ע מזמן ההוא, שבו כותב אליו: "בני הרב"³³.

מסיפור זה מובן, שענין ההוראה קשור ושייך לענין החתונה, ולא עוד, אלא שהוראה מהוה הקדמה לחתונה.

ז. ענינה של "הוראה" הוא – לפסוק הלכה בתורה, "דין אמת לאמיתו"³⁴. כל הסברות והדיעות בתורה הן אמת, וכלשון רז"ל³⁵ "אלו ואלו דברי אלקים חיים", אבל, מעלתן של הלכות התורה היא, שאינן בבחינת "אמת" סתם, אלא, בבחינת "אמת לאמיתו"; מעלתן של הלכות התורה היא שאינן רק "דברי אלקים חיים", אלא – כמאמר רז"ל³⁶ – "והוי' עמו"³⁷ שהלכה כמותו, כלומר, ששרש ההלכות הוא משם הוי'³⁸.

³⁰ מכות יו"ד, א.

³¹ ע"פ לשון חז"ל – כתובות מה, רע"א.

³² שיחת כ"ד טבת תשי"ב הני"ל.

³³ ראה במה שנשמך שם בספר 'תורת מנחם'

³⁴ שבת יו"ד, א. ושי"נ.

³⁵ עירובין יג, ב. ושי"נ.

³⁶ סנהדרין צג, ב.

³⁷ שמואל-א טז, יח.

כאשר האדם הוא שנון ("אן אויסגעשאַרפטער") ומפולפל – יש בכחו להגיד אמנם סברות טובות, "דברי אלקים חיים", אבל, יתכן שענין זה אינו אלא לפי שעה בלבד, כיון שלאח"ז יכולה להתעורר סברא שני' – טובה יותר – שתפריך את הסברא הראשונה. משא"כ פסק הלכה הו"ע נצחי שעומד וקיים לעד.

כלומר – הדיין צריך להיות "מוכן" לסברא שאינה תואמת את ההלכה, ואעפ"כ, לפסוק בהתאם להלכה, אשר, זהו העילוי והחידוש של הלכות התורה – שאין יכולים להפריכן, להיותן ענין נצחי, "אמת לאמתו".

וזהו תוכן דברי המשנה³⁹: "למה מזכירין דברי היחיד בין המרובים (אף שאין הלכה כמותו) . . . שאם יאמר האדם כך אני מקובל יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת". ואחד מהפירושים בזה⁴⁰ – שבאם לא היו מזכירין דברי היחיד, יתכן שיבוא משהו ויאמר סברא להפריך ולדחות את ההלכה, ולכן מזכירין דברי היחיד, כדי להדגיש, שכבר הועלתה סברא כזאת (ע"י היחיד), ואעפ"כ, נפסקה ההלכה באופן אחר.

ועפ"ז יש לבאר שייכותה של הוראה לחתונה – כי, ענינה של חתונה הוא (כמו הלכה) בנין נצחי, "בנין עדי עד" (כנ"ל ס"ג).

ח. ביאור הדבר בפרטיות יותר:

ידוע⁴¹ שעניני וצרכי האדם נחלקים, בכללות, לג' סוגים: מזון, לבוש ובית. והנה, מעלתו של בית היא – שהוא דבר תמידי, כמבואר בכ"מ החילוק בין לבוש לבית, שהלבוש הוא דבר עראי, עכשיו הוא לבוש טוב, אבל זהו לפי שעה בלבד, משא"כ בית הוא דבר תמידי, כמודגש בלשון הנ"ל: "בנין עדי עד".

וע"פ הידוע שכל עניני העולם ישנם בתורה, ולא עוד, אלא שנמשכים הם מהתורה, כמאמר הנ"ל (ס"ה) "אסתכל באורייתא וברא עלמא", מובן, שגם בתורה ישנם הענינים דלבוש ובית.

והענין בזה: "סברות" הן בדוגמת "לבושים", כי, לפי שעה ה"ז דבר טוב, ופועל את הפעולה הדרושה, שהרי בשעת מעשה (כשאומר ולומד סברות אלו) ה"ה מקיים מצות תלמוד תורה, ואדרבה, דוקא כן הוא סדר הלימוד⁴², אבל, יתכן שלאח"ז יפריכו ויבטלו את הסברות. משא"כ פסקי הלכות הם בדוגמת "בית" – דבר תמידי (כנ"ל ס"ז). ועפ"ז יש להוסיף ביאור בשייכותו של ענין הנישואין – בנין בית בישראל – לסמיכות הוראה, כיון שתוכנם של ב' ענינים אלו הו"ע ד"בית".

ט. ונוסף על שייכותה הכללית של חתונה להוראה – קיימת שייכות ביניהם גם בענינים פרטיים:

ענין ההוראה קשור עם הגיל דארבעים שנה⁴³, מיוסד על מאמר רז"ל⁴⁴ "לא קאי איניש אדעתו דרבי עד ארבעין שנין".

ודוגמתו מצינו בנוגע לחתונת יצחק ורבקה – החתונה הראשונה שנכתב אודותה בתורה (כנ"ל ס"א) – כמ"ש⁴⁵ "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה".

ועפ"ז יש לבאר מ"ש במדרש⁴⁶ (והובא ברש"י⁴⁷) שלפני חתונתו של יצחק (בהיותו בן ארבעים שנה) כתב לו אברהם שטר דייתיקי על כל נכסיו – דיש לומר, שזהו"ע ד"קאי . . . אדעתו דרבי" (בארבעין שנין), שיצחק קיבל את כל עניני אברהם רבו, ועי"ז ש"קאי . . . אדעתו דרבי" היתה החתונה.

³⁸ נתבאר בארוכה בד"ה וידבר אלקים תרכ"ז. המשך תרס"ו ע' תלא ואילך. ועוד.

³⁹ עדיות פ"א מ"ו.

⁴⁰ ראה פירוש רמב"ם, ראב"ד, תוספות שאנץ, ועוד – עדיות שם.

⁴¹ לקו"ת ברכה צח, ד. ובכ"מ.

⁴² ראה גם ב"מ פד, סע"א.

⁴³ ראה רמ"א יו"ד סרמ"ב סל"א.

⁴⁴ עי"ז ה, רע"ב (נתבאר בלקו"ש חלי"ד ע' 160 ואילך).

⁴⁵ פ' תולדות כה, כ.

⁴⁶ ב"ר פני"ט, יא.

⁴⁷ חיי שרה כד, יו"ד. שם, לו.

י. ע"פ האמור לעיל יש לבאר מ"ש בכמה מקומות⁴⁸ שבמשך הזמן מעת עקידת יצחק (בהיותו בן ל"ז שנה) עד לחתונתו (בהיותו בן ארבעים שנה) – הי' יצחק שרוי בגן-עדן, כדי להשמר מ"עיף-הרע", וכדרשת רז"ל בילקוט⁴⁹: "ויצא יצחק לשוח בשדה"⁴⁵⁰ מהיכן יצא מגן עדן", ובהמשך הכתוב⁵¹ – "וירא והנה גמלים באים, ותשא רבקה וגו'".

ומעין ודוגמת זה הוא גם אצל כאו"א לפני החתונה – כהוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר שבמשך כמה ימים לפני החתונה (כ"ק מו"ח אדמו"ר לא פירש כמה ימים) לא ישהה החתן לבדו, משום שמירה. – [בפרקי דרבי אליעזר⁵² איתא: "החתן אינו יוצא לשוק לבדו", אבל, שם נראה, שטעם הדבר הוא משום כבוד⁵³, שענין זה שייך לאחרי החתונה; ואילו מהרבי שמעתי שהחתן לא ישהה לבד גם כמה ימים לפני החתונה משום שמירה].

ויש להוסיף, שהקשר והשייכות דענין החתונה לג"ע מצינו גם בברכות נשואין⁵⁴ – "שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצריך בגן עדן מקדם".

יא. ויש לבאר זה בהקדם הידוע⁵⁵ שג"ע אינו סובל מציאות של רע, וכמבואר הטעם לגירוש אדם הראשון מג"ע לאחר החטא – כיון שג"ע אינו סובל מציאות של רע.

ובפרטיות יותר:

בעולמות שלמטה מג"ע ישנם כמה חילוקי מדריגות, ובכללות, נחלקים הם לג' בחינות: עשי', יצירה ובריאה.

עולם העשי' רובו רע, ומצד זה יכולה להיות בו התגברות הרע על הטוב. עולם היצירה הוא מחצה על מחצה, ועולם הבריאה רובו טוב⁵⁶.

וזהו גם טעם החילוק בין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי: בחוץ לארץ ההנהגה היא ע"י עולם העשי'⁵⁷, ולכן, רוב הלימוד בתלמוד בבלי הוא בדרך קושיא ותירוקן, שע"י היגיעה לתרץ הקושיות והסתירות פועלים את הברור⁵⁸.

– כמסופר אודות האריז"ל ש"כשהי' . . קורא הלכה . . הי' מקשה בכח עד שנלאה מאוד, ומזיע זיעה גדולה . . כי עסק ההלכה כדי לשבר הקליפה שהם סוד הקושיא . . זה צריך טורח מאוד . . לכן ראוי להמית עצמו ולשבר כחו ולהתישו . . מרוב גודל חריפותו הי' מעיין ו' דרכים בהלכה כו"⁵⁹ –

בארץ ישראל ההנהגה היא ע"י עולם היצירה⁵⁷, ולכן, הלימוד בתלמוד ירושלמי הוא בכלל באופן ישר⁵⁸.

אלא שאעפ"כ, ישנם גם בירושלמי קושיות, אלא, שהתירוצים עליהם באים מיד, כלומר, שאין התגברות להקושיות – דוגמת עולם היצירה, שיש בו רע, אשר, מסטרא דרע נעשית האפשריות לקושיות כו' (כמבואר באגה"ק⁶⁰ ע"פ הזהר⁶¹), אבל, אין לו התגברות להרע.

⁴⁸ ראה לקווי"ש ח"א ע' 49 ואילך. ח"ה ע' 369 ואילך. ושי"נ.

⁴⁹ חיי שרה רמז קט.

⁵⁰ חיי שרה כד, סג.

⁵¹ שם, סג-סד.

⁵² ספט"ז.

⁵³ ראה גם ביאור הרד"ל לפדרי"א שם (אות נח).

⁵⁴ ברכה החמישית.

⁵⁵ ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תשג. סה"מ תרס"ב ס"ע רצט.

⁵⁶ ע"ח שער מב פ"ד. שם שער מז פ"ד. לקווי"ת במדבר ג, ד. ובכ"מ.

⁵⁷ תו"א לך יג, א.

⁵⁸ ראה שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פ"ד ואילך. המשך תרס"ו ע' צ ואילך. סה"מ תשי"ח ס"ע 121 ואילך. ועוד.

⁵⁹ טעהמ"צ – להרחי"ו – פי' ואתחנן.

⁶⁰ סימן כו.

וזוהו גם הטעם שבימות החול⁶² צ"ל רוב זמן הלימוד בנגלה דתורה – ב' שלישים נגלה ושליש א' חסידות⁶³ – וביום הש"ק⁶⁴ צ"ל הלימוד בפנימיות התורה: בששת ימי החול נמשך האור ע"י הלבושים דעשי' ויצירה⁵⁷, ששייך בהם רע, ולכך יש צורך לברר אותם ע"י נגלה דתורה, שעוסקת בבירור עניני עוה"ז וכו'; משא"כ ביום הש"ק נמשך האור ע"י ההתלבשות (רק) בעולם הבריאה⁵⁷, ולכן הלימוד ביום הש"ק הוא בפנימיות התורה, "אילנא דחיי"⁶⁵, שלמעלה מענין הבירורים⁶⁶.

וזוהו גם ב' הענינים: "הריעו לה' כל הארץ"⁶⁷, ר"ת "הלכה" – בששת ימי החול⁶⁸, "השתחוו לה' בהדרת קדש"⁶⁹, ר"ת "קבלה" – בשבת⁷⁰.

אבל אעפ"כ, גם בבריאה יש רע, אלא, שהטוב מתגבר עליו, ואילו ג"ע אינו סובל מציאות הרע לגמרי, כנ"ל. יב. עפ"ז תובן שייכותה של חתונה לג"ע: מכיון שחתונה היא "בנין עדי עד" (כנ"ל בארוכה), לכן, כדי להגיע לענין זה יש צורך להקדים ענין שלמעלה לגמרי ואינו סובל מציאות הרע, כדי לשלול את החשש ד"ואכל וחי לעולם"⁷¹, שעיי"ז דוקא נעשה "בנין עדי עד", ענין נצחי, "אמת לאמיתו". ומעין זה אצל כאו"א – שלפני הנישואין יש צורך בשמירה, וכמבואר ענין השמירה בכמה מקומות⁷², שדבר זה גורם ומביא את ה"בנין עדי עד", ו"שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בג"ע מקדם". יג. ויש להוסיף ולבאר טעם המנהג לקבל סמיכות הוראה לפני החתונה:

נת"ל (ס"ה) דכשם שהתהוות העולם בכלל היא ע"י התורה, כמאמר "אסתכל באורייתא וברא עלמא", כך גם עולמו הפרטי של כאו"א מתהווה עיי"ז ש"אסתכל באורייתא" [שזוהו גם הטעם לכך שהחתן עולה לתורה לפני החתונה (כנ"ל ס"א)]⁷³.

ולכן, כאשר הולכים לבנות בית בישראל – בעולם – צריכים לבנות תחלה בית בתורה, שזוהו"ע דהוראה. ועיי"ז שהאדם בונה את הבית בתורה – בונה הוא גם את הבית בעולם, "בנין עדי עד", ב"דור ישרים יבורך"⁷⁴.

⁶¹ חייג קכד, ב (ברעי"מ).

⁶² קונטרס עץ החיים סכ"ב. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ריש ע' רו.

⁶³ (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, ואמר: כוונתי לעורר ("באווארענען") את הבחורים ע"ד שמירת הסדר של ב' שלישים נגלה... וביום הש"ק יוכלו למלאות את החסר בלימוד החסידות (מרשימה בלתי מוגה).

⁶⁴ קונטרס עץ החיים סכ"ה. צוואת אדמו"ר מהר"ש (אגרות-קודש שלו ע' יג).

⁶⁵ זהר שם.

⁶⁶ אגה"ק שם.

⁶⁷ תהלים ק, א.

⁶⁸ לקו"ת להאריז"ל תהלים ק' ובשער הפסוקים שם. נתבאר עיי"פ דא"ח בסידור (עם דא"ח) עיי"פ מזמור לתודה (מד, סעי"ג ואילך), בפירוש המלות מהדו"ב פרק קמא. ועוד.

⁶⁹ תהלים כט, ב.

⁷⁰ שעה"פ שם.

⁷¹ בראשית ג, כב – ראה תו"א בראשית ה, ד.

⁷² ראה לקו"ת ראה כג, ג. ושי"נ.

⁷³ (ועפ"ז מובן שדוגמתו הוא גם בנוגע לכל פרטי עניני העולם – שלפני ההתעסקות באיזה ענין פרטי בעולם צריכים לעשות תחלה ענין זה גופא כפי שהוא "באורייתא", ועיי"ז ולאח"ז, יכולים לעשות ענין זה גם בעולם (מרשימה בלתי מוגה).

⁷⁴ המשך נוסח הברכה (שבסיומו הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א את הפסוק "והיו לבשר אחד" (בראשית ב, כד. וראה פרש"י שם)) – חסר (מרשימה בלתי מוגה).

הכנה נפשית לחתונה והעלייה לתורה

בלתי מוגה

שיחת ש"פ ויצא, ט' כסלו ה'תשי"א

רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה¹⁰, והאריך בזה בקונטרס אחרון¹¹].

וצריך להבין: מהו הטעם שההתקשרות עם התורה כהכנה והקדמה לחתונה היא ע"י עלי לתורה, כשקורין בתורה שבכתב דוקא, ובתושב"כ גופא קורין אותיות התורה דוקא, ללא פירוש כלל, אפילו לא הפירוש הפשוט ("אפטייטשן די ווערטער") כפי שלומדים ב"חדר"?!

ב. ויש לקשר זה עם המסופר בפרשת השבוע אודות סדר ההנהגה של יעקב בנוגע לענין הנישואין - כשהתכוון להעמיד ולבנות את כל בית ישראל:

ההמשך מסעיף ב' ועד אמצע סעיף ז היא שיחה מוגה, ותוכנה:

הוראה מהנהגת יעקב כהכנה להקמת בית ישראל: "ויצא יעקב גו" - יציאה מבאר שבע, מקום גילוי אלקות, והליכה לחרן, "חרון אף של עולם"; "ויפגע במקום" - הוספה בתפלה; "ויקח מאבני המקום גו" - שמירת הראש (שיהי' מונח בעניני תורה ועבודה, וההתעסקות בעניני העולם תהי' "יגיע כפיך" בלבד) ע"י אבנים - ענין הקבלת-עול; ועי"ז נעשה "והאבן הזאת גו' יהי' בית אלקים".

נדפס ב'לקוטי שיחות ח"א עמוד 60 ואילך. בתרגום לעברית עמוד 55 - 52

ז. וזוהי ההוראה ומוסר-השכל לכל, ובפרט לחתן וכלה שעומדים לבנות בית בישראל.

בית בישראל צריך להיות "בית אלקים", עי"ז שנעשה חדר בקדושה, היינו, שלא רק הסיודור והחומש שבבית הם קדושים, אלא גם (להבדיל) המזלג והכפית שבבית חדורים בקדושה.

וענין זה נעשה ע"י ההכנה המתאימה, החל מענין התפלה, ו"יפגע במקום", וכן "ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו"¹², הקפת הראש בענין הקבלת עול (כנ"ל בארוכה), ועי"ז פועל שלא רק בזמן התפלה, ולא רק בהיותו ער, אלא גם בעת השינה ("וישכב במקום ההוא" נעשה מעמד ומצב ש"זה - המקום שבו נמצא - שער השמים"¹³ והבית וכל אשר בו הוא "בית אלקים").

(ההמשך מכאן בלתי מוגה, בספר השיחות מתחיל כאן סעיף ח')

ועפ"ז יש לבאר הטעם שההתקשרות עם התורה בשבת שלפני החתונה היא ע"י עלי לתורה דוקא, קריאה בתורה ללא פירוש כלל (כנ"ל ס"א) - שבזה מודגש שההכנה לנישואין ע"י ההתקשרות עם התורה היא (לא מצד השכל, לימוד מתוך הבנה והשגה, אלא) מתוך קבלת עול, שמתבטאת בקריאת אותיות התורה ללא פירוש כלל, וזוהי ההכנה המתאימה לבנין בית בישראל באופן ד"בית אלקים".

א. ידוע המנהג שבשבת שלפני החתונה¹ עולה החתן לתורה²

וטעם המנהג - כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר³ משום שבהקדמה לכל פעולה צריך יהודי להתקשר עם התורה, ועאכו"כ כשמדובר אודות פעולה הכי כללית של בנין בית בישראל, בנין עדי עד, על יסודי התומ"צ, בודאי שבהקדמה לזה צריך להתקשר עם התורה, שזהו"ע העלי לתורה בשבת שלפני החתונה.

וצריך להבין הטעם שההתקשרות עם התורה בתור הקדמה והכנה לחתונה היא ע"י עלייה לתורה - התקשרות עם האותיות לתורה שבכתב דוקא:

ובהקדמה - שהתורה נחלקת לכמה חלקים, החל מהחלוקה הכללית לתורה שבכתב ותורה שבעל פה, וביניהם גופא ישנם חילוקים: בתורה שבכתב - אמירת פסוקי התורה אפילו ללא הבנת הפירוש⁴ לימוד פסוקי התורה בפירושם הפשוט, ולימוד עם הפירושים דמפרשי התורה; ובתורה שבעל פה - לימוד דיני והלכות התורה, ולימוד טעמי ההלכות ופולפול התורה⁵.

וולהוסיף, שהחילוק בין הלכות התורה לפולפול התורה מודגש בנוגע להחיוב דהקדמת לימוד התורה לפני החתונה:

החילוק שבין פלפול התורה להלכות התורה⁶ - פלפול התורה הוא בלי גבול, "אין קץ ותכלית לעומק טעמי ההלכות והפלפול בטעמיהן כו", ועז"נ⁷ "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים" וולכן החיוב דלימוד התורה הוא חיוב תמידי בכל עת, כי, כמה שלומדים יכולים להוסיף וללמוד יותר, כיון שהתורה היא בלי גבול; משא"כ הלכות התורה יש להם גבול קץ ותכלית וולכן שייך ללמוד כל התורה כולה, כפי שמצינו בגמרא⁸ "שאל בן דמה .. כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו כו", שהפירוש "למדתי כל התורה כולה" (דלכאורה, איך יתכן מציאות של לימוד כל התורה כולה שהיא בלי גבול) הוא לימוד כל הלכות התורה שיש להם גבול].

וחילוק זה מודגש בנוגע להחיוב דהקדמת לימוד התורה לפני החתונה - שלימוד ההלכות הוא קודם לכל הענינים, ועד ש"נדרחית מפני לימוד זה מצוה רבה של פרי' ורבי' אף שהיא גדולה מכל המצוות .. היא נדרחית מפני מצות תלמוד תורה השקולה כנגד כל המצוות", משא"כ לימוד הפלפול, אף שישנו חיוב בלימוד זה [שהרי גם פלפול התורה שניתן למשה, נהג בה (משה) טובת עין ונתנה לישראל"⁹], אין זה קודם לכל הענינים, ואין לו ליבטל מפרי' ורבי' בשבילה (כמ"ש

1 לחעיר שבשבוע זה חל י"ד כסלו, יום חתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית הצדקנית מרת חיי מושקא נייע זי"ע (בשנת תרפ"ט) - המו"ל.

2 ראה לבוש ומגיא או"ח סו"ס רפב.

3 ראה סד"ה וכל בנין בקונטרס דרושי חתונה תרפ"ט (סח"מ קונטרסים ח"א יט, סעי"ב. תרפ"ט ס"ע 79 ואילך).

4 ראה הלי ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

5 ראה שם רפ"ב וש"נ.

6 ראה שם פ"א ה"ה.

7 איוב יא, ט.

8 מנחות צט, ב.

9 נדרים לח, א.

10 ריש פ"ג.

11 שם סק"א.

12 ויצא כח, יא.

13 שם כח, יז.

מכתב הרה"ג הרה"ח הר' לוי יצחק זצ"ל לבנו הרבי, לקראת חתונתו

מתוך 'לקוטי לוי יצחק' אגרות ע' רו

כסלו רפ"ט.

עתה חביבי מחמדי שמע לדבריי, בהנוגע לכלולתך בשטומ"צ אי"ה למז"ט. והוא בערך שבוע או יותר קודם הנשואין, תלמוד טושו"ע יורה דעה סי' קצ"ג וד"ל. הקריאה לתורה קודם הנשואין יהיו מסתמא בש"ק פ' ויצא אי"ה. הנה אחר עלייתך לתורה יברכך במי שברך כו' ויאמרו בעבור שאביו ואמו ובשמותם ושמות אבותיהם) נדבו צדקה בעדו וצוו לברכו ט' אמן. (ובטח תודיע מקודם באיזו יום יהי הקריאה לתורה בכדי שגם אנחנו נשמח בפה אי"ה). ובמוצש"ק תודיע בדיפעש מעלייתך לתורה, וגם במכתב מכל בפרטיות.

ביום החופה תטבול א"ע בדיוק במקוה (ישראל ה', שהמ' סאה רומזים על ד' יודי"ן דשם ע"ב, שהשרש הוא המזל נצר חסד, ושייך זה מאד לחתן, ודו"ק) ומיד אחר חצות היום תלמוד פרק "כ"ה" בתניא בכוונה עצומה (לא בעיון, רק בכוונה כו') ותומ"י אחר זה תתפלל מנחה עם על חטא בכוונה נכונה ועצומה. וכל המרבה לבכות אז בתענית זה שנחשב כיוהכ"פ (שגם אז הי' ענין נשואין, שבנות ישראל יוצאות וחולות כו', במדריגה יותר גבוה מן ט"ו באב) הר"ז משובח. תחת החופה תלבוש קיטל חדש (מובן לך שמאד חפצתי גם האבנט מבגד הצ"צ ז"ל זיע"א, שאצלי, אבל כו', ומח' טובה הקב"ה מצרפה למעשה) על הבגד, סורטוק של משי (שמסתמא תפרת לך, כאשר בקשתיך). ותיכף אחר החופה אם חפצך תוכל ללבוש בגד אחר. בעמדך תחת החופה כל העת תחשוב ביראת-שמים (כן אמר לי להנשואין שלי אדמו"ר ז"ל נבג"מ זיע"א) ושיהיו לך בנים יראי-שמים דור ישרים יבורך מב"ג תחי' אשר ברכך ה'. מיד אחר החופה בהקדם היותר אפשרי, תודיעני בדיפעש שהיו הנשואין למז"ט בשטומ"צ, ואחרי הנשואין תתפלל כל התפלות, (וכן ברכות השחר) באבנט, גם תתחיל להניח תפילין דר"ת ג"כ כל ימיך אי"ה,

נא מחמד נפשי עשה ככה, ויוטב לך כל הימים, כחפץ אוהבך אהבת נצח מבלי מצרים. חפץ באשרך והצלחתך תכה"י.

מנהגי חב"ד בכלל ובחתונה בפרט

קטעים משיחת ש"פ וישלח, י"ד כסלו ה'תשי"ד
יובל העשרים וחמש לנישואי כ"ק אדמו"ר שליט"א*
תורת מנחם חלק י' ע' 196 ואילך

הנחה בלתי מוגה

ח. מנהגי² בית הרב מחולקים לשתיים³: (א) מנהגים כלליים, מנהגים שפירסמום ברבים, (ב) מנהגים פרטיים, מנהגים שנהגו בחשאי.

בשנים האחרונות לחיים חיותו בעלמא דיין גילה כ"ק מו"ח אדמו"ר ריבוי מנהגים, גם מאותם מנהגים שנהגו בחשאי.

בהכירו את היחס, את הרצון לקיים את דבריו, והפרסום שיקבלו הדברים – לא הי' זה סתם ענין של "דרוש וקבל שכר"⁴, אלא ענין של הוראה בנוגע לפועל. והיינו, שכל אלה שהגיעה אליהם הודעת המנהגים, יתחילו גם הם, לאחרי הכנה במדה ידועה, להתנהג כן בפועל. וגם – על יסוד ה"כלל גדול בתורה" "ואהבת לרעך כמוך"⁵ – שהם ימסרום לאלה שעדיין לא יודעים אודותם, שגם הם יתנהגו כן.

ובדוגמת כללות תורת החסידות, שאינה עבור כחה או חלק מבנ"י, אלא עבור כל בני"י (כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶ בשם אדמו"ר הזקן) – כן הוא גם בנוגע למנהגי ודרכי החסידות.

והגם שמבואר בקונטרס העבודה⁷ שאין להתפס ("מ'דאָרף זיך ניט אָנכאַפֿן") להידורים שלא שייכים אליהם, ומה גם שלפעמים ישנו גם חשש שיעשה מההידור עיקר, ועל העיקר לא ישים לב כדבעי – מ"מ, אותם ענינים שגילו והגיעו אליו, בהשגחה פרטית, קרוב לודאי שזוהי הוראה מלמעלה שענינים אלו שייכים אליו (וכמובן – צריך להבטיח ("פּאַוּאַרענען") שלא יהי' החשש האמור).

והטענה שכיון שעדיין אינו בשלימות בענינים פחותים יותר, אינו שייך לענינים נעלים – הרי המענה על זה במכתבו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁸ (על זה ש"סמוך לפלטירי' שלך לא הורשת")⁹: "בהדי כבשא דרחמנא למה לך"¹⁰. כל ענין שמזדמן לידו, צריך לעשותו. אילו לא הי' הדבר שייך אליו, לא היו מזמינים לו מלמעלה דבר זה. ובפרט אותם הענינים שהרבי גילה אותם, כנ"ל, באופן של פירסום והפצה עד ל"חוצה".

וכללות הענין בזה – שיש ענינים שפעם היו עושים אותם רק רבותינו נשיאינו, ובכך היו מוציאים י"ח את כלל ישראל; אבל עכשיו, לאחרי שרבותינו נשיאינו גילו ענינים אלו, צריך כאו"א לעשותם בעצמו.

וענין זה הוא בהתאם להחידוש של חסידות חב"ד – שלא להסתמך על הרביים, אלא שתהי' גם העבודה בכח עצמו¹¹.

ט. וזהו שמצינו כו"כ ענינים שבעבר היו עושים אותם רק יחידי סגולה, ולא כולם (מפני שכאשר עושים ענין מסויים צריכים להיות שייכים אליו, וכנ"ל), ואילו עתה, לאחרי שנתפרסמו הדברים, ה"ז נתפשט ונתקבל אצל כולם.

* בליל ש"ק נכנסו זקני החסידים לברך את כ"ק אדמו"ר שליט"א לרגל יובל הכ"ה להנישואין, ואח"כ נענה כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר, שכאשר יהיו חסידים שמחים ובריאיים (פריילעכע און געזונטע) אזי יהי' גם לו טוב יותר.
ביום הש"ק, משך זמן אחרי התפלה, קרא כ"ק אדמו"ר שליט"א לא' מהמשב"ק, ואמר, שרצונו להתוודע בקשר עם מלאת יובל הכ"ה להנישואין, אבל, ללא רעש ("אַן אַ טומל"). ולאחרי משך זמן, נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לביהמ"ד, קידש על היין, והורה שכל הקהל יעשו קידוש ויאמרו "לחיים".
² סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונדפס (באידיש) כהקדמה לספר המנהגים ואח"כ בהוספות ללקו"ש חכ"ג ע' 522-3.
³ ראה גם סה"ש תרצ"ו ע' 48. וש"נ.
⁴ סוטה מד, א. וש"נ.
⁵ קדושים יט, יח ובתו"כ ופרש"י עה"פ.
⁶ ראה סה"ש תרפ"ט ע' 72. תש"ד ע' 93. ע' 163. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.
⁷ פ"ז.
⁸ ראה "מבוא" לקונטרס ומעין ע' 22 (אגרות-קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' רסו).
⁹ ספרי עקב יא, כד.
¹⁰ ברכות יו"ד, סע"א.
¹¹ ראה תורת מנחם – התוודעויות ח"ב ע' 212. וש"נ.

ולדוגמא – המנהג בנטילת ידים לסעודה לשפוך מים על כל יד ג"פ ולאחוז את הספל במגבת – הנה כאשר פעם שאל משהו אם לנהוג כן, ענו לו שאין זה שייך אליו¹², ואילו עתה נתפשט המנהג אצל כל החסידים כדבר פשוט¹³,

ועד – כפי ששמעתי – שיש בתים שגם נשי ובנות ישראל מהדרות ליטול ידיהן באופן האמור ("מיט אַ האַנטוך אויף דער פלייצע...")! הידור שבכמה חוגי בניי ("די עולם'שע") לא הגיע לעת עתה אפילו לרבנים – הגיע אליהן, כיון שגדלו ונתחנכו בבית חסידי.

וכאמור, שמנהגי החסידות הם כמו תורת החסידות, והרי גם בנוגע לתורת החסידות השתדל כ"ק מו"ח אדמו"ר בשנים האחרונות לפרסם מאמרים ושיחות (שבהם נתבארו ענינים בתורת החסידות ובמנהגי ודרכי החסידות) באידיש, באמרו שכוונתו שיהיו הדברים מובנים גם לנשי ובנות ישראל¹⁴.

ונקודת הדברים – שההנהגה בדרכי ומנהגי החסידות, ובכללם גם מנהגי בית הרב, הו"ע השייך לכל,

ועוד זאת – שענין זה מסייע גם לגרש את החושך כפול ומכופל שבעולם, שהרי מעט אור דוחה הרבה חושך¹⁵, אפילו מעט אור, בבחינת "פתחו לי כחודה של מחט"¹⁶, אבל מעט אור עכ"פ מוכרח להיות; יהי ענין זה, איפוא, ה"מעט אור" שידחה את החושך.

י. האמור לעיל הוא בנוגע למנהגים בכלל. ובפרט בנוגע למנהגי חתונה – ה"ז בודאי נוגע לכל, שהרי בנישואין צריך להתגלות כח האין-סוף¹⁷ ב"דור ישרים יבורך"¹⁸, וכיון שהתגלות כח הא"ס נמשכת ע"י נשיא הדור, לכך נוגע יותר שתהי' ההנהגה במנהגי בית הרב.

יא. הדיוק במנהגי החתונה¹⁹ – כבכל המנהגים בב' סוגים הנ"ל שהם מדויקים ביותר – הוא עד כדי כך שדייקו אפילו בנוסח ההזמנה.

קודם חתונת גיסתי²⁰ צוה כ"ק מו"ח אדמו"ר שיעתיקו את נוסח ההזמנה²¹ מההזמנה²² לחתונה שלנו²³. ובמענה לשאלתי, השיב כ"ק מו"ח אדמו"ר שנוסח זה הוא מההזמנה לחתונה שלו, וכנראה שכן הי' גם בחתונות שלפנ"ז.

בנוסח ההזמנה ישנם ארבע פיסקאות, וד' האותיות שבראשי הפיסקאות הם אותיות אהבה. – כ"ק מו"ח אדמו"ר לא רצה שישומו לב לכך, כדי שלא תהי' יניקה לחיצונים, אבל לפועל שמו לב, ולא היתה דעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נוחה מזה.

יב. בנוסח ההזמנה של החתונה – נוסח ההזמנה לחתונתו של הרבי, ובמילא כן הוא גם בנוסח ההזמנה ששלח הרבי לחתונת בנותיו ("זיינע קינדער'ס חתונה") – הי' כתוב זמן החופה בשעה החמישית בערב.

– הן כשהיתה החתונה בחורף והן כשהיתה החתונה בקיץ – כתבו תמיד זמן החופה בשעה החמישית בערב.

– החופה עצמה נערכה אמנם בלילה,

– בחתונתי נערכה החופה בשעה מאוחרת ביותר ("גאָר שפּעט"), בגלל טעם חיצוני –

– אבל ה"קבלת פנים" – דייקו שתתחיל בשעה החמישית²⁴.

יג. את הכתובה – כתבו (לא סמוך להחופה, אלא) מבעוד יום, וגם קבלת הקנין וחתימת העדים היו מבעוד יום, ובעת החופה היתה רק מסירת הכתובה.

בלתי מוגה

¹² (ראה סה"ש תש"ד ע' 117. וראה גם סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 82 ואילך.

¹³ ראה סה"ש תרצ"ו ע' 98. וש"נ.

¹⁴ ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ז ע' 116.

¹⁵ תניא פ"ב (יז, א). חובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה.

¹⁶ ראה שהש"ר פ"ה, ב (ב).

¹⁷ ראה לקו"ת שה"ש מ, א. ובכ"מ.

¹⁸ תהלים קיב, ב.

¹⁹ בהבא לקמן – ראה גם "רשימות" חוברת נו ע' 19 ואילך.

²⁰ הרבנית שיינא עם הרה"ח וכו' ר' מנחם מענדל הכהן האָרענשטיין הי"ד – ביו"ד סיון תרצ"ב (המור"ל).

²¹ כמה הזמנות נדפסו באגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תיח ואילך.

²² כמה הזמנות נדפסו שם ס"ע קכו ואילך, וצילומם בתורת מנחם – דרושי חתונה ע' שיט ואילך.

²³ כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא – ביו"ד כסלו תרפ"ט (המור"ל).

²⁴ ולא כמו שנהוג כאן, שכותבים שעה פלונית, ובפועל מתחילים שעתיים לאחרי כן...

ולהעיר, שע"פ דין יכול להיות שעבוד הכתובה גם כמה ימים קודם הנישואין.

יד. השושבינין שמוליכים החתן והכלה להחופה – הנה בהחתונה שלי לא הי' אדמו"ר נוכח, אבל גם בהחתונה של גיסתי, היו שושביני החתן אבי החתן ואבי הכלה, כ"ק מו"ח אדמו"ר (אבי הכלה), והרה"ח ר' משה הארענשטיין (אבי החתן).

ושושביני הכלה – אינני יודע, אבל כנראה שגם שם הי' עד"ז – אם החתן ואם הכלה.

ותחת החופה, סובבו (עם הכלה) הורי החתן והכלה.

בעת שמוליכים את החתן ל"באדעקעניש", ואח"כ לחופה, וכן בעת שמוליכין את הכלה להחופה²⁵ – מנהג בית הרב שמנגנים כסדר ניגון אדמו"ר הזקן הידוע (בן ד' הבכות)²⁶.

טו. הקידושין – היו בטבעת של זהב²⁷.

– בספר אוצר חילוף מנהגים (מכת"י) בין בני א"י ובני בבל²⁸ והובא גם בים של שלמה (למהרש"ל) בסוף ב"ק²⁹, איתא שמנהג בני א"י לקדש בטבעת.

לכאורה היתה הטבעת צריכה להיות של כסף³⁰ – מכמה טעמים: א) לשון המשנה הוא³¹ "בכסף ובשוה כסף". ב) ע"פ קבלה צ"ל טבעת של כסף²⁷. ג) קידושין הו"ע של אהבה, שזהו"ע כסף, מלשון "נכסף נכספת"³²,

אבל בפועל היו הקידושין בטבעת של זהב. – טעם הדבר יחשוב

כל א' כרצונו, אבל בכל אופן, כך הי' (כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' אומר: כך שמעתי).

הטבעת – היתה חלקה, היינו, שלא הי' חרות על גבה שום דבר. – ישנם כאלה שנוהגים לחקוק על הטבעת את יום הנישואין, ובודאי שענין זה לא צריך להיות בשעת הנישואין, מטעמים אחרים, אבל כ"ק מו"ח אדמו"ר דייק שלא יהי' חקוק שום דבר, עד שצוה שיגוררו את ה"פראָבע" (חותמת־מבחן ע"ד סוג הזהב)³³.

את הטבעת מתחיל החתן לענוד על אצבע הכלה באמירת התיבות "הרי את", ולאמירת התיבה האחרונה, "וישראל", מסיים ענידת הטבעת היטב, ומסיר את ידו, שבזה יוצאת הטבעת מרשותו ונעשית שלה.

טז. לשבירת הכוס תחת החופה – לא לקחו (בחתונה הנ"ל²⁰) כוס בפ"ע³⁴, אלא הכוס שבו קידשו ואמרו הברכות, לאחרי שנתנו להחתן והכלה לטעום ממנו, נתנו למישהו (שמו הי' משה אהרן) לשתותו, ואח"כ שברו כוס זה.

יז. כשהוליכו את החתן והכלה¹¹ לחדר היחוד,

– חדר היחוד הי' באחד מחדרי הישיבה. גם הקבלת פנים נערכה באחד מחדרי הישיבה. והחופה נערכה בחצר הישיבה, תחת כפת השמים³⁵. הסעודה – נערכה במקום אחר [כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בכתב־שחוק: "אויף אַ זאַמעריקאַניסטן אופן"...] – ע"פ רצונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שבישיבה יערך רק החלק הרוחני של החתונה³⁶ –

היתה מונחת על סף דלת חדר היחוד כף של כסף, והציווי הי' שלא לדרוך עלי', אלא רק לעבור על גבה.

הסדר הי' שבתחילה נכנסו גם המחותרים (אף שנקרא "חדר היחוד"), וע"פ ציווי כ"ק מו"ח אדמו"ר השתמטו אחד אחד מן החדר. כ"ק מו"ח אדמו"ר מזג בעצמו כוס חמין (תה) להחתן והכלה (לשבור את הצום), ויצא גם הוא מן החדר.

בלתי מוגה

²⁵ אין זוכרים אם הזכיר גם ע"ד הסיבוב סביב החתן תחת החופה (המור"ל).

²⁶ ולא כפי שנוהגים כאן, שמנגנים תחילה ניגון אדמו"ר הזקן, ואח"כ ניגון אחר.

²⁷ ראה אגרות־קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ריש ע' תכט. תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ס"ע 252 ואילך. וש"נ.

²⁸ "חלוף מנהגים בין בבל וא"י" (ויען תרל"ח, ולאח"ז ירושלים תשל"ל), "אוצר חלופי מנהגים" (ירושלים תש"ב, ולאח"ז שם תשל"ג) – אות כה.

²⁹ סעיף כה.

³⁰ ראה גם מכתב כ"ק הרה"ק המקובל וכו' מוהר"ר לוי"צ שניאורסאהן זי"ע הנדפס בתורת מנחם – דרושי חתונה ע' רצב.

³¹ ריש מס' קידושין.

³² ויצא לא, ל. וראה תניא רפ"ג. תו"א ר"פ וישב. ובכ"מ.

³³ ראה הנסמן בספר הנישואין כהלכתם (ירושלים תשד"מ) ח"א פ"ז ס"ח. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 338 הערה 59.

³⁴ כפי שנוהגים כאן.

³⁵ ראה אגרות־קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"י"ט ע' תיג. תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 246. וש"נ.

³⁶ ראה תורת מנחם – דרושי חתונה ע' רעח.

בלתי מוגה

יח. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

יעזור השי"ת שיהיו שמחות אצל בני, ובפרט שמחות נישואין, שזוהי ההכנה להמעמד ומצב ש"יכלו כל הנשמות שבגוף", שאז "בן דוד בא"³⁷.

יט. בנוגע להמסופר בפרשת השבוע אודות המנחה ששלח יעקב לעשו...

[דובר אודות תוהו ותיקון – נדפס בשיחה במקומה].

כא. והנה, הענין דתוהו ותיקון אצל כאו"א בפרטיות הוא – קודם הנישואין ואחרי הנישואין:

הענין ד"לשבת יצרה" כפשוטו – קאי על ענין הנישואין, ונמצא, שהזמן שקודם הנישואין הוא בבחינת תוהו, והזמן שלאחרי הנישואין הוא הסדר דתיקון.

והרי בודאי צריך להיות הזמן שקודם הנישואין, ויש בו מעלה וכו', אבל התכלית היא בהזמן שלאחרי הנישואין, ואילו הזמן שקודם הנישואין הוא רק בתור הכנה להזמן שלאחרי הנישואין.

וזהו הטעם שהסדר בלויבאוויטש בכלל וכשייכת תומכי תמימים בפרט – כפי שהנהיגו המייסד והמנהל-פועל, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ובנו כ"ק מו"ח אדמו"ר – אינו כמו בכמה ישיבות שהבחורים לומדים עד גיל מבוגר ביותר (ל' שנה וכיו"ב), אלא בשנות העשרים המוקדמות צריכים להתעניין ולעסוק בשידוך כפשוטו למטה מעשרה טפחים – מטעם הנ"ל ש"לא תוהו בראה לשבת יצרה". ולכן, הנהגתו של בן עזאי שלא נשא אשה בגלל שנפשו חשקה בתורה³⁸ – לא היתה רצויה, כיון שזהו סדר הנהגה של תוהו³⁹. וזאת – אע"פ שידוע⁴⁰ שע"י לימוד התורה המשיך נשמות הגרים, והיינו, שאצלו לא ה"ה ענין של תוהו ממש, אלא שאעפ"כ לא ה"ה זה אמיתית ענין התיקון, וראי' לדבר – שכניסתו לפרדס ("ארבעה נכנסו לפרדס . . . בן עזאי") לא היתה כמו אצל רבי עקיבא שנכנס בשלום ויצא בשלום⁴¹, ועאכו"כ בנוגע לאלה שלא שייכים למדריגתו של בן עזאי שהמשיך נשמות ע"י לימוד תורתו – בודאי צריך להיות אצלם הענין ד"לשבת יצרה" כפשוטו, ובמילא צריכים להשתדל שיבוא הדבר בפועל ממש, ובהקדם.

לאדמו"ר האמצעי הציעו כמה שידוכים, ואמר, שיבחר בשידוך שיוכל לבוא אל הפועל בהקדם יותר, כיון שמשתוקק כבר לשמוע את מאמרי החסידות שיאמר אדמו"ר הזקן בהחתונה⁴² כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בכת שחוק: איני יודע אם יש לכולם צמאון לחסידות כמו שהי' אצל אדמו"ר האמצעי...

מסתמא יש חילוקי דרגות בזה, אבל בכל אופן, מצד הענין ד"לשבת יצרה" – יש להשתדל שיבוא הדבר בפועל בהקדם.

כב. ויש להוסיף, שגם בהזמן שלאחרי הנישואין שייך הענין דתוהו ...

[...]

כד. דובר לעיל (ס"ח-ט) שמנהגי בית הרב שייכים לכל ישראל, שכן, מנהגי ודרכי החסידות הם כמו תורת החסידות ששייכים לכל ישראל.

וכללות הענין בזה – שאצל כאו"א מישראל צריך להיות הן גליא דתורה והן פנימיות התורה, שהם בדוגמת גוף ונשמה⁴³.

כה. בעת סעודת החתונה (בי"ד כסלו תרפ"ט) הלך כ"ק מו"ח אדמו"ר סביב השולחנות וחילק משקה לכאו"א בברכה. בגשתו למקום עמידת תלמידי הישיבה, צוה להמשגיח לחלק משקה לכל אחד מהתלמידים, ואמר בפניהם שיחה⁴⁴ שהתחלתה במארז"ל⁴⁵ "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עלי", ובין הדברים אמר: "תדעו תמימים שעליכם לבטל עצמכם מכל וכל, און אויף דעם גייט איהר, תלמדו תורה ביגיעה, גם בנגלה, וכן תלמדו חסידות . . . ואז הנני מברך אתכם וכו'".

³⁷ חסר המשך נוסח הברכה (המו"ל).

³⁸ יבמות סג, סע"ב.

³⁹ תורה אור פרשת ויצא כה, ב ואילך.

⁴⁰ ראה שער הגלגולים הקדמה לד.

⁴¹ חגיגה יד, סע"ב. טו, סע"ב – ע"פ גירסת הע"י. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א.

⁴² ראה גם 'ספר השיחות' תרח"ק ע' 256.

⁴³ ראה זח"ג קנב, א

⁴⁴ נדפסה בסה"ש תרפ"ט ע' 54 ואילך. וש"נ.

⁴⁵ ראה ברכות סג, ב. וש"נ.

לימוד התורה צריך להיות הן נגלה ותורה והן תורת החסידות, שכן, נגלה וחסידות הם כמו גוף ונשמה, ולכן צריכים להיות שניהם יחד.

כשם שאי אפשר שתהי' נשמה בפני עצמה, אלא צריכים שתהי' גם מציאות הגוף, כך בהכרח שיהי' גם לימוד נגלה תורה כדבעי, ועד"ו לאידך, כשם שאי אפשר שתהי' מציאות הגוף בפ"ע, אלא צריכים גם נשמה, כך בהכרח שיהי' גם לימוד תורת החסידות והנהגה בדרכי החסידות, שזוהי נשמת התורה⁴⁶, שנותנת חיות גם בהגוף תורה – בדוגמת התלבשות הנשמה בגוף שאינה כמו דבר טוב המונח בתוך קליפה, שהקליפה רק קולטת ריח טוב אבל אינה משתנית, אלא באופן שהגוף עצמו נעשה דבר חי⁴⁷.

והענין בזה – שההתקשרות דבני ישראל עם הקב"ה היא ע"י התורה, שישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה⁴⁸. וכדי לקשר לא רק את הגליא דישראל עם הגליא דקוב"ה, אלא גם את הסתים דישראל עם הסתים דקוב"ה, לא מספיק לימוד הגליא שבתורה שמקשר את הגליא דישראל עם הגליא דקוב"ה, אלא צריך להיות גם לימוד סתים שבתורה, שמקשר את הסתים דישראל עם הסתים דקוב"ה⁴⁹, ובאופן שהסתים מאיר גם בהגליא (ע"ד האמור לעיל בנוגע להתלבשות הנשמה בהגוף).

כו. חתונה בכלל אצל כל איש פרטי – הו"ע כללי. אבל אצלי – הרי ע"י החתונה הוכנסתי אח"כ בענינים כלליים כו'.

דאָס איז דער טאָג וואָס מ'האָט מיר פאַרבונדן מיט אַיך און אַיך מיט מיר, און צוזאַמען וועלן מיר אויסמאַטערן די גאולה האמיתית והשלימה (זה היום שבו קישרו אותי עמכם, ואתכם עמי, וביחד נתיגע ונביא את הגאולה האמיתית והשלימה),

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): יעזור השי"ת שנראה פרי טוב בעמלינו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שהתלמידים יאמרו לחיים, ויבקשו שתהי' להם הצלחה בלימוד התורה, נגלה וחסידות (והמתין עד שכולם יאמרו לחיים, ואמר "לחיים" עמהם).

כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן מהמזונות לאחדים מזקני החסידים שזכו להיות נוכחים בהחתונה בשנת תרפ"ט.

אח"כ צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן התנועה של הבעש"ט – ג' תנועות. הבינוני. אני מאמין. ניגון אדמו"ר הזקן. "ניע זשוריצי כלאפצי".

כו. בעמדנו בהימים שבין יו"ד כסלו, זמן הלידה של חסיד, ליי"ט כסלו, שהו"ע הברית⁵⁰, ובפרט ביום הש"ק שלפני י"ט כסלו, דכיון שמיני' מתברכין כולהו יומין⁵¹, מתברך ממנו י"ט כסלו, ראש השנה לתורת החסידות ולדרכי החסידות, שבו נמשכת המשכה כללית על כל השנה כולה –

יה"ר שתהי' המשכה בנוגע לתורת החסידות ולדרכי החסידות ללא העלמות והסתרים, וללא מניעות ועיכובים, הן בגשמיות והן ברוחניות, ויהיו בנקל, ובהצלחה מופלגה בדרך שלמעלה מהטבע⁵².

בסיום ההתוועדות הכריז א' מזקני החסידים שמבקשים ברכה שהרבי יוליכנו לקראת משיח. וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"י לימוד חסידות – ששייך לא רק ליחידי סגולה, אלא כל אחד צריך לקבוע עתים לזה – ביאו את המשיח.

לאחרי תפלת ערבית צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א להרה"ח ר' שמואל לויטין לערוך התוועדות, בנתנו לו מעות עבור משקה, וברכו שתהי' ההתוועדות בדרך הישר ובהצלחה.

⁴⁶ ולהעיר מהמובא בנצו"א שמדברי הזהר (שם) "אינון דקיימו בטורא דסיני לא מסתכלי אלא בנשמתא כו", משמע שאותן שאינן יודעין סודות התורה לא עמדו על הר סיני. וכבר כתב על זה החיד"א (נצו"א שם) "לא תהא כזאת, אלא ר"ל שאינם המאמינים בסוד, אמנם המאמינים ולא ידעו אינם בכלל זה".

⁴⁷ ראה המשך תער"ב ח"א ע' תכה.

⁴⁸ זח"ג עג, א.

⁴⁹ ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ע"ג ע' תקלה.

⁵⁰ ראה סה"ש תשי"ז ע' 87. וש"נ.

⁵¹ זח"ב סג, ב. פח, א.

⁵² חסר סיום הברכה (המו"ל).

הנושא אשה מוחלים לו

לקוטי שיחות חלק ל ע' 161

פרש"י פרשתנו לו, ג ד"ה בשמת בת ישמעאל, שנקראת (תולדות כח. ט). "מחלת", כי "ג' מוחלין להם עונותיהם כו' והנושא אשה", ההבדל בזה בין ל' הירושלמי (בכורים פ"ג ה"ג), רש"י (הנ"ל) והב"ר (פס"ז. יג) - בהתאם לג' הטעמים (ושיטות) בתענית דיום החופה; הטעם שענין זה נרמז בנישואי עשו דוקא, והביאור ע"פ פנימיות הענינים.

וישלה ג

מה הגר מוחלין לו על כל עונותיו אף חכם שנתמנה מוחלין לו על כל¹¹ עונותיו¹²; חתן, וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל¹³ וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה אלא שנמחלו¹⁴ לו כל עונותיו; נשיא, בן שנה שאול במלכו¹⁵ וכי בן שנה הי' אלא שנמחלו לו¹⁶ (על¹⁷) כל עונותיו¹⁸.

א. אחת מנשי עשו המנויות בפרשתנו היא "בשמת בת ישמעאל"¹, הנקראת בפ' תולדות² בשם "מחלת בת ישמעאל". ומבואר ברז"ל³, והביאו רש"י בפירושו על התורה כאן - ששמה הי' "בשמת" ומה שנק' "מחלת" הוא רמז - "לפי שנמחלו לו (כל) עונותיו"⁴ (של עשו), ומזה למדין שחתן (נושא אשה) מוחלין לו כל עונותיו.

אמנם בביאור ענין זה (שחתן ביום חופתו נמחלו כל עונותיו) מצינו ב' גירסאות:

בירושלמי⁵ (ועד"ז במדרש שמואל⁶) איתא: חכם חתן נשיא גדולה⁷ מכפרת. חכם, מפני שיבה תקום והדרת פני זקן⁸, מה כתיב בתרי"ג⁹ וכי יגור אתכם¹⁰ גר גו'

¹ לו, ג.

² כח, ט

³ ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג. מדרש שמואל רפ"ז. וצ"ע שבפרש"י נשמטה תיבת "כל". וראה לקמן הערה 11. 19.

⁴ כ"ה בירושלמי. ובמדרש שמואל "שמחלו* לו על כל עונותיו".

(- בהוצאת באבער "שמחלה (?) לו על כל עונותיו. ובפרש"י עה"פ כאן ב' גירסאות "שנמחלו (לו) עונותיו", "שנמחלו עונותיו" (של בשמת). וראה לקמן הערה 41.

⁵ ירושי בכורים שם.

⁶ שם בשינויים קלים - כבהערות שלאח"ז.

⁷ במדרש שמואל "הגדולה". וביל"ש שמואל שם (רמז קיז) ליתא תיבה זו. וראה הערה 34.

⁸ קדושים יט, לב.

⁹ שם, לג.

¹⁰ כ"ה בירושלמי. ולכאורה צ"ל "אתך" (ככתוב). וכ"ה במד"ש ויל שם בשינויים קלים - כבהערות שלאח"ז. שם בשינויים קלים - כבהערות שלאח"ז. שם.

¹¹ בירושלמי ובמד"ש איתא בכולם "כל עונותיו" - בגר, חכם, חתן (בעשו) ונשיא - כבפנים. ביל"ש שמואל שם איתא תיבת "כל" רק ב"נשיא". ב"קונדריס אחרון" שבסוף יל"ש ("אשר סדר הר' שמעון הדרשן לאחר שכתב זה הספר (היל"ש) - נוסח ההקדמה דמהדורה הא' של היל"ש על התורה (שאלוניקי, רפז)) סי' קעח איתא "כל" ב"חכם" ו"נשיא" אבל לא ב"חתן" (עשו) ו"גר". בס' פרדס הגדול בסופו (לקוטים ושו"ת לרבינו שלמה) נט, ג - בשם "מצא רבי במדרש" - נאמרה תיבת "כל" בגר חכם וחתן (עשו), אבל לא בנשיא (ראה הערה 18).

¹² במדרש שמואל: מה גר נמחלו לו כל עונותיו אף זה נמחל לו על כל עונותיו. ועד"ז ביל"ש שם.

¹³ תולדות שם.

¹⁴ במדרש שמואל (וביל"ש) "אלא מלמד שמחלו לו".

¹⁵ ש"א יג, א.

¹⁶ במדרש שמואל (ויל"ש): אלא מלמד שמחלו לו, כנ"ל.

¹⁷ כ"ה בכמה דפוסי ירושלמי, וכבמדרש שמואל שם.

¹⁸ בירושלמי מסיים "כתינוק בן שנה". ובמדרש שמואל (ועד"ז ביל"ש) ממשיך: נשיא ומלך נעשה כתינוק בן שנה שלא טעם טעם חטא. ובספר הפרדס

שנתמנה ונשיא - שניהם בכלל "עולה לגדולה"²⁷?

ב. והנה בהסברת גירסת רש"י - שמביא גר שנתגייר בין אלה שמוחלין להם עוונותיהם (ולא עוד אלא שמקדים "גר שנתגייר" לכולם) - י"ל (כמבואר במ"א²⁸) דענין המחילה דגר מלמד על השאר: כשם שבגר שנתגייר הרי פשוט, שמחילת עוונותיו קשורה בזה ששינה מעשיו לטובה²⁹ - כך גם מי שעולה לגדולה ונושא אשה³⁰, שעוונותיהם נמחלים, ה"ז משום שבודאי עשו תשובה.

ולכאורה כן משמע קצת מב"ר³¹ שעשו "נתן דעתו להתגייר מחלת שמחל לו הקב"ה על כל עוונותיו", היינו דמחילת העוונות של החתן באה מצד דעתו לשנות מעשיו³².

ולפ"ז מסתבר, דלהירושלמי ומדרש שמואל (שלפנינו), שלא מנו גר בין הנך שמוחלין להם עוונותיהם (ורק נלמד מגר), משמע שמחילת העוונות בחכם חתן ונשיא לא באה מפני ששינו מעשיהם ועשו תשובה, אלא רק בגלל זה שנעשו חכם (שנתמנה) נשיא וחתן³³. וכן מוכח

²⁷ לכאורה כן מפרש רש"י במדרש שמואל, דבכללות מבואר כאן ג' סוגים אלו - גר, עולה לגדולה (חכם ונשיא) וחתן. וכמ"ש ביפה מראה לירושלמי שם. ואין הכרח לומר שכן היתה גירסת רש"י במדרש שמואל.

²⁸ ראה לקו"ש שם ע' 170.

²⁹ ראה שו"ת חוות יאיר סי' עט. וראה יפה מראה שם בסופו.

³⁰ אבל להעיר מס' פרדס הגדול (לרש"י) הנ"ל הערה 11 בסופה: כיון שזכה לחתונה מוחלין לו על כל עוונותיו (ומשמע שאינו תלוי בעשיית תשובה).

³¹ פס"ז, יג.

³² להעיר מבחיי פרשתנו עה"פ, שכולל ב' דברי רז"ל יחד, שמתחלה מביא "עשו נתן דעתו להתגייר", וממשיך "ושלשה מוחלין להן על כל עוונותיהן גר שנתגייר והעולה לגדולה והנושא אשה ומוכיח מן הכתוב הזה שנקראת מחלת שנמחלו לו על כל עוונותיו".

³³ ואף שנלמד מגר - הרי א' הלימוד מגר הוא רק על "חכם", משא"כ חתן ונשיא נלמדים מפסוקים אחרים. גם בחכם מסתבר לומר שהלימוד (מהסמיכות ל)ג' הוא רק בנוגע להמציאות בפועל, שמוחלין לו על כל עוונותיו, אבל לא על אופן וגדר המחילה. וכדמוכח גם מלשון הירושלמי "הגדולה מכפרת", אף שמביא לימוד מיוחד על כל סוג בפ"ע, מ"מ, גדר הכפרה

אבל רש"י בפירושו על התורה מעתיק מ"אגדת מדרש ספר שמואל": "ג' מוחלין להן עוונותיהן"¹⁹ גר שנתגייר והעולה לגדולה והנושא אשה" [ויליף מזה ש"נקראת מחלת שנמחלו"²⁰ עוונותיו"²¹].

היינו שבירושלמי ומדרש שמואל (שלפנינו) קחשיב רק "חכם חתן ונשיא" ולא נמנה עמהם גר שנתגייר (אף דמיני' ילפינן שכן הוא גבי חכם) - וי"ל הטעם, כי גר שנתגייר ה"ה מציאות חדשה, כקטן שנולד דמי²², ואין לו שייכות למציאותו הקודמת²³ (עד שמצד "דין תורה" יכול לישא אחותו (מגייותו)²⁴), שלכן²⁵ מובן שאין לכללו בהנך ג' שמוחלין להן עוונותיהן - וצריך להבין מהו טעמו של רש"י שכ' "ג' מוחלין להן עוונותיהן גר שנתגייר וכו'", שגם גר הוא מהג'²⁶ (וחכם

שבהערה 11 "כיון שמלך נעשה כבן שנה נקי ומלובן". וביל"ש שם הובא לאח"ז: רב הונא אמר* כבן שנה שלא חטא מימיו.

* ביל"ש שם נסמן יומא (כב, ב). וביומא שם לפנינו "אמר רב הונא כבן שנה שלא טעם טעם חטא".

¹⁹ כ"ה ברוב דפוסים וכת"י רש"י (שתח"י); ובב' כת"י רש"י (שתח"י) "על כל עוונותיהם". אבל בסוף פרש"י (בנוגע למחלת) גם בב' כת"י אלה ליתא תיבת "כל".

²⁰ ראה הערה 4 בשוה"ג.

²¹ ביאור פרש"י זה - ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 163 ואילך.

²² יבמות כב, א. וש"נ.

²³ "ונעשה בר' י' ועשי' חדשה" (שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ו ס"ד).

²⁴ ראה יבמות שם ובתוד"ה ערוה שם. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ד ה"ב. וראה נ"כ הרמב"ם שם.

²⁵ להעיר שבתשב"ץ קטן (סתס"ה) הביא ממדרש הלימוד בנוסח אחר מהירושלמי "נשיא דכתיב מפני שיבה וגו' וסמין ל' וכי יגור אתכם גר וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי", וליתא שם "מה גר מוחלין לו על כל עוונותיו".

²⁶ להעיר שביבמות מת, סע"ב פליגי אם ב"נ נענש על זה שעבר קודם הגירות. אבל (נוסף ע"ז דרך לדעת ר"ח נענש, ולדעת רבים (ר"י, אבא חנן משום רבי אליעזר) אינו נענש, הרי) לפ"ז נמצא דמחז"ל דג' מוחלין להן עוונותיהם קשה, דהרי לדעת ר"ח רק ב' מוחלין להם עוונותיהם, ולדעת ר"י דהו"ל כקטן שנולד, דוחק קצת שמשוויו לגמרי כל הג' שמוחלין להם עוונותיהם. אבל ראה יפה מראה לירושלמי בכורים שם. וראה ספר חסידים סתרצ"א ובמפרשים שם. דברים אחדים להחיד"א (קלה, א ואילך). אנציקלופדי' תלמודית ערך גר (ע' רסט ואילך). וש"נ.

רשעה על רשעתו שלא גרש את הראשונות"⁴⁰.

לפי הירושלמי (ומדרש שמואל שלפנינו) יש לומר, דבזה שהלימוד הוא דוקא מ"מחלת" שנאמר בנשואי עשו, בא הכתוב להשמיענו שמחילת עוונותיו של חתן ה"ה גם באופן שלא שינה מעשיו לטוב ולא עשה תשובה (כמו עשו הרשע, "שלא גרש את הראשונות");

אבל לפי פרש"י שגם בחתן ה"ז תלוי בשינוי מעשיו לטוב, בדוגמת גר שנתגייר, הרי תמוה ביותר, איך מתאים לומר שנמחלו עוונותיו של עשו - והלא לא עשה תשובה אלא "הוסיף רשעה כו"?

לכאורה י"ל שמהאי טעמא נרמז זה בשם אשתו - "מחלת" (ולא בשמו של עשו) - כי בנדוד"ד נמחלו עוונותיו של מחלת אשת עשו, כי רק היא עשתה תשובה בעת הנישואין⁴¹.

אבל עדיין יש להבין מאי טעמא מרמז הכתוב דבר זה בנשואי עשו דוקא?

יש מפרשים⁴², ד"ממה שנמצא לימוד זה בהך קרא למדנו דאע"ג דכבר יש לו אשה ובנים דהשתא תו ליכא מצות פו"ר אפ"ה מוחלין לו דהא הכא גבי עשו כשלקח אשה זו כבר הו"ל תרתי נשי ובנים נמי".

אמנם לכאורה אין זה ביאור מספיק - כי אף שלא מצינו לפנ"ז מפורש בתורה ענין של נשואי אשה לאחר שכבר היו לו להנשוא אשה ובנים⁴³ (וגם בנשואי יעקב, שנשא ד' נשים, אין מקום ללימוד זה, כי

⁴⁰ הביאור בזה ע"ד הפשט ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 169 ואילך ובהערות שם. חל"ה ע' 113 ואילך.

⁴¹ כהגירסא "שנמחלו עוונותיו" - ולהגירסא ברש"י "נמחלו עוונותיו" - צריך לומר, שמחילת עוונותיו של מחלת (מפני תשובה שלה) נמשכה גם על עשו (ואולי זוהי הכוונה בגי' מד"ש באבער הנ"ל (שוה"ג להערה 4) "שמחלה לו כו", היינו שבאה בסיבתה. ודוחק). ועצ"ע.

⁴² משכיל לדוד לפרש"י פרשתנו עה"פ. ועד"ז במלאכת הקודש עה"פ.

⁴³ וצ"ע אם זה שייך כשנשא פלגש בנוסף על אשתו, כמו בס"פ וירא.

מדיוק לשון הירושלמי ומדרש שמואל "חכם חתן נשיא גדולה"³⁴ מכפרת", דאין "גדולה" חלוקה בפ"ע³⁵ אלא היא מוסבת על כל הג' פרטים שנמנו לפנ"ז³⁶, דהיינו שעצם עלייתם לגדולה מכפר.

ויש להבין סברת החילוק בין דברי הירושלמי (והמדרש שמואל שלפנינו) והמאמר כפי שהובא בפרש"י.

עוד צריך ביאור בדברי הב"ר הנ"ל, כי אינם עולים בקנה אחד עם המבואר לעיל, שהרי מוכח שם שרק "נתן דעתו להתגייר (היינו לשוב בתשובה)"³⁷, אבל לפועל לא נתגייר, שלא שינה מעשיו³⁸.

ג. גם יש לדייק: מדוע נרמז ענין כללי כזה השייך לנישואי כל איש ואיש (שחתן מוחלין לו עוונותיו) בנשואי עשו עם בשמת בת ישמעאל, ולא בנישואי חו"כ מסוג יותר נעלה, המתאימים יותר לתוכנם של נישואין (ע"פ תורה)? ובפרט שמלבד זאת שהמדובר הוא בנשואי עשו הרשע, הרי גם הנישואין עצמם לא היו אלא ענין של רמאות - להראות ליצחק שנושא אשה כשירה, כמסופר בפ' תולדות³⁹ "וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב. ויצו עליו. לא תקח אשה מבנות כנען. וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל גו' על נשיו גו'", ופרש"י "הוסיף

והמחילה שווה כולם, "גדולה מכפרת", כדלקמן בפנים.

³⁴ ולא "וגדולה" (בוא"ו). במדרש שמואל לפנינו "וגדולה מכפרת". אבל לכאורה הוא ט"ס. ובהוצאת באבער הוא כבירושלמי "גדולה".

³⁵ והרי לא הביא להלן ראי' בפ"ע על "גדולה".

³⁶ וכן מוכח מהל' "מכפרת" (ל' יחיד ולי' נקבה) דקאי על "גדולה" הכוללת כולם, דאל"כ הו"ל "מכפרין". וכ"ה ביל"ש שמואל שם (שליתא שם "גדולה") "חכם חתן ונשיא מכפרין". ועד"ז בספר הפרדס שם "שלשה מכפרין חכם ונשיא וחתן".

³⁷ לכאורה כ"ה הכוונה במדרש "להתגייר" ולא כפשוטו - ראה רד"ל לב"ר שם סקי"ט.

³⁸ ראה יפה תואר השלם (ובהקצור) שם. נזר הקודש השלם שם. וראה גם יפה מראה לירושלמי בכורים שם; עץ יוסף לירושלמי שם - דהתנא דב"ר והא דירושלמי פליגי. ע"ש.

³⁹ בסופו (כח, ו ואילך).

להשלים התענית⁵², משא"כ לטעם הב' והג' - א"צ להשלימו, כפשוט (ולאידך אם נתאחרה החופה עד אחר צה"כ - לטעם הא' א"צ להתענות רק עד צה"כ, ולטעם הב' והג' - צריכים להתענות עד אחרי החופה).

וי"ל שאפי' את"ל שגם לטעם הא' (דהוא יום סליחה שלהם) אין צריך להשלים התענית - כיון שגם תענית שעות נחשב כתענית⁵³ - יש חילוק עיקרי בין הני ג' טעמי בהגדרת מהות התענית: לטעם הא' יש כאן חלות דין תענית על הגברא וגם על היום⁵⁴; משא"כ לטעם הב' והג', דאין בזה חלות תענית, אפי' על הגברא, כ"א רק שלילה והעדר האכילה.

והנה פשוט דלכו"ע (גם הפוסקים שנקטו הטעם הב' והג') הרי יום החופה הוא יום מחילה וסליחה להחתן והכלה, כפשטות דרשת רז"ל בירושלמי ומדרש שמואל.

ולפ"ז צ"ל, שהפוסקים שנתנו טעמים אחרים להתענית סבירא להו שמחילתם של החו"כ אינה תלויה בתשובה ותענית של תשובה, אלא המחילה באה ע"י הנשואין לבד.

ומכיון שלכו"ע⁵⁵ יום חופתם של החתן והכלה הוי יום מחילה וסליחה (ע"ד יום כיפור), יש לומר, שהמחלוקת בין הטעמים הנ"ל שבפוסקים - אם זקוקים

מעיקרא לא היו לו עוונות⁴⁴ - הרי מובן הוא דכיון שכל עניני התורה הם בתכלית הדיוק, צריך לומר, שדבר זה מתאים להשמיענו (לראשונה) דוקא בנשואי עשו. ד. וי"ל הביאור בזה:

כמה טעמים נאמרו⁴⁵ ע"ז ש"נהגו⁴⁶ שהחתן והכלה מתענין ביום חופתן" (א) "דהוי⁴⁷ סליחה דידהו שנמחלין עוונותיהן ויום כפור דידהו"⁴⁸; (ב) "שמא ישתכרו ולא יהי' דעתן מיושבת עליהן בשעת הקידושין"⁴⁹; (ג) "מפני שמצוה חביבה עליהם (לכן נוהגין) כדרך שעושין חסידים הראשונים שהיו מתענין על מצוה החביבה, כגון לולב ושאר דברים"⁵⁰.

וא' מהחילוקים שנאמר בפוסקים בין הני טעמי הוא⁵¹: לטעם הא' ראוי

⁴⁴ וכן בנוגע לזה ש"ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה" (ח"ש כה, א), אחרי שכבר הי' לו בן יצחק (ולדיעה אחת (ב"ב טז, ב) היתה לו גם בת, היינו קיום מצות פו"ר גם לדעת ב"ה (יבמות סא, ב)) - דהרי לא היו לו עוונות (רש"י ח"ש שם, ז). ונוסף ע"ז - הרי אז לא היתה לו אשה בכלל, דשרה כבר מתה.

⁴⁵ ככל הבא לקמן ראה נ"כ השו"ע שבהערה הבאה. שדי חמד אסיפת דינים מערכת חתן וכלה ס"ד. אנציקלופדי' תלמודית ערך חתן (ע' שכ ואילך). וש"נ.

⁴⁶ ל' הרמ"א שו"ע אה"ע ס"א ס"א.

⁴⁷ שו"ת מהר"ם מינץ סי' קט (ד"ה וראיתי רבותי), הובא בב"ש אה"ע שם סק"ו. באר היטב שם סק"ה. מג"א או"ח ר"ס תקעג (והשמיטו הא דכ' "וי"כ דידהו"). וראה מושב זקנים עה"ת ס"פ תולדות (נעתק לקמן הערה 65). ובשו"ת מהר"י ברונא "אמרת בינקותי. משום דאמרינן. דמלך נידון בכל יום וחתן דומה למלך והואיל ויומא דדינא הוא לגבי' בעי מתענה כמו ביום כפור", אבל ממשיך "ומהאי טעמא יש בני אדם דמתענים בר"ה לפי שיום דין הוא". וראה הערה הבאה

⁴⁸ בשו"ת מהר"ם מינץ שם ממשיך "כדררשינן על הא דכתיב ויקח את מחלת כו". ובשו"ת מהר"י ברונא שם הביא כטעם בפ"ע "ועוד שמעתי לפי דאמרי' בגמ' המתעלה עוונותיו נמחלין וכיון דעולה לגדולה אולי יגרום החטא ויתבטל ומקבל עלי' תשובה וצערא בעלמא עד דסיים חופתו והדר אכיל".

⁴⁹ שו"ת מהר"ם מינץ שם, הובא בב"ש ובאר היטב אה"ע שם. מג"א שם. וראה שו"ת מהר"י ברונא שם בתחלתו.

⁵⁰ רוקח סי' שנג

⁵¹ ב"ש ובאר היטב שם. כנסת הגדולה אה"ע ס"ב הגהות הטור סקט"ו. פתחי תשובה שם ס"א סק"ט. ועוד. וראה בארוכה שד"ח שם

⁵² אבל ראה הלשון בשו"ת מהר"י ברונא שם (נעתק לעיל הערה 48). וראה שדי חמד שם.

⁵³ עזר מקודש לאה"ע שם. וכן משמע בפרמ"ג (א"א) או"ח ר"ס תקעג. וראה אגה"ת פ"ג "עד חצי היום דמיחשב ג"כ תענית בירושלמי". וראה הערה הבאה.

⁵⁴ ראה בארוכה צפע"נ להל' תעניות פ"א ה"ט ובכ"מ (נעתק בצפע"נ כללים בערכו) דעיקר גדר תענית היא על היום שיהא היום נקרא תענית וממילא אסור לאכול. ובהל' תעניות שם הי"א (לז, א) כ' "דתענית חל על עצם היום, גבי שעות לא, רק זה לכו"ע בגדר לצעורי נפשי". ולכאורה לפי מ"ש בתוס' (ע"ז לד, א. הובא בצפע"נ שם), רא"ש (תענית פ"א סי"ב), דגם תענית שעות צריך לקבל עליו מאתמול מבעוד יום, משמע דגם בתענית שעות חל על (חלק זה ד) היום שם "תענית". ואכ"מ.

⁵⁵ וידוע הכלל שאין להרבות במחלוקת (דרכי שלום (בשרי חמד, קה"ת) כללי הש"ס אות ל' סרנ"ז).

וע"פ זה נמצא שיש ג' שיטות באופן הסליחה ומחילה דיו"כ ויחסה לתשובה: (א) דעת רבי שאין צריך לתשובה בשביל הסליחה; (ב) דעת רבנן (בפשטות) שצריך תשובה ממש; (ג) שיטת הרמב"ם (לפי פירושו בדעת רבנן) שצ"ל תנועה של שיבה, אבל לא מעשה תשובה ממש.

ויש לומר, שמעין שלש שיטות אלו ביו"כ הן ג' השיטות הנ"ל בגדר הסליחה ומחילה ביום החופה:

לפי הטעם שהתענית היא רק בשביל צלילות הדעת בשעת הקנין - נמצא שאין לסליחה כל קשר עם התענית; לפי הטעם דהוי תענית של תשובה - ה"ז כמו יו"כ לדעת רבנן (בפשטות)⁶³; ולפי הטעם שהתענית הוא משום חביבות המצוה, י"ל שהוא ע"ד שיטת הרמב"ם ביו"כ - שהרי סו"ס אף שהתענית אינו לתשובה, הרי בחביבות של מצוות הקב"ה - יש בה קירוב ושיבה להקב"ה.

ו. לפי זה יש לבאר החילוק הנ"ל בין דרשת הירושלמי ומדרש שמואל (לפנינו) - ופרש"י והמדרש:

כפי פשטות דרשת הירושלמי, הכפרה דחתן היא כולה מצד עצם ענין הגדולה דמכפרת⁶⁴, והיינו כענין עיצומו של יום ביום כפור, משא"כ לפרש"י שמחילת עונות של חתן ועולה לגדולה באה דוקא כאשר יש עמה תשובה⁶⁵ - יש לומר, שהכפרה היא אמנם מצד עצם הענין דנושא אשה (ועולה לגדולה), אלא שכפרה זו אינה אלא דוקא כאשר ישנו ענין התשובה, בדוגמת גר שמשנה מעשיו כולן לטובה.

[ולכן אף שלא מצינו מפורש שעשה עשה תשובה, הרי השם מחלת הוא שמה

לתענית של תשובה בשביל הכפרה - היא בדוגמת הפלוגתא שמצינו בענין כפרת יום הכפורים⁵⁶: לדעת רבי בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יוה"כ מכפר, דעיצומו של יוה"כ מכפר, ולדעת רבנן - רק אם עשה תשובה יוה"כ מכפר.

ועד"ז הוא בנדו"ד, דהאומרים דמתענין משום דהוי יום סליחה ויו"כ דידהו, ס"ל דחתן וכלה צריכים עשית תשובה לכפרתן⁵⁷, דזהו תוכן תענית של תשובה⁵⁸ (כמ"ש הרמב"ם⁵⁹ דהצום הוא "כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה"), ואלו שנקטו הטעם הב' והג' הנ"ל - ס"ל דהכפרה היא מצד עיצומו של יום (חופתן), ע"ד דעת רבי (הנ"ל) בנוגע ליוה"כ.

ה. אמנם אפילו לרבנן, דס"ל שאין יו"כ מכפר בלי תשובה, מוכח מדברי הרמב"ם⁶⁰ דאין הכפרה באה מהתשובה, אלא מעיצומו של יום הכפורים, אלא שעיצומו של יוה"כ מכפר דוקא כאשר ישנה תשובת האדם⁶¹.

ויתירה מזו⁶²: מזה שכתב הרמב"ם⁶⁰ "עיצומו של יום הכפורים מכפר לשבים" ולא אמר "מכפר עם התשובה" וכיו"ב, מוכח דלדעת הרמב"ם מועילה כפרת עיצומו של היום גם לזה שלא עשה תשובה (גמורה) על חטאיו (תשובה עם כל גדריו ותנאיו - חרטה על העבר וקבלה טובה על להבא בוידוי דברים), אלא שהוא נמצא רק בתנועה וגדר של "שב", ששב ופונה לה'.

⁵⁶ שבועות יג, א. וש"נ.

⁵⁷ ראה ביאור הגר"א לרמ"א שו"ע או"ח סתקס"ב ס"ב.

⁵⁸ ראה שו"ע אדה"ז חלק חו"מ הל' נזקי גוף ונפש ס"ד "ולכן מותר להתענות לתשובה כו". וראה אגה"ת פ"א.

⁵⁹ הל' תעניות פ"ה ה"א. וראה שם פ"א ה"ב. מעשה רוקח לרמב"ם שם

⁶⁰ הל' תשובה פ"א סוף ה"ג

⁶¹ ראה לקו"ש ח"ד ע' 1150 ואילך.

⁶² ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 126 ואילך.

⁶³ להעיר מלקוטי לוי"צ - אגרות ע' רז.

⁶⁴ ראה חדושי אגרות מהר"ל יבמות סג, ב. גו"א לפרש"י פרשתנו עה"פ. הכותב ויפה מראה לירושלמי בכורים שם. ועוד. וראה שו"ח שם בסופו מה שמחלק בין חתן להשאר.

⁶⁵ ראה מושב זקנים עה"ת ס"פ תולדות: מחלת מכאן שהנושא אשה מוחלין לו עונותיו לכך נהגו להתענות החתן ביום הנשואין כי הוא יום הכפורים שלו

ח. ובפנימיות הענינים יש לומר:

נישואי איש ואשה (כפשוטם), הרי הם משתלשלים מהנישואין, כביכול, דהקב"ה וכנסת ישראל (שנקראים איש ואשה, כמבואר בארוכה בשה"ש ובמדרז"ל), והיינו הדביקות וההתאחדות דישראל ואביהם שבשמים, על ידי עסק התורה וקיום המצות כו', עד לתכלית הדביקות וההתאחדות.

וכשם שתכלית ענין הנישואין (הגשמיים) הוא בשביל קיום מצות פרו ורבו גו', הולדת בנים⁷⁴ [וכמבואר ברא"ש⁷⁵ שזהו הטעם שלא תיקנו לברך (בברכת אירוסין) "אשר קדשנו במצותינו וצונו לקדש את האשה" - "כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פרי' ורבי' היינו קיום המצוה"⁷⁶] - כן הוא גם בנשואין שביין ישראל ואבינו שבשמים, שתכליתם הוא בשביל פרו ורבו דישראל (ברוחניות)⁷⁷, שזה כולל כללות עבודת האדם, "מאי פירות. מצוות"⁷⁸, כמחז"ל⁷⁹ "כל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו", ובכללות - קירוב בני ישראל ליהדות, תורה ומצוותיו'.

עפ"ז מובן עוד צדהשוה של השלשה שמוחלין להם עוונותיהם - חתן חכם ונשיא - כי גם חכם ונשיא ענינם להעמיד "תולדות", "פרו ורבו" ברוחניות; ד"חכם" אמיתי הוא המלמד תורה לעמו ישראל (כפסק הרמב"ם⁸⁰ "מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים"), ונשיא - שאמיתית תואר "נשיא" הוא מי ש"אין על גביו אלא ה'

של אשתו - שהיא עשתה תשובה בעת הנישואין⁶⁶].

ולפי המדרש ש"נתן דעתו להתגייר מחלת שמחל לו הקב"ה על כל עוונותיו", נמצא דאף שלא הי' כאן ענין של (גיור) תשובה ממש, אלא רק תנועה של קירוב לטוב דחפץ להתגייר⁶⁷ - גם זה מועיל למחילת עוונותיו שנמחלים ע"י ענין הנישואין.

ז. עפ"ז מובן הטעם לזה שנרמז בכתוב ענין זה ד"חתן מוחלין לו כל עוונותיו" בנשואי עשו עם בת ישמעאל ("ולמד הטעם מכאן"), כי גדר זה דכפרה ומחילה מצד ענין הנישואין יתכן רק בישראל⁶⁸, לא בעכו"ם:

כשם שהכפרה דעיצומו של יום הכפורים לכלל ישראל, שהוא כמ"ש⁶⁹ "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם לפני ה' תטהרו", פועל על האדם היציאה מחטאיו⁷⁰, די"ל הטעם שהוא כיון דכאו"א מישראל רוצה לעשות כל המצות⁷¹ - עד"ז הוא ביום כפור פרטי דחתן (וכלה) אשר נושא אשה והולך לקיים מצוה רבה דפו"ר, הרי זה פעולת הנשמה קדושה שלו, ולכן זה גורם למחילת עוונותיו, משא"כ בעכו"ם.

ולכן רמזה התורה ענין זה בעשו דוקא, כי עשו הי' בנו דיצחק, הי' לו דין ישראל, כדאיתא בגמ'⁷² דעשו ישראל מומר הוי, משא"כ אלו שמסופר אודות נישואיהם בדורות שלפנ"ז, הרי לא הי' להם דין ישראל⁷³.

⁶⁶ ראה לעיל הערה 41.

⁶⁷ ראה מפרשי הב"ר שם - נסמנו בהערה 38.

⁶⁸ ולהעיר דישמעאל הי' בן אברהם וגם עשה תשובה קודם שמת אברהם (פרש"י לך טו, טו. ח"ש כה, ט), ע"ד עשו - לקמן בפנים.

⁶⁹ אחרי טז, ל. הובא ברמב"ם הל' תשובה שם

⁷⁰ ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז שם (ע' 128).

⁷¹ רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

⁷² קדושין יח, רע"א.

⁷³ וראה לעיל הערה 68; לקו"ש חט"ו ע' 192 - בנוגע לישמעאל. וש"נ.

⁷⁴ ולהעיר גם מפרש"י בראשית ב, כד.

⁷⁵ כתובות פ"א סי"ב.

⁷⁶ וי"א שלכן אין מברכין שהחיינו בברכת נישואין (גליון מהרש"א לשו"ע יו"ד סכ"ח בש"ך סק"ה).

⁷⁷ ראה סה"מ תרנ"ט ע' טז-יז.

⁷⁸ סוטה מו, סע"א.

⁷⁹ סנהדרין יט, ב.

⁸⁰ הל' ת"ת פ"א ה"ב. וראה שו"ע יו"ד סרמ"ה ס"ג. שו"ע אדה"ז הל' ת"ת פ"א ס"ח.

הנה עוד זאת, שעצם ההחלטה להקדיש את חייו, עכ"פ חלק חשוב מחייו, לעסוק בפרי' ורבי' (ברוחניות), מביאה סיוע ועזר הקב"ה (גם) בעבודתו הפרטית, ש"מוחלין לו כל עוונותיו" (ובמילא הרי הוא גם "קושט עצמו" תחלה), ועי"ז גם עבודתו עם אחרים תהי' בשלימות יותר, כדבעי⁸⁸.

ועוד זאת: גם אם נדמה בעיניו שהוא בתכלית הירידה שאין למטה ממנה - הרי ענין זה (מחילת עוונות דחתן) נרמז גבי נשואי עשו, ללמדנו, שאינו נוגע לעיכובא מצבו הקודם, וגם אם מצבו הרוחני הוא שפל ביותר (ע"ד ח"ו עשו הרשע), הרי תיכף כשבא לקיים מצות פו"ר הרוחנית ובוחר לו לחלקו ולגורלו לעסוק בקירוב אחבנ"י לאביהם שבשמים, הרי הוא מתעלה⁸⁹ ממצמדו ומצבו שלפנ"ז⁹⁰, ומתגלה אמיתית מהותו (זה שרוצה לקיים כל המצות ולהתרחק מן העבירות), (ובדרך ממילא) נמחלו ונמחקו כל עוונותיו.

ודוקא עי"ז נעשה שלימות הנשואין בין כנסת ישראל וקוב"ה⁹¹, זה מקרב את קיום היעוד⁹² "והי' ביום ההוא נאם ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי", בכיאת משיח צדקנו, בעגלא דידן ממש.

(משיחות ש"פ וישלח תשכ"ז;
ש"פ תולדות תשמ"ה)

אלקיו"⁸¹, דהיינו מלך [וכמפורש בנדו"ד שהכוונה לשאול המלך⁸²] - שענינו של מלך הוא (בלשון הרמב"ם⁸³) "להרים דת האמת", לכוף כל ישראל לילך בדרך התורה והמצות ולחזק בדקה כו'.

ט. ועל פי זה יש ללמוד גם הוראה למעשה לכאו"א - ממחז"ל הנ"ל ש"מוחלין להם כל עוונותיהם":

לכל לראש יש כאן עידוד וחיזוק מיוחד לכאו"א הבוחר לחלקו ולגורלו להתעסק בהפצת התורה וחיזוק היהדות וכו' - פרו ורבו ברוחניות - שמובטח לו ש"מוחלין לו על כל עוונותיו"!

ויתירה מזו - זה שולל טעות של כמה, שטוענים שאינם ראויים לאותה איצטלא, להיות מן המשפיעים טוב לכל ישראל, כי ידע אינש בנפשי' שעדיין רחוק הוא משלימות עצמו, ועליו לקיים הוראת חז"ל⁸⁴ "קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים".

ובא הלימוד ממחז"ל הנ"ל - נוסף לזה שכבר הורה לנו נשיא דורנו בשם אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁸⁵ שבדורות האחרונים דעקבתא דמשיחא צ"ל "חטוף ואכול חטוף ואישתי"⁸⁶, דכאשר אינה ה' לידו האפשריות והיכולת להשפיע על אחבנ"י שליט"א לקרבם לה' ולתורתו ומצוותיו, עליו "לחטוף" הזדמנות זו בלי חשבונות [ובפרט כשהמדובר בהצלת נפשות ממש, להציל אחבנ"י שהם בגדר תינוק שנשבה, שלא יטמעו ח"ו כו'⁸⁷] -

⁸⁸ ראה יפה מראה לירושלמי בכורים שם.

⁸⁹ להעיר מרמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל: ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש. אשר נדבה רוחו אותו כו' להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו כו' (וכמ"ש בהלכה יב שם שענינו של שבט לוי הוא "להורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים") הרי זה נתקדש קדש קדשים כו'.

⁹⁰ להעיר מקונטרס דרושי חתונה תרפ"ט (ע' כב. סה"מ קונטרסים ח"א כז, א): וזהו שארז"ל (סנהדרין דצ"ט ע"ב) כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו דזהו"ע הקביעות בלימוד התורה ברבים דוקא שע"ז נעשה ברי' חדשה.

⁹¹ כמ"ש בשמו"ר ספט"ו: לימות המשיח יהיו נישואין.

⁹² הושע ב, יח

⁸¹ משנה הוריות י, א. וש"נ.

⁸² (וראה במדרש שמואל שם ההמשך "נשיא ומלך")

⁸³ ספ"ד דהל' מלכים. שם ספי"א - בנוגע למלך המשיח.

⁸⁴ ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.

⁸⁵ ראה מבוא לקונטרס ומעין ע' 22. אגרות קודש אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ח"א ע' רסו.

⁸⁶ עירובין נד, רע"א

⁸⁷ להעיר משו"ע אדה"ז או"ח סו"ס שו (וש"נ) שמחלין שבת להציל נפש אחת מישראל שלא תצא מכלל ישראל, אפילו אם הוא ספק. ע"ש

עניני החתונה מתוך הספר תשב"ץ מן רבינו שמשון בר צדוק זצ"ל

כולל חמש מאות ותשעים מנהגים פסקים ודינים של רבו הגאון מאור ישראל מהר"ם מרוטנבורג זלה"ה רבן של המרדכי והרא"ש אשר מת בבית הסוהר על דבר עלילת שוא. ואת הספר הזה כתב תלמידו הנ"ל מפיו בהיותו עמו במגדל הסוהר למזכרת דור אחרון. והוסיף גם דברים רבים משלו.

יש לציין שזהו הספר תשב"ץ המובא מספר פעמים ב'ליקוטי שיחות'

מקומו' לכלה לכך מתחיל החתן ב"ה הרי את מקודשת כנגד ה' חומשי תורה וכנגד ה' דברי' שנתינת טבעת מביא לנשואין לגטין לחציצה ליבום למיאון ולפי שהתורה מתחלת בב' לפיכך הכתובה מתחלת בב' וכמו שהיו במתן תורה ז' קולות דכתיב הבו לה' וגומ' קול ה' על המים וגומר כנגדן תקנו ז' ברכות וכמו שיש בעשרת הדברות י"ד אזכרות כך יש בשבע ברכות וכמו שהיו נ' ימים מיציאת מצרים עד מתן תורה כך נתן הקב"ה נ' שערי בינה וכמו כן הכתובה נ' שקלים דכתיב כסף ישקול כמוהר הבתולות ואמרו רבותינו זהו נ' שקלים:

תסז וכמו שהתענו בו ישראל כמו כן החתן מתענה ובמתן תורה היו נשואין דכתיב אהבת כלולתך עשרה¹ פעמים נקראו ישראל כלה לפני המקום שבע פעמים בשיר השירים ושלושה פעמים בס"א כנגד עשרת הדברות וכנגדן מקבצין עשרה לברכת חתנים שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים וכמו שנאמר ויכתבם על שתי לוחות אבנים ויתנם בידו כך החתן חותם ונותן הכתובה מידו וכמו שהיו ישראל במצרים שנים עשר חדש משעה שנאמר ושאלה אשה משכנתה כמו כן נותנין לאשה שנים עשר חדש לפרנס את עצמה בתכשיטיה ומה שאנו שופכין כוס של

תסג מה שפורסין צניף על ראש חתן וכלה בשעת הברכה לפי שגם זה נקרא כניסת חופה. כי חופה לשון כסוי. וי"א על שם תקח הצעיף ותתכס דרבקה:

תסד מה שנותנים הבגדים לכלה להראותה שמקיים מצות ציצית דכתיב גדילים תעשה לך וסמך ליה כי יקח איש אשה ונ"ל שמכאן סמכו בזה המלכות של אשכנז"ז שלא להתעטף בציצית עד לאחר הנשואין:

תסה הא דחתן מברך להתעטף בציצית על טלית של הקדש והלא טלית שאולה פטור' מן הציצית כל ל' יום ופ"י הר' שמרי"ל בן הר' ברוך זצ"ל כיון שנתנו אותו להקדש הרי הוא כמתנה על מנת להחזיר ושמה מתנה:

תסו מה שהחתנים נודרים מפות לספר תורה ראייה ממסכ' עירובין דאיתא לשם בפרק הדר (דף סד) פתח אידך ואמר המחזיק בנכסי הגר מה יעש' ויתקיימו בידו יקנה בהן ספר תור' כי תהו בהו אינשי שבא לו ממון בלא עמל ויגיע וישלוט בו עין הרע אפילו בממון שלו בשביל זה יש לו לקנות דבר מצוה ואמר רב ששת אף בעל בנכסי אשתו כמו כן אם יש לו לעשות ממנו דבר מצוה הר"ם ז"ל אומר כי מה שאומר החתן הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל לפי שמצינו בהרבה מקומות שאירס הקב"ה לישראל בתורה וכל אותן אירוסין ונישואין וכתובה אנו עושים והיכא נקראת התורה אירוסין דכתיב תורה צוה לנו משה מורשה וארז"ל א"ת מורשה אלא מאורש' הרי התור' הושוות בהרב'

¹ הדברים תמוהים כי לכשתדקדק תמצא כי בשיר השירים ליתא יותר מששה פעמים ובס"א תמצא שבעה פעמים ונמצא בין הכל י"ג פעמים. (הערת הגרי"פ פרלא על גליון ה'תשב"ץ דפוס וארשא תרל"ו. מובא בהוצאת הרה"ח ר' שמואל שניאורסאהן)

יקח איש אשה ובא אליה ושנאה וכי יקח איש אשה ובעלה וכי יקח איש אשה חדשה רמז ג' מסירות מה שאנו אומרים עשר"ת הדברות ולא עשרת הדברים לפי שדברות עולה בגימטריא תרי"ג מצות חסר אחת היא יראת ה' ששקולה כנגד כולם ועל האדם לעשות ולא מן המקום דכתיב מה ה' אלדיך שואל מעמך כי אם ליראה אותו בן י"ח לחופה דכתיב והו"א כחתן יוצא מחופתו והוא בגימטריא י"ח חת"ן ע"ל כל"ה בגימטריא תרי"ג וגימטריא מש"ה רבינו כשמשה רבינו קבל התורה היתה הכלה והחתן זה הקב"ה וזהו שיסוד הפייט בקבלת כלה כתובת חתן ומה שאנו נוהגין להושיב החתן והכלה על הספסל במוצאי שבת רמז מיבמות בפרק בית שמאי (דף ק) דאמרינן התם הוה עובדא בנרש ואותביה רבא אבי' כורסיה פי' ספסל ומה שזורקין נרות דולקות רמז למתן תורה שנאמר ויהי קולות וברקים נקוט האי כללא בידך כל המנהגים של חתן ושל כלה אנו למדין ממתן תורה שה' היה מראה עצמו כחתן נגד כלה שהם ישראל הטבע"ת בגימטריא הקידושינן והי"ו תואמי"ם בגימטריא חת"ן וכל"ה ונקה שלשה במסורת ג' מוחלין להם עונותיהם חתן נשיא חולה חתן דכתיב ונקה האיש מעון נשיא דכתיב אשר שלח ידו במשיח ה' ונקה חולה דכתיב על משענתו ונקה הר"ם ז"ל וכל המשמח חתן וכלה יזכה לראות בשמחת לויתן שנאמר זה לויתן יצרת לשחק בו:

תסח ואומר שחתן אינו פטור מק"ש בזמן הזה ובדורות הראשונים שהיו מכווני' בק"ש לכך היה חתן פטור לפי שהיה טרוד ולא היה יכול לכיון אבל עכשיו בלאו הכי אין אנו יכולים לכוון לפיכך הוא חייב לכוי'.

ברכה על פני הבית סימן טוב שישפיע להם הקב"ה ברכה שנאמר ואריק לכם ברכה עד בלי די עד שיכלו שפתותיו מלומר די חת"ן בגימטריא ח"ן נשי"ם לפיכך יש לו חן לפי שדומה למלך חת"ן ע"ל הכל"ה בגימטריא התור"ה לומר כל המשמח חתן וכלה כאילו עסק בתורה כדאמרינן בכתוב' (דף יז) מבטלין תלמוד תורה והוצאת המת ולהכנסת כלה לחופה פרי"ה ורבי"ה בגימטריא חת"ן וכל"ה זכר בגימטריא ברכ"ה נקב"ה² בגימטריא קלל"ה ארו"ר המ"ן בגימטריא ברו"ך מרדכ"י בתול"ה בגימטריא אפרסמו"ן לומר שיש לשלוח לכלה בשמים בחור"ר היר"א בלשון אשכנז לומר לאיזה בחור אנו חייבים לשמח ולעשו' כל מה שאמרנו להירא את דבר ה' אבל בחור עם הארץ ואינו ירא את דבר ה' אסור וכל הנהנה מסעודת תלמיד חכם וחבר כאלו נהנה מזיו שכינה שנאמר ויבא אהרן וכל זקני ישראל וגומ' ואין אדם עולה לגדולה אלא א"כ מוחלין לו את כל עונותיו ובמדרש יש ג' מוחלין להם עונותיהם מלך נשיא חתן מלך דכתיב בן שנה שאול במלכו פירוש כבן שנה בלא עון נשיא דכתיב מפני שיבה וגומר וסמ"ך ליה וכי יגור אתכם גר וגר שנתגייר כקטן הנולד דמי. חתן דכתיב וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה שנאמר ואת בשמת בת ישמעאל אלא מלמד שנמחלו לה עונותיה בג"ן בגימטריא כל"ה כל המשמח חתן וכלה יבא בגן עדן חת"ן בגימטריא שחקי"ם לומר כל המשחק לפני חתן וכלה זוכה ליהנות ממה שמשחקים ברקיע שחקים חת"ן נוטריקון ח' חורין ת' תלמיד חכם נ' נשיא מלמד שנעשה חורין ממלאך המות ואינו צריך לעמוד מפני תלמיד חכם ולא מפני נשיא ודומה למלך ונשיא מה מלך ונשיא אינם הולכים יחידיים אף חתן לא ילך יחידי וג' אותיות מלך וג' אותיות חתן מה מלך חיילין מקיפי' אותו אף חתן שושבינו מקיפין אות ומה מלך שולחין לו מנות אף חתן שולחין לו מנות מה שאנו נוהגין למסור כלה לחתן ג' פעמים נגד כי

² אינו מובן ואולי צ"ל נקיבה בגימט' בקללה. (הגר"י פ' פרלא שם).

אמירת תחנון ביום כתיבת הכתובה

תדפיס ראשוני

הרב מרדכי שמואל אשכנזי

מרא דאתרא כפר חב"ד

ממש (עד אותה שעה לאחר ז' ימים), ואילו בנוגע לאי אמירת תחנון ביום החופה, כתב רבנו שאין אומרים תחנון ב"יום כניסתו לחופה, שיום טוב שלו הוא", היינו כבר משחרית אותו יום ולא רק משעת החופה⁸. ומוכח שאי אמירת התחנון ביום החופה הוא דבר נוסף על ז' ימי המשתה, שיום זה כולו הוא בגדר "יום טוב שלו".

ונראה לומר כי המעלה המיוחדת של יום החופה היא, שביום זה הבחור נעשה "חתן"⁹. וראה בלשון הרמ"א¹⁰: "ולא מיקרי חתן אלא ביום שנכנס לחופה" וביארו בדבריו¹¹, שהכוונה היא שרק ביום זה נעשה "חתן" ולא לפני כן. ומעלת היותו ל"חתן" היא, שעולה לגדולה ונמחלים עוונותיו וכו'¹².

8 מלשון רבנו "מיום כניסתו לחופה" משמע שהוא כבר משחרית, וראה בבאה"ט סק"ד הדעות בזה. ולהעיר שלענין מילה, הביא רבנו בס"ה לשון השולחן ערוך, שאין אומרים תחנון "ביום מילה" ובס"ו הביא את לשון הרמ"א ש"כל זה בתפלת שחרית שמלים אז התינוק, אבל במנחה אע"פ שמתפללים אצל התינוק אומרים תחנון" (ואח"כ הוסיף שיש נוהגים שלא לומר גם במנחה אצל התינוק). ונראה שמצות מילה שייכת בעיקר לתפילה שנערכת עמה, אבל יום החופה קשור לכל היום.

ולפי מה שיתבאר לקמן, שמנהגו שלא לומר תחנון ביום הכתובה הוא לפי המנהג שלא לומר תחנון ביום החופה, גם ביום הכתובה אין לומר תחנון כבר משחרית.

9 אבל לענין מילה כתב רבנו שהוא מטעם שמחה, וכנראה שבחופה אין עדיין שמחה. והא ש"אין שמחה אלא בחופה" (סוכה כה, ב) הוא בסוכה של שבעת ימי המשתה שהיו אוכלים שם עם החו"כ (ראה שוע"ר סימן תרלט ס"י) ולא בחופה שלנו תחת כלונסאות.

10 סימן קלא ס"ד.

11 ראה בבאר היטב שם בשם שכנה"ג.

12 ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג, וראה בלקוטי שיחות חלק ל עמוד 161 ואילך.

יש לעיין, אם עיקר טעם היום טוב הוא משום שעולה לגדולה (ובמילא גם נמחלים עוונותיו) או שהוא בגלל שנמחלו עוונותיו, וכמו בשלהי תענית שלא היה יו"ט כמוצאי יוה"כ"פ. ואולי יש להוכיח מהדעות שהחתן מתענה בגלל מחילת העוונות (כדלקמן), וחדוש לומר שמחילת העוונות גורמת גם לתענית וגם ליום טוב. אמנם ביוה"כ"פ כתב רבנו בסימן תרי ס"י שהוא יום טוב, והרי הוא גם יום צום, ושני הדברים הם לכאורה מטעם היותו יום כפרה.

עכ"פ רואים מכאן כי עצם המושג "יום טוב" אינו סותר עדיין לתענית. ועד"ז מובא לגבי ערב פסח, שהוא יום טוב ואסור בעשיית מלאכה (שוע"ר ריש סימן תסח), ובכל זאת הבכורים מתענים בו (ראה ג"כ שוע"ר סימן רפח ס"ג ועיין בשוע"ר סימן תכט ס"ט וברמ"א סימן תקעג ובנו"כ שם). (אבל אין להוכיח מכך שאין מזכירים "יום טוב" בתפילת יום הכיפורים וכתב המ"ס פי"א ה"ו, "שאין יום טוב ביום צום". כיון שיש לומר שהכוונה היא דוקא לענין תפלה, שבה מדייקים יותר. וכדלעיל מדברי רבנו בסימן תרי, שיוה"כ"פ הוא יום טוב).

ולהעיר מזה שאין בעלי הברית מתענים בת"ב נדחה, משום שהוא יום טוב שלהם. ואולי הכוונה היא משום

א. לכתוב את הכתובה מבעוד יום

מנהג חב"ד לכתוב את הכתובה מבעוד יום¹ (ולא כמנהג העולם שכותבים אותה בלילה סמוך לחופה). וכמדומה, שהמנהג הוא שהחתן לא אומר תחנון כבר משחרית² היום הזה של כתיבת הכתובה.

ויש לעיין במקור הדבר, דלכאורה יום זה של כתיבת הכתובה הוא יום לפני הכניסה לחופה (שפעמים רבות היא בלילה ושייכת ליום הבא) ומדוע שלא לומר תחנון³?

ב. הטעם לאי אמירת תחנון ביום החופה

להבנת הענין, ראוי לבאר תחילה את הטעם לאי אמירת תחנון ביום החופה. כתב רבנו בשולחן ערוך⁴: "נהגו שלא ליפול על פניהם בבית החתן ביום כניסתו לחופה, מפני שיום טוב שלו הוא", ובהשקפה ראשונה, אפשר ללמוד שהוא משום שיום הכניסה לחופה הוא חלק מז' ימי המשתה, ובכל ימים אלו אין אומרים תחנון. כדברי רבנו בסעיף הבא⁵: "יש נוהגים שלא לומר תחנון כל ז' כשהחתן בבית הכנסת, שכל ז' ימי המשתה הם לו כרגל".

אולם, נראה יותר כי הטעם לאי אמירת תחנון ביום החופה הוא טעם נוסף ועיקרי על היותו חלק מז' ימי המשתה: א. רבנו הביא בנפרד את שני המנהגים: תחילה הביא ש"נהגו שלא ליפול על פניהם ביום החופה" ואחר כך הביא בסעיף הבא ש"יש נוהגים שלא לומר תחנון כל ז'". וגם בטעם הדברים: בנוגע ליום החופה כתב "שיום טוב שלו הוא", היינו שיום זה במיוחד הוא יום טוב שלו, ואחר כך כתב בנוגע לז' ימי המשתה שהם לו "כרגל"⁶.

ב. ובעיקר מוכח כך, מדברי רבנו⁷ כי ז' ימי המשתה הם מעת לעת, היינו משעת החופה

1 ראה תורת מנחם ח"י עמוד 199, ובמקום אחר הארכנו בביאור מנהגו זה.

2 ראה לקמן הערה 8.

3 להעיר משוע"ר סימן קלא ס"ו (מתרומת הדשן סימן פ', הובא בדרכי משה ס"ו ובמ"א סק"י"ב), שהמנהג בריינוס היה "שאין החתנים הולכים לבית הכנסת יום או יומיים קודם החופה, כדי שיוכלו הקהל לומר תחנון. אך אם נכנסו לבית הכנסת אומרים תחנון, לבד מיום החופה".

4 שם ס"ה.

5 שם ס"ו.

6 אולי ההבדל בין "יום טוב" ל"רגל" הוא, שיום טוב אינו סותר לתענית (ראה לקמן הערה 12) כמו שהחתן מתענה ביום החופה, אבל ברגל אין תענית ואפילו לא בחול המועד (שוע"ר סימן רפח ס"ג).

7 שם.

הכיפורים¹⁹ – היא ביום זה של כתיבת הכתובה. ואם נאמר שמחילת העוונות היא רק ביום הבא, בעת החופה, כיצד מתענים ביום שלפניו?^ז.

ולכן, בימיהם, שהיו עורכים החופות מבעוד יום²⁰, הרי גם הכתובה נכתבה באותו יום, ולכן כתב רבנו שאין אומרים תחנון ב"יום כניסתו לחופה", שהוא כולל גם את כתיבת הכתובה. אבל בימינו, שהחופה נערכת פעמים רבות רק בלילה ואנו מקפידים לכתוב את הכתובה מבעוד היום הקודם – הרי החתן נקרא "חתן" כבר מבעוד יום זה. ולכן אין צריך לומר תחנון כבר מהיום הזה.

ג. אם הכלה אומרת תחנון ביום כתיבת הכתובה

בשולחן ערוך דובר רק לגבי חתן, ולגבי הכלה, הנה בז' ימי המשתה אינה אומרת תחנון, אבל יש לעיין אם אומרת תחנון ביום כתיבת הכתובה.

הנה בשטר הכתובה, לא מכונה האשה בשם "כלה", ורק בתנאים מכונה "כלה" (אולי הוא משום שאביה מחייב את עצמו בשטר זה ליתן לבתו הכלה), ולכן אם כותבים התנאים מיד לאחר הכתובה מבעוד יום, הרי יתכן שיש עליה שם כלה כבר ביום זה.

אמנם עדיין יש לעיין אם אפשר להוכיח מהתנאים שנקראת כלה, כיון שעדיין היא מצידה לא עשתה שום מעשה של נישואין²¹, ומעשה כזה נעשה רק בכניסתה לחופה, ובעיקר, במסירת הכתובה לידיה²². (ובזה מובן מה שאומרים ברכות הנישואין לאחר מסירת הכתובה. דלאחר שנעשה הנישואין במסירת הכתובה, אומרים מיד הברכות).

וזהו שיום זה נקרא "יום טוב", כי כנראה "יום טוב" פירושו "יום מיוחד", ויום החופה הוא יום מיוחד אצל החתן. וכך כתב רבנו¹³ לענין יום המילה, שהוא "יום טוב" אצל בעלי הברית. ועד"ז כתב רבנו לענין חול המועד סוכות¹⁴, שכל יום מימי חול המועד "נחשב ליום טוב בפני עצמו, כיון שחלוק בקורבנותיו משאר הימים" (ולכן אומרים הלל שלם בכל ימי חול המועד סוכות)¹⁵.

ויש לומר, כי לאמיתו של דבר, הזמן שבו נעשה הבחור ל"חתן", אינו בכניסה לחופה ממש, אלא כבר משעת כתיבת הכתובה. וזאת, כיון שעורך אז החתן קנין גמור על התחייבותו לתנאי הכתובה ואף כותבים בכתובה "וקנינא מן חתן דנן", שהוא התחייבות גמורה¹⁶.

ראיה לכך: בנוסח הכתובה שלנו¹⁷, בתחילת השטר, לא מוזכר הבחור בשם "חתן", אלא רק שבא איש פלוני לפנינו ורוצה לשאת אישה פלונית, ורק בהמשך הדברים, כאשר מסכמים את ההתחייבות שלו לדמי הכתובה, הוא מכונה בתואר חתן - "הכל קיבל עליו כמר פלוני חתן דנן". ומוסבר בנחלת שבעה, כי כשהוא רק רוצה לשאת את האשה - עדיין אינו בגדר חתן, כי הרי לא התחייב כלום וביכולתו להתחרט, ורק כשמקבל על עצמו התחייבות כספית בעבור מזונות האשה ונעשה משועבד לחוב שלה - נעשה חתן. ולמדנו, איפוא, מכאן, כי ההתחייבות שלו בכתובה – עושה אותו לחתן¹⁸.

וכך יש לומר גם לענין עלייתו לגדולה ומחילת העוונות, שהדבר נעשה כבר בעת כתיבת הכתובה, שבה נעשה "חתן" (והדבר מתאים עם זה שתענית החתן והכלה – שלכמה דעות היא משום מחילת העוונות, כמו יום

19 ראה בלקו"ש שם המקורות בזה. וגם לפי המובא שם, שאפשר לומר שמחילת העוונות היא בעצם הכניסה לחופה ולא על ידי התענית, הנה אפשר לומר שכך הוא על ידי עצם כתיבת הכתובה.

20 כלשון המשנה תחילת כתובות: "בתולה נישאת ליום הרביעי", ובתוס' יומא יג, ב ד"ה "לחדא": "חופה שלה היו רגילים לעשות מבעוד יום". ובגיטין יח, א ברש"י ד"ה "אף כתובה", דכתובה נכתבת מבעוד יום, כי אז "נכנסת לחופה וקירוב חתנות חייל שעבודיה". וכיודע שהיו עורכים החופות בימיהם ביום ו'. ולהעיר משו"ת אגרות משה אבן העזר ח"ד סי' קה אות ג.

21 ואף שגם הכלה מתענית ביום הכתובה, וגם אצלה הוזכרה התענית בגלל מחילת עוונות (ראה באה"ט אה"ע סימן סא סק"ה), יתכן שאין זה לבד מספיק להיקרא כלה ולעשותו יום טוב, אלא צריך גם מעשה נישואין.

22 להעיר כי מזה שאין האשה מכונה בכתובה בשם "כלה", יש להוכיח כמנהגו שחותמים הכתובה לפני החופה. אבל למנהג העולם שהעדים חותמים הכתובה אחר מסירת הכתובה בחופה (ראה הפלאה כתובות קונטרס אחרון סימן סו סעיף א' ובלבוש אבן העזר סימן סו סעיף י"א), לא מובן למה הכלה אינה נקראת בשם "כלה" והרי נעשה כבר מעשה נישואין.

חיוב הסעודה ולא משום היום טוב. וראה נו"ב תנינא יו"ד סימן ריג ד"ה ונחזור.

13 סימן רמט קו"א א.

14 סימן תרמד סעיף א, כתוס' תענית כח, ב ד"ה ויו"ט הראשון ודלא כרש"י שם ד"ה יחיד שכתב "חגי" (ולא "יום טוב").

15 למדנו מכאן כי יכול להיות יום טוב רק לענין אי אמירת תחנון (כמו ביום החופה) או רק לענין בגדים ואכילת בשר (כמו ביום המילה) או לענין הלל שלם (כמו בחול המועד סוכות). ולהעיר מריטב"א סוכה לח, ב.

16 ראה חושן משפט סימן לט סעיף יג. וראה הלכה זו גם בשו"ע"ר חושן משפט הלכות עדות ושטרות סעיף יז וסעיף כב.

17 מספר נחלת שבעה למהרש"ק. ודלא ככתובות הספרדים, שמכונה מתחילת הכתובה בשם "חתן".

18 דבר זה מתאים עם המנהג לכתוב התנאים אחרונים רק לאחר כתיבת הכתובה, כיון שבתנאים מוזכר החתן בתור "חתן" ("פב"ב העומד מצד החתן וכו'") עוד לפני שכתוב שם ש"החתן ישא את הכלה", ומתאים יותר אחר הכתובה שכבר נעשה "חתן". אמנם ראה לקמן הע' 21 ???.

קטע מהמבורא ל מאמר מבואר 'לכה דודי' תשי"ד

בעת ה"קבלת פנים" של חתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א, אמר כ"ק חותנו הרבי הריי"צ מאמר חסידות דבור המתחיל "לכה דודי", קדמה לו שיחת קודש שמיימית בה הודיע, אשר אמירת המאמר עתה היא בתור הזמנה לנשמות רבותינו נשיאינו לדורותיהם - ולכן מכיל המאמר קטע מתורת כל אחד מרבותינו נשיאינו, כשהוא מפרט את כולם החל מאדמו"ר הזקן. (בשיחה אמר שבמאמר נכלל גם "קטע מסב סבו של החתן", הלא הוא הרה"ק ר' ברוך שלום, בנו בכורו של הצמח-צדק).

ביו"ד שבט תשי"א, בהתוועדות בה קיבל על עצמו כ"ק אדמו"ר שליט"א את הנשיאות באופן רשמי אמר את המאמר "באתי לגני", ובו הזכיר מספר פעמים את כל רבותינו נשיאינו. בהתוועדות השבת שלאחר מכן, י"ג שבט, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

בעת החתונה אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שבשמחת נישואין באים מעולם האמת נשמות האבות עד ג' דורות למפרע בכל ישראל, ויש כאלה שאצלם באים יותר ויותר דורות למפרע, ומנה כ"ק מו"ח אדמו"ר את כל הרביים, עד לאדמו"ר הזקן.

כיון שבעת ההיא לא מנה כ"ק מו"ח אדמו"ר יותר (לפני אדמו"ר הזקן), לכן, בהמאמר הנאמר ביו"ד שבט לא הזכרתי בשם אלא עד אדמו"ר הזקן. ירא הנני להתערב, ובכלל לשם מה להתערב, כיון שהרבי לא הזכיר יותר.

אבל, כיון שבכל זאת הפריע לי הדבר ("עם האט מיר דיך געשטערט"), לכן. היום, י"ג שבט. שהוא עדיין בהמשך ליו"ד שבט - כמודגש גם בכך שהמאמר היושבת בגנים דיי"ג שבט הוא המשך למאמר באתי לגני דיו"ד שבט - הזכרתי בשם עד הבעש"ט.

ענין זה (ההזכרה בשם) הוא ע"ד הידוע¹ שהמצטער באמת על מיעוט או העדר ההבנה בדברי רז"ל ומזכיר את שמותיהם ונפשו חשקה בהם וכו' - הרי זה ענין ויש בו תועלת בכמה ענינים. וגם, ע"ד שמצינו בעבודה שהיו אומרים "האיר פני כל המזרח עד שבחרון" כדי להזכיר ולחמשיר זכות אבות²

מאמר זה היה אפוא יסוד להנהגתו הקבועה של כ"ק אדמו"ר שליט"א להזכיר במאמרי יו"ד שבט (ובמאמרים נוספים) את כל רבותינו נשיאינו.

בשיחת חג השבועות תשי"ג (שהובאה במלואה לקמן בהוספות), ביאר הרבי בארוכה כמה ענינים במאמר 'לכה דודי' הנ"ל של הרבי הריי"צ. בהמשך לכך דיבר על חשיבות חזרת מאמר זה בכל שמחת חתונה - בתור הזמנה לכל רבותינו נשיאינו:

וכיון שהולכים אנו בהדרכותיו והנהגותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר - כדאי ונכון³ אשר בכל חתונה של אנ"ש, המקושרים והשייכים כו', הנה קודם החופה יחזרו (החתן בעצמו או מישהו מהנוכחים) את המאמר לכה דודי, שיש בו חלק מכל רבותינו נשיאינו, מכ"ק מו"ח אדמו"ר ולמעלה הימנו. . בתור הזמנה לנשמותיהם של רבותינו נשיאינו.

וכללות הענין בזה - ש"צדיקים דומים לבוראם"⁴, וכשם שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה, כמאמר⁵ "אנא נפשי כתבית יהבית", כך גם הצדיקים, רבותינו נשיאינו. הכניסו את עצמם במאמרי החסידות שלהם⁶, ולכן, אמירת מאמר חסידות שיש בו מתורתם של רבותינו נשיאינו, מהוה הזמנה לנשמות שלהם.

הוראה זו כפל כ"ק אד"ש גם באיגרות קודש רבות, כשהוא מדגיש שוב ושוב את החשיבות בחזרת המאמר כולו, כדי שיהי' בזה מתורתם (ועי"ז הזמנה לנשמותם) של כל רבותינו נשיאינו. לחתן שבישר לרבי כי בחתונתו חזר רק חלק מהמאמר - הורה שעכ"פ בתוך שלושים יום מהחתונה יחזור את המאמר כולו!

בשבת קודש י"ג אלול תשי"ד - יום חתונתו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ - התוועד כ"ק אדמו"ר שליט"א, כשהוא מתייחס בהתוועדות זו בהרחבה גם לעובדה שבשבוע הקרוב תקיים חתונתם של כמה מהבחורים.

בעיצומה של ההתוועדות, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

דובר כבר פעם בענין המאמר ד"ה לכה דודי (תרפ"ט), שבמאמר זה ישנם ענינים מכל רבותינו נשיאינו, החל מאדמו"ר הזקן, וכ"ק מו"ח אדמו"ר אמרו בתור הזמנה לנשמות הצדיקים שבאו להשתתף בחתונה.

¹ עיין שלי"ה בהקדמתו בית אחרון (יג א) [בדפוס אחר הוא בע' י, ב] בהג"ה. ועיין ג"כ ספר שפתי ישנים להר"ר שבתי משורר בס בהקדמה.

² יומא כח, א-ב ובפרש"י. תמיד פ"ג מ"ב. ירושלמי יומא פ"ג ה"א.

³ ראה גם אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ח ס"ע עב ואילך. חט"ו ע' תא. ח"י"ז ע' צח.

⁴ רות רבה פ"ד ג. וראה ב"ר פס"ז. ח. ועוד.

⁵ שבת קח, א (לגרסת העי"י).

⁶ כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה כשדיבר בענין זה (המו"ל).

ואשר על כן - דובר אז - נכון הדבר במאד מאד, שבכל חתונה קודם החופה יחזור החתן, או מישהו אחר שביכולתו להזמין, את המאמר לכה דודי, בתור הזמנה לנשמות הצדיקים, שיבואו להשתתף בהחתונה ובהמשך לכך אמר כ"ק אד"ש את ה"מאמר כעין שיחה"⁷ - לכה דודי תשי"ד, אשר "כנראה"⁸ הוא מיוסד (ביאור) על מאמר 'לכה דודי, תרפ"ט, הדבר לא הוזכר אז בפירושו, אך באותה שנה בי"ד כסלו - מלאו חצי-יובל שנים לחתונתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א (דבר שצויין בהתוועדות ש"פ וישלח י"ד כסלו אותה שנה, והוזכר בהערה ל'פתח דבר' של המאמר המוגה).

ברם, באותם שנים עדיין לא הי' רגיל כל כך הסגנון של "מאמר כעין שיחה"⁹ ולכן, בשעתו קיבלו החסידים "ביאור" זה - כשיחה, והוא נכלל ברשימת השיחות מאותה התוועדות, ומקומו נפקד מכרכי המאמרים של אותה שנה (שהיו באותה תקופה רק ב"קופיר"). על אחת כמה וכמה שלא העלו על דעתם - שמדובר במאמר המיועד לחזרה בעת החתונה, וגם לא הי' רמז לעובדה שהוא מכיל את הסגולה המיוחדת בהזכרת הזמנת כל רבותינו נשיאינו, ככל הנראה, יחידים בלבד ראו לנכון לחזור גם את הביאור הזה בנוסף לחזרת המאמר דתרפ"ט.

חלפו כ"ה שנים נוספות, ובי"ד כסלו תשל"ט, מלאו יובל שנים לחתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית הצדקנית. בקרב החסידים הורגשה תכונה רבה לקראת תאריך זה, בצפי'ה דרוכה כי גם "מלמעלה למטה" ייזכרו וייעשו ימים אלה. ואכן, בליל י"ד כסלו התוועד כ"ק אדמו"ר שליט"א - בפעם הראשונה והיחידה כשתאריך זה חל בימות החול - כשהוא פותח בביאור פשר המנהג לציין את יום החתונה. במהלך ההתוועדות אף אמר מאמר חסידות דבור המתחיל "אשר ברא", המיוסד על הדרוש שאמר כ"ק אדמו"ר הרי"צ בעת סעודת החתונה. [אגב: במוצאי י"ד כסלו התקיימה התוועדות חסידים, ובתגובה לדו"ח ממנה שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א - מדוע לא היו ריקודים...].

חגיגת ה"יום הבהיר" התבטאה מצדו של כ"ק אדמו"ר שליט"א בשורה שלימה נוספת של דברים - וביניהם: הגהת המאמר 'לכה דודי' תשי"ד, שיצא לאור בקונטרס מיוחד. השמחה על כך הייתה כפולה ומכופלת: ראשית, על עצם הגהת המאמר, דבר שלא הי' חזון נפרץ באותה תקופה, ושנית, מה"תגלית" על היותו של ביאור זה - מאמר (גם ביומנים מאותה שנה נרשם שהרבי הגי'ה "את שיחת י"ג אלול תשי"ד"...) -

כאשר יצא הקונטרס לאור, הופתעו החסידים לגלות, כי במאמר כפי שהוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א - מוזכרים כל רבותינו נשיאינו החל מהבעל-שם-טוב [כפי שניתן לראות בצילומים מעלי ההגהה, בתחילת סעיף ד' הוסיף את אדמו"ר הזקן ואדמו"ר מהר"ש, ובהגהה השני' בסוף סעיף ג' הוסיף את כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק!]. רבים מהחסידים ראו בכך רמז גלוי, כי נכון וטוב לחזור דווקא מאמר זה בשעת החתונה, אשר נזכרו בו רבותינו נשיאינו - החל מתורתו של נשיא הדור, כ"ק אדמו"ר שליט"א.

כאשר מלאו י"ג שנים למאמר המוגה - זכינו לגילוי נוסף: חלוקתו ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א בידי הקדושות לאנשים נשים וטף, כחלק מ"קונטרס דרושי חתונה", המכיל את דרושי החתונה של כ"ק אדמו"ר הרי"צ בשנת תרפ"ט, ושנים ממאמרי מכ"ק אדמו"ר שליט"א המיוסדים עליהם: לכה דודי תשי"ד, אשר ברא תשל"ט.

החלוקה נערכה ביום א' פרשת וישב, טו"ב כסלו תשנ"ב, בפתח חדרו הקדוש של כ"ק אדמו"ר שליט"א. הקונטרס נדפס מחדש על נייר משובח, בכריכת תכלת, וצורפו לו שתי שטרות של דולר

לצדקה, כשהכל ארוז בעטיפת פלסטיק. חמש שעות (!) עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א על רגליו, כאשר אלפי אנשים נשים וטף עוברים בסך ומקבלים את הקונטרס מידי הקדושות.

התייחסות לחלוקה זו נכללה בשיחה המוגהת מש"פ וישלח ט"ז כסלו:

ויש לקשר זה עם דרושי חתונה שאמרם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו* (שנדפסו מחדש ובתוספת ביאור כו') - דרושים בתורת החסידות השייכים לחתונה - שבזה מודגשה ביותר השייכות לחתונה דכנסת ישראל עם הקב"ה לימות המשיח, שאז יהי' עיקר ושלמות הגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא".

* בהחתונה ד"בית יוסף" בשנת תרפ"ט.

וב"הערת המו"ל" לקטע זה מוזכרת חלוקתם ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ביום המחרת.

⁷ ראה 'מאמרים מבוארים' ע' 219 - מבוא למאמר באתי לגני תשי"א.

⁸ כך הגייה כ"ק אד"ש בפתח דבר למאמר המוגה. - בנוגע ללשון "כנראה" אודות מאמריו שלו, להעיר מהמסופר בשיחת ש"פ וירא תנש"א סעיף ד' (התוועדות תנש"א ח"א ע' 284). ש"פ בלק תשמ"ז ס"י"ב (התוועדות תשמ"ז ח"ד ע' 28).

⁹ מצינו פעמיים בהם התייחס כ"ק אדמו"ר שליט"א לפשר מנהגו לומר "מאמר כעין שיחה". הראשונה, בשיחת ש"פ מקץ זאת חנוכה תשי"ג, בה אמר כי יחזור כעת קטע ממאמר "באופן שלא יטריח את הנוכחים לעמוד וגם עבורו כו"י". ואילו בשיחת יום שמח"ת תשל"ב התבטא בין הדברים: "אצלי הוא בפשטות עד היום הזה. אשר לומר מאמר חסידות בכל התוועדות זה, דבר טוב ויציב ונכון וכו'. שלכן עשיתי על כך בחינה שבדרך הטבע היתה אמורה להורות שכך צריך הדבר להמשך, אולם לפועל לא כך הי'ה, ובכן הנני "מגניב" (ישמוגל איך אריין אמאל) אמירת מאמר בתוך שיחה או מעין כו"י (תרגום חפשי משיתת קודש תשליב ח"א ע' 75. עיין שם בארוכה בכל הענין).

לכה דודי – מאמר הרבי

יצא-לאור "בקשר לשנת החמישים מחתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א (תרפ"ט – תשל"ט) . . מאמר זה נאמר בש"פ תצא, י"ג אלול¹, ה'תשי"ד², וכנראה הוא מיוסד (ביאור) על ד"ה לכה דודי, תרפ"ט³ שנאמר ע"י כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע בעת קבלת הפנים של חתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

(א) יום חתונת כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע בשנת תרנ"ז. (ב) שנת העשרים וחמש לחתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א. (ג) נדפס בקונטרס דרושי חתונה (ברוקלין, תשל"ט [סה"מ קונטרסים ותרפ"ט שבהערה 1]). וראה מה שאמר טרם שפתח דרוש זה (שם ע' מה [לח, ב. ע' 80]).

תוכן המאמר:

הכוונה בהבאת שני משלים לסדר ההשפעה מז"א למלכות (תחלה השפעה חיצונית, ואח"כ השפעה פנימית) - כדי לבאר את גודל העילוי בהשפעות אלו, שההשפעה החיצונית היא דרגא נעלית ביותר, בחינת מקיף (וכמו שהוא במשל מהשפעת הרב לתלמיד - "מילתא דבדיחותא" שקודם הלימוד, ענין השחוק ששרשו מתענוג הפשוט הבלתי מורכב: ובמשל מאב המשתעשע עם בנו שהבן משתעשע עם זקן אביו, י"ג תיקוני דיקנא שלמעלה מהשתלשלות), וע"י ההשפעה הפנימית מגיעים לדרגא נעלית עוד יותר.

ובעבודת התפלה - שני ענינים אלו הם קירוב כללי וקירוב פנימי, שהאדם ממשיך אלקות בכל עניניו הגשמיים, ועי"ז מגיעים למעלה יותר.

והטעם שע"י ההשפעה הפנימית מגיעים למעלה יותר - מצד שורש המלכות שלמעלה משורש ז"א: ומ"מ גילוי מעלתה הוא ע"י ז"א דוקא (וכמו שמצינו ב' קצוות בענין השבת - שהיא ספירת המלכות שלמטה מכל הספירות, ולאידך מינ' מתברכין כולהו יומין).

בס"ד. ש"פ תצא, י"ג אלול, ה'תשי"ד.

לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה, ומביא כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו לכה דודי (מדרושי החתונה¹ (מפדר"א²) שחתן דומה למלך והכלה למלכה. חתן זה הקב"ה וכלה היא כנס"י, ובספירות הו"ע ז"א ומלכות, דחתן הוא בחי' ז"א וכלה היא בחי' מלכות. וזהו לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה, שהו"ע המשכת ז"א למלכות, וסדר ההמשכה הוא, אשר תחילה צ"ל ההמשכה חיצונית (מז"א למלכות) שהיא רק בבחי' מקיף, ואח"כ היא ההמשכה פנימית. דכן הוא הסדר בכל השפעה ממשפיע למקבל, דתחילה צ"ל המשכת המשפיע מבחי' חיצונית שלו לבחי' חיצונית המקבל, שע"י מתעלה המקבל להיות קרוב למדרי' המשפיע, ואח"כ יוכל לקבל המשכה הפנימית מהמשפיע. ומביא ע"ז³ ב' משלים [מהשפעת רב לתלמיד, ואב המשתעשע עם בנו הקטן]. ויש לומר, שכוונתו במשלים אלה היא לא רק להביא דוגמאות לסדר ההמשכה (שההשפעה חיצונית היא הקדמה לההשפעה פנימית), אלא (גם) לבאר גודל העילוי שבב' השפעות אלו, דגם ההשפעה חיצונית היא דרגא נעלית ביותר, ועד שיש בה עילוי לגבי ההשפעה פנימית. כי ההשפעה חיצונית, שהיא בחי' מקיף, היא למעלה מכלי המקבל (משא"כ ההשפעה פנימית שמתקבלת בכלי המקבל). ומ"מ היא רק הקדמה לההשפעה פנימית, כי דוקא ע"י השפעה הפנימית מגיעים לעילוי נעלה יותר (שלמעלה מבחי' המקיף). וזהו על כל כבוד חופה⁴ שהם ב' בחי' כבוד, כבוד חתן וכבוד כלה, ולמעלה יותר⁵ כבוד דאבא וכבוד דאימא. ועי"ז הוא יחוד או"א ויחוד זו"ן. דעם היות ששניהם (כבוד (וחופה) דאו"א, וכבוד (וחופה) דזו"ן) הם בחי' מקיף, מ"מ ידוע⁶ שדוקא ביחוד זו"ן (שהוא יחוד פנימי) נמשך העצם.

¹ נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א כ, א ואילך. וז"ע [בשנת תשל"ט] עוה"פ בקונטרס בפ"ע [סה"מ תרפ"ט ע' 81 ואילך].

² פט"ז.

³ שם ס"ב.

⁴ לשון הכתוב - ישעי' ד, ה.

⁵ ראה בכ"ז בסידור ובלקו"ת שה"ש ד"ה כי על כל כבוד.

⁶ ד"ה שמח תשמח תרנ"ז ע' 90 ואילך [סה"מ תרנ"ז ע' רסז]. ובכ"מ. וראה גם לקו"ת שם מ, רע"א.

ב) והנה המשל הראשון הוא מהשפעת רב לתלמיד, וסדר ההשפעה הוא כמו שארז"ל⁷ דמקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא ובדחו רבנן ולבסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא, דהמילתא דבדיחותא שקודם הלימוד [שהו"ע שיחת חולין של ת"ח שצריכה לימוד⁸] היא חיצונית בלבד, אמנם השפעה זו היא הקדמה להשפעה פנימית (דפתח בשמעתא) כי דוקא עי"ז נעשה פתיחת הלב והמוח של התלמיד שיהי' כלי לקבלה להשפעה פנימית. והנה מקור משל זה הוא מאדמו"ר האמצעי בתורת חיים⁹ [אלא שבתו"ח לא הובא זה כמשל להענין דלכה דודי. ובד"ה סמוכים לעד פר"ת¹⁰ (המאמר שאמר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ביום הולדתו (כ' מ"ח) האחרון בעלמא דינן) מקשר בדרך אפשר ("ואפשר שז"ע כו") הענין דמילתא דבדיחותא להענין דלכה דודי. ובד"ה לכה דודי השמיט כ"ק מו"ח אדמו"ר תיבת "ואפשר" וכותב זה בפשטות¹¹], ובתו"ח שם (לאח"ז¹²) מבאר, דשרש ענין השחוק הוא מתענוג הפשוט שבלתי מורכב כלל. ומזה מובן, דשרש של מילתא דבדיחותא (שהוא תענוג הפשוט) הוא למעלה מהשפעת השכל שלאח"ז (שהרי התענוג שבשכל הוא תענוג מורכב). אמנם מ"מ ה"ז רק בחי' חיצונית, וע"י ההשפעה פנימית מגיעים לעילוי נעלה יותר. והענין הוא דבתענוג הפשוט גופא יש ב' דרגות¹³, תענוג הפשוט המורגש ותענוג העצמי הבלתי מורגש. ודוקא ע"י ההשפעה פנימית, שהתלמיד מקבל בפנימיותו, מגיעים לתענוג העצמי הבלתי מורגש. ולכן ארז"ל¹⁴ ומתלמידי יותר מכולן.

ג) ומשל הב' הוא מבן יניק וקטן שאביו רוצה להשתעשע עמו פא"פ והרי התינוק הוא קטן, צריך האב להשפיל את ידיו כו' להרים בנו הקטן בכדי שיוכל להשתעשע עמו בקירוב פא"פ. דהגבהת התינוק הוא רק ענין חיצוני, והוא רק הקדמה להקירוב פנימי שלאח"ז (השעשועים כו'). והנה מקור משל זה הוא באו"ת להרב המגיד¹⁵, ושם ישנה הוספה (שלא נעתקה בהמאמר¹⁶), שהקטן "משתעשע בזקן שלו" (של האב). וי"ל שבזה מרומז, שהמשכת המקיף (שקודם ההשפעה פנימית¹⁷) היא למעלה מהשתלשלות, דזקן הוא י"ג תיקוני דיקנא, י"ג מדה"ר שלמעלה מהשתלשלות. אלא מ"מ יש להם איזו שייכות להשתלשלות, כמש"נ¹⁸ זכור רחמיך גו' כי מעולם המה [שלכן נק' בשם "מדות" מלשון מדידה¹⁹]. גם ידוע בענין השערות שהוא הארה בלבד. אמנם ע"י ההשפעה פנימית שלאח"ז

⁷ פסחים קיז, א. וש"י.

⁸ סוכה כא, ב. עי"ז יט, ב.

⁹ ד"ה ואלה תולדות ס"יו (ב, ד).

¹⁰ ס"יא (נדפס בקונטרס בפ"ע – קה"ת תשי"ב [ובסה"מ פר"ת ע' קמח]).

¹¹ וידוע גי"כ הסיפור, שבאחד המאמרים שאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ביחידות לבנו כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר ענין (משל מכח הציור שבנפש) בדרך אפשר, ואח"כ הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר אצל חותנו הרה"ח וכו' ר' אברהם בקעשענוב, ובקשו לחזור דא"ח, באמרו: עפן נאך אויף דעם קראן וועט זיך שוין גיסן, וחזר את מאמר הנ"ל וגם ענין הנ"ל בפשטות. כשחזר לליובאוויטש סיפר לאביו את כל המאורע, ושאלהו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, הא מנין לך? הרי אמרתי רק בדרך אפשר? וענה לו: מה שאצלך בדרך אפשר נעשה אצלי דבר ודאי.

¹² ס"יב (ה, ג).

¹³ המשך תרס"ו ע' צט ואילך. ד"ה והי' כי תבוא תרע"ה (בהמשך תרע"ב ח"ב [ע' איכבג ואילך]).

¹⁴ תענית ז, א. וראה לקמן סעיף ז.

¹⁵ פה, סעיף ע"ה"פ (הושע יא, ג) אנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותי.

¹⁶ ועד"ז בלקו"ת פניחס פ, ב. ד"ה סמוכים לעד שם.

¹⁷ בכללות השעשועים הו"ע הקירוב פנימי (כני"ל. מדי"ה לכה דודי תרפ"ט). אבל בערך הלימוד והשפעות פנימיות דהבן מאביו וכיו"ב, גם זה קירוב חיצוני.

¹⁸ תהלים כה, ו. וראה ד"ה אשר ברא תרפ"ט פ"ג (בדרושי חתונה שם – כג, א) [סה"מ תרפ"ט ע' 89].

¹⁹ אוה"ת וירא צג, ב. המשך תרס"ו ע' רפה.

(אף שהיא למטה מבחי' מקיף) נמשך העצם שלמעלה מהמקיף (ע"ד הנ"ל סעיף א' במעלת יחוד זו"ן (שהוא יחוד פנימי) על יחוד או"א כביאור אדמו"ר הצ"צ בכ"מ²⁰ בזה).

(ד) ועד"ז הוא בעבודה (כמו שמבאר בהמאמר²¹), שהתחלת עבודת האדם בכל יום היא עבודת התפלה, כמש"נ²² חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, אל תקרי במה אלא במה²³, ובי' אדה"ז ואדמו"ר מהר"ש²⁴ דקודם התפלה נחשב האדם כמו במה. ותפלה הוא לשון התחברות²⁵, שע"י התפלה מתקשר האדם באלקות. וסדר התפלה הוא, שמקודם צ"ל הקירוב כללי (המשכה חיצונית) [כמו שמבאר ענינו בהמאמר²¹], ואח"כ נעשה הקירוב פנימי, שהאדם מתקשר לאלקות באופן כזה שממשיך אלקות בכל עניניו הגשמיים. ויובן זה [מה שע"י התפלה בתחילת היום ביכלתו לקשר כל הענינים הגשמיים ולעשותם כלים לאלקות] ע"פ מה שביאר הבעש"ט²⁶ ענין איסור שאילת שלום קודם התפלה²⁷, שהוא ע"ד מ"ש בכתבי האריז"ל²⁸ בענין כיבוד אה הגדול²⁹, שהוא מפני דרוחא הוא דשבק בגוי', שבבן הא' יש רוח האב יותר משאר הבנים, וכל שאר הבנים נוטלים מרוחא דאב ע"י בן הראשון. ומצד רוח האב שבאח הגדול מחוייבים הם לכבדו כמו שהם מחוייבים בכבוד האב [שלכן למדין²⁹ דין זה מהפסוק³⁰ כבד את אביך דוקא, כי כבוד אה הגדול נכלל בכיבוד אב]. וכמו"כ הוא בנוגע למחדו"מ של האדם במשך כל היום, שכולם מסתעפין ונמשכין אחר הדבור הראשון, ולכן דבור [וכן מחשבה ומעשה] הראשון של האדם בקומו משינתו צ"ל בעבודת ה', שע"י ממשיך קדושה בכל המחדו"מ שלו במשך כל היום כולו. והנה דוקא ע"י שהקירוב פנימי שלו לאלקות (בעת התפלה) הוא באופן כזה שממשיך אור אלקי בעניניו הגשמיים עד שעושה אותם כלים לאלקות מגיעים למעלה יותר, כידוע³¹ בענין רב³² תבואות בכח שור.

(ה) וכמו כן יובן גם בענין המשכת הז"א במלכות (יחוד זו"ן), שהסדר בזה הוא (כנ"ל ס"א) אשר מקודם צ"ל ההמשכה חיצונית ואח"כ ההמשכה פנימית. דגם ההמשכה חיצונית היא המשכה נעלית ביותר (ע"ד הנ"ל ס"ב-ג), שהיא בחי' מקיף שלמעלה מהשתלשלות וכלים (ולכן אינה נקלטת בספירת המלכות בפנימיותה לפי שהיא למעלה מהגבלת הכלים שלה). אבל מ"מ, המשכה זו היא בחי' חיצונית, שהיא רק הארה בלבד. משא"כ ע"י ההמשכה פנימית, שמתקבלת במלכות בפנימיותה, מגיעים למעלה יותר (מבחי' המקיף). והענין הוא, דשרש המלכות הוא למעלה משרש ז"א³³. דשרש הז"א הוא מחיצוניות הכתר ושרש המלכות הוא מפנימיות הכתר. והגם שגם בז"א איתמר³⁴ ז"א

²⁰ ראה במפתחות לסי' הצ"צ.

²¹ סי"ג.

²² ישע"י ב, כב.

²³ ברכות יד, א.

²⁴ לקו"ת פנחס עט, ד. הקדמה ללקו"ת לג"פ לאדמו"ר מהר"ש [נדפס באוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכ, א ואילך].

²⁵ תו"א תרומה עט, סע"ד. ובכ"מ.

²⁶ כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) סרי"ב.

²⁷ ברכות שם. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח ספ"ט ס"ב (ס"ג).

²⁸ שעהמ"צ פי יתרו. ל"ת פי וירא. וראה זח"ג פג, א.

²⁹ כתובות קג, א.

³⁰ יתרו כ, יב.

³¹ ראה לקו"ת האזינו עה, ב. ובכ"מ.

³² משלי יד, ד.

³³ ראה בכ"ז – סה"מ תרנ"ט ע"א

³⁴ ראה זח"ג רצב, א.

בעתיקא אחיד ותליא, הרי ידוע שאין הכוונה בזה על עתיק ממש (רק חיצוניות עתיק). משא"כ שרש המלכות היא בפנימיות עתיק, רדל"א³³. אבל מ"מ, מצד ירידתה למטה הרי שרשה הוא בהעלם, וגילוי שרש המלכות הוא ע"י ז"א דוקא³⁵, ועי"ז גופא ספירת המלכות מתעלית למעלה מז"א. וזהו"ע סדר ההמשכה, דתחילה צ"ל המשכת הז"א במלכות באופן שיורגש ענין הז"א שלמעלה ממלכות (שדוקא ע"י הוא גילוי שרש המלכות). אבל מ"מ, מכיון שההמשכה היא מצד (מעלת) ז"א, יש לה שייכות להשתלשלות [ע"ד הנ"ל (ס"ג) בענין י"ג ת"ד]. ודוקא ע"י ההמשכה פנימית שמתקבלת במלכות בפנימיותה, הרי מכיון שהמשכה זו היא מצד (מעלת) המלכות, הרי מגיעים עי"ז לשרש המלכות שלמעלה משרש ז"א, ועד שהמלכות משפיע בז"א, אשת חיל עטרת בעלה³⁶.

(ו) ויש לומר שזהו ג"כ הביאור בזה שמביא (בתחילת המאמר) ב' קצוות בענין השבת, דהשבת נק' מלכה שהיא ספירת המלכות שלמטה מכל הספירות ומקבלת מהן, כמאמר³⁷ סיהרא לית לה מגרמה כלום [וכמאמר רז"ל³⁸ (גבי שבת) דדוקא מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת], ולאידך הרי כולהו יומין מתברכין מהשבת³⁹, היינו דלא זו בלבד ששבת מקודש מכל הימים, אלא עוד זאת, שהיא משפיעה בהם. אך הענין הוא, דז' ימי השבוע הם שבעת ימי הבנין, דששת ימי החול הם בז"א כמ"ש⁴⁰ ששת ימים עשה הוי' את השמים ואת הארץ ואיתא בזהר⁴¹ כל יומא ויומא עביד עבידתי, ושבת היא מלכות (כנ"ל). ולכן, מצד זה שהמלכות ירדה למטה, ובפרט מצד ירידתה לבי"ע דרגלי' יורדות כו', השבת (מלכות) מקבלת מששת ימי החול (ז"א), שהו"ע עבודת הבריורים (בירור הנה"ב וכל הדברים הגשמיים) דששת ימי החול. אמנם לאחרי (וע"י) עבודה זו נעשה (בשבת) עליית המלכות מבי"ע עד עלי' לשרשה ומקורה, ואז מתעלית למעלה מז"א עד שמשפעת גם לכל ששת ימי החול (ז"א), דמיני' מתברכין כולהו יומין.

(ז) וזהו לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה, שהוא בקשת נש"י שתהי' המשכת הז"א במלכות. דתחילת ההמשכה היא לכה דודי לקראת כלה, הליכה בלבד, ועי"ז פני שבת נקבלה, שהוא ההמשכה פנימית, פני שבת⁴², שמתגלה בחי' פנימיות המלכות ועד כמו שהיא מושרשת בעתיק. ולכן נקבלה לשון רבים, שגם ז"א מקבל (מ)שרש (ה)מלכות⁴³, אשת חיל עטרת בעלה. וכמו שהוא למעלה בז"א ומלכות, עד"ז הוא בכל משפיע ומקבל, שע"י המקבל נתוסף בהמשפיע, ומתלמידי יותר מכולם. ובפרט בחתן וכלה למטה, שדוקא ע"י ההמשכה פנימית, הנה אשת חיל עטרת בעלה, והכל הי' מן העפר⁴⁴. שע"י נמשך כח הא"ס בדור ישרים יבורך בבנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצוות.

³⁵ ראה בארוכה ד"ה לכל תכלה תרני"ט [סה"מ תרני"ט ע' צו ואילך].

³⁶ משלי יב, ד.

³⁷ זח"א רמט, ב. ובכ"מ.

³⁸ עי"ז ג, א.

³⁹ ראה זח"ב סג, ב. פת, א.

⁴⁰ יתרו שם, יא.

⁴¹ ח"יג צד, ריש ע"ב. ועוד.

⁴² ראה ד"ה סמוכים לעד הנ"ל (ע' 6 [ע' קנא-ב]).

⁴³ ראה שם רפ"ב.

⁴⁴ קהלת ג, כ. וראה לקו"ת שה"ש מ, א. אגה"ק סוסי"כ.

מאמר הרבי לכה דודי - מנוקד

בס"ד. ש"פ תצא, י"ג אלול, ה'תשי"ד.

לְכָה דוּדִי לְקִרְאֵת כָּלָה פְּנֵי שְׁבֵת נִקְבְּלָה, וּמִבֵּיא כְבוֹד קִדְשֵׁת מוֹרֵי וְחִמֵּי אֲדָמוֹר בְּמֵאֲמוֹר לְכָה דוּדִי (מְדַרְוֵשֵׁי הַחֲתָנָה⁴⁵) (מִפְרָקֵי דְרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר⁴⁶) שְׁחַתְּן דּוּמָה לְמַלְךְ וְהַפְּלָה לְמַלְכָּה. חַתְּנָן זֶה הַקְּבָ"ה וְכָלָה הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וּבִסְפִירוֹת הוּא עֲנִין זְעִיר אֲנָפִין וּמְלָכוּת, דְּחַתְּנָן הוּא בְּחִינַת זְעִיר אֲנָפִין וְכָלָה הִיא בְּחִינַת מְלָכוּת. וְזֶהוּ לְכָה דוּדִי לְקִרְאֵת כָּלָה פְּנֵי שְׁבֵת נִקְבְּלָה, שֶׁהוּא עֲנִין הַמְּשַׁכֵּת זְעִיר אֲנָפִין לְמְלָכוּת, וְסֹדֵר הַהִמְשָׁכָה הוּא, אֲשֶׁר תַּחֲלָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַהִמְשָׁכָה חִיצוֹנִית (מְזַעֵיר אֲנָפִין לְמְלָכוּת) שֶׁהִיא רַק בְּבְחִינַת מְקִיף, וְאַחַר כֵּן הִיא הַהִמְשָׁכָה פְּנִימִית. דִּכְן הוּא הַסֹּדֵר בְּכָל הַשְּׁפָעָה מִמְּשַׁפֵּיעַ לְמַקְבֵּל, דִּתְחִלָּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַמְּשַׁכֵּת הַמְּשַׁפֵּיעַ מִבְּחִינַת חִיצוֹנִית שְׁלוֹ לְבְּחִינַת חִיצוֹנִית הַמַּקְבֵּל, שְׁעַל יְדֵי זֶה מִתְעַלָּה הַמַּקְבֵּל לְהִיּוֹת קְרוֹב לְמִדְרַגַּת הַמְּשַׁפֵּיעַ, וְאַחַר כֵּן יוּכַל לְקַבֵּל הַמְּשַׁכָּה הַפְּנִימִית מִהַמְּשַׁפֵּיעַ. וּמִבֵּיא עַל זֶה⁴⁷ ב' מְשָׁלִים [מִהַשְּׁפָעַת רַב לְתַלְמִיד, וְאָב הַמְּשַׁתְּעֵשֶׁע עִם בְּנוֹ הַקָּטָן]. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׁכַנְתּוּ בְּמְשָׁלִים אֵלָה הִיא לֹא רַק לְהִבֵּיא דְגַמְאוֹת לְסֹדֵר הַהִמְשָׁכָה (שֶׁהַשְּׁפָעָה חִיצוֹנִית הִיא הַקִּדְמָה לְהַשְּׁפָעָה פְּנִימִית), אֵלָא (גַם) לְבָאֵר גְּדֹל הָעֲלוּי שְׁבָב' הַשְּׁפָעוֹת אֵלוֹ, דְּגַם הַשְּׁפָעָה חִיצוֹנִית הִיא דְרָגָא נְעִלִית בְּיוֹתֵר, וְעַד שֵׁישׁ בָּהּ עֲלוּי לְגַבֵּי הַשְּׁפָעָה פְּנִימִית. כִּי הַשְּׁפָעָה חִיצוֹנִית, שֶׁהִיא בְּחִינַת מְקִיף, הִיא לְמַעְלָה מְכַלֵּי הַמַּקְבֵּל (מִה שְׁאִין בֵּין הַשְּׁפָעָה פְּנִימִית שְׁמַתְקַבְּלַת בְּכַלֵּי הַמַּקְבֵּל). וּמִכָּל מְקוֹם הִיא רַק הַקִּדְמָה לְהַשְּׁפָעָה פְּנִימִית, כִּי דְנוֹקָא עַל יְדֵי הַשְּׁפָעָה הַפְּנִימִית מְגִיעִים לְעֲלוּי נְעִלָה יוֹתֵר (שְׁלִמְעָלָה מִבְּחִינַת הַמְּקִיף). וְזֶהוּ עַל כָּל כְּבוֹד חֲפָה⁴⁸ שֶׁהֵם ב' בְּחִינּוֹת כְּבוֹד, כְּבוֹד חַתְּנָן וְכְבוֹד כָּלָה, וְלִמְעָלָה יוֹתֵר⁴⁹ כְּבוֹד דְּאָבָא וְכְבוֹד דְּאִמָּא. וְעַל יְדֵי זֶה הוּא יְחִוּד אָבָא וְאִמָּא וְיְחִוּד ז"א וְנוֹקְבָא. דְּעַם הֵי הוּא שְׁשֵׁנִיָּהֶם (כְּבוֹד (וְחֲפָה) דְּאָבָא וְאִמָּא, וְכְבוֹד (וְחֲפָה) דְּז"א וְנוֹקְבָא) הֵם בְּחִינַת מְקִיף, מִכָּל מְקוֹם יְדוּעַ⁵⁰ שְׁדוּקָא בְּיְחִוּד ז"א וְנוֹקְבָא (שֶׁהוּא יְחִוּד פְּנִימִי) נִמְשָׁךְ הָעֵצָם.

(ב) וְהִנֵּה הַמְּשָׁל הָרִאשׁוֹן הוּא מִהַשְּׁפָעַת רַב לְתַלְמִיד, וְסֹדֵר הַשְּׁפָעָה הוּא כְּמוֹ שְׁאֲמוֹר רז"ל⁵¹ דְּמַקְמֵי דְפִתַּח לְהוּ לְרַבְּנָן אָמַר מְלִתָּא דְבְּדִיחוּתָא וּבְדַחוּ רַבְּנָן וּלְבִסוּף יְתִיב בְּאִימְתָּא וּפִתַּח בְּשִׁמְעָתָא, דְּהִמְלִתָּא דְבְּדִיחוּתָא שְׁקִדָּם הַלְמוּד [שֶׁהוּא עֲנִין שִׁיחַת חֲלִין שְׁל תַלְמִיד חָכָם שְׁצְרִיכָה לְמוּד⁵²] הִיא חִיצוֹנִית בְּלָבָד, אָמְנָם הַשְּׁפָעָה זֹה הִיא הַקִּדְמָה לְהַשְּׁפָעָה פְּנִימִית (דְּפִתַּח בְּשִׁמְעָתָא) כִּי דְנוֹקָא עַל יְדֵי זֶה נִעְשָׂה פְּתִיחַת הַלֵּב וְהַמַּח שְׁל הַתַּלְמִיד שִׁיחָהּ כְּלֵי לְקַבְּלָה לְהַשְּׁפָעָה פְּנִימִית. וְהִנֵּה מְקוֹר מְשָׁל זֶה הוּא מֵאֲדָמוֹר הָאֲמֻצְעֵי בְּתוֹרַת חֵיִים⁵³ [אֵלָא שְׁבַתוֹרַת

⁴⁵ נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א כ, א ואילך. וז"ע [בשנת תשל"ט] עוה"פ בקונטרס בפ"ע [סה"מ תרפ"ט ע' 81 ואילך].

⁴⁶ פט"ז.

⁴⁷ שם ס"ב.

⁴⁸ לשון הכתוב – ישע"י ד, ה.

⁴⁹ ראה בכ"ז בסידור ובלקו"ת שה"ש ד"ה כי על כל כבוד.

⁵⁰ ד"ה שמח תשמח תרנ"ז ע' 90 ואילך [סה"מ תרנ"ז ע' רסז]. ובכ"מ. וראה גם לקו"ת שם מ, רע"א.

⁵¹ פסחים קיז, א. וש"נ.

⁵² ד"ה ואלה תולדות ס"ו (ב, ד).

⁵³ ד"ה ואלה תולדות ס"ו (ב, ד).

חיים לא הובא זה כמשל להענין דלכה דודי. ובדבור המתחיל סמוכים לעד פר"ת⁵⁴ (המאמר שאמר כבוד קדשת אדמו"ר מהורש"ב נשמתו עדין ביום הלדתו (כ' מר חשנן) האחרון בעלמא דין) מקשר בדרך אפשר ("ואפשר שזה ענין כו'") הענין דמלתא דבדיחותא להענין דלכה דודי. ובדבור המתחיל לכה דודי השמיט כבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר תבת "ואפשר" וכותב זה בפשטות⁵⁵, ובתורת חיים שם (לאחרי זה⁵⁶) מבאר, דשרש ענין השחוק הוא מתענוג הפשוט שבלתי מרפב כלל. ומזה מובן, דשרש של מלתא דבדיחותא (שהוא תענוג הפשוט) הוא למעלה מהשפעת השכל שלאחרי זה (שהרי התענוג שבשכל הוא תענוג מרפב). אמנם מפל מקום הרי זה רק בחינה חיצונית, ועל ידי ההשפעה פנימית מגיעים לעלוי נעלה יותר. והענין הוא דבתענוג הפשוט גופא יש ב' דרגות⁵⁷, תענוג הפשוט המרגש ותענוג העצמי הבלתי מרגש. ודוקא על ידי ההשפעה פנימית, שהתלמיד מקבל בפנימיותו, מגיעים לתענוג העצמי הבלתי מרגש. ולכן אמרו רז"ל⁵⁸ ומתלמידי יותר מכלן.

ג) ומשל הב' הוא מבין יניק וקטן שאביו רוצה להשתעשע עמו פנים אל פנים והרי התינוק הוא קטן, צריך האב להשפיל את ידיו כו' להרים בנו הקטן בכדי שיוכל להשתעשע עמו בקרוב פנים אל פנים. דהגבחה התינוק הוא רק ענין חיצוני, והוא רק הקדמה להקירוב פנימי שלאחרי זה (השעשועים כו'). והנה מקור משל זה הוא באור תורה להרב המגיד⁵⁹, ושם ישנה הוספה (שלא נעתקה בהמאמר⁶⁰), שהקטן "משתעשע בזקן שלו" (של האב). ויש לומר שבוזה מרמז, שהמשכת המקיף (שקדם ההשפעה פנימית⁶¹) היא למעלה מהשתלשלות, דזקן הוא י"ג תקוני דיקנא, י"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות. אלא מפל מקום יש להם איזו שייכות להשתלשלות, כמו שנאמר⁶² זכר רחמיך גו' כי מעולם המה [שכלן נקראות בשם "מדות" מלשון מדידה⁶³]. גם ידוע בענין השערות שהוא הארה בלבד. אמנם על ידי ההשפעה פנימית שלאחרי זה (אף שהיא למטה מבחינת מקיף) נמשך העצם שלמעלה מהמקיף (על דרך הנ"ל סעיף א' במעלת יחוד ז"א ונוקבא (שהוא יחוד פנימי) על יחוד אבא ואמא כבאור אדמו"ר הצמח צדק בכמה מקומות⁶⁴ בזה).

ד) ועל דרך זה הוא בעבודה (כמו שמבאר בהמאמר⁶⁵), שהתחלת עבודת האדם בכל יום היא עבודת התפלה, כמו שנאמר⁶⁶ חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב

⁵⁴ ס"א (נדפס בקונטרס בפ"ע – קה"ת תשי"ב [ובסה"מ פרי"ת ע"י קמח]).

⁵⁵ וידוע ג"כ הסיפור, שבאחד המאמרים שאמר כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נייע ביחידות לבנו כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר ענין (משל מכ הצירוף שבנפש) בדרך אפשר, ואח"כ הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר אצל חותנו הרה"ח וכו' ר' אברהם בקעשענוב, ובקשו לחזור דא"ח, באמרו: עפ"ן נאר אויף דעם קראן וועט זיך שוין גיסן, וחזר את מאמר הנ"ל וגם ענין הנ"ל בפשטות. כשחזר לליובאוויטש סיפר לאביו את כל המאורע, ושאלהו כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נייע, הא מנין לך? הרי אמרתי רק בדרך אפשר? וענה לו: מה שאצרך בדרך אפשר נעשה אצלי דבר ודאי.

⁵⁶ ס"ב (ה, ג).

⁵⁷ המשך תרס"ו ע"י צט ואילך. ד"ה והי' כי תבוא תרע"ה (בהמשך תער"ב ח"ב [ע"י איקבג ואילך]).

⁵⁸ תענית ז, א. וראה לקמן סעיף ז'.

⁵⁹ פה, סעיף [ע"ה] (הושע יא, ג) אנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו.

⁶⁰ ועד"ז בלקו"ת פינחס פ, ב. ד"ה סמוכים לעד שם

⁶¹ בכללות השעשועים הו"ע הקירוב פנימי (כנ"ל. מד"ה לכה דודי תרפ"ט). אבל בערך הלימוד והשפעות פנימיות דהבן מאביו וכיו"ב, גם זה קירוב חיצוני.

⁶² תהלים כה, ו. וראה ד"ה אשר ברא תרפ"ט פ"ג (בדרושי חתונה שם – כג, א [סה"מ תרפ"ט ע"י 89]).

⁶³ אוה"ת וירא צג, ב. המשך תרס"ו ע"י רפה.

⁶⁴ ראה במפתחות לסי' הצ"צ.

⁶⁵ ס"ג.

הוא, אל תקרי בַּמָּה אֶלָּא בַּמָּה⁶⁷, וּבְאֵר אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן וְאֲדַמּוּר מֵהַר"ש⁶⁸ דְּקָדָם הַתְּפִלָּה נֶחֱשָׁב הָאָדָם כְּמוֹ בַּמָּה. וּתְפִלָּה הוּא לְשׁוֹן הַתְּחַבְרוּת⁶⁹, שְׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה מִתְקַשֵּׁר הָאָדָם בְּאֵלֵּי קוֹת. וְסֹדֵר הַתְּפִלָּה הוּא, שְׁמִקְדָּם צָרִיךְ לְהִיּוֹת הַקְּרוֹב כְּלָלִי (הַמְשָׁכָה חִיצוֹנִית) [כְּמוֹ שְׁמִבְּאֵר עֲנִינּוּ בְּהַמְאָמֵר⁶⁵], וְאַחַר כֵּן נַעֲשֶׂה הַקְּרוֹב פְּנִימִי, שְׁהָאָדָם מִתְקַשֵּׁר לְאֵלֵּי קוֹת בְּאֶפֶן כְּזֶה שְׁמִמְשִׁיךְ אֵלֵּי קוֹת בְּכָל עֲנִינּוּ הַגְּשָׁמִיִּים. וְיִבֶּן זֶה [מֵה שְׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה בְּתַחֲלַת הַיּוֹם בִּיכְלֹתוֹ לְקַשֵּׁר כָּל הָעֲנִינִים הַגְּשָׁמִיִּים וְלַעֲשׂוֹתָם כְּלִים לְאֵלֵּי קוֹת] עַל פִּי מֵה שְׁבִיבָר הַבַּעַל שֵׁם טוֹב⁷⁰ עֲנִין אֲסוּר שְׂאִילַת שְׁלוֹם קָדָם הַתְּפִלָּה⁷¹, שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ מֵה שְׁכָתוֹב בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל⁷² בְּעֲנִין כְּבוֹד אַח הַגְּדוֹל⁷³, שֶׁהוּא מְפַנֵּי דְרוּחָא הוּא דְשָׁבַק בְּגוּי', שְׁבִבְן הָא' יֵשׁ רִיחַ הָאָב יוֹתֵר מִשְׁאֵר הַבְּנִים, וְכָל שְׂאֵר הַבְּנִים נוֹטְלִים מְרוּחָא דְאָב עַל יְדֵי בֶן הָרָאשׁוֹן. וּמִצַּד רִיחַ הָאָב שְׁבִבְאָח הַגְּדוֹל מְחַיְבִים הֵם לְכַבְּדוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵם מְחַיְבִים בְּכָבוֹד הָאָב [שְׁלֹכֵן לְמִדִּין⁷³ דִּין זֶה מִהַפְּסוּק⁷⁴ כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ דְוָקָא, כִּי כְבוֹד אַח הַגְּדוֹל נִכְלָל בְּכָבוֹד אָב]. וְכְמוֹ כֵּן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמַחְשָׁבָה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל הָאָדָם בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם, שְׁכָלֵם מְסַתְּעֵפִין וְנִמְשָׁכִין אַחַר הַדְּבוּר הָרָאשׁוֹן, וְלִכֵּן דְבוּר [וְכֵן מַחְשָׁבָה וּמַעֲשֵׂה] הָרָאשׁוֹן שֶׁל הָאָדָם בְּקוֹמוֹ מִשְׁנֵתוֹ צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּעִבּוּדַת ה', שְׁעַל יְדֵי זֶה מִמְשִׁיךְ קְדָשָׁה בְּכָל הַמַּחְשָׁבָה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ. וְהִנֵּה דְוָקָא עַל יְדֵי זֶה שֶׁהַקְּרוֹב פְּנִימִי שְׁלוֹ לְאֵלֵּי קוֹת (בְּעֵת הַתְּפִלָּה) הוּא בְּאֶפֶן כְּזֶה שְׁמִמְשִׁיךְ אֹר אֵלֵּי בְּעֲנִינּוּ הַגְּשָׁמִיִּים עַד שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָם כְּלִים לְאֵלֵּי קוֹת מְגִיעִים לְמַעְלָה יוֹתֵר, כִּידוּעַ⁷⁵ בְּעֲנִין וְרָב⁷⁶ תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר.

ה) וְכְמוֹ כֵּן יוֹבֵן גַּם בְּעֲנִין הַמְשָׁכַת הַזְעִיר אֲנַפִּין בְּמַלְכוּת (יְחוּד ז"א וְנוֹקְבָא), שֶׁהַסֵּדֵר בְּזֶה הוּא (כְּנִ"ל סְעִיף א) אֲשֶׁר מִקְדָּם צָרִיכָה לְהִיּוֹת הַהֲמָשָׁכָה חִיצוֹנִית וְאַחַר כֵּן הַהֲמָשָׁכָה פְּנִימִית. דָּגָם הַהֲמָשָׁכָה חִיצוֹנִית הִיא הַמְשָׁכָה נַעֲלִית בְּיוֹתֵר (עַל דֶּרֶךְ הַנִּ"ל סְעִיפִים ב'ג), שֶׁהִיא בְּחִינַת מְקִיף שְׁלִמְעָלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְכָלִים (וְלִכֵּן אֵינָה נִקְלָטָה בְּסִפְרַת הַמַּלְכוּת בְּפְנִימִיּוּתָהּ לְפִי שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַגְּבֻלַת הַכְּלִים שְׁלָה). אֲבָל מְפָל מְקוֹם, הַמְשָׁכָה זֹו הִיא בְּחִינַת חִיצוֹנִית, שֶׁהִיא רַק הָאָרְחָה בְּלָבָד. מֵה שְׂאִין כֵּן עַל יְדֵי הַהֲמָשָׁכָה פְּנִימִית, שְׁמִתְקַבְּלַת בְּמַלְכוּת בְּפְנִימִיּוּתָהּ, מְגִיעִים לְמַעְלָה יוֹתֵר (מִבְּחִינַת הַמְקִיף). וְהָעֲנִין הוּא, דְשִׁרְשׁ הַמַּלְכוּת הוּא לְמַעְלָה מִשִּׁרְשׁ זְעִיר אֲנַפִּין⁷⁷. דְשִׁרְשׁ הַזְעִיר אֲנַפִּין הוּא מִחִיצוֹנִיּוּת הַכְּתֵר וְשִׁרְשׁ הַמַּלְכוּת הוּא מִפְּנִימִיּוּת הַכְּתֵר. וְהִגָּם שְׁגָם בְּזְעִיר אֲנַפִּין אֲתָמֵר⁷⁸ ז"א בְּעֵתִיקָא אַחִיד וְתִלְיָא, הָרִי יְדוּעַ שְׂאִין הַכְּוֹנָה בְּזֶה עַל עֵתִיק מְמַשׁ (רַק חִיצוֹנִיּוּת עֵתִיק). מֵה שְׂאִין כֵּן שִׁרְשׁ הַמַּלְכוּת הִיא בְּפְנִימִיּוּת עֵתִיק, רִישָׁא דְלֵא אֲתִידַע⁷⁷. אֲבָל מְפָל מְקוֹם, מִצַּד יְרִידָתָהּ לְמַטָּה הָרִי שִׁרְשָׁה הוּא בְּהַעֲלָם, וְגִלּוּי שִׁרְשׁ הַמַּלְכוּת הוּא עַל יְדֵי

⁶⁶ ישע"י ב, כב.

⁶⁷ ברכות יד, א.

⁶⁸ לקו"ת פנחס עט, ד. הקדמה ללקו"ת לג"פ לאדמו"ר מהר"ש [נדפס באוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכ, א ואילך].

⁶⁹ תו"א תרומה עט, סע"ד. ובכ"מ.

⁷⁰ כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) סרי"ב.

⁷¹ ברכות שם. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח ספ"ט ס"ב (סי"ג).

⁷² שעהמ"צ פי יתרו. ל"ת פי וירא. וראה זח"ג פג, א.

⁷³ כתובות קג, א

⁷⁴ יתרו כ, יב.

⁷⁵ ראה לקו"ת האזינו עה, ב. ובכ"מ.

⁷⁶ משלי יד, ד.

⁷⁷ ראה בכ"ז – סה"מ תרנ"ט ע' יא.

⁷⁸ ראה זח"ג רצב, א.

זעיר אנפין דוקא⁷⁹, ועל ידי זה גופא ספירת המלכות מתעלית למעלה מזעיר אנפין. וזהו ענין סדר ההמשכה, דתחלה צריכה להיות המשכת הזעיר אנפין במלכות באפן שירגש ענין הזעיר אנפין שלמעלה ממלכות (שדוקא על ידו הוא גלוי שרש המלכות). אבל מכל מקום, מכיין שמהמשכה היא מצד (מעלת) זעיר אנפין, יש לה שייכות להשתלשלות [על דרך הנ"ל (סעיף ג) בענין י"ג תקוני דיקנא]. ודוקא על ידי ההמשכה פנימית שמתקבלת במלכות בפנימיותה, הרי מכיין שהמשכה זו היא מצד (מעלת) המלכות, הרי מגיעים על ידי זה לשרש המלכות שלמעלה משרש זעיר אנפין, ועד שהמלכות משפיע בזעיר אנפין, אשת חיל עטרת בעלה⁸⁰.

(ו) ויש לומר שזהו גם כן הפאור בזה שמביא (בתחלת המאמר) ב' קצוות בענין השבת, דהשבת נקראת מלכה שהיא ספירת המלכות שלמטה מכל הספירות ומקבלת מהן, כמאמר⁸¹ סיהרא לית לה מגרמה כלום [וכמאמר רז"ל⁸² (גבי שבת) דדוקא מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת], ולאידך הרי בלהו יומין מתברכין מהשבת⁸³, הינו דלא זו בלבד ששבת מקדש מכל הימים, אלא עוד זאת, שהיא משפיעה בהם. אך הענין הוא, דז' ימי השבוע הם שבועת ימי הבנין, דששת ימי החל הם בזעיר אנפין כמו שכתוב⁸⁴ שששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ ואיתא בזהר⁸⁵ כל יומא ויומא עביד עבידתי, ושבת היא מלכות (פנ"ל). ולכן, מצד זה שהמלכות ירדה למטה, ובפרט מצד ירידתה לבריאה יצירה עשה דרגליה יורדות כו', השבת (מלכות) מקבלת מששת ימי החל (זעיר אנפין), שהוא ענין עבודת הבורים (פרור הנפש הבהמית וכל הדברים הגשמיים) דששת ימי החל. אמנם לאחרי (ועל ידי) עבודה זו נעשה (בשבת) עלית המלכות מבריאה יצירה עשה עד עליה לשרשה ומקורה, ואז מתעלית למעלה מזעיר אנפין עד שמשפעת גם לכל ששת ימי החל (זעיר אנפין), דמיניה מתברכין בלהו יומין.

(ז) וזהו לכה דודי לקראת פלה פני שבת נקבלה, שהוא בקשת נשמות ישראל שתהיה המשכת הזעיר אנפין במלכות. דתחלת ההמשכה היא לכה דודי לקראת פלה, הליכה בלבד, ועל ידי זה פני שבת נקבלה, שהוא ההמשכה פנימית, פני שבת⁸⁶, שמתגלה בחינת פנימיות המלכות ועד כמו שהיא משרשת בעתיק. ולכן נקבלה לשון רבים, שגם זעיר אנפין מקבל (משרש המלכות)⁸⁷, אשת חיל עטרת בעלה. וכמו שהוא למעלה בזעיר אנפין ומלכות, על דרך זה הוא בכל משפיע ומקבל, שעל ידי המקבל נתוסף בהמשפיע, ומתלמידי יותר מכלם. ובפרט בחתן וכלה למטה, שדוקא על ידי ההמשכה פנימית, הנה אשת חיל עטרת בעלה, והכל הנה מן העפר⁸⁸. שעל ידי זה נמשך כח האין סוף בדור ישרים יבנה בכנים וכני בנים עוסקים בתורה ומצוות.

⁷⁹ ראה בארוכה ד"ה לכל תכלה תרניט [סה"מ תרניט ע' צו ואילך].

⁸⁰ משלי יב, ד.

⁸¹ זחי"א רמט, ב. ובכ"מ.

⁸² ע"ז ג, א.

⁸³ ראה זחי"ב סג, ב. פח, א.

⁸⁴ יתרו שם, יא.

⁸⁵ ח"ג צד, ריש ע"ב. ועוד.

⁸⁶ ראה ד"ה סמוכים לעד הנ"ל (ע' 6 [ע' קנא-ב]).

⁸⁷ ראה שם רפ"ב.

⁸⁸ קהלת ג, כ. וראה לקו"ת שה"ש מ, א. אגה"ק סוס"כ.

אותיות המאמר לכה דודי

ראשי תיבות של המאמר כדי להקל על לימוד המאמר בעל פה

בס"ד. ש"פ תצא, י"ג אלול, ה'תשי"ד

מו"ח אדמו"ר ת ו ו ז ב], ובתו"ח ש (לאח"ז) מ, ד ע ה מ ה ש מ כ. ו מ, ד ש מ ד (ש ת ה) ה ל מ ה שלאח"ז (ש ה ש ת מ). א מ"מ ה"ז ר ב ח, וע"י ה פ מ ל נ י. ו ה ד ה ג י ב' ד, ת ה ה ו ה מ. ו ע"י ה פ, ש מ ב, מ ל ה ה מ. ו ארז"ל ו י מ.

ג) ומשל ה ה מ י ו ש ר ל ע פא"פ ו ה ה ק, צ ה ל א י כ ל ב ה ב ש ל ע ב פא"פ. ד ה ה ר ע ח, ו ר ה ל פ שלאח"ז (ה כ). ו מ מ ז ה באו"ת להה"מ, ו י ה (ש ל ב), ש מ ב ש (ש ה). וי"ל ש מ, ש ה (ש ה פ) ה ל מ, ד ה י"ג ת ד, י"ג מדה"ר ש מ. א מ"מ י ל א ש ל, כמש"נ ז ר גו' כ מ ה [ש נ ב מ מ מ]. ג י ב ה ש ה ב. א ע"י ה פ שלאח"ז (א ש ל מ מ) נ ה ש מ (ע"ד הנ"ל ס א' ב י זר"ן) ש י פ) ע י או"א כ אדמו"ר הצ"צ בכ"מ ב).

ד) ועד"ז ה ב (כ ש ב), ש ע ה ב י ה ע ה, כמש"נ ח ל מ ה א נ ב כ ב נ ה, א ת ב א ב, ו אדה"ז ואדמו"ר מהר"ש ד ה נ ה כ ב. ו ה ל ה, שע"י ה מ ה ב. ו ה ה, ש צ"ל ה כ (ה ח) [כ ש ע ב], ואח"כ נ ה פ, ש מ ל ב כ ש א ב ע ה. ו ז [מ שע"י ה ב ה ב ל כ ה ה ו כ ל] ע"פ מ ש הבעש"ט ע א ש ק ה, ש ע"ד מ"ש ב האריז"ל ב כ א ה, ש מ ד ה ד

לכה ד ל כ פ ש נ, ו כ"ק מו"ח אדמו"ר ב ל ד (מ ה) (מפדר"א) ש ד ל ו ל. ח ז הקב"ה ו ה כנס"י, ו הו"ע ז"א ו, ד ה ב ז"א ו ה ב מ. ו ל ד ל כ פ ש נ, שהו"ע המש ז"א ל, ו ההמש ה, א ת צ"ל ההמש ח (מז"א ל) ש ר ב מ, ואח"כ ה ההמש פ. ד ה ה ב השפ מ ל, ד צ"ל המש ה מ ח ש ל ח ה, שע"י מ ה ל ק ל ה, ואח"כ י ל המש ה מ. ו ע"ז ב' מ [מהשפ ר ל, ו ה ע ב ה]. ו ל, ש ב א ה ל ר ל ד ל ההמש (שהשפ ח ה ה להשפ פ), א ג) ל ג ה ש השפ א, ד ההשפ ח ה ד נ ב, ו ש ב ע ל ההשפ פ. כ ההשפ ח, ש ב מ, ה ל מ ה (משא"כ ההשפ פ ש ב ה). ומ"מ ה ר ה להשפ פ, כ ד ע"י השפ ה מ ל נ י (ש מ ה). ו ע כ כ ח ש ב ב כ, כ ח ו כ, ו י כ ד ו ד. ועי"ז ה י או"א ו זר"ן. ד ה ש (כ ו) דאו"א, ו (ו דזו"ן) ה ב מ, מ"מ י ש ב זר"ן (ש י פ) נ ה.

ב) והנה ה ה מ ר ל, ו ה ה כ שארז"ל ד ד ל ל א מ ד ו ר ו י ב ו ב, ד ד ש ה [שהו"ע ש ח ש ת"ח ש ל] ח ב, א ה ז ה ה ל פ (ד ב) כ ד עי"ז נ פ ה ו ש ה ש כ ל ל פ. ו מ מ ז ה מאדמו"ר ה ב ח [א שבתו"ח ל ה ז כ ל ד ד. ובד"ה ס ל פר"ת (ה ש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ב ה (כ' מ"ח) ה ב ד) מ ב א (ו שז"ע כ) ה ד ד ל ד ד. ובד"ה ל ד ה כ"ק

ב, שהיריהמה, ושהנמדע"י ב
ה. ורהשהמהלכשמבה[שלדז
מכאאד, ככאהנבא]. וכמו"כ בה
למחדו"משהבה, שמואהה, וד[ו
מ[ו]השהבמצ"לבה', שע"יזמקב
המחדו"משהבהכ. ודע"יזשפל(ב
ה)הבכשאאהבהעשאכלמלי,
כותבש.

ו) וי"ל שג"כהבש(בה)ב'קבה, דנ
משהסהמומ, כסללמכ[ורז"ל
(גש)דמשביב], והכיממ, הד
זבשמה, אעז, שמב. אהה, די
השיה, דייההבז"אכמ"ששיעוה'א
הוהובכיועע, והמ(כנ"ל). ו, מז
שיל, ומי לבי"עדיכו', ה(מ)ממיה
(ז"א), שהו"עעה(בהנה"בוהה)דיה.
אל(וע"י)עזנ(ב)עהמבי"עעלו, ו
מלמז"אעשגלשיה(ז"א), דמכי.

ה) וכמו"כ יגבההז"א(יזו"ן), שב
(כנ"לס"א)אמצ"להחואח"כפה. דהח
הנהנב(ע"דהנ"לס"ב-ג), שמשמו
אנבהבלשלמהש). אמ"מ, הזה
ת, שרהב. משא"כע"יפה, שב, מל
י(מה). וה, דהלהלמז"א. דהז"אהמ
הוהמה. ושבו"אאז"אבאו, הי
שהבעעמ(רחע). משא"כשההבע,
רדל"א. אמ"מ, מילהשהב, ושה
ע"יז"אד, וע"יזגסהמלמז"א. וזהו"עס
ה, דצ"לההז"אבבשעהז"אשמ(ש
ע"יגשה). אמ"מ, משהמ(מ)ז"א, י
לשל[ע"דהנ"ל(ס"ג)בי"גת"ד]. וע"י
פשב, המשהמ(מ)ה, המע"יזל
השמז"א, ושמבו"א, אחעב.

ז) וזהו לדלכפפנ, שבנש"י המש
הז"אב. דהמשלהלדלכ, בהב, וע"יזפ
שנ, שהמשפ, פש, שבפהוכשמ
ב. ונלר, שז"אמ(ש)מ, אחעב. ו
שלבו"א, עד"זהבמו, שע"ינהנב, וי
מ. ובו, לשע"י המשפ, האחעב, ו
המה. שע"יזנכהא"סבייבובעבו.

ביאור לדי"ה לכה דודי תרפ"ט

מוגה חלקית

מאמר כעין שיחה ש"פ תצא, י"ג אלול תשי"ד

לקראת יובל החמישים לחתונת הרבי, י"ד כסלו תשל"ט. נכתבה שיחה זו כמאמר והוגהה ע"י הרבי. והודפס בספר המאמרים מלוקט חלק א' ע' מג. ועוד. פרטים נוספים יש במבוא למאמר המבואר.

הולדתו (כ' מ"ח) האחרון בעלמא דין) כותב ענין זה בדרך אפשר בתור דוגמא לענין לכה דודי, וכ"ק מו"ח אדמו"ר משמיט תי' "ואפשר" כותב זה בפשטות.

באחד המאמרים שאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ביחידות לבנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, אמר ענין בדרך אפשר (הענין הוא משל מכח הציור שבנפש), אח"כ הי"ה כ"ק מו"ח אדמו"ר אצל חותנו הרה"ח כו' ר' אברהם בקעשענוב, ובקשו לחזור דא"ח, באמרו: עפעץ אויף דעם קראן וועט זיך שוין גיסן, וחזר את מאמר הנ"ל וענין הנ"ל אמר בפשטות. כשחזר לליובאוויטש וסיפר לאביו את כל המאורע, שאלהו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, הא מנין לך? הרי אמרתי רק בדרך אפשר? וענה לו: מה שאצלך בדרך אפשר נעשה זאת אצלי דבר ודאי –

ג. והנה מבארים עוד משל על זה, בכך יניק וקטן כשאביו רוצה להשתעשע עמו פא"פ, והרי התינוק הוא קטן, צריך האב להשפיל את ידיו שהם גבוהים ונעלים מראש התינוק עד למטה מתחת התינוק ולהגביהו עד ראשו של אב ואז ידבר וישתעשע עמו פב"פ, והרי ההמשכה של חסד האב בהשפלת ידיו הוא חיצוניות, שהוא רק להגבי' את התינוק, וכן התינוק אינו מקבל שום דבר בהגבהה זו, כי לא יש בזה שום השפעה, דהשפעה והשעשועים עם בנו הוא אח"כ כאשר כבר הגביהו ורק שא"א להיות ההשפעה בקירוב ובפנימיות כ"א ע"י שיהי' תחילה קירוב ועליית המקבל, שהוא הקירוב החיצוני שהוא בשביל ההשפעה פנימית.

והנה משל זה הוא מהה"מ ממעזריטש נ"ע. ובהמשל ישנם עוד כמה תיבות שלא נעתקו בהמאמר והוא, אשר התינוק משתעשע בזקנו של האב,

והנה מובן העילוי אשר בהמשכת הפנימי על המשכת המקיף, שהמקיף עם שהוא למעלה מהשתל' בכ"ז הוא הארה בלבד, כידוע בענין השערות שהוא בחי' הארה בלבד, וגם ידוע אשר י"ג תקוני דיקנא (בחי' זקן) הו"ע יגמה"ר אשר יגמה"ר הנה אף שהם למעלה מהשתל' בכ"ז הם שייכים לעולמות, כמ"ש זכור רחמך גו' כי מעולם

א. לכה דוד לקראת כלה פני שבת נקבלה, ומביא כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם פרדר"א פ"ט שהחתן דומה למלך והכלה למלכה, דחתן זה הקב"ה והכלה היא כנס"י, ובהספירות העליונות הו"ע ז"א ומלכות, דחתן הוא בחי' ז"א וכלה היא בחי' מל', וזהו לכה דודי לקראת כלה, שיהי' המשכת הז"א, למלכות, וסדר ההמשכה מבאר בהמאמר שם, אשר תחלה צ"ל השפעה בבחי' חיצונית ואח"כ היא השפעה פנימית. ומבאר זה בכמה משלים.

והנה בענין ב' השפעות אלו הנה עם היות אשר לכאורה השפעה החיצונית היא נעלה יותר מהשפעה פנימית, שהרי מה שהשפעה אינה מתקבלת בפנימיות כלי המקבל הוא לפי שהוא למעלה מכלי המקבל, והו"ע המשכת המקיף, בכ"ז הנה באמת המשכה הפנימית מגיע למעלה יותר. שנראה זה גם בכל המשלים הנ"ל.

ב. והנה אחד הדוגמאות מבאר בהמאמר מענין השפעת השכל מרב לתלמיד אשר התחלת ההשפעה היא בבחי' חיצונית, וכדאי' בגמרא (פסחים קי"ז, א) רבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא ובדחי רבנן ולבסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתתא,

והנה שרש המילתא דבדיחותא הוא למעלה משרש השכל וכמ"ש כ"ק אדמו"ר האמצעי ששרש השחוק הוא בעצמות מקור התענוג שלמעלה מכל תענוג מורכב, (דמזה מובן אשר הוא נעלה יותר משרש השכל, שהרי התענוג דשכל הוא תענוג מורכב משא"כ שרש השחוק הוא בתענוג הפשוט) אבל מ"מ הוא רק בחי' חיצונית התענוג, היינו בחי' תענוג המורגש (אלא שאינו מורכב בשום דבר והוא תענוג פשוט אבל מ"מ הוא תענוג המורגש) וע"י השפעת הפנימיות להתלמיד, הרי מגיע בבחי' תענוג עצמי הבלתי מורגש. דזהו ומתלמידי יותר מכולם.

מקור משל זה הוא מאדמו"ר האמצעי בתו"ח שם, אמנם שם מבואר הענין בפ"ע ולא בתור משל לענין לכה דודי, ובד"ה סמוכים לעד פר"ת (שאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ביום

ולכן הנה בהשפעה חיצונית מאחר שהוא מצד הז"א הוא רק מחיצוניות הכתר (ע"ד הנ"ל בענין הדיקנא שהוא אור השייך לעולמות) משא"כ בהשפעה פנימית, שההשפעה מתקבלת בהמל' בפנימיותה, הנה מצד המל' ה"ז מגיע בפנימיות הכתר.

ובזה יובן ג"כ מה ששבת מקודש מכל הימים, ועוד יותר אשר שבת משפיע בהם כמאמר מיני' מתברכין כולהו יומין. ולכאורה א"מ שהרי מצינו אדרבה ששבת מקבלת מכולם כמאמר מי שטרח בערב שבת (שהכוונה הוא על כל ששת ימי החול) יאכל בשבת, וגם בענין הספירות, הרי ששת ימי החול הם בז"א כמ"ש ששת ימים עשה הוי' וגו' ואיתא בזהר דכל יומא ויומא עביד עבידתי', ושבת הוא בחי' מלכות, דלית לה מגרמא כלום ומקבלת משארי הספירות, שהוא לכאורה היפך הנ"ל.

אך הענין הוא ששרש המל' הוא למעלה משרש הז"א כנ"ל אלא שמצד ירידתה בכלל, וע"י ירידתה בבי"ע בפרט, רגלי' יורדות וגו', היא צריכה לז"א ולכן צריכים לעבודת הביוררים דששת ימי החול, אמנם אח"כ הנה המל' מתעלית לשרשה ומשפעת גם לז"א, אשת חיל עטרת בעלה.

ו. וזהו לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה, אשר בקשת נש"י שיהי' המשכת הז"א ומל', שתחלת ההמשכה הוא בבחי' חיצוניות בלבד, לכה בחי' הילוך בחיצוניות בלבד, אבל ע"י זה יהי' אח"כ פני שבת נקבלה, פני הוא בחי' פנימיות, שמתגלה בחי' פנימיותה כמו שהיא מושרשת בפנימיות עתיק.

וכמבואר בכל דוגמאות הנ"ל – א) מילתא דבדיחותא, ב) שעשועים עם בנו הקטן, ג) עבודת התפלה – אשר התכלית הוא ההשפעה פנימיות שע"י דוקא מגיעים למעלה יותר, כמאמר ומתלמידי יותר מכולם, דזהו ג"כ בהשפעת השכל אשר בכללותה היא השפעה חיצונית, ומ"מ הנה ע"י המקבל מגיע להעצם (היינו בחי' העצם שייך להשפעה זו), ומזה יובן במכ"ש בענין יחוד זו"ן למעלה, ודוגמתם יחוד חתן וכלה למטה, במעלת ענין יחוד פנימי ומעלת המקבל, דאשת חיל עטרת בעלה והכל הי' מן העפר, שע"י נמשך כח הא"ס בדור ישרים יבורך בבנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצוות.

המה, שלכן נק' בשם מדות, מלשון מדידה והגבלה, אמנם בהמשכת הפנימי שאח"כ הרי בזה נמשך העצם, וע"ד הידוע במעלת יחוד זו"ן על יחוד אור"א.

ד. והנה כמו"כ הוא גם בעבודת התפלה, אשר הוא התחלת עבודת כל היום, וכמ"ש חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, א"ת במה אל במה, פי' חדלו לכם, הבדלו עצמכם מן בחי' אדם כזה שנשמתו רק באפיו, שלא נתפשטה עוד נשמתו בכל גופו, כי במה נחשב, שהוא נחשב כמו במה.

וטעם הדבר ביאר הבעש"ט על יסוד כהאריז"ל, דאיתא כהאריז"ל ביאור מרז"ל ככד את אביך לרכות אחיך הגדול, ומבאר האריז"ל לפי שרוחא הוא דשביק בגוי', והיינו שבבן הראשון יש בו רוח האב יותר מאשר בשאר הבנים, ולכן צריך לכבדו כי הוא בכלל כיבוד האב (היינו שמכבדים את רוח האב אשר בו). ובזה יובן ג"כ מה שהלימוד לכיבוד אחיו הגדול הוא מפסוק ככד את אביך דוקא, לפי שזה נכלל ג"כ בכלל כיבוד אב. ועל יסוד זה ביאר הבעש"ט הטעם איסור עשיית צרכי קודם התפלה, לפי שהמחשבות, דיבורים ומעשים של כל היום תלויים בהמחשבה, הדיבור ומעשה הראשונה בקומו משנתו, לפי דרוחא הוא דשבק בגוי'.

והנה סדר עבודת התפלה הוא אשר בתחילה היא המשכה חיצונית וקירוב כללי בלבד ואח"כ המשכה פנימית והוא ממשיך את אור האלקי בכל עניניו הגשמיים ועושה מהם כלי לאלקות, שזה מגיע למעלה יותר, כמ"ש ורב תבואות בכח שור.

והנה כמו"כ הוא גם בענין יחוד ז"א ומלכות, אשר בתחלה הוא המשכת המקיף, שהוא המשכה נעלית שלמעלה מהשתל' דהמשכה זו אינה נקלטת במל' בפנימיותה, לפי שהוא למעלה מהגבלת הכלים, אך ע"ה [=עם היות] שהוא למעלה מהשתל' מ"מ הוא הארה בלבד, משא"כ בהמשכה פנימית היינו שההשפעה מתקבלת בהמל' בפנימיותה, הנה זה מגיע למעלה יותר.

דהנה שרש המלכות אוא למעלה משרש הז"א, דשרש הז"א הוא מחיצוניות הכתר ושרש המל' הוא מפנימיות הכתר, והגם שגם בז"א איתמר דז"א בעתיקא אחיד ותליא, הרי ידוע שאין הכוונה על עתיק ממש, משא"כ המלכות שרשה ברדל"א, אלא שמצד ירידתה למטה היא צריכה לז"א שיגלה בה את שרשה.

ביאור במאמר לכה דודי ומנהגי חתונה

יום ב' דחג השבועות תשי"ג
'תורת מנחם' חלק ח עמודים 220 - 216

הנחה בלתי מוגה

טז. כ"ק מו"ח אדמו"ר מבאר בא' ממאמריו¹ דברי הגמרא² "רבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא ובדחו רבנן ולבסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתתא" – שקודם ההשפעה הפנימית צריך להיות קירוב חיצוני, שזהו ההכנה להשפעה הפנימית.

והענין בזה:

מילתא דבדיחותא – היא שיחת חולין, שזהו ענין חיצוני, שכן, אע"פ שגם "שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד"³, וככל שתגדל מעלתו של החכם הנה השיחת חולין שלו צריכה לימוד יותר, הרי זה בכל זאת שיחת חולין בלבד, ואם חסר אצל התלמיד ענין הביטול יכול לחשוב שזוהי שיחת חולין ממש.

ואף שגם דברי החכמה של הרב מקבל התלמיד רק לפי ערכו, הרי, גם הענינים שמקבל התלמיד לפי ערכו הם דברי חכמה, אלא שזוהי דרגא נמוכה יותר בדברי החכמה, משא"כ בשיחת חולין יכול התלמיד לטעות לגמרי ולחשוב שאין זו אלא שיחת חולין. וטעם הדבר – לפי ששיחת חולין הו"ע חיצוני.

ושיחות חולין אלו שהם קירוב חיצוני – מהווים הכנה להשפעת החכמה, שזהו השפעה פנימית.

סדר זה – שתחילה צריך להיות קירוב חיצוני ורק לאחר"ז יכול להיות השפעה פנימית – הוא ברב ותלמיד שהם באופן של משפיע אמיתי ומקבל אמיתי,

היינו, שהרב הוא משפיע אמיתי, שהוא רק משפיע, ולא שייך אצלו ענין של מקבל, כיון שיודע הכל,

כפי שמצינו בגמרא⁴ "רבי זירא אשכח לרבי יהודה" במעמד ומצב ד"אי בעי מיני' כל חללי דעלמא (פירוש דברים הנעשים בכל חלל העולם) הוה אמר ליי", היינו, שהי' יכול לשאול אצלו גם בנוגע להחלל ומקום פנוי שבו נתהווה כל סדר ההשתלשלות, ואכן שאל אצלו "מ"ט עיזי מסגי ברישא והדר אימרי", והשיב לו "כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא", שזהו ענין הצמצום כו"⁵ –

והתלמיד הוא מקבל אמיתי, היינו, שיש אצלו רק הענין דמקבל, כיון שמניח את כל עניניו ועומד בתכלית הביטול אל הרב, עד ש"שפתותיו נוטפות מור"⁶,

ואז – אצל רב ותלמיד שהם באופן של משפיע אמיתי ומקבל אמיתי – הסדר הוא שתחילה צריך להיות קירוב חיצוני, ואח"כ יכול להיות השפעה פנימית.

יז. וכן הוא הסדר אצל חתן וכלה⁷:

מנהג ישראל (תורה היא⁸) שתחילה ישנו ענין ה"באדעקעניש", שהחתן מכסה את פני הכלה בצעיף, שזהו"ע של מקיף, ולאחרי כן נותן החתן לכלה טבעת, שזהו ג"כ ענין של מקיף – שזהו המקיפים הפרטיים של

¹ ד"ה לכה דודי תרפ"ט פ"ב (סה"מ קונטרסים ח"א כ, ב ואילך. סה"מ תרפ"ט ע' 82 ואילך).

² פסחים קיז, א. וש"י.

³ סוכה כא, ב. וש"י.

⁴ שבת עז, ב (ובפרש"י).

⁵ ראה לקו"ת מטות פו, א. סה"מ עטר"ת ס"ע שה. תרפ"א ע' קצ. תשי"ח ע' 117. ועוד

⁶ שה"ש ה, יג. וראה פסחים שם.

⁷ ראה גם 'תורת מנחם – התועדויות' ח"ג ע' 293 ואילך. וש"י.

⁸ ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סת"יב ס"יא. סתצ"ד סט"ז.

הכלה; ונוסף לזה ישנו ענין החופה, שזהו המקיף הכללי על החתן והכלה יחדיו. וכללות ענין המקיף – שהו"ע חיצוני – הוא הכנה להיחוד הפנימי.

וכן הוא גם למעלה – שקודם היחוד צריך להיות המשכת המקיף, שזהו מ"ש⁹ "כי על כל כבוד חופה", שתחילה צריך להיות ענין ה"חופה", שהו"ע המקיף, שנמשך "על כל כבוד", שהם ב' בחי' כבוד¹⁰, כבוד נברא שהוא בחי' מלכות, שבו נמשך המקיף דו"א, וכבוד נאצל שהוא בחי' בינה, שבו נמשך המקיף דחכמה, וזוהי ההכנה שיוכל להיות היחוד דמלכות עם ז"א (יחוד זו"ן), והיחוד דבינה עם חכמה (יחוד או"א).

וזוהו מ"ש¹¹ "לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה" – סדר ההמשכה לכלה, דקאי על כנסת ישראל, הוא, שתחילה ישנו הענין ד"לכה דודי", שהילוך הו"ע חיצוני, והיינו, קירוב חיצוני, וזוהי ההכנה להשפעה פנימית, שהו"ע "פני שבת נקבלה"¹².

יח. בחתונה שלי – טרם שפתח כ"ק מו"ח אדמו"ר באמירת המאמר לכה דודי, אמר¹³:

ידוע ומפורסם אשר בעת שמחת נישואין באים נשמות האבות מן העולם האמת, עד ג' דורות למפרע – הרי זה בכל ישראל, וישנם כאלה [כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שאי אפשר לומר הלשון "אנשים) פרטיים", כיון שמשמעות הדברים שהמדובר הוא אודות (אנשים) כלליים דוקא] שאצלם באים יותר ויותר דורות למפרע.

ובתור הזמנה לנשמות הצדיקים כו' – יאמר עתה מאמר חסידות שחלק ממנו הוא מאדמו"ר הזקן, חלק מאדמו"ר האמצעי, חלק מהצמח-צדק, חלק מבנו של הצמח-צדק זקנה של הכלה¹⁴, חלק מבנו של הצמח-צדק אבי זקנו של החתן¹⁵, וחלק מאדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, זקנה של הכלה.

– ובודאי הי' במאמר זה גם ענינים משלו ("זיינער – דעם רבינס – אַ אייגענער ענין"), אף שלא אמר זאת בפירוש.

ואע"פ שלא הי' צריך להזמין את עצמו, כיון שהי' נוכח שם, מ"מ, הסדר הוא שכל הענינים נמשכים ע"י הצינור דתורה.

יט. וכיון שהולכים אנו בהדרכותיו והנהגותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר – כדאי ונכון¹⁶ אשר בכל חתונה של אנ"ש, המקושרים והשייכים כו', הנה קודם החופה יחזרו (החתן בעצמו או מישהו מהנוכחים) את המאמר לכה דודי, שיש בו חלק מכל רבותינו נשיאינו, מכ"ק מו"ח אדמו"ר ולמעלה הימנו [כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר: איני יודע אם אפשר לומר הלשון "למעלה הימנו", כיון שזהו"ע של "מאור" כו'; כוונתי היא לקדימה בזמן] – בתור הזמנה לנשמותיהם של רבותינו נשיאינו.

וכללות הענין בזה – ש"צדיקים דומים לבוראם"¹⁷, וכשם שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה, כמאמר*¹⁷ "אנא נפשי כתבית יהבית", כך גם הצדיקים, רבותינו נשיאינו, הכניסו את עצמותם במאמרי החסידות שלהם**¹⁷, ולכן, אמירת מאמר חסידות שיש בו מתורתם של רבותינו נשיאינו, מהוה הזמנה לנשמות שלהם.

במקום לנסות להרכיב ("צונויפשטעלן") מאמר, חלק מאדמו"ר הזקן, חלק מאדמו"ר האמצעי וכו', בענינים שיש להם או אין להם שייכות לחתונה – מוטב לחזור את המאמר לכה דודי.

הנחה בלתי מוגה

⁹ ישע"י ד, ה.

¹⁰ ראה לקו"ת שה"ש מז, ב ואילך. ובכ"מ.

¹¹ ב"סדר קבלת שבת".

¹² ראה סד"ה לכה דודי תשי"ד (סה"מ מלוקט ח"א ע' מז).

¹³ סה"מ קונטרסים שם לח, ב. תרפ"ט שם ע' 80. סה"ש תרפ"ט ע' 53 ואילך.

¹⁴ אדמו"ר מהר"ש.

¹⁵ כנראה הכוונה לבנו בכורו של הצ"צ, כ"ק הרה"ח הר"י ברוך שלום.

¹⁶ ראה גם אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ח ס"ע עב ואילך. חט"ו ע' תא. חט"ו ע' צח

¹⁷ רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. ועוד.

^{17*} שבת קה, א (לגירסת העי"ל). וראה גם לקמן סמ"ג

^{17**} כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה כשדיבר בענין זה (המו"ל).

יכולים אמנם לחזור גם את המאמר שמח תשמח¹⁸, שגם בו יש חלקים מכל רבותינו נשיאינו, אבל, מאמר זה הוא ארוך ביותר, ואם יחזרוהו, אזי השומעים ירדמו... או יתפזרו וילכו להם. ולכן, מוטב לחזור את המאמר לכה דודי, שהוא מאמר קצר (שיש בו אותיות-פרקים אחדים בלבד), ויש בו חלקים מכל רבותינו נשיאינו.

ואף שישנם מאמרים נוספים שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר בחתונות נוספות – הרי הוא ידע את השייכות של המאמר לכל הרביים, אבל אנו, למה לנו לחזור מאמרים אחרים, בה בשעה שישנו מאמר זה – לכה דודי – שבו בחר כ"ק מו"ח אדמו"ר בתור הזמנה. ולכן, כדאי לחזור המאמר לכה דודי, כמו שהוא, או בתוספת התחלה אחרת, אבל, מהו הצורך בהתחלה נוספת, בה בשעה שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר את המאמר בהתחלה זו.

כ. ויש להוסיף, שענין זה שייך לא רק לאנ"ש, אלא גם לכל שאר חוגי בני ישראל, גם "עולם'שע", שגם בהחתונות שלהם כדאי שיחזרו את המאמר לכה דודי, כי,

– (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבית-שחוק): אם נמצאים כאן "עולם'שע אידן", מקוה אני שלא יקפידו, אבל, גם אם יקפידו, מוכרחני לומר את הענין כפי שהוא לאמיתתו –

כל בני ישראל, יהיו מי שיהיו, המשכת חיותם היא ע"י הנשיאים,

כמבואר בתניא¹⁹ ש"יניקת וחיות נפש רוח ונשמה של עמי הארץ הוא מנפש רוח ונשמה של הצדיקים והחכמים ראשי בני ישראל שבדורם", כשם ש"יניקת הצפרנים וחיותם נמשכת מהמוח שבראש", ועד שאפילו אלה שמנגדים כו', מקבלים גם הם חיותם ע"י הנשיאים.

– האמת היא שגם אלה שמנגדים כו', הנה התנגדותם גופא מוכיחה שבאמת אוחזים הם מהרביים, כי, אילו לא היו אוחזים מהם, לא היו מנגדים אליהם, אלא כיון שגם הם אוחזים מהרביים, וחוששים שמא יתקרבו על ידם לתורה ולחסידות כו' – ודבר זה הוא בניגוד לרצונם – לכן הם מנגדים כו', אבל בפנימיות לבכם אוחזים גם הם מהרביים.

ובפרט ע"פ הידוע²⁰ שאדמו"ר הזקן רצה שתורת החסידות תהי' שייכת לא רק לאיזה מפלגה כו', אלא לכלל ישראל,

– פעם הציע לי מישהו להוציא לאור ענין חדש שיהי' מתאים עבור כל בני ישראל. ועניתי לו – בפשיטות – שתורת החסידות היא עבור כל בני ישראל –

וכיון שבודאי יתמלא רצונו ("ער וועט דאך געוויס אויספירן") ססו"ס יהיו כל בני ישראל חסידים, שהרי "רצון יראיו יעשה"²¹ – הרי כל האמור לעיל שייך לכל בני ישראל.

כא. (כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר עם א' אודות מנהגי חתונה, ובין הדברים אמר):

כ"ק מו"ח אדמו"ר צוה שביום החופה תאמר הכלה קאפיטלאך מסויימים בתהלים – איזה קאפיטלאך אינני יודע. ולכן הנני מציע שהכלה תאמר את כל התהלים, ובמילא יהיו כלולים גם הקאפיטלאך שהורה כ"ק מו"ח אדמו"ר לאומרם²².

הנחה בלתי מוגה

¹⁸ תרני"ז – שאמרו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב על חתונת בנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (נדפס בסה"מ תרני"ז ע' קעג ואילך).

¹⁹ פרק ב.

²⁰ ראה סה"ש תשי"ד ע' 93. 163. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

²¹ תהלים קמה, יט.

²² ראה גם "רשימות" חוברת נז ע' 19. אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ה ע' פז. ספר המנהגים חב"ד ע' 75.

הניגון ארבע בבות

שיחת הרבי הרש"ב נ"ע בי"ט כסלו תרס"ג אודות
הניגון של הוד כ"ק רבינו הזקן בעל ארבע בבות.

על פי איגרות קודש של הרבי הריי"ץ חלק ב עמודים רי-רכ.
מתורגם בספר 'מילואים לתורת שלום' חלק א ע' 327 ואילך.

[עתה ארשום שיחתו הקדושה של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אשר הואיל לדבר תמול ערב באולם הגדול של
ישיבת "תומכי תמימים", במושב כל המשפיעים, המשגיחים, ראשי הישיבה, המלמדים והמנהל, ובמעמד
כל תלמידי הישיבה לכל מערכותיה ותלמידי החדרים, כולם יעמדו על הברכה]

חילוקי הדרגות באופן התקשרות הנשמה לאלקות,
שהן ארבע האותיות של שם הוי', שהיו"ד של שם הוי'
מאירה בחי': הה"א הראשונה של שם הוי' מאירה
בנשמה: הוא"ו של שם הוי' מאירה ברוח: הה"א
האחרונה של שם הוי' מאירה בנפש.

"יחידה" היא המדרגה החמישית בנשמה שבכל
אחד ואחד מישראל.

המדרגה החמישית שבנשמת כל אחד ואחד
מישראל, נקראת "יחידה", כי "יחידה" היא "יחיד
ה"א", ה"א" - עצם הנשמה כפי שהיא עצם אחד עם
"יחיד".

* * *

בכל ארבע המדרגות: נפש, רוח, נשמה, חי',
שבנשמה, יכול להיות, חלילה, פירוד בהתקשרותה
לאלקות, על ידי ביטול קיום מצות עשה או על ידי
עבירה, ח"ו, של לא-תעשה, כפי שאומרים בוודוים
של קריאת שמע שעל המטה, בפגימות שפוגמים ח"ו
בארבע האותיות של שם הוי', שעל ידי כל פגם נעשית
חלישות בהתקשרות.

אך, במדרגה של "יחידה", אין כל חלישות.

מדרגת ה"יחידה" היא שלימה וחזקה תמיד גם במי
שהוא רחמנא ליצלן רשע גמור ומחטיא את הרבים
בכלל ואת התינוקות שצריכים ללכת ל"חדר" יהודי
אמיתי בפרט, שגדול עוונם של אלה הלוקחים את
הילדים הקטנים מה"חדרים". ומעבירים אותם לבתי
הספר של חברת השכלה, לידי מורים אפיקורסים.³
מכל מקום גם בהם מדרגת ה"יחידה" שלימה וחזקה.

והראי' לכך - שהרי הם יכולים לעשות תשובה.
והאמת הרי היא שכל יהודי עושה תשובה. ההבדל
הוא רק בזמן, אם עושים תשובה כאשר עדיין כוחו
אתו עמו, או שעושים תשובה ברגעים האחרונים לפני
הפרידה מעולם השקר.

אז, כשעומדים לעבור מעולם השקר לעולם האמת
- עושים כולם תשובה, גם מורה מבית ספר ההשכלה.
מכך ראייה מוחשית שמדרגת ה"יחידה" ישנה בכל
אחד ותמיד.

בשעה חצי החמישית בקר, הואיל הוד כ"ק
אאמו"ר הרה"ק לצוות לנגן את הניגון של הוד כ"ק
רבנו הזקן בעל ארבע הבבות ויאמר למנהל קבוצת
המנגנים, התלמיד נתן נטע מפאהאר, לגשת אליו.

צריכים לשיר ניגונו של הרבי, הידוע בשם "הניגון
בעל ארבע הבבות".

"כל האומר דבר בשם אומרו כאילו בעל השמועה
עומד לפניו".¹ אמירה היא המשכה, כל האומר דבר
בשם אומרו כאילו בעל השמועה עומד לפניו -
ממשיכים את בעל השמועה ומתדבקים בבעל
השמועה.

דביקות בבעל השמועה צריכה להיות בכוחות
הפנימיים של מדות ושכל ובכוחות המקיפים של רצון
ועונג. אך, כל זה יכול להיות רק מתוך סדר והדרגה
דוקא. וסדר והדרגה הם לבושי הנפש מחשבה, דיבור
ומעשה.

חסידים הראשונים אמרו: כשמספרים סיפור
מעשה מהרבי - דבוקים בכוח המעשה של הרבי:
כשחוזרים על דבר תורה של הרבי - דבוקים בכוח
הדיבור של הרבי; וכאשר מנגנים ניגונו של הרבי -
דבוקים בכוח המחשבה של הרבי.

ניגונו של הרבי, בעל ארבע הבבות, מכוון כנגד
ארבעה העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. כל
כבא מהארבעה שבניגון, מכוונת כנגד עולם
מהארבעה עולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשיה.

ארבעת העולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשיה,
מכוונים כנגד ארבע האותיות של שם הוי'. האות יו"ד
של שם הוי' מאירה בעולם האצילות: האות ה"א
הראשונה של שם הוי' מאירה בעולם הבריאה: האות
וא"ו של שם הוי' מאירה בעולם היצירה והאות ה"א
האחרונה של שם הוי' מאירה בעולם העשיה הרוחנית.

ארבע האותיות של שם הוי' מאירות בארבעה
חילוקי הדרגות: נפש, רוח, נשמה, חי', שישנן בנשמה
שבכל בן ובת מישראל.

כתוב במדרש², חמשה שמות נקראו לה להנשמה,
נפש, רוח, נשמה, חי', יחידה. חמש דרגות אלו הן

³ באותו זמן באו לליובאוויטש מורים בבתי ספר של חברת
השכלה.

¹ שקלים ב, ה.
² ראה ב"ר יא, ט. דב"ר ב, לו.

* * *

ההבדל בין הבכא השלישית שבניגון זה לגבי שתי הבבות הראשונות בשייכות לבכא נוספת.

ההבדל בעצם המהות ישנו בכל בכא, שכן כל בכא היא מהות לעצמה, וההבדל בשייכות הוא יותר בכא השלישית מאשר בבכא השניה. למרות שבעצם מהותה נבדלת הבכא השניה מהבכא הראשונה, בכל זאת השייכות שלה היא לבכא הראשונה.

שייכותה של הבכא השניה לבכא הראשונה - מובנת, שכן זה הענין של סדר והדרגה.

כל דבר שיש בו חילוקי דרגות, הנה הסדר וההדרגה הוא, שהמדרגא הראשונה באים לדרגא השניה, והדרגא השניה למרות שהיא מהות לעצמה מהדרגא הראשונה, אף על פיכך יש לדרגא השניה שייכות לדרגא הראשונה.

וכך הדבר גם בשתי הבבות הראשונות שבניגון זה, שתייהן, הבכא הראשונה והשנייה, הן דרגות מחולקות. הבכא הראשונה היא דרגא לעצמה והבכא השניה היא דרגא לעצמה. ואף על פי כן הנה בענין השייכות, הריי הבכא השניה היא אמנם מהות לעצמה, מכל מקום יש לה שייכות לבכא הראשונה.

ואילו הבכא השלישית, למרות שגם בה ישנם סדר והדרגה, שהיא באה דוקא אחרי שתי הבבות הראשונות, מכל מקום שייכותה של הבכא השלישית היא לא לשתי הבבות הראשונות, כי אם לבכא הרביעית.

עולם הבריאה קרוב יותר בשייכותו לעולם האצילות מאשר לעולם היצירה. אצילות הוא לא יגורך רע וכולו טוב. ועלם הבריאה - רובו טוב ומיעוטו רע, אך הטוב דומה לטוב של אצילות, כידוע מה שכתוב ב"עץ חיים" שהטוב של בריאה הוא טוב גמור.

בלבושי הנפש הרי זה דיבור ומחשבה, שהם שניהם לבושי הנפש ומכל מקום יש לדיבור יותר שייכות בדמיונו לכוח המעשה. ואילו מחשבה יש לה יותר שייכות בדמיונה לנפש, כפי שהענין מוסבר היטב בחסידות, שבדיבור ישנם חילוקי זמנים ואילו המחשבה מושטטת תמיד.

לבכא השלישית בניגון שייכות לבכא הרביעית המכוונת כנגד עולם האצילות.

* * *

בעל חוש בניגונה חש בהבדל שבין מה שהבכא השלישית פועלת לגבי הפעולה שפועלות שתי הבבות הראשונות.

כללל פועלת כל בכא מהארבעה פעולה פרטית, גם בדרך פנימי וגם בדרך מקיף.

הבכא הראשונה פועלת העתקה והעמקה.

* * *

ניגונו של הרבי המכוון כנגד ארבעה העולמות, אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, צריכים לנגן בדיוק גדול. שכן, הוא הרי מכוון כנגד ארבע האותיות של שם הוי' וכנגד ארבעה העולמות, ונוגע בכל ארבעת המדרגות נפש, רוח, נשמה, חיה שבנשמה.

אבי אמר לי, שאצל הסבא היו חילוקי זמנים בנושא התוכן הפנימי של ניגונו של הרבי בן ד' הבבות. לפעמים היה הסבא אומר: עשיה, יצירה, בריאה, אצילות. ולפעמים היה הסבא אומר: יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א. ולפעמים היה הסבא אומר: נפש, רוח, נשמה, חי'.

אירע פעם כששרו את הניגון, אמר הסבא: ממלא כולא עלמין, ממלא כולא עלמין, סובב כל עלמין, עצמות אור אין סוף ברוך הוא, זה כבר משהו אחר לגמרי.

כשרים ניגון זה בהתעוררות פנימית, זהו הזמן המוכשר לתשובה ולהתקשרות, וכאשר שרים את הניגון בטהרת הלב, אחרי "תרומת הדשן" אמיתי בהעבודה של תיקון חצות, אחרי קריאת שמע שעל המטה אמיתית ותפילה עמוקה מתוך יגיעה רבה - יכולים לפעול ישועה פרטית בבני ובחיי.

ניגון זה יסד הרבי בסדר של עליות מלמטה למעלה, כפי הסדר שבתפילה: ברוך שאמר, פסוקי דזמרה, ברכות קריאת שמע, קריאת שמע, שמונה עשרה, שזה הסדר של ארבעה העולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשיה מלמטה למעלה.

הבכא הראשונה מארבעת הבבות, מכוונת כנגד עולם העשיה הרוחנית.

והתחיל לנגן את הניגון בהתעוררות גדולה במתינות ובנעימות ועריבות עצומה. ובהיות כי איש לא הרהיב לנגן, רמז הוד כ"ק אמו"ר לתלמיד ראש המנגנים נתן נטע מפאהאר שהוא וסייעתו ינגנו גם כן.

כאשר כלה לנגן את הבכא הראשונה, אמר, כי צריכים לכופלו, והואיל לומר:

"פנימי" עושה דבר בנאמנות ובבטיחות.

וכאשר כלה לנגן את הבכא הראשונה בפעם השניה, התחיל לנגן הבכא השניה, וגם אותה כפל לנגן כמו הבכא הראשונה אך בהגבהת הקול יותר מכמו בהבכא הראשונה, והואיל לומר:

הבכא השניה של הניגון, למרות שהיא דומה לבכא הראשונה, בכל זאת אין זה ממש אותו דבר.

והתחיל לנגן את הבכא השלישית, הקול יותר מכמו הבכא השניה, וגם אותה כפל פעמיים כמו שתי הבבות הראשונות, והואיל לומר:

בעל חוש שומע ומרגיש ההבדל בין הבכא השלישית שבניגון זה לגבי שתי הבבות הראשונות שבניגון.

נרגש טעם המרירות בתוקף, מכל מקום עיקר ההרגש בבבא השלישית הוא - רוממות והשתפכות הנפש.

* * *

אחרי כלותו לבאר את הבבא השלישית, התחיל לנגנה בהגבהת הקול ובהתעוררות של התרחבות יותר מכמו הבבא השניה, וקבוצת המנגנים והתלמיד נתן נטע מפאהאר נמשכים אחרי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק במנגינתם, ואחרי שגמרו כופלו פעם שניה.

הבבא הרביעית של הניגון מכוונת כנגד עולם האצילות, המדרגה העליונה ביותר בשיעור הקומה של ארבעת העולמות: עשיה, יצירה, בריאה, אצילות.

הבבא הרביעית, אם כי שבסדר והדרגה מלמטה למעלה באה אחרי הבבא השלישית, אך לאמתו של דבר מובדלת הבבא הרביעית בעצם מהותה מהבבא השלישית.

הבדלת ערך המעלה של הבבא הרביעית על הבבא השלישית רואים בפעולה הפרטית שהבבא הרביעית פועלת.

הפעולה הפרטית של הבבא הרביעית היא עליצות הנפש, שאין זה הענין של רוממות הנפש כי אם עליצות הנפש.

רוממות הנפש למרות שהיא דרגא נעלית ביותר, שהיא תולדה של טהרת הנפש, עצם נקיונה ובהירותה של הנפש, אך בכל זאת, ככל עליונותה של דרגא זו, באה רוממות הנפש על ידי סיבה. כלומר, רוממות הנפש היא מסובב מסיבה, והסיבה היא למטה מהמסובב.

כשם שהמרירות, התקוה והעליה שהם נושא התוכן הפנימי של הבבא השניה, הרי זה פועל יוצא מהעתקת ההזוה ומההעמקה של הבבא הראשונה. כך גם ביחס לרוממות הנפש שהיא הנושא והתוכן הפנימי של הבבא השלישית הרי היא פועל יוצא מההתכללות הכללית של מרירות, תקוה ועליה שבבבא השניה.

ברי הדבר שקיים הבדל גדול בין אופן הבנין של הפועל יוצא בבבא השניה, לבין אופן הבנין של הפועל יוצא בבבא השלישית.

הפועל יוצא בבבא השניה הוא באופן חיובי, הבבא השניה יש לה שייכות לבבא הראשונה, ואילו הפועל יוצא של הבבא השלישית הוא באופן שלילי, שהרי הבבא השלישית אין לה שום שייכות לבבא השניה.

לומדי חסידות יודעים שחיוב ושלילה הם הלבשה והפשטה. הבבא השניה באה אחרי הבבא הראשונה ויש לה שייכות לבבא הראשונה, ולכן הפועל יוצא הוא באופן של הלבשה. ואילו הבבא השלישית למרות שהיא באה אחרי הבבא השניה, אין לה שום שייכות לבבא השניה, ולכן הפועל יוצא הוא באופן של הפשטה.

התחלת הניגון פועלת הזוה, הוא מזיז מהמקום לצאת מסביבת החולין, מדאגות החולין ומדאגותו בכל הדברים הנצרכים לו. וההמשך של

הבבא הראשונה פועל השפעה של העמקה להעמיק לשם מה צריכים אותו ומהי כוונת מציאותו בעולם.

הבבא השניה של הניגון יש לה שייכות לבבא הראשונה בכך שבהתחלת בבא זו מורגש טעם של מרירות ומיד בא ההמשך של הבבא בתקוה ובתנועות של עליה.

תנועת המרירות והתקוה בתנועות העליה, הרי זה פועל יוצא מההזוה וההעמקה של הבבא הראשונה.

כל הזוה והעתקה ממקומו, גורמת מרירות, והרי זה הלא-טוב והמרירות מהמצב הרוחני העצמי.

ההעמקה מה שהוא מתבונן בכוונה האלקית ממציאות העולם, מביאה קרני תקוה הפועלות בו תנועה של עליה מסויימת.

מרירות ועליה הן שני הפכיים.

מרירות היא שברון וגורמת להשפלה ולהכנעה. כלומר, הכנעה השוברת ומנפצת את כל מציאותו.

תנועת העליה היא הרי תולדה של הרגש עצם מהותו העצמי, שאחרי ככלות הכל איך שלא יהיה מצבו הרוחני בשפל המדרגה - הוא בכל זאת "אדם", בחיר הנבראים, ועל ידי תשובה הוא מעמיד את עצמו על מקומו הראוי.

שתי התנועות ההפכיות של מרירות ועליה מתאחדות על ידי תנועת התקוה הבאה מההעמקה בכוונה האלקית שהביאה אותו בעולם.

* * *

עצם ההתעמקות בחסרון עצמו, היינו עצם הרגש החיסרון, שהוא מרגיש שחסר לו משהו, הנה הרגש זה עצמו הוא התחלת הרפואה.

ישנו מאמר מפורסם: לכל החולים ולכל המחלות יעזור משיח רק לא לטיפש שאינו יודע כלל שהוא חולה ושטיפשות היא חסרון.

עצם הידיעה שאדם יודע שהוא בעל חסרון, לא מיבעי שהידיעה בחסרוני השכל והמידות גורמת לתיקון, אלא גם זאת שהידיעה וההרגש בחסרון האור, היא עצמה יש בה משום התחלת הרפואה.

הבבא השלישית של הניגון, למרות שבעצם מהותה היא שייכת לבבא הרביעית, אך היא באה אחרי הבבא השניה, כלומר אחרי הכורך של פסח שהוא התקוה המאחדת את המרור, המרירות, עם המצה, עם האמונה שהיא העליה - הרי אז מגיעים לבבא השלישית שבניגון.

הבבא השלישית פועלת רוממות הנפש. ולמרות שהבבא השלישית באה אחרי הבבא השניה, שבה

בניגון זה מבאר הרבי את שיטתו בחסידות ומראה את דרך העבודה של חסיד חב"ד.

ברי הדבר שניגון זה חיבר הרבי עוד בהיותו אצל הרב המגיד ממזריטש, ורוב ניגוני הרבי הם מאותה תקופה, אך זה גם כן ברור ששכלולם של כל ניגוני הרבי ובמיוחד הניגון בן ארבע הבבות, היה כשהוא כבר היה רבי.

* * *

יש שני מהותים בצדיקים, הנבדלים בדרכי עבודתם.

ישנם צדיקים המופרשים מהעולם, וישנם צדיקים שהם בתוך העולם.

שני סוגי צדיקים אלה, למרות ששניהם עוסקים בדרכי העבודה, ושניהם עסוקים בכיצוע הכוונה העליונה מה שנתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים על ידי עבודת האדם, ומכל מקום הם נבדלים בדרכי ובאופני עבודתם.

הצדיקים המופרשים מהעולם, דרך העבודה שלהם היא בדרך מלמעלה למטה ואופן העבודה הוא בדרך העלאה.

ואילו הצדיקים שהם בתוך העולם, דרך העבודה שלהם היא בדרך מלמטה למעלה ואופן העבודה הוא בדרך בירור.

הרבי גילה ויסד את תורת חסידות חב"ד בדרך השניה, בדרך של מלמטה למעלה ואופן העבודה הוא בדרך בירור.

אחד התנאים בדרכי העבודה בדרך בירור הוא, שבאיזו דרגה שלא יהיו צריך שתהיה לה שייכות ל"מטה", כלומר שאופן הבירור שעל פי דרך זו הוא, שהמברר מתלבש במתברר כדי לבררו, ועל ידי כך הוא מברר ומעלה אותו.

בכל ארבע הבבות שכניגון רואים את הקירוב למטה. בכל בבא, גם בבבא הרביעית המובדלת משלשת הבבות הראשונות, יש גם בה הקירוב וההשפעה למטה, שזה הדרך האמיתית של חב"ד, שאף מההשכלה הנעלית והעמוקה ביותר, ומהענין העמוק ביותר, מן ההכרח שיהיה "בכך" בעבודה בפועל, לעשות את המטה הגשמי לכלי למעלה העצמית יתברך ויתעלה.

* * *

וככלותו לדבר על נושא תוכן הניגון בכללותו, אמר לתלמיד המנגן נתן נטע מפאהאר אשר ינגן עם קבוצת המנגנים את הניגון במתינות, כל שלש הבבות שתי פעמים והבבא הרביעית שלש פעמים, וינגנו את הניגון שלש פעמים בזה אחר זה, ובפעם השלישית יכפלו את הבבא הרביעית עשר פעמים בזה אחר זה, שיוחקק בכל עשר כוחות הנפש.

הלבשה והפשטה הן שני מהותים נבדלים, הפשטה איננה מה שהוא נפשט מההלבשה, דבר זה הוא שלילת החיוב בלבד, ואילו הפשטה משמעה שלילה עצמית שהיא מהות אחרת לגמרי מאשר חיוב.

אלא, לאחרי כל זה, הרי רוממות הנפש שבבבא השלישית היא מסובב מהענינים שבבבא השניה, בדוגמת דבר להפשטה הבאה אחרי הלבשה. אי אפשר להתחיל מהפשטה. סדר העבודה הוא שבתחילה צריכה להיות הלבשה ולאחר מכן צריך להיות הפשטה.

רוממות הנפש, למרות שהיא הפשטה, אך מכל מקום היא באה על ידי הלבשה. ההלבשה היא הסיבה להפשטה. ולכן, למרות שרוממות הנפש היא דרגה נעלית ביותר, מכל מקום הנה ברוממות הנפש עצמה מורגש הרגש של אי שביעות רצון מעצמו והוא עומד בתשוקת הכוסף לנעלה, שהוא השתפכות הנפש הבאה מרוממות הנפש.

ואילו עליצות הנפש אין לה מסובב כלל, היא עצם קדושת הנפש כפי שהוא חלק מן העצם, שעל כך נאמר⁴ כאשר אתה תופס במקצתו הרי אתה תופס בכולו. "עצם" אינו מתחלק בחלקים כלל ומכך באה עליית הנפש בעליצה עצמית של התענוג העצמי מצד עצם מהותו העצמי.

* * *

הבבא הרביעית יש לה שייכות לבבא הראשונה דוקא, מפאת שני טעמים וסיבה אחת.

הטעם הראשון לכך הוא משום ש"כל הגבוה גבוה יותר כשהוא יורד הוא יורד למטה יותר", ככל שהוא גבוה יותר הרי כשעליו להימשך, יש בכוחו להיות נמשך למטה מטה יותר.

הטעם השני לכך הוא משום ש"נעוץ תחלתן בסופן"⁵, נעיצת ההתחלה היא בסוף.

שני הטעמים האמורים, הגבוה ביותר יורד למטה יותר ונעיצת ההתחלה בסוף, באים מסיבה אחת, כי "נתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"⁶ על ידי עבודת האדם.

אחרי כלותו לבאר את הבבא הרביעית, התחיל לנגנה בהגבהת הקול ובהתרחבות העונג, וקבוצת המנגנים והתלמיד נתן נטע מפאהאר בראשם נמשכים אחרי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק במנגינתם, וכאשר גמרו חזרו שלש פעמים בזה אחר זה.

אחרי הפסק זמן קצר, הואיל הוד כ"ק אאמו"ר לומר :

⁴ המשך תרס"ו

⁵ ספר יצירה פ"א מ"ז.

⁶ במ"ר יג,ו. תנחומא נשא טז. תיקוני זהר ב,ה.

מדוע סובבת הכלה את החתן?

מכתב מיוחד של הרבי מלך המשיח, המסביר כמה ענינים מהותיים במנהגי החופה – בתרגום חופשי מאנגלית. מתוך "בית משיח" י"ב שבט תשס"ב פרסום ראשון בלשון הקודש: המכתב במקורו נדפס בגליון 223 ("א ניסן תשנ"ט)

מר שמואל קרמר
nd Sreet42 East 122
NY 17 New York

ב"ה, א' דראש חודש תמוז תש"י
15 ביוני, 1950
ברוקלין, נ.י.

מר קרמר היקר:

במענה לשאלתך אודות חשיבות המנהג בטקס הנישואין בו הכלה סובבת את החתן שבע פעמים תחת החופה. התשובה לשאלה זו, כך נראה לי, חייבת להקיף את שאלות המשנה הבאות:
(1) חשיבות הסיבוב, (2) החזרה עליו שבע פעמים, (3) הכלה סובבת את החתן ולא להפך, (4) הכלה חוברת אל החתן ועומדת לצדו בתוך אותו המעגל.
אני בטוח כי המובא לקמן יוכל לתת לך תשובה מספקת.
בזהר (חלק ג', ז:ב) נקבע שהנישואין, איחודם של שני אישים נבדלים, הינם למעשה איחוד של שני חצאים מאותה הנשמה. כל אחד, בלידתו, מתווק רק חצי (* מאותה הנשמה שתהיה לאחת ותושלם רק בקשר נישואין ע"י חופה וקידושין.

לכן הנישואים מהווים את אחת החוויות המרגשות ביותר עבור הכלה והחתן, היות ונשמותיהם הנכבדות מצאו לבסוף את החצי האחר. משהו משמחה זו חוֹנִים, ע"ד ההמחשה, באיחודם מחדש של שתי קרובים או חברים אוהבים שהיו נפרדים למשך עשורים.

במידה מסוימת, מכיוון שכך, הנישואים מסמנים את תחילתם של חיים שלמים ומלאים, בעוד החיים בטרם הנישואין של הכלה או החתן יכולים להחשב כתקופת הכנה.

האיחוד של שני חלקי אותה הנשמה אינו ייחוד של שני חצאים זהים העושים שלם אחד. הם משלימים האחד את השני כל אחד מהם מעשיר את השני בכוחות ומעלות אשר עד כה לא הוחזקו על ידו או על ידה כיוון שבין החלק ה"גברי" ו"הנשי" של הנשמות יש הבדלים בסיסים, המשקפים, בהסתכלות רחבה, את הבדלי האופי בין המינים. אחד מאותם השינויים הוא במה שקראו חכמינו "דרכו של אדם לכבוש", לדוגמא הנטי'ה של הגבר לכבוש מעוזים חדשים (בעסקים, מקצוע, מדע וכו') מחוץ לביתו. מעלה זו בדרך כלל לא נמצאת באשה. לאידך, האשה נקראת בספרות הקדושה לנו "עקרת הבית", כיוון שדווקא בתוככי הבית אישיותה ומעלותיה הפנימיים ביותר מיטיבים למצוא את ביטויים (תהילים מ"ה, י"ד).

הוזכר מוקדם יותר שנישואים, במידה כל שהיא, מסמנים את תחילתם של חיים שלמים. טקס הנישואין משקף זאת ע"י רמיזה לתחילתם של כל החיים, במיוחד חיי האנוש. גם ברכות הנישואין מתחילים עם התייחסות לבריאתו של האדם הראשון, האשה הראשונה ונישואיהם.

מאז בריאת העולם, חיי האנוש התבססו על מעגל של שבעה ימים. ה' יצר את העולם בששה ימים וקידש את השביעי כיום מנוחה. האדם נצטווה אז לעבוד בששה מימות השבוע, אך להקדיש את השביעי כשבת לה'. כאשר עומד יהודי לייסד בית ולהתחיל בחיים שלמים, מן הראוי כי עקרונות הייסוד לחיים מאושרים ייוצגו תוך כדי טקס הנישואין. לפיכך ישנם "שבעת ימי המשתה", ו"שבע ברכות". כל הנ"ל מביא אותנו לשבעת הסיבובים של הכלה סביב החתן.

בהשראת הדברים האמורים לעיל, וכן ההערות שהקדמנו בנוגע להבדלי האופי הבסיסים בין זכר לנקבה, לטקס של שבעת הסיבובים שעושה הכלה סביב החתן, מוצע ההסבר הבא:

החתן, אשר לוקח את היוזמה (* *) בהבאת האיחוד לכדי הפרי'ה, נמצא בראשונה במרכז הבית היהודי החדש. הוא הראשון לתפוס את מקומו תחת החופה. כאשר מוליכים את הכלה לחופה, היא ניגשת ליצור מעגל סביב החתן. דבר זה מייצג שירטוט (בשטח) של העולם האישי שלהם בתוככי העולם החיצוני, עם בעלה לעתיד במרכזו. היא ממשיכה לעשות סיבוב אחר סיבוב שבע פעמים, ובכך מייצגת שהיא "עקרת הבית". היא מייסדת בניין שיושלם ביום הראשון של כל שבוע שיבוא, והשני, השלישי וכו', עד סוף כל הזמנים והעונות - בניין קיים ונצחי (כאינסופיותו של "המעגל"). תרומתה האישית לאיחוד מקודש זה רמוזה גם כן בעובדה שהיא זאת שעושה את הסיבובים סביב החתן.

לאחר השלמת שבעת הסיבובים, היא נעמדת לצד בעלה לעתיד במרכז המעגל, מאחר שבהכנות לבניית ביתם, שניהם, הבעל ואשתו, יוצרים את המרכז. מעתה ואילך, במשך כל הטקס יוצרים גם הכלה וגם החתן את מרכז הטקס המקודש, כמלך ומלכה המוקפים בפמלית כבוד. חייהם מתאחדים לחיים מלאים ושמחים, המיוסדים על תורה אחת שניתנה על ידי ה' אחד.

בברכת כל טוב והערכה אישית,
שלך בכנות רבה,

(* *) אין כאן הכוונה, כמוכח, שהמדובר בחצי נשמה בכל מובן, אלא רק בנוגע לכמה מובנים. בהקמת בית, היחיד הינו רק "חצי", ונשמתו כמו"כ היא "חצי".
(**) הביטוי לכך, לדוגמא במאמר חכמינו "דרכו של האיש לחזור אחר האשה". במהלך טקס החתונה עניין זה מיוצג ע"י העובדה שהחתן מכריז "הרי את וכו'", בעוד הכלה נשארה שקטה.

עדים בהלכה וברוחניות

לקוטי שיחות חלק יט בלשון הקודש ע' 202

עדי בירור ועדי קיום בהלכה וענינם ברוחניות

שופטים ד

הם באים להעיד בבית דין⁷. ואילו עדי קיום שבאמצעותם מתבצע המעשה (הקידושין), הרי שכבר בשעת ראייתם את המעשה חלה עליהם מהות של עדות. בכך מסביר הגאון הרוגוטשובי⁸ מדוע אין עדי קידושין זקוקים לחקירה ודרישה⁹: חקירה ודרישה צריכות להתקיים רק בעדים שהמהות של "עדות" חלה עליהם באמצעות בית דין, ואין הם נעשים עדים אלא לאחר שבית-דין חקר.

וודרש אותם¹⁰. ואילו עדי קידושין וכדומה, שהם עדי קיום, כבר נעשו עדים על ידי התורה בשעת המעשה (הקידושין), ואין הם חייבים בחקירה ודרישה בבית דין כדי להיות עדים שהרי הם כבר נעשו עדים בשעת הראייה.

ג. קידושין אי אפשר לבטל אפילו תוך כדי דיבור

לפי האמור לעיל, שהעדים הם חלק ממעשה הקידושין, והם "מקיימים" את הקידושין, אפשר להסביר מדוע לא חל לגבי קידושין הכלל של "תוך כדי דיבור כדיבור דמי", כנאמר בגמרא¹¹ "והלכתא תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ... ומקדש

א. "עדי בירור" ו"עדי קיום"

בענין העדות "על פי שני עדים... יקום דבר"¹ יש שני סוגים:

(א) "עדי בירור"² לדוגמא³: עדות על הלואה, שמטרתם רק לוודא שההלואה בוצעה, אך ההלואה כשלעצמה אינה תלויה בעדים גם כאשר ההלואה מבוצעת ללא עדות, חייב הלווה להחזיר את החוב. לפי זה משמעות הביטוי "על פי... יקום דבר" הוא, שה, דבר" מתברר על ידי העדים.

(ב) "עדי קיום" – לדוגמא: עדי קידושין, שעדותם היא חלק מן הקידושין⁴, כי ההלכה⁵ היא, שאפילו גם כאשר האיש וגם האשה מודים שהוא קידשה, הרי אם לא היתה עדות, "אין חוששין לקידושין". כלומר, ללא עדי קידושין אין קידושין⁶. בסוג זה של עדות המשמעות של "יקום דבר" היא: באמצעותם מתקיים ה"דבר".

ב. עדי קיום נעשים עדים בשעת הראייה

מן ההבדל הזה נובע עוד הבדל בין עדי בירור לעדי קיום:

עדי בירור, שתפקידם לברר את המעשה, נעשים "עדים" בעיקר בזמן הבירור, כאשר

¹ פרשתנו ט, טו.

² ראה קידושין סה, ב: לא איברו סהדי אלא לשקרי.

³ וראה צפע"נ שבהערה הבאה (ע' עדות) עוד סוג בעדות – "שע"י הם דנים אותם והם ד"נ וכו'", עיי"ש.

⁴ ראה תומים ס' צ' סקי"ד. ובארוכה בכ"ז צפע"נ כללי התוה"מ צ' ע' עדות, עדי קידושין (וש"נ). ועוד.

⁵ קידושין שם. רמב"ם הל' אישות פ"ד ה"ו. טוש"ע אה"ע סמ"ב ס"ב ונ"כ שם.

⁶ בקידושין שם איתא שלא אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי בקידושין משום דחייב לאחריני אבל ראה שו"ת צפע"נ שבהערה 8 ד"ר"ל אם שניהם מודים שקדשה בפני עדים במה"י כו", עיי"ש. וראה גם שו"ת חלקת יואב דלקמן הערה 18. ואכ"מ.

⁷ ומכ"ש סוג הנ"ל הערה 3. שכל ענינם הוא, שע"י הם דנים אותם".

⁸ שו"ת צפע"נ דווינסק ח"א ס"ט (נעתק בקיצור) בצפע"נ עה"ת פרשתנו יט, יח). כללי התוה"מ צ' שם ע' עדי קידושין (וש"נ). ועוד. ולהעיר גם מתומים שם.

⁹ ב"י לטור אה"ע סי' מב (אלא ששם הוא מטעם אחר). רמ"א שם ס"ד. וראה שו"ת צ"צ אה"ע ס"צ אות ב"ד. אנציקלופדי תלמודית ע' דרישה וחקירה ע' תרסבג, וש"נ.

¹⁰ והא רעדי ממון א"צ חקו"ד הוא רק כדי שלא תנעול דלת כו' (סנהדרין ב, סע"ב ואילך. וש"נ).

¹¹ נדרים פז, א ב"ב קכט, סע"ב ואילך [ושם: וקידושין. ראה תוס' שם מד"ה חוץ. ר"ן נדרים שם].

ומגרש". מהו ההבדל בין כל הדברים לבין "מקדש ומגרש"?

ד. ענינים אלו ב,, עדות" קיימים גם בפנימיות

כל הענינים שבנגלה שבתורה מתאימים לאופן שבו הם קיימים בפנימיות, לכן מובן, שכל הענינים שנזכרו לעיל לגבי עדות קיימים גם בפנימיות: (א) שני הסוגים של "עדי בירור" ו"עדי קיום", (ב) העובדה שעדי קידושין הם עדי קיום¹⁸, (ג) עדי קיום נעשים עדים בשעת הראייה, ועדי בירור - בעת אמירת העדות בבית-דין, (ד) מעשה שנעשה באמצעות עדי קיום הוא תקף יותר. נאמר בתורה¹⁹ "אתם עדי נאום ה'". ב"זוהר"²⁰, יש על כך שני פירושים: (א) אלין אינון ישראל (=אלה הם ישראל), (ב) אלין אינון שמיא וארעא (=אלה הם שמים וארץ), דכתיב²¹: העידותי בכס היום את השמים ואת הארץ.

ויש לומר, ששני פירושים אלה - ישראל, ושמים וארץ מתאימים לשני סוגי העדים: עדי בירור ועדי קיום, כדלהלן.

ה. אין צורך בעדות על "ממלא כל עלמין", סובב כל עלמין"

אדמו"ר הזקן מסביר בהרחבה²², שעדות אפשרית רק "על דבר הנסתר ונעלם מעיני הכל", ואילו על "דבר הנגלה" אין צורך בעדות. יתר-על-כן: גם על דבר שבינתיים אין הוא "נגלה", אבל הוא "מילתא דעבידא לאגלוויי"²³ (=דבר העשוי להתגלות), אין

הר"ן¹² מסביר, ש"בשאר מילי דלא חמירי כולי האי" (=שבשאר הדברים שאינם חמורים כל-כך), עושה אותם האדם מלכתחילה במחשבה שהוא יוכל להתחרט תוך כדי דיבור, ואילו לגבי "הני כיון דחמירי כולי האי (=אלו - כיון שחמורים כל-כך) אין אדם עושה אותם אלא בהסכמה גמורה", ולכן אינו יכול להתחרט.

הסבר זה דורש הבהרה, כי לפי זה - שבמעשים אחרים אין המחשבה מוחלטת עד לאחר זמן של "כדי דיבור" - יוצא, שהמעשה אינו גמור עד אז. ולפיכך, אם, לדוגמא, נתן אדם לזולתו במתנה דבר מאכל, אין מקבל הנותנה יכול לאכלו (לכתחילה) עד לאחר זמן של "כדי דיבור", ואין אנו מוצאים חידוש זה בשום מקום! הכרחי איפוא לומר, שגם המעשים האחרים נגמרים והם סופיים מיד¹³, אך בזמן של "כדי דיבור" יש אפשרות¹⁴ להתחרט¹⁵, ולבטל את המעשה, והדבר אינו כך לגבי מקדש ומגרש.

ההסבר לכך הוא: בקידושין (ובגירושין) נעשה המעשה באמצעות העדות, ולכן אין המקדש (והמגרש) יכול לבטל את מעשהו מיד אחר כך¹⁶ כי העדים גרמו לביצוע מעשה הקידושין¹⁷. ואילו במעשים האחרים, העדים אינם גורמים לקיום המעשה, והמעשה נגרם על ידי עושהו בלבד, ולפיכך הוא יכול לבטלו בזמן של "תוך כדי דיבור".

¹² נדרים שם.

¹³ והא דמי שקרע על חולה ומת תוך כדי דיבור דיצא ידי קריעה (נדרים שם) - י"ל עפמ"ש בתור"ה והלכתא ב"ב שם, דהתם "לא פלוג רבנן" ובתור"ה כי (ב"ק עג, ב): לענין קריעה הקילו.

¹⁴ ראה תור"ה והלכתא ב"ב ונדרים שם) שהוא תקנת חכמים שיכול לחזור נאבל בנדרים שם מסיק התוס' דהו' דאורייתא. וראה שד"ח כללים תי"ז כלל ט'.

¹⁵ ראה צפע"נ להל' שבועות פ"ב הי"ז יח (עפ"י ירושלמי דמאי פ"ז ה"ו).

¹⁶ ראה שו"ת צפע"נ שם כאופן אחר.

¹⁷ בסגנון אחר: מכיון שע"י העדות גזרה התורה ד"יקום רבר" לא תקנו חכמים לבטל זה.

¹⁸ ולהעיר מהשקו"ט (ראה קצוה"ח ר"מ רמא. שו"ת חלקת יואב אה"ע ס"ו. ורוד) מנלן דעדי קידושין הם עדי קיום - והרי עדי קידושין ילפינן (,,דבר" "דבר") מתמון (קידושין שם), שהם עדי בירור.

¹⁹ ישע"י מג, י. שם, יב (,,ואתם גו").

²⁰ ח"ג פו, א. וראה ביאווה"ז (בהוספות). ס' הליקוטם ערך עדות.

²¹ נצבים ל, יט.

²² לקו"ת פקודי ד, סע"א ואילך. וראה ג"כ ד"ה ויקם עדות ה'ש"ת פ"א. ועוד.

²³ ר"ה כב, ב. וש"נ.

לאגלויי", כי זוהי דרגה של "למעלה מן השכל" שגם השכל עצמו מכריח את קיומה.

הענין של "עדות" הוא על עצמותו יתברך, הנעלית גם מדרגה של "סובב כל עלמין", ולגמרי איננו בגדר הבנה שכלית. זהו "דבר הנעלם לגמרי", שלגביו יש צורך ב, "עדות" כדי לגלות את עצמותו יתברך, בדיוק כשם שעדות באה, בפשטות, כדי לגלות "דבר הנעלם לגמרי". וזאת, בשני סוגי העדויות שדלעיל:

(א) "עדי בירור": בבריאה נקבעו "עדים", המגלים את כח האין-סוף שישנו בבריאה -- אלה הם השנויים והארץ. כידוע³³, נצחיות השמים (שהם "קיימים באיש") והארץ (ש"קיימין במין") נובעת מכח האין-סוף, ולכן הם עדי בירור לעצמותו יתברך³⁴.

(ב) "עדי קיום": יש "עדים", שניתן להם הכח, כביכול, להמשיך את עצמותו ית' בעולם, כפי שעדי קיום מבצעים את המעשה. אלה הם נשמות ישראל, ששורשן בעצמותו ית', ובידם הכח, על ידי עבודת התורה והמצוות³⁵, להוריד את עצמותו ית' אי תוך העולם.

[זהו ההסבר הפנימי לכך שעדי קידושין הם "עדי קיום": תכלית הקידושין היא "פרו³⁶ ורבו..."³⁷ שבענין זה קיימת

צורך ב, "עדות גמורה"²⁴, ועדות היא רק על "דבר הנעלם לגמרי"²⁵.

משמעות הדברים ברוחניות היא²⁶:

על כך שהקב"ה מחיה את כל העולמות (וכלשון ה"זוהר" והחסידות: ממלא כל עלמין) אין צורך ב"עדות", כי זהו "דבר הנגלה"²⁷: כאשר מתבוננים בסדרי העולם והנהגתן, רואים שיש חיות אלקית המחיה אותו. כנאמר²⁸ "ומבשרי אחזה אלוקה", וכדברי חז"ל²⁹ "מה הנפש ממלאה את הגוף כך הקדוש-ברוך-הוא ממלא את עולמו". וכיון שזהו דבר הכרחי ומוכן לפי ההגיון [עד אשר אמונה זו קיימת אפילו אצל חסידי אומות העולם, כידוע³⁰], אין צורך בעדות. לכך.

גם לאמונה באלקות שמעל לעולם (כלשון ה"זוהר" והחסידות: סובב כל עלמין) אין צורך ב, "עדות". אמנם, דרגה זו אינה "מושגת" בשכל המוגבל בהגבלות של העולם, אך השכל עצמו מחייב, שקיים אור אלקי הנעלה מהבנה שכלית: לאחר שלפי השכל הכרחי שיש חיות אלקית בתוך העולם, הוא מגיע להכרה ש"לא זה הוא עיקר האלקות מה שהעולמות מתהווים ממנו"³¹, ושיש דרגות אלקות הנעלות מן העולם ומן השכל³².

ולכן גם על דרגה זו אין צורך בעדות, שהרי, למרות שאין זה "דבר הנגלה" (כי אי אפשר להבינו), אך זהו, "מילתא דעבידא

³³ ראה מו"נ ריש ח"ב. ס' החקירה להצ"צ (בתחילתו. שם קא, ב ואילך) וש"נ. ד"ה תקעו תש"ז. ועוד, וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' (99-100 הערות 19, 12. וש"נ.

³⁴ כי אמיתית ענין הא"ס הוא רק בעצמותו ית' (ד"ה ויולך תרם"ו ע' קסז-ח). וראה לקו"ש שם בשוה"ג להערה 19.. ושם, דצבא השנוים (שבהם הוא עיקר ענין הנצחיות קיימים באיש) מבטא הענין ד"אין סוף" שבעצמות, וצבא הארץ - הענין ד"אין לו תחלה" (המתבטא בהכח להוות יש מאין), עיי"ש.

³⁵ שגם הם מושרשים בעצמותו ית', ולכן נק' ג"כ "עדות" ראה לקו"ש פקודי ד, ב ואילך. ד"ה ויקם עדות שם.

³⁶ בראשית א, כח.

³⁷ ראה רא"ש כתובות 1 פ"א סי"ב) שלכן לא תקנו בברכת קידושין הלשון "לקדש את האשה". (וראה בהגה"ה שם). ובגליון מהרש"א לש"ך ע"ד סכ"ח סק"ה - שלכן אין מברכין שהחיינו על קידושי אשה. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 186 ואילך - בביאור

²⁴ לשון המאמר ד"ה ויקם עדות שם. ובלקו"ת שם: לא הצריכה התורה עדות.

²⁵ לשון המאמר הנ"ל.

²⁶ ראה לקו"ת שם. שם ז, א ואילך. ד"ה ויקם עדות שם. וראה אוה"ת פרשתנו ע' תתמו ואילך (באופן אחר).

²⁷ ראה ג"כ לקו"ת ואתחנן ד"ה וידעת (הא') וביאורו (ו, א ואילך), טם אמור לא, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"א. ובכ"מ.

²⁸ איוב יט, כה.

²⁹ מדרש שו"ט לתהלים קג, א. וראה ויק"ר ספ"ד. ברכות י, א.

³⁰ ראה ס' הערכים-חב"ד ח"ב ע' אוה"ע ס"ב, וש"נ.

³¹ לשון אדה"ז תו"א מנ"א צט, ב. לקו"ת שה"ש ח, א [אלא ששם - על עצמותו ית' שלמעלה גם מסובב].

³² כידוע בענין מבין דבר מתוך דבר סה"מ עת"ר בתחילתו. ובכ"מ.

לכאורה, אין מוכן: העולם הוא גשמי וחומרי, ומעלים (עולם מלשון העלם⁴⁴) אלקות, ואילו מתן תורה החליש את העולם העולם וגרם להתעדנות העולם, כמאמר חז"ל⁴⁵ שבמ"ת "צפור לא צווח... העולם שותק..." - ולכן אפשר דוקא לאחר מתן תורה לקדש את הגשמיות, כידוע⁴⁶ - ואם כך, כיצד אומרים שלאחר מתן תורה התחזקה מציאות העולם?

אמנם, הקדוש-ברוך-הוא התנה "עם מעשה בראשית" ש"אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו"⁴⁶, אך זאת,

לכאורה, ענין שונה בנוסף לעצם מציאות העולם, כאדם המתנה מעשה כל שהוא בתנאי, והתנאי הוא דבר בנוסף לעצם המעשה⁴⁷.

אפילו הענין שכוונת הבריאה היא "בשביל התורה ובשביל ישראל"⁴⁸ הוא, לכאורה, בנוסף לבריאה עצמה: הבריאה היא "בשביל" דבר אחר, אך מציאות הבריאה עצמה איננה תורה וישראל.

ואם כך יוצא, שלגבי מציאות העולם עצמו גרם מתן תורה החלשה, ולא התחזקות.

ה. אצל הקדוש-ברוך-הוא התכלית היא מציאות הדבר

ההסבר לכך הוא: אצל אדם נראה, שמטרת הפעולה והפעולה עצמה הם שני דברים שונים, מפני שאצלו ה"כח" הוא

⁴⁴ לקו"ת שלח לו, ד. ביאורו"ז להצ"צ ע' שנה. ועוד.

⁴⁵ שמו"ר ספכ"ט.

⁴⁶ ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 141 ואילך. ח"ה [המתורגם] ע' 89 ואילך (ועוד). (ש"נ).

⁴⁷ ואף שבאם לא יתקיים התנאי מתבטל המעשה מעיקרא [ראה בארוכה - לענין התנאי דקרי"ס (לאיתנו - לתנאו, לתקפו) - לקו"ש ח"ו שיחה א' לפ' בשלח] - מ"מ, ה"ז כמו דבר שני המבטל את המעשה [ולהעיר מרמב"ם הלי' גירושין פ"ח הכ"ב ובמ"מ שם, שביטול התנאי הוא שגורם שהמעשה יתבטל. ואכ"מ].

⁴⁸ אותיות דרעיק ב'. לקח טוב ופרש"י ר"פ בראשית. וראה תנחומא באבער שם יוד. ב"ר פ"א, ד. ויק"ר פל"ו, ד.

המשכת כח האין-סוף למטה - הכח לבנים ובני בנים עד סוף כל הדורות - כידוע³⁸. כלומר, על ידי הקידושין מתבצעת המשכת האין-סוף למטה, ודבר זה מתבטא גם בפשטות, שעדי קידושין הם "עדי קיום".

ו. דוקא ישראל מגלה

שהעולם מאוחד עם עצמוהו ית'

אך צריך להבין: הרי השמים והארץ מגלים את כח האין-סוף בבריאה, ומהי פעולתם וחידושם של "עדי הקיום", נשמות ישראל, בהמשכת עצמותו ית' למטה?

ההסבר הכללי לכך הוא: השמים והארץ אכן "מעידים" על כח האין-סוף שבעולם, אך לא באופן המראה שהעולם איננו מציאות עצמאית כלל³⁹, ושהוא בטל לגמרי כלפי הקב"ה. ישראל, באמצעות קיום התורה והמצוות, מגלים ש"אין עוד מלבדו"⁴⁰ - שהעולם מאוחד לחלוטין⁴¹ עם עצמותו ית'.

ז. מתן תורה – לכאורה

מחליש את העולם

כדי להבין זאת טוב יותר, יש להקדים ולהסביר את דברי חז"ל⁴² על הפסוק⁴³ "ארץ יראה ושקטה" - "בתחילה יראה ולבסוף שקטה": לפני מתן תורה היה העולם שרוי במצב של "יראה" (לקיומו), המורה על חולשה במציאותו, ולאחר שקבלו ישראל את התורה הגיע מצב של "שקטה" - מתן תורה גרם לעצמה ולתוקף במציאות העולם.

מרז"ל (שבת קיח, ב) "מימי לא קריתי .. אלא לאשתי ביתי".

³⁸ ראה בארוכה המשך שמח תשמח ע' 5 ואילך (סה"מ תרנ"ז ע' קעז ואילך). וראה לקו"ת שה"ש מ, א (בנוגע לכח זה בבני").

³⁹ ראה בארוכה לקו"ש ח"ה (דלעיל הערה 33. וש"נ) דכה הא"ס הפועל נצחיות הנבראים אינו מתלבש בפנימיותם, ולכן מצד ענינם הם - הם נפסדים, ע"יש. ⁴⁰ ואתחנן ד, לה.

⁴¹ כידוע בענין "א-ל עולם" ולא "א-ל העולם" - ראה לקו"ת תבא מג, ג. המשך תער"ב חנא פקל"ג. ועוד.

⁴² שבת פח, א. ע"ז ג, א.

⁴³ תהלים עו, ט.

ההלכה היא, שכשם ש"אין שורפין קדשים ביום-טוב"⁵³ (כי אין זה לצורך הדיוט, אלא לצורך גבוה בלבד), כך אסור לשרוף תרומה טמאה ביום-טוב.⁵⁴ ושואלים ב"תוספות"⁵⁵: הרי מותר ליהנות משריפת התרומה, ומדוע, אפוא, אסור לשרוף את התרומה כדי "להסיקו תחת תבשילו", שבכך יש "צורך אוכל נפש"? ועונים בתוספות⁵⁶: הואיל ואית ביה נמי צורך גבוה (=הואיל ויש בכך גם צורך גבוה) בטל ליה צורך הדיוט אצל צורך גבוה, והוי כאילו כולו של גבוה.

בפשטות, נדרש הסבר לתירוץ זה: מדוע מבטל "צורך גבוה" את "צורך הדיוט"?

ולפי האמור לעיל, מובנים הדברים: מציאותם האמיתית של כל הדברים בעולם היא התורה וישראל, ולכן כאשר משתמשים בדבר בהתאם לתכליתו - קיום מצוה - מתבטלת⁵⁷ מציאותו החיצונית, וקיימת רק מציאותו האמיתית - המצוה. ולפיכך, כיון שמטרת שריפת התרומה היא "צורך גבוה", מתבטל "צורך הדיוט"⁵⁸.

י. החידוש במתן תורה: נתינת כח לגלות בעולם את מציאותו האמיתית

אך לפי זה מתעוררת השאלה מצד שני (בדומה לשאלה שלעיל בסעיף ו'): הענין שכוונת הבריאה היא "בשביל התורה ובשביל ישראל" לא התחדש במתן תורה, אלא זאת היתה תכלית הבריאה מלכתחילה. מיד בתחילת הבריאה היתה זו כל מציאותו,

⁵³ שבת כד, ב. וש"נ.

⁵⁴ שבת שם.

⁵⁵ ד"ה לפי (שבת שם). דיה לא (פסחים מו, א). ד"ה ועל (ביצה בז, ב).

⁵⁶ ביצה שם. וראה תוס' שבת ופסחים שם בסגנון אחר קצת.

⁵⁷ ע"ד ביטול שיעור הכלי הנ"ל (ס"ח).

⁵⁸ ע"פ המבואר בפנים יש לתרץ מה שהקשה בתוס' ביצה שם, מצליית פסחים ד"היכי דחיא יו"ט הא אית ב' צורך גבוה כי אם צלי אש - כי מכיון דפסח "לא בא מתחילתו אלא לאכילה" (משנה פסחים עו, ב), נמצא, דאכילת הפסח היא ה"כוונה" של הצלי, ולכן אינה מתבטלת מפני ה"צורך מצוה" דצלי.

חסר "פועל"⁴⁹, ואלה הם שני דברים שונים. אבל אצל הקדוש-ברוך-הוא "אין כח חסר פועל"⁴⁹, ולכן כל מציאותו של ה"פועל" הוא ה"כח". ובדומה לכך, כיון שמטרת הבריאה היא "בשביל התורה ובשביל ישראל", לכן הם מציאותו האמיתית⁵⁰, ולא חומרו וגשמיותו⁵¹.

לפיכך מוצאים גם בדיני התורה, שמתחשבים בכוונת הדבר ולא בגשמיותו וחומרו. לדוגמא: ההלכה⁵² של "המוציא אוכלין פחות מכשיעור פטור אף על הכלי, שהכלי טפילה לו". כלומר, למרות שבחומריותו הכלי הוא בעל שיעור הוצאה, ואילו היו מוציאים אותו בפני עצמו היו חייבים באיסור הוצאה, בכל זאת, כיון שמטרת הוצאת הכלי היא למען האוכלין, מתבטלת מציאותו הגשמית של הכלי כלפי המטרה - האוכלין - ונעשה "חלק" ממנו. וכיון שהאוכלין פחותים משיעור החייב באיסור הוצאה, פחות גם הכלי מן השיעור.

ט. גם בהלכה מתבטלת

המציאות החיצונית כלפי התכלית

כל ענין בפנימיות התורה קיים, לפחות ברמז, גם בנגלה שבתורה. וכך מוצאים ענין זה, שכל מציאות העולם היא התורה וישראל, בכמה מקומות בנגלה, לפחות ברמז. ולדוגמא בדברי ה"תוספות":

⁴⁹ ראה פרדס שי"א פ"ג - הובא ונת' בסהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פי"א. המשך תרס"ו ע' ה ואילך. קלט ואילך [וראה בהוספות שם ע' תרד ואילך (בהוצאת תשל"ו. ובהוצאת תנש"א - ע' תרנט ואילך)]. ד"ה שובה, ולקחתם תרע"א.

⁵⁰ ו"בשביל התורה כו" אינו ענין נוסף על הבריאה כ"א זהו ענינה של הבריאה גופא. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 99. ועוד.

ומ"מ צ"ל התנאי כו' עם מע"ב - כי לגבי הנבראים, מצד ענינם הם, מציאות הבריאה וכוונתה הן ב' דברים, כדלקמן ס"י.

⁵¹ וראה סהמ"צ שם (בסוף הפרק) בשם הרמב"ם: שהמציאות של הנבראים הנראה לנו אינו אמתת מהותן .. שהמציאות אמיתי שלו הוא בעודו במחשבות הבורא ית'. עיי"ש.

⁵² משנה שבת צג, סע"ב. רמב"ם ה' שבת ספ"ח.

וזה מתבטא⁶³ גם בנצחיות השמים והארץ וכו' המורה על כח הא"ס הקיים בבריאה, כדלעיל. אך מצד שני, כיון שזה רק מצד הקדוש-ברוך-הוא, הרי זה באופן שהשמים והארץ וכח האיין-סוף הם שני דברים שונים. כדי שתבצע התכלית, שה"דירה" לעצמותו ית' תהיה גם מצד הנבראים עצמם, צריכה להתקיים עבודת התורה והמצוות על ידי נשמות ישראל, שבאמצעותה הם גורמים לכך, שה"דירה בתחתונים" תהיה גם מצד התחתונים עצמם⁶⁴.

[זהו גם ההסבר בפנימיות הענינים לכך ש"עדי קיום" מחזקים את קיום המעשה. באמצעות ה"עדות" של ישראל נוצר תוקף⁶⁵ בבריאה - "שקטה", כפי שהוסבר לעיל בהרחבה].

יב. ההבדל הפנימי בין "עדי בירור" ל"עדי קיום"

בכך אפשר גם להסביר את ההבדל הנ"ל (בסעיף ב') בין "עדי בירור" ל"עדי קיום" [שעדי קיום נעשים עדים בשעת הראייה, ועדי בירור - רק כאשר הם מעידים בבית דין] בפנימיותם של הענינים:

ה"עדות" של השמים והארץ עצמם אינה מגלה את עצמותו יתברך בעולם, כי השמים והארץ הם חלק מהעולם, מלשון העלם [וביטוי כח האיין-סוף בהם איננו מצד מציאותם שלהם, אלא מצד האלקות⁶⁶ ורק בכח ישראל לראות בהם את כח האיין-סוף, ולכן גם לאחר אמירת העדות" עדיין

⁶³ להעיר מהמשך תער"ב ח"א פ"ס בענין "וכל קומה לפניך תשתחוה".

⁶⁴ ראה באריכה לקו"ש ח"ב ע' 73 ואילך ובהערות שם.

⁶⁵ וגם בנוגע לאלקותו ית' ישנו הענין ד"יקום דבר" כביכול, כמרז"ל [נספרי ברכה לג, ה. מדרש תהלים באבער קג, ב. הובא ונת' באוה"ת נך- (ע' קפב) - עה"פ (ישעי' מג, יב) "ואתם עדי נאום ה' ואני אל"ל] "כשאתם עדי אני אל-ל וכשאתם עדי אני אל-ל". ולהעיר ג"כ ממרז"ל (איכ"ר א, ו) "מוסיפין כח בגבורה של מעלה". ועוד כיו"ב.

⁶⁶ ראה בהנסמן לעיל הערה 39.

ומה, אפוא, חודש במתן תורה, שבגללו דוקא אז הגיע העולם למצב של "שקטה"?

ההסבר לכך הוא: הענין שכל מציאות הבריאה היא תכליתה הוא מצד הקדוש-ברוך-הוא, שאצלו "אין כח חסר פועל", כדלעיל בסעיף ח'. אך מצד הנבראים, שאצלם ה"כח" הוא "חסר פועל", אין זה נראה⁵⁹.

התכלית היא, שיתגלה בבריאה, מצד העולם עצמו, שכל מציאותו היא התורה וישראל, ואז יתאחד העולם עם אלקות בגלוי, גם מצד העולם.

לכן דוקא במתן תורה נוצר מצב של "ארץ... שקטה": לפני מתן תורה, לא ניכר בגלוי מצד העולם עצמו הקשר עם התורה וישראל, ולכן היתה גשמיות העולם בתוקפה (בדומה לכלי בפני עצמו, ששיעור ההוצאה הוא לפי גשמיות הכלי, כדלעיל בסעיף ח'). במתן תורה ניתן הכח לגלות בעולם, מבחינתו הוא, את מציאותו האמיתית, ולכן נוצר מצב של "שקטה".

יא. ההבדל בין עדות שמים וארץ לעדות ישראל

לפי כל האמור לעיל יובן גם ההבדל בין ה"עדות" של שמים וארץ ל"עדות" נשמות ישראל:

כיון ש"נתאווה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו דירה בתחתונים"⁶⁰ - וב"דירה" הכוונה היא לעצמותו ית'⁶¹ - הרי שכך אכן נעשה בפועל, ואכן יש לעצמותו ית' "דירה" בתחתונים⁶².

⁵⁹ כי זה שאין כח חסר פועל - הרי הפועל הוא במדר' הכח (ראה במקומות שבהערה 49). וראה לעיל הערה 51.

⁶⁰ תניא רפ"ו. מתנחומא נשא טז. ועוד.

⁶¹ אוה"ת בלק ר"ע תתקצז. המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג'). ובכ"מ.

⁶² להעיר מד"ה איכה תשל"א פ"ב (סה"מ מלוקט ח"א ע' קכ. וראה סה"מ עת"ר ע' רטז): עולם על מילואו נברא, פירוש .. שנברא באופן שיהי' מוכשר וראוי לגילוי אור דעיקר שכינה כו'.

היא ללא שום הגבלות וחישובים⁷⁰, ועל עבודה זו נאמר "אתם עדי", שבאמצעות עבודה זו ישראל "מעידים" ומורידים את עצמות אין-סוף ברוך הוא אל תוך העולם למטה.

יד. קיום מצוות - ללא התחשבות בגשמיות

ענין נוסף בכך: כיון שכל תכלית העולם היא תורה וישראל, כדלעיל, וכאשר מתגלה כוונה זו בגלוי מתבטלת המציאות החיצונית של העולם,

נלמדת מכך ההוראה: כאשר יהודי מתכוון לקיים מצוה, אל לו להתחשב בשום דבר, לא במציאות העצמית ולא בשום מציאות אחרת - כי, כאשר מדובר במצוה, מתבטלות כל המציאויות החיצוניות, הגשמיות, העלולות להסביר ולהעלים את המצוה. המציאות כולה היא המצוה בלבד

תחושה זו נובעת מן ה"עדות" שבנשמה: מצד דרגה שלפי טעם ודעת (ממלא כל עלמין), ואפילו מצד דרגה הנעלה מטעם ודעת אך קשורה לכך (סובב כל עלמין) יש מקום למציאות של נבראים, רק מצד עבודה של עצם הנשמה, הקשורה בעצמותו יתברך, מורגש אצל היהודי שכל מציאות העולם היא אלקות (תורה וישראל).

(משיחות)
ג' ניסן תשי"א,
ש"פ שלח תשל"ו,
ש"פ וישב תשל"ז

נשאר עצמותו ית' "דבר הנעלם לגמרי". ה"בירור" והגילוי יושלמו רק לעתיד לבוא, בעת שהעולם יגיע לשיא שלימותו, כאשר "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר..."⁶⁷ - אז יתגלה בראיית נל בשר כח האין-סוף שבשמים ובארץ.

ואילו ה"עדות" של נשמות ישראל היא להיפך: המשכת עצמותו ית' בעולם על ידי ישראל באמצעות עבודתם, נעשית בשלימות מיד בעת עשיית המצוה וכדומה, ולעתיד לבוא רק יתגלה מה שכבר נעשה בזמן הגלות.⁶⁸

יג. ענין ה"עדות" בעבודת האדם

בדיוק כפי שקיים ענין ה"עדות" למעלה, כך הוא קיים בעבודת האדם:

יש עבודה לפי טעם ודעת, שזהו "דבר הנגלה" וברור שיש לעשותה. עבודה נעלה מזאת היא עבודה שמעל לטעם ודעת, מעל לשכל, עבודה הכרוכה במסירות נפש. אך גם עבודה זו יכולה להתבצע באופן שאין היא מהווה "עדות", כי היא תלויה בהגבלות השכל - מסירות נפש המדודה לפי דיני ה"שולחן-ערוך"⁶⁹, כאשר על כל פרט עורך האדם חישוב אם הוא חייב למסור נפשו על-כך לפי ההלכה בשולחן ערוך.

העבודה הנעלית ביותר היא, כאשר בגלל התקשרותו של היהודי לעצמותו ית' (מצד עצם הנשמה) הרי מסירות הנפש שלו

⁶⁷ ישע"י מ, ה. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 64 (וש"נ) שהפירוש בזה הוא, שהראי' תהי', לא מצד הגילוי ד"פי ה'", "כ"א) מצד הבשר גופא, עיי"ש.

⁶⁸ שזהו הביאור במשארז"ל (אבות פ"ד מי"ז) "יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב" - כי לעת"ל יהי' רק גילוי המשכת העצמות שנעשה ע"י עשיית המצות בעוה"ז (ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 243 ואילך. וש"נ).

⁶⁹ ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה. טושו"ע יו"ד סקנ"ז. ונ"כ שם.

⁷⁰ ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 53 ועוד.

נספחים ד - החופה שתי הנהגות קודש של כ"ק אדמו"ר בסידור קידושין

תדפיס ראשוני

הרב מרדכי שמואל אשכנזי

מרא דאתרא כפר חב"ד

א. לפני אמירת הברכות, הביט על החופה ב. לפני אמירת הברכות, אמר 'סברי מרנן' בלחש

והנה, בנוגע לכך שהוא מוציאם ידי חובת אמירת הברכה, בפשטות יכול להוציאם גם כשעומד ברשות אחרת. אמנם, בנוגע לכך שמוציאם ידי חובת מעשה אחיזת הכוס ביד, יתכן לדייק מלשון רבינו בשולחן ערוך, שניתן לעשות זאת רק כשהמברך עומד באותה רשות עם האדם שיוצא ידי חובה. אמנם אם הם עומדים בשתי רשויות, הרי השומע צריך לאחוז הכוס בעצמו. לכן, כדי למנוע את השאלה הזו, עדיף שהרב מסדר הקידושין יעמוד באותה רשות עם החתן וכלה וכך יוכל בוודאי לברך עבורם ולהוציאם ידי חובת אחיזת הכוס.

ג. ראייה לכך: רבינו כותב בכמה מקומות, שכאשר אדם יוצא מחבירו ידי חובת קידוש או לחם משנה, אזי השומע אינו צריך לאחוז את הכוס והלחם בידו, אלא המברך אוחז, והשומע יוצא מממנו ידי חובת האחיזה.

זאת ועוד: גם כאשר השומע אינו טועם מכוס המברך, אלא מחזיק כוס לפניו וטועם ממנו, בכל זאת, אינו צריך לאחוז את הכוס בידו בשעת הקידוש, אלא יוצא מהמקדש ידי חובת האחיזה. ובלשונו³: "אף על פי שמצוה מן המובחר שכל המסובים יטעמו מכוס המברך, אין צריך לטעום מכוס המברך [דוקא], אלא יכול כל אחד ליתן כוסו לפניו [ולשתות ממנו אחרי הקידוש]".

יתר על כן: נראה מלשונו, שענין זה הוא בדוקא. היינו שאפילו אם אדם מקדש רק עבור השומע, והמברך עצמו אינו יוצא ידי חובת הקידוש (כגון, שמקדש עבור אדם שאינו יודע לברך בעצמו), בכל זאת, המברך הוא זה שאוחז את הכוס בעת הקידוש, ולא השומע. ובלשונו⁴: "יקח כוסו של אחד מבני הבית ויברך עליו בורא פרי הגפן וקידוש היום ושהחיינו, ויחזיר להם הכוס וישתו". היינו שהמקדש אוחז את הכוס בברכה, ונותן להם שישתו. ובפשטות, הטעם לכך הוא, שיהיה ניכר שהוא מקדש על הכוס. אבל אם הכוס תהיה בידו של השומע, לא יהיה ניכר שברכת הקידוש נאמרה על הכוס.

אמנם, במקום אחד, רבינו כותב באופן אחר: רבינו דן במקרה שאחד רוצה לקדש עבור חברו שנמצא בבית אחר, ורבינו כותב שהוא יכול להוציא, אמנם הוא מוסיף שהשומע הנמצא בבית אחר - אוחז את הכוס בידו. ובלשונו⁵: "ביין קידוש והבדלה,

אחד הגילויים המיוחדים להם זכה ה'דור השביעי' הוא, סידור קידושין על ידי כ"ק אדמו"ר לכמה עשרות זוגות בין השנים תש"ד - תשכ"ג.

חדי העין, היו יכולים להבחין כי הרבי נוהג בעת סידור הקידושין בכמה הנהגות קודש מיוחדות שאינן כתובות במפורש בספרי הפוסקים והם בבחינת חידוש. לקמן נעסוק בשתי הנהגות כאלו.

א. העומדים סמוך לחופה, הבחינו כי לפני שכ"ק אדמו"ר החל לברך את ברכת האירוסין, הרים ראשו הק' והביט בחופה, ואחר כך החל לברך הברכה.

הנהגה זו אינה מפורשת בספרי הפוסקים, ויש לעיין, איזו הלכה מחודשת ניתן ללמוד ממנה.

בהשקפה ראשונה, הנהגה זו מבוססת על ההלכה הידועה¹, שכל דבר שאדם מברך עליו, צריך לאוחזו בידו בעת הברכה. ואם אינו יכול לאוחזו, מביט עליו לפני הברכה. וכך, לפני שמברכים את ברכת האירוסין, יש להביט על החופה שמברך עליה.

אולם, קשה ליישב כך. שכן, ברכת האירוסין לא הולכת על החופה, אלא על החתן וכלה ומצות הקידושין הנעשית בטבעת, כך שאין צורך להסתכל על החופה דוקא.

ב. לכן, נראה לומר בדרך אפשר, שהנהגה זו מלמדת ענין אחר: מובא בפוסקים², שהחופה היא רשות בפני עצמה. (לכן, כתבו הפוסקים, שכאשר החתן מכניס את הכלה תחת החופה, הוא מכניסה כביכול לתוך בית וכך מקיים את מצות הנישואין). ויש לומר, שהרב מסדר הקידושין צריך לוודא לפני החופה שהוא עומד תחת החופה ממש, ולא לצידה, וכך הוא עומד עם החתן וכלה באותה רשות. אבל אם לא עומד תחת החופה, הרי עומד ברשות אחרת מזו של החתן וכלה.

מדוע חשוב שהרב יעמוד עימם באותה הרשות?

יתכן שזה נדרש, כדי שהרב יוכל להוציאם ידי חובת אחיזת הכוס.

כלומר: סדר עריכת הקידושין הוא, שהחתן והכלה אינם מברכים בעצמם את ברכת הגפן וברכת האירוסין. אלא, הרב מסדר הקידושין מברך עבורם ומוציאם ידי חובת הברכה, וגם הוא אוחז את הכוס בעת הברכה, ומוציאם ידי חובת אחיזת הכוס ביד בעת הברכה.

³ סימן קצ סעיף ה

⁴ סימן תפד סעיף א

⁵ סימן ריג סעיף א

¹ סימן ר"ו סעיף ח; סימן רפ"ד סעיף יב; ולשון רבינו בסידור בברכת קידוש לבנה. ובעוד מקומות

² עזר מקודש סימן נה.

הנה, חכמים תיקנו, כי כאשר אדם מברך על היין ומתכוון להוציא עוד אנשים ידי חובה, הוא צריך לומר בתחילה "סברי מרנן". כלומר: "תנו דעתכם לברכה לצאת ידי חובתכם"¹⁰. וכך נוהגים, בקידוש והבדלה, וכן בקידוש על הפת¹¹, ולפני הזימון בברכת המזון¹².

[זאת ועוד: בשולחן ערוך משמע, כי צריך לומר "סברי מרנן" - דוקא כאשר הוא מתכוון להוציא אנשים אחרים בברכה. אולם, אם מקדש רק לעצמו, לא צריך לומר זה. שכן, אינו צריך לקרוא כאן לאף אחד. אולם, מנהג חב"ד, לומר תמיד "סברי מרנן" ואפילו כאשר מקדש רק לעצמו. והטעם לכך על פי קבלה, להשלים ע"ב תיבות לסדר הקידוש¹³].

אמנם, למרות זאת, לגבי ברכת אירוסין ונישואין, רבינו לא מביא בסידור לומר "סברי מרנן", ואף שכתב בעצמו בשולחן ערוך לגבי קידוש והבדלה, שכאשר מתכוון להוציא אחרים, אומר "סברי מרנן".

ואולי יש לומר, שרבינו אינו מביא זה בסידור - לא בגלל שאמירת "סברי מרנן" אינה שייכת לכאן, אלא, שאין בזה צורך כאן. אפשר להסתדר בלעדי זה. ולכן לא הצריך לומר "סברי מרנן".

כלומר: אמירת "סברי מרנן" נועדה לרכז את השומע לברכה, ולומר לו, אני לא מתכוון לברך רק עבור עצמי, אלא גם עבורך, ולכן תתרכז בברכה. אולם, כל זה נדרש כאשר אדם מברך גם עבור עצמו וגם מוציא חבירו בברכה. אולם, במקרה שאדם מברך רק עבור חבירו, אפשר לומר שלא צריך לומר "סברי מרנן". כי בוודאי שחבירו מרוכז בברכה, שהרי כל הברכה נאמרת בשבילו.

ולכן, בברכת אירוסין ונישואין, שהברכה לא נאמרת בשביל הרב מסדר הקידושין, אלא כל הברכה נאמרת רק בשביל החתן וכלה, לא הצריכו לומר "סברי מרנן". ואולי לכן רבינו הזקן לא מזכיר בסידור לומר "סברי מרנן".

1. לפי זה, ניתן אולי לומר בדרך אפשר, כי כ"ק אדמו"ר כן אמר "סברי מרנן" - מפני שרצה להחמיר בעצמו ולוודא שהחתן וכלה כן מכוונים לבס לצאת ידי חובת הברכה. (ואולי הוא מטעם שעל פי קבלה).

אמנם, בכל זאת, אמר "סברי מרנן" בלחש. שכן, הקריאה הזו נועדה רק לאזני החתן וכלה, ולא לכל הקהל. שכן, רק החתן וכלה צריכים לכוון לבס לצאת ידי חובת הברכה, ולא כל הנאספים שאינם חייבים בברכה זו.

ואכן, לאחר שאמר בלחש "סברי מרנן", החל לומר בקול גבוה את "ברכת הגפן" כדי שישמע כל הקהל, ויהיו עשרה עונים "אמן".

פוטר אחד את חברו אפילו בעמידה, ואפילו אין עומדים במקום אחד, אלא כל אחד בביתו. שאחד מקדש או מבדיל בביתו ומתכוון להוציא שכנו ושכנו שומע על הכוס שבידו ושותה". ולכאורה, מדוע השומע צריך לאחוז כוס בידו, והרי ההלכה בקידוש היא, שהשומע יוצא מהמברך ידי חובת האחיזה?

ואולי, ניתן ללמוד מפשטות דברי רבינו, שכאשר השומע נמצא ברשות אחרת מהמברך, אזי יכול לצאת רק ידי חובת אמירת הברכה, אבל אינו יכול לצאת ידי חובת מעשה אחיזת הכוס, וצריך לאחוז כוס בעצמו.

וטעם הדברים הוא, שבנוגע ליציאה ידי חובת הברכה, חכמים הקילו וקבעו שיכול לצאת גם ברשות אחרת. כיון שלמעשה הוא שומע את המקדש, ו'שומע כעונה'. אמנם בנוגע ליציאה במעשה אחיזת הכוס, הרי אם הם באותה רשות - מצטרפים זה לזה. ואם אינם עומדים באותה הרשות - אינם מצטרפים⁶.

ואין לומר, שהטעם שרבינו מצריך שהשומע יאחז את הכוס בידו הוא, שכך השומע יוכל לטעום מהכוס מיד אחרי הברכה, ולא יצטרך לחכות עד שיביאו לו הכוס מהמברך שנמצא בבית השני וזה הפסק מיותר. אולם, אין זה נכון. כי בשביל זה מספיק שהמברך יניח הכוס לפני בעת הקידוש, כמו שהובא לעיל מלשון רבינו בסימן קצ, ומדוע הוא גם צריך לאחוז הכוס בידו? אלא, נראה שהיות שהוא נמצא בבית אחר, צריך להוציא עצמו ידי חובת האחיזה בכוס⁷.

ולכן, כדי להימנע מהשאלה הזו, עדיף שהרב מסדר הקידושין יוודא לפני אמירת הברכות שהוא עומד תחת החופה ממש, באותה הרשות עם החתן וכלה. (הדברים אמורים גם ביחס לכל המכובדים באמירת שבע ברכות נישואין, שעליהם להקפיד על כך).

הנהגת קודש נוספת: לפני אמירת הברכות, אמר בלחש 'סברי מרנן'

ד. נקודה נוספת שהבחינו בה העומדים בקהל (וניתן לשומעה גם בהקלטות של עריכת הקידושין), שלפני אמירת ברכת האירוסין⁸, כ"ק אדמו"ר אמר בלחש "סברי מרנן".

גם הנהגה זו היא מחודשת מאד. שכן, רבינו הזקן בסידור⁹ לא מביא לומר "סברי מרנן". ויש לעיין, מה ניתן ללמוד מהעובדה שהרבי כן אמר "סברי מרנן", ובלחש.

ה. להבנת הדברים, יש להקדים ולדון מה הסיבה שרבינו הזקן לא הזכיר בסידור לומר "סברי מרנן".

⁶ ראה בספר תורת שבת סימן רעג סעיף ה', שכתב חילוק כעין זה בין הוצאת חבירו ידי חובת ברכת המצוות, להוצאה בברכת הנהנין.

⁷ בסימן רעג סעיף ה, עוסק בענין זה של קידוש עבור הנמצא ברשות אחרת, ולא מזכיר שהשומע צריך לאחוז הכוס בידו. אולם, לכאורה, לא האריך וסמך על מה שכתב כאן.

⁸ כמדומה שאמר רק לפני ברכת האירוסין ולא לפני ברכת הנישואין. ויש לעיין בזה עוד.

⁹ ב'ברכת אירוסין ונישואין'

¹⁰ סוף סימן קעד

¹¹ ספר המנהגים עמוד 28

¹² רק שם אומרים "ברשות מרנן". ראה סימן קסז סעיף יט

¹³ ספר המנהגים שם

הטעם שמקדשין בטבעת

קטע משיחת ש"פ בלק תשד"מ

התוועדות תשד"מ חלק ג' ע' 2116

שערי הלכה ומנהג חלק ד עמודים קכא - קכד

בלתי מוגה

א. כהלכות אישות, בענין קידושין בכסף - כותב הרמב"ם: "אם בכסף הוא מקדש אין פחות מפרוטה כסף או שוה פרוטה":

והנה, ברמ"א ריש הל' קידושין¹ כתוב: "וכן נוהגין לקדש בטבעת, ויש להם טעם בתיקוני הזהר".

ונמצא, שבענין זה מודגש בגלוי בדברי הפוסקים שמקור המנהג הוא - בתיקוני זוהר, פנימיות התורה².

ולפלא, שלמרות שישנם טעמים למנהג זה (לקדש בטבעת) גם בנגלה דתורה (כפי שמצינו כספר תורת העולה להרמ"א כו"כ טעמים למצוות התורה ע"פ נגלה דתורה), וכדאיתא כחינוך³: "משרשי המצוה . . . שתתן אל לבה לעולם שהיא קנוי' לאותו האיש, ולא תזנה תחתיו ולא תמרוד בו ותתן אליו יקר והוד לעולם כעבד לאדונו . . . ומהיות מיסוד המצוה מה שזכרתי, נהגו ישראל לקדש בטבעת להיות בידה תמיד למזכרת", מ"מ, מדגיש הרמ"א שטעם הדבר הוא - "כתיקוני הזוהר", פנימיות התורה דוקא.

ויש לומר, שטעמו של החינוך עולה בקנה אחד עם הטעם המובא בתקו"ז :

ענין זה מובא בתקו"ז בב' מקומות⁴. ובא' מהם⁵ - מקשר ענין זה עם כריכת רצועות של תפילין על אצבעו של האיש. ומכיון שתפילין ענינם שעבור המוח והלב, הרי זה קשור עם הטעם המובא בחינוך אודות קידושין בטבעת - השעבוד דאשה לבעלה. שחיה' "אשה כשרה שעושה רצון בעלה"⁶.

ב. ויש להוסיף ולבאר את הטעם לכך שמנהג זה - לקדש בטבעת - לא הובא ברמב"ם [וכמו כן לא הובא מנהג זה בדברי הבית יוסף, אף שעסק גם בפנימיות התורה (כמובן מספרו מגיד מישרים כו')] - מדברי הרגצ'ובי בענין זה :

על דברי הרמב"ם דלעיל "אם בכסף הוא מקדש כו'" - כותב הרגצ'ובי⁷: "והמנהג שמקדש בטבעת ולא בכסף, ונ"ל דהנה עי' בירושלמי פרק ה' דנדריים דהמקדש בספר תורה שלו אינה מקודשת, וטעם כמ"ש הר"ן פרק א' דקידושין גבי מנה אין כאן, דבדבר שלא יצא מידו לגמרי לא הוה קידושין. והנה מבואר בב"ב דף מ"ג דמ"ן ס"ת אינו יכול לסלק לגמרי . . . דגבי קידושין צריך ליתן לה הכל הצורה והחומר, ובס"ת אינו יכול להקנות הצורה (כלומר, שקיום המצוה דכתיבת ספר תורה נשאר לעולם בידו) ולא הוה קידושין"⁸. . . והנה כעת המנהג שמקדשים בשעת החופה, ותיכף הוה נשואה, וא"כ יהא לו בכסף קידושין פירות, וא"כ לא הוה קידושין, לכך תתקדש בכלי דהוה כלבוש".

¹ אה"ע רסכ"ו. וראה שו"ת צ"צ יו"ד סו"ס רכג. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 337.

² בדרך כלל, "כל רבר שבעלי הקבלה והזוהר חולקים עם הגמרא או הפוסקים הנמשכים אחר הגמרא או הפוסקים הנמשכים אחר הגמרא - אמן, יש מקומות שהפוסקים עצמם קובעים את הפס"ד על סמך דברי הקבלה והזוהר, ספר הבהיר, וכיו"ב, אף שאין מזכירים היכן הוא מקור הדברים. ויתירה מזו בנדו"ד - שמודגש ומפורש בפוסקים שמקור המנהג הוא "בתיקוני הזוהר", תורת הקבלה.

³ מצוה תקנב.

⁴ רת"ה. תי"י (כה, רע"ב).

⁵ תי"ה שם (כ. רע"ב).

⁶ ראה חדבא"ר פ"ט.

⁷ צפעי"נ על הרמב"ם שם.

⁸ שו"ת צפעי"נ דווינסק ח"ב סי' כד.

ביאור הדבר:

נתינת הקידושין צריכה להיות באופן שהדבר כולו יהי' שייך לאשה, ולא ישאר לאיש מאומה בדבר זה, משא"כ כאשר הדבר אינו יוצא מידו לגמרי - לא הוה קידושין.

והנה. מכיון שכעת המנהג שמקדשים כשעת חופה, היינו, שאין הפסק זמן בין הקידושין (אירוסין) לנישואין, וכדמשמע גם כסידורו של אדמו"ר הזקן - שם הכותרת "ברכת אירוסין ונישואין", מפני שהנישואין הם בסמיכות ממש לאירוסין,

ללא כל הפסק בענין אחר (כי אם בקריאת הכחובה וברכה נוספת על היין⁹) - הרי אם יקדש בכסף נמצא, שתיכף ומיד לאחרי האירוסין, בעת החופה והנישואין, יש לבעל את הפירות דכסף קידושין, כדין נכסי מלוג שהפירות לבעל, ומכיון שכן, לא יצא הכסף מידו לגמרי (שהרי יש לו את הפירות), ובמילא לא הוה קידושין. ולכן, צריכים לקדש בטבעת (, בכלי דהוה כלבוש" - שבזה לא שייך ענין של פירות, ובמילא לא נשאר לבעל חלק בזה, דמכיון שנתן את הטבעת לאשה שיהי' לבוש עבודה - שוב אינו יכול להשתמש בזה, כי: (א) טבעת יכולה להיות על אצבע של אדם אחד בלבד, וכמילא, בזמן שהאשה עונדת את הטבעת - אין יכול הבעל לעונדה, (ב) אפילו כאשר האשה מסירה את הטבעת מאצבעה - אין יכול הבעל לעונדה מפני האיסור ד"לא ילבש גבר שמלת אשה"¹⁰.

אמנם, כל זה הוא בימינו, כאשר הקידושין הם בסמיכות לנישואין; משא"כ בזמנו של הרמב"ם, כאשר הי' הפסק זמן של י"ב חודש בין הקידושין לנישואין (י"ב חודש שנותנים לבתולה לפרנס את עצמה כו'¹¹) - שוב אין צורך לקדש בלבוש (טבעת) דוקא, אלא יכולים שפיר לקדש בכסף, מכיון שבמשך כל י"ב חודש שבין האירוסין לנישואין שייך כסף הקידושין לאשה בלבד, ולבעל אין בו ולא כלום, מכיון שרק בעת הנישואין זוכה בפירות, ולא לפני כן.

הטעם שעונדים הטבעת על אצבע הכלה

ג. עפ"ז יש לבאר ענין נוסף:

נוסף על המנהג לקדש בטבעת, נוהגים גם שהחתן עונד את הטבעת על אצבעה של הכלה (בעת או מיד לאחרי אמירת "הרי את מקודשת כו'").

ולכאורה, לשם מה צריכים לעונד אח הטבעת על אצבע הכלה - מספיק שהכלה תקבל את הטבעת בידה ?!

והביאור בזה - ע"פ האמור לעיל:

הקידושין בטבעת הם "בכלי דהוה כלבוש". ומכיון ש"מוכח בתוספתא דקידושין פ"ב. דאם קדשה בכלי לא הוה קידושין עד שתשתמש בהכלי"¹², לכן, יש צורך לעונד אח הטבעת על אצבע הכלה (ולא רק לתת בידה), כי ע"י שמשתמשת הכלה בטבעת - היא קונה אותה ומתקדשת בה.

בלתי מוגה

⁹ ראה תודי"ה שאין = פסחים קב, ב.

¹⁰ תצא כב, ה.

¹¹ כחובות נו, סע"א - במשנה. רמב"ם הלי' אישות פ"י הי"ו. טשו"ע אהע"ז רסנ"ו.

¹² צפעי"ג מהדו"ת לא. ב.

קידושין ונישואין לפני ואחרי מתן תורה

עמוד 30

חלק לט

לקוטי שיחות

גדר קידושי כסף וענינם בעבודת ה' ביאור אריכות דברי הרמב"ם בריש הל' אישות ע"ד גדר האישות שקודם מ"ת והנפקותא להלכה; הקשר ע"ד הדרוש בין תחילת ספר נשים לסוף ספר זמנים (שלפניו) "נר ביתו קודם משום שלום ביתו כו' שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם כו"

תצא (תנש"א)

שחבירו עכו"ם חייב עלי' כנזכר פרק ט'⁵ מהלכות מלכים ומלחמותיהן".

אבל לכאורה אין זה טעם להביא ענין זה בריש הל' אישות, שבהן מדובר רק אודות דין אישות דישראל, והי' לו להביאו בהל' מלכים⁶, ששם מבאר דיני בני נח.

וכמו בדיני גירושין, דבריש הל' גירושין כ' הרמב"ם רק דין גירושין דישראל (מבלי להקדים אופן הגירושין לפני מ"ת) - "אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה וכתב זה הוא הנקרא גט. זה⁷ שנאמר בתורה⁸ ושלחה מביתו אין עניינו שלא יגמרו גירושיו עד שתצא מביתו אלא כשמגיע גט לידה גמרו גירושיו ואע"פ שעדיין היא בביתו"; ורק בהל' מלכים⁹ מבאר דין גירושין דב"נ - "מאימתי תהי' אשת חבירו כגרושה שלנו משיוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה או משתצא היא מתחת רשותו ותלך לה שאין להם גירושין בכתב".

וצ"ל, שהקדמה זו בענין האישות דקודם מ"ת נוגע לדין אישות דישראל (שלאחר מ"ת).

ב. לכאורה הי' אפשר לבאר זה ע"פ משנ"ת במ"א¹⁰, שקודם מ"ת לא הי' שייך כל ענין

א. כתב הרמב"ם בריש הל' אישות: "קודם מתן תורה הי' אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לתוך ביתו ובוועלה בינו לבין עצמו ותהי' לו לאשה. כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואח"כ תהי' לו לאשה שנאמר¹ כי יקח איש אשה ובא אלי".

וממשיך בהלכות שלאח"ז² ש"ליקוחין אלו מצות עשה כו' הן הנקראין קידושין או אירוסין בכ"מ כו' וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה הרי היא אשת איש כו' ואם רצה לגרש צריכה גט".

ולכאורה צ"ע, למה הקדים הרמב"ם כאן תיאור גדר האישות שקודם מ"ת, ולא התחיל בדין אישות שלאחר מ"ת: "אם ירצה האיש לישא אשה צריך לקנות אותה תחלה כו' ואח"כ תהי' לו לאשה כו"³?

והנה בפשטות, הנפקותא להלכה בזה"ז היא לגבי בן נח, וכמ"ש במגיד משנה כאן "זה פשוט ומבואר בהרבה מקומות דלעכו"ם בייחוד בעלמא⁴ הויא אשתו וכיון שבא עלי' לשם אישות הויא לה אשת איש

⁵ ה"ז. - אלא ששם החידוש להיפך, שאינו חייב ע"י אירוסין או כניסה לחופה אלא רק "אחר שנבעלה לבעלה", ואילו כאן החידוש ד"בייחוד בעלמא (גם בלי אירוסין או חופה) הויא אשתו".

⁶ ובפרט שענין זה ד"בייחוד בעלמא הויא אשתו" אינו מפורש בהל' מלכים שם, כנ"ל בהערה הקודמת.

⁷ שם ה"ה.

⁸ פרשתנו כד, ב.

⁹ שם ה"ח.

¹⁰ לקו"ש ח"ל ע' 243 ואילך. — וראה שם (ובהערה 34 שם) ביאור ל' אירוסין שבפרש"י (ויחי מח, ט. וירא יט,

¹ פרשתנו כב, יג. ובסה"מ צ"מ (מ"ע ריג) מביא הכתוב (שם כד, א) "כי יקח גו' ובעלה". וראה רמב"ם הוצאת פרענקל בשינויי נוסחאות. ואכ"מ.

² ה"ב וג'.

³ וכמו שהקשה הכס"מ בדברי הרמב"ם לקמן ה"ד גבי איסור "קדשה", שמקדים "קודם מ"ת הי' אדם פוגע אשה בשוק כו' משנתנה התורה נאסרה הקדשה". — וראה לקמן סוף סעיף ו.

⁴ ראה ח"י הרש"ש לרמב"ם כאן, דעכו"ם אינו קונה אלא בביאה (וראה לקמן סעיף ה), "ואולי בייחוד דקאמר ר"ל בלא עדים".

אבל ביאור זה אינו מספיק, כי אין בענין זה לכאורה שום נפק"מ להלכה גבי אישות דישראל.

זאת ועוד: מאי שנא קידושין מגירושין, דשם לא הקדים הרמב"ם גדר הגירושין דלפני מ"ת, אף שהחילוקים הנ"ל בין ישראל וב"נ בדין קידושין וגירושין תלויים זב"ז. דכיון שענין האישות גבי ב"נ נוצר ע"י ההכנסה לביתו כו' (היינו חיי אישות בפועל), הרי כך גם שילוחה (או היציאה) מביתו היא העושה את הגירושין, משא"כ בישראל שהאישות נבראה ע"י קנין ו"ליקוחין", ולכן ביטול קנין זה הוא ע"י כתב דוקא. וא"כ כשם שהקדים הרמב"ם דין אישות דקודם מ"ת כדי להדגיש החידוש בליקוחין דמ"ת, כן הו"ל להקדים דין גירושין דקודם מ"ת,

כדי להדגיש החידוש בדין גירושין שאחרי מ"ת (שמתגרשת ע"י "כתב", גם כשהיא עדיין בבית בעלה).

ג. ויובן זה בהקדים עוד דיוק ברמב"ם כאן:

בגדר אישות דישראל יש שני שלבים - אירוסין שהם הקנין וליקוחין (ע"י כסף שטר או ביאה) ונישואין (ע"י כניסה לחופה). ואע"פ שגם ע"י אירוסין לחוד כבר חל על האשה שם "אשת איש", מ"מ, כו"כ חיובים (גם של תורה) חלים רק ע"י נישואין¹⁵, שאז הרי הם איש ואשה לכל הדברים.

ועפ"ז צע"ק, שכריש הל' אישות מבאר הרמב"ם רק ענין הקידושין (אירוסין) ואילו דין נישואין לא הזכיר עד פרק י', שרק שם¹⁶ מבאר דכאשר "יביא אותה לתוך ביתו ויתחד עמה ויפרישנה לו (ו) יחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום. והרי היא אשתו לכל דבר". ולכאורה הו"ל לבאר שם "נישואין"

¹⁵ כמו החילוק בין נערה המאורסה שהיא בסקילה ונשואה בחנק (פרשתנו כב, כד. ספרי שם. סנהדרין נב, סע"ב. ובכ"מ); החילוק באופן הפרת נדר דארוסה ודנשואה (מטות ל, ז ואילך ובפרש"י שם. נדרים רפ"י). ועוד.

¹⁶ ה"א

"ליקוחין" אלו דלאחר מ"ת. כי ענין "אשת איש" (בפשטות) אינו שהאשה קנוי' לבעל כחפץ הנקנה לאדם, אלא שאשה זו ואיש זה הם כמו מציאות אחת שנעשית ע"י זוג, ע"ד לשון הכתוב¹¹ "ודבק באשתו". ולכן, לולא ציווי התורה שהאדם "יקנה אותה תחלה. ואח"כ תהי' לו לאשה", אין מקום לומר שיש "ליקוחין" שבכחם לפעול שיחול על האשה שם "אשת איש" כאשר עדיין אינה "אשתו" במובן הפשוט, כי "לא נבעלה ו(אפילו) לא נכנסה לבית בעלה", ורק ציווי התורה עושה מציאות של "ליקוחין" העושה את האשה לאשת איש.

ויש לומר שנפק"מ גם בזמן הזה בב"נ, שב"נ הקונה אשה בא' מדרכי הקנינים לשם אירוסין כו' - לא נפעל כלום ע"י מעשה זה ועדיין היא פנוי' כמו לפני מעשה הקנין ממש¹². וכדברי הרמב"ם בהל' מלכים¹³ ש"אין ב"נ חייב על אשת חברו עד כו' אחר שנבעלה לבעלה, אבל מאורסה או שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין חייבין עליה"¹⁴.

ועפ"ז יש לומר, שמטעם זה הקדים הרמב"ם דין אישות דקודם מ"ת, כדי להדגיש יותר החידוש שבגדר קידושין דלאחר מ"ת, וכדחזינן, שקודם מ"ת הדרך היחידה ליצור גדר אישות היתה רק ע"י שחיים יחד כבעל ואשה - "מכניסה לתוך ביתו ובוועלה כו'".

(יד), וכן מ"ש "הבה את אשתך" (ויצא כט, כא. ובחדא"ג מהרש"א לסנהדרין (יט, ב) שכבר היתה מקודשת והוא אשתו). ועוד.

¹¹ בראשית ב, כד.

¹² בצפ"ע"נ עה"ת שמות (ב, א) דעמרם "הוסיף דין של נישואין" קודם מ"ת. אבל י"ל דשם הדיוק "נישואין", והיינו כניסה לחופה, וכל' הגמ' שמציין שם (ב"ב קכ, א) "הושיבה באפריון כו'". אבל במהר"ן חיות לסוטה (יב, א) מפרש דעמרם הוסיף "מצות קידושין". וראה לקו"ש שם הערה 42. לקו"ש ח"ח ע' 290 הערה 57.

¹³ שם ה"ז.

¹⁴ ומ"ש ש"אין חייבין עליה", דמשמע שלכתחילה אסור - י"ל שאין זה מפני שכבר חל עליה שם אשת איש, אלא לפי דכיון שנכנסה לחופה כו' ה"ז כמו התחייבות להנשא, וה"ז ע"ד הונאה או גזל כו' (וראה סנהדרין נז, א ובפרש"י שם ד"ה על הגזל. רדב"ז להל' מלכים שם ה"ח). ואכ"מ.

ע"ד סדר ענין האישות "קודם מ"ת", שאין זו (רק) הקדמה להבין החידוש בקידושין של ישראל, אלא כדי לבאר שם נישואין (גם עתה לאחר מ"ת), שזהו עיקר ענין האישות. ונמצא, שלא זו בלבד שהרמב"ם לא השמיט כאן ביאור שם נישואין, אלא אדרבה, זוהי התחלת הלי' אישות [אלא שמבאר כיצד הי' "קודם מ"ת", כיון שזה לא נשתנה אחרי מ"ת] - ורק אח"כ מבאר עשרים שמות פרטיים השייכים לענין הנישואין (החל מהשם "קידושין").

ועפ"ז מובן החילוק בין אישות לגירושין, דכאן הקדים הרמב"ם דין אישות קודם מ"ת משא"כ גבי גירושין, כי בנוגע לאישות, הרי גדר האישות דקודם מ"ת נשאר גם לאחר מ"ת בענין הנישואין (והחידוש דמ"ת הוא בהליקוחין שבאים קודם הנישואין); ואילו בגירושין, הרי היציאה (ושילוח) מבית הבעל כפי שהוא אצל ב"נ, לא מהני כלל בישראל.

ה. ויש לומר, שדבר זה (שגדר הנישואין לא נשתנה אחר מ"ת) נוגע להלכה - כי זהו יסוד שיטת הרמב"ם בגדר חופה (שהיא העושה נישואין), שמצינו כמה שיטות¹⁹ מהי כניסה לחופה, והרמב"ם²⁰ פסק שכניסה לחופה היינו "יחוד", "שיביא אותה לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו" - והרי זה קרוב מאד לתיאור האישות דקודם מ"ת, ש"מכניסה לתוך ביתו ובועלה כו'". והיינו לפי שס"ל להרמב"ם שענין הנישואין שלאחרי מ"ת הוא הוא ענין הנישואין שקודם מ"ת, דהיינו המעשה דחיי אישות, ולכן כדי שיחול על האשה שם "נשואה" ה"ז שווה לדרך הנישואין שקודם מ"ת.

ואע"פ שיש נפק"מ בין נישואין דקודם מ"ת ונישואין לאחרי מ"ת, דקודם מ"ת (וכן בב"נ אחרי מ"ת) צ"ל חיי אישות ממש ("בועלה כו'"), ואילו בישראל מספיק ייחוד בלבד להשוותה נשואה, וכמ"ש

תיכף בריש הלי' אישות, ביחד עם ביאור שם קידושין ואירוסין.

ואדרבה: קידושין "היא (רק) תחילת מצות הנישואין. . אירוסין בלא נישואין ודאי לא השלים המצוה עדיין"¹⁷ (וכדיוק לשון הרמב"ם בכותרת להלי' אישות, שהמצוה היא "לישא אשה בכתובה וקידושין", הרי שהמצוה היא הנישואין¹⁸), וא"כ תמוה ביותר שלא ביאר ענין הנישואין תיכף בריש הלי' אישות.

וביותר אינו מובן, שהרי בב' הפרקים הראשונים דהלי' אישות ביאר הרמב"ם עשרים שמות השייכים להלכות אלו, ובסוף פרק ב' מונה כל העשרים שמות, החל משם "קידושין" (ומסיים "שים כל השמות האלו לעומתך תמיד כו' כדי שלא נהי' צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שנזכיר אותו") - ואילו שם "נישואין" לא הזכיר כלל שם.

ד. ונ"ל, שס"ל להרמב"ם, שעיקר חידוש התורה בענין אישות דישראל הוא רק בגדר קידושין, וכנ"ל שכל גדר ליקוחין אלו נתחדש ע"י ציווי התורה, אבל בענין הנישואין, לא נשתנה מהות וגדר האישות מכפי שהי' קודם מ"ת. דענין הנישואין עצמם הוא המציאות דחיי אישות, בלשון הרמב"ם "מכניסה לתוך ביתו כו' ותהי' לו לאשה", ובזה אין שינוי (עיקרי) בין קודם מ"ת ללאחר מ"ת.

וזהו שדייק הרמב"ם בלשונו "כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה כו' ואח"כ תהי' לו לאשה", והולך ומפרט ענין "ליקוחין" אלו ולא הענין ד"לישא אותה" (נישואין), כי חידוש התורה אינו בענין "לישא אשה" ("תהי' לו לאשה") גופא, שענין זה נשאר כמו שהי' קודם מ"ת, אלא רק בליקוחין הקודמין לנישואין, "יקנה אותה תחלה (ואח"כ תהי' לו לאשה)".

וזה גופא הטעם שהקדים הרמב"ם

¹⁹ שו"ע אה"ע ר"ס נה וברמ"א שם. וראה אנציקלופדי תלמודית ערך חפה בתחלתו. וש"נ.

²⁰ הלי' אישות פ"י ה"א.

¹⁷ תשובת ר"א בן הרמב"ם, הובאה בכס"מ כאן פ"א סה"ב (ומתוך עפ"ז לי' הגמ' (מו"ק יח, ב) "לארס דלא קעביד מצוה. . לישא. . דקא עביד מצוה").

¹⁸ כמו שמדייק בתשובת ר"א בן הרמב"ם שם.

ויש להוסיף עוד, שבהתחלת ספר נשים מודגש לא רק הענין ד"שלום בין איש לאשתו", אלא גם הפרט שענין השלום נפעל ע"י (מתן) תורה, כהסיום ממש דספר זמנים "שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם".

שהרי, בהלכות הראשונות דספר נשים מדגיש הרמב"ם (כנ"ל) החידוש שנתחדש ע"י מתן תורה²⁶ בענין האישות, "קודם מ"ת הי' אדם פוגע אשה בשוק כו' כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה כו' ואח"כ תהי' לו לאשה". ומובן בפשטות, שסדר זה שצריך קנין קודם שתהי' לו לאשה, מורה על חוזק הקשר והקביעות שביניהם. דקודם מ"ת הרי תיכף ומיד כשרצה הוא והיא "מכניסה לתוך ביתה כו'", ומובן שאין כאן קשר חזק, וכמו שהכניסה כך יכול לשלחה מביתו תיכף ומיד כשירצה²⁷, ע"ד "בן לילה הי' ובן לילה אבד"²⁸; משא"כ לאחרי מ"ת, כיון שאינו מכניסה לביתו תיכף ומיד שפוגע בה, אלא רק לאחרי ההקדמה ש"יקנה אותה תחלה כו'", מובן, שיש לזה קיום ותוקף גדול יותר. ועד שאינו יכול לשלחה תיכף ומיד כשירצה, אלא "אם רצה לגרש צריכה גט"²⁹.

[ועפ"ז מובן גם הטעם שאח"כ³⁰ ממשיך הרמב"ם בעוד דין שנתחדש במתן תורה - "קודם מ"ת הי' אדם פוגע אשה בשוק כו' וזו היא הנקראת קדשה, משנתנה תורה נאסרה הקדשה כו'", שגם תוכן דין זה הוא להוסיף שלום, כמו שביאר הרמב"ם במו"נ³¹ בטעם איסור קדשה, שה"תועלות. מניעת הקטטות. אלו היתה הקדשה

הרמב"ם²¹ ד"משתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה" - הרי נוסף לזה שגם ענין היחוד (לשם אישות) גופא הוא כמו מעשה אישות²² [ובפרט שהרמב"ם מדייק שלא מספיק יחוד בלבד אלא צ"ל באופן ד"יפרישנה לו", וכמבואר בפוסקים²³ דהיינו שצ"ל באופן של קביעות, ולא שמביאה לתוך ביתו באופן דלפי שעה כו'], הרי כ' הרמב"ם²¹ שיחוד זה צ"ל "ראוי לבעילה, אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדיין". וע"פ הנ"ל מובן הטעם בפשטות, כי זהו כל גדר ענין הנישואין, ההכנסה לתוך ביתו והחיים יחדיו כאיש ואשה, ולכן צ"ל יחוד הראוי לחיי אישות.

ו. ע"פ הנ"ל יש לבאר בדרך הדרוש הקשר והשייכות שבין תחילת ספר נשים לסוף ספר זמנים שלפניו.

ובהקדם, שע"פ הידוע גודל הדיוק בסדר הענינים שבספר הרמב"ם, מסתבר לומר, שיש קשר עניני בין י"ד ספרי הרמב"ם, שתחילת כל ספר היא בהמשך לסיום הספר הקודמו²⁴.

ובעניננו - ספר זמנים וספר נשים - הקשר ביניהם גלוי ומפורש: ההלכה האחרונה דספר זמנים היא "הי' לפניו נר ביתו ונר חנוכה כו' נר ביתו קודם משום שלום ביתו, שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו, גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר²⁵ דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום". והרי זהו תוכן כל ספר נשים, ענין ה"שלום שבין איש לאשתו".

²¹ שם ה"ב.

²² כפסק הרמב"ם (הל' גירושין פ"י הי"ח. וראה גם הל' אישות פ"ג ה"ה ובמגיד משנה שם) "הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה".

²³ ב"ש וח"מ לשו"ע אה"ע שם.

²⁴ ראה גמ' ריש סוטה: מכדי תנא מנזיר סליק מאי תנא דקא תנא סוטה. ועד"ז בגמ' ריש שבועות. ועוד. תוס' ריש ב"מ וריש ב"ב.

²⁵ משלי ג, יז.

²⁶ ראה לעיל הערה 12.

²⁷ כלשון הרמב"ם (הל' מלכים פ"ט ה"ח) "משיוציאנה כו' או משתצא כו' כל זמן שירצה הוא או היא לפרוש זה מזה פורשין".

²⁸ יונה ד, י.

²⁹ להעיר ממו"נ (ח"ג פמ"ט) בטעם שגירושין אינם בדברים בלבד או ע"י שילוחה מביתו אלא רק ע"י שטר.

³⁰ ה"ד.

³¹ שם.

אחד חברים³⁶, "כל ישראל אחים"³⁷, ישנו ענין השלום מצד עצם תכונת נפשם, ופעולת התורה היא להוסיף בשלום גופא, שיהי' גם ענין ה"נועם"³⁸.

אבל אין זה ביאור מספיק, כי מלשון הרמב"ם "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", מוכח, דמ"ש "שלום בעולם" אין כוונתו לפעולת ז' מצות ב"נ בב"נ, אלא לפעולת תרי"ג מצות דישראל.

ויש לומר הביאור בזה: בפעולת התומ"צ יש ב' סוגים: הנהגות בדברים שבקדושה ששייכים אך ורק בבנ"י ומעיקרא אינם עניני ה"עולם"; וענינים שבכללות יש דוגמתם גם אצל אוה"ע, אלא שבהם גופא נעשה שינוי עיקרי ע"י נתינת התורה, באופן שהתורה עושה "שלום בעולם", שבעניני ודרכי העולם נתוסף ענין השלום.³⁹

וזהו שכ' הרמב"ם, שעיקר כוונת נתינת התורה למטה, אינה (כ"כ) בשביל פעולת התומ"צ מה שהיא פועלת התנשאות אצל בנ"י ומגבי' אותם למעלה מן העולם, אלא אדרבה, מה שעל ידה נפעל חידוש ותוספת "שלום" בעניני העולם גופא ("שלום בעולם").

וענין זה הוא בהדגשה בענין "שלום בין איש לאשתו", שזהו מה שממשיך הרמב"ם בריש הל' אישות, אודות גדר אישות קודם מ"ת, דגם אז הי' גדר של אישות, שיש דרך ליצור ענין האישות, "ותהי' לו לאשה", שזה עצמו הוא ענין של "שלום", אבל בזה גופא פועלת התורה "שלום בעולם", שנתוסף בענין

מותרת. לא היו נמלטים מהמחלוקת וברוב הפעמים היו הורגים זה את זה או היו הורגים אותה כו"ל].

ז. ויש לומר, שגם משנת"ל בכוונת הרמב"ם בריש הל' אישות, שחידוש התורה הוא בעיקר בענין הקידושין, ואילו ענין הנישואין הוא כמו ענין האישות דקודם מ"ת, יש לו קשר לדברי הרמב"ם בסוף ספר זמנים.

ויובן זה בהקדים דיוק לשון הרמב"ם "התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", והרי התורה ניתנה לישראל דוקא, "מורשה קהלת יעקב"³², וא"כ הול"ל "לעשות שלום בישראל" (וכיו"ב), ומהו אומרו "לעשות שלום בעולם"?

לכאורה הי' אפשר לבאר זה ע"פ דברי הרמב"ם³³, ד"צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", וכן, שב"נ שקיבל על עצמו שבע מצות ונזהר לעשותן אינו מחסידי אומות העולם אלא א"כ עושה אותן "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה"³⁴, וא"כ פעולת התורה היא גם בב"נ, שע"י קיום ז' מצות ב"נ נעשה שלום בהם.

ויעפ"ז יש לבאר גם כפל הלשון בכתוב "דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום": החילוק בין "דרך" ו"נתיב" הוא, דדרך היא דרך רחבה וגדולה, ואילו נתיב הוא שביל צר וקטן³⁵. ובענינינו - "דרך" קאי על תרי"ג מצוות התורה שניתנו לישראל דוקא, שזהו החלק הגדול והעיקרי שבתורה, ואילו "נתיבותי" קאי על ז' מצות ב"נ, שהם רק חלק הכי קטן כו'.

וזהו הטעם שגבי "דרכי" נקט "נועם" דוקא, וגבי "נתיבותי" אומר "שלום": פעולת התורה בב"נ היא עצם גדר השלום, משא"כ בבנ"י, ד"כל איש ישראל גו' כאיש

³⁶ ס' שופטים כ, יא. תניא אגה"ק סו"ס כב. שם סל"א. וראה הערה הבאה.

³⁷ ראה פ' תצא כב, ב. יחזקאל יח, יח וברד"ק. ועייג"כ תנחומא נשא א. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ב. ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד ובקה"ע שם. רדב"ז להל' ממרים פ"ב ה"ד. תניא פרק לב. ס' המצות להצ"צ מצות אהבת ישראל. ובכ"מ.

³⁸ ראה מפרשים שהובאו באוה"ת עה"פ משלי שם.

³⁹ ובעיקרם הם המצות שבין אדם לחבירו. ולהעיר מל' חז"ל (שבת לא, א) "זו היא כל התורה כולה", וברש"י שם (בפי' הב') "כגון גזלה גנבה ניאוף ורוב המצות"

³² ברכה לג, ד. סנהדרין נט, רע"א. רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

³³ הל' מלכים שם.

³⁴ הל' מלכים שם הי"א.

³⁵ ראה אוה"ת לנ"ך ח"א עה"פ משלי שם (ע' תקנר). וש"נ. מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית ע' ו.

(היינו באור האלקי המוגבל, שלפי ערך העולמות); ועיקר חידוש התורה הוא בענין הקידושין, שהיא המשכת קדושה שלמעלה מגדרי העולם, שזו אינה בכחו של אדם מצד עצמו אלא רק בכח התורה;

אלא שלאחרי שניתן לאדם הכח להמשיך קדושה זו, הרי הנישואין הבאים אחר כך, שבהם נמשכת קדושה עליונה זו בפנימיות, הם בדרך ממילא באופן אחר לגמרי, באופן של קביעות וקשר חזק (כנ"ל), כיון שההמשכה בפנימיות היא מקדושה זו שלמעלה מגדרי העולם.⁴³

ואדרבה: תכלית הכוונה היא לא בענין הקידושין (שהאור נשאר בבחי' הבדלה ומקיף), אלא דוקא בענין הנישואין, וכלשון הרמב"ם "שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", שהיא המשכת הקדושה בעולם דוקא, שענין זה יהי' בגילוי לעת"ל, וכמרוז⁴⁴ שבעת מ"ת הי' רק ענין האירוסין, וענין הנישואין בין הקב"ה לכנסת ישראל יהיו בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ תשא תשמ"ט)

ה"שלום", באופן שיש בו (נוסף על "שלום") גם ענין ה"נועם", ע"י שקודם הנישואין צריך לקנות את האשה תחילה "ואח"כ תהי' לו לאשה".

ח. ויש לבאר ענין הנ"ל בגדר קידושין ונישואין ע"פ פנימיות הענינים:

ידוע שאיש ואשה, חתן וכלה, הם משל על הקב"ה וכנסת ישראל, שהקשר של ישראל לאביהם שבשמים נמשל לאירוסין ונישואין. והחילוק ביניהם הוא: אירוסין שהם "קידושין" - מלשון "אסר לה אכולי עלמא כהקדש"⁴⁰ - מורה על המשכת קדושה עליונה על האדם, שלמעלה מעלה מגדרי העולם, שלכן היא בהבדלה מן העולם - קדושה מלשון הבדלה⁴¹ - הפועלת באדם פרישות והבדלה מן העולם (איסור, שלילה)⁴²; משא"כ ענין הנישואין הוא, כאשר קדושה זו נמשכת בהאדם בפנימיות, עד שהאדם, גם כפי שהוא בהגבלות הגוף והעולם, נעשה כלי לקדושה זו.

וזהו שענין הנישואין כשלעצמו (היינו היחוד וההמשכה בפנימיות) אינו עיקר החידוש דמ"ת, כי התנועה דהמשכת אור הקדושה בפנימיות ישנה גם קודם מ"ת

⁴⁰ קידושין ב, ריש ע"ב.

⁴¹ ראה תניא פמ"ו (סו, א).

⁴² להעיר מהמבואר בכ"מ שקידושין הם בחי' מקיף, שלכן מקדשין בטבעת דוקא (תו"א ס"פ ויגש. ובכ"מ).

⁴³ להעיר מלקו"ת שמע"צ צא, א.

⁴⁴ שמו"ר ס"פ טו. נת' ע"ד החסידות בתו"א שם. לקו"ת שה"ש מח, סע"א. ועוד.

גדר קידושי כסף

המתורגם ע' 232

חלק יט

לקוטי שיחות

גדר קידושי כסף וענינם בעבודת ה'

תצא ג

הנלמד מן הפסוק - "כי יקח"⁶. כיון שכל עניני התורה מדוייקים לחלוטין, אכן רואים, שבקידושי-כסף מתבטאת המשמעות הכללית שבענין הקדושין, יותר מאשר בקידושי שטר וביאה, כפי שיוסבר להלן.

ב. "העילה" היא

ה"קידושין" או ה"קנין"

בגמרא⁷ יש דרך נוספת ללמוד שהאשה נקנית בכסף - מ"ויצאה חנם אין כסף"⁸ - אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר (כשיוצאה ממנו)⁹ ומאן ניהו אב"¹⁰ (=ומי הוא? אב. כלומר, כשיוצאת מרשות אביה, יוצאת בכסף). ויש לומר, שיש הבדל בהגדרת קידושי כסף, אם הם נלמדים מ"כי יקח איש אשה" שבפרשתנו, או מ"ויצאה חנם אין כסף"¹¹ -

א. קידושי כסף
מבטאים יותר מכל
את תוכן הקידושין

מן הנאמר בפרשתנו¹ "כי יקח איש אשה ובעלה... ויצאה... והיתה" לומדים² ש"האשה נקנית בכסף בשטר וביאה". כסף - לומדים מ"כי יקח איש אשה"³; מ"ובעלה"⁴ לומדים שנקנית בביאה; ושטר - נלמד מ"ויצאה והיתה" - מקיש היתה לזה ליציאתה מזה, מה יציאתה מזה בשטר, אף היתה לזה בשטר". למרות שהאשה יכולה להיות מקודשת בכל אחת מ"שלוש הדרכים", בכל זאת "נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף"⁵. ויש לומר שזאת בהתאם לכך שקידושין בכסף הם הקנין הראשון

⁶ עזמ"ש הרשב"א וריטב"א ריש קידושין בזה שנקט התנא כסף ברישא.

⁷ שם ג, ב.

⁸ משפטים כא, יא.

⁹ פרש"י קדושין שם ד"ה ויצאה.

¹⁰ ובירושלמי שם: כסף בלא ביאה מנין ויצאה חנם אין כסף אם אחרת יקח לו מה זו בכסף אף זו בכסף.

¹¹ בגמרא שם ד, ב: ואיצטריך למכתב ויצאה חנם ואצטריך למכתב כי יקח כו' אבל ראה פירש"י שם ד"ה לתנא. ובפנ"י שם ד"ה ותנא דמייתי (ובדף ג, ב ד"ה בכסף) כתב דוהו רק לדעת רש"י (דתנא לא ס"ל דלמדין מאין כסף כו'), משא"כ לדעת התוס'. וראה עצמות יוסף שם. (וראה ריטב"א הנ"ל). וראה תוד"ה כשם שם יג, א. מראה הפנים לירושלמי שם בתחלתו. (וראה פרש"י שם ו, ב ד"ה אינה מקודשת. אבני מילואים סי' כח סקט"ז ועוד). ולהעיר שבסמה"צ להרמב"ם שם, ובחינוך שם. הביאו הלימוד שהאשה נקנית בכסף מאמרו באמה עברי' (ויצאה חנם) אין כסף כו'. אבל בהל' אישות (פ"ג ה"כ) כתב הרמב"ם

¹ כד, א-ב. וראה הפסוקים שהביא הרמב"ם בריש הל' אישות: סהמ"צ מ"ע ריג: פיהמ"ש ריש קידושין. חינוך מצוה תקנב. וראה שינויי נוסחאות ברמב"ם בהוצאת פרענקל שם. ואכ"מ.

² בספרי עה"פ. וראה קידושין ד, ב ואילך. ירושלמי ריש קידושין וראה בהערה 1 ובהערה הבאה.

³ כ"ה בספרי, ועד"ז בירושלמי שם. ובבבלי (שם ד, ב) מוסיף אין קיחה אלא בכסף וכה"א נתתי כסף השדה קח ממני". וראה שם ב, א ואילך. ובקה"ע שם מפרש כן בירושלמי. וראה בירושלמי שם להלן (הובא בהערה 10).

⁴ כ"ה בספרי, בבלי וירושלמי שם. אבל לר' יוחנן (שם ט, ב. ועד"ז בירושלמי שם בתחלתו) נלמד מ"בעולת בעל" (פרשתנו כב, כב). וראה בהנסמן לעיל הערה 1 ולקמן הערה 6.

⁵ רמב"ם הל' אישות פ"ג ה"א. וממשיך שם "וכן אם רצה לקדש בשטר מקדש". וראה יבמות לא, ב מובא בכספא". וראה: רן ריש קידושין. וראה הערה הבאה.

מצד שני הוא מביא הוכחה לדרך הראשונה, שהעילה הוא הקנין¹⁸:

נאמר בגמרא¹⁹ שלגבי קידושין "תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי", ואי אפשר להתחרט על הקידושין בתוך זמן של "כדי דיבור". להרשב"ם מפרשי²⁰: "שאם קידש אשה בפני עדים וחזר ואמר בתוך כדי דיבור ליהו מתנה ולא להו קידושין, אין שומעין לו, ומקודשת ואינה מקודשת".

אין מוכן: מדוע מתאר הרשב"ם מקרה שבו אומר האדם "ליהו מתנה ולא ליהו קידושין", ולא מקרה פשוט, שהוא חוזר בו לחלוטין מנתינת הכסף, ודורש בחזרה את הכסף מן האשה?

מכך²¹ מוכח, שבמקרה כזה הוא אכן יכול להתחרט. שהרי, בדרך כלל (חוץ מקידושין) "הלכתא כל תוך כדי דיבור כדיבור דמי"¹⁹, ולפיכך הוא יכול להתחרט על נתינת הכסף, אם הוא חוזר בו תוך כדי דיבור, ואז ממילא אין היא מקודשת, כי על הקנאת כסף אפשר להתחרט תוך כדי דיבור.

רק כאשר חרטתו איננה על הקנאת הכסף, אלא על הקידושין בלבד (והבעלות על הכסף אינה חשובה לו, הוא משאירו לאשה כמתנה), אז ההלכה היא שאין שומעין לו, כי על הקידושין אי אפשר להתחרט אפילו בזמן של תוך כדי דיבור.

זוהי הוכחה לכך ש"העילה הוא הקנין", כי אילו "העילה היא הקידושין ועל ידי זה היא קונה את הדבר", הרי אפשר להסביר את הגמרא כפשוטה, שברצונו להתחרט על נתינת הכסף, ובכל זאת "אין שומעין לו", כי הקנאת הכסף נובעת מן הקידושין, וכיון שאי אפשר

כדי להבין זאת, יש להקדים ולהסביר את הספק שמסתפק הגאון הרוגוטשובי¹² בקשר לקידושי כסף: "אם העילה הוא הקנין ועל ידי זה מתקדשת, או להיפך: העילה היא הקידושין ועל ידי זה היא קונה את הדבר"¹³. כלומר, האם הקידושין חלים על ידי שהאשה קונה את הכסף, או להיפך: האשה קונה את הכסף על ידי הקידושין.

הוא מביא הוכחות לשני האופנים:

ההלכה היא¹⁴ ש"היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה, קרוב לה מגורשת... וכן לענין קידושין, ו"לשיטת הראשונים"¹⁵ ההלכה היא כך גם לגבי כסף קידושין. ולכאורה, האשה עדיין לא קנתה את הכסף (שהרי אין מדובר דוקא במקרה שהכסף נפל בתוך ד' אמותיה)¹⁶, וכיצד נעשתה אפוא מקודשת? זאת הוכחה לכך ש"העילה היא הקידושין ועל ידי זה היא קונה הדבר"¹⁷

"שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים לקוחים אלו יהיו בכסף שנאמר כו".

¹² שו"ת צפע"נ דווינסק ח"א ס"ט.

¹³ וראה מ"ש בזה (ולשונו) בכ"מ בספריו: צפע"נ הל' אישות פ"ו ה"ד. שו"ת שם סי' ג, יו"ד, לד (בתחלתו), עז. שו"ת ווארשא סי' רסז. מהד"ת סב, ב. עו, ג. ועוד (הובאו במפענצ"פ פ"י ס"ב-ג. כללים בערכו). ובכ"מ מהנ"ל כתב דשני הדברים נעשו בבת אחת. וראה בית האוצר להר"י ענגל מערכת ב' כלל ט אות יא (הובא בחלקו במפענצ"פ שם).

¹⁴ משנה גיטין עח, א. רמב"ם הל' אישות ספ"ד. טושו"ע אה"ע סי' ל ס"ה.

¹⁵ כ"ה לשונו בשו"ת הנ"ל הערה 12. ושם סיו"ד "ולולי דברי הרמב"ם". ובמהד"ת עו שם "כשיטת רבינו ז"ל".

¹⁶ כרעת ר"י שם עח, ב: אפילו מאה אמה, וראה ר"ן שם. כס"מ לרמב"ם שם. נ"כ השו"ע שם.

¹⁷ בשו"ת שם סיו"ד: ובאמת הרבה יש להאריך בגדר הך דגיטין דף עח קרוב לה מקודשת ג"כ דמ"מ כיון דגבי קנין לא הוה כמבואר שם מ"מ איך נתקדשה הא לא הוה קנין כלל וגם במה נעשה הכסף שם קידושין כל זמן שלא קנתה. ובשו"ת ווארשא הנ"ל: וכן לולא דברי הראשונים ז"ל דגם בקרוב לה כן דמה לנו ויצאה והיתה דכ"ז שאין כאן לי זה לא חל שם קידושין כלל על הכסף מלבד מה שלא נתקדשה וקנין ליכא. וראה מהד"ת שם: ועי' גיטין דע"ח ע"ב משמע דהוה מציאות אחת (הקנין של כסף קידושין והקידושין) דמהני גבי קידושין קרוב לה.

¹⁸ וראה גם בשו"ת ווארשא הנ"ל. וראה צפע"נ הל' ע"ז פ"ב ה"ט. הל' גירושין פ"ו ה"ט"ז.

¹⁹ ב"ב קכט, סע"ב ואילך.

²⁰ שם קל ראה שו"ת חת"ס אה"ע סי' צז, שמבאר דברי הרשב"ם באופן הפוך, רע"א.

²¹ ראה שו"ת חת"ס אה"ע סי' צז, שמבאר דברי הרשב"ם באופן הפוך

ואילו אם לומדים זאת מ"יש כסף לאדון אחר"²⁵, יוצא, שאין די בנתינת הכסף על ידי הבעל וקידושין מתבצעים רק באמצעות קניית הכסף על ידי האשה, כאשר "יש כסף" - כאשר חלה בעלות האשה על הכסף.

ד. שני הענינים שבקידושין קיימים גם בקידושי ה' עם ישראל

כל הענינים בנגלה שבתורה נובעים מפנימיות התורה, וכך בעניננו:

ידוע²⁶ הפירוש הפנימי של "האשה נקנית לבעלה"²⁷, שהכוונה היא לאיחוד של הקדוש-ברוך-הוא עם כנסת ישראל (הנעשה על ידי שלושת הדרכים של כסף, שטר וביאה²⁸). וכשם שבקידושין כפשוטם בין איש לאשה קיימים שני ענינים²⁹: שייכות האשה לבעלה, והיותה אסורה על אחרים, כך קיימים שני ענינים אלו בקידושין³⁰ שבין הקדוש-ברוך-הוא לישראל: דבקותם של ישראל בה', והתרחקותם מעניני העולם הסותרים לכך - היותם קדושים ומובדלים מתאוות העולם-הזה.

וכשם שבקידושין כפשוטם קשורים שני הענינים, כנאמר ב"חובת הלבבות"³¹: "מן הנמנע ממנו שתתישב אהבת הבורא בלבנו עם התישב אהבת העולם בנו".

להתחרט על הקידושין, תוך כדי דיבור אי אפשר להתחרט על הקנאת הכסף.

רק לפי הסברה ש"העילה הוא הקניין" - שתחילת הקידושין היא הקנאת הכסף, ולכן היה אפשר להתחרט על כך כשם שאפשר להתחרט על כל קניין כסף - צריך הרשב"ם להסביר²², שכאן אין מדובר במקרה של חרטה על הקנאת הכסף, אלא במקרה של חרטה על הקידושין בלבד, והכסף נשאר כמתנה²³.

ג. ההבדל הנובע משתי דרכי הלימוד על קידושי-כסף

יש לומר, שזהו ההבדל בין שתי הדרכים שבהן ניתן ללמוד את הענין של כסף קידושין - מן הפסוק "כי יקח", או מן הפסוק "ויצאה חנם אין כסף":

בפסוק "כי יקח איש אשה" מודגשת פעולת האיש, ואילו בלימוד של "אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר" ההדגשה היא על כך שה"אדון" (האב, שהוא במקום בתו - האשה) מקבל את הכסף.

ולפיכך, אם לומדים את הענין של קידושי כסף מ"כי יקח איש אשה", יוצא, שהקידושין מתבצעים באמצעות נתינת הכסף על ידי הבעל - "כי יקח איש", והקידושין גורמים לקניית הכסף על ידי האשה²⁴.

²² ומסיים שם בצפע"נ "והך דגיטין דף עח י"ל בקדושי שטר". ועד"ז כתב בשו"ת שם סי' יו"ד. מהד"ת הנ"ל. וכ"כ בשו"ת ווארשא שם: ובודאי הרשב"ם ז"ל מפרש הך דגיטין רק בקידושי שטר.

²³ ולדעת הרמב"ם כו' ראה בהמשך התשובה ס"ט שם ביאור אחר מה שלא מהני תוכ"ד בקידושין (כיון שמה שהאשה נעשית מקודשת "זה עושה התורה גזה"כ*). ולפ"ז דעת הרמב"ם מה"ת לא מהני תוכ"ד. ועד"ז כתב בשו"ת שם סי' עה. וראה שו"ת ווארשא שם בריש הסימן. ובמקומות שבהערה 18.

(* וראה ביאור באו"א - לעיל ע' 203,

²⁴ וגם לפי מה שלמדין בגמ' קיחה קיחה משדה עפרון וקיחה איקרי קניין, הרי "לאו גז"ש ממש היא כו' אלא גילוי מילתא בעלמא כו' דמה התם בכסף אף הכא בכסף" (ריטב"א קדושין ב, סע"א, ובכ"מ), אבל אופן וגדר הקניין לא דמי זל"ז.

²⁵ ופשיטא לפי הלימוד בירושלמי "מה זו בכסף אף זו בכסף". ועפ"ז יש לתרץ קושיות התוס' ד"ה מעיקרא (שם ד, ב).

²⁶ ראה לקו"ת בשלח א, רע"ג. כש"ט בתחלתו סי' יוד. ובכ"מ.

²⁷ לשון רש"י ריש מס' קידושין.

²⁸ ראה לקו"ת וכש"ט שם. אוה"ת שבועות ע' קצט. רד. ביאוה"ז (להצ"צ) ע' צב. לקו"ש חו ע' 320 ואילך. ראה לקוטי לוי"צ אגרות-קודש ע' רד.

²⁹ ראה צפע"נ הל' אישות פ"ג הט"ו. ובכ"מ.

³⁰ להעיר מתניא פמ"ו (סה, סע"ב ואילך). אגה"ת פ"י (צט, סע"א).

³¹ פתח השער לשער אהבת ה'.

ו. שני סוגי העבודה
מתאימים לשני אופני הלימוד
לגבי קידושי כסף

ההבדל בין שני אופנים אלו, ממטה למעלה וממעלה למטה, נובע מכך, שאלה הם שני סוגי עבודה: האופן הראשון הוא עבודה בסדר ובהדרגה, עבודה שכלית שעל-פי טעם ודעת, ולכן אי אפשר להגיע לאהבת ה' לפני ההתרחקות מאהבת עניני העולם הזה.

האופן השני הוא עבודה שלמעלה מטעם ודעת, מעל להדרגה וסדר: ללא התחשבות במעמדו ובמצבו³⁹, מתמסר היהודי בדבקות לאלקות מתוך קבלת עול שמעל לטעם ודעת, ועל ידי כך הוא נעשה מופרש מתאוות ותענוגי העולם הזה.

ויש לומר, שזהו ההבדל בין שתי דרכי הלימוד של ענין קידושי כסף - אם לומדים זאת מ"כי יקח איש אשה", אשר בפרשת קידושין, או מ"ויצאה חנם אין כסף", אשר בפרשת אמה עבריה:

בפרשת הקידושין - קידושין בסדר העבודה הרגילה - צריכים תחילה להתבצע הקידושין, ההתרחקות מעניני העולם, ואחר-כך קנין הכסף - אהבה ואיחוד עם אלקות.

לעומת זאת, בענין הקידושין שבפרשת אמה עבריה - עבודת עבד, שזוהי עבודה של קבלת עול שמעל לטעם ודעת - בקידושין אלו אפשר להגיע להתמסרות לאלקות אף לפני ההתרחקות מעניני העולם הוה, עד אשר על ידי ההתמסרות המוחלטת לאלקות מתרחקים ממילא מעניני העולם הזה.

ז. אמה עבריה - התהפכות המדות

ביתר עמקות יש לומר, שענין זה קשור דוקא לאמה עבריה -

שני סוגי עבודה אלו הם גם בהתאם לדרגות השונות של מצב היהודי העובד:

ה. שתי הדעות על קידושי כסף
- שני אופנים בעבודת ה'

לפי האמור לעיל יובן הטעם, בפנימיות התורה, למנהג ישראל לקדש דוקא בכסף - כי הענין של פנימיות הקידושין, דבקות ישראל בה', קשור דוקא לדרגה של "יכסף" - מלשון "נכסוף נכספת" - עבודה של אהבה³², שעיקרה להביא לידי התקשרות ודבקות בה', ו"לית פולחנא כפולחנא דרחימותא"³³ (= אין עבודה כעבודת האהבה).

ולפי זה תובן המשמעות הפנימית של שתי הסברות הנ"ל לגבי קידושי כסף - אם "העילה הוא הקנין" או "העילה היא הקידושין" - אשר "אלו ואלו דברי אלקים חיים"³⁴, ושתיהן קיימות בפנימיות הענינים:

הקנאת הכסף (אהבה) רומזת לדבקות ישראל בה', וקידושין (מלשון הפרשה והבדלה³⁵) רומזים לפרישות מעניני העולם הזה. וישנם שני אופנים לגבי הענין שהוא הראשון והוא ה"עילה", בהתאם לפדר העבודה - בדרך ממטה למעלה, או ממעלה למטה³⁶:

בעבודה שממטה למעלה קודם ענין הקידושין - תחילה צריך היהודי לפרוש מתאוות ועניני העולם הזה, ועל ידי כך מתעוררת אצלו אהבה ותשוקה לאלקות (קנין הכסף)³⁷ - "סור מרע", ואחר כך³⁸ "ועשה טוב".

לעומת זאת, בעבודה שממעלה למטה הסדר הוא הפוך: לאחר התעוררות האהבה לאלקות, קנין הכסף, נוצר הקידושין - הפרישה מתאוות העולם הזה.

³² אוה"ת שבועות שם. וראה כש"ט ולקו"ת שם.

³³ ראה זח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א.

³⁴ עירובין יג, ב.

³⁵ ראה תו"כ ורש"י ר"פ קדושים. פרש"י משפטים כב, ל. קדושים כ, ז. כו. ועוד. וראה בהנסמן בהערה 30.

³⁶ ראה דיה והר חג' עשן תש"ט פ"א ואילך. ובכרס

³⁷ ראה תניא ספמ"ג.

³⁸ לקו"ת בלק ע, ג. ועוד.

³⁹ להעיר מתניא שם.

לפיכך נלמד אופן זה של קידושי כסף דוקא מאמה עבריה, כי דרגת האמה העבריה היא⁴¹ שינוי ממהות למהות כעבודת האמה כפשוטה: הפיכת תבואה למאכל, מטעמים.

וכיון שב"כל נפש בפרט"⁴¹ קיימות כל הדרגות, הרי שניתן הכח להתמסר ולהתדבק באלקות לגמרי באהבה, וכך נוצרת ממילא ההתרחקות מתאוות העולם הזה, באופן של שינוי טבע המדות ממהות למהות.

ובאמצעות זאת נקנית האשה לבעלה, נוצר איחוד מוחלט בין ישראל לה', שזהו ענין הנישואין⁴², שיהיה בקרוב ממש (באמצעות עבודת האירוסין" בזמן הגלות) ובביאת משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ תצא י"ג אלול* תשי"ד)

(* יום נישואי כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע (עש"ק תצא בשנת תרנ"ז). ולהעיר מנשואי כ"ק אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הי' בתוצש"ק תצא י"א אלול תרל"ה

אם הוא במצב שפרישותו מתאוות העולם צריכה להיות כפשוטה, הרי עבודתו צריכה להתבצע לפי הסדר הרגיל: אין הוא יכול להגיע לדרגות נעלות יותר, לדבקות בה' ולאהבה, אלא אם כן ביטל תחילה את הרע שבקרבו, את התאוות הגשמיות⁴⁰, הוא צריך תחילה את ענין הקידושין (פרישות והבדלה), ורק אחר-כך את ענין ה"כסף" (איחוד ודבקות בה').

אבל כאשר הוא מורחק כבר מתאוות העולם הזה כפשוטן, ונדרשת ממנו דרגה נעלית יותר של פרישה - פרישה מ"טבע מדותיו", לעבוד את ה' מעל להגבלות טבעו - אז הוא יכול לבצע זאת על ידי עבודה של "מוחין דגדלות", התבוננות בעומק הלב באלקות, הגורמת להפיכת טבעי מדותיו, "שיהיה התשוקה לאלקות בשינוי ממהות תשוקתו לחמדי עולם הזה ובהתהפכות המדות"⁴¹.

⁴⁰ ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' א"מח. ובכ"מ.

⁴¹ סהמ"צ להצ"צ מצות יעוד או פדיון אמה העברי' (פד, א). וראה גם ע"ד העבודה דאמה עברי' - תו"ח שמות ד"ה וכי ימכור (עא, ב ואילך). ד"ח שער התפלה פס"ו ואילך. אוה"ת משפטים ע' א'קכו ואילך.

⁴² שמו"ר ספט"ו.

(* יום נישואי כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע (עש"ק תצא בשנת תרנ"ז). ולהעיר מנשואי כ"ק אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הי' בתוצש"ק תצא י"א אלול תרל"ה

שטר אירוסין ושטר כתובה

ע' 241

חלק ל

לקוטי שיחות

פרש"י מח, ט ד"ה בזה – "הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה", פירוש "שטר אירוסין ושטר כתובה", גדר ענין האישות קודם מתן תורה ע"פ דברי הרמב"ם בריש הלכות אישות. קידושין מלשון קדושה, המקדש עמו ישראל.

ויחי ב

וכתבו במפרשים⁶, שיעקב חשד אשר בני יוסף "אינן ראויין לברכה" מפני שלא נולדו בכשרות כדת וכהלכה - שמא לקח יוסף אשה מבנות המצריים או משאר אומות (ולא גיירה) - וע"ז הראה לו יוסף שטר אירוסין כו', להוכיח שנשאה לאשה "בענין שיתפסו בה קידושין וקידשה בקידושין גמורים"⁷.

וכבר תמהו על פירוש זה⁸ - "הלא⁹ כל י"ז שנה היו יושבין ועוסקין בתורה לפניו. א"כ הרי בודאי ידע והכיר אם יש בהם פגם ייחוס או לאו ולא הי' צריך להראות לו בשביל זאת שטר אירוסין ושטר כתובה", ועוד - "איך אפשר להעלות על הלב. לחשוד את יוסף שבא על אחת מכל העריות כו"¹⁰. והא ודאי שלא חשד יעקב ליוסף שלקח אשה מבנות המצריים או משאר אומות בגיורתה חלילה אלא ודאי נתגיירה קודם" [וכמו שפירש"י לעיל עה"פ¹¹ "וישתחו ישראל על ראש המטה" - "על שהיתה מטתו שלימה. שהרי יוסף. עומד בצדקו"].

ולכן פירשו¹² שיעקב לא חשד שמא יש בהם פגם ייחוס, אלא "שחשב יעקב. שלא לקח יוסף את אסנת רק לפילגש בלא אירוסין ובלא כתובה כיון שלא לקחה מעצמו בבחירתו רק על פי המלך שנתנה לו לאשה. .

⁶ מהרש"ל הובא בהואיל משה, מנחת יהודה, ושפ"ח. ועוד. וראה גם ספר זכרון על פרש"י. משכיל לדוד כאן.

⁷ משכיל לדוד כאן

⁸ ראה לבוש האורה כאן. ובארוכה בצידה לדרך.

⁹ ל' הצידה לדרך כאן.

¹⁰ קושיא זו הקשה על דברי המהרש"ל שאינן בני קידושין והם ממזרים. וראה לקמן הערה 13.

¹¹ מז, לא.

¹² בצידה לדרך. וראה גם לבוש האורה בסופו. אמרי שפר. ועוד.

א. "וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה, ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלקים בזה"¹. ופרש"י כוונת שאלתו של יעקב "מי אלה"

[דלפי פשוטו תמוה: הרי רש"י פירש התיבות "וירא ישראל את בני יוסף" - "בקש לברכם", ז.א. שידע שהם בני יוסף (ואף ש"עיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות"² - "ל בפשטות שהכירם מקולם וכיו"ב (ובפרט שהיו רגילים אצלו³), או שיעקב הבין דכאשר קרבו ימיו למות יביא יוסף את בניו אתו כדי שיברכם יעקב לפני מותו⁴) - ומהי שאלתו "מי אלה" ? - ולכן פירש]

"מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה" (ובא בהמשך לזה ש"בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו כו" (כמ"ש רש"י בד"ה שלפנ"ז), שמזה הבין יעקב שבני יוסף אינם ראויים לברכה⁵); וע"ז ענה יוסף "בני הם אשר נתן לי אלקים בזה" - "הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה".

¹ פרשתנו מח, ח"ט.

² כפפסוק שלאח"ז (מח, יוד).

³ כפרש"י לעיל מח, א. וראה לקמן בפנים.

⁴ כפרש"י שם ד"ה ויקח (והרי יעקב ידע שיוסף בא עתה - שם, ב). וכמו שיצחק ברח אותו לפני מותו. ועפ"ז מתורץ מה שפירש רש"י "בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו כו" - שהוא לכאורה דרש ולא פירש כפשוטו (ככמה מפרשי התורה: רשב"ם, פענח רזא, ספורנו, אוה"ח ועוד), דזה ש"וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה" הוא מפני שעיני ישראל כבדו מזוקן ("ראה שהם בני אדם אבל לא הכיר מי הם" - ל' הספורנו). וראה מפרשי רש"י.

⁵ כן משמע ברא"ם כאן. ומ"ש רש"י בהמשך פירוש "לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה" (ולא לפי שהם לא היו ראויים לברכה) לא הי' ידוע ליעקב; וכוונת רש"י "לפי שעתיד כו" היא - שזהו הטעם אליבא דאמת מדוע "נסתלקה ממנו שכינה"

כתובה, וכדמצינו לעיל גבי שכם¹⁸, שאמר "הרבו עלי מאד מהר", ופרש"י "כתובה" - אבל מהיכא תיתי לומר שיוסף קידש את אסנת בקידושי שטר דוקא, עד שיהי' שטר אירוסין תחת ידו¹⁹ ?!

יש מפרשים²⁰, שיוסף עשה כן מלכתחילה "כדי שיוכל להראות ראי' ברורה לאביו יעקב שלקחה לאשה ולא לפילגש לפי שהי' חכם הרואה את הנולד". אבל מלבד הקושיא הנ"ל (סעיף א) שיוסף לא הי' צריך שטר אירוסין "להראות ראי' ברורה לאביו יעקב שלקחה לאשה ולא לפילגש", כי לזה מספיק שטר כתובה - הרי אין כל רמז בפרש"י שיוסף עשה כן מלכתחילה "לפי שהי' חכם הרואה את הנולד" (וגם צ"ע בעצם הסברא, שיוסף חשש מראש שאביו יעקב לא יאמין לדבריו שלכן עליו להכין "ראי' ברורה" שנשא אשה באירוסין).

ויש שתירצו²¹ ע"ד ההלכה "עם מ"ש הרמב"ם בריש הל' אישות דקידושי שטר וביאה הן מן התורה וקידושי כסף מד"ס ופירשו שם המפרשים דקרי לה מד"ס משום שאין מפורש בתורה קידושי כסף אלא מג"ש ילפינן להו קיחה קיחה משדה עפרון וידוע דקיי"ל דאין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ קיבלו מרבו ויוסף כשפירש מאביו י"ל דאכתי לא הוה גמיר להך ג"ש ולכך לא הי' יכול ללמוד כן מדעתו (ולא קידש בביאה דרב מנגיד אמאן דקדיש בביאה²², ולכן הוזקק לקדש בשטר).

אבל, לכאורה, כ"ז הוא ע"ד הפלפול וההלכה, משא"כ פרש"י עה"ת שהוא ע"ד הפשט דוקא.

ולכן נראה, שאין כוונת רש"י ב"שטר אירוסין" לשטר שבו נתארסה, לקידושי שטר [ובפרט שבפשוטי המקראות ובפרש"י עה"ת לא מצינו - גם לאחרי מתן תורה²³, וכש"כ

לכך הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה לראי' שהיא אשתו ממש ולא פילגש שהרי אין כותבין כתובה לפילגש¹³.

אבל לכאורה עדיין לא העלו ארוכה לתמי' הנ"ל - כי אף שלא הי' בנשואי אסנת שום איסור שהרי גם לאברהם הייתה פילגש (ורק ש"בני הפלגשים אשר לאברהם" שלחם מעל יצחק בנו, ועד ש"שם טומאה מסר להם¹⁴) - מ"מ, את"ל שבבנים אלו יש איזה חסרון בקדושתם כו' (עד שאין ראויים לברכה) איך לא הרגיש זה יעקב במשך כל י"ז שנים אלו?

ועוד זאת: כדי להוכיח שאסנת לא היתה פילגש אלא אשתו ממש הי' מספיק להראות לו שטר כתובה ואין צורך להראות שטר אירוסין - שהרי לפרש"י¹⁵ זהו ההפרש בין נשים ופילגשים, "נשים בכתובה פלגשים בלא כתובה", וכיון שיש לה כתובה ודאי שאינה פילגש.

וביותר תמוה: בדחז"ל (שלפנינו) - תרגום יונתן¹⁶ ומס' כלה¹⁷ - אכן נזכר רק שטר כתובה ולא שטר אירוסין; ומה הזקיקו לרש"י להוסיף שטר אירוסין?

ב. גם צריך להבין מ"ש רש"י "הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה" - דלכאורה: בשלמא שטר כתובה הוא דבר הרגיל בכל נישואין (ולהעיר שגם אצל האומות ישנו ענין של

¹³ ראה גם פירוש מסכת כלה רבתי לראב"ן הירחי (טברי' תרס"ו. ירושלים, תשל"א) ע' לג - בפירוש בני תשע מדות: אם אנס את הפנוי' שהיא ביאת זנות והולדות ממזרים דרבנן וע"ז נאמר בב"ר* וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה מהיכן יצאו אלה שאינן ראויים לברכה ויוסף אמר בני הם אשר נתן כו' בזה הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה. ולכאורה אפ"ל כן גם בכוונת המהרש"ל* שבערה 10 - ולא "ממזרים" מאיסורי עריות.

* וכבר העירו שבב"ד לפנינו ליתא. והלשון שהעתיק הוא מפרש"י עה"ת.

** וע"ד הלשון במס' כלה שם "נמצאו בניי באין לידי ממזרות, מכאן אמרו עשרה הם כממזרים ואינם ממזרים". וראה נדרים כ, ב ובפרש"י ורא"ש שם. והיינו ש"פוגם את הולד" (ל' הראב"ד בבעלי הנפש שער הקדושה, הובא בב"י לטאו"ח ט"מ).

¹⁴ ח"ש כה, ו ובפרש"י שם.

¹⁵ ח"ש שם.

¹⁶ עה"פ

¹⁷ רבתי - פ"ג.

¹⁸ וישלח לד, יב.

¹⁹ להעיר ממדרש הגדול "הוציא לו אסנת וכתובתה עמה כו' מהו בזה בכתובה וקדושיין לפי שעתן".

²⁰ צידה לדרך כאן בסופו.

²¹ משכיל לדוד בפרש"י.

²² קדושיין יב, ב. וש"נ.

²³ ורק בכסף - ראה פרש"י משפטים כא, ח"ט.

שלא היו קידושין לפני כן, אלא הכניסה תיכף לביתו.

[בדרוז"ל מצינו אמנם שיצחק קידש את רבקה, אם ע"י הכלי כסף וכלי זהב שנתן אליעזר לרבקה³¹, או כשבאה לביתו³² - אבל כ"ז לא הובא כלל בפרש"י על התורה].

וכן מצינו ביעקב, דכאשר הכניס לכן את לאה ליעקב במקום רחל ויבוא אלי, היתה טענת יעקב רק "למה רימיתני"³³, אבל לא ערער על נישואין כאלו בלי קידושין³⁴.

ומכיון שפשטות המקראות מורה שלא היו אירוסין לפני הנישואין אצל האבות - את"ל שס"ל לרש"י שאינו כן, אלא שקידשו נשותיהן לפני הנישואין, הו"ל לכתוב כן בפירוש.

ד. ויש לומר הביאור בזה:

בנוגע לאופן הנישואין לפני מ"ת כתב הרמב"ם בריש הל' אישות "קודם מ"ת הי' אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא. מכניסה לתוך ביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותהי' לו לאשה", וממשיך: כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהי' לו לאשה שנאמר³⁵ כי יקח איש אשה. וליקוחין אלו הן הנקראין קידושין או אירוסין בכל מקום. וכיון שנקנית האשה

לפני מ"ת - שהאשה מתקדשת בשטר²⁴ - אלא ל"שטר" במובנו הרגיל והפשוט (גם אצל "בן חמש למקרא"): שטר הנכתב (רק) לראי' על איזה דבר, לזכרון דברים. וכן בעניננו, שהי' אצל יוסף שטר ראי' על אירוסיו²⁵.

אבל גם לפירוש זה צ"ע, מדוע כתב יוסף שטר ראי' על האירוסין שלו, דבר שלא מצינו לו חבר במשך כל הדורות²⁶, וכ"ש וק"ו בזמן האבות והשבטים (וכנ"ל, דוחק לומר שכתב זה רק כדי שתהי' לו "ראי' ברורה לאביו יעקב" שנשא אשה באירוסין)?

ג. ויובן כל זה בהקדים בירור כללי בענין אירוסין ונישואין לפני מ"ת:

דבר פשוט, גם לפי פשוטו של מקרא, שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, וכפרש"י²⁷ שקיים אפילו "גזרות (דרבנן). . . שניות לעריות כו'. . . תורה שבעל פה הלכה למשה מסיני", וגבי יעקב כתב²⁸ "ותרי"ג מצות שמרתי", שמזה מובן שהוא הדבר בנוגע ליצחק (ומפורש בפרש"י²⁹ שקיים כו"כ מצות) - ומ"מ לא נתפרש (בפשש"מ) שקידשו נשותיהם לפני שנשאו אותן; ואדרבה - מפשטות לשון הכתובים גבי יצחק³⁰, "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי' לו לאשה", משמע,

²⁴ ע"ד ההלכה ראה קדושין (ה, א) הלימודים לקידושין שטר.

²⁵ להעיר מספר השטרות לר"י ברצלוני (ע' 10): "ואשכחן בנוסח עתיקי בקצת חיבור השטרות דכתב בהו הכי שטר אירוסין וזהו טופס זכרון עדות שהי' בפנינו איך פלוני בר פלוני אמר לפנינו כו' שקבלתי עלי. למיכתב לה בכתובתה בשעת נשואין כו'", ומביא שם עוד נוסח של "ספר אירוסין" - ומוכח שהיו שם רק לראי'. ובס' השטרות שם מסיק "ולעניות דעתין האי נוסחא דהאי שטרא לא מקרי אירוסין. . . שטר אירוסין. הוא שאמרו עליו. . . חכמי המשנה. . . האשה נקנית בשטר." ע"ש.

ולהעיר מקידושין (ט, ב) דמפרש "שטרי אירוסין" היינו "שטרי פסיקתא", "התנאים שביניהם וממון שפוסקין זה לזה" (רש"י שם), שהוא שטר ראי'.

²⁶ אבל להעיר מס' השטרות שבהערה שלפנ"ז.

²⁷ תולדות כו, ה (מב"ר פס"ד, ד. ו. ש"נ).

²⁸ וישלח לב, ה.

²⁹ תולדות כו, יב. כז, ג. ט.

³⁰ ח"ש כד, סז.

³¹ ראה מדרש לקח טוב ח"ש כד, נג. וראה מדרש הגדול ומדרש אגדה שם כד, כב. חזקוני שם כד, נג. וראה מס' כלה בתחלתה; כלה רבתי פ"א "ברכת חתנים". תוד"ה שנאמר - כתובות ז, ב. ועוד. - אבל בפרש"י (ח"ש כד, נז) מפורש שגם לאח"ז היתה פנוי'. וראה לקו"ש חט"ו ע' 168 הערה 33.

³² פענח רזא שם כד, סז. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ח"ש (ע' ריט ואילך, רכז ואילך).

³³ ויצא כט, כה.

³⁴ ע"ד ההלכה - ראה חדא"ג מהרש"א סנהדרין (יט, ב) ד"רחל נתקדשה מן הדין בשכר שבע שנים כמ"ש (ויצא כט, כא) הבה לי [את] אשתי דהיינו שנתקדשה לו כבר והיא אשתו", ולא נתקדשה בביאה ("ולא ה"ל קדושי לאה קדושי טעות דיעקב ודאי לא הי' עושה בעילתו בעילת זנות").

אבל ע"ד הפשט צ"ע: בנוגע לרחל, מש"נ "הבה את אשתי" בפשטות היינו המיועדת להיות אשתי; ובנוגע ללאה - כיון שכוונת יעקב היתה לרחל, הרי זה קידושי טעות, דע"ד הפשט לא עלתה ע"ד יעקב שלבן ירמה אותו לאחרי שפירש "ברחל בתך הקטנה".

³⁵ תצא כד, א.

"ארוסה" גם לפני מ"ת (ואפילו אצל לוט) - ברור שאין הכוונה בזה לדין ארוסה שלאחר מ"ת (שבבלאה"כ תמוה לומר שאנשי סדום "לוקחי בנותיו" של לוט התנהגו ע"פ דין תורה!), אלא הכוונה לשידוכין. דפשיטא שגם לפני מ"ת הי' ענין השידוכין וזמן הכנה לפני הנישואין, וע"ד מה שמצינו אצל רבקה⁴⁰, שאמה ואחי' ביקשו שינתן לה "זמן י"ב חדש לפרנס את עצמה בתכשיטים" - אבל אין בכח שידוכין אלו לפעול חלות ענין חדש, "אשת איש" על האשה.

וזהו הטעם שלא מצינו שהאבות (והשבטים) קידשו את נשותיהם לפני הנישואין⁴¹ - כי זה שקיימו האבות את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, היינו במצות כאלו שגם לפני מתן תורה יתכן קיומן באופן ע"ד לאחר מ"ת, אלא שעדיין לא נצטוו על עשייתן; משא"כ מצות שכל גדר קיומן נתהווה רק על ידי הציווי - אין מתאים לומר שקיימו אותן לפני מ"ת. והוא הדבר בנדון קידושי אשה, מכיון שכל גדר הקידושין נתחדש ע"י ציווי התורה, לא שייך שקיימו זה לפני מ"ת⁴².

ה. ע"פ הנ"ל יש לבאר תוכן החידוש שמצינו אצל יוסף, שכתב "שטר אירוסין":

על פי האמור לעיל מובן ש"אירוסין" כאן פירושו "שידוכין", ו"שטר אירוסין" היינו שטר של ראי' שנתקשר בשידוך. והטעם לזה שהי' בידו שטר לראי' על שידוכין הוא משום שרצה להחמיר ע"ע ולהתנהג כפי האפשרי שיהי' אצלו עכ"פ מעין הקידושין שלאחרי מ"ת. ולכן כתב "שטר אירוסין" - שלא זו בלבד (שנישואיו לא היו באופן של "אדם פוגע אשה בשוק. . מכניסה (תיכף) לתוך

ונעשית מקודשת אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה הרי היא אשת איש והבא עלי' חוץ מבעלה חייב מיתת ב"ד.

ויש לומר, שזה שלפני מ"ת לא היו קיימים "ליקוחין אלו. . הנקראין קידושין או אירוסין" אינו (רק) מפני שעדיין לא נצטוו ע"ז, אלא משום שלפני הדיבור אין כל ענין "ליקוחין" הללו. שהרי ענין "אשת איש" (בפשטות) אינו שהאשה קנוי' לבעל כחפץ הנקנה לאדם, אלא שהאיש ואשה חיים ביחד, ע"ד לשון הכתוב³⁶ "ודבק באשתו". ולכן, לולא ציווי ותוקף התורה, אין מקום לומר שיש "ליקוחין" שבכחם לפעול קשר שיחול על האשה שם "אשת איש" כאשר עדיין "לא נבעלה ולא נכנסה (אפילו) לבית בעלה". ואין זה אלא חידוש התורה, שהאדם קונה "אותה תחלה. . ואחר כך תהי' לו לאשה", היינו שהתורה חידשה לא רק את החיוב, שהאדם צריך לקדש את האשה תחלה,

אלא גם עצם האפשריות לקנות אשה (לפני נישואי' בפועל), שרק ציווי התורה הוא המהווה מציאות ("ליקוחין") כזו³⁷.

ויש לומר, שגם ע"פ פשוטו של מקרא כן הוא - דאף שענין זה לא הובא בפירוש רש"י על התורה^{37*} (היינו - בלימוד ע"ד הפשט), וכבר נת' כמ"פ שאין פירושי רש"י על התורה מוכרחים להתאים עם המבואר בחלק ההלכה שבתורה, כי רש"י לא בא בפירושו אלא לפרש פשוטו של מקרא³⁸ - הרי ענין זה (בנוגע לגדר אירוסין) הוא מילתא שבסברא (גם בדרך הלימוד ע"ד הפשט).

ומה שכתב רש"י עה"פ³⁹ (אצל לוט) "חתניו לוקחי בנותיו" - "חתניו, שתי בנות נשואות כו"; לוקחי בנותיו, שאותן שבבית ארוסות להם", הרי להדיא שהי' גדר

³⁶ בראשית ב, כד.

³⁷ ראה רש"י סנהדרין נז, ב ד"בעולת בעל יש להם דכתיב (וירא כ, ג) והיא בעולת בעל ולא כתיב והיא אשת איש אלמא הנך מת משום בעילתו של בעל ולא מפני קידושין וחופתו".

^{37*} וראה רש"י קדושים כ, י: למדנו שאין קידושין לעו"כ.

³⁸ רש"י בפירושו כמ"פ (בראשית ג, ח. שם, כד. ועוד).

³⁹ וירא יט, יד.

⁴⁰ פרש"י ח"ש כד, נה.

⁴¹ וראה בית האוצר (להר"י ענגל) כלל א אות יז.

⁴² בצפע"נ עה"ת שמות (ב, א) דעמרם "הוסיף דין של נישואין, ב"ב דף קכא, ועמ"ש הרמב"ם בה' מלכים (פ"ט ה"א) דעמרם הוסיף דינים ומצות".

אבל מזה שרש"י בפירושו עה"ת (שמות שם) כ' "פרוש הי' ממנה כו' והחזירה ועשה בה לקוחין שניים" ולא כבגמ' סוטה (יב, א) "עמד וגירש את אשתו. . עמד והחזיר את אשתו" (ועד"ז בכ"מ. וראה גם מכילתא דרשב"י (פ' שמות) "גירש את אשתו. . עשה בה קדושין") — משמע קצת שלא היו גדר קידושין (דלאחר מ"ת). ואכ"מ.

מהיות ראויים לברכה; ובפשטות: כיון שנולדו בארץ של "שטופי זימה", חשש שמא זה גרם שלא יהיו ראויים לברכה.

ומעתה יובן גם תוכן מענה יוסף על תמיהת יעקב ("מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה") - "בני הם אשר נתן לי אלקים בזה", בניו (לא רק כפשוטו, אלא) "אשר נתן לי אלקים בזה", שהם בני נישואין כאלו שהיו בתכלית השלימות, אפילו לגבי הנהגת האבות עצמם - ולראי' על זה "הראה לו שטר אירוסין".

ו. ויש לומר, שעד"ז היא כוונת רש"י ב"שטר כתובה" - ובהקדם מה שיש לדייק בלשון רש"י "ושטר כתובה" - דלכאורה תיבת "ושטר" מיותרת, והי' מספיק לכתוב "שטר אירוסין" (כתובה) (כפי שנק' בכל מקום, וגם בפרש"י לעיל)⁴⁶.

והביאור:

ענין הכתובה מצינו כבר לפני"ז ואפילו בנוגע לשכם, "הרבו עלי מאוד מהר - כתובה" (כנ"ל רס"ב), ומפורש בנוגע ליצחק ורבקה "שכך כתב לה יצחק בכתובה ליטול שני גדיי עזים בכל יום"⁴⁷, וגם מפורש בפרש"י לעיל (כנ"ל) ד"נשים (סתם) בכתובה (ורק) פילגשים בלא כתובה".

אבל כתובה בכלל (שמצינו גם לפני מ"ת) היא רק ההתחייבות דהבעל על נתינת ממון וכל הצרכים לאשה, אבל אינה קשורה עם עצם הנישואין, ולכן אין הכרח שתהי' בכתב; משא"כ אחר מ"ת, הרי ענין הכתובה שייך לעצם הנישואין, וכמ"ש הרמב"ם⁴⁸ "מ"ע לישא אשה בכתובה וקידושין", וכן אסור לדור עם אשתו אם אבדה כתובתה⁴⁹.

⁴⁶ בפענח רזא כאן: פירש"י בשטר דילפינן לי' מזה ספר תולדות אדם (בראשית ה, א) לכן האי נמי מיירי בספר. ועד"ז במושב זקנים עה"ת ("בשטר וקידושין"). ובמדרש הגדול "בכתובה וקידושין". ובכמה כת"י רש"י (שתח"י): שטר אירוסין וכתובה.

⁴⁷ פרש"י תולדות כז, ט.

⁴⁸ בהמצוות שבכותרת להל' אישות. ובמל"ת "שלא תבעל אשה בלא כתובה ובלא קידושין". וראה השגות הרמב"ן (ועוד) לסהמ"צ מצות ל"ת שנה שהקשה על הרמב"ם שם. וראה בהנסמן בהערה 50.

⁴⁹ רמב"ם הלי' אישות פ"י ה"י. — ואף שזהו דין דרבנן (וראה שם ה"ז ובהגמ"י שם ס"ו), הרי קיימו האבות כל

ביתו כו", כ"א) שהיו אצלו אירוסין, היינו שידוכין כו' וזמן הכנה להנישואין [שבזה לחוד אין חידוש, דודאי גם אצל האבות הי' כן⁴³ (ואפילו אצל בנות לוט), וכנ"ל] - אלא עוד זאת, שכתב אירוסין אלו בשטר, שיהי' לראי' שכן עשה, שבזה ניתן תוקף מיוחד בהתחייבות השידוכין שלו, שלא יוכלו להתחרט ממנה, ע"ד ומעין האירוסין שלאחרי מ"ת, שפועלים ומהווים ענין "אשת איש".

וכמובן בפשטות: בפעולה שאינה בת קיימא, אין תועלת בכתיבת שטר לראי' בעתיד על פעולה זו; ורק בפעולה בת קיימא כותבים שטר לראי', כדי שלא יוכלו להכחיש בעתיד. וכן בעניננו: כדי לתת תוקף לאירוסין שלו [שמצד עצמם הרי (לפני מ"ת) אין להם תוקף כנ"ל] - כתב יוסף את אירוסיו בשטר, לראי' שאירס את אשתו⁴⁴.

ויש לומר הטעם שרק ביוסף מצינו הידור זה - כי כיון שהי' במצרים, שהמצריים הם "שטופי זימה"⁴⁵ (ובפרט לאחר המאורע עם אשת פוטיפר), היתה צריכה להיות זהירות מיוחדת ותוספת חומרא וקדושה בעניני אישות, ולכך הוסיף בנישואיו שיהי' עכ"פ מעין האירוסין שלאחר מ"ת, שתיתכף, בזמן ההכנה לנישואין, נעשית האשה מיוחדת לאיש זה וכו'.

וע"פ זה יש לומר, שזה הי' המכוון בדברי יעקב "מהיכן יצאו אלו": אין הכוונה ב"יצאו" - נולדו, לחשוש שנולדו מנישואין שלא כהוגן, אלא זהו ביטוי של תמי': "מהיכן יצאו כו" - מאיזה טעם וסיבה יצאו

⁴³ להעיר דרב מנגיד על דמקדש בלא שידוכי (קידושין יב, ב. וש"נ. ולהעיר ממדרש לקח טוב שבהערה 31). — וצע"ק מרמב"ם הנ"ל (רס"ד) שכן הי' מנהג כל העולם כולו לפני מ"ת!

⁴⁴ וי"ל גם ע"ד ההלכה, שהוא ע"ד גדר עדים בקידושי אשה לאחר מ"ת, שמכיון שקידושין הוי חב לאחרני (ראה קידושין סה, ב. וראה חידושי הרשב"א שם), לכן צריך שהקידושין גופא ייעשו באופן הקיים ושייך גם (לאחרנא) לעלמא, וזהו רק כאשר ישנם עדים בשעת מעשה הקידושין*. ומעין זה י"ל שע"י כתיבת האירוסין (הקשר שביניהם) בשטר נעשה דבר הקיים ומפורסם גם לכו"ע. ואכ"מ.

(* ולכן הם עדי קיום — ראה תומים ט"ז סק"ד. ובארוכה צפ"ע"נ כללי התהומ"צ ע' עדות, עדי קידושין. וש"נ. לקו"ש ח"ט ע' 188 ואילך.

⁴⁵ פרש"י לך יב, יט. וירא כ, טו. וראה פרש"י בא יב, ל.

על ידי ציווי התורה, שזוהי נתינת כח מהבורא ית' להמשיך קדושה עליונה זו בחיי איש ואשה.

אמנם מצד מעלתו של יוסף (גם לגבי האבות והשבטים) - כמבואר בכ"מ⁵⁴ - הי' ביכולתו להמשיך עכ"פ מעין קדושה זו גם לפני מ"ת. וע"ד משנ"ת במק"א⁵⁵ בדברי המדרש⁵⁶ "ששמר יוסף את השבת קודם שלא תינתן" - שקדושת השבת בעצמותה היא למעלה מגדר העולם, ומעלתו של יוסף היא, שגם קודם שניתנה קדושה זו למטה הי' מרגיש קדושה עליונה זו דשבת, שלמעלה מן הבריאה, וזוהי המעלה המיוחדת שבשמירת שבת של יוסף "קודם שלא תינתן" - שבשמירת שבת שלו היתה נרגשת קדושת שבת העליונה.

וזהו גם הטעם (ע"פ פנימיות הענינים) שאצל יוסף הי' "שטר אירוסין" - להורות, שהאירוסין והקידושין שלו היו באופן שהמשיך את הקדושה שבענין האירוסין (עד כמה שהי' אפשר קודם מ"ת) למטה בגשמיות העולם, בדיו על הקלף - "שטר אירוסין"⁵⁷.

(משיחות ש"פ ויחי וש"פ שמות תשמ"ז)

וזהו דיוק לשון רש"י "שטר כתובה" - דכיון שיוסף השתדל שנישואיו יהיו מעין הנישואין שלאחרי מ"ת, לכן דייק שיהי' לו "שטר כתובה"⁵⁰.

ז. מיינה של תורה שבפירוש רש"י:

הטעם (הפנימי) לזה שלפני מ"ת לא הי' ענין של אירוסין וקידושין - הוא מפני שענין הקידושין (לאחרי מ"ת) אינו רק קנין בקשר לחיי אישות, אלא הוא ענין של קדושה, ובלשון הגמ'⁵¹ בטעם שם "קידושין" - "דאסר לה אכולי עלמא כהקדש", שהאירוסין הם דוגמת הקדש⁵², וכנוסח ברכת אירוסין "מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין". וארז"ל⁵³ "איש ואשה זכו שכינה שרוי' ביניהם", כי תכלית ענין הנישואין הוא שתהי' "שכינה שרוי' ביניהם".

ולכן עצם ענין הקידושין לא יתכן אלא לאחרי מ"ת, כי לפני מ"ת לא הי' שייך שתהי' השראת קדושה כזו בגשמיות העולם, כי אין זה ביכלתו של אדם (נברא) להמשיך בכח עצמו קדושה עליונה כזו, וזה נעשה רק

התורה כולה, גם גזירות דרבנן, כמו שמצינו באברהם (כנ"ל ריש ס"ג והערה 27).

⁵⁰ או י"ל שהכוונה בשטר כתובה היא להחייבם דשארה כסותה ועונתה, ע"ד מ"ש בביאורי הגר"א אה"ע סכ"ו סק"ז בסופו.

⁵¹ קדושין ב, ריש ע"ב.

⁵² וראה תוד"ה דאסר לה שם. וראה שם ז, א "וניפשוטו לה קידושי בכולה מי לא תניא האומר רגלה של זו עולה כו" וברש"י ותוס' שם. ועוד.

⁵³ סוטה יז, א

⁵⁴ ראה לעיל ע' 225 ואילך. לקו"ש שבהערה הבאה. וש"נ.

⁵⁵ לקו"ש ח"כ ע' 204 ואילך

⁵⁶ ב"ר פצ"ב, ד. וש"נ. במדב"ר פי"ד, ב (בסופו).

⁵⁷ ראה כתר שם טוב בתחלתו (בהוצאת קה"ת - סי' יו"ד), לקו"ת בשלח (א, רע"ג) ובכ"מ - ש"האשה נקנית. בשטר" היינו "אותיות התורה". ולהעיר מפרש"י תשא (לד, א) דהלוחות הם כמו כתובה.

מהותה של הכתובה

פרק שני מתוך הספר

סדר קידושין ונישואין – הרב מרדכי פרקש

א. הגדרת הכתובה: פירוש המלה "כתובה" – הוא שטר שבו כתובים התחייבויות הבעל לאשתו. אולם מילה זו משמשת גם לכינוי של עצם החיובים שבהסכם הנישואין. שהם עשרה דברים, שלושה מן התורה, ושבעה מדברי סופרים, המבוארים ברמב"ם הלכות אישות פרק י"ב. ובעצם הנישואין מתחייב הבעל בחיובים אלו, ונקראים בפי חז"ל "תנאי כתובה", כי בדרך כלל נכתבים תנאים אלו בשטר הכתובה. ובעבר, היו מקומות שבהם לא נהגו כלל לכתוב חיובים אלו בשטר¹, אלא שגם במקומות אלו, וכן בזמנינו במקרה שלא כתבוהו, או שמתברר שהכתובה פסולה מסיבה כל שהיא, בכל אופן חלים החיובים².

ב. אף על פי שהסכם הנישואין – הנקרא כתובה – כוללת בתוכה הרבה מחיובי הבעל לאשתו. וביניהם: "עיקר הכתובה", "תוספת הכתובה", "החזרת הנדוניא", "פרנסה", וחיובי התורה "מזונות, כסות ועונה", הנה הענין המרכזי והעיקרי שבכתובה הוא התשלום, שהאשה זכאית לו במקרה של גירושין או מיתת הבעל. ואכן בדרך כלל מציינת המלה כתובה בלשון המשנה את התשלום הזה בפרט, ולא את כלל חיובי הנישואין. אולם, בלשון המדוברת משמשת המלה "כתובה" לציין את השטר שבו כתוב ענין הנישואין וכל שאר חיובים הנ"ל.

ג. הכתובה נכתבת כהגדת עדות על קבלת החתן התחייבויות ושיעבודים לאשתו, ולכן נוסח השטר מתחיל "איך פלוני אמר לה להדא". ואף שאין החתן אומר כן בפירוש בפיו, הרי מתוך מעשיו של החתן מוכח שמחייב עצמו בכל הדברים האמורים בכתובה, והיינו על ידי שהוא מקבל קנין ונכנס לחופה הרי זה כאילו אמר לשון הכתובה "הוי לי לאינתו וכו"³.

ד. המקור לכתובה: במסכת כתובות הובאה מחלוקת אם המקור לחיוב עיקר כתובה הוא מן התורה או מדרבנן⁴. הסבורים שהוא מדין תורה, לומדים כן מהכתוב בענין "מפתה" (שמות כב, טז) – "כסף ישקול כמהר הבתולות", ומפרשים ש"מהר הבתולות" היינו דמי כתובתה. סכום "מוהר" זה מפורש בתורה גבי "אונס" (דברים

¹ ראה גמרא כתובות טז, ב. פט, א. "במקום שאין כותבין כתובה עסקינן".

² ראה משנה כתובות נא, א. והטעם מבואר, מפני שהוא תנאי ב"ד.

³ מצפה אריה תניינא סי' לג.

⁴ ראה גמרא נז, ב. קי, ב. – יש לציין שאף לפני מתן תורה היה קיים מנהג לתת לכלה כתובה – יצחק לרבקה (רש"י תולדות כז, ט) יוסף כתב כתובה לאשתו (כלה רבתי פרק ג, רש"י על בראשית מה, ט) מנהג כזה היה קיים גם אצל אוה"ע (ראה משנה צ, א. עם רש"י, רש"י וישלח לד, יב). אבל בלקו"ש חלק ל, עמ' 246 ואילך, מבאר כ"ק אדמו"ר החילוק – שבכתובות הנ"ל היו רק התחייבות הבעל על נתינת ממון וכל הצרכים לאשה. משא"כ לאחר מתן תורה הרי ענין הכתובה שייך לעצם הנישואין. עיי"ש.

כב, כט) שהוא חמישים שקלים (או סלעים בלשון המשנה). והם שווים מאתיים דינרים או זוזים.

לדעת הסוברים שחיוב הכתובה הוא תקנת חכמים, מטרת התקנה היא כדי "שלא תהא אשתו של אדם קלה בעיניו להוציאה", דהיינו שעל ידי חיוב תשלום הכתובה ימנע הבעל מלגרש את אשתו ללא סיבה אמיתית ומוצדקת, ביודעו, שלכשיגרשנה יתחייב לשלם לה סכום נכבד⁵. ואף על פי שבינתיים נגזר "חרם דרבינו גרשום" האוסר על אדם לגרש את אשתו בעל כרחו – מכל מקום לא בטל חיוב כתובתה⁶.

ה. יש מפרשים שאף מי שאומר שחיוב כתובה נלמד מן הכתוב, אין כוונתו שהוא מדין תורה, אלא כוונתו היא, שמצאו חכמים לתקנתם סמך במקרא⁷. אחרים מפרשים, שאף שעיקר חיוב הכתובה הוא מן התורה, מכל מקום לא קבעה התורה סכום מסוים אלא הטילה על שני הצדדים להחליט ביניהם על סכום, וחכמים הם שתיקנו לתת לה סכום קבוע⁸.

דיון זה – האם חיוב כתובה הוא מן התורה או מדרבנן – אינו אלא לגבי מי שנישאת כשהיא בתולה. אבל אלמנה וגרושה שנישאת, לכל הדיעות, אין כתובתן אלא מדרבנן⁹.

ו. דעת רוב הפוסקים¹⁰ – שאף כתובת בתולה אינה אלא מדברי חכמים. ואף שהנוסח הנהוג אצלנו בכתובה הוא: "כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא – [מאתיים בסף הראויים לך מן התורה]. מתכוונים במילה "מדאורייתא" – על סוגי הזוזים שהם כסף צורי ולא כסף מדינה, והיינו שההתחייבות הוא ככל חיובי ממון שהם בכסף של תורה¹¹.

ז. חיובי הכתובה: הסכומים הנזכרים בכתובה מתחלקים לשלשה סוגים: א) עיקר כתובה. ב) תוספת כתובה. ג) נדוניא. ואין כל הנשים נוטלות סכום שווה בכתובתן. אלא הנישאת כשהיא בתולה, עיקר כתובתה מאתיים זוז. ואילו כתובת מי שנישאת בהיותה אלמנה או גרושה, אינה אלא מאה זוז¹². מי שנישאת לאחר שאיבדה

⁵ ראה בכתובות יא, א. – ואף שטעם זה מסביר רק מדוע חייבו חכמים לשלם כתובה במקרה של גירושין. מ"מ גם במקרה של מיתת הבעל חייבו חכמים לשלם כתובה לאלמנה – או משום שדאגו לטובתה, שיהיה בידה ממון זה להביאו כנדוניא לנישואין חדשים, שבכך יקל עליה למצוא אדם שיחפוץ לשאתה ונק' "חינא" (ר"י בתוספות דף לט: בד"ה טעמא). או כדי לחזק את עיקר תקנת הכתובה על ידי הטלת חיובה בכל אופן של סיום קשר האישות, מבלי לחלק בסיבת סיומו (ראה שיטה מקובצת, לט ע"ב ד"ה ודעת ר"ח).

⁶ רמ"א, אבן העזר ס"ו, ג.

⁷ תוספות סוטה כז, א. ד"ה איש איש. ראה גמרא כתובות י, א.

⁸ ר"ף ור"ן סוף מס' כתובות.

⁹ גמרא שם י, א. ובתוס' ד"ה אמר ר' נחמן.

¹⁰ רמב"ם הל' אישות י, ז, ר"ן סוף כתובות. רא"ש א, יט, בשם ר"ח וכל הגאונים, עפ"י הגמרא שם.

¹¹ רא"ש כתובות פ"א ס"י ס"ט. אבל ר"ת בתוס' שם ד"ה אמר רב נחמן לומד בזה שחיוב מאתיים זוז שבכתובה הוא אכן מן התורה. וראה רמ"א סו, ו. ובחלקת מחוקק ס"ק כו. בית שמואל ס"ק יד. שנקטו ברא"ש עיי"ש. ובכתובות אצל הספרדים אין כותבים "מדאורייתא", וכפסק המחבר שם.

¹² משנה כתובות י, ע"ב.

בתוליה שלא ע"י בעילה, כגון ע"י מכה וכדומה – וכן מי שנבעלה לפני נישואיה בין באונס ובין ברצון, תשלום כתובתה הוא מאה זוז¹³. וסכום זה נקרא "עיקר הכתובה" שהבעל מתחייב לאשתו, ובלשון נוסח השטר "ויהיבנא ליכי ... כסף זוזי ... דחזי ליכי" – ואני נותן לך כסף (מאתיים או מאה) כפי שראוי לתת לך (מן התורה או מדרבנן).

ח. מלבד סכום הכתובה הקבוע, מתחייב הבעל בסכום נוסף הנקרא "תוספת כתובה". ואף שאינו חובה מן הדין, מכל מקום בן הוא המנהג שנהגו בו ישראל¹⁴. ואף שאין בזה חיוב סכום מסורים, וכל אחד רשאי להחליט בעצמו על גובה הסכום. נהגו להתחייב לכתובה סכום קבוע של מאה זקוקים כסף צרוף, ולאינה בתולה סכום חמישים כסף צרוף¹⁵.

ט. בנוסף לזה מתחייב הבעל בסכום נוסף, כאחריות על הנדוניא והם החפצים והנכסים שהכניסה לו האשה בעת נישואיה – ונקראים גם בשם "נכסי צאן ברזל" – הבעל מתחייב במקרה שיגרשנה או שימות בחייה, שתקבל ממנו או מנכסיו את ערכם המלא של הנכסים הללו, כפי שהוערכו בשעת כתיבת הכתובה. לכן, אם בינתיים התייקרו הנכסים ההם או שהשביחו, מרויח מכך הבעל, אך אם בינתיים פחת ערכם או שניזוקו או שאבדו, מוטל עליו לפרוע לאשה את ערכם כפי שהיו שווים בשעת כתיבת הכתובה. נמצא שערך הנכסים ההם מתקיים לאשה כמו ברזל. (והם מכונים "צאן" ברזל, מכיון שנהגו רועי צאן לקבל על עצמם עדרים באופן זה – להעריך את העדרים בשעת קבלתם, ולהתחייב באחריותם לפי אותה שומא)¹⁶.

י. למעשה כותבים בכל הכתובות סכום שווה בשביל אחריות נדוניא "מאה זקוקים כסף צרוף" ואפילו כשהאשה אינה מכניסה כלום¹⁷. וכן מוסיפים להנדוניא עוד תוספת שליש, שנכלל בסכום התוספת של מאה זקוקים כסף צרוף¹⁸. ובלשון נוסח הכתובה "ודן נדוניא דהנעלת ליה ... – הנדוניא שהכניסה לו [לבעלה]. "בין בכסף בין בזהב בין בתכשיטין במאני דלבושא" – במלבושים. "בשימושי דירה" – צרכי הבית. "ובשימושא דערסא" – כלי המיטה. "הכל קיבל עליו חתן דנן במאה זקוקים כסף צרוף וצבי חתן דנן" – ונתרצה חתן שלפנינו, "והוסיף לה מן דיליה עוד מאה זקוקים כסף צרוף אחרים כנגדן סך הכל – של הנדוניא והתוספת – מאתיים זקוקים כסף צרוף". ולאינם בתולות הוא חצי מסכום זה.

¹³ טור שו"ע סי' ס"ז, ס"ה. עפ"י המשנה כתובות יא ע"א.

¹⁴ שו"ע סי' ס"ז על פי המשנה והגמרא כתובות נד ע"ב.

¹⁵ סכום זה מוזכר בשו"ת מהר"ם מינץ סי' קט, ובספר סדר כתובה כהלכתה פ"א הערה יג העתיק כמה מלשונות הפוסקים אודות תקנה זו לא להוסיף ולא לפחות עיי"ש. ולהמחבר בשו"ע אין סכום קבוע לתוס' כתובה. וכן נוהגין הספרדים.

¹⁶ ראה רש"י על המשנה יבמות סו, א. וברמב"ם הלכות אישות פרק טז הלכה א.

¹⁷ רמ"א ס"ו, יא. ולהוסיף דבשו"ע אבה"ע סי' פה ס"ג פסק המחבר כהדעה ד"נכסי צאן ברזל אינו חייב באחריותן אא"כ שמו אותם עליו בדמים קצובים וכו'" ולכן ג"כ עושים הערכה כללית.

¹⁸ עיין בית שמואל סי' סו סקב"ג ונחלת שבעה סימן יב סקמ"ט ונב.

יא. נוסח שטר הכתובה כולל גם את התחייבות הבעל לספק לאשתו את צרכיה השונים. ובלשון נוסח השטר: "ואנא אפלא ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכי ליכי" – ופירושו: "אפלא" = אעבוד – ויש בזה ב' דעות בראשונים: א) הבעל מתחייב לפרנס את אשתו אפילו אם הוא יצטרך להשכיר את עצמו כפועל¹⁹. ב) הבעל מתחייב לעבוד כדי לפרנסה²⁰. "ואוקיר" = אכבד – שחייב אדם לכבד את אשתו²¹, וכלשון הרמב"ם²² "וכן צוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו". "ואיזון" = לתת לה מזונות לאכילה. "ואפרנס" = יש בזה ב' פירושים: א) החיוב לספק לאשתו מלבושים²³ ב) מרומז בזה כל שאר התחייבויות שהבעל מתחייב לאשתו²⁴. וכן "ומזוניכי" – מזון. "וכסותיכי" – בגדים. "וסיפוקיכי" – סיפוק שאר צרכיה. "ומיעל לותיכי כאורח כל ארעא" – לבוא אליה כדרך כל הארץ, והוא חיוב "עונה".

ומדגישים שאופן הנתינה תהיה "בקושטא" – באמונה, ופירושו: שיאכיל וילביש בשופי וברוח, ובלי קמצנות²⁵.

יב. וכלול בכתובה, קבלת הבעל על עצמו ועל יורשיו לפרוע חיובים אלו, וכן שיעבוד נכסיו ומטלטליו לפרעון – ובלשון נוסח השטר "אחריות שטר כתובתא ... קבלית עלי ועל ירתי בתראי" – קיבלתי עלי ועל יורשי אחרי, "להתפרע מכל שפר ארג נכסין" – לפרוע מכל המיטב והנחמד שבנכסים²⁶. "וקנינין דאית לו תחות כל שמיא" – והקנינים שיש לי תחת השמים. "דקנאי ודעתיד אנא למקני" – מה שקניתי מכבר, ומה שעתידי אני לקנות²⁷. "נכסין דאית להון אחריות" – נכסים שיש להם אחריות, דהיינו קרקעות. "ודלית להון אחריות" – ושאינן להם אחריות, דהיינו מטלטלין.

יג. המקור לשעבוד הנכסים והקרקעות לפרוע שטר הכתובה, הוא מתקנת ר' שמעון בן שטח, כמבואר בגמרא כתובות²⁸ שבראשונה שלא היו משעבדים הנכסים לאחריות הכתובה, לא רצו הנשים להינשא – מחשש שאם ימות הבעל או יגרשנה לא יהיה לה ממה לגבות כתובתה, ואחרי כמה תקנות שעדיין לא

¹⁹ תוספת כתובות סג, א. ושם בד"ה באומר, בשם רבינו אליהו.

²⁰ תוס' שם בשם רבינו תם.

²¹ נחלת שבעה סימן יב אות ט.

²² רמב"ם הלכות אישות פרק טו הלכה יט.

²³ שו"ת מהר"ם מיניץ סימן קט.

²⁴ מהר"ם מיניץ שם, וז"ל "אע"ג דיש יותר תנאי כתובה, אך הנהו תיקנו תוך הכתובה, שהם דברים ההווים תדיר, והשאר אע"ג דלא נכתבו כנכתבו דמי, מכח תנאי ב"ד אך מ"מ רמוזים הם בכלל ואפרנס".

²⁵ נחלת שבעה סימן יב אות בו "לאפוקי אם נותן במידת הכילי והקמצנות שפוסק ממנה מזון ומחיה". אין זה קושטא רק כיוזב, עיי"ש.

²⁶ והיינו שיגבו מעידית שבנכסיו כיון שכן נכתב – בית שמואל סימן ק, ס"ק יא. אף שמצד הדין עיקר ותוספת כתובה נגבית מן הזיבורית. שו"ע שם מ"ג.

²⁷ ויכול אדם לחייב עצמו בדבר שלא בא לעולם, רמ"א חו"מ סי' רמט, ועיין נחלת שבעה סי' יב אות נו.

²⁸ כתובות פב, ב. ובשבת יד, ב. "שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה".

הביאו לפתרון מושלם "בא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתך".

ובמשך הזמן שהרבה אנשים התעסקו במטלטלים לבד (ולא רק בקרקעות) הוסיפו גם שיעבוד המטלטלים. ובלשון הרמב"ם²⁹ "תקנו הגאונים בכל הישיבות שתהיה האשה גובה כתובתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין, כדרך שהתקינו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין, ופשטה תקנה זו ברוב ישראל ... כבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמען שיכתבו בכתובה בין ממקרקעי בין ממטלטלי, ודבר זה תיקון גדול הוא, ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה".

יד. מסיימים את שטר הכתובה בהודעה שהחתן מקבל עליו אחריות שטר זה, "כחומר כל שטרי כתובות ותוספתות דנהגין בבנת ישראל העשוין כתיקון חכמינו זכרונם לברכה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי". פירוש "אסמכתא" – שתולה התחייבותו על איזה תנאי, וסומך בדעתו שהיות וכנראה לא יקויים התנאי ממילא גם התחייבותי לא תבוא לידי קיום. נמצא שהתחייבותו היא ללא גמירות דעת³⁰. ולכן מדגישים בכתובה שאין לזה דין אסמכתא. ופירוש "טופסי דשטרא" – טופס שטר שכותבין הסופרים על אף שהמתחייב לא יודע מה כתוב בו. ומדגישים שכתובת הכתובה אינה כן, אלא נכתבת בציווי הבעל ובקבלת קנין, וכפי שמזכירים בסיום הכתובה "וקנינא", דהיינו שהעדים קיבלו קנין מן החתן, "במנא דכשר למקניא ביה" – בכלי הראוי, לקנות בו,

טו. סיום השטר הוא במילים "הכל שריר וקים". והטעם הוא, שחששו שהעדים יחתמו במרחק שורה אחת מסיום נוסח השטר, ואחר כך יוסיף בעל השטר עוד דברים לטובתו בשורה זו הריקה, אשר לכן קבעו חז"ל שיכתבו בסוף השטר "הכל שריר וקים", והעדים לא יחתמו עד שיראו מילים אלו, וממילא גם אנו לא נתייחס להכתוב לאחר מילים אלו³¹.

טז. הכתובה נכתבת דווקא בלשון ארמי, ובמנהג ישראל שתורה היא³². אבל יכול אדם לכתוב שטר כתובה מתורגם לאנגלית – בנוסף לכתובה הרגילה – בכדי ששטר זה יתקבל בערכאות³³. – נוסחאות שטרי כתובה, נמצאו להלן בפרק "נוסח השטרות".

²⁹ פרק טז מהלכות אישות הלכה ז-ח. ועיי"ש במגיד משנה על אתר.

³⁰ ראה רש"י סנהדרין דף כד, ב. ר"ה אסמכתא.

³¹ עפ"י גמרא ב"ב קס, ב. שו"ע אדה"ז דיני עדות ושטרות סע' כט "מפני שאין העדים יכולים לצמצם שיחתמו מיד סמוך לכתב ויש לחוש שמא הניחו שם כדי רוחב שיטה, וכתב שם בעל השטר מה שרצה", ועיי"ש סעיף לא.

³² וראה ארצה"פ שם ס"ק פה, מדברי הפוסקים שלא לשנות לשון הכתובה. ולהעיר מלשון הלבוש בהל' גיטין סי' קכו "בחרו לכתוב בלשון זה מפני שנוכל לדקדק בו בכמה ענינים שתקנו ודקדקו בהן חכמי התלמוד שהיו בבבל מה שלא היינו יכולים לעשות כן אם היו בוחרים לנו לשון אחר, כי הם דקדקו בו בעומק עיונם בלשונם שהבינוהו, שלשונם היה לשון ארמי בבבל. ואנן גרירינן בתרייהו לכותבו כלשונם". ומזה אפשר ללמוד גם לענין הכתובה.

³³ שו"ת אגרות משה אהע"ז חלק ד סימן צ. "הנה נבון וראוי לנהוג כן לכתחילה, ואין שום פקפוק לצרף שטר זה לשטר הכתובה".

יז. סכום הכתובה: לפי הרמב"ם³⁴ שהכתובה משתעבדת בכסף דרבנן, מדת הכסף הייתה נמדדת ב"כסף מדינה", כלומר במטבעות שעשויים מתערובת העשויה חלק אחד כסף ושבעה חלקים נחושת. אמנם בגמרא מוזכר לפעמים מידת סכום כסף נוסף הנקרא "כסף צורי" – שהוא כסף טהור. וזאת אומרת, שבמטבע של כסף מדינה, יש שמינית מהכסף הטהור שבמטבע כזו של כסף צורי, נמצא שבמאתיים זוז כסף מדינה יש "כסף" כשעור עשרים וחמשה זוז כסף צורי.

משקל הכסף בזוז של כסף טהור (כסף צורי) שווי למשקלן של תשעים ושש שעורות. נמצא שבעשרים וחמשה זוז, יש כסף במשקל אלפיים וארבעה מאות שעורות. ומכיון שמשקלה של שעורה היא 0.05 גרם, הרי ששיעור כתובה לרמב"ם במידות זמננו הוא 120 גרם כסף טהור. אבל ראשונים רבים חולקו³⁵ וסוברים שהכתובה משתעבדת בכסף דאורייתא, חיוב כתובה הוא מאתיים זוז "כסף צורי"³⁶, שהוא שווה למשקל תשע עשרה אלף ומאתיים שעורות, יוצא לפי חשבון הנ"ל, ששיעור הכתובה הוא 960 גרם כסף טהור. (0.05 גרם $269 \times$ שעורות $\times 96 = 960$ גרם). (שזה קצת יותר משתי פאונד)³⁷.

ההתחייבות הנוספת לחיוב הכתובה, (אחריות נדוניה ותוספת כתובה) שמתחייב הבעל הוא בסך הכל מאתיים זקוקים כסף צרוף לכתולה. פירוש ה"זקוקים", הוא מטבע כסף טהור שיצא בארצות העולם בימי הביניים. "זקוק" אחד שווה 288 גרם כסף כך שמאתיים זקוקים הוא קצת יותר מחמישים ושבעה ק"ג כסף טהור. (שזה קצת יותר ממאה ושש פאונד). ויש אומרים שמאתיים זקוקים הם פי ארבע ממאתיים זוזים דאורייתא³⁸.

ערך הכסף במטבעות בני זמנינו משתנה מיום ליום, כך שאי אפשר לקבוע סכום אחיד מהו סכום המעות שניתן לקנות כסף נקי במשקל הנ"ל³⁹.

³⁴ הל' אישות פרק י, הלכה ח.

³⁵ ראה תוספת והרא"ש כתובות יא, א.

³⁶ ונחלקו בזה המחבר והרמ"א, שו"ע סימן סו סעיף ו עיי"ש.

³⁷ ראה שיעורי תורה סימן ג סעיף מד. שמשקלם המדוייק הוא 961.5 גרם כסף נקי. עיי"ש החשבון.

³⁸ שעורי תורה, שם

³⁹ וראה שו"ת אגרות משה אה"ע ד. סימן צא-צב. הנישואין כהלכתם פרק יא סעיף צז. ובספר "משפט הכתובה" מהדור"ק פרק סכום הכתובה עיי"ש.

שבירת הכוס בעת החופה

הספר חקרי מנהגים - הרב אליהו יוחנן גוראי' שי'

חלק א ע' רפא

כתיב⁷ 'עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה', [ודרשו רז"ל⁸] במקום גילה שם תהא רעדה".

והנה, רבנו בחיי בספרו שלחן של ארבע⁹ כתב: "יש מנהג בקצת קהלות ישראל במקום השמחות וסעודות של מצוה לשבר שם כלי זכוכית ואשושי ענבים להעציב השמחים ושתתערב עם השמחה רעדה. ואין לך שמחה גדולה כשמחת התורה לישראל בהר סיני במעמד הקדוש שכתוב עליו 'כמחולת המחנים'¹⁰, וכבר ידעת כי שם נשתברו הלוחות".

הכל בו¹¹ קישר מנהג זה עם החובה להתאבל על החורבן וכתב: "צריך אדם לזכור בכל שמחותיו אבלות ירושלים שנאמר¹²: 'אם אשכח ירושלים וכו' על ראש שמחתי' ... ועל זה פשט המנהג לשבר הכוס אחר שבע ברכות".

השל"ה¹³ הביא מהרקאנטי: "תקנו לשבור הכוס בשעת החופה, פירוש כדי לתת למדת הדין חלקו, ועל ידי כן ועולתה קפצה פי¹⁴. וכן הי' העניין במתן תורה שהיו ישראל ככלה לחתן, קטרג השטן בנתינת הלוחות כי הי' ירא כי כשיהיו הלוחות בישראל אז יתבטל מציאת השטן שהוא המות, ושלטה עין הרע שלו בהסתת העגל ואז נשתברו הלוחות".

על הגמרא ברכות שם¹⁵ כתב המהרש"א: "כסא דמוקרא כו' - פירשו בו הרמז, שהוא כלי חשוב מאד ועיקר יצירתו ועשייתו מעפר ושבירתו זהו מיתתו, כן האדם נוצר מעפר ועומד למיתה תמיד לשוב להיות עפר".

כמה כוסות מביאים לחופה

ג. מצינו מנהגים שונים לעניין מספר הכוסות שמשתמשים בהם לצורך ברכות האירוסין

בענין שבירת הכוס בעת החופה איתא בספר המנהגים - חב"ד¹: "הכוס שעליו מברכין את השבע ברכות - לאחרי שיטעמו ממנו החתן וכלה, נותנים למי שהוא לסיימו. וכוס זה שובר החתן ברגלו הימנית".

נמצא שמנהגנו בעניין זה כולל כמה פרטים: (א) שוברים את הכוס שעליו בירכו את הברכות, ולא כוס אחר, כמנהג העולם. (ב) שותים תחילה את כל היין שבכוס. (ג) שבירת הכוס נעשית על ידי החתן וברגל ימין. ויש לברר את המקורות והטעמים למנהגים אלו.

המקור למנהג שבירת הכוס

א. עיקר המנהג לשבור כוס בעת החופה מיוסד על פי הגמרא בברכות² "מר ברי דרבינא עבד הלולא לברי' [=עשה חתונה לבנו]. חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא [=ראה את החכמים שהיו מבודחים ביותר]. אייתי כסא דמוקרא [=הביא כוס של זכוכית לבנה, רש"י], בת ארבע מאה זוזי, ותבר קמייהו, ואעציבו [=ושבר לפנייהם, והתעצבו]. רב אשי עבר הלולא לבריה, חזנהו דהוו קא בדחי טובא, אייתי כסא דזוגיתא חירותא [=יקרה ביותר] ותבר קמייהו, ואעציבו".

ובתוס' שם³: "מכאן נהגו לשבר זכוכית בנשואין".

ובראבי"ה⁴ הוסיף על זה: "ונוהגים לשבר זכוכית בבית החתונה... כולם בשוה כדי לא לבייש מי שאין לו".

טעמים לשבירת הכוס

ב. כתב במחזור ויטרי⁵: "ומטיח הכוס של זכוכית בכותל ושוברו,

משום דכתיב⁶ 'בכל עצב יהי' מותר'. ועוד

⁷ תהלים ב, יא.

⁸ ברכות ל, א.

⁹ דף קב, א.

¹⁰ שיר השירים ז, א.

¹¹ הל' תשעה באב, הוצאת י"ם תשנ"ז, ח"א עמ' רמז,

¹² תהלים קלז, ה.

¹³ דפוס אמסטרדם, שופטים שש מעלות לכסא, דף שעח, א.

¹⁴ איוב ה, טז.

¹⁵ ברכות לא, א.

¹ עמ' 76.

² ל, ב.

³ ד"ה אייתי כסא.

⁴ מסכת ברכות סי' צא.

⁵ סי' תעא. ועל דרך זה (בקיצור לשון) כתב הרוקח הל' אירוסין

ונישואין, סי' שנג וסי' שנה.

⁶ משלי יד, כג.

לעומת זה, הכנה"ג מביא מנהג אחר בזה: "ובזמנינו זה ראיתי מנהגים שונים פה תיריאי, [ש]נהגו לשבר ב' כוסות של אירוסין ושל נישואין".

וכן כתב בספר עקרי הד"ט²⁵: "וכן פה פירינצי המנהג ליקח ב' כוסות של זכוכית ושוברין שניהם, א' לאחר ברכת אירוסין וקדושין והב' אחר ברכות הנישואין".

ועוד מנהג אחר לגמרי מצינו בזה, שיש הנוהגים לשבר כוס אחר מהצד, כוס שאינו לא של אירוסין ולא של נישואין, ראה בפרי מגדים²³ ובלקוטי מהרי"ח²⁶, ועוד.

מי שובר את הכוס

ה. המהרי"ל (הנ"ל) כתב שהחתן שובר את הכוס, וז"ל: "והרב החזיק בידו הכוס, ואחר כך נתן את הכוס ביד החתן והפך החתן את פניו לאחוריו ועמד נגד צפון זרק את הכוס אל הכותל לישר". וכן הוא בשו"ת מהר"ם מינץ (הנ"ל): "ואחר ברכת נישואין ינתן ליד החתן הכוס של ברכת אירוסין ויזרוק אותו לכותל וישבר". ועל דרך זה במנהג וורמיישא (הנ"ל): "והחתן זורק לראש האבן בצורת ארי, אשר שם תחת הברייט הויז, ושוברו שם".

אולם בספר יפה ללב²⁷ כתב: "[שבירת הכוס] אינו על ידי החתן כי אם על ידי המברך עצמו שהוא החזן, שובר אותו אחר הברכה [ברכת אירוסין] ואחרי ששתו". ועל דרך זה הוא בספר חופת חתנים²⁸: "והמברך שופך את היין [אחר ברכת אירוסין] ושובר את הכוס בכלי העומד על הקרקע לפני הכלה לזכרון ירושלים".

וראה בשדי חמד²⁹ שהביא את שני המנהגים בזה, וז"ל: "ומסתברא דלאו דוקא שהחתן עצמו ישבר, אלא שוברים לפני החתן כמו שהוא המנהג אצלנו שאחד מהעומדים בחופה משברים את הכוס". ואחר כך הביא מדברי הרוקח שכתב שהחתן עצמו שובר. וסיים (השד"ח) שם: "ואף שאין סברא לומר שיהא זה לעיכובא, אבל כך הוא המנהג".

אופן שבירת הכוס

ו. לעניין אופן שבירת הכוס, מצינו כמה

והנישואין. יש נוהגים להביא שני כוסות נפרדים, ויש נוהגים בכוס אחד, רק ששתיים ממנו לאחר ברכת האירוסין ושוב מוזגין לתוכו יין לצורך ברכות הנישואין.

יש מהראשונים שכתבו שמשתמשים בכוס אחד, כן מצינו בספר האורה לרש"י¹⁶, מחזור יטרי¹⁷, ועוד.

ויש שכתבו שמביאים מלכתחילה ב' כוסות, ראה במהרי"ל¹⁸ שכתב "ומזומנים שני כוסות, אחד לברכת אירוסין ואחד לברכת נישואין". וכן בשו"ת מהר"ם מינץ¹⁹ "ולבתולה לוקחים שני צלוחיות שפיהם צר". ועוד שם²⁰: "ואז יקח המברך כוס אחר לברך ברכת נישואין ז' ברכות". ובמנהגי וורמיישא²¹: "השמש מביא עמו טלית ושני צנצנת מליאים יין".

גם מהרמ"א²² משמע שלוקחים שתי כוסות, שכתב "וזהו מנהג נוהג במדינות אלו שהחתן שובר הכלי שמברכין עליו ברכת אירוסין". משמע שיש כלי [=כוס] אחר שמברכין עליו ברכות נישואין, כפי שדייק הפרמ"ג²³ מדברי הרמ"א אלו, וז"ל: "ומדקדוק לשוננו... ששוברין כוס אירוסין אחר ז' ברכות, משמע דלוקחין ב' כוסות אחד לברכת אירוסין ואותו שוברין לאחר ז' ברכות וכוס שני לברכת נישואין".

איזה כוס שוברים

ד. לדעת הראשונים הנ"ל שמשתמשים בכוס אחד לאירוסין ולנישואין, מובן ששוברים את הכוס הזה שעליו אומרים את ברכות האירוסין והנישואין. אולם להדעות שמשתמשים בשני כוסות נפרדים, יש בזה חילוקי מנהגים כדלהלן:

במנהגי וורמיישא הנ"ל שהשתמשו בב' כוסות כתב: "והשמש נותן ביד החתן הצנצנת של ברכת אירוסין, והחתן זורק לראש האבן בצורת ארי, אשר שם תחת הברייט הויז, ושוברו שם".

וכן הכנסת הגדולה²⁴ כתב "ובעיר קושטא נהגו לשבר כוס של אירוסין ולא של נישואין".

¹⁶ הוצאת באבער, ח"ב עמ' 179.

¹⁷ סי' תעא.

¹⁸ ה' נישואין. בהוצאת מכון ירושלים, עמ' תסה.

¹⁹ סי' קט, בהוצאת מכת ירושלים. עמ' תקלו.

²⁰ עמ' תקלה.

²¹ לרבי יוזפא שמש. ח"ב עמ' לד.

²² בהגהת השו"ע, אהע"ז סי' סד סע"ג.

²³ באו"ח סי' תקס. משב"ז ס"ק ד.

²⁴ באבער"ז שם.

²⁵ סי' כז אות טז.

²⁶ ח"ג, סדר נישואין, דף קלג, ב.

²⁷ ח"ד סי' סה סע"ז.

²⁸ עמ' לד.

²⁹ אסיפה דינים מערכת ז אות יב, ד"ה זכר.

רגליו, אם כן הרגל רומז על הממון, וכן הכתוב אומר בפ' ויצא³⁵ 'ויברך ד' אותך לרגלי' וכו' והאשה אפשר מעתה סומכת רק על בעלה בברכת ביתה צמרה ופשתה, על כן מראה כי תמיכה על רגלו הונו ורכושו הם ככלי זכויות הנוחים לשבור".

שתיית היין לפני שבירת הכוס

ח. והטעם למנהגנו לשתות את היין קודם שבירת הכוס, הוא כנראה שלא לעבור על איסור "בל תשחית" באיבוד היין עם שבירת הכוס. ראה מה שכתב בשו"ת מהר"ם מינץ³⁶ בדומה לזה: "יתן ליד החתן כוס של ברכת אירוסין... וישבור אותו, אך שופכין [את היין] מן הכוס טרם שיתנו הכוס ליד החתן"³⁷.

ובספר המקנה³⁸ פקפק גם כן על איבוד היין הנגרם עם שבירת הכוס. עיי"ש.

סיכום

ט. מכל הנ"ל מובן המקור למנהגנו בעניין הכוס ושבירתה:

א) מנהגנו ליקח כוס אחת והיא משמשת גם לברכת אירוסין וגם לברכות נישואין (ומברכין עליה ב' פעמים "בורא פרי הגפן" ושותין ממנה פעמיים, אחת אחר ברכת אירוסין ואחת אחר ברכות הנישואין) - זהו כמנהג שהובא לעיל בשם ספר האורה, מחזור ויטרי ועוד.

ב) שבירת הכוס שעליה בירכו את הברכות, זהו כנ"ל (אות ד) לדעה זו.

ג) מנהגנו לשתות תחילה את היין שבכוס, זהו כדי שלא לעבור על איסור בל תשחית, כנ"ל בשם שו"ת מהר"ם מינץ והמקנה.

ד) המנהג שהחתן בעצמו שובר את הכוס, הוא כנ"ל בשם הרוקח, מהרי"ל, מהר"ם מינץ ועוד.

ה) ומנהגנו שהחתן עושה זאת ברגל ימין, הוא כפי שהובא לעיל מספר שלחן העזר.

מנהגים. במחזור ויטרי (הנ"ל) כתב "ומטיח הכוס של זכויות בכותל ושוברו". וכן הוא במהרי"ל (הנ"ל): "והפך החתן את פניו לאחוריו ועמד נגד צפון וזרק את הכוס אל הכותל לישיבר". ועל דרך זה במהר"ם מינץ (הנ"ל): "ואחר ברכת נישואין ינתן ליד החתן הכוס של ברכת אירוסין ויזרוק אותו לכותל וישבר".

לעומת זה, בשו"ת ב"ח³⁰ נשאל: "בראובן שסעד במסיכת וסעודת חתן וכלה וזרק זכויות אל הכותל כמנהג השותים במזרקי יין מתוך שמחה וטוען שמעון שהזיקו בעינו שנשמית לגמרי". ובתשובתו שם כתב: "אם תמצא לומר דשבירת כלי זכויות הוי ל' ברשות, כהוא דתבר זוגיתא חירותא לשמחת חתן כי היכא דלהו' וגילו ברעדה, דאין ספק דמההוא עובדא נשתרכב המנהג הרע לשבור כלי זכויות בכוחלים בדרך שיוכל להזיק בדוכתא דשכיחא רבים, ואין זה מנהג ותיקים אלא מנהג גרועים גולנים עתיקים. כי הקדמונים שברו זכויות ביישוב הדעת בעניין שלא יגיע היזק כלל וכו'".

וראה גם בשו"ת מהר"ם מינץ³¹ שכתב באופן אחר מדלעיל, וז"ל: "ואחר ברכת נישואין יתן ליד החתן כוס של ברכת אירוסין ויזרוק אותו לפניו וידרוס עליו ברגליו, וישבור אותו".

השבירה ברגל ימין

ז. בספר שולחן העזר³²: "במדינתנו נוהגין שהשמש מניח הכוס תחת רגל החתן והחתן משברו ברגלו, ועל פי רוב ברגל ימין. וחיפשתי ולא מצאתי מקור או סמך למנהגנו זה, ואפשר לומר הטעם על פי המבואר... דמעמידין הכלה לימין החתן על שם הכתוב 'נצבה שגל לימינך'. אכן האר"י הק' כתב דזה הי' לפני החורבן, אבל כעת אחר החורבן [יש] להעמיד החתן בימין הכלה על שם הכתוב 'השיב אחור ימינו'. ועם כל זה מובא כי מנהג להעמידם כמו קודם החורבן. ועל כן מאחר ששבירת הכוס, כפי מה שכתב הרמ"א³³ [היא משום] זכר לחורבן, על כן שוברו בימין לרמז כי ימינו אינו על מקומו, והשיב אחור ימינו".

וכתב שם עוד טעם: "ועוד יש לומר, דהא כתיב בפ' עקב³⁴ 'ואת כל היקום אשר ברגליהם' ופירש רש"י, זה ממונו של אדם שמעמידו על

³⁰ סי' סב.

³¹ הנ"ל (הע' 19) עמ' תקנ.

³² סי' ח אנת כד.

³³ באר"ח סי' תקס טע"ב, ובאבה"ע סי' סד טע"ג.

³⁴ יא, ו.

³⁵ ל, ל.

³⁶ סי' קט.

³⁷ וראה בנחלת שבעה סי' יב אות ה.

³⁸ בקונטרס אחרון סי' סה.

סעודת מצוה מהותה ופעולתה

ע' 142. במתורגם ע' קמו

משיחת ח"י אלול תש"ג

יש ארבע סוגי סעודות: סעודת חול סעודת יום טוב סעודת שבת סעודת מצוה. בכל סעודה יש מחשבה דיבור ומעשה. סעודת מצוה מזככת את הדיבור והמחשבה.

הדברים שאמר לו הרבי, היתה גם האימרה הבאה:

"שמע בקולי ווער אוים אינגל" (=צא מילדותך). כשעליך לעשות ברכה על מאכל או משקה, ועליך לומר "ברוך אתה", תיזכר למי אתה הולך לומר ברוך אתה. – זהו משמעות הסדר של שלשת לבושי הנפש מחשבה דיבור ומעשה כפי שהם כסדרם בענין הסעודה, המחשבה ואמירת (דיבור) הברכה שלפני מעשה האכילה והשתיה.

כולם, כ"ק בני הרבי והרבנים המסובים, שחזרו על דברי התורה וסיפורי הקודש שאמר הרבי בשולחן הקדוש והתפלפלו בהם, הזכירו גם האימרה האמורה והתפלפלו בה.

הרבי, הסבא מוהר"ש הסביר דברי הרבי שסעודת מצוה מזככת את הדיבור והמחשבה, בביאור זה:

סעודת חג השבועות, למרות שהיא הרי סעודת יום טוב, בכל זאת היא בעיקרה סעודת מצוה. הסעודות בכל המועדים הן סעודות מצוה, אך אלו הן סעודות של מצוה פרטית. ואילו הסעודה של חג השבועות היא סעודה של קבלת התורה והמצוות. והדברים קל וחומר, כשמכניסים ילד יהודי תחת כנפי השכינה על ידי בריתו של אברהם אבינו עליו השלום, או על ידי הכנסה ל"חדר", הסעודה היא סעודת מצוה - מכל שכן כשששים רבוא יוצאי צבא לבד זקנים נשים וטף הכניס השי"ת ל"חדר" לומר קמץ אלף א, ככתוב³ "הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך", השי"ת הכניס כל בני ישראל אנשים ונשים ב"חדר" התורה, נגילה ונשמחה בך, כ"ב אותיות התורה⁴, כשהאות הראשונה אמר השי"ת קמץ א' מהמלה "אנכי", לכן סעודת חג השבועות היא בעיקרה סעודת מצוה, נוסף על מה שהיא גם סעודת יום טוב.

אצל אלו שהם עובדי ה' בגופם ישנן ארבע מדריגות בסעודות, החלוקות אחת מהשנייה לא רק במדריגתן אלא גם בפעולתן ובהשפעתן.

בסעודת חג השבועות תרי"ג, אמר אב"הסבא - אדמו"ר ה"צמח צדק" - למסובים על שולחנו הקדוש: בסעודה לא יכולים לצאת ידי חובה במחשבה ודיבור, צריך להיות מעשה. הסדר של שלשת לבושי הנפש הוא מחשבה דיבור ומעשה, ובסעודת מצוה מזכך המעשה את הדיבור והמחשבה אצל הרבנים המסובים בשולחן הקדוש לא היה מובן, מדוע ציין הרבי בדרך אגב את סעודת יום טוב כסעודת מצוה. התעוררה אצל כולם השאלה: סעודת שבת היא הרי למעלה מסעודת יום טוב, כמאמר¹ "פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם", בכל זאת הרי באכילת שבת זה רק מה שאינה זקוקה לבידור, כי אין היא מגשימה. אכילת יום טוב יכולה גם לגשם, ולכן צריכים לתענית בה"ב אחרי יום טוב. ואכילת שבת איננה מגשמת אך גם אינה מזככת. הרבי אומר שהאכילה בסעודת מצוה - שהיא ה"מעשה" - מזככת את הדיבור והמחשבה. באופן כללי התפלא הקהל על מה שהרבי קורא לסעודת חג השבועות, שהיא סעודת יום טוב, בשם סעודת מצוה.

כולם הבינו אימרתו של הרבי שהסדר שלשת לבושי הנפש הוא מחשבה דיבור ומעשה. כוונתו של הרבי בענין זה הוא, שבתחילה צריכה להיות מחשבה. זה שהולך לאכול איזה מאכל ועליו לברך בדיבור, הרי לפני שהוא מברך בדיבור, עליו להרהר שיהנה מה"מוצא פי הוי"ו" שבמאכל זה. ועליו לחשוב בפני מי הוא צריך לעשות את הברכה.

* *

- החסיד העובד רד"צ נ"ע², היה מנהגו כל ימיו, לפני שעשה ברכה על דבר מאכל או על דבר משקה, היה מסמיך את ידו הימנית למצחו, כטבעו של מי שעליו להיזכר בענין עמוק. עוד בשנותי הצעירות - תר"ן או תרנ"א - שאלתיו לפרש תנועתו זו לפני כל ברכה. וסיפר לי: כשהיה בן שתים עשרה הביאו אביו ר' פרץ נ"ע לליובאוויטש אל הרבי "צמח צדק". כשנכנס אל הרבי, קירבו הרבי מאד, ובין

¹ זהר חלק ב' פח, ב.

² הרב ר' חיים דוד צבי חן.

³ שיר השירים א, ד.

⁴ מדרש שיר השירים על פסוק זה.

ג. סעודת שבת, מאכלי שבת הם שונים לגמרי אפילו מסעודת יום טוב. מאכלי שבת אינם מגשמים, לכן אין הם זקוקים לבירור. אין בה "פרש שבתכם" כפי שהדבר במאכלי יום טוב.

ההבנה העמוקה יותר בהבדל שבין מאכלי יום טוב למאכלי שבת: במאכלי יום טוב ישנה החומריות שהיא גשמיות, שממנה בא ה"פרש חגיכם", ואילו מאכלי שבת למרות שהם בכל זאת גם כן גשמיים, אך אין בהם חומריות.

למרות שמאכלי שבת אינם מגשמים, אך הם גם אינם מזככים. אדרבה כשאוכלים את המאכלים ברצון, שרוצים בעונג שבמאכל -

לרצות את העונג של המאכל - לא צריכים אפילו לא במאכלי שבת, כפי שהוסבר לעיל, שההכנה לפני האכילה והשתייה צריכה לפעול שלא לרצות בעונג הגשמי. ואם הוא רוצה, במאכלי השבת, בעונג שבמאכל -

מוריד אותו המאכל עצמו ממהותו ר"ל, כסיפור הידוע מהבעל שם טוב, שהראה לתלמידיו איך מישהו אוכל בליל שבת סעודת שבת לתאבון, והוא נהנה מהבשר השמן, וראו ש[ישב שור ליד השולחן בבגדי שבת.

ד. סעודת מצוה. זו הדרגה הגבוהה ביותר בסדר הסעודות. בסעודת מצוה מאירה המצוה בסעודה. היתרון בסעודת מצוה לגבי סעודות שבת ויום טוב מתבטא בכך שבסעודת יום טוב ישנו "אכלו משמנים ושתו ממתקים"⁷. אך זה צריך להיות לשם שמנים, לא מפני שהוא רוצה בעונג שבמשמנים ובמתקים, אלא מפני שכך הוא ציווי השי"ת. גם בסעודת שבת יש להרבות במאכלים, אך בסעודת מצוה לא נוגע כל הענין של אכילה ושתייה. העיקר הוא המצוה שגרמה לסעודה זו. עיקר העיקרים של סעודת מצוה הוא ההתוועדות המרובה אהבת ישראל, ולכן פועלת סעודת מצוה הזדככות. והסבא⁸ סיים: אבי⁹ הזכיר הענין של סעודת מצוה בסעודת חג השבועות, מפאת יתרון המעלה שבסעודה זו, שכל המסובים הם בהתוועדות ובתכלית הביטול, שכן התוועדות וביטול גורמים הזדככות ועלייה מדרגה לדרגה.

ארבע המדרגות בסעודה הן כסדרן: א) סעודת חול. ב) סעודת יום טוב. ג) סעודת שבת. ד) סעודת מצוה.

הקדמה קצרה: כל מדרגות סעודה הן רק אחרי שבתחילה ישנה העבודה של שלשת לבושי הנפש מחשבה דיבור ומעשה, כפי שהן כסדרן, בעבודת האכילה והשתייה, כאמור לעיל: מחשבה במוצא פי הוי' שבמאכל והמחשבה לפני מי הוא הולך לומר בדיבור הברכה שלפני מעשה האכילה והשתייה. והעבודה של מחשבה דיבור ומעשה כסדרן היא הכנה לכל ארבעת המדרגות באכילה ושתייה.

א. סעודת חול. בזהר⁵ נאמר "נהמא אפום חרבא ליכול". ישנם אלה שאוכלים "נהמא דכסופא" (=לחם חנם), - לחם שלא הרוויחו אצל השי"ת שיפרנס אותם במאור פנים, אך מזונם הרי גם כן בא מהשי"ת, ככתוב⁶ "נותן לחם לכל בשר", המזון הזה נקרא "נהמא דכסופא". ואילו אוהבי ה' צריכים לאכול "אפום חרבא" [על חוד החרב (לחם שהושג ע"י מלחמה)]. כל הדברים הגשמיים יש בהם ניצוץ של קדושה, אלא שהניצוץ מוטבע בחומריות שבגשמי. והוצאת ניצוץ הקדושה שבגשמי והעלאתו באה על ידי מלחמה. המלחמה מתבטאת בכך שלא לרצות ליהנות מהגשמיות, לרצות רק את התועלת שמהגשמיות, שתביא לו עזר בתורה, תפלה, קיום המצוות ועבודת השי"ת.

בסעודה ימי החול יש להיות זהיר שדבר האכילה והשתייה לא יגשם אותו, שכן המאכלים והמשקאות למרות שהם דברים המותרים באמת אך הם מגושמים ביותר ובכוחם להמשיך את האדם להגשמה ולהגשימו שיהיה מגושם.

ב. סעודה יום טוב היא סעודת מצוה פרטית של אותו חג. לכן הגשמי שבמאכלי יום טוב אינו חומרי כל כך כמו מאכלי חול. משום כך זקוקים אמנם מאכלי יום טוב לבירור, אך לא כמו הבירור של מאכלי חול, שכן סעודת יום טוב היא גם סעודת מצוה, ולכן אין הן מגושמות כמאכלי חול. אך בכל זאת יש בהן הגשמה, שמכך בא ה"פרש חגיכם". ולכן זקוקים גם אחרי היום טוב לתענית בה"ב, שמא חטא, שכן למאכלי יום טוב יש גם עונג גשמי שמן, הזקוק לבירור.

⁷ נחמיה ח, י.

⁸ כ"ק אדמו"ר מוהר"ש.

⁹ כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק".

⁵ זוהר חלק ג קפח, ב.

⁶ תהילים קלו, כה.

התשורה שחולקה בחתונת הרבי

כ"ד ה'ת"ת

ב"ה

אלו וברכה

בעת סעודת הנישואין של הרבי, ציווה כ"ק אדמו"ר הרי"ף זי"ע לאחד התמימים לחלק בשמו לכל אחד ואחד מהמסובים תשורה מיוחדת, צילום מכתב כתב יד קודש רבינו הזקן, בצירוף דברי הסבר בחתימת הרבי הרי"ף. ועוד כותב הרבי: "אשר סגולה יהי לכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר".

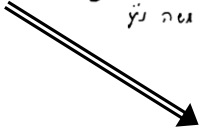
אזכרון טוב ליום בלתי נשכח הנהאליה
 חי' וטקא תמי' זו בן התמן הרי' ג' נחמו גענון יי'. הנש
 בזה לכך אמר כל הנשואי טק דמנהא ארנו. וקרוך
 שיתקן, קמשיה הוטרות קזה. הקתק גבת כפ יד
 קרא או בוד כק אדוני אאווור. אמנו הראוון. ורנו
 הגדול וצוקאלהב נכגו יע. יעני יגלה יה' זל ויש
 נכסו ער דני. דמגני ידיון אנו. ר' עלינו יאז. וכל
 גמלי. תורה יאז:

קמנה וקדונה

י. י. ה. תנכי. תמיני. וזקאווט'
 ג. י. כ. א. תכס. וזאז. א.

פרשת גבת קדש זה הוא, כי היחס בין החסידים ועמדיהו דקמ הניא הי' דנכי ביה. אשר דאמת האספולת אל חנו' דחונצ' חוו קבוצת אסיריני ונכא. תורה נכני. החסידים דעני' אבאת ארי' עז נאגריהו ונאנו (הוסיף אבנת דקרק' גמנו אנו' וקראנו עני' קרנס קבולה המטיב ר' זארי הי' קרא נכ' אשר כחשה ששה שני' (ת. נאז - נו אקר) עמא וקטבולו דבר הבאת אלו והאספ' ההיא תפי' החסיד רג' נכ' גיבוי אל הנכני' ויצ' דדגרי' נכאז אל כואז. גרוך התגיאות שסאלו. (נג המטיב דגד' נכ' באותו מעור אל רכנו הגדול אליהו ז'ר יומ' אארי הנצק ארכי. אמר המוח שליט על הלב, וזאת היא עבודת חנו' אהיה ארי דרשותי וגנון אהקמ ויחאנו יי'. וקאז פלי' א' זל ט' פין פשוץ' הרות שעות באהרת א' ישראל. אלו: הי' וסלו כדוג אקטי אלא כאק' יתנו נעיתת מעין בית ר' אשר נלה על גונון הקעט' נכ' ואלאה החול בעה אנו ר' וברוש אלוו הנש' בהיא אל רכנו הגדול ונכ' זה החסיד ר' משה נכ'

פרשת מכתב קדש זה הוא, כי היחס בין החסידים ומנגדיהם בעת ההיא הי' במצב כזה, אשר באחת האספות של אנ"ש בוויילנא חוו קבוצת אברכים מופלגי תורה מצעירי החסידים דעתם לצאת לריב עם מנגדיהם ומאנו להוסיף ללכת בעקבי מתונוי אנ"ש שבראשם עמד פרנס הקהלה החסיד ר' מאיר בר' רפאל נ"ע אשר כחמשה ששה שנים (תקנא - נו לערך) עמלו והשתדלו דבר הבאת שלום ובאספה ההיא תמך החסיד רמ"מ נ"ע בידם של הצעירים ויצא בדברים יוצאים מלב כואב. מרוב נגישות שסבלו, נגד החסיד רמב"ר נ"ע באותו מעמד שלח רבנו הגדול אליהם ציר מיוחד לאמר, הצדק אתכם, אבל המוח שליט על הלב, וזאת היא עבודת אנ"ש להיות לבם ברשותם ומכון לאהבתו ויראתו ית' ולבא פליג לכל שייפין בפועל במדות טובות באהבת כל ישראל. לטובה וסוף כבוד אלקים לבא כאשר יפוצו מעינות מעין בית ד' אשר נגלה ע"י מורנו הבעש"ט נ"ע ומלאה הארץ דעת את ד' ובחדש אלול דשנה ההיא שלח רבנו הגדול מכתב זה להחסיד ר' משה נ"ע

ארי. זו שיה' ובקשת לעורר כוח טהרה בלב הטל העקב על מותו כשארץ העקב על וכו'
 להיוות מן העלבי, וקקש מחיה ברבים מעני' זו מאיר' קורא יהי' הכר' וקעוה גאר אטעם ויסע
 דאלו כ' זמן אלו יוצא ממך מריכה חו' ובקבט מחלוקת לט' אשר חכ הברור והמלאוה בן מחלוקת לט'
 הרה' יצאנו מים ומורו בטחום טרברי אלה האועט' יחנקו המור' והיו ארצן אמרי' כ' ולא ילכ
 אחרי גנו' חו' קבוצת ואמר' אלו אצ'ט' כ' א' אברטק רש' וטוביה מונה' אאורגאן

עבודתו וקדושתו וטהרתו
 אהבתו ופחדו ויראתו
 כל ב' אלה

אפויש מהיאל ויאל אט ונאמן
 ג' ויאל

שתי שורות אלו נכתבו מעבר לדף בכתב יד קודשו של כ"ק אדמו"ר הזקן: "להרבני מו"ה משה מייזילש שמש ונאמן דקהילת ווילנא

שלוש השורות נכתבו בשפה הרוסית ע"י אחר: "לאדון יהודי משה מורדוכוביץ מייזילש בוויילנא

טעמה של שמחת החתונה

קטע מהמאמר ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י

נדפס ב'מאמרי אדמו"ר האמצעי' ל"ג בעומר, ויקרא חלק ב' עמודים תרצו – תרנ"ח

בטעם ענין שמחת חו"כ למטה,

מדוע נערה שגדלה בבית אביה תעזוב אביה ואמה ותלך להינשא בחשק
ושמחה לאיש נכרי שאינה מכירה? וכן באיש שיעזוב את אביו ואמו ודבק
באשתו כו'?

ואין זה רק מצד שכל הנשמות הבאות למטה בגופים כבר היו צרורות ודבוקות
וקשורות יחד ביחוד אמיתי למעלה, בשרש מקור חוצבם באצילות, ונפרדו.
ועתה תגדל חשקם ושמחתם להתקרב שוב יחד.

והנה יש להקדים לזה ביאור טעם ענין ההילולא שהוא שמחת חו"כ מה זו השמחה בגשמי' אם
אין לזה שרש ברוחני' כלל. דלכאור' אין טעם כלל וכלל בשמח' זו מה היא, שהרי אין כל
חדש כלל ביחוד וחיבור זה שהרי כבר קודם שנוצרו¹ הנשמות דזו"נ בבטן אימא מכריזין¹ בת פלוני
לפי כו', ולזה לא יוכל איש לישא אשה שאינה בת זוגו קודם היציר', אך הנה יובן מזה עד"מ בשני
או"נ² בנפשם שהי' דבוקיי וצמודי' יחד כל הימים ותגדל אהבתם עד [כלות] הנפש כאהבת דוד ויהונתן
וכה"ג. והנה כאשר יפרדו זמ"ז זמן רב מאד ותכלה נפש כל א' לרעהו, הנה בהתקרבותם יחד אז ודאי
תגדל השמחה בהפלאה עצומה מאד שישקו איש את רעהו ויבכו עד שדביקותם נפלאה יותר מכמו
שהי' נראה קודם הפירוד. והטעם הוא לפי שאהבת האוהב לא ניכר כ"כ בהיותו בקירוב תמיד רק
במגדו והוא בעוצם הריחוק והפירוד שנתרחקו ונפרדו זה מזה זמן רב, וכל שירבה זמן הריחוק ביותר
אז לפ"ע ממש יגדל אור שלהבת האהב' והשמחה הנפלאה בראותם יחד, וכל שאין הזמן של הריחוק
ביותר לא תגדל כ"כ התפעלות השמחה כידוע, כמו מזמן שנה לעשרים ושלושים שנה שבודאי ערך
השמחה שבקירוב אחר הפירוד והריחוק שנה חלק א' שנה³ מאלף שנה לגבי שמחה הנפלאה בהקירוב
שאחר הריחוק עשרי' ושלושים שנה, וכה"ג גם בזמן קצר אם הי' האוהב בצרה וניצול, כמו חולה גדול
מסוכן או בשבי' וכה"ג ונשאר בחיים יגדל שמחת האוהב שלו ביותר שזה תלוי ג"כ לפ"ע הצער מענין
הנפ[יל]ה של האוהב אם רב או מעט כידוע. אך הנה עכ"ז העיקר תלוי בעצם אהבת האוהב אם רבה
היא או מעט, ראם האה"ר ועצומה ועזה כמות כו' אז ניכר יותר אהבתו בסבת הריחוק או [בצרה]
של האוהב בהתפעלות שמחה נפלאה ביותר כו'. אבל כאשר אין האהב' ביניהם רב
ועצום כ"כ לא יהי' התפעלו' השמחה כ"כ בראותו לקירוב וגם בחיים ובהצלחה שלו כשעלה
לגדולה. ועושר וכהנ"ל ניכר בין אה"ר לאהב' קטנה במשקל מכוון ממש כידוע. ועכ"פ מובן [מזה]
שכל עיקר סיבת התפעלות שלהבת ושמחה בקירוב שאחר הריחוק אינו בא כ"א לפ"ע התקרבו'
ודביקו' אהבתם שהי' ביניהם בתחלה דייקא שאם לא היו מקורבים בעוז חיבה יתירה כ"כ לא הי'
התפעלות השמחה כ"כ בקירובם שלפ"ע האהב' בתענוגי' שהי' ביניהם כן יגדל הצער והמרירו' מא'
על רעהו בהפרדם זמן רב שאם לא היתה האה"ר כ"כ לא גדלה המרירו' בפירודם כ"כ וממילא לא
תגדל השמחה נראיתם יחד. וכמו ביעקב עם יוסף כאשר נתבשר ממנו נאמ'⁴ ותחי רוח יעקב כו', וכן
שרה שנתבשרה⁵ מיצחק פרח' נשמתה וכה"ג [מצד] שלא יכלה להכיל כו' (וכן יוכל להיות זה קודם
שיפרדו זה מזה זמן רב כמו דוד ויהונתן [ש]אהבת נפשו אהבתו כאשר יוכרחו להפרד זה מזה כתי'⁶

¹ קודם שנוצרו... מכריזין: נסמן לעיל [מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא חלק ב] ע' תרפח. [נתבאר שם בפירוט, ומצויין שם "ראה לסוטה ב,א"י].

² או"נ: אוהבים נאמנים.

³ שנה מאלף שנה: בבוך 404: מאלף שנה. בבוך 967: מאלף.

⁴ ותחי רוח יעקב: ויגש מה, כז.

⁵ וכן שרה שנתבשרה מיצחק פרחיו נשמתה: מבשורה המצערת שנעקד [ב"ר פני"ח, ה. וראה פדרי"א פל"ט] או מרוב שמחה (כפירוש ריב"א עה"יח - ומביא דוגמא מכתובות סב, ב - או כמסופר בס' הישר) [לקוטי שיחות חיי שרה כרך ג ע' 772].

⁶ וישקו איש את רעהו ויבכו: שמואל א כ, מא.

וישקו⁷ איש את רעהו ויבכו כו' מפני שקשה פרידתם מאד עד הנפש עד שנאמ'⁸ עזה כמות אהב'. וכמו רות שא' לנעמי⁹ כ"א המות יפריד ביני וכו'. וזה משקל א' עם הנקוד' אהב' ושמחה בקירוב שאחר הריחוק רק שזה בקו הימין דקירוב וזה בקו השמאל-דפירוד והא בהא תליא לפ"ע דוקא¹⁰. ונמצא ב' סיבו' יש בערך ההתפעלות השמחה בקירובם, א' דרך אהב' והדביקו' בעצם בנקודת הנפש אם רב או מעט, והב' בערך הריחוק או הצרה אם רב או מעט, שזה וזה גורם ערך התפעלות השמחה בקירובם אם רב או מעט (כמו בקו המנגד שהוא השנאה אם רב או מעט בשמחתו במפלת שונאו ויצטער בעלייתו ובמה שלא יוכל לדבר עמו לשלום, ובזה יובן אופן האהב' בקו הימין).

והנה הדוגמא מכ"ז יובן בטעם ענין שמחת חו"כ למטה, בהיות שכל הנשמות הבאי' [למטה]

בגופי' כבר היו למעלה בשרש מקור חוצבם באצי' צרורי' ודבוקי' יחד ביחוד [אמיתין] באה"ר בתענוגי'. ע"ד דוגמא נשמו' אברהם ושרה בשרשם למעלה בבחי' מ"ה וב"ן דזו"נ או או"א כו' היו דבוקי' יחד באה"ר כו', וכידוע בענין זיווג נשמו' באצי' בדרך פרט. והנה כאשר ירדו נשמו' דזו"נ למטה הרי ודאי נתפרדו זמ"ז ביותר, ויש כאן ב' דרכים א' שמלבד הפירוד הנה זהו ירידה גדולה וצער גדול לנשמה האלקי' לבוא בהתלבשו' בחומר גופני ביצי' בבטן, וכאשר שני או"נ בנפשם ממש צריכי' להפרד זמ"ז למקומו' רחוקי' בקצה הארץ ודאי קשה מאד פרידתם עד הנפש ממש כנ"ל באהב' דוד ויהונתן שבכו זע"ז לפי שמתייאשים זמ"ז לגמרי ומי יודע שיתראו זע"ז ובפרט בירידה עצומה כו'. והב' הפירוד הנמשך זמן רב הוא בהיות בל א' יורד ומתלבש בגוף חומרי זמן רב זה בבית אביו וזו בבית אביה. והגם שמכריזי' מ' יום קודם יציר' הולד בת פ' לפ' שזהו נשמו' דזו"נ שהיו בבחי' יחוד, אבל מתפרדי' זמ"ז מיד בבואם לעוה"ז בגופם מפני שהיו נשמות זווג זה בקירוב עצום במקורם כדרך משפיע ומקבל (כמ"ש¹¹ בזוהר על ענין הנפש אשר עשו בחרן כו' בשרש יחודם למעלה באצי'), ומיד שנוצרו הנשמות בגופים נתפרדו בפירוד עצום מאד [ו]רחוק זמ"ז זמן רב, [ו]ע"כ הוא הנותן דוקא שיגדל שמחת חו"כ בקירובם בזמן חופתם. ואע"פ שלא ניכר התפעלות שמחתם ביניהם, אבל זהו ברוחניו' בשרש נשמתם למעלה מפני שבאים ליחוד וקירוב אחר אחר הריחוק העצום, שלפי ערך האהב' רבה בתענוגים שהי' ביחודם קודם בהיותם למעלה, כן לפי ערך יגדל התפעלות שמחתם בקירוב נשמות שלהם בהיותם למטה בגופי' [ש]מפני שבאו לנקודת אהבתם הראשונה אחרי הריחוק שהיו נפרדי' זמ"ז בגופי', ובודאי לפ"ע אהבתם הי' קשה להם פרידתם טרם ירידתם למטה כנ"ל. וזהו עיקר סיבת שמחת חו"כ בבחי' מקיף צלם נשמתם. ודוקא תחת החופה בי אין שמחה¹² אלא בחופה שיבוא ביחוד וקירוב שם שזהו ממש כשני או"נ שלא ראו זה את זה זמן רב שלפי ערך הריחוק והאהב' כן יגדל שמחתו בקירוב (וגם נראה וניכר זה הענין במה שהוא דבר נפלא שלא עפ"י הטבע כאשר אנו רואי' שהנערה שגדלה בבית אביה בכל טוב עוה"ז ובאה"ר עד הנפש קשורה בנפש אביה ואמה כבת יחידה וכה"ג תעזוב אביה ואמה ותלך לה להנשא בחשק ושמחה לאיש נכרי שאינה מכירו כלל, וכמו רבקה שאמרה¹³ אלך כו' וכן באיש שיעזוב את אביו ואמו שגדלוהו באהב' רבה ונפשו קשורה בנפשו ודבק¹⁴ באשתו כו' ואין זה רק מצד שהי' נשמו' האלו דזו"נ כבר קשורים יחד באהב' רבה כמו ביחוד זו"נ גשמי' ונפרדו ועתה תגדל חשקם ושמחתם להתקרב עד שיגבר על אהבתם והתקשרותם לאביהם ואמם, מטעם הנ"ל וד"ל).

⁷ וישקו: ע"כ נמצא כבוד 410.

⁸ עזה כמות אהב': שיר השירים ח, ו.

⁹ כ"א המות יפריד ביני: רות א, יז (ושם: כי).

¹⁰ שו"ה שוה - דוקא), (כמו: ניתוסף ע"פ בוך 967. . החצאי עיגול גיתוסף ע"פ בוך 23.

¹¹ בזוהר על ענין הנפש אשר עשו בחרן: לך יב, ה. ראה זהר שלח קסת, א.

¹² אין שמחה אלא בחופה: סוכה כה, ב.

¹³ רבקה שאמרה אלך: חיי שרה כד, נח.

¹⁴ ודבק באשתו: בראשית ב, כד.

ויהי כנגן המנגן...

על ההבדל הפנימי בין סוגי הניגונים השונים ועל ה"קנאות" לניגוני חב"ד דווקא מאת הרה"ח ר' שלום שי' יעקבסאן

- חבר ה"ועד להפצת שיחות", ומשפיע בישיבת אהלי תורה

מתוך חוברת 'התמים' מס' 27, אדר-ניסן תשס"ד. ע' 36-39

והעלם לגבי הזולת, ואותיות הדיבור הם העלם לגבי עצמו וגילוי אל הזולת. כל זה בענין מחשבה ודיבור, אבל נגינה - זהו אותיות הנפש וגילוייה.

סה"ש תרצ"ז ע' 221

ישנם ניגונים שונים. יש ניגונים שוטים ("נררישע ניגונים") - הוא מכה ברגלו ומוחא כפיים אבל זה כלום. זה בלי "תוך". אבל ישנם ניגונים פנימיים, ע"ד "רבי מאיר הוה מנגן בכל מיני ניגונא".

סה"ש תש"ט ע' 278

הלשון הוא קולמוס הלב והשיר הוא קולמוס הנפש. כששומעים ניגון ניתן להבחין אם הוא ניגון "ממולא" או ניגון "ריק".

סה"ש תש"ב ע' 122

ניגון מראה לאדם - באיזה מצב הוא נמצא. באיזה מצב הוא צריך להיות ("ווי ער דררף זיין") ובאיזה מצב הוא יכול להיות, להגיע. שזהו ע"י התגלות העצם - עצם הנשמה.

ניגון הוא פתח ושער שעל ידו אפשר להגיע למצב שצריך להיות ("וואו מ'דררף זיין").

סה"ש תש"ו ע' 52

פעם . . . לכל חסיד היה עונג ועריבות בניגון . . . כששר אותו היה הניגון מנתקו מפשטותו ומעלה אותו ממצב של חול.

לקוטי דיברים ח"ג ע' טט

רבינו הזקן אמר: בכוחו של ניגון לחלץ את האדם אף מן הבוץ העמוק ביותר.

סה"ש תש"ו ע' 47

כללו של דבר:

הניגון הוא קולמוס הנפש. הניגון מסוגל להוציא את האדם ממקום נמוך ביותר ולהרימו לגבהים נעלים ביותר - מה שאין בכח דבר אחר לעשות .

גודל כחו של ניגון

ישנם כמה עובדות מעניינות מהם ניתן לראות עד כמה גדול כחו של ניגון. וכמו, לדוגמא, הסיפור שסיפר הרבי מה"מ בש"פ שמיני תשד"מ (ראה התוועדיות בלה"ק תשד"מ ח"ב ע' 1373):

רבותינו נשיאינו לחמו עד חורמה עם גישה זו. כפי שידוע גם הפתגם שטבע כ"ק אדמו"ר הריי"צ בבואו לארצות הברית: "אמריקע איז נישט רנדערש" [=אמריקה איננה שונה]. "אידישקייט" ו"חסידישקייט" הם לא נחלת הבית היהודי הישן, אלא הם רלוונטיים גם ל"אמריקה" של היום.

גם ב"ארצות" וב"חומריות" העולם צריכה לחדור ההכרה ש"אין עוד מלבדו". עניני קדושה ואלקות הם שייכים לא רק למקום וזמן מסויים - לבית המדרש בשעת הלימוד והתפילה, כי אם עבודת השם שמקיפה את האדם בכל עת ובכל רגע.

אדרבה, דוקא בזמנים ובמקומות בהם לא מוגבלים וכפופים להוראות הנהלת הישיבה, או ללחץ חברתי, זוהי השעה ו'אבן הבוחן' לראות האם הענין חדר בנו באופן פנימי ואמיתי. האם אנו חיים עם זה, האם הדבר חלק מאיתנו, או שלא כל-כך. היינו, שהענין קיים אצלנו באופן שטחי, באופן מקיף.

אשר הענין חדר באדם כדבעי, אזי אין חילוק אם הוא נמצא בביתו, או בעסקיו. בבית הכנסת, או ברחובה של עיר.

כך גם בעניננו. באם ברורה ומובנת המעלה והיוקר הפנימי שבניגוני חב"ד ומעלתם באין-ערוך לגמרי לגבי ניגונים אחרים, הרי שמעלה זו לא תשתנה בהגיענו לשעות הפנאי.

הניגון - "קולמוס הנפש"

נסה אפוא להבין תחילה, מהו יחודיותו של ניגון ומהי מעלתו בכוחות הנפש. לשם כך נעתיק כמה קטעים קצרים מכתבי כ"ק אדמו"ר הריי"צ:

נגינה היא שפת הנפש. במאמר וידעת תרנ"ז, מבואר ההפרש בין מחשבה לדיבור. אותיות המחשבה הם גילוי לעצמו

שאלה

ידוע שניגוני חב"ד הם ניגונים מיוחדים השונים בסגנונם מניגונים אחרים, כך שבקלות ניתן לזהות את מעלתם, בכך שהם מרוממים יותר את הנפש וכו'. מכל מקום, קצת קשה להסכים עם ה"קנאות" הזו לנגוני חב"ד בדווקא, ולפסילת שאר סוגי הניגונים .

מילא בשעת התוועדות או תפילה, ניחא. אז יש מקום לניגונים מרוממים יותר, אבל סתם כך בשעות הפנאי - מה הבעיה הגדולה בשירים יהודיים או חסידיים אחרים. לכאורה העיקר שזה מוסיף חיות ושמחה בעבודת השם !?

תשובה:

השאלה שנשאלה ניתן להגדירה כשאלה טובה והגינית, כל זמן שאין אנו מודעים למשמעותם הפנימית של ניגוני חב"ד. אולם ברגע שנלמד אודות מהותם של ניגוני חב"ד, אפילו אם רק נעבור בעיון קל על המופיע בכתבי רבותינו נשיאינו ונשים לב לתוכן הדברים, נגלה שקושיא מעיקרא ליתא.

"שעות הפנאי איז נישט רנדערש"

לפני שניגש למענה, ראוי להתייחס קודם בקצרה לרעיון ה"הפרדה" העולה משאלת השואל. - הפרדה בין זמן התפילה, הלימוד, ההתוועדות וכדומה, לבין שעות הפנאי.

גישה זו מזכירה במקצת את הגישה ה"משכילית": "היה יהודי בביתך, ואדם בצאתך..." כל זמן שאתה בד' אמות של תורה ותפילה, בבית הפרטי שלך, התנהג כיהודי. אבל כשאתה יוצא לעולם, כאשר אתה בא במגע עם גשמיות העולם, יכול אתה לשכוח מעט על בורא העולם, להשתחרר מעט מ"העול הכבד" ולחיות כאדם רגיל מן הישוב.

להבין מה עומד מאחורי המילים והמנגינה...

לפני שנים נפתחה באחד האיזורים בברוקלין, המסעדה הסינית הכשרה הראשונה. כמובן שבעלי המקום עשו פרסומת גדולה בעיתונות והמקום החל לשקוק חיים. אולם לא עבר זמן ארוך וביום בהיר אחד, להפתעת כל הציבור, פשטו שוטרים ואנשי ה"אף, בי, איי" על המקום, חקרו את כל המנהלים העובדים וכו' וכו'.

כמובן שהמהומה היתה גדולה וכו', אולם לאחר החקירה ודרישה התברר כדלהלן :

משרד פרסומת מסויימת הכינו מודעת פרסום על מסעדה זו עבור העיתונים. כדי לשוות לה מראה אוטנטי, בחרו לעשות מסגרת לעמוד - מסגרת רחבה המורכבת מאותיות בסינית, ולשם כך גזרו כמה רצועות מעיתון סיני. הם סיימו את מלאכת הגזירה וההדבקה, המודעה קיבלה מראה "סיני" מקורי, והמודעה נשלחה לדפוס.

לאחר מכן התברר שקטעי עיתונות אלו נלקחו מעתון קאמוניסטי והיתה זו חלק מכתבה שנכתבה ע"י מפלגה מאוד שמאלנית. תוכנה של הכתבה הכיל חומר ארסי בגנות ארצות הברית, בהם מילים בוטות המסיתות להפלת הממשלה בארה"ב ...

מעשה תמים של בעלי חברת פרסומת כמעט והביאה לסגירתה של המסעדה המצליחה על מנעול ובריח

מדוע אכן קרתה להם טעות כזו איומה ?!

התשובה פשוטה: הם פשוט לא ידעו לקרוא את הכתב, ולכן לא ידעו מה מסתתר מאחורי האותיות המשונות האלו.

כך גם לגבי ניגון !

אנשים כערכנו - גם אם יודעים לקרוא תווים - לא יודעים מה עומד מאחורי הניגון - מהי שפת הניגון. ועל אחת כמה וכמה שלא יודעים מהי נשמתו. איזה תכנים נפשיים הוטמנו בתנועותיו.

זמר יהודי מסויים הלחין במשך עשרות שנים הרבה ניגונים. הניגונים שהלחין היו ניגונים יפים, שנשמעו כמעוררים, מרגשים ובעיקר יהודיים. רובם משולבים עם פסוקים ומארז"ל וכו'. ואכן עד היום הזה יהודים רבים, שומרי תומ"צ בהקפדה, מתגאים בזמר ובשיריו.

והנה, בזמנו, כששמע אותם איזה זמר עולמי גדול, מבין עצום בנגינה, שאף פעם לפני כן לא פגש את המלחין ורק השמיעו לו את הניגונים. התבטא אותו אחד על הניגונים ששמע ואמר :

אינני מכיר את האיש, אבל כל ניגוניו מביעים הפקרות ופריקת עול... כל תנועות הניגון מעבירות את המסר "עשה כל מה שליבך חפץ", רחמנא ליצלן.

המסקנה העולה מכך היא: צריך לדעת לקרוא ולהבין את שפת הניגון, להבין במה עומד מאחורי המילים התמימות והמנגינה המרגשת.

בנגינת ניגון צריכה להיות זהירות יתירה !

אם תמיד יש להיזהר מלקרוא דבר שכתב אחד שדעותיו לא עולות ב"קנה אחד" עם דעת תורה, הרי שעל אחת כמה וכמה שיש להיזהר מלנגן ניגונים של אחד שכזה.

וכמבואר בדא"ח, שיש דברים שהם בגדר "רע הנעלם". רע נסתר שהאדם לא מבחין בו, אבל השפעתו הרסנית בכת רע זה לדרדר את האדם לשאול תחתית (ומבחינה מסויימת עוד יותר מ"רע הגלוי") - בלי שהאדם יחוש שזה קורה לו (וראה גם סה"מ תש"ד ע' 99).

לא רק כמו כתיבה או דיבור שבאים מחיצוניות האדם - לבושי הנפש, כי אם מפנימיותו - הנגינה היא שפת הנפש.

זוהי הסיבה שיש להיזהר מאוד בענין הניגונים:

לא רק בגלל המילים או המנגינה - שהם יכולים באמת להישמע כטובים, ראויים ואף "מעוררים" לעבודת ה' - אלא, בעיקר בגלל שבניגון יש דבר עמוק יותר, שמגיע מנפשו של המלחין. וכשהמלחין נמצא במצב "בעיית" (בלשון עדינה), הרי זה בא לידי ביטוי (ופעמים רבות באופן "נעלם") בניגוניו.

כאשר חלה האדמו"ר ממוז'ז'יץ ונסע לברלין לשאול בעצת הרופאים, אמרו הרופאים שמצבו דורש ניתוח. אמנם מכיון שלבו חלוש ביותר, אינם יודעים אם יוכל לסבול את הניתוח. בשמעו זאת, אמר, שימתינו עד שינגן וכנס בעובי הניגון כו' - כידוע שהי' כחו גדול בנגינה. ומרוב דביקותו במתיקות ותענוג שבניגון, לא ירגיש כלל מה נעשה - ואז יוכל לבצע את הניתוח ללא כל חשש, מכיון שלא ירגיש מאומה. וכך הוה: המתינו עד שניגן ונכנס בעובי הניגון כו' ואז עשו את הניתוח והכל עבר כשורה.

ומה לנו עדות יותר מוחשית מזו, שאלפי בעלי תשובה שינו את אורח חייהם מן הקצה אל הקצה רק בכוחו של ניגון! והדברים ידועים ונרגשים...

אך בד בבד, מאותה סיבה, אם הניגון בא ממקור "בעיית", הוא מסוגל להוריד את האדם לשאול תחתית. כי במידה רבה תלוי הדבר - לא רק בסגנון השיר (מנגינה רגועה או פרועה) או במילות השיר (מילים של חולין או מילים בעלי תוכן קדוש), כי אם - במחברו.

הזהירות מ"רע הנעלם"

ידוע, שלכל דבר איתו בא האדם במגע, אפילו ענין "חיצוני", יש השפעה על נפש האדם:

כמו למשל: אכילה - ישנם סוגי מאכל המוליכים באדם טבעיים רעים וכן להיפך. לבושים - הבגד משפיע על נפש האדם. וכידוע בענין בגדי שבת שהם "עוזרים" לאדם לקלוט בתוכו מקדושת השבת (וכמו המנהג של לבישת "בגד משי" שהוא מן החי וכו'). חברה - החברה שסובבת את האדם יש לה השפעה גדולה מאוד על האדם.

כך גם בניגון. למרות שהוא נתפס רק דרך חוש השמיעה, הרי השפעתו על הנפש עצומה.

יתירה מזו: מדברי כ"ק הריי"צ הנ"ל "השיר הוא קולמוס הנפש" (ומהשיחות האחרות הנ"ל), מובן, שהניגון מבטא דבר פנימי יותר בנפש האדם. כי בהלחנת ניגון משקיע המלחין ומבטא את נפשו. מהלכי נפשו באים לידי ביטוי בתנועות הניגון.

שוטה" זה הוא בגדר ירידה גדולה

'לעבד' בלי 'לאבד'

נעם לי לקבל מכתבו, ולראות בו ההתענינות בשירת עם ישראל בכלל ובשירי חסידים וחבדי"ם בפרט, ומתאר המצב אשר בשנים האחרונות מתמעט חלק שירים אלו בתכנית הצבוריות של המקהלות השונות.

ומובן שצודק בתגובתו על זה שמצער הדבר. ובשני הכיוונים, שחסר בענין טוב, ואשר מקומו לוקח ענין טפל, ולפעמים גם מזיק. והרי דוקא בתורת חסידות חב"ד ביחוד הדגישו חשיבות השירה והזמרה, וכמבואר בכ"מ, וחלק חשוב מלוקט במבוא לספר הנגונים הוצאת קה"ת, אשר בטח ישנו אצל כב'.

ע"פ האמור מובן ג"כ, שבאופן פרינציפיוני, נראית במאד ההצעה לעבד מספר שירים חבדי"ם באופן שיוכלו להשתמש בהם במקהלות וכו' אבל ע"פ הנעשה בשטחים אלו בתקופתנו המבולבלת, יש מקום לחשש גדול, אשר העבוד ישנה הצורה והתוכן, ואפשר עד כדי כך שיצא שכרו בהפסדו, והרי לצערנו באיזהו שטחים בעבוד כמה ענינים של תורתנו הק' וכמה ענינים של חלקה בשטח החסידות, הפך העבוד כביכול את הענינים למזיק, ובודאי לכ' אין צורך לראיות ולדוגמא בזה, כיון שע"פ מכתבו נמצא הוא במגע קרוב עם הדור הצעיר.

בכ"א מובן שאין בדברי כלל וכלל שלילת ההצעה, כי אם שאלה ובקשה להצעה פרטית ותכנית שעל ידה יושלל חשש האמור.

במ"ש אודות טכסט מתאים לשירים, זהו עוד מקשה את הענין, שהרי הטכסט צ"ל מתאים לתוכן השיר, מהלך נפש השרים אותו, שלא תמיד יש לכוונו להטכסט, ובאיזהו מקומן מבוארת ג"כ כוונה זו, אף כי בהסברה מנקודה שונה, שהדבור מגביל את השירה, ז.א. שהשיר גמיש יותר וכולל לפעמים הכי תכופות כמה פירושים שאין טכסט אחד יכול לכלולם.

אג"ק חי"ח ע' קנו

מאוד עבדורו.

ועל כן צריך לדעת לגבי מי מדובר....

[וע"ד מה שהרבי אמר פעם: אמנם נכון שרבינו הזקן אמר "משיח וועט שטיין אין גרזעטן" = בעיתונים יהיה כתוב ע"ד בואו של משיח, אבל לא משם אנו אמורים לדעת על משיח.

על משיח אנו צריכים לדעת מהמקור - מספרי חסידות. העיתונים

מיועדים למי שעדיין לא בא במגע

של חסיד בעת תפלתו או שנוגן בעת התוועדות של הרבי. [בניגונים אלו נכללים כל ניגוני חב"ד].

4 ישנם ניגונים שהם בגדר "ניגון מכוון" - אלו הם הניגונים המיוחסים לכ"ק רבותינו נשיאינו. ניגונים שכל תנועותיהם מכוונים למדרגות נשגבות.

[עוד על ההבדל בין שלושת אלו האחרונים - ראה במדור "הגות ומחשבה" שבגליון זה (27)].

אולם, כאן צריך להדגיש את ההבחנה הברורה שצריכה להיות אצלנו, בין "ניגון אסור" לבין "ניגון שוטה":

גם מי שעדיין לא מבחין או מרגיש ברום מעלתם של ניגוני חב"ד (ניגונים בעלי תוכן פנימי שבכוחם להרים ולהעלות את האדם, להוציאו מן הרפש והטיט כנ"ל). ולאידך, אינו חש חסרון בניגונים אחרים, - יבוא "לטעון" שהוא עדיין "לא אווז בזה", וגם ניגונים מחצרות חסידיות אחרות או מהעולם החרדי בכלל, מספיק טובים בשבילו. עליו לזכור, שבכל מקרה מוכרח הוא להשמר בכל תוקף משמיעת ניגונים אסורים!

ובמקרה שישנם דעות שונות בהלכה, אם ניגון מסויים אסור בתכלית או שניתן למצוא בו צד היתר, צריך לזכור מה שהרבי ענה פעם: משמיעת ניגון כזה יראת שמים בטח לא תתווסף!

תלוי לגבי מי מדובר

בנוגע ל"ניגון שוטה" יש להבהיר נקודה נוספת (מבוסס על מענה של כ"ק אדמו"ר שליט"א לזמר חב"ד):

ישנם אנשים שאצלם "ניגון שוטה" הוא כבר בגדר מעלה. כמו למשל, אדם שהיה רחוק מעניני תורה ומצוות ועכשיו התחיל להתקרב. כשאחד כזה ישיר בהתלהבות את הניגון "יקרב פזורנו" (המוכר בעולם החרדי [לא זה שהושר לפעמים אצל הרבי]), הוא לפי ערכו כבר עלה דרגה - הנה הוא מתלהב מהגאולה הקרובה וכו'. אתמול היה שייך לניגונים אסורים וכעת הוא כבר התקדם.

אבל לגבי בחור בתומכי תמימים, שכל עולמו הוא קדושה ואלקות כפשוטו ממש, הרי ש"ניגון

המדובר בדברים שבהשקפה ראשונה האדם לא רואה בהם שום רע, כמו קריאת ספר של חולין (לא

ספר אסור ח"ו). ועד"ז ויותר מזה לגבי ניגון (וראה סה"מ תרצ"ט ע' 98 בטעם שאפשר להגיע לידי "כלות הנפש" ע"י שמיעה דוקא, משא"כ ע"י ראי' וכו').

משום כך, דוקא אם מרגישים שניגונים אלו "מעוררים", "מרגשים" וכו', יש להיזהר מהם שבעתיים, כי אז האדם "מתחבר" לניגון ומושפע ממנו יותר מניגון אחר שלא מעורר אותו כל כך.

דרגות בניגונים

בפרטיות יותר יש צורך להבחין ולדעת באופן ברור את מיקומו של כל ניגון בסולם הנגינה בעבודת האדם. ומן הקל אל הכבד, או ליתר דיוק - מלמטה למעלה:

1. ישנם ניגונים שהם בגדר "ניגון אסור" - ניגונים שע"פ תורה אסור לשמוע אותם! אין צורך במסורת זו להאריך בתיאורם, רק להדגיש: בדיוק כפי שאנו צריכים להיזהר בתכלית ממאכל אסור, דיבור אסור, ראי' אסורה וכו', כך צריכים להיזהר בתכלית מלשמוע ניגונים אלו.

2. ישנם ניגונים שהם בגדר "ניגון שוטה" - אלו הם כללות הניגונים, שאין להם "תוך" ופנימיות. הם ריקים וכלי תוכן מיוחד, ע"ד "הדס שוטה" שאין בו ולא כלום.

[בקבוצה זו נכללים הניגונים אשר יש צורך להיזהר מהם ולידע מאיזה מקור הם נובעים. כנ"ל בארוכה, שאם ישנה "בעיה" במלחין הניגון, הרי שהניגון הוא בגדר "רע הנעלם" שהשפעתו יכולה להיות שלילית ביותר, ואחריתו מי ישרונן].

3. ישנם ניגונים שהם בגדר "ניגון ממולא" - אלו הם ניגונים בעלי תוכן הטומנים בתוכם איזה תמצית פנימית. כמו ניגון סספג לתוכו מחום ההתלהבות

"מנגן ירא שמים בעל רגש"

שואל אודות נגון אימתי קאתי מר. ושואל על מקורו של הנגון.

והנה כפי הידוע לי, הנגון הוא נגון ירושלמי, ואין ברור מי הוא מחברו, ולפני איזה שנים הרי כמה מהחרדים התחילו לנגנו בתיבות האמורות, מפני ההרגש שפעל בהם נגון האמור, אבל פשוט שאין זה בדוקא, ואם יבוא מי שהוא מנגן ירא שמים בעל רגש וימציא נגון יותר מתאים להתעוררות הנפש והתבוננות בהענין דלכשיפוצו קאתי מר, ברשות כל אחד לקבל דעתו בזה. אג"ק אד"ש חי"ט ע' שכג

עם חסידות. והמטרה בפרסום בעיתון היא שגם אחד כזה ידע על בואו של משיח].

שמוח בקדקדו, שענין כזה רק בכחו של רבי לפעול. וח"ו שכל הרוצה יחליט שהוא מעלה ניגונים... וע"ז ניתן להמליץ את דברי רבנו הזקן בתניא (פכ"ח): "איך יעלה למעלה והוא עצמו מקושר למטה"?!.

למה לרעות בשדות זרים?!

נקודה נוספת שחשוב להדגיש בענין זה היא ה"זהות החב"דית" (מה שמכונה בלע"ז "גאוות יחידה").

כחסידי חב"ד המקושרים לרבי, צריך להיות ברור שדווקא הניגונים שלנו - ניגונים שאיתם גדלו דורות של חסידי חב"ד; ניגונים שאיתם עברו אנ"ש והתמימים זמנים ומצבים של מסירות נפש באש ובמים, ובעיקר

ניגונים שהושרו בפני הרבי וע"י הרבי בכבודו ובעצמו באין ספור הזדמנויות - צריכים לתפוס את המקום החשוב והמרכזי בחיינו.

השמועה מספרת שפעם נודע לרבי על חתונה של אנ"ש שניגנו בה כל מיני ניגונים ושירים, אך לא ניגוני חב"ד, והרבי התבטא: "למה לרעות בשדות זרים?!"

עצם העובדה ש"מחפשים" במקומות אחרים כבר מעיד על חסרון. ובפרט שב"ה לא חסרים לליובאוויטש ניגונים. ישנם מאות רבות של ניגוני דבקות, געגועים, שמחה וריקוד. אם כן, אפוא, מדוע באמת לרעות ב"שדות זרים"?

הדיוק בניגון החסידי

בדורנו, רווי השיכלולים וה"אפקטים" נוצרו ויצאו לשוק קלטות של ניגוני חב"ד המצופים בשלל פעלולים וקולות רקע. לא תמיד נצמד בהם המפיק לתווי הניגון המקורי, ולצערנו הוא מרשה לעצמו לעשות בנגון כבתוך שלו. במידה מסוימת הדבר גרוע יותר משמיעת סתם שירים חסידיים, מכיון שהשומע התמים מתבלבל ולומד את הניגון בצורה מעוותת "ושבשתא, כיון דעל - על".

ידוע עד כמה יש להקפיד על הדיוק בניגון החב"ד. דוקא בגלל שיסודו בהררי קודש אין לשנותו ול"יפותו". קדושת הניגון כקדושת התורה - תלויה בהצמדות למקור בלי להוסיף או לגרוע.

אין שום בעיה בתזמורת ובמקהלה טובה (שהרי אדרבא, החידוש והמטרה של מקהלת ניחו"ח בימים ההם היה בפירוש להפיק את הניגונים בצורה היפה והמושכת ביותר), אלא שכל זה טוב ונכון כשהיופי לא בא על חשבון המקוריות של הניגון (וראה אג"ק של הרבי, שבחלק י"ח, המופיעה כאן במסגרת).

וראה מ"ש בארוכה בשיחת ש"פ וישב תשנ"ב אודות הניגון "האדרת והאמונה", ש"לאחרי שהניגון נתהפך לקדושה, הרגיש זאת השר והמזל למעלה של מדינת צרפת". ואכ"מ להאריך בזה].

"מרובה מדה טובה"

לאור כל האריכות הנ"ל, נבין לאיך גיסא, עד כמה כדאי להשתדל בשמיעת ניגוני חב"ד דוקא ועל אחת כמה וכמה את ניגוני רבותינו נשיאינו - ו"מרובה מדה טובה".

שהרי ניגון שממולא וספוג בעבודת השם פנימית, ניתן לשער לאיזה גבהים הוא מסוגל לרומם. ומי מדבר על ניגון שחובר ע"י רבי שנפשו מתלבשת בתנועות הניגון וכו', וכו', שבמדרגה זו אין לנו אפילו שום השגה.

יתירה מזו מצינו בענין זה: ניגון של רבי, נעלה יותר אפילו מדבר תורה שלו. וכפי הפתגם המובא בלקוטי דיבורים, בשם כ"ק אדמו"ר הצמח צדק (לקו"ד ח"א ע' 204):

כשחוזרים על דבר תורה מתאחדים עם הנר"ן של בעל השמועה, וכמשמננים ניגון של בעל השמועה מתאחדים עם החי' יחידה של בעל השמועה.

ישנו פתגם נוסף, אף הוא בשם הרבי הצמח צדק: מ"ש בירושלמי "כל האומר דבר בשם אומרו ידמה כאילו בעל השמועה עומד לפניו", זהו רק ידמה וכאלו, בכ"ף הדמיון, אבל כשמנגנים ניגון שלו אז בעל הניגון בעצמו הוא שם בפועל ממש" (ראה הנסמן בזה ב"רשימת ענינים וסיפורים - רב"ש ע' כ').

הרי שעל ידי הניגון גורמים ש"בעל הניגון בעצמו עומד לנגדו".

והמעשה הוא העיקר: יש להשתדל להאזין לקלטות של ניחו"ח, שיצאו לאור בהוראת ובעידוד הרבי, והאזין להם בעצמו; להאזין לקלטות של זקני החסידים; ובמיוחד להאזין לניגונים המושרים על ידי הרבי מלך המשיח בעצמו, בסט הנפלא של "ניגוני התוועדות" וכדומה.

"מ'דרף וויסן"

פון וורנעט עס קומט..."

למרות ש"כל ישראל בחזקת כשרות", הרי ישנם זמרים מסויימים שירדו, באופן כזה או אחר, מדרך התומ"צ ובפרהסיא. כך שלא צריך "רוח הקודש" להבין שגם ניגונים בעייתיים. מה שברור הוא, שאין ניגונים אלו

מגיעים כלל לקרסוליהם של ניגונים "מלאים" או "מכוונים", כפשוטו.

לגבי ניגונים שלא יודעים את מקורם, הרי, גם אם אנו מרגישים שהם מעוררים את הנפש, יש לנקוט בהם את הכלל של "שב ואל תעשה

עדיף". כי יתכן מאוד שמקורו לא ראוי. וכפי שניתן ללמוד מהמקרה הבא:

באחת ההתוועדויות אצל הרבי, ביקש הרבי מאחד האורחים מאה"ק, בעל-מנגן ידוע, לנגן ניגון. אותו אחד ניגן ניגון עתיק, המושר בקהילות רבות בישראל, שמילותיו מספרות על דביקותם של ישראל בשכינה, וגם מנגינתו היתה של דביקות. אולם ההפתעת הקהל, הפסיק הרבי את הבעל מנגן, ואמר: "מ'דרף וויסן פון וורנעט עס קומט" [=צריך לדעת מהיכן מקורו של הניגון]... ומיני אז לא שרו אותו יותר אצל הרבי.

ומצינו יתירה מזו (לגריעותא): זמרים המכונים "זמרים חסידיים" שלקחו את מנגינות של גויים ועניינים של לעומת זה ממש, ו'הלבישו' עליהם פסוקים. הרי שהמנגינה נשארה בשאול תחתית, ומובן מה שמנגינה לא טהורה יכולה לפעול על הנפש.

תמורת זאת שניגון אמור להוציא את האדם מן הבוץ ולהעלות אותו לקדושה (כנ"ל מדברי רבנו הזקן), הרי שמנגינה כזו טומנת אותו יותר "בתוך הבוץ"...

[וגם כאן מכרחים להוסיף ולהבהיר: ידוע, שישנם ניגונים שרבותינו נשיאינו העלו לקדושה, כמו הניגון המפורסם על המילים "האדרת והאמונה". ברור לכל מי

ניגוני חב"ד בחתונות

כאיזו חתונה אפשר לנגן ניגוני חב"ד ? !

האם יש לנגן בחתונות רק ניגוני חב"ד? ומה רע בניגונים 'כלליים' ממקומות אחרים? ומדוע יש "להקשיב" לטוהר צלילי הניגון דווקא בחתונות? . על כך ועוד, בשורות הבאות, כמו גם במכתב של הרבי המתפרסם כאן בפרסום ראשון בתרגום מאנגלית (חופשי) ללה"ק

המכתב באנגלית פורסם בתשורה לחתונת ר' יהודה לויך שי' עם נכדתו של הרה"ח ר' שמו"מ סימפסאן שי' ג' ניסן תשס"ז

וההלכות הקשורות לטהרת המשפחה (כפי שבדאי הסביר להם רב אורתודוקסי), והחופה והקידושין גם הם יתנהלו ע"י רב אורתודוקסי, עם עדים אורתודוקסים וכו' – אזי לא זו בלבד שהשימוש בניגוני ליובאוויטש יתאים לאירוע, אלא אף יהיה רצוי ויוסיף בהצלחתו. המיוחד בניגון הוא, שהוא קשור בקשר הדוק עם מחבר הניגון ועם אלה שהשתמשו בו בזמנים מיוחדים. (וזו גם הסיבה לתנאי המצוין לעיל, שכל מה שקשור לחתונה צריך להיות ע"פ תורה, היות שהתורה היא כל חייהם וכל משאת נפשם).

מצד שני, אם ח"ו ישנו חיסרון בתנאי הנ"ל, מצד הסתכלות של התורה והשולחן ערוך, התוצאה מכך תהיה ברורה

בכל זאת, אין רצוני להתעכב בזה, מאחר שלפי מכתבה אני מבין, שכל ההכנות נעשות בהתאם לתורה ולשולחן ערוך, ויתר על כן יש השתדלות עקבית מצדה להתקדם כל העת בענייני התורה והמצוות, ע"פ הכלל שכל העניינים של קדושה צריכים להיות בעליה, וכפי המסר שרואים מנרות חנוכה שמספרם עולה בכל הדלקה.

בהסתמך על אמונה זאת, הנני שולח לך ולחתנך את איחולי ומלוא תפילתי שהחתונה תתקיים בשעה טובה ומוצלחת, וששניכם תבנו בנין עדי עד.

בברכת מזל טוב
(ח"ק)

להכשירם, ספיקו - לחומרה", בשנות הכ"פים ארגן צא"ח ערב חב"ד באמפיתיאטרון העתיק בקסריה, עבור הקהל הרחב. מספרים שכאשר הרבי קיבל את הדיווח שבו סופר כי במסגרת ההופעה היה ריקוד 'תחיית המתים' (שיש העושים אותו גם כיום במשך ריקודי החתונה), שאל הרבי "מה זה קשור לליובאוויטש?",

ולסיום - מכתב של הרבי מה"מ, הרואה אור בפרסום ראשון (תרגום חופשי מאנגלית) בנושא זה:

ב"ה חנוכה, תשכ"ז
ברוקלין, נ"י.

ברכה ושלוש!

קבלתי את מכתבה וכפי בקשתה, ובגלל שבמקרה זה לקיצור בזמן יש משמעות מיוחדת, הנני ממחר לשלוח את תשובתי.

את כותבת שרצונך שבחתונתך יושמעו כמה מניגוני חב"ד שהופצו ברבים, ושואלת את דעתי בנושא.

המענה שלי הוא כדלקמן: השימוש בניגונים אלו בחתונה יכול להיות בעל יתרון ומעלה או ההיפך מזה, והדבר תלוי בנסיבות הבאות א או ב.

באם – כפי שמצופה מכל בחורה ובחור יהודיים שעומדים להינשא – בני הזוג החליטו להקים את ביתם כבית יהודי אמיתי, על יסודי התורה והמצוות, וכמו כן, גם ההכנות הקודמות לחתונה נעשות כפי שצריך, כולל שמירת החוקים

באגרות קודש כרך ג (עמוד רמב-ג) כותב הרבי מה"מ: "...ישמח את החתן והכלה בניגוני חב"ד וכיוצא בזה", ולא בשום שירים משמחים אחרים.

עניין זה של ניגוני חב"ד בחתונות, מתעצם ביתר שאת לאור דברי רבותינו נשיאנו שזמן החתונה הוא זמן הקובע לכל החיים ולדורי דורות, ולכן נכון ומתאים להיות רק באווירה וענייני קדושה. וכידוע הזהירות בניגונים ובפרט על-פי דברי הרבי הזקן ש"ניגון הוא קולמוס הנפש", לכן ראוי לנגן רק ניגונים שיסודם בהרי קודש ולא אחרים שאין ידוע מקורם ועניינם, חשיבותם של ניגוני חב"ד נובעת גם מכך ש"האומר שמועה בשם אומר, יראה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו". אדמו"ר ה"צמח צדק" אומר על כך: "כשחוזרים על דבר תורה מתאחדים עם הנפש-רוח-נשמה של בעל השמועה וכשמנגנים ניגון של בעל השמועה מתאחדים עם ה'חיה-יחידה' של בעל השמועה".

עוד מובא בשם כ"ק הצמח צדק ש"כשמנגנים ניגון זה לא רק כאילו בכ"ף הדמיון, אלא בעל הניגון בעצמו הוא שם בפועל ממש", "וכל המסובים חיפשו סביבם את רבינו הזקן".

כמובן שהדברים אמורים לא רק בעת הריקודים, אלא גם בעת הסעודה, כאשר התזמורת רגילה להשמיע ניגונים רגועים כמוזיקת רקע - גם בזה צריכים להיות ניגוני חב"ד בלבד ולא ניגונים זרים.

ראוי לציין כי מילים יהודיות מן המקורות, אינן מכשירות את המנגינה עצמה, במכתב (אד"ר תשמ"א) כותב תרבי : "בנוגע לעשות תקליט עם ניגונים על פסוקים בניגוני אומות העולם - צ"ל הוראת רב מאנ"ש שי' מורה הוראה ועסקן האפשר וכדאי

ביאור שבע הברכות

מהספר 'סדר קידושין ונישואין' הרב מרדכי פרקש עמוד נה

פרק אחד עשר:

ברכות נישואין - שבע ברכות

חזה¹⁰, ובהתאסף הקהל למטרה זו יש בו כבוד המקום, ולכן תיקנו לזה ברכה מיוחדת.

ברכה שנייה - "יוצר האדם": ברכה זו מתייחסת ליצירת אדם הראשון שהיה יצירה ראשונה, שמתוך שאנו מברכין על היצירה השנייה - יצירת איש ואשה - בכרכה הבאה, תקנו לברך אף ברכה זו שהוא עיקר ותחילת היצירה.

ברכה שלישית - "אשר יצר את האדם בצלמו": היא הברכה הראשונה העוסקת בזיווג איש ואשה. אשר יצר את אדם הראשון בצלמו, והתקין לו מגופו "בנין" - זו חוה, שנקרא בנין בלשון הכתוב אודות יצירתה - "ויבן ה' אלוקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה" (בראשית ב, כב). ואותו בנין מתקיים עדי עד, על ידי הולדת תולדות.

ברכה רביעית - "שוש תשיש": הברכה מכוונת לשמחתה העתידה של ירושלים שנקראת "עקרה"¹¹, ומברכים על שמחתה העתידה של ירושלים שנמשלה בפי הנביאים לשמחת חתן וכלה - "ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך" (ישעיה סב, ה). ומקדימים ברכה זו קודם הברכה שלאחריה העוסקת בשמחת זיווג חתן וכלה, משום ענין העלאת ירושלים על ראש שמחתנו¹².

ברכה חמישית - "שמח תשמח"¹³: ברכה זו כוונתה שישמח הקב"ה את החתן ואת הכלה - שנקראים "רעים אוהבים זה את זה", שיהיו שמחים בהצלחה כל ימיהם. "כשמחך יצירך" - ששימח את אדם הראשון שיצר בגן עדן. ובגן עדן גופא איך שהיו "מקדם", היינו קודם החטא¹⁴.

ברכה שישית - "אשר ברא": נקראת "ברכה אחריתא". והברכה מתייחסת לזיווג החתן עם הכלה. והוא שבה שמשבחים את הקב"ה שברא חתונת ודיבוק איש באשה על ידי שמחה והדוה. ולכן חותמים הברכה ב"משמח חתן עם הכלה" - לשון שמשמעותו היא שמחת איש באשתו. ואילו בברכה הקודמת ההתיימה היא "משמח חתן וכלה", דאו מברכים את כל אחד מבני הזוג בנפרד שיהיו שמחים לעולם, ויהיו להם סיפוק מזונות וכל טוב. ומשמחת נישואין ממשיכים לשמחת הגאולה "מהרה ישמע וכו"¹⁵.

א. אחר שקראו את הכתובה מברכים ברכות נישואין¹ ואין מברכים אותם אלא במנין עשרה אנשים - והחתן מן המנין². "ברכות נישואין" - יש אומרים שהוא מסוג ברכת המצוות³, ויש אומרים שאינו אלא ברכת תפלה ושבח⁴. לאומרים שהן ברכת השבח - מובן מה שמברכים את הברכות לאחר הכניסה לחופה - שהרי ברכת השבח אינה צריכה להיות עובר לעשייתה⁵. ואף לאומרים שהן משום ברכת המצוות, בכל זאת מברכים את הברכות לאחר שנכנסו לחופה, לפי שעיקר החופה הוא יחוד של החתן והכלה, הבא לאחר החופה. ולכן הברכות הנאמרות תחת מה שנקרא אצלנו בשם "חופה" - היינו תחת הכלונסאות והיריעה שלמעלה - הרי זה קודם החופה העיקרית שהיא היחוד, ונקרא עובר לעשייתה⁶.

ב. הברכות שמברכים על הנישואין נקראות בלשון הגמרא בשם "ברכת חתנים". ונוסח הברכות מובא בגמרא⁷, והוא כולל שש ברכות שאומרים אותן על כוס של יין, וביחד עם ברכת היין הרי אלו שבע ברכות.

שש הברכות נחלקות לשתי מערכות. שתי הברכות הראשונות עוסקות בנושאים כלליים, לאידך, ארבעה ברכות האחרונות עוסקות בזיווג איש ואשה. והדבר מודגש גם בכך שהברכה השלישית פותחת ב"ברוך", אע"פ שברכה הסמוכה לחברתה אינה פותחת ב"ברוך" והוא לפי שבברכה השלישית מתחלת הברכות על עסקי זיווג⁸.

ג. ביאור סדר ונוסח הברכות, מיוסד על פירוש רש"י⁹:

ברכה ראשונה - "שהכל ברא לכבודו": ברכה זו מכוונת כלפי אסיפת העם בחתונה הנאספים לגמול הסד עם ההתן והכלה, ולשמרם. זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו הקב"ה שושבין ונתעסק בו, כשנשא את

¹ רמ"א סי' ס"א. ומקורו בגמרא כתובות ז, ב.

² שו"ע אה"ע ס"ב ס"ד. ובמקום שאין מנין יברר עם רב מורה הוראה כיצד לנהוג. ועיין 'אוצר הפוסקים' סימן סב אות ב.

³ ב"י אבה"ע סב בדעה אחת אליבא דהרמב"ם.

⁴ ר"ן פסחים פ"א, ועיין ב"י שם.

⁵ ר"ן שם

⁶ רמ"א שם ובס"מ סק"א.

⁷ כתובות ז, ב. ח, א.

⁸ רש"י שם, ד"ה מאי מברך.

⁹ כתובות ז, ע"ב. עוד ביאורים ראה אנציקלופיית תלמודית חלק ד טור תרמד ברכת חתנים ושי"נ.

¹⁰ עירובין יח, ב.

¹¹ עיין ישעיה נד, א. ובתרגום אונקלוס שם.

¹² מאירי כתובות שם.

¹³ מנהגנו לומר שמח תשמח - המ"ם הראשונה בפתח, ולא בצירי. ראה הביאור בזה באגרות קודש ח"ג עמ' צב.

¹⁴ 'ליקוטי שיחות' ח"ג עמ' 750, וראה ג"כ 'ליקוטי שיחות'

ח"ט עמ' 331. נעתק בעמוד הבא

¹⁵ וראה תורת מנחם תשמ"ח ח"ד עמ' 265.

ביאור שבע הברכות מהספר 'הנשואין כהלכתם' חלק ב עמוד תרטו

ביאור ברכת אירוסין

(בראשית ה, ב): "זכר ונקבה בראם... ויקרא את שמם אדם" שוש תשיש ותגל - תשמח ותעלוז. העקרה - ירושלים השוממה מבנייה, ונמשלה לאשה עקרה שלא ילדה. בקבוץ בנייה לתוכה כשמחה - כשיתאספו בני ירושלים הגולים ויתכנסו כתוכה מתוך שמחה. משמח ציון כבנייה - משמח את ירושלים על ידי שמחזיר את בנייה לתוכה. (וברכה זו נתקנה מפני שאנו צריכים להעלות את זכרון ירושלים על ראש שמחתנו. כמו שנאמר (תהלים קלז, ז): "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי").

שמח תשמח רעים האהובים - אנא ה', תשמח את החתן והכלה שהם רעים האוהבים זה את זה, כשמחך יצירך - כמו ששמחת את אדם הראשון, יציר כפיך. בגן עדן מקדם - בגן אשר במזרחו של עדן, ככתוב (בראשית כ, ח): "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם". ברוך אתה ה' משמח חתן וכלה - מבורך אתה ה' אשר ישמח לעולם את החתן והכלה הללו בסיפוק צרכיהם. (וברכה זו נתקנה כתפילה וברכה לקדוש-ברוך-הוא שישמח את החתן והכלה הללו ושיצליחו בכל ימיהם).

אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה - ששון ושמחה של חתן וכלה, גילה רינה דיצה וחדוה אהבה ואחוה ושלוה וריעות - של החתן והכלה. ויהי רצון אשר מהרה, ה' אלקינו - תושיע אשר ישמע בערי ארץ יהודה, ובחוצות ירושלים - ברחובותיה של ירושלים, קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה - קולות ששון ושמחה של חתן וכלה. קול מצהלות חתנים מחופתם - קול שמחה רועשת של חתנים אשר בחופתם, ונערים ממשחה נגינתם - וקול מצהלות נערים שמנגנים במשתיהם. ברוך אתה ה' משמח חתן עם הכלה - מבורך אתה ה' אשר משמח את החתן והכלה בחתונתם. (וברכה זו נתקנה כשבח לקדוש-ברוך-הוא שמסבב שמחת איש באשה בחתונתם).

אשר קדשנו במצותיו - שעשה אותנו קדושים על ידי המצוות שנתן לנו. וצונו על העריות - ציווה אותנו לפרוש מן העריות, ובכלל איסור עריות: אשה פנויה ללא קדושין, ואסר לנו - גם את הארוסות - שארוסתו של אדם. אף שקידש אותה, אסורה לו עד שיכניסנה לחופה, והתיר לנו את - נשותינו, הנשואות לנו - ובמה הן מותרות לנו? על ידי חופה וקדושין - באמצעות החופה. ועל ידי הקדושין. מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקדושין - משפיע קדושה לאומה הישראלית באמצעות המצוות של חופה: - וקדושין.

ביאור ברכות נשואין

שהכל ברא לכבודו - יצירת העולם כולו. לכבודו של הבורא נוצר. (וברכה זו נתקנה על בריאת העולם, שהואיל והנשואין הם סיבה לקיום העולם - מברכים ברכה זו בשעת הנשואין - רמ"ה. ויש מי שפירש, שברכה זו נתקנה לשם אסיפת העם שבאים לחתונה לגמול חסד עם החתן והכלה ויש בכך משום כבוד לבורא עולם - רש"י).

יוצר האדם - אדם הראשון. (כרכה זו נתקנה על יצירת אדם הראשון עד שלא ניטלה ממנו הצלע, והברכה שלאחריה נתקנה על יצירת אדם הראשון ויצירת אשתו חוה מן הצלע שניטלה ממנו).

אשר יצר את האדם - אדם הראשון, בצלמו - בצלם אלקים, והיא נשמת האדם שיש בו חכמה ודעת. כצלם דמות תבניתו - של האדם, כלומר שהקדוש-ברוך-הוא ברא את האדם בצלם ודמות ותבנית הראויים לו לאדם. והתקין לו - הכין עבור אדם הראשון. ממנו - מגופו מצלעותיו. בנין עדי עד - בנין נוהג לדורות, והיא אשתו: חוה, שקורא לה "בנין" על שם הכתוב (בראשית ב, כב): "ויבן ה' אלקים את הצלע". יוצר האדם - אדם וחווה. ששניהם ביחד הם יצירה שלימה של האדם. ככתוב

ביאור הרבי למילים 'בגן עדן מקדם'

זהו גם הלשון בברכת נשואין "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם". ולכאורה מה מוסיפה תיבת "מקדם"? הרי ידוע לכל שהיותם של אדם ותוה בגן עדן היה פעם, לפני שנים רבות! אלא ש"מקדם" היא בזמן היותם בגן עדן, בתחילה לפני החטא.

וזו היא הברכה לזוג הצעיר, שחיייהם יהיו כמו שהיה אצל אדם וחווה קודם החטא. שלא יהיה "כנגדו" רק אדיבה "עזר", ושהבית יתנהל באופן של "ושכנתי בתוכם" - "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם".

תרגום מ'ליקוטי שיחות' חלק ג עמוד 750. (סוף פרשת בראשית)

... "בג"ע מקדם" שבברכת נישואין א"א לפרשו (שכנראה רוצה ללמוד כן מפרש"י כתובות ח, א) למזרח כבראשית (ב, ח) - דא"כ הול"ל: (1) בגן בעדן (2) בגן - צ"ל הבית פתוחה ולא בשבא. (3) לאחר הודעה הראשונה ע"ד מקום הגן בעדן - הובא כ"פ בתורה ובחז"ל נ"ע ואף פ"א לא צויין מקדם (דמאי קמ"ל?)
ראיתי עתה בתכלאל (סידור) התימני שגירסתם "מקדם בג"ע" - שג"ז מוכיח שבהברכה "מקדם" קאי על הזמן ולא על המקום כבקרא.

ממכתב ימים שבין יוד ויט כסלו ה'תשכ"ח -- 'ליקוטי שיחות' חלק ט עמוד 331

איסור מלאכה בימי המשתה מהספר נטעי גבריאל

פרק נז מלאכה – לימוד חלק ב' ע' מ' - מח
לשם הקיצור לא הועתקו מהספר מראי המקומות וההערות

- א. לא קשה החתן מלאכה ולא ישא ויתן בשוק, ואפילו כשהכלה מוחלת אסור לו לעשות מלאכה, משום דהוא דומה למלך.
- ב. אפילו בצנעה אסור בעשיית מלאכה, ויש שהתירו בהסכמת הכלה, ובפרט בדבר האבד.
- ג. הכלה ג"כ אסורה במלאכה, ובצנעה מותרת לעשות מלאכה בהסכמת החתן.
- ד. מלאכת דבר האבד יש אוסרים, ויש מתירים ובפרט אם הכלה מסכמת לכך ועכ"פ לא יעסוק בדרך קבע רק באופן עראי, ובזמן הסעודה יבא ויאכל כראוי.
- ה. מותר לעשות כל מלאכות המותרות לעשותם ביו"ט, דהיינו צורכי אוכל נפש.
- ו. כל דבר המונע מלשמחה, אפילו מלאכה קלה אמור וי"א דוקא מלאכה של טורח ואין בה שמחה, אבל מלאכה של שמחה מותר.
- ז. אין לו להמנע מכתובה, ובתנאי שלא יהיה זה זמן ארעי מפני שנמנע בינתיים מלשמח את אשתו, ויש מי שאוסר גם כתיבה, אבל דברי תורה שנתחדשו לו באלו הימים מותר לכתוב.
- ח. שותפו או שכירו רשאי לעבוד בעסקו של החתן.
- ט. החתן רשאי לקבל ממסחרו רווחים של שבעת ימי המשתה.
- י. חתן שהוא שוחט קבוע במתא, מותר לו לשחוט עבור בני העיר. מפני שהוא מלאכת אוכל נפש.
- יא. מותרים להסתפר ולגזוז צפרניהם בשבעת ימי המשתה.
- יב. חתן שצריך להסתפר ראשו או זקנו בכל יום, מותר להסתפר בתוך שבעת ימי המשתה.
- יג. מותרים לכבס כמותם ולנקות ולגהץ בגדיהם הצריכים להם בשבעת ימי המשתה היכא דא"א ע"י אחרים, כיון שהוא לצורך להתנאות בבגדים.
- יד. מותר לחתן בשבעת ימי המשתה לנהוג במכונת כשנוסע עם כלתו,
- טו. לא יטרד בלימוד עיון ופולפולים, ובהסכמת הכלה הכל מותר, אבל סתם לימודים יש ללמוד, ויש גדולים שנהגו ללמוד עם הכלה קיצור פסקי דינים הנוגע למעשה כגון הלכות נדה, וכדומה, וכך ראוי לנהוג.
- טז. כל דיני שמחת חתן וכלה הן לענין שמירה והן לענין מלאכה ושאר הדינים הנזכרים בפרקים דלעיל מתחילין משעת החופה, ויש מחמירין לחוש לחשוב שבעת ימי המשתה מעת לעת, כגון אם החופה היתה ביום רביעי מבעוד יום והסעודה בלילה חשבינן עד יום רביעי בלילה

איסור מלאכה בשבעת ימי המשתה

מהספר הנישואין כהלכתם

פרק טו, י – יז חלק ב' ע' תעג-תעז

לשם הקיצור לא הועתקו מהספר מראי המקומות וההערות.

בשבעת ימי המשתה, כדי שיסתפר קודם החופה ולא יכנס לחופה מגודל בשערותיו. אמנם האחרונים העלו להתיר, וכן המנהג פשוט שהחתן מסתפר תוך שבעת ימי המשתה. ויותר מזה כתב אחד מהרבנים, שאפילו בימי ספירת העומר מותר לחתן להסתפר בכל יום משבעת ימי המשתה, אפילו בימים שבדרך כלל נוהגים בהם איסור תספורת, (וכגון במקום שנוהגים איסור תספורת ונשואין החל מראש-חודש אייר, והנשואין התקיימו קודם ראש-חודש, ואילו שבעת ימי המשתה הם אחרי ראש-חדש).

כו. אנשים אחרים רשאים לעשות מלאכת החתן בשבעת ימי המשתה, וכן פועלים של החתן – רשאים לעבוד במלאכתו של החתן ובשבילו. וכן מותר להפעיל בית-חרושת או חנות שהחתן שותף בה, והחתן רשאי לקבל חלקו ברווחים של שבעת ימי המשתה.

כז. האם גם הכלה אסורה במלאכה בימי נשואייה? נחלקו הפוסקים: יש סוברים שאין הכלה אסורה במלאכה אלא ביום ראשון לנשואייה, אבל בשאר שבעת ימי המשתה – מותרת לעשות מלאכה נקייה וקלה. ויש מי שלא התיר לכלה לעשות מלאכה אלא בתנאי שתעשה בצניעא ושהחתן יסכים לכך. אולם אחרים סוברים שהכלה אסורה במלאכה, כמו החתן, בכל שבעת ימי המשתה.

כח. כיצד מחשבים את שבעת ימי המשתה, לענין איסור מלאכה ז כתב אחד הרבנים שבדורנו, שהואיל ונחלקו הפוסקים לענין חישוב שבעת ימי המשתה בדבר ברכות נשואין – רצוי להחמיר בחישוב זה, לענין איסור מלאכה באלה הימים, ככל אחת מהשיטות המחמירות, והיינו: (א) מונים שבעת הימים מעת-לעת, וכגון שהחופה התקיימה ביום ראשון בשבוע בשעה החמישית – נוהגים באיסור מלאכה עד שעה החמישית ביום ראשון שבשבוע הבא; (ב) מונים שבעה ימים החל מסעודה הראשונה של החתונה, וכגון שהחופה התקיימה ביום ראשון בשבוע, ולא ערכו את הסעודה עד הלילה שלאחריו – מונים שבעת ימי המשתה החל מיום שני בשבוע; (ג) מונים שבעת הימים החל משעה שנתייחדו התתן והכלה, וכגון שהחופה והסעודה התקיימו ביום ראשון בשבוע, ולא נתייחדו עד הלילה שלאחריו – מונים שבעת ימי המשתה החל מיום שני בשבוע, כיון שלדעת הרבה פוסקים עיקר הנשואין הוא הייחוד.

יד. תקנו חכמים שחתן אינו עוסק במלאכתו ולא נושא- ונותן בשוק, בכל שבעת ימי המשתה.

טו. אפילו כשהכלה מוחלת לו לחתן – אסור לו לעשות מלאכה, לפי שאיסור עשיית מלאכה לחתן הוא משום שהוא דומה למלך, ואינו תלוי במחילתה של הכלה.

טז. אפילו מלאכה ומשא-ומתן הנעשים בצנעה ובתוך הבית אסורים לחתן בשבעת ימי המשתה. אך כשהכלה נותנת לו רשות על כך יש לצדד להתיר. ויש שנוטים לאסור בכל אופן.

יז. ומלאכה קלה – גם כן לא יעבוד החתן, לפי דעת אחד מהפוסקים. ויש מי שסבור כי מלאכה שיש בה שמחה – לא נאסרה לחתן. ויותר מזה סבור אחד מהפוסקים שלא נאסרה לחתן אלא מלאכת טורח ושיהוי כמו בחול-המועד.

יח. חתן אל יתאמץ בלימוד עיוני ופלפולים עשוקים בשבעת ימי המשתה, אלא יעסוק בלימוד דברים נוחים שבתורה. אך אם הכלה מסכמת – רשאי לעסוק גם בלימוד עיוני.

יט. רשאי החתן לכבס ולנקות בגדיו הזקוק להם ללבשם בשבעת ימי המשתה, אם אין לו אפשרות לעשות זאת באמצעות אנשים אחרים.

כ. חתן המכהן כדיין כעירו – נסתפק אחד מהאחרונים אם צריך לישב בדין בשבעת ימי המשתה.

כא. חתן שהוא רופא במקצועו – נסתפק אחד מהאחרונים אם רשאי לטפל בחולים בשבעת ימי המשתה, כשיש רופא אחר בעיר.

כב. חתן, שהוא שוחט קבוע בעיר – מותר לו לשחוט ונשבעת ימי המשתה לצורך בני העיר. וכן מותר לו לחתן לשמש כמוהל, בשבעת ימי המשתה, אפילו אם יש מוהל אחר בעיר.

כג. וכן כל המלאכות המותרות ביום-טוב (צרכי אוכל נפש) – מותר לחתן לעבוד בהן בשבעת ימי המשתה.

כד. ומלאכת דבר האבד – יש אוסרים, אולם כמה אחרונים מתירים אם הכלה מסכמת לכך.

כה. המותר לו לחתן להסתפר בכל שבעת ימי המשתה? דעת כמה ראשונים להתיר, ואף על פי שתספורת מלאכה היא – לא נאסרה לחתן לפי שאינה אלא לנאותו. אך אחד מהפוסקים דן שלדעת אחד מהראשונים אסור לחתן להסתפר

הכנת הבית למגורים

בס"ד. חלק משיחת מוצאי ש"ק פ' בשלה, י"א שבט ה'תשכ"ד.

בלתי מוגה

ידים ג' פעמים... – שמא ישאר איזה כתם בעניני הבית.

אבל אז הי' סדר הפוך – כפי שמספר כ"ק מו"ח אדמו"ר – שלפני שמסרו את החדר עבור ה"בנין עדי עד", הביאו לשם תינוקות של בית רבן, – לא תשב"ר של עשירי העיר, אלא ילדים שלמדו בתלמוד תורה העירוני! ויכולים לתאר איך הי' נראה תלמוד-תורה בעיירה יהודית (ועאכו"כ כשמספר הילדים הי' קטן בכמות), אליו שלחו את ילדיהם העניים שלא היו יכולים לשלם שכר לימוד (כמה שהיו כבר משלמים אז...), והיו צריכים לסמוך על כך שיחנכו אותם ב"תלמוד תורה" –

ויחד עם הילדים הביאו גם את המלמד שילמד עם הילדים בחדר, וזה הי' ה"חינוך" של ה"בית חדש" שבו נכנס לדור זה שנעשה אח"כ נשיא ישראל.

ב. סיפור זה שהי' ידוע בשעתו בעיירה, נשכח לאחרי זמן, אבל, כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר זאת בהיותו כבר נשיא, בידעו שסו"ס יתפרסם ברבים, ומאז הרי זה נעשה הוראה והדרכה כיצד צריך יהודי לייסד ביתו בישראל (שהרי אילו הי' הדבר שייך רק לנשיא בישראל, היו יודעים זאת רק אלו שצריכים להיות נשיאים):

אמרו רז"ל⁹ "יהיו עניים בני ביתך"; לכל לראש צריכים להכניס "עניים", ואח"כ יהי זה "ביתך".

אמנם, יכולים להכניס עניים כדי שיטפחו על שכמו, ויבחרוהו להיות יושב ראש ("טשערמאן"), ויתנו לו "מדליא", לאות הוקרה שנתן כך וכך ל"צדקה-פעדעריישן", ויפרסמו תמונתו ושבחיו בכל העיתונים, עד שיגיע למעלה מעלה – על יסוד הפס"ד בשו"ת הרשב"א¹⁰ שהובא ברמ"א¹¹: "מצוה לפרסם עושי מצוה".

אבל, לא זו היא הכוונה! הכוונה היא שיביא לביתו ילדים עניים, עם המלמד שלהם, שילמד עמהם "קמץ א אָ" – אע"פ שילדים אלו לא יטפחו על שכמו, ולא ידפיסו אודותיו בעיתונים, ולא יבחרוהו לאיזה מינוי, דכיון שהם לפני גיל י"ח או כ' שנה, הרי אין להם זכות בחירה... באופן כזה

א. בעל ההילולא סיפר בנוגע לעצמו – בקשר לענין הנישואין:

ובהקדמה – ששלימות האדם מתחילה מחיי הנישואין, וכפי שהגמרא¹ מביאה ראי' מלשון הכתוב² "זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא שמם אדם", היינו, שאמיתית המשכת הברכה מלמעלה מתחילה כשישנו הענין דזכר ונקבה – לא באופן של "פלג גופא"³, אלא שלימות האדם.

וכללות ענין הנישואין נקרא בשם "בנין עדי עד", וכפי שהדבר מתבטא בכך שא' ההכנות לענין הנישואין הוא (לא רק קביעת מלאכה לפרנסה, "נטע כרם"⁴, אלא גם) בנין בית ("בנה בית"⁵) כפשוטו, ולאח"ז יכול להיות ענין הנישואין ("ארש אשה"⁶) בשלימות⁷.

ומספר כ"ק מו"ח אדמו"ר סדר הדברים בעת חתונתו בנוגע להכנת הבית⁸:

ובהקדמה – שבדורותינו אלו נהוג, שלכל לראש מוציאים כו"כ אלפים עבור ענינים שאינם אלא ביום החתונה, וקודם לזה מוציאים כו"כ אלפים עבור ההכנות ליום החתונה, ואח"כ מוציאים כו"כ אלפים עבור כל מיני ענינים חיצוניים שחושבים שיש בהם צורך לאחר החתונה, ורק אח"כ מחשבים כמה צריך ליתן עבור סעודת עניים...

אבל אז הי' סדר אחר: קניית בית – מאן דכר שמי'?! ...! אלא מאי, כיון שה"בנין עדי עד" החדש (הזוג הנשוי) צריך בית לעצמו, הוסיפו ובנו חדר נוסף לבית שהי' מקודם, שבו יבנו את ה"בנין עדי עד".

זאת ועוד:

עכשיו הסדר הוא שלכל לראש צריכים לצחצח את החדר, ולא מניחים דריכת רגל לעני, ואפילו לא לאיש פשוט, ולא עוד אלא שאפילו אלו שנכנסים מעצמם, מצירים את צעדיהם ומזהירים אותם לא לדרוך כאן ולא לגעת שם, ולא די בנטילת

¹ יבמות סג, א.

² בראשית ה, ב.

³ זח"ג ז, ב. קט, ב. רצו, א.

⁴ פי' שופטים כ, ו.

⁵ שם, ה.

⁶ שם, ז.

⁷ ראה רמב"ם הל' דעות פ"ה הי"א.

⁸ ראה תו"מ – רשימת היומן ע' רמב. וש"נ.

⁹ אבות פ"א מ"ה.

¹⁰ ח"א סתקפ"א.

¹¹ יו"ד סרמ"ט סי"ג.

אברהם יצחק ויעקב, והוא מוכן ומזומן לקיים מצות בוראו, אלא – שדואג לילד של חברו, שאינו יכול ליתן לו מאומה, להיותו עני ש"לית לי מגרמי כלום"¹⁹, לא זו בלבד שנותן מממונו כדי שילמדו עמו באיזה מקום מחוץ לד' אמות שלו, אלא הוא מכניס אותו (לא רק לחצירו, אלא) לתוך ביתו ולפנימיותו ביתו – שזהו החדר שבו נמצאים איש ואשתו, ולשם מכניס את בנו של העני, כדי למלא רצון ה' ע"י לימוד תורת ה', ועושה זאת בשמחה ובטוב לבב.

ד. וזוהי ההדרכה וההוראה לכל אחד ואחד עד סוף כל הדורות, כיון שנתפרסם סיפור של נשיא, שכל עניניו קשורים עם צאן מרעיתו.

וככל עניני התורה ומצוותי, כולל גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, שגם זה ניתן למשה מסיני²⁰ – הנה גם הנהגה הנ"ל היא באופן ש"לא נפלאה היא ממך גוי לא בשמים היא גוי ולא מעבר לים היא"²¹,

וכמארז"ל²² שגם "אם בשמים היא אתה צריך לעלות אחרי", ואם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחרי", אלא, שבחסידי הבורא ש"רצה לזכות את ישראל"²³, שכל אחד יוכל להגיע לזה ללא השתדלות ויגיעה יתירה, כי אם ע"י התבוננות קלה בתכלית בריאתו – קבע זאת באופן ש"קרוב אליך הדבר מאד"²⁴,

צריך רק להחליט בעצמו, שאז הרי זה רצונו, ואח"כ פועל הרצון על השכל, שמוצא על זה הסברה בשכל, ועד שנמשך ברגש שבלב, ולבא פליג לכל שיפין²⁵ – ש"רגליך לטוב ירוצו"²⁶ לעניני מצוה בכלל, ולעניני חינוך על טהרת הקודש במיוחד – לחנך את עצמו ואת בני ובנות ישראל ברוח דברי רבינו הזקן שנאמרו ע"י בעל ההילולא בשמו, שאהבת ישראל, אהבת התורה ואהבת ישראל הם כולא חד²⁷.

צריך להיות חינוך הבית – "כי תבנה בית חדש"¹², ואז יכול להיות "בנין עדי עד", ובית מלא ברכת ה' כפשוטו.

ג. והנה, מבואר בספרי מוסר, וביתר אריכות וביאור בספרי חסידות, שנשמה וגוף הם בדוגמת איש ואשה (כפי שמצינו במפרשי התורה שמבארים כל הסיפור דיצירת אדם וחוה בשייכות לגוף ונפש)¹³, ונמצא, שכאשר הנשמה חוזרת לגוף בכל בוקר – "שהחזרת בי נשמת" – מתחיל הענין דחיי נישואין (בכל איש פרטי) מחדש.

– בין החקירות של הגאון הרגצ'ובי יש חקירה בנוגע לשעבוד הבעל לאשתו, "שארה כסותה ועונתה לא יגרע"¹⁴, אם זהו ענין שמתחדש בכל רגע (כל זמן שאין גט ח"ו), או שזהו שעבוד שנמשך משעת החופה. ונפק"מ לדינא – כבכל עניני התורה: "מאי ביניהו", כמודגש במיוחד בתורתו של הרגצ'ובי – בנושא אשה שני' על אשתו הראשונה: אם השעבוד נמשך משעת החופה – אזי שעבודה של אשתו הראשונה קודם לשעבוד של אשתו השני', ואם זהו שעבוד שמתחדש בכל רגע – אזי השעבוד של אשתו הראשונה והשעבוד של אשתו השני' הם בשוה¹⁵.

ומספרים¹⁶, שפעם נפגש הרגצ'ובי עם ר' חיים מבריסק – שני גדולים בכתר אחד – ובעת שיחתם אמר הרגצ'ובי חקירה הנ"ל לר' חיים מבריסק, ואמר לו ר"ח: מגיע לכם מזל טוב! וכשתמה הרגצ'ובי על כך, אמר לו ר"ח: לפי השיטה שהשעבוד מתחדש בכל רגע, נמצא שזה עתה באתם בברית הנישואין, ובעת החתונה מאחלים לחתן "מזל טוב"!...

אבל בענין הנישואין שביחס לנשמה וגוף, "שהחזרת בי נשמת" – אין מקום לספקות; זהו בודאי ענין שמתחדש בכל יום, כדברי המדרש¹⁷ שלמדים זאת מהפסוק¹⁸ "חדשים לבקרים".

וב"נישואין" אלו ("שהחזרת בי נשמת"), הנה הבחינה וההתחלה הראשונה היא – לא באופן שרודף אחר הכבוד, באמרו: הנה קם אדם גדול בישראל, וצריכים להעניק לו כבוד, להיותו בן

¹² תצא כב, ח. נתבאר בארוכה בלקו"ש חייט ע' 208 ואילך.

¹³ ראה זח"א עח, סע"ב ואילך (בס"ת). קכב, סע"ב ואילך (במהנייע). קפא, ב. סה"מ תרנ"ג ע' רלה. וש"נ.

¹⁴ משפטים כא, יו"ד.

¹⁵ ראה מפעניצ פ"ה סכ"ח. וש"נ. וראה גם תו"מ ח"ז ע' 219.

¹⁶ כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שאינו יכול לאמת את הסיפור, כיון שלא היו נוכח בשעת מעשה, אבל כך מספרים.

¹⁷ ראה ב"ר רפעי"ח. וש"נ.

¹⁸ איכה ג, כג.

¹⁹ לשון הזהר – ח"א קכה, רע"א.

²⁰ ראה בהנסמן בלקו"ש חייט ע' 252.

²¹ נצבים ל, יא-ג.

²² עירובין נה, רע"א. הובא בפרש"י עה"פ.

²³ ע"פ מכות כג, רע"ב (במשנה).

²⁴ שם, יד.

²⁵ ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, רע"ב. רכא, ב. רלב, א.

²⁶ טואו"ח בתחלתו.

²⁷ ראה סה"ש קיץ היש"ת ע' 2 ואילך.

השפעה בתוך הבית

'תורת מנחם' חלק טו ע' 270

בס"ד. קטע משיחת יום א' פ' וישב, י"ט כסלו ה'תשט"ז

בלתי מוגה

לא היו מבטלים את הקטרוג, מי יודע מה הי'...

ומי הציל את כל המעמד ומצב – היתה זו בתו של אדמו"ר הזקן, אמו של הצמח צדק, ובשביל זה הי' אדמו"ר הזקן מכיר לה טובה, ומסר גם לחסידים כו' (כידוע אריכות הסיפור בזה כפי שנרשם ונדפס בהשיחות של י"ט וכ' כסלו⁵).

יט. וההוראה מזה:

ידוע הפתגם⁶ שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו, שכשם שמצוה להניח תפילין בכל יום, כך מצוה להקדיש זמן בכל יום להשפיע על האשה והילדים.

והגע עצמך:

מצות תפילין הוא מצוה מדאורייתא, ולא עוד אלא ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"⁷ (כפי שלומדים מזה כו"כ ענינים), ותוכנה וענינה – לשעבד הלב והמוח (כדאיתא בשו"ע⁸), שהם ה"שליטין"⁹ בכל גוף האדם ובכל נשמת האדם.

ומזה מובן עד כמה נוגעת ההשתדלות להשפיע על האשה והילדים – שכ"ק אדנ"ע בחר להשוות זאת למצוה G כזו שהיא לא רק מן התורה, אלא שכל התורה כולה הוקשה לה, ונוגעת לכללות האדם ע"י הלב והמוח.

יז. בנוגע ל"צאינה וראינה"¹ – שיש על זה בלקו"ת² דרוש ארוך עם ביאורים – סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שהיסוד והתחלה לזה הי' באופן של תורה קצרה שאמר אדמו"ר הזקן בקשר למאורע דלקמן:

פעם³ בצאת אדמו"ר הזקן מחדרו שמע את הרבנית משוחחת עם עוד אשה ואמרת בתוך הדברים איזה ענין בשמו (של אדמו"ר הזקן), וכיון שלא רצתה לקרותו בשמו, אמרה: "מיינער זאגט".

ויאמר אדמו"ר הזקן – בנפלו על מזוזה הדלת ("אויף דער פריטעלקע", הנקרא באנגלית: "דאָר פּאַסט", שזהו המקום שקובעים בו המזוזה) מתוך דביקות – אם ע"י מצוה אחת הנני שלך, עם כמה מצוות נעשים אנו של הקב"ה.

ואמר תורה קצרה על הפסוק "צאינה וראינה בנות ציון", שתוכנה, שהיציאה ("צאינה") מהכלים לראות אלקות ("וראינה") נפעלת ע"י בנות ציון.

יח. וזהו שרואים עד כמה היתה ההשתדלות בנוגע לענינים הקשורים עם "בנות ציון", נשים, ועי"ז פעלו כו"כ ענינים – לא רק בנגלה דתורה ולא רק בפנימיות התורה, אלא גם במעשה בפועל, שזהו תכלית הכל, כמ"ש⁴ "את מצוותיו שמור כי זה כל האדם".

וענין זה מודגש גם בנוגע לי"ט כסלו:

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר בשם אבותיו שהקטרוג למעלה על הפצת החסידות הי' כבר כו"כ שנים לפני זה (לפני המאסר והגאולה די"ט כסלו), ואדמו"ר הזקן אמר אז, שאילו

⁵ תרצ"ג סייא ואילך – לקו"ד ח"א ע' מא, א ואילך. וראה בארוכה קונטרס "הרבנית דבורה לאה" (קה"ת תשנ"ג) ושי"ב.

⁶ מכתב הנעתק ב"היום יום" כב טבת. וראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"י"ג ע' מז, ובהנסמן בהערות שם. וראה גם מכתב כ"ט מ"ח שנה זו (אגרות-קודש ח"י"ב ע' ק). ועוד.

⁷ קידושין לה, א. ושי"ב.

⁸ או"ח סכ"ה ס"ה. שו"ע אדה"ז שם ס"א.

⁹ זחי"ב קנג, א.

¹ שה"ש ג, יא.

² שה"ש כד, ד ואילך.

³ ראה נעתק ב"היום יום" כג שבט. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ז ע' 274 ואילך.

⁴ קהלת יב, יג.

וכל ההשתדלות שנעשית בענין זה אינה מספיקה בערך דרישת השעה, שבוזה תלוי הציור של הדור הצעיר, שהרי "אם אין גדיים כו"¹³, והם ה"גדיים" שצריכים להיות "תיישים" במשך השנים הבאות.

וזוהי גם הסיבה לכך שכ"ק מו"ח אדמו"ר השתדל בהענין דהפצת המעיינות גם עבור נשים ובנות [דאף שלכאורה יש ספק אם הן חייבות בברכת התורה, הרי המסקנא היא שכיון שהן חייבות בכל מצוות לא תעשה, ובכל מצות עשה שאין הזמן גרמא, כולל גם הענינים דיראת ה' ואהבת ה', ובמילא צריכות ללמוד את עניני התורה הקשורים בזה, הרי גם הן מברכות "נותן התורה" על כל התורה כולה¹⁴] – ע"י ההוצאה-לאור באידיש¹⁵, באופן המתאים לפי עניניהן,

ועכשיו צריכים רק את ה"ממוצעים" – האבות והבעלים, שימלאו את תפקידם להיות ה"צינורות" שעל ידם ישפיעו ויעמידו את ה"עזרת נשים", להיות "חכמות בנתה ביתה חצבה עמודי שבעה"¹⁶,

– דקאי על השבעה ספרי תורה (שהרי ספר במדבר נחלק לשלשה ספרים: עד פרשת "ויהי בנסוע הארון", פרשת "ויהי בנסוע הארון", ולאחרי פרשת "ויהי בנסוע הארון")¹⁷, וכמבואר בחסידות¹⁸ שע"י השבעה ספרי תורה מבררים את שבעת המדות שבנפש האדם (כפי שנימנים במהלך העבודה דספירת העומר) –

ועי"ז נעשה בנין עדי עד, דירה לו ית' בתחתונים.

ולא כמו אלה שחושבים שמתנהגים "לפנים משורת הדין" בכך שמקמצים את

זמנם להשפיע על בני הבית, לספר להם ענין שלפי דעתם הוא דבר פשוט, באמרם שאין להם זמן, כיון שצריכים לעסוק בלימוד התורה, להאריך בתפלה, וכיו"ב – כי, נוסף לכך שיתכן שטועים בחשבונם שזהו דבר פשוט, הנה גם אם זהו אכן דבר פשוט, הרי בנוגע לבני הבית הרי זו ידיעה יסודית, שעל ידה תשתנה הנהגתם בענינים עיקריים וחיוניים.

וזוהי ההוראה שכשם שבנוגע לכל התורה כולה, ובנוגע לתפילין שהוקשה כל התורה כולה לתפילין, לא יטען אף אחד שיש ענין חשוב יותר מזה, בידעו שזהו עיקר כל הענינים, ובזה תלוי העבודה שבלב והעבודה שבמוח – צריך לידע שכן הוא גם בנוגע להשפעה על בני ביתו, וכדאיתא בגמרא¹⁰ על הפסוק¹¹ "כי ידעתיו אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו", "בניו לדין ביתו (היינו נשים) לצדקה", אשר עי"ז "לקח" אברהם את הקב"ה.

ועאכו"כ בדורנו זה בודאי שאין להפחית מהזמן שצריך להקדיש להשפעה על בני הבית – כיון שזהו יסוד הבית ועיקרו, ובזה תלוי מציאותו של האדם הנמצא בבית (הבעל).

ולא כמו אלה שנראה להם שההשפעה על נשים ובנות היא דבר מודרני, ואפשר שייעשה ע"י אחרים, אלא, צריך לדעת שגם ענין זה הוא בכלל הענינים שעליהם אמרו חז"ל¹² "מצוה בו יותר מבשלווחו", ובפרט שאחרים אין להם גישה, ואינם יכולים לדעת את ה"אותיות המתאימות" כפי שיוודע הבעל או האב.

¹³ ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב. ועוד.

¹⁴ ראה גם לקו"ש חי"ד ע' 37 ואילך, ע' 148 ואילך.

¹⁵ ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חי"ד ע' 132. וש"נ.

¹⁶ משלי ט, א.

¹⁷ שבת קטז, רע"א ובפרש"י.

¹⁸ ראה אוה"ת לך לך (כרך ד) תרפג, א. חנוכה (כרך ה) תתקלא, א. בהעלותך ע' שכב. סה"מ תרל"ד ע' רלז. תרע"ח ע' שמג.

¹⁰ סנהדרין נז, ב (ובפרש"י).

¹¹ וירא יח, יט.

¹² קידושין מא, א.

יחדיו בלימוד התורה

יחידות לקבוצת חתנים וכלות שיחיו

בס"ד,

מוצאי י"ט-כ"ף כסלו - ב"יחידות" כללית תשנ"ב

בלתי מוגה

התוועדות תשנ"ב חלק א' ע' 397

מישראל וכלל ישראל עם הקב"ה, עצמות ומהות, עם עצמות ומהות דהפשיטות דכאו"א מישראל וכלל ישראל, באופן ש"והיו לבשר אחד"¹⁰, "ישראל וקוב"ה כולא חד"¹¹ באופן נעלה יותר מה"יחוד נפלא"¹² שנעשה ע"י לימוד התורה בזמן הזה, כיון שניתוסף גם בהגילוי דמתן תורה ע"י ש"תורה חדשה מאתי תצא"¹³.

וההכנה לזה - בהנישואין דכל חתן וכלה, **כנהוג בדורנו זה [ובפרט] * שלאחרי הנישואין (שאז אין בכך פגיעה ח"ו בענין הצניעות) עוסקים החתן והכלה יחדיו בלימוד התורה**, שע"י מקשרים ה"חמשה קולות" דשמחת נישואין עם ה"חמשה קולות" דמתן תורה¹⁴, וזוהי ההכנה להנישואין דכנס"י עם הקב"ה בימות המשיח שאז יהי הגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא".

ועוד וג"ז עיקר - **שע"י שהחתן והכלה עוסקים יחדיו בלימוד התורה נעשים הנישואין באופן של שלום ושלום**, ועד לשלימות השלום והשלום (כמוזכר לעיל² כענין "ביקש יעקב לישב בשלוה"¹⁵) בהנישואין דכנס"י עם הקב"ה בגאולה האמיתית והשלימה.

והעיקר - ש"לא עיכבן כהרף עין"¹⁶, וממשיכים את שהותנו יחד ("דעם זיין צוזאמען") בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש ובביהמ"ק השלישי, ותיכף ומיד ממש.

במקור אין אותיות מודגשות

¹⁰ בראשית ב, כד.

¹¹ ראה זח"ג עג, א.

¹² ראה תניא פ"ה

¹³ ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

* המילה **בפרט** לא נמצאת בהנחה הבלתי מוגה אך נשמעת היטב בהקלטה. ונמצאת

בהנחה בספר 'שיחות קודש' חלק א ע' 419 (צא לאור ע"י יעד כתבי קודש' תשנ"ג). ומשמעותה שגם לפני החתונה כאשר מאיזו סיבה החתן והכלה מדברים יחד, אז יעסקו גם בלימוד תורה. הקלטת השיחה נמצאת בתקליטור המצורף לחוברת בתיקיה 'יחידות לחתנים וכלות לפי חודשים' כסלו תשנ"ב, דקה 4:45.

¹⁴ ברכות ו, ב. וראה לקו"ש ח"ו ע' 107 ואילך

¹⁵ ריש פרשתנו (וישב) וברש"י.

¹⁶ מכילתא ופרש"י בא יב. מא. ועוד

בהוספה¹ על הברכות האמורות לעיל² ישנה ברכה מיוחדת לחתן וכלה - שיזכו לבנות בית בישראל, בנין עדי עד, על יסודי התורה והמצוה, כולל גם הברכה השייכת לשנה הראשונה, "נקי יהי לביתו שנה אחת"³, ללא עניני טרדות, ועד ש"אך טוב וחסד" ימצאם תמיד כל הימים, כטוב הנראה והנגלה.

ועוד והוא העיקר:

כל חתונה דבני"י - בכל מקום שהם בכל הדורות והזמנים, ובפרט בדורנו זה, בשנה זו ובחודש זה, חודש כסלו, "א מז'דיקער חודש", כולל ובמיוחד בנוגע לחתונות⁴ - היא הכנה והקדמה ודוגמא לקיום היעוד "מהרה" . ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה"⁵, בארצנו הקדושה ובירושלים עיר הקודש, ששם תהי' השמחה העיקרית דכאו"א מישראל וכל בני"י, שמחת הגאולה האמיתית והשלימה.

ואז תהי' החתונה העיקרית - החתונה של כנסת ישראל עם הקב"ה, כדאיתא במדרש⁶ "של העולם הזה (מתן תורה) אירוסין היו . . . ולימות המשיח יהיו נישואין", היינו, שבימות המשיח תהי' החתונה דכאו"א מישראל וכלל ישראל (החל מהחתן והכלה, הוריהם וקרוביהם, ומסדרי הקידושין) עם הקב"ה.

ולא עוד אלא שהנישואין דימות המשיח יהיו באופן ד"בנין עדי עד" - כיון שהגאולה בימות המשיח תהי' גאולה שאין אחרי גלות⁷, ועד שאין צורך בהזכרת ענין הגלות כשלעצמו, כי אם בשייכות להפיכתו לגאולה, שע"י המשכת אל"ף גדול (רבתי) נעשה מ"גולה" "גאולה"⁸.

נהוג גם להוסיף בנתינת הצדקה⁹ - שמזרזת ומקדימה כל הענינים הטובים, וכל עניני שמחה, ועאכו"כ שמחת חתן וכלה, שמחה עד בלי סוף, ועד לשמחת חתן וכלה העיקריים והכלליים, הקב"ה וכנס"י, החתונה דכאו"א

¹ הבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 575 ואילך. ובהסמן שם.

² ביחידות הכללית לאורחים שיחיו.

³ תצא כד, ה.

⁴ ראה ספר המנהגים-חב"ד פי"ע 76.

⁵ 'ברכת נישואין' ע"פ ל' הכתוב - ירמ"י לג, יו"ד-יא.

⁶ שמו"ר ספ"טו. וראה לקו"ש שה"ש מח. א-ב.

⁷ מכילתא בשלח סו, א. ועוד.

⁸ ראה ויק"ר ספ"לב. לקו"ש בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

⁹ ראה הנסמן בלקו"ש שם הערה 16

פאה נוגעת לכל הברכות

שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש) חלקה נדפס ב'לקוטי שיחות' חלק יג ע' 188 ואילך (ס"א-ד), וההמשך נדפס ב'ליקוטי שיחות' חלק יח ע' 459 ואילך (ס"ה ואילך). במהדורא זו ניתוספו בהערות איזה פרטים מעלי-ההגהה המקוריים, ומספר ציוני מ"מ שניתוספו ע"י המו"ל.

'תורת מנחם' חלק יב ע' 188

בס"ד. שיחה לא' – ראש-חודש אלול ה'תשי"ד.

ב. כאשר הולכים, למשל, לרופא, הרי אף שאינו מבין בשכלו מדוע נותן הרופא תרופה פלונית, מ"מ מאמינים בו וסומכים עליו.⁵ וכך אמא שבנה אינו יכול לעכל את החלב, ופונה לרופא ילדים שיחליף את ה"פאָרמולאַ" – האם תאמר האמא, שבנה שוכב בעריסה, שהיא תמתין, תלך ל"קאָלעדזש" ל-5 שנים כדי להתלמד ולהבין את מה שהרופא יודע עתה, ורק אז תעשה כן?

– הי' אצלי "סטודנט" מ"קאָלעדזש", ואמר לי שאינו מניח תפילין ואינו לובש ציצית, משום שאינו מבין בשכלו מדוע יש לעשות כן... –

הסיבה היחידה שאין רוצים לחבוש פאה נכרית היא – משום שלא מבינים בשכל האישי שיש צורך בזה. מדוע אין סומכים על הקב"ה? כשמצווים "להשקיע דולר אחד", ומבטיחים תמורתו "מאה אלף דולר" – הרי אפילו על הספק כדאי לעשות זאת!

ג. החילוק בין פאה נכרית למטפחת הוא בכך, שבנוגע לפאה נכרית אין ברירה על אתר, ובנוגע למטפחת יש ברירה להסירה. למשל, כשיושבים במסיבת אנשים, הרי כשהאשה חבושה פאה נכרית, אפילו אם ייכנס "פרעזידענט אייזענהאָווער"⁶ – לא תסיר את הפאה, משא"כ בנוגע למטפחת – קל להסירה.

הטענה שלא סוכם ע"ד חבישת פאה נכרית מקודם (קודם החתונה) – אינה טענה כלל: וכי זהו ענין שצריך לעשותו כדי לקיים הבטחה? דבר זה צריך לעשות – משום שהוא מביא הצלחה ואושר אמיתי לבעל, לאשה, לבנים ולבני-בנים.

פעם היו מגלחים את הראש לגמרי; מאוחר יותר נעשה המנהג לחבוש פאה נכרית ע"ג השיער.⁷ ובפרט בזמננו, שאפשר להשיג פאה

א. פאה נכרית¹ הו"ע שנוגע לבנים ולבני בנים, לפרנסה ולבריאות, כדאיתא בזהר² שהדבר נוגע לבני חיי ומזוני.

אין לשאול מדוע פלונית ופלונית אינה חובשת פאה נכרית ואינה נוהגת כראוי, ומ"מ טוב לה בבני חיי ומזוני והצלחה בכל עניני. ראשית, אין אדם יודע מה קורה אצל זולתו, ואיזה צרות יש לו, שהרי אף אדם אינו מספר לחבירו מה מתרחש אצלו. ושנית, אין להביט ("פאָרקוקן זיך") על הזולת, אלא יש לקיים את ציווי הקב"ה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר כאן הענין ד"כי אתם המעט מכל העמים"³].

ישנם בעולם גויים רבים יותר מאשר יהודים, וטוב להם. וכי משום כך יש לעשות כמעשי הגויים? – אילו היו עושים כן, לא הי' העם היהודי קיים רח"ל מזה זמן רב.

כאשר אשה יהודי' הולכת בשוק ללא פאה נכרית, אין שום חילוק בינה לבין נשים אחרות, אבל כשהיא הולכת חבושה פאה נכרית, אפשר להכיר שהיא אשה יהודי' אדוקה בתומ"צ.

אמנם אין צורך להכריז בשוק "אני אדוקה בתומ"צ", אבל...

וכי ממי מתביישים, מהחברה או מפלונית בת פלונית? ומה יאמרו, שאשה פלונית היא יהודי' שומרת דת משה⁴? וכי מהי החרפה בכך?

האם דורשים בכך מסירות נפש גדולה מדי? אילו לא הי' רח"ל מה לאכול, הילדים היו רעבים, והיו דורשים שמירת שבת במסחר ופרנסה – היתה זו מסירות נפש גדולה, והיו עושים זאת בלי ספק.

¹ ראה גם מכתב ז' אייר שנה זו (אגרות-קודש ח"ט ע' יח ואילך), ובהנסמן בהערות שם.

² חלק ג כו, א.

³ ואתחן ז, ז.

⁴ ראה כתובות עב, סע"א ובפרש"י. רמב"ם הלי אישות פכ"ד הי"א

⁵ ראה גם 'תורת מנחם' – התוועדויות ח"ה ע' 109.

⁶ נשיא ארה"ב באותה עת (המו"ל).

⁷ כאשר אמו של כ"ק מו"ח אדמו"ר (הרבנית שטערנא שרה נ"ע) חבשה פאה נכרית לראשונה, הי' זה אז דבר חדש, ודיברו אודותי, כיון שעדיין לא הי' אז המנהג לחבוש פאה נכרית.

תל"ע) על הילדים, וחושבים כיצד לחזור מזה עד כמה שאפשר. אבוי לנו ("אָך און וויי") שבנ"י צריכים ללמוד מהגוים.

ובפרט מה שאירע לאחרונה עם ארבעה ילדים מישראל¹², ומקרים דומים נוספים של הרג ורצח בני-אדם. הכל מודים שאחת הסיבות לכך היא – ה"טלוויזיא" והסרטים, שבהם מתכוננים בבני-אדם ההורגים ויורים זה בזה.

ובקשר לה"טענה" שזהו ענין של הכרח – מה הי' מצב העולם לפני עשר שנים, לפני שהופיעה ה"טלוויזיא"? וכי אז לא התנהל העולם עם כל הענינים!?

ו. ועוד ענין בזה:

אפילו אם יחשוב אדם שהוא יסתכל רק בתכניות ה"דתיות" של ה"טלוויזיא", שבהן מותר להסתכל – כיצד יכולים ההורים לערוב לילדיהם שלא יסתכלו בתכניות אחרות, שבהן אסור להסתכל, בטענה, שמכיוון שההורים מסתכלים ב"טלוויזיא", יכולים גם הם להסתכל במה שברצונם! ובפרט כאן ב"אמריקא", שהילדים אינם שומעים כ"כ בקול הוריהם...

ומי יכול לערוב עבור ההורים עצמם, שהם עצמם לא ייכשלו; היום מסתכלים הם בתכנית המותרת, ומחר יחטפו מבט קצר על תכנית אחרת, ולאט לאט יהי' "הותרה לו"¹³ לגמרי.

ריעותא נוספת תצא מזה בנוגע לאנשים אחרים – שיידעו שלפלוני בן פלוני יש "טלוויזיא", עם היותו עטור זקן מלא, והרי הלה לא יידע אם שם מסתכלים רק בתכניות שבהם מותר להסתכל, והוא יסתכל בכל התכניות, אפילו אלו שאסור להסתכל בהם, על סמך ה"היתר" של הראשון.

ז. מה ששואלים: מדוע לפלוני בן פלוני יש "טלוויזיא"? וגם ליהודים יראי-שמים, ואפילו ליהודים חסידיים, וא"כ, יש להביט עליהם, הרי זה, למשל, כמו שבגשמיות ישנם רמ"ח אברים, ולא כל האברים בריאים אצל האדם, אצל א' חלש כח הראי', אצל חבירו אבר אחר, וכדומה – וכי יאמר אדם, שמכיוון שפלוני חולה בעיניו, צריך גם הוא להיות חולה בעיניו?! ...

וכן הוא גם ברוחניות: אין אדם שהוא בשלימות, אלא עושים כפי היכולת בקיום התורה והמצוות. וא"כ, לשם מה ללמוד מהזולת ענין בלתי-רצוי?

נכרית בכל הצבעים, והיא נראית יפה עוד יותר מהשיער שלה עצמה.

תבונן האשה בעצמה (ואין צורך לשם כך בהתבוננות גדולה של שעה או מחצית השעה) מהי הסיבה האמיתית לכך שהיא אינה רוצה לחבוש פאה נכרית אלא מטפחת – כיון שיודעת היא שבנוגע לפאה נכרית אין ברירה להסירה כשהיא יושבת במסיבה או הולכת בשוק, משא"כ

בנוגע למטפחת יודעת היא שיש לה ברירה, שביכלתה להסיטה למעלה יותר ויותר, או לפעמים להסירה לגמרי. ודבר זה ידוע הרבה מהמציאות.

יכולה היא לטעון, שהיא תלך לבושה במטפחת כראוי. – בודאי שטוב הדבר אם יהי' כך, אבל מהמציאות יודעים שאין הדבר כן.

וא"כ, לשם מה תקבל על עצמה נסיון גדול כ"כ? – אנו מבקשים בכל יום קודם התפלה "ואל תביאנו לא לידי נסיון"⁸, וא"כ, כיצד יתכן שרוצה לקבל על עצמה נסיון כזה? מי לנו גדול מדוד המלך, שהגמרא⁹ אומרת עליו שהרגו להציה"ר לגמרי, ומ"מ גם הוא נכשל בנסיון¹⁰.

אפילו ה"רפורמים" אינם אומרים שחבישת פאה נכרית היא "אנטי-מוסרית" ("אנטי-מאָראַליש אָדער אַנטי-עטיש"); הם אומרים רק שזוהי "אופנה ישנה" ("אַלט-מאָדיש"). וא"כ, ממה חוששים? – יאמרו שהולכת כאן בת ישראל.

ד. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר¹¹, כיצד קרה הדבר שבפראַנקפורט היו יהודים אדוקים ביותר בתומ"צ, ששמם התפרסם ("זיי האָבן גע'ש'ט") בכל גרמניא באדיקותם, אף שבתחילה היו שם כל ה"משכילים" הגדולים.

דבר זה קרה על-ידי שלוש נשים מישראל, שהתעקשו אז בתוקף על חבישת "פאה נכרית", על טהרת המשפחה ועל חינוך הכשר לילדיהן, והדבר פעל גם על אנשים ונשים אחרים, ובמשך הזמן עדה שלמה מישראל בפראַנקפורט נשתנתה לטוב.

ה. כמו כן בנוגע ל"טלוויזיא" ("טעלעוויזשאַן"): זוהי פרצה גדולה שאין כמותה. אפילו הגויים יצאו עתה ברעש נגד ה"טלוויזיא", המביאה הרס וחורבן ("מאַכט אַ

⁸ נוסח ברכות השחר.

⁹ ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה. סוטה פ"ה ה"ה.

¹⁰ ראה סנהדרין קז, א.

¹¹ יאגרות-קודשי שלו ח"ג ע' תקכד. וראה גם יאגרות-קודשי כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ריש ע' שמב.

¹² שהואשמו ברצח ר"ל (המו"ל).

¹³ ראה יומא פו, ב. וש"נ.

סיפרו¹⁵ על שוחט בעיירה ל. שלבש "ערדליים" ("קאַלאַשען", "ראַבערס"), והעבירוהו מהשחיטה. ואף שלכאורה מהו האיסור בזה – כ"ק מו"ח אדמו"ר בעצמו הלך גם הוא ב"ערדליים"! אלא שבאותו הזמן של השוחט הי' זה דבר חדש, ולבשום רק אלו מבני ישראל שהתלבשו והתנהגו במנהג ה"פריצים", נטלו חלק במסיכות ההוללות שלהם ("אין זייערע בעלער און הוליינקעס") וכדומה, ומי שלבשם – ידעו שסר מן הדרך ("אַז ער איז קאַליע געוואָרען"), והסוף הי' – שנתגלה שאכן סר מן הדרך, וגם בני ביתו.

י. פעם בא ללויבאוויטש יהודי, ושאל: וכי "קונץ" הוא לשבת בלויבאוויטש, להסתגר בחדרו ולהיות יהודי ירא-שמים? להיות בפעטערבורג,

ללכת ברחוב, ושם לא לחטוא – זהו דבר משמעותי ("דאָס איז אַ זאַך"). ומוסיף ואומר: וגם זה איננו "קונץ"; להיות בפעטערבורג, להכנס לתיאטרון, ולשבת בעיניים עצומות ולא לחטוא – זהו דבר משמעותי. ומוסיף ואומר: וגם בזה לא די; לשבת בתיאטרון בפעטערבורג בעיניים פקוחות, ואז לא לחטוא – זהו דבר משמעותי. ומוסיף היהודי ואומר: וגם בזה לא די; להכנס לתיאטרון, ולעמוד קרוב לבימה ("סטיידזש") שעלי' משחקים ה"שחקנים", ולא לחטוא – זהו דבר גדול ומשמעותי. וכך מנה פתק שלם.

ובכן: יכול כאו"א לתאר לעצמו שחשבוך כזה יכול להסיר את האדם מן הדרך לשאול תחתית¹⁶.

ראו לתקן ענינים אלו בעירכם, וביכלתכם להתחיל בזה אפילו בני. כיון שכאן נדרש ביותר לתקן ענינים אלו.

כל אלו שיש ברשותם "טלוויזיא" – הרי אף אחד מהם לא יאמר שקנה זאת כדי שעי"ז יתוספו אצלו יראת-שמים ומדות טובות. לכל אחד יש "תירוץ" על כך – אם עבורו רהיט כלשהו ("אַ שטיק פּאַרניטשער") בבית, או בגלל האשה, או שאומר שקיבלה במתנה, ומה יעשה – האם¹⁴ יזרקנה? ...

ח. פעם נהגו להזהר שלא לעבור בסמוך לבית-תיפלתם, והיו מעדיפים ללכת מסביב. אמא לא היתה מניחה לבנה להתקרב לבית-תיפלתם, או לראות שתי וערב. ואילו היום – הרי ע"י ה"טלוויזיא" מביאים אל תוך הבית את בית-תיפלתם, את ה"גלח" ואת השתי וערב רח"ל!

רב צעיר א', דוקא הגון וירא-שמים משיבה אדוקה בתומ"צ, סיפר שהוא מקשיב ומסתכל ב"טלוויזיא" בכל יום מהשעה 12 עד 1. בזמן זה מדבר "גלח", ומדרשתו ("ספיטש") של ה"גלח" לומד הוא מה לדרוש בבימה אצלו בבית-הכנסת! – הוא אמר זאת בתמימות, ואף חשב שהוא עושה זאת לשם שמים, כדי שיהי' לו מה לדרוש בביהכ"ס, והוא עצמו כלל אינו מרגיש את האיסור הגדול שבזה.

פעם היו מוסרים נפשם שלא לשמוע את דרשתו של ה"גלח", והיום, ע"י ה"טלוויזיא", מביאים את ה"גלח" הביתה, ועוד מכניסים זאת בקדושה – "לשם שמים" ...

ט. זו היתה דרכם של המשכילים הראשונים בסיסמתם "יהודי בביתך ואדם בצאתך", שביניהם היו גם רבנים מוסמכים.

ואף שלכאורה מדוע לא הי' הדבר כדבעי – בשולחן ערוך אין שום איסור על זה, ואמנם אין צורך לילך בשוק ולהכריז "אני אדוק בתומ"צ", וא"כ מה הי' האיסור בהסיסמא שלהם? – ומ"מ, ראינו במציאות מה נעשה מהם, ומבניהם ומבני בניהם לא נשאר שום זכר של יהדות.

¹⁵ ראה גם מכתב כ"ז תמוז שנה זו (אגרות-קודש ח"ט ע' רטז). ועוד.

¹⁶ יש לדעת שהכל הוא נסיונות, והכוונה היא – "כי מנסה גוי לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם" (פ' ראה יג, ד. וראה לקו"ת פ' ראה יט, ב ואילך. ובכ"מ).

¹⁴ תיבות אלו אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק (המו"ל)

רק ביטול מביא לשלום

קטע ממאמר ד"ה פדה בשלום ש"פ ויצא, יו"ד כסלו (מאמר ג') ה'תשכ"ב מוגה

ספר המאמרים 'מלוקט' חלק ו' ע' לז ואילך

בלי עבודה, אפשר להיות התפשטות הישות גם במקדש מעט ואפילו כשנכנסים ליחידות. * כשאין ביטול מגיעים לפירוד הלבבות, היפך השלום. * מי שמחזיק את עצמו לאיש המעלה ואדם חשוב, זה גורם לפירוד הלבבות, כי מצד הישות שלו הוא חושב שכל מה שהזולת אומר או עושה הוא בכדי לנגד אליו. * בהמחשבה דישות ישנם כו"כ דרגות ואפילו שבדקות דדקות * ע"י קדימת הביטול, השלום דבניך הוא בשלימות.

(ז) ויש לקשר ענין זה עם מה שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו ד"ה וכל²¹ בניך לימודי הוי' ורב שלום בניך שאמרו בש"פ ויצא תרפ"ט (שבקונטרס דרושי חתונה¹), דהתרגום עה"פ וכל בניך גו' הוא וכל בניך אלפין באורייתא דהוי' וסגי יהי שלם בנך. ומבאר², דזה שמדייק דאלפין באורייתא דהוי' (אף שלכאורה אין זה חידוש, דכולם יודעים שהתורה היא תורת הוי'³), הוא, שלימוד התורה שלהם הוא באופן שנרגש אצלו שהתורה היא תורת הוי'. ומוסיף בהמאמר, דפירוש אלפין באורייתא דהוי' הוא, דהגם שלימוד התורה (אולפנא) הוא שמבין ומשיג התורה בשכלו (שכל אנושי), מ"מ, גם בהלימוד (שכל) שלו נרגש שהתורה היא תורת הוי', אלפין באורייתא דהוי'. וע"י הרגש זה, גם הלימוד (ההשגה) שלו הוא בביטול. ובכדי שלימוד התורה יהי באופן זה, הוא ע"י הקדמת עבודת התפלה. כי ענין התפלה הוא ההתקשרות והביטול לאלקות. וע"י לימוד התורה באופן זה (דוקא) נעשה רב שלום בניך – ריבוי שלום להתלמידי חכמים העוסקים בתורה⁴, וגם ריבוי שלום בעולם כמו שלמדו רז"ל⁵ מפסוק זה שתלמידי חכמים מרבים שלום בעולם.

ומהמשך הענינים שבהמאמר מובן, דכשלימוד התורה אינו באופן זה, אז, (נוסף לזה שאינו מביא שלום בעולם) אפשר שיביא לפירוד הלבבות, היפך השלום. כי כשחסר אצלו ההרגש שהתורה היא תורת הוי', אזי, הוא מחזיק טובה לעצמו שלמד תורה הרבה⁶ ונעשה מציאות יש שמחזיק את עצמו לאיש המעלה ואדם חשוב, וזה גורם לפירוד הלבבות, כי מצד הישות שלו הוא חושב שכל מה שהזולת אומר או עושה הוא בכדי לנגד אליו. וכהסיפור (המובא בהמאמר⁷), שאחד (בר דעת גדול בהשכלה) בא להצ"צ על יחידות והתאונן אז מ'טרעט אויף מיר אין בית מדרש, וענה לו הצ"צ, דו ביסט זיך מתפשט איבער דעם גאַנצן בית מדרש, איז וואו יענער טרעט איז אַלץ אויף דיר. ויש לומר, דזה שמביא בהמאמר שהטענה שלו היתה שדורסים עליו בבית מדרש, דהגם שבית מדרש הוא מקדש

²¹ ישע"י נד, יג.

¹ קונטרס ב – נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א טז, ב ואילך. סה"מ תרפ"ט ע' 71 ואילך.

² בסיומו – סה"מ קונטרסים שם יט, ב. תרפ"ט ס"ע 79.

³ כמו שמדייק בהמאמר בתחלתו. ואף ש"י"ל דלשון התרגום באורייתא דהוי' הוא כי בכתוב נאמר "לימודי הוי'" – הרי הדיוק הוא בהכתוב (דלכאורה הול"ל לומדי תורה, וכיו"ב).

⁴ כפירוש התרגום "וסגי יהי שלם בנך".

⁵ סוף מסי' ברכות.

⁶ היפך הוראת המשנה (אבות פ"ב מ"ח) אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך.

⁷ סה"מ קונטרסים שם יט, א. תרפ"ט ע' 78.

מעט⁸, דהשראת השכינה שבמקדש מעט היא מעין השראת השכינה שבבית המקדש⁹, מ"מ, גם שם היתה התפשטות הישות שלו. ומדייק בהמאמר, דזה שהתאונן לפני הצ"צ שדורסים עליו הי' בהיותו ביחידות, דענין היחידות הוא התקשרות היחידה של זה הנכנס ליחידות עם היחידה של האדמו"ר שאליו נכנס¹⁰, ואעפ"כ, גם בהיותו ביחידות הי' אצלו ההרגש שדורסים עליו. ולכן מביא בהמאמר פרטים הנ"ל דהסיפור, בכדי להדגיש שע"י השכלה לבד, בלי עבודה, אפשר להיות התפשטות הישות גם במקדש מעט ואפילו כשנכנסים ליחידות, דמזה מובן ההכרח בענין העבודה. ולאח"ז אמר לו הצ"צ פירוש הכתוב¹¹ יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו, און (בחולם) הוא כח ועוז¹², ופירוש איש און הוא איש חזק בדעת עצמו. וזהו יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו, דכשם שיעזוב רשע דרכו הוא דבר שמוכרח, דבלי תשובה א"א לגשת אל הקודש, כן מוכרח שהאיש און יעזוב את מחשבותיו (המחשבות דישות).

ויש לומר, דמ"ש מחשבותיו לשון רבים, הוא, כי בהמחשבה דישות ישנם כו"כ דרגות, ולכן נאמר יעזוב גו' מחשבותיו לשון רבים, שצריך לעזוב את מחשבה שבדקות, ואפילו שבדקות דדקות. ולהעיר, ממאמר רז"ל¹³ בענין רבב שעל בגד שחוצץ לענין טבילה, של בנאין [אלו תלמידי חכמים שעוסקים בבנינו של עולם] מצד אחד ושל בור משני צדדין. דמזה מובן גם בנוגע לרבב רוחני, שבתלמיד חכם גם מחשבה שבדקות חוצצת, ולכן הכרח שיעזוב מחשבותיו לשון רבים.

ומבואר בהמאמר¹⁴, שהתחלת העבודה הוא הביטול. כי בכדי להתקרב לאלקות, הן בבחינת קירוב מלמטה למעלה לעלות מדרגא לדרגא בתפלה והן בבחינת קירוב מלמעלה למטה בהשגת אלקות בנפשו בתורה, הוא ע"י ענוה ושפלות. ויש לומר, דזה שמפרט בהמאמר שני האופנים דקירוב לאלקות, הגם שבכדי לבאר לשון התרגום אלפין באורייתא דהוי' נוגע לכאורה רק הקירוב שע"י תורה, הוא בכדי לרמז שע"י קדימת הביטול, השלום דבניך, ת"ח העוסקים בתורה (מלמעלה למטה), הוא בשלימות, שכולל גם מעלת השלום דתפלה (מלמטה למעלה)¹⁵.

⁸ יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.

⁹ ראה בארוכה קונטרס בענין "מקדש מעט זה בית רבינו שבבבל" (התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 416 ואילך)

¹⁰ ראה בארוכה שיחת שמח"ת שנה זו (תשכ"ב)

¹¹ ישע"י נה, ז.

¹² "וכמו מרוב אונים או מצאתי און ליי" (ישע"י מ, כו. הושע יב, ט) – סה"מ קונטרסים ותרפ"ט שם.

¹³ שבת קיד, א. וראה סה"מ תש"ד ע' 118.

¹⁴ סה"מ קונטרסים שם יח, ב. תרפ"ט ע' 77.

¹⁵ הביטול שעל ידו השלום דהבירורים הוא בשלימות, הוא ביטול שמצד יחידה. ועפ"י יש להוסיף ביאור בזה שמביא בהמאמר שמאורע הנ"ל הי' בהיותו ביחידות אצל הצ"צ – דע"י שהצ"צ דיבר עמו בענין הביטול בהיותו ביחידות, המשיך נתינת כח לא רק על ביטול סתם אלא גם על ביטול שמצד יחידה.

מעקה בחיי הנישואין

המתורגם ע' 225

חלק יט

לקוטי שיחות

עשיית מעקה בבית חדש (דוקא),
ענינו בעבודת האדם וחיי הנישואין

תצא ב

א. השאלות על מצות מעקה

על מצות מעקה נאמר בתורה¹: (א) "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך". אין מובן: מדוע כתוב "בית חדש"² הרי ההלכה היא³ שחייבים במעקה לא רק כאשר בונים בית חדש, אלא גם כאשר קונים בית ישן (לא מעקה) וכדומה?

ב"ספרי"⁴ נאמר: "משעת חדשתו⁵ עשה לו מעקה" החובה לעשיית מעקה אינה חלה רק עם הכניסה לבית, כמצות מזוזה, אלא מיד עם בנייתו⁶ - משעת חדשתו.

אך עדיין אין לשון הפסוק ברורה⁷: אם, כדברי ה"ספרי", חלה חובת מעקה מיד עם הבעלות על הבית, ולא עם הכניסה אליו, מדוע רומזת לכך התורה באמצעות הביטוי "תבנה בית חדש", שממנו משתמע שהחובה חלה רק על "בית חדש"⁸, ולא באמצעות ביטוי המדגיש שחובת מעקה חלה על כל בית מיד עם הכנסו לרשות היהודי?

(ב) בהמשך הפסוק¹ כתוב הטעם⁹ לעשיית מעקה - "כי יפול הנופל ממנו". בלתי מובן: הפסוק רוצה למנוע כאן נפילה, ומדוע הוא מתבטא בלשון "יפול" הנופל?

על כך עונה הגמרא¹⁰: ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית... אלא שמגלגלין זכות על-ידי זכאי וחובה על-ידי חייב". רש"י מביא תשובה זו בפירושו לתורה, אך לכאורה, אין תירוץ זה מתאים לדרך הלימוד על-פי פשוטו של מקרא, שהרי המשמעות של המילה "נופל" איננה "ראוי זה ליפול", אלא לשון הווה ושם-תואר - "נופל" ממש?¹¹

ב. הנבראים הם בעלי חסרון וכך גם השכל

בפרקי דרבי אליעזר נאמר¹², שהקדוש-ברוך-הוא ברא את העולם באופן שרוח צפונית איננה מושלמת (כמאמר¹³: עולם לאכסדרא הוא דומה, ורוח צפונית אינה מסובבת), כדי שאם יבוא אדם ויטען "הוא אלקה", יענו לו "יבוא ויגמור את הפינה הזאת שהנחתי...".

כלומר, כדי למנוע מן הנבראים את הטעות של אי-תלותם בבורא עולם ומנהיגו, בראם הקב"ה באופן שיש בהם חסרון כל-שהוא, שהם אינם יכולים להשלימו, וכך הם חשים את תלותם בכח עליון.

כך גם לגבי מציאות של "שכל": כדי שאדם לא יחשוב שבשכלו הוא מסוגל להבין הכל, בראו הקדוש-ברוך-הוא באופן שהוא מוכרח להזדקק לדברים שמעל לשכל, לדוגמא: כדי להבין דבר חכמה, יש לקבל תחלה את

¹ פרשתנו כב,

² זה שהפסוק מתחיל "כי תבנה בית" (אף שגם בקנאו כו' תיבי במעקה) - "ל בפשטות כי דיבר בתוכו בהווה (כלל וטו"ט גס) בפשוטו של מקרא (ראה רש"י משפטים כא, כח. ת. שם, כא. שם, ל. וב"ב"מ. וראה לקו"ש [רמתורגם] ח"ו ע' 137 ואילך). והקושיא שבפנים היא - למה נאמר "בית" (בית) שתיבה זו היא יתור לשון וגם נותן מקום לטעות שבא -מד שחיוב מעקב הוא דוקא בבית וטו"ט.

³ ספרי עה"פ.

⁴ עה"פ.

⁵ ביל"ש כאן: חדושו.

⁶ ספרי דבי רב לספרי, וראה צפע"נ לרמב"ם הל' ברכות פי"א ה"ב והל' תרומות ד, ב (נעתק בצפע"נ עה"ת כאן). ובתולדות אדם לספרי מפרש: כשהוא חדש לו ויכנס לטו"ט. ואכ"מ.

⁷ נוסף לזה שדרשת הספרי היא דעת יחיד (רבי) ורבנן פליגי עלי' [ולכן לא נבא ברמב"ם *כו'] - ספרי דבי רב שם (וראה גם מגדל עוז לרמב"ם הל' רוצח פי"א ה"ג).

בספרי דבי רב שם, דלרבנן איצטריך "בית וטו"ט" לומר שכל שהוא חדש לדידי' אע"ג דלא נבאו. ואף שבספרי נלמד זה מתיבת "בית" - "בית מ"מ" - "לאו דוקא אלא כלומר בית וטו"ט מ"מ" (ספרי דבי רב שם לפנ"ז. תולדות אדם שם). אבל לכאורה דוחק לפרש כן בלשון הספרי.

(* אבל להעיר מצפע"נ שבהערה הקודמת.

⁸ ויל"ע בצפע"נ ה"ל דמפרש בשעת חדושו דהיינו בשעת בנינו.

⁹ כפשוטו של כתוב. אבל ראה לקמן בפנים סעיף ו' (ובהערה 48) ע"ד ההלכה.

¹⁰ שבת לב, א. פרש"י עה"פ בפרשתנו.

¹¹ בראב"ע (ועד"ז בעוד מפרשים) כאן "נקרא על שם סופו... ומלות רבות לאין מספר נקראו על שם סופם". אבל הא גופא צריך ביאור - למה יקראו על שם סופם (וכנראה גם להראב"ע אין פירושו וודאי אצלו וכהמשך ביאורו: ולא נדע אם כן דרך הלשון, או הוא דברי נבואה)?

¹² פ"ג. רראה ג"כ רבותינו בעה"ת (הדר זקנים) וחזקוני ר"פ בראשית.

¹³ ר"א - ב"ב כה, סע"א ואילך.

מוטלים על אדם "רחיים בצוארו"²² - עיסוק בפרנסה גשמית²³, אדם חורש אדם זורע²⁴. והתורה אומרת "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה... - זהו "בית חדש" - סוג עבודה חדש, שאין רגילים בו, לפיכך יש צורך בעשיית "מעקה": אין להסתפק בזהירות שהיתה לפני-כן, בסוגי העבודה הקודמים, אלא יש הכרח לקבל הגבלות וסייגים חדשים²⁵ - הגבלות חדשות במחשבה, בדיבור ובמעשה.

ובהמשך הפסוק מצוינת הסיבה לכך שדוקא בעבודה חדשה זו דרושה האזהרה של "מעקה" - "כי יפול הנופל ממנו".

עבודה זאת כרוכה אצל האדם בכיוון של ירידה²⁶ ונפילה²⁷ לעומת מצבו הקודם, כי התעסקות בגשמיות העולם היא כירידה הכללית של נשמתו לעולם-הזה, ולפיכך עלול להיות שגשמיות העולם תדרדר אותו מדרגתו. לכן אם הוא לא יהיה זהיר ביותר בעת בנייתו "בית חדש", הוא לא יוכל לרומם את הגשמיות ולהופכה לרוחניות, ואף להיפך, הגשמיות תגביר את ירידתו ונפילתו - "יפול הנופל".

ד. "בית חדש" - הפיכת הגשמיות לרוחניות

ב"בית" הכוונה היא, לפעמים, גם לגוף האדם²⁸, ובעבודת ה' הוא כולל את העבודה הכללית של ה"בירורים" - בירור וזיכוך הגוף וחלקו של האדם בעולם. עבודה זו נקראת "בית חדש", כי א) לפני ירידת הנשמה למטה אין לה קשר לכך, ב) בעבודה זו מתבטא ה"חידוש" האמיתי.

מושכלות היסוד וכללי החכמה שבאמצעותם מגיעים למסקנה השכלית, אך כללים אלו אינם נובעים מן השכל¹⁴, כלומר בשכל עצמו מורגש חסרון, ויש צורך להזדקק לכוחות שמעל השכל.

כך הוא גם, להבדיל, בתורה: הנגלה שבתורה ירד ו"התלבש" עד להבנתו על-ידי שכל אנוש, ואף על-ידי אינו-יהודי¹⁵. אבל כדי שיזכרו שהתורה - גם הנגלה שבה - שהוא שכל אלקי, נכתבו ענינים מסויימים בנגלה שבתורה באופן שאי אפשר להבינם לאשורם¹⁶, אלא אם לומדים אותם על-פי פנימיות התורה, שהיא שכל אלקי בגלוי. על-ידי כך חשים שהתורה רק "התלבשה" בשכל אנושי, אך במהותה היא שכל אלקי, שמעל לנבראים¹⁷.

יש לומר, שאחד מן הענינים הללו הוא הפסוק על מצות מעקה¹⁸: לפי הפירוש בפנימיות התורה לענין המעקה, יובן ש"בית חדש" הוא ענין עקרי בתוכנו הפנימי של מעקה - חובת המעקה הקשורה ל"בית חדש".

וכך יובן גם הביטוי "יפול הנופל", שעוד לפני נפילתו (מ"גגך") הוא כבר נקרא "נופל".

ג. מצות מעקה - זהירות בתחילת חיי נישואין

חז"ל אומרים¹⁹ "ביתו זו אשתו", וכדברי רבי יוסי²⁰ "מימי לא קריתי לאשתי אשתי אלא לאשתי בתי", וזהו הפירוש הפנימי ל"כי תבנה בית חדש" תקופת תחילת חיי נישואין²¹, כאשר

¹⁴ ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 253. ולהעיר ממנו ח"א פנ"א. ועוד.

¹⁵ אלא שבוה י"ל שזהו בכדי שתהי' הבחירה חפשית. ואכ"מ.

¹⁶ להעיר מהכלל (רשב"ם ב"ב נב, ריש ע"ב, ועוד) דבמקום שנסתיק הש"ס "קשיא" אין זה מבטל הדין. עד"ז (לדעת כמה) בשתק רב (ביצה ג, א. וראה הנסמן בסה"מ תש"ח ע' 102), וכיו"ב.

¹⁷ ראה אגה"ק סי' כו.

¹⁸ ובכ"ז הביאם רש"י בפ"י עה"ת, כמו שמביא כמה פירושים שאינם (גלצטיק) פשוטים כ"כ, מביא ב' (ויותר) פירושים מפני הקושי שבכאו"א מהם: ועוד.

¹⁹ משנה ריש יומא. ראה בגמרא שם יג, א. לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 184 ואילך.

²⁰ שבת קיח, ב. נ' בלקו"ש שם (סעיף ג-ד).

²¹ להעיר, שבפ' זו (כב, יג. רמב"ם ריש ה' אישות. ובסה"מ"צ (מ"ע ריג) מביא הכתוב כד, א. וראה חינוך מצוה תקנב) נאמרה מצות קידושין. ולקמן בפרשה (כד, ה) "כי יקח איש אשה וחדשה גו' נקי ייה" לביתו שנה אחת גו'".

ולהעיר, שנישואי כ"ק מו"ח אדמו"ר היו ביום י"ג אלול, ו' עש"ק פ' תצא (כמו קביעות שנה זו (- תשל"ח)) תרנ"ז - פרשת "כי יקח איש אשה חדשה גו'".

²² ראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"ג סעיף א' ואילך, וש"נ.

²³ ולהעיר מע"ח (שמ"ב פי"ד. שער המצות וס' הליקוטים כאן) דמעקה ענינה המסך בין אצילות ובי"ע.

²⁴ ברכות לה, ב. וממשיך: תורה מה תהא עלי'.

²⁵ ראה עד"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 89 ואילך. ולהעיר מלקו"ת נציבים נב, סע"א.

²⁶ ד"חתן חוות רגא" (תו"א קו, א. לקו"ת שה"ש בתחילתו. ובכ"מ). וראה יבמות (סג, א): נחית דרגא נסיב איתתא..

²⁷ ויומתק יותר על פי הפירוש הפנימי ד"יפול הנופל" קאי על הניצוצות קדושה (ראה לקמן סעיף ד' - ד"תבנה בית חדש" קאי על כללות עבודת הבירורים) שנפלו למטה ע"י שבה"כ דתהו (ראה ע"ח כו' שם), ואם כשבאים (בהשגח"פ) ליד האדם ולא יזכסם ויעלה אותם לשרשם - הרי יפלו עוד למטה יותר.

²⁸ ד"ה ויבא עמלק תפר"ח ספ"א.

”מוסיפין כח בגבורה של מעלה” - באמצעות עבודה לעשיית ”דירה לו יתברך בתחתונים”³⁹, נעשית ה”דירה נאה” ש”מרחיב(ין) דעתו של אדם”⁴⁰ - של אדם העליון⁴¹, כביכול⁴¹.

מצד ”סדר השתלשלות” קיימת כביכול איזושהו ”הגבלה” למעלה לגבי הורדת האור האלקי לעולם - יש אור אלקי שיכול לרדת אל תוך העולם, ויש אור הנעלה מן העולמות, ואור נעלה אף יותר - שאיננו כלל בגדר, של עולמות⁴².

ובאמצעות עבודה זו של ישראל נגרם חידוש” שגם האור שאיננו כלל בגדרם של העולמות, ואף האור שנעלה מן האור שהיה ממלא את מקום החלל לפני הצמצום⁴³, יורד ומגיע למטה.

ו. ”מעקה” – הכרחי לבניית ”בית חדש”

ה”כלי” ל”חידוש” הוא - התבטלות. כידוע⁴⁴ בענין העליות, שכאשר ”עליה” נעלית באי-ערוך לעומת הדרגה הקודמת, מוכרחה להיות לפני- כן התבטלות, המכינה את הכלי לעליה. (בדומה ל”עמוד” ו”נהר דינור”, שצריך לעבור כשעולים מגן-עדן התחתון לגן-עדן העליון⁴⁵). זוהי המהות הפנימית של ”מעקה”: בסייגים שקובע היהודי בעבודתו - ה”מעקה” - מתבטאת התבטלות⁴⁶ וקבלת-עול, ההופכות אותו לכלי ראוי ל”בית חדש”⁴⁷. בכך ניתן להסביר בפנימיות הענינים את הסיבה לכך, שסוף הפסוק ”ולא תשים דמים

כאמור²⁹ על התהוות העולם הזה הגשמי, שאמנם יש מספר דרגות ב”סדר ההשתלשלות” המתהוות בדרך של התחדשות מן השורש והמקור

[כללות האור שלאחר הצמצום הוא ענין של התחדשות³⁰, א”ק נקרא ”אדם דבריאה” - יש מאין³¹, ”כלים” דאצילות הם ענין של יש מאין³², ועל-אחת-כמה-וכמה עולם הבריאה³³] אך בכל זאת, החידוש האמיתי³⁴ הוא דוקא בהתהוות העולם הזה הגשמי, כמאמר הידוע³⁵ שהתהוות הגשמיות מן הרוחניות - אין לך יש מאין גדולה מזה.

כך גם לגבי עבודה עם דברים גשמיים: כיוון שלגשמיות אין כלל ערך לעומת רוחניות, יוצא, שהעבודה של בירור גשמיות העולם והפיכתה לרוחניות, היא התחדשות³⁶.

לפיכך רמוז אופן זה של עבודה ב”תבנה בית חדש”, זוהי עבודה ה”מחדשת” ב”בית” - בגוף, ובכך בונים ”בית” ודירה לה’ יתברך.

ה. נגרם חידוש -

גם באדם וגם למעלה

כשם שהעבודה היא באופן של התחדשות, כך גם האדם העובד:

ההתעלות הנגרמת לאדם באמצעות אופני עבודה אחרים היא יחסית, אך באמצעות עבודה זו של בירור גשמיות העולם מתעלה האדם באופן של ”חידוש” - ללא ערך ויחס לדרגתו הקודמת³⁷.

יתר על כן: עבודה זו מחדשת גם למעלה, כביכול, כמאמר חז”ל³⁸ ”הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים”, ובדומה למאמר חז”ל*³⁸

³⁹ ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ”ו.

⁴⁰ ברכית נז, ב. ולהעיר ממרז”ל (יבמות סג, רע”א) ”כל אדם שאין לו קרקע (”לבנות עליו וי”ו”ו בו” - תוד”ה שאין שם) אינו אדם. ויש לקשר זה עם הידוע (ראה המשך תרס”ו ס”ק ז’ ואילך. ע’ תמו. ועוד) שהכוונה דדירה בתחתונים היא בעצמותו ית’ למעלה מכל גילויים.

⁴¹ להעיר מלקמן ע’ 384-5.

⁴² ראה לקו”ת ראה ביאור לד”ה אחרי פ”ב-ג. ר”ה ד”ה והי’ ביום ההוא פ”ב; והי’. ברכה ד”ה מזמור שיר (הב) פ”א. ובכ”מ.

⁴³ ראה המשך תרס”ו ע’ ד. תקט ואילך. ועוד.

⁴⁴ ראה תו”א ז, ג. המשך תרס”ו ע’ יב ואילך. ית ואילך. ובכ”מ.

⁴⁵ ראה תו”א שם. צו, א. המשך הנ”ל ע’ טו. ובכ”מ.

⁴⁶ ראה אר”ת להח”מ עה”פ: מחיצה לגגן רצה לומר לגדלות שלך .. שלא יגבה לבך. וראה בארוכה לק”ש חכ”ד ע’ 141 ואילך.

⁴⁷ להעיר מהמבואר בהמשך תרס”ו (ד”ה אחרי ה”א תלכו ואילך) בענין עבד פשוט, שעבודתו היא (לא מצד גילוי אור, כ”א) מתוך קב”ע ויר”ש וביטול בתכלית, ומשו”ז היא באופן של התחדשות, ועי”ז נעשה הדירה לו ית’ בתחתונים שהיא המשכת אור חדש, עיי”ש בארוכה.

ועפ”ז (דמעקה שייכת לעשיית הדירה לו ית’) יש לבאר ע”פ פנימיות הענינים זה שחיוב (מ”ע ד) מעקה הוא רק ב”בית ד”ה” (ספרי כאן.

רמב”ם הל’ רוצח רפ”א. שו”ע חו”מ ר”ס תכו. שו”ע אדה”ז חלק חו”מ הל’ שמירת גוף ונפש כו’ סעיף א’).

²⁹ שרש מצות התפלה פכ”ה ואילך (וראה תו”א צ, ב). ובכ”מ. וראה לקמן הערה 34.

³⁰ ראה ספר הערכים-חב”ד כרך ג’ ע’ אוא”ס (א) סעיף י’, ו”ו”ו.

³¹ מאו”א א, לב. וראה ספר הערכים-חב”ד בערכו סעיף ג’ (וראה שם ס”ו בתחלתו), ו”ו”ו.

³² ראה השיטות בזה בספר הערכים-חב”ד כרך ד’ ע’ אורות דספירות - ”פשטותם” ו”ציורם” סעיף ג’, ו”ו”ו.

³³ ד”אין אצלנו בלה”ק בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא’ (רמב”ן ר”פ בראשית).

³⁴ להעיר ד”אין ערוך” הוא דוקא ”בעוה”ז” (נת’ בהמשך תער”ב (ח”ב ע’ א’קנא. א’קנא. ח”ג ע’ א’ תמב ואילך. ועוד), סד”כ אין ערוך לך תרצ”ד (תשי”א). ועוד).

³⁵ ראה עיקרים מאמר א’ פרק כג.

³⁶ ראה בארוכה בכף לקו”ש [המתורגם] ח”ו ע’ 21 ואילך (ובהערה 79, 73 שם). חיי”ב ע’ 74 ואילך. ו”ו”ו.

³⁷ ראה ספר הערכים-חב”ד כרך א’ ע’ אהבת ה’ - ההוספה שבה ע”י נה”ב סעיף ד’, ו”ו”ו ועוד.

³⁸ ברכות לג, ב. וש”נ.

^{38*} איכ”ר פ”א, לג. וראה ספרי ברכה לג, ה.

לכאורה, כיוון שחתן מוחלין לו על כל עוונותיו⁵¹, הרי אין הכרח לדאוג לסייגים וכו', כי הענינים הלא-טובים הקודמים נמחקו. אומרים לו להיפך: לא די שעליו להיזהר להבא, כי מפני אי-רגילותו בעבודה בעולם-הזה הוא עלול ח"ו לבוא לידי, "יפול הנופל", אלא יותר מכך: צריך להיות "מעקה" גם בגלל הענינים הלא-טובים בעבר, העלולים להפריע ל"בית חדש". עליו להתעלות בלי-ערך, ולכן אין מספקת התשובה הקודמת, אלא יש צורך בתשובה נעלית יותר⁵², בהתאם ל"בית חדש".

ט. תכלית הנישואין - נישואין ברוחניות

כך גם לגבי מהות המעקה, כאמור לעיל - היבדלות מן העולם הזה: ניתן לטעון: כיון שעתה מתחילה התקופה של "רחיים בצוארו" על-פי התורה⁵³ - כיצד אפשר לדרוש ממנו שיישאר מובדל מגשמיות העולם? יש לדעת אפוא, שאדרבה: התכלית של נישואי איש ואשה למטה היא שיהיה "זכו שכינה שרויה ביניהם"⁵⁴ - להביא ל"בית חדש", לנישואי איש ואשה ברוחניות בין ישראל לה'⁵⁵. ובכך יש שני ענינים⁵⁶: (א) הקידושין בין ישראל לה' - כלומר, התאחדות ישראל עם אלקות. (ב) באמצעות זאת "אסר לה אכולי עלמא כהקדש"⁵⁷ - הוא נעשה קדוש ומובדל מעניני העולם. שהרי, כאמור לעיל, התעסקותו בעניני העולם היא רק כדי "לסגל לבעלה"⁵⁸, להגשים את הכוונה העליונה של עשיית דירה לו יתברך בתחתונים.

(משיחת ש"פ תצא, י"ג אלול * תשי"ד)

בביתך... איננו טעם למצות מעקה, אלא הוא, לפי ההלכה, ציווי בפני עצמו⁴⁸ [כנאמר בספרי⁴: ועשית מעקה לגגך - מצות עשה, ולא תשים דמים בביתך - מצות לא תעשה] - כי המעקה איננו רק סייג כדי למנוע את נפילת האדם ("יפול הנופל"), אלא הוא ענין הכרחי בבניית בית חדש" - בגרימת חידוש והתעלות בלתי מוגבלת באדם (ולמעלה, כביכול).

ז. בניית "בית" לה' מן הגשמיות באמצעות "מעקה"

ההוראה למעשה מן האמור לעיל היא: יש לדעת שאסור להינתק מן העולם, צריך לבנות "בית" - לעשות דירה לה' יתברך בתחתונים. ואדרבה, באמצעות ה"ירידה" באופן העבודה נגרמת ה"עליה" האמיתית, ונגרם חידוש למטה, וחידוש למעלה, כדלעיל מצד שני יש לדעת, שכדי להפוך גשמיות לכלי לרוחניות יש צורך ב"מעקה". כלומר, מוכרחים להישאר מובדלים מגשמיות העולם. צריך אמנם להתעסק בעניני העולם, אך אל להם לתפוס מקום אצל האדם, כי עליו לדעת ולחוש שהתעסקותו בעניני העולם היא רק כדי להגשים את הכוונה העליונה של עשיית דירה לה' יתברך בתחתונים⁴⁹.

ח. הוראה מיוחדת לקראת נישואין

מכאן נובעת הוראה מיוחדת למתכוננים ל"תבנה בית חדש" במשמעות של חיי נישואין: בכך רואים את חשיבות הענין של חיי נישואין. נישואין של כל יהודי אינם ענין חשוב רק אצלו, בחייו הפרטים, אלא ענין כללי גם למעלה, כביכול. אז מתחילה עבודתו העיקרית בעשיית דירה לה' יתברך בתחתונים, וכך הוא גורם ל"מרחיבין דעתו של אדם" - של מעלה, כביכול - הורדת אור חדש לעולם, כדלעיל⁵⁰. אך מצד שני יש לדעת, שכדי לבנות "בית חדש" יש הכרח בעשיית "מעקה" - קביעת סייגים.

⁵¹ ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג. מדרש שמואל פי"ז. פרש"י וישלח לו, ג. וראה רמ"א אה"ע סי' מא ונ"כ שם (ולקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 170) - שזה לענין התשובה.

⁵² כמבואר בתניא פכ"ט (לו, ב).

⁵³ ראה הנסמן לעיל הערה 22.

⁵⁴ סוטה יז, א.

⁵⁵ דכל שה"ש מיוסך ע"ז, כידוע בדרו"ל.

⁵⁶ ראה צפע"נ כללים ע' קדושין, וש"נ וראה לקמן ס"ע 234 ואילך.

⁵⁷ קידושין ב, ריש ע"ב.

⁵⁸ ראה דב"ר פ"א, ו. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ב ע' 52 ואילך. סי'

השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 661 ואילך (והערה 115 שם).

(* יום נישואי כ"ק מו"ח אדמו"ר (בשנת תרנ"ז). ראה לעיל הערה 21.

⁴⁸ ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 89. ח"ט ע' 144 הערה 28) -

שעפ"ז מתורן פסק הרמב"ם (הל' ברכות פי"א ה"ח. שם הי"ב) דמברכין על עשיית מעקה, אף שלפנ"ז (שם ה"ד) פסק ד"רבירים שדם משום סכנה אין מברכין עליהם", עיי"ש.

⁴⁹ להעיר מלקו"ש ח"י ע' 103 ואילך.

⁵⁰ ולהעיר, דתכלית של נישואין הוא פור', שענינם - המשכת א"ס למטה (ראה לקו"ש שה"ש מ.א. ובארוכה - שמח תשמח תרנ"ז ע' 5 ואילך).

ביתו זה אשתו

המתורגם ע' 184

לקוטי שיחות חלק יז פ' אחרי* א

"ביתו זה אשתו" (ריש יומא) - שקו"ט בגדר הדין שכהן גדול ביום הכפורים צ"ל נשוי; ביאור מחז"ל (שבת קיח, ב) "מימי לא קריתי לאשתי אשתי .. אלא לאשתי ביתי"

העבודה מתבצעת בקודש הקרשים - המקום המקודש ביותר בעולם; ביום הקדוש (כפי שהוא מכונה בפי כל) - הזמן הקדוש ביותר מן השנה; ועל-ידי הכהן הגדול - הגדול מכל הכהנים, שעליו נאמר⁷ "ויבדל... להקדישו קדש קדשים", גדול מהם גם בקדושה, כמו שנאמר: "והכהן הגדול מאחיו... כי אני הוי' מקדשו"⁸.

כיצד ייתכן אפוא שדוקא בעבודה זו של יום-הכיפורים נדרש, שהכהן הגדול יהא נשוי?

והתמיהה גדולה יותר: אחת מן ההכנות לעבודת יום-הכיפורים היא, כנאמר באותה משנה: "ז' ימים.. מפרישין כהן גדול מביתו", וביחד עם זאת הרי "ביתו (זו אשתו)" הוא תנאי המעכב את עבודתו ביום הכיפורים! ?

מכאן מוכח, שבתנאי הדורש את היותו של הכהן הגדול ביום-הכיפורים נשוי, טמון ענין מיוחד המוסיף לשלימותו של הכהן הגדול, ולפיכך הוא נדרש ממנו ביום הכיפורים.

ב. שני האופנים להסבר הלכה זו

את ההלכה שלעיל, שהכהן הגדול ביום הכיפורים צריך להיות נשוי, ניתן להסביר בשתי דרכים:

(א) זוהי הלכה לגבי עבודת יום-הכיפורים: מפאת חשיבותה ומעלתה של עבודה זו, היא אינה יכולה להתבצע על-ידי כהן סתם, אלא על-ידי כהן גדול, ולא על-ידי כהן גדול סתם, אלא דוקא על-ידי כהן גדול שיש לו המעלה של "ביתו זה אשתו".

(ב) זוהי הלכה לגבי הכהן הגדול: ביום הכיפורים צריך הכהן הגדול להיות נעלה

א. ביום-הכיפורים על הכהן-הגדול להיות נשוי

בפרשתנו¹ כאשר מסופר על עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, נאמר: "וכפר בעדו ובעד ביתו". חז"ל דורשים על כך²: "ביתו זה אשתו", ולומדים מכך את ההלכה שהכהן הגדול ביום-הכיפורים צריך להיות נשוי³.

החובה שהכהן הגדול יהא נשוי היא הלכה מיוחדת שנאמרה רק לגבי יום הכיפורים, ולא לגבי השנה כולה.

בכל שאר הימים יכול הכהן הגדול להשתתף בעבודה, ואדרבה: בכל משמרת שהיא, הוא "מקריב חלק בראש"⁴, אך שם אינו קיים התנאי שהוא צריך להיות נשוי, כביום-הכיפורים⁵.

לכאורה, נדרש כאן הסבר: עבודת יום-הכיפורים היא נעלית ביותר. יש כאן צירוף של הדרגות הגבוהות ביותר בקדושה, הן במקום, הן בזמן והן בדרגות נשמות ישראל (ובביטוי הידוע: עולם, שנה, נפש⁶):

* וסיום מסכת יומא ס"ו ואילך,

¹ טז, ו. וראה לקמן הערה 14.

² יומא בתחלתה (במשנה).

³ כי פלוגתת ר"י וחכמים (במשנה שם) הוא רק אם מתקינין לו אשה אחרת שמא תמות אשתו, אבל לכו"ע צ"ל נשוי (אלא שבתו"י יומא שם (ד"ה שמא) מסתפק אם הוא דין לעיכובא, או שבדיעבד לא מיפסל בכך לעבודה).

⁴ יומא יד, א (במשנה). יז, ב. וראה צפע"נ הל' מתנ"ע נח, א.

⁵ אף דמ"ע על כה"ג שישא נערה בתולה כו' (רמב"ם הל' איסור"ב פי"ז הי"ג. ספר המצות מ"ע לה) הרי: (א) לכמה דעות (ראה תו"י יומא עג, א. תוס' הרא"ש הוריות יב, א) הרי זה לאו הבא מכלל עשה. וכ"מ ל' הרמב"ם בטה"מ צ"ש (מדלא כתב שאם לא נשא בתולה עובר בעשה). (ב) גם לפי המשמע מדבריו (בהל' איסור"ב שם. ובהל' כלי המקדש פ"ה ה"י) דהוי קום ועשה נוכדעת הרמב"ן אמור (כא, יג) - ראה קנאת סופרים לטה"מ צ"ש, חמד"י שם. ולהעיר מצפע"נ על הרמב"ם איסור"ב שם הי"ד. וראה לשון החינוך מצוה ערב בתחלתה ובסופה] הרי פשוט שזה מ"ע צדדית המוטלת על כה"ג ואי"ז שייכת לעבודה. ולא מצינו שיתחייב להיות "נשוי" אלא ביוהכ"פ. ובחינוך שם: כ"ג שמינוהו ועבד .. כולן מצויין על הבתולה ואסורין באלמנה. וראה לקו"ט ח"ז ע' 319 בדעת הורה, עיי"ש.

⁶ אשר על ענין ג' בחי' אלו הוא היסוד של ספר יצירה (אוה"ת יתרו ע' תתטז ואילך).

⁷ דה"י א כג, יג.

⁸ אמור כא, י"טו. ובתו"כ עה"פ: להגיד מה גרם (לכל דיני כה"ג שבפרשה שם).

לכאורה קשה: אם הכוונה של "ביתו" היא "אשתו", מדוע אין התורה אומרת במפורש "וכפר בעדו ובעד אשתו"¹⁴?

בדרך-כלל מוסברים בתורה שבעלפה בהרחבה ענינים הכתובים בתורה שבכתב בקיצור - "ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא"¹⁵, אך בעניננו גם ההסבר שבתורה שבעל-פה מסתכם במילה אחת "אשתו", ובמקום המילה "ביתו" יכולה היתה להיכתב בתורה עצמה במילה "אשתו"?

הכרח, אם-כן, לומר שבמילה "ביתו" מתכוונת התורה לענין מסויים ב"אשתו" הרמוז במילה "ביתו". כלומר, אין התורה אומרת כאן רק את ההלכה, שעל הכהן הגדול להיות נשוי, אלא היא גם אומרת, שזה מפני שרק אז יש לו המעלה המיוחדת של אשתו, כפי שהיא מתבטאת במשמעות של "ביתו".

כדי להבין את המעלה של "ביתו" זו אשתו, יש להבין תחלה את הנאמר במסכת שבת¹⁶: "אמר רבי יוסי: מימי לא קריתי לאשתי - אשתי, ולשורי - שורי, אלא לאשתי - ביתי, ולשורי - שדי". רש"י מפרש על כך: "אשתי - ביתי, שהיא עיקר של בית. ולשורי - שדי, שהוא עיקר של שדה דכתיב¹⁷: ורב תבואות בכח שור".

וקשה להבין: מאמרו זה של רבי יוסי מופיע בסוגיא בהמשכם של מאמרים נוספים של רבי יוסי אודות הנהגות נאותות, וזהירות והידורים¹⁸, ואף לו צריך להיות תוכן דומה.

ומושלים יותר. כשם שמוצאים אצל כהן גדול בכלל (במשך השנה כולה) דרגות שונות: משוח בשמן המשחה, מרובה בגדים, וכדו'⁹, כך צריכה ביום הכיפורים להתווסף אצלו המעלה של "ביתו זו אשתו".

ההבדל בהלכה למעשה בין שתי דעות אלו: ביום-הכיפורים מתבצעות גם עבודות הנעשות בכל יום, שאינן קשורות דוקא ליום הכיפורים, כגון: הקרבת התמידים, הקטרת קטורת, הטבת הנרות וכדו', וגם הם נעשות ביום-הכיפורים על-ידי הכהן הגדול¹⁰. אמנם, קדושת יום-הכיפורים משפיעה גם על העבודות שאינן מיוחדות ליום הכיפורים, כלשון הגמרא¹¹ "אהנאי", אך בכל זאת, הן אינן כמו העבודות המיוחדות ליום הכיפורים. לפיכך ניתן לומר, שלפי ההסבר שהחובה שהכהן הגדול יהא "נשוי" היא לגבי העבודה של יום-הכיפורים, הרי יש מקום לומר, שלגבי העבודות שאינן מיוחדות ליום-הכיפורים לא חלה על הכהן הגדול חובה להיות נשוי¹².

אך לפי ההסבר השני, שזה לשם שלימותו של הכהן הגדול, הדרושה ביום-הכיפורים, יוצא, שחובתו להיות "נשוי" חלה גם לגבי עבודות אחרות, הנעשות על-ידי הכהן הגדול ביום הכיפורים.

לפי זה יוצא שהרמב"ם סובר כדעה השניה, כדבריו¹³: "וכן שאר העבודות של יום זה כגון הקטרת הקטורת של כל יום והטבת הנרות הכל עשוי בכהן גדול נשוי".

ג. מהי המעלה של "ביתו - זו אשתו"

הדברים יובנו על-ידי הסבר המשנה "וכפר בעדו ובעד ביתו - ביתו זו אשתו". כי

¹⁴ שהרי ב"ביתו" הנאמר כאן [משא"כ דלקמן (פסוק יא) שכולל "אחיו הכהנים" - פרש"י שם ע"פ תו"כ עה"פ. שבועות יג, ב ואילך] אין נכללים בני ביתו של הכה"ג, שהרי לא מצינו תנאי בכה"ג ביוהכ"פ שצריך שיהיו לו בנים כו'. וראה בארוכה גבורת ארי ליומא כאן. ולהעיר מסוטה (מד, א): ובנית ביתך זו אשה.

¹⁵ ע"פ תענית ט, א.

¹⁶ קית, ב.

¹⁷ משלי יד, ד.

¹⁸ ועפ"ז ק"ק מה שפרש"י "לא קריתי לאשתי אשתי - שאף שיחת חולין שלי יש ללמוד הימנו חכמה". ולפ"ז גם מש"כ בחדא"ג שם צ"ע.

ובפרט צ"ע מהי הזהירות והמעלה דמימי לא קריתי. - וי"ל דרש"י מוסיף ביאור: מהו הלימוד לאחרים ואיך יבואו להנהגה כוז מצד עצמם. - ראה לקמן הערה*25.

^{18*} ראה ב"ר רפל"ט.

⁹ רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ד הי"ב.

¹⁰ רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ב. וראה נו"כ שם. ומה שהובא בכס"מ דהריטב"א בשם הרמב"ם כ' שאין חובה בכ"ג, כבר כתבו שט"ס וצ"ל הרמב"ן. וראה גם תוד"ה משום יומא כ, מע"ב. אבל "תרומת הדשן סדור המערכה ודשן המזבח" משמע מדברי הרמב"ם (רפ"ד שם) שלא הי' ע"י הכה"ג. ואכ"מ.

¹¹ זבחים צא, א. וראה צפע"נ עה"ת ר"פ קרח.

¹² ראה גבורת ארי שם ששקו"ט ביתירה מזו, דאולי קפיד רחמנא שיהי' לו בית בשעת כפרת ביתו דוקא ולא בשעת כפרת שתי שעירים.

¹³ פ"א שם. ועד"ז בחינוך מצוה קפה.

את אשתו²², עד כדי כך שהדבר פוטרו מחובות אחרות; "איש ואשה זכו שכינה ביניהם"²³, וכן ענינים שונים בכלל בחיי הנישואין של "איש ואשה" כשלעצמם, על-פי התורה.

אך דרכו של רבי יוסי היתה שונה: כל חיי הנישואין שלו היו כדי לקיים את הציווי "פרו ורבו", להגשים את הכוונה של "לא תהו בראה לשבת יצרה"²⁴, והוא ראה בענין של "אשתו" כבר מלכתחילה רק את המטרה המאוחרת של "ביתו".

[דוגמא לכך נמצאת גם במאמר חז"ל²⁵: נאיזהו חכם הרואה את הנולד", המשמעות הפשוטה שלו היא, שהתכם מבין ויודע בכל ענין מה "יוולד" ממנו. אך הפירוש המדויק יותר הוא: אין כתוב "יודע את הנולד" (או "מבין" וכדו'), אלא "רואה את הנולד" - יותר מידיעה והבנה: החכם^{25*} רואה את הנולד בדיוק כשם שאחרים רואים את הקיים, והרי "אינה דומה שמיעה לראיה"²⁶ - גם אם השמיעה היא אמיתית ועזה ואף משפיעה על האדם, כפי שמוצאים לגבי יתרו "שמועה שמע ובא"²⁷ - בכל זאת, כדי שהוא יוכל לקלוט את הדבר בשלמותו נזקק יתרו לבוא ולראות בעיניו.

וזהו מעלתו של ה"חכם", ששכלו עז כל כך, עד שהוא "רואה את הנולד" ולא רק "יודע" או "מבין"].

בכך מוסבר גם מדוע מופיע מאמרו של רבי יוסי - "מימי לא קריתי..." - מיד לאחר מאמרו "חמש בעילות בעלתי ונטעתי חמשה ארזים בישראל", כי המאמר המקדים מראה על תוכנו העיקרי של המאמר שלאחריו: יחסו לענין של "אשתו" נבע אך ורק מן המטרה להקים בית בישראל, של "חמשה

מהי המעלה של דרך התנהגות זו, בכנותו "לאשתי ביתי (ולשורי שדי)"?

ד. רבי יוסי כינה את "אשתו" לפי התכלית - "ביתו"

ההסבר לכך הוא: בנוהג זה של רבי יוסי מתבטאת דרכו בעבודה הרוחנית, והסתכלותו על הבריאה כולה: הוא אינו רואה רק שיש בעל הבית לבירה זו^{18*} הוא אינן רואה רק שכל מה שברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו¹⁹, אלא שבכל ענין הוא רואה את עיקרו ומטרתו, ולא את הדבר עצמו. עד כדי כך, שהוא כינה כל דבר לפי תכליתו בעולם. אצלו לא ייתכן "קריתי לאשתי אשתי", כי הוא אינו רואה "אשתי", אלא "ביתו"^{19*}: כיוון שהנישואין ("אשתו") הם הכנה לתכלית של קיום מצוות פרו ורבו - הקמת בית בישראל, שבא כתוצאה מן הנישואין, לכן הוא ראה את "אשתי" רק כ"ביתו".

[כפי שמוסבר ע"י ה"ראשונים"²⁰, על השאלה מדוע לא תיקנו ברכה על הקידושין ("אשר קדשנו במצוותיו וציונו לקדש את האשה") כפי שתיקנו על מצוות אחרות, שזה מפני שהקידושין והנישואין הם הכנה בלבד לעיקר ולמטרה הבאים מאוחר יותר, על-ידי קיום מצוות פרו-ורבו^{20*}].

בכך שונה היה נוהגו של רבי יוסי מנוהג חבריו:

אצל תנאים אחרים היו ימים שבהם "קריתי לאשתי אשתי". הם ראו את הענין של "אשתו" כשלעצמו, ללא התכלית של "ביתו", ודרך זו אף היא לפי התורה. כפי שנמצאת בתורה ההלכה²¹: "נקי יהיה לביתו" (כדי שיוכל להיות "ושמח את אשתו" - בשנה הראשונה) החל מיד לאחר הנישואין, לפני הולדת בנים. וכן הציווי ברגלים וכו' "ושמח

²² ראה ר"ה (ו, ב. וש"ג): אשה בעלה משמחה.

²³ סוטה יז, א.

²⁴ ישעי' מה, יח.

²⁵ תמיד לב, א.

^{25*} עפ"ז יומתק דיוק רש"י הנ"ל (בהערה 18) "ללמוד הימנו

חכמה".

²⁶ ראה מכילתא יתרו יט, ט.

²⁷ פרש"י ר"פ יתרו ממכילתא עה"פ. זבחים קטז, א.

¹⁹ אבות פ"ו.

^{19*} עפ"ז מובנת האריכות: א) מימי לא קריתי לאשתי אשתי, ב) אלא לאשתי ביתי.

²⁰ ראה רא"ש כתובות פ"א סי"ב.

^{20*} להעיר מהמד"א (כתובות נט, ב) אין אשה אלא לבנים. ודפליגי עלי' י"ל שהוא בנוגע להדיוק "אלא".

²¹ תצא כד, ה. ספהמ"צ מ"ע ריד.

ארזים", ולכן הוא כינה אותה מלכתחילה ("מימי") בשם המורה על המטרה - "בית".

לכן מדייקת התורה ומשתמשת בביטוי "ביתו" (ולא "אשתו"), כדי להדגיש שהכהן הגדול צריך להיות שרוי בדרגה של "אשתי - ביתי", כפי שמוסברת בתורה שבעל-פה התנהגותו של רבי יוסי כל ימיו.

יתר-על-כן: לא רק במין המדבר, ובכת ישראל בפרט, הוא ראה רק את המטרה, אלא גם ב"חיי" (,שורי") הוא ראה את התבואות וכו'. את "חלקו בעולם" בכללותו. גם בשור הוא ראה רק את מטרת קיומו - "שדי" - את הענין של "ורב תבואות בכח שור" הבא על-ידי תרישה, זריעה וקצירה בשדה. גם את זאת הוא ראה מראש, לפני התוצאות: "מימי" - הוא לא יכול היה לקרוא לשורו "שורי", אלא מיד ראה בו את המטרה וכינהו "שדי".

וכיוון שהחובה שהכהן הגדול יהא נשוי ביום-הכיפורים איננה סתם חובה, אלא מכילה בתוכה את שלמותו של הכהן הגדול, כדלעיל, לפיכך אין זאת הלכה בעבודה של יום-הכיפורים, אלא הלכה לגבי הכהן הגדול, לגבי דרגתו ביום-הכיפורים.

משיחת ר' תשרי תשל"א.

ה. הדרישה מן הכהן הגדול: דרגה של "ביתו זו אשתו"

מכל האמור לעיל מובנת המעלה הגדולה הדורשת מהכהן הגדול ביום-הכיפורים להיות נשוי וזאת דוקא באופן שהוא יראה ב,,אשתו" את הענין של "ביתו" - "ביתו זו אשתו". בכך נוספת גם בו עצמו²⁸ השלמות, כדברי חז"ל²⁹ "כל מי שאין לו בית אינו אדם" - על-ידי שיש לו "בית" הוא מגיע למעלת "אדם"³⁰.

המשך השיחה המבארת את סיום מסכת יומא נמצאת בספר 'לקוטי שיחות המתורגם' ע' 189.

²⁸ נוסף על המפורש (יבמות סג, א) כל אדם שאין לו אשה אינו אדם, ובזח"ג (ז, ב. קט, ב. רצו, א) "פלג גופא". ועוד: "ויברך אותם ויקרא את שמם אדם" הי' רק כאשר "זכר ונקבה בראם" (בראשית ה, ב. וראה זח"א קמה, א).

²⁹ ראה יבמות שם: וא"ר אלעזר כל אדם שאין לו קרקע אינו אדם. ובתוד"ה שאין: קרקע לבנות עליו שידור בו.

³⁰ ועפ"ז מובנת שייכות והמשך ב' המימרות כל אדם שאין לו אשה - שאין לו קרקע כו'. וראה בית האוצר מערכת א' כלל יד.

עניינו ומקומו של הגארטל = האבנט

מתוך הספר 'תורת מנחם - תפארת לוי יצחק

ספר ויקרא עמודים סג-סז על פי שיחת מוצש"ק פ' צו תשל"ט.

בלתי מוגה

מסופר בגמרא מסכת זבחים י"ט א :

אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דאיזגדר מלכא והוה מדלי לי המיינאי ותיתייה ניהליה ואמר לי ממלכת כהנים וגוי קדוש כתיב בכו כי אתאי קמיה דאמימר א"ל אקיים בך והיו מלכים אומניך

כנגד אצילי ידיהם. על צלעותיהן כנגד המרפק: איזגדר מלכא. כך שמו ומלך פרס היה: והוה מידלי המיינאי ותיתייה ניהליה. אבנטו היה גבוה חגור מלמעלה מכנגד אצילי ידיו והפשיטו למטה כדי לנאותו: אמר ממלכת כהנים כתיב בכו. וצריכין אתם לנהוג עצמכם בתפארת של כהנים דכתיב בהו לא יחגרו ביזע:

האברים הנעלים, מוח ולב, אברי הנשימה וכו'.

ולכן צריך להיות מקומו של האבנט למטה, כנגד אצילי ידיו, ולא למעלה מהם - כי, כאשר האבנט הוא למטה, אזי נתמעט בהפלגא דלתתא ונתוסף בהפלגא דלעילא, משא"כ כאשר האבנט הוא למעלה, אזי נתמעט בהפלגא דלעילא וניווסף בהפלגא דלתתאי היפך הרצוי.

וע"ד שמצינו אצל בני ישמעאל שחוגרים כמין אבנט על ראשם - שבזה מרומז שאצלם אין חילוק בין פלגא דלעילא לפלגא דלתתא, כי גם הראש שייך לחלק התחתון, כמו הערוה, ועד שהם "עצמה של ערוה"³, כמבואר במדרשי חז"ל⁴ בהטעם שלא רצו לקבל את התורה מפני שנאמר בה "לא תנאף"⁵, היפך מציאותם. והפכו אצל בניי - שאצלם מודגשת ההבדלה בין פלגא דלעילא לפלגא דלתתא ע"י חגירת אבנט המפסיק ביק הלב לערוה, ולא עוד אלא שחוגרים האבנט למטה, כדי למעט (עד כמה שאפשר) החלק השייך לפלגא דלתתא ולהוסיף בהחלק השייך לפלגא דלעילא.

ג. אמנם, פעולת האבנט בהענין ד"גוי קדוש" צריכה להיות ע"י "ממלכת כהנים" - לא באופן של גבורות קשות, אלא באופן של גבורות ממותקות שיש בהם גם חסדים ורחמים, כביאור אאמו"ר בנוגע למקומו של האבנט :

החילוק שבין גבורות קשות לגבורות ממותקות (שיש בהם רחמים וחסדים) - שע"י גבורות קשות שוללים מציאות הלעו"ז, ואילו ע"י גבורות ממותקות פועלים הכנעת הלעו"ז בפני הקדושה.

ודוגמתו בעבודת האדם ביחס לענינים התחתונים (פלגא דלתתא) - שמצד גבורות קשות,

א. ביאור אאמו"ר בנוגע לתיקון מקומו של האבנט, שבהיותו למעלה מאצילי ידיו, במקום הזיעה, נמשכים ממנו גבורות קשות שמכלים ושורפים את הלעו"ז, ולכן הורידוהו למטה, כנגד אצילי ידיו, שאז יש בו רחמים וחסדים (גבורות ממותקות) שעל ידם נעשה הכנעת הלעו"ז בפני הקדושה - קשור עם התחלת המאמר "ממלכת כהנים וגוי קדוש כתיב בכו", "ממלכת כהנים" שכהנים הם בחי' חסדים ורחמים, וגם הגבורות הם ממותקות, אבל אין זה שייך להמשך המאמר "וגוי קדוש"¹.

וכמודגש גם בדברי אאמו"ר שמוסיף בחצע"ג "ומה שסיים ג"כ וגוי קדוש, הוא כי צורך ההמייין הוא שלא יהא לבו רואה את הערוה, וכ"מ שאתה מוצא גדר ערוה שם יש קדושה, וכמו שרבי נקרא רבינו הקדוש מפני שלא הניח ידו למטה מטבורו, וד"ל" - שזהו ענין נוסף שנזכר כבדרך אגב כיון ששייך לתוכן ענינו של האבנט.

יש להוסיף ולבאר התוכן דתיקון מקומו של האבנט (ש"הי גבוה.. והפשיטו למטה") ביחס להענין ד"גוי קדוש", וגם, לקשר ענין זה עם תוכן ביאורו של אאמו"ר ביחס להענין ד"ממלכת כהנים", כדלקמן.

ב. וביאור הענין :

פעולת האבנט ביחס להענין ד"גוי קדוש" (שלא יהא לבו רואה את הערוה) היא החלוקה בין חציו התחתון (פלגא דלתתא) של גוף האדם, שבו נמצאים האברים התחתונים, אברי העיכול ועד לאברים שמוציאים הפסולת כו', לחציו העליון (פלגא דלעילא) של גוף האדם, שבו נמצאים

¹ וכן הוא כפירוש רש"י: "אמר ממלכת כהנים כתיב בכו, וצריכין אתם לנהוג עצמכם בתפארת של כהנים דכתיב לא יחגרו ביזע" - שמפרש רק "ממלכת כהנים", ויתירה מזה, שבהעתקת דברי הגמרא (בד"ה) משמיט התיבות "וגוי קדוש" ("אמר ממלכת כהנים כתיב בכו").

² לשון רש"י בזבחים שם.

³ לשון חז"ל - ספרי ברכה לג, ב.

⁴ ראה חז"ל קצב, ב.

⁵ יתרו כ, יג.

העבודה (שנעשית לאחר ובהתאם ל"היכון לקראת אלקיך ישראל") צריכה להיות לא באופן של גבורות, אפילו גבורות דקדושה, שאז העבודה היא באופן של צמצום ומדידה והגבלה, אלא באופן של רחמים וחסדים, שאז העבודה היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

ה. ויש להוסיף, שאצל כהנים (ובפרט כהנים גדולים, "ממלכת כהנים", שפירושו כהנים גדולים¹³) ישנו מלבד האבנט גם מצנפת, שהוא כמו אבנט, אבל בדרגה נעלית יותר¹⁴:

"האבנט .. ארכו ל"ב אמה, מקיפו ומחזירו כרך ע"ג כרך"¹⁵. ועד"ז המצנפת, ש"ארכו שש עשרה אמות"¹⁵ "כמין צניף שצונף בו את ראשו מגלגלו ומחזיר מגלגל ומחזיר סביב ראשו כפל על כפל"¹⁶.

כלומר, האבנט והמצנפת דומים זל"ז בסוג הבגדים, והחילוק שביניהם, שהאבנט הוא כנגד אצילי ידיו, והמצנפת היא על ראשו [ע"ד ובדוגמת האבנט שלובשים הישמעאלים על ראשם, אלא, שאצל הישמעאלים אין אבנט במקום אחר, ולכן מורה האבנט שעל ראשם שכל מציאותם היא כמו הפלגא דלתתא (כנ"ל ס"ב), משא"כ אצל הכהנים, שמלבד האבנט שכנגד אצילי ידיהם שמפסיק בין הלב להערוה³⁸, ישנו כמין אבנט נוסף על ראשם], שמורה על השייכות לענינים שלמעלה גם מן הראש, שזהו"ע נעלה יותר שאינו שייך בעבודתם של כל ישראל (כמו האבנט שישנו אצל כל ישראל), אלא אצל כהנים בלבד.

ויש לומר, שבסיפור הגמרא אודות תיקון האבנט ע"י מלך פרס באופן המתאים ל"ממלכת כהנים", שע"ז "אקיים בך והיו מלכים אומניך" שנאמר ביעודים דלעתיד לבוא, מרומז, ששלמות ענין האבנט ד"ממלכת כהנים" (גם הדרגה דמצנפת) אצל כל ישראל יהי' לעתיד לבוא, שאז תהי' העבודה דכל ישראל (שמרומזת ב"היכון לקראת אלקיך ישראל") בתכלית השלמות.

ויש להוסיף שענין זה מרומז בתיקון האבנט ע"י מלך פרס דוקא - שפרס" הוא גם מלשון פרוסה, היינו, שכללות העבודה בזמן הזה אינה אלא בבחינת פרוסה בלבד לגבי שלימות העבודה לעתיד לבוא¹⁷.

בלתי מוגה

שהו"ע הכעס והחימה על הרע (כמבואר בלקו"ת⁶ שמציין אמו"ר), נעשית שלילת קיומם של הענינים התחתונים, ע"י הנהגה של פרישות כו', ואילו מצד גבורות ממותקות, נשאר מציאותם של הענינים התחתונים באופן שנכנעים אל הקדושה ונעשים תחת ממשלת ושליטת הקדושה.

ועד"ז בענינו: פעולת האבנט שמפסיק בין לבו להערוה אינה באופן של גבורות קשות לשלול ולבטל הענינים השייכים לפלגא דלתתא, אלא באופן שגם הענינים השייכים לפלגא דלתתא [שמציאותם מותרת וצריכה להיות ע"פ תורה, כמ"ש בזהר⁷ "לא תנאף .. פסקא טעמא .. אי לאו דפסקא טעמא אסיר אפילו לאולדה .. ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי", ועד שבענין זה תלוי קיום העולם, "לשבת יצרה"⁸] יהיו תחת ממשלת ושליטת הפלגא דלעילא, שע"ז נעשים באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁹, ועד לאופן ש"בכל דרכיך דעהו"¹⁰.

ובסגנון אחר קצת שמתווך ב' הביאורים - דלכאורה, הביאור שע"י הגבהת האבנט נתוסף בהפלגא דלתתא, הוא בסתירה לביאור אמו"ר שהגבהת האבנט קשורה עם גבורות קשות, כיון שעל ידם נעשית שלילת הענינים השייכים לפלגא דלתתא - שבשלילת הפלגא דלתתא ע"י גבורות קשות נשאר הפלגא דלתתא בתחתונותו, ובמילא ה"ז הוספה בתוקף מציאות התחתון (בדוגמת ההוספה בכמות בהפלגא דלתתא ע"י הגבהת האבנט), משא"כ ע"י הכנעת הפלגא דלתתא תחת ממשלת ושליטת הפלגא דלעילא, שע"ז נתמעט תוקף מציאות התחתון, שמתברר ומזדכך (בדוגמת מיעוט הפלגא דלתתא בכמות ע"י השפלת האבנט).

ד. וענין נוסף בפעולת האבנט כעבודת האדם :

מלבד פעולת האבנט ביחס להענין ד"גוי קדוש" (שלא יהא לבו רואה את הערוה), ישנה גם פעולת האבנט ביחס להענין ד"ממלכת כהנים" (שזהו"ע נעלה יותר משלילת ענינים בלתי-רצויים) - כדאיתא בשו"ע¹¹ ש"צריך לאזור אזור בשעת התפלה אפילו אם יש לו אבנט שאין לבו רואה את הערוה, משום שנאמר¹² היכון לקראת אלקיך ישראל".

והלימוד והוראה מחגירת האבנט למטה, כנגד אצילי ידיו, ששם יש גם רחמים וחסדים, ולא למעלה מאצילי ידיו, מקום הגבורות - שכללות

⁶ שלח מא, א.

⁷ חלק ב' צג, ב.

⁸ ישע"י מה, יח.

⁹ אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם ה"ל דעות ספ"ג.

¹⁰ משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.

¹¹ ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס צא.

¹² עמוס ד, יב.

¹³ בעה"ט עה"פ.

¹⁴ להעיר מהמבואר בדרושי חסידות החילוק שבין האבנט למצנפת (ראה ספר הערכים-חב"ד ערך אבנט. ושי"ט).

¹⁵ רמב"ם ה"ל כלי המקדש ספ"ח

¹⁶ רמב"ן תצוה כח. לא

¹⁷ ע"ד המבואר בדרושי חסידות בפירוש שלא על מנת לקבל

פרס (ראה לקו"ת תזריע כ, ב. שה"ש יז, א).

אמירת ברכות השחר בלי גארטל

קטע משיחת ש"פ ויק"פ, פ' החודש, מבה"ח ניסן ה'תשי"ב.
תורת מנחם חלק ה' עמודים 85-83

אויפגעשטאנען פון שלאף"...) ואין לו אלא "נשמה באפו" בלבד (כאמור), מ"מ, לאחרי שנטל את ידיו וכבר אין לו שייכות לטומאה - יש בכך ובאפשרותו לברך תיכף ומיד ברכות השחר!

ועוד ענין בזה:

ע"י חגירת אבנט נתוסף שלימות גם בהענין ד"להפסיק" ¹⁰ בין (ראשו ¹¹) ולבו לערוה". כפי שהוא בעבודת האדם, היינו, שנעשה ההפסק והפירוד בין המוח והלב ובין ענינים גשמיים וחומריים (שבכחינת ערוה), כמדובר לעיל ¹² שהתעסקות האדם בעניני עוה"ז צריכה להיות באופן ד"יגיע כפיך" ¹³ בלבד, ואילו מוחו ולבו צ"ל שקועים בענינים נעלים ורוחניים.

ונמצא, שגם במעמד ומצב שחסרה אצלו שלימות ההפסק שבין לבו לערוה, שמוחו ולבו שקועים בענינים גשמיים וחומריים, בבחינת "יגיע ראשך" (ולא "יגיע כפיך" בלבד) - הנה גם אז יש בכחו לברך ברכות השחר!

יא. וחידוש גדול עוד יותר - המודגש במנהגו של הרבי נ"ע להסתכל בחלון בעת אמירת ברכות השחר:

נוסף לכך שבכחו של כאו"א מישראל לברך את ברכות השחר ללא כל הכנות מצדו (כנ"ל ס"י), הרי יתירה מזה, שיש ביכלתו ובאפשרותו אפילו לפתוח חלון ולהסתכל בו - כמבואר בכ"מ ¹⁴ תוכן הענין דהסתכלות, בחינת "עיניך יונים" ¹⁵ וכר" ¹⁶.

ועפ"ז יש לבאר הטעם שהרבי נ"ע מסר מנהגים הנ"ל אל בנו יחידו כ"ק מו"ח אדמו"ר - כיון שבמנהגים אלה ישנו לימוד והוראה כללית לכאו"א מישראל, אשר בכל מעמד ומצב שיהי, אפילו כאשר אין לו אלא "נשמה באפו" בלבד, ולא עוד, אלא שנמצא בבחינת "יגיע ראשך" - יש בכחו ובאפשרותו לשכור את הכותל ("דורכשפארן די וואנט"), לפתוח חלון ("עפענען א פענצטער"), ולהתקשר עם הקב"ה.

ט. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר ¹ אודות הנהגתו של אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע - שיום ההילולא שלו (ב' ניסן) חל בשבוע זה - באמירת ברכות השחר.

הרבי אמר, שמעולם לא שמע כיצד אומר אביו "מודה אני", אבל, הי' רגיל לשמוע כיצד הוא אומר ברכות השחר ².

וסיפר שבעת אמירת ברכות השחר: (א) לא הי' הרבי נ"ע חוגר אבנט. (ב) הי' נוהג להסתכל בחלון.

י. וביאור הענין בעבודת האדם:

חגירת אבנט ענינה - "הכון לקראת אלקיך ישראל" ³. שלכן "צריך לאזור חלציו כשמתפלל" ⁴. כיון שקודם התפלה ("לקראת אלקיך ישראל") צ"ל הכנה ("הכון") של האדם.

אבל אמירת ברכות השחר, להיותה תיכף בקומו משינתו ⁵ קודם העבודה, במעמד ומצב ד"נשמה באפו" ⁶ בלבד - ה"ה גם ללא ההכנה דחגירת אבנט, ואעפ"כ גם במעמד ומצב זה - ללא הכנה כלל - ביכלתו לומר ברכות השחר!

וע"ד תוכן הענין דאמירת "מודה אני כו" תיכף ומיד כשניעור משנתו ⁷, ללא שום הכנות מוקדמות. אלא, שאמירת "מודה אני כו" יכולה להיות גם לפני נט" ⁷ כיון שרוח הטומאה אינו שולט על "מודה אני" של יהודי ⁸, משא"כ אמירת ברכות השחר צ"ל לאחרי נטילת ידים דוקא; אבל לאחרי נטילת ידים, אפשר לאמרן ללא הכנות נוספות.

ובענין זה באה לידי ביטוי מעלתו המיוחדת של יהודי - אשר מבלי הבט על כך

שעדיין לא הכין את עצמו כלל לעבודת השם, שהרי זה-עתה ניעור משנתו ("ער איז ערשט

¹ ראה "רשימות" (יומן) ליל ש"ק פה"ח תשי"ב (לפני עשר שנים).

² ראה גם ספר השיחות תשי"ג ע' 103.

³ עמוס ד, יב. שבת יו"ד, רע"א.

⁴ תוסי' שבת שם (ד"ה טריחותא). הובא להלכה בטושו"ע ואדה"ז או"ח סצ"א ס"ב (השקו"ט בזה - ראה נוי"כ הטושו"ע שם).

⁵ ראה ברכות ס, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ז ה"ג ואילך. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח רסמ"ו (ס"ב).

⁶ ישעי' ב, כב. וראה ברכות יד, א. לקו"ת פינחס עט, ד.

⁷ הקדמה ללקו"ת לג"פ (אוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכ, א ואילך). סה"מ מלוקט ח"א ע' מה. ובכ"מ.

⁸ "סדר היו"ם הובא בעט"ז ריש שו"ע או"ח. שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ת) ס"א ס"ו. מהדו"ק שם ס"ה. סידור אדה"ז בתחלתו.

⁹ ראה סה"ש תשי"ג ע' 7 (נעתק ב"היום יום" יא שבט).

וראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"א ואילך.

¹⁰ בזמן הזה - ראה ר"ש ברכות שם (פ"ט סכ"ג). טושו"ע (ואדה"ז שם סמ"ו ס"ב (ס"ג)).

¹⁰ לשון אדה"ז בשו"ע שם ס"ב.

¹¹ ראה ברכות כד, ב. שו"ע אדה"ז שם סע"ד ס"א.

¹² בהמאמר (לעיל ע' 69 ואילך). [ד"ה ויהקל משה ש"פ ויק"פ החודש תשי"ב סעיף ג'. ומובא בילקוטי שיחות' חלק א ע' 88 ואילך (במתורגם ע' 176 ואילך)].

¹³ תהלים קכת, ב.

¹⁴ לקו"ת ואתחנן ב, סע"ד. ג. ב-ג. שה"ש יד, ב. לד, ג. לט,

א. המשך תערי"ב ח"ג ע' אית. ובכ"מ.

¹⁵ שה"ש א, טו. ד, א.

¹⁶ ביאור הדברים - חסר (המו"ל).

עֵשֶׂר תְּעֵשֶׂר

הרב יוסף קרסיק
רב אזורי בת חפר - עמק חפר

בכמה וכמה הזדמנויות הורה הרבי לשואלים ומבקשים ברכה להצלחה בפרנסה בהרחבה - לדקדק בנתינת מעשר כספים, הדבר פורסם באגרות קודש ובספרים המקבצים את מענות ותשובות הרבי. בפרשת ראה (יד, כב) מופיע הפסוק שהוא המקור למצוות מעשר כספים - "עשר תעשר את כל תבואת ורעך היוצא השדה שנה שנה"

באחת השיחות* למד הרבי בשיטת אדמו"ר הזקן שמעשר כספים אינו רק מנהג אלא - לדעת אדמו"ר הזקן - זה מצווה דרבנן, מזה מובן גודל החשיבות וההכרח לדקדק בקיום הדבר.

שאלות רבות מתעוררות בדרך לקיומה של המצווה: איזה מצוות אפשר לקיים בכספי הצדקה, הידור מצווה? לקניית מצוות בבית הכנסת? שכר לימוד לתלמוד תורה עבור הילדים? מתנות לשמחות? האם חייבים להפריש מעשר מכל ההכנסות, או רק מחלקם? האם מותר לתת מכספי המעשר לנזקקים מבני המשפחה קרובים, כגון אח או אחות עניים, או שחייבים לתת דווקא לרחוקים? האם ניתן לעזור לילדים בוגרים שעזבו את הבית או לילדים נשואים? האם חייבים להפריש כל חודש מהמשכורת, או שניתן להלוות ולהפריש על החשבון, יותר מוקדם או יותר מאוחר! ומה גדר הנתינה של בעל-עסק, מתי הוא חייב להפריש, בסוף כל מאזן, בסוף שנה וכדומה?

3. שותפות עם ה': יש³ מעלה גדולה במעשר כספים, כי בזה האדם לוקח את הקב"ה כשותף קבוע בעסקיו ורווחיו, וממילא כל עבודה ופעולה שלו היא בשותפות עם ה'!

4. רווח: מפרישים "מעשר כספים" מכל מוון שהאדם מרוויח - ממשכורת, מעסק, מרווחי השקעות בבנק או בבורסה, ממתנה, ממציאה, מירושה (אפילו אם המורישים עצמם הפרישו מעשרות), אבל מהלוואה לא צריך להפריש מעשר.

5. מתנת נישואין: ממתנות נישואין וכדומה, שהנתינה היא על-מנת שהמקבל יחזיר מתנה בשמחת הנותן, יש מהאחרונים הפוטרם ממעשר, משום שמתנה שכזו היא בעצם מעין הלוואה, ומהלוואה פטורים ממעשרות.

6. מכר רכוש: המוכר⁴ רכוש, או בית וכיוצא-בזה, צריך להפריש מעשר מהרווח, דהיינו בין

³ אהבת חסד, חלק ב, פרק כ, סעיף ו.

⁴ אגרות קודש חלק חי, עמוד שפד.

(א) מעשר כספים

1. המצווה: עשירית או חומש מכל מיני הרווחים שבאים לאדם, מצווה לתת אותם לצדקה, לעניים או לענייני תורה.

2. מקור החיוב: נחלקו הפוסקים¹ אם נתינת מעשר כספים היא מצווה מהתורה (כמו הפרשת תרומות ומעשרות מתבואת הארץ), או שהיא חיוב מדרבנן ואו שזה רק מנהג של מצווה, מנהג קדום כבר מימי אבותינו, ממדת חסידותו של יעקב אבינו שאמר "וכל² אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", אבל אינו חיוב גמור.

* שיחת חיי אלול תשכ"ב. 'שיחות קודש תשכ"ב עמוד 666. 'תורת מנחם' חלק לד ע' 272 ואילך.

¹ מהתורה - משמע בשאלות-ותשובות שער אפרים, סימן פד, וכמ"ש התוספות תענית דף ט, עמוד א בשם הספרי. חיוב מדרבנן - כן לומד הרבי ב שיחת חיי אלול תשכ"ב. 'שיחות קודש תשכ"ב עמוד 666. 'תורת מנחם' חלק לד ע' 272 בדעת אדמו"ר הזקן. הר"ד אופנהיים בשאלות-ותשובות חות יאיר סימן רכד. מנהג של מצווה - הבי"ח ביורה דעה, סימן שלא. מצדקה ומשפט, עמוד קא.

² בראשית, פרק כח, פסוק כב.

12. נדר: נדר לכל⁸ הדעות מי שהתחיל לתת מעשר כספים - יש אומרים כבר מהפעם הראשונה ולכל הדעות מהפעם השלישית - נעשה עליו כנדר והוא מחוייב להמשיך לתת, אלא אם כן התנה ואמר כבר בפעם הראשונה "בלי נדר הריני נותן מעשר כספים". כדאי⁹ וראוי לנהוג כן, ולהתנות מלכתחילה שנותן בלי נדר, כדי למנוע בעיות העלולות להתעורר בעתיד.

13. פרעון חוב לצדקה: מי¹⁰ שלא נתן צדקה משך חדשים או שנים, ממדת חסידות לפחות, שישלים חובותיו, שהרי הכסף שהיה אמור ליתן לצדקה ניתן בידו בתורת פקדון כדי שיתנהגו לעניים, ותשלום חובותיו עבור העבר, זה בבחינת "והשיב את הגזילה אשר גזל".

ב) הפטורים ממעשר כספים

1. עני: פרנסת¹¹ האדם עצמו ומשפחתו קודמת לפרנסת אחרים, לכן מי שאין לי מספיק כסף למחייתו והוצאותיו הרגילות והקבועות והוא מוותר על קניית דברים ההכרחיים ונחוצים לעצמו וביתו - פטור מלהפריש מעשר (אך כמובן שלא נפטר מעצם מצוות הצדקה).

2. ממענקי צדקה: עני¹² המקבל נדבות צדקה אינו צריך להפריש מהן מעשר, כי ממה-נפשך, אם אין לו כדי פרנסתו - הרי הוא פטור ממעשר, ואם יש לו די פרנסתו - הרי כלל אסור לו ליטול מן הצדקה.

3. הוצאות חריגות: יש¹³ הפוסקים שלדעת האומרים שמעשר כספים הוא מדין צדקה, הרי אם איתרע מזלו והיו לו הוצאות חריגות בחודש מסויים ואפילו לא נותר בידו די כסף לפרנסת המשפחה - פטורים ממעשר, כדין מצוות צדקה שאם הורע מצבו ונעשה עני פטור מלתת¹⁴, ואף בחודש אחר כשירווח מצבו, אינו חייב להשלים עבור החודש שלא נתן (אבל לדעת האומרים

ההפרש שבין המחיר שקנה את הדבר לסכום שמכר אותו. זאת באם קנה את הרכוש בכסף שהופרש ממנו מעשר, אבל אם קנה אותו בכסף שלא הפריש עליו מעשר - צריך להפריש מעשר מכל סך הכסף שקיבל עבור הרכוש או הנכס.

7. רווחי הצמדה: מהרווח שמקבל מהצמדת כסף למדד בתוכנית חסכון וכיוצא בזה, אין צריך להפריש מעשרות, כי זה לא נחשב רווח אלא שמירה על שווי הכסף ומניעת הפסדו בירידת המדד.

8. חשבון שנתי: חישוב⁵ המעשרות לבעלי עסק הינו לפי הרווח השנתי ולא החודשי. כל בעל עסק יכול לקבוע לעצמו מועד זמן הנוח לו, במהלך השנה, שבו ייחשב בדיוק את מנת רווחיו וישלים את נתינת מעשרותיו השנתיים בדיוק. יש שכתבו שכדאי שיהיה זה בחודש אלול, כדי שיתקן הפרשת מעשרותיו לקראת ימי הדין של ראש השנה ויום כיפור. אך למעשה בעלי עסקים המגישים מאזן שנתי בתחילת השנה האזרחית, או במועד קבוע אחר לפי חוק המדינה, יכולים לעשות זאת באותו זמן ואינם מחוייבים לטרוח ולעשות מאזן נוסף באלול.

9. שני עסקים: מי שיש לו שני עסקים, באחד הרוויח ובשני הפסיד - יכול לחשב את מעשרותיו לפי הסך-הכל של הרווח שנכנס לו למעשה ולנכות מחשבון העסק שהרוויח את הפסדי העסק המפסיד.

10. שכיר: המקבל משכורת חודשית קבועה - צריך להפריש מעשר מידי חודש בחודשו.

11. ירושה או מתנה: היורש⁶ או מקבל מתנה קרקע או בית, אינו חייב להפריש עשירית משוויים, אלא הוא יכול להפריש עשירית מהרווחים הצומחים מהם מידי שנה. כגון אם הוא משכיר אותם - יפריש עשירית מרווחי ההשכרה. ואם הוא בעצמו דר בהם - יפריש עשירית מהסכום שהיה עולה לשכור אותם.⁷

⁸ חות יאיר, שם. לענין הפעם הראשונה - שאילת יעב"ץ, חלק א, סימן א וסימן ו.

⁹ אהבת חסד, פרק יח, סעיף ב.

¹⁰ התועודויות תשמ"ה, חלק א, עמוד 657.

¹¹ צדקה ומשפט, עמוד ו בהערות.

¹² צדקה ומשפט, עמוד קו.

¹³ ראה צדקה ומשפט, עמוד קב-ג.

¹⁴ אולי אף אם נדר פטור מלתת, כמו מי שנהג להתענות בימי התשובה ועתה אינו יכול להתענות מפני החולשה - שאינו צריך לעשות התרה, אך כשיתחזק לשנה אחרת בע"ה, צריך לשוב ולצום (יורה דעה, סימן ריד ובאחרונים שם).

⁵ פתחי תשובה, סימן רמט, סעיף-קטן א. בית לחם יהודה, כאן. שאלות-ותשובות חוות יאיר, סימן רכז. ומציע גם לקבוע זמן לסיכום כל ג' חדשים או חצי שנה. ואף שיש מהאחרונים החולקים, פוסקים לקולא - כיוון שלמעשה מחשיבים את מעשר כספים הוא רק מנהג ולא מצווה מהתורה - פוסקים דעת המיקל.

⁶ יוסף אומץ, הובא בצדקה ומשפט, עמוד קז.

⁷ ומובן ופשוט שאם קנה קרקע או רכוש מכסף מועשר - אינו חייב להפריש מעשר פעם נוספת, בעת הקנייה.

6. עשרים אחוז: מן הדין אין לתת צדקה יותר מעשרים אחוז כדי שנותן הצדקה עצמו לא יתרושש ויהפוך לנטל הציבור ("המבזבז"²¹, אל יבזבו יותר מחומש, שמא יצטרך לבריות").

7. יותר מעשרים אחוז: הרמב"ם כותב²² שמדת חסידות להפריש יותר מעשרים אחוז, אבל כמובן שלא יתרום את כל רכושו, כדי שהתורם עצמו לא יהיה עני.

8. העני מפציר: יש²³ להבדיל בין נתינה שהיא מצד הנותן עצמו, כדי לקיים מצוות נתינת מעשר כספים, שלזה יש לתת עד עשרים אחוז ולא יותר, אבל כשעני ואומלל כלכלית מבקש עזרה וסיוע למחיה וקיום, או אז "מדת חסידות" שמותר לתת גם יותר מעשרים אחוז (כמובן במגבלה האמורה, שהוא עצמו לא יהפוך לעני).

9. הצלת חיים: מקרים²⁴ נוספים שמותר להפריש יותר מעשרים אחוז: (1) לצורך הצלת חיים במקום של פקוח נפש, כגון חולה מסוכן שיש הוצאות רבות לריפוי. יש פוסקים²⁵ - אף שזה לא חובה הלכתית - שאם נמצאים לפניו עניים רעבים שיש לחוש למיתתם ברעב, ייתן להם את כל הוננו ולא ישאיר לעצמו אלא רק כדי חייו. (2) עשיר מופלג מותר לו לתת יותר מחומש. (3) לצורך מצוות כיבוד הורים (אם יש לו כדי צורך קיום לחייו). (4) להחזקת לומדי תורה, מאחר שיש לו חלק בתורת לומד התורה, והרי זה כהשקעה בשותפות עסקית. (5) כשהכסף הגיע לידו בלי מאמץ, כגון במציאה או בירושה. (6) בשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה.²⁶

10. קמצן: כמו כן מותר להפריש יותר מחומש במקרה שהנתינה היא לצורך תיקון נפשו של האדם הנותן, כגון אדם קמצן, שהוא צריך להרגיל עצמו ולתת הרבה כדי לשבור את מדת קמצנותו, וכלשון רבינו הזקן²⁷: "אם היה כילי - יפזר ויתן ממון הרבה לעניים ויגמול חסד עד שתקבע בנפשו מדת רוב חסד ואחר שתקבע בנפשו מדה זו, לא יפזר יותר מדאי, שזו אינה דרך טובה ותקנת חכמים שלא יבזבו יותר מחומש, אלא ינהג בדרך המיצוע היא הדרך הטובה והישרה".

ש'מעשר כספים' הוא מדין 'מעשר עני בגידולי קרקע', חייבים לתת בכל אופן, כדין הנתינה למעשרות שבכל מצב חייבים לתת). אבל באגרות קודש¹⁵ הורה הרבי שמה שלא הפריש למעשר יזקוף לעצמו כחוב לצדקה, ולכשירחיב יסלק חובו.

ג) סך הנתינה

1. "אין להם שיעור": מיוחדת¹⁶ היא מצוות צדקה וגמילות חסדים שאין לה גבול ושיעור ("דברים שאין להם שיעור"), ובלשון אדמו"ר מהורש"ב¹⁷ "כל מצווה יש לה גבול ומדה ומצוות הצדקה אין לה שיעור".

2. בגופו ובממונו: האמור¹⁸ שאין לה מדה וגבול זה רק בנוגע לעזרה גופנית שיש לעזור בגופו בלי מגבלה, אבל בנוגע לעזרה ונתינה כספית יש הגבלה כמותית:

3. כמות: מעיקר הדין יש לתת עשרה אחוז מהרווחים, וחז"ל קוראים לנתינה זו "מדה בינונית", אבל מצווה מן המובחר לתת חומש, שזה עשרים אחוז [כמרומו בדברי יעקב אבינו, שהזכיר מעשר פעמיים - "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך"].

4. ממוצע: שיעור¹⁹ חומש אינו מעכב, לכן המפריש עשירית ורוצה להוסיף עוד אחוזים, אבל אינו יכול לתת עשרים אחוז, יכול לקבוע לעצמו לתת מספר אחוזים שבין עשר לעשרים, פעם הרבי המליץ לכאלה לקבוע סך של חמש עשרה אחוז, אבל בדבבד חשוב להדגיש את דברי הרבי ש"יהודי צריך להיות חדור בתודעה שצריכים להפריש חומש, היינו עשרים אחוז ולא רק מעשר".

5. בעל עסק: אנשי עסקים²⁰ צריכים להפריש בשנה הראשונה להקמת העסק עשרה (או עשרים) מהקרן ובשנים הבאות מהריוח עשרה (או עשרים) אחוז מהרווחים [שכן מהקרן כבר הפרישו בשנה ראשונה].

²¹ מסכת כתובות, דף נ, עמוד א.

²² שם. לקוטי שיחות חלק כז, עמוד 217 ואילך.

²³ לקוטי שיחות חלק כז, עמוד 217 ואילך.

²⁴ אהבת חסד, חלק ב, פרק כ, סעיף ב.

²⁵ שאלת יעבי"ץ חלק א, סעיף א-ג.

²⁶ שולחן ערוך יורה דעה, סימן רמט. ומכל מקום לא יוריש כל ממונו לצדקה ויניח בניו ריקם, אם הם צריכים לפרנסה.

²⁷ שולחן ערוך הרב, אורח חיים, סימן קנו, סעיף ג.

¹⁵ אגרות קודש חלק יז, עמוד רסב.

¹⁶ משנה בתחילת מסכת פאה.

¹⁷ אגרות קודש שלו, חלק א, עמוד קלח.

¹⁸ פירוש הרמב"ם לפאה, שם.

¹⁹ אגרות קודש חלק ט, עמוד שיד. שערי הלכה ומנהג חלק ג, עמוד רנא.

²⁰ שולחן ערוך יורה דעה, סימן רמט, סעיף א ובש"ך שם.

קופת תגמולים, קרן השתלמות וכיוצא בזה, אין צריך לתת מעשר. אבל בבוא היום כשינתן תשלום מהביטוח הלאומי והקרנות - יפריש מהם מעשר כספים.

4. הסבר: למרות³² שחלק מכספי מס־ההכנסה וביטוח לאומי מופרשים לעניני צדקה, כגון סיוע למוסדות תורה וחסד, למשפחות נזקקות, קצבאות לעניים, חולים וכדומה - לא ניתן לחשב את ההפרשות הללו מהמשכורת וכדומה למעשר כספים, כיוון שזה ניטל מהאדם בעל־כורחו, וכל מהותה של הצדקה היא נתינה מרצונו ובחירתו החופשית של הנותן.

5. ביטוח רפואי: על הפרשה מהמשכורת לקופת חולים - צריך לשלם כספי מעשר, וכך גם שאר ההפרשות שהמעסיק מפריש מהמשכורת והעובד לא מקבל לידו אך הוא נהנה מהם (שזו הוצאה כספית אישית שהאדם רוכש ונהנה ממנה, כמו שאר הוצאותיו למזון וביגוד, שאילולי היו מפרישים מהמשכורת, הוא היה קונה בעצמו ביטוח רפואי).

6. הקדמת הנתינה: לדעת רוב הפוסקים³³ מותר להקדים ולתת צדקה ולחשבה כמעשר כספים עבור רווחים עתידיים, למשל משכורת שיקבל בחודש הבא ואדרבה ממדת חסידות³⁴ להקדים את נתינת הצדקה מוקדם ככל האפשר.

7. הלוואה לצדקה: הלוואה³⁵ של כסף לקופה של צדקה או לקרן של גמילות חסדים, אינה נחשבת כנתינת מעשר (שהרי כספו יושב אליו), אף שזה סיוע ועזרה לעני [אבל אם דרכו להפקיד כסף בבנק וכדומה, ולקבל עליו רווח של ריבית וכדומה, ועתה כשהלווה את הכסף הפסיד את הרווח - יכול להחשיב את סכום הפסד הריווח לנתינת צדקה].

8. נתנה במתנה: הלווה³⁶ כסף לעני, ולאחר זמן החליט לתתו בתורת צדקה - יכול להחשיב זאת כנתינת מעשר. כמן כן בעל עסק שעני קנה ממנו בהקפה ונותר בעל חוב - יכול למחול על חובו ולנכות זאת מחשבון מעשרותיו.

³² בצדקה ומשפט, עמוד קכו, למד זאת ממשמעות דברי ה"ט"ז.

³³ נודע ביהודה, יורה דעה, סימן עג. וראה המקורות באורח צדקה, עמוד לד, בהערות.

³⁴ התועודויות תשמ"ג, חלק ד, עמוד 2030.

³⁵ באהבת חסד (פי"ח ס"א) נוטה לומר שלדעת הרמב"ם זה נחשב לצדקה גמורה, כי זה סיוע לנזקק.

³⁶ רמ"א סימן רנו, סעיף ה. שאלות ותשובות נודה ביהודה תנינא, יורה דעה, סימן קצט. שאלות ותשובות משיב דבר, סימן מט. צדקה ומשפט, עמוד קיד ואילך. אבל אם כבר התייאש מפרעון החוב - אינו יכול לשוב ולנכותה מהמעשר.

11. כשהנתינה משמחת: פעם²⁸ אמר מוריני הבעש"ט שמה שהציווי לתת רק חומש הוא רק למי שקשה לו לתת מכספו לצדקה ועליו לנהל מלחמה פנימית עם עצמו כדי לתת, אבל מי שנתנת הצדקה היא שמחה ועונג בשבילו - יכול לתת אף יותר מחומש.

12. לתשובה ותיקון: אדם הנותן צדקה לשם תיקון נפשו מקלקולי ופגמי חטאיו, נפסק בספר התניא קדישא²⁹ שהוא יכול "לפזר" צדקה בלי כל מגבלה, "בצדקה יוכל לפזר בלי גבול", אפילו את כל אשר לו (לא רק מעט יותר מעשרים אחוז), כי כשם שמותר להוציא כסף ללא מגבלה לרפואת גופו, כך אין מגבלה להוצאות לרפואת נפשו מחטאיו - שזה על־ידי נתינת צדקה שהיא כתריס המגן מהחטאים ומתקן פגמיהם.

13. כקרבן על נס: מי³⁰ שנעשה לו נס יפריש צדקה כפי השגת ידו ויחלקה ללומדי תורה ויאמר: "הריני נותן מעות אלו לצדקה ויהי רצון שיהא נחשב כאילו הקרבתי קרבן תודה". וטוב וראוי שיתקין איזה צרכי רבים בעיר [ובכל שנה ביום הזה יתבודד להודות לה' יתברך ולשמוח ולספר את הנס].

ד) פרטים במעשר כספים

1. דיוק: אמרו חז"ל "אל תרבה לעשר אומדות", כלומר שכדאי לנהל רישום מדוייק של ההכנסות והמעשרות, כדי שהנתינה תהיה במלוא הסכום הדרוש.

2. ארנק מיוחד: משמע בפוסקים שכדאי שלאחר שעשה חשבון של מעשרותיו יפריש את הסכום ויניחנו בארנק מיוחד [המנהלים את הוצאותיהם בכרטיס אשראי, או צקים ולא במזומן, לכאורה אין מקום לחייבם להניח את כספי המעשרות במזומן בארנק - אך עליהם לדקדק בסכומי הנתינה, שלא יפחתו מסכום המעשר או חומש].

3. נטו: מפרישים³¹ מעשר מהתשלום שמקבלים בפועל, דהיינו מהריווח נטו ולא מהשכר ברוטו. על הכסף המופרש למס־הכנסה, ביטוח־לאומי,

²⁸ אורח לחיים פרשת תרומה. וצוה הכהן, פרק טו. הובא בלקוטי שיחות חלק א, עמוד 170.

²⁹ אגרת התשובה, פרק ג. אגרת הקודש, פרק י. לקוטי שיחות חלק כז, עמוד 217.

³⁰ קיצור שולחן ערוך, סימן סא, סעיף ג. מגן אברהם סימן ריח, סעיף קטן ב. בלקוטי שיחות חלק יז, עמוד 427 כותב "לא ראיתי נוהגים כן ולכאורה כדאי להנהיג כן".

³¹ צדקה ומשפט, עמוד קז.

מהמצווה, שעולה לתורה וכו', הרי אין איסור שיהיה טובת הנאה לבעלים ממעשרותיו). ויש אומרים⁴⁴ שרק ההפרש מה שמוסיף על מה שהציע זה שלפניו יכול להוריד מכספי המעשר [ההיתר לקנות בבית הכנסת הוא בפרט במקום שחלקי מקופת הכסף ניתן לסיוע לעניים ולומדי תורה].

5. שיהיה בדעתו: חשוב להזכיר בכל הנ"ל שכדאי שיחשוב בדעתו ברגע שהוא תורם שהכסף יהיה ממעשרותיו.

6. התנייה תחילה: כדאי שהרוצה לקיים במעשרותיו גם מצוות אחרות (לכל הדעות) – יתנה מפעם הראשונה שהוא מרוויח והוא מתחיל להפריש מעשר כספים, שיוכל לעשות בכספי מעשרותיו גם מצוות אחרות [ואם כבר נהג שלוש פעמים לתת המעשרות לצדקה לעניים ולא התנה, כתב החתם סופר⁴⁵ דהוי כנדר שאינו יכול לשנות עוד לדבר מצווה אחרת אלא אם כן התנה בתחילת הפרשתו].

7. קניית מצווה: דעת⁴⁶ רוב הפוסקים שאין להשתמש בכספי מעשר לתשלום עבור מצווה שחייבים לקיימה מן הדין, כמו לקנות מזווה לביתו, טלית ותפילין לעצמו וכיוצא בזה. אבל אם אין בידו כסף לקנות מצוות אלו – יכול להשתמש בכספי המעשר.

8. כשאין חובה: אפילו מצוות שאין חובה שהאדם עצמו יקנה אותם, ויכול להשתמש בשל אחרים, כמו אתרוג שיכול להשתמש בשל הקהל – אין יכול לקנותם לעצמו מכספי המעשר.

9. ספרי קודש: הקונה⁴⁷ ספרי קודש להגות בתורתנו הקדושה, יכול לנכות את מחירם מסכום ההכנסות וליתן מעשר מסכום רווחיו בניכוי מחיר הספרים, ואם הוא משאיל את הספרים לאחרים – יכול לנכותם מחשבון המעשרות.

10. הדפסת ספרי קודש: מותר להדפיס ספרי קודש מכספי מעשר. ובכלל⁴⁸ יש מעלה בתרומת

⁴⁴ של"ה, מסכת מגילה, ענין צדקה ומעשר. משום שהוא הוסיף להקדש רק את התוספת שהוסיף, שהרי גם בלעדיו היה ההקדש מקבל את הסכום שהציע קודמו.

⁴⁵ ואם כבר נהג שלוש פעמים לתת המעשרות לצדקה לעניים ולא התנה, כתב החתם סופר (יורה דעה, סר"א) דהוי כנדר ואינו יכול לשנות עוד לדבר מצווה אחרת אלא אם כן התנה בתחילת הפרשתו.

ולדעת האומרים שמעשר כספים הוא חיוב גמור, כתב בצדקה ומשפט, (עמוד קיט) שלא יועיל תנאו.

⁴⁶ נחלת שבעה, סימן ח, אות ב. צדקה ומשפט, עמוד קכו.

⁴⁷ צדקה ומשפט, עמוד קח.

⁴⁸ אגרות קודש חלק כ, עמוד קיז.

9. גניבה ואבידה: הרוויח כסף אבל הוא אבד או נגנב, או נתנו בהלוואה – אינו צריך להפריש ממנו מעשר³⁷.

10. רווחי הצמדה: רווחים³⁸ כספים מהפרשי הצמדה למדד, יש אומרים שאינו צריך להפריש מהן מעשר, כי אינם חשובים רווח, אלא רק מניעת הפסד מחמת ירידת ערך המדד והכסף.

11. שווה כסף: אין³⁹ חובה לתת כסף, רשאים לתת לעני חפץ, או אוכל או כל דבר שווה כסף ולחשבו כנתנת מעשר כספים.

12. השביח נכסיו: העושה⁴⁰ מלאכה לעצמו ברכושו והשביחם, שהם התייקרו ושווים רב וגדול יותר – אינו צריך לעשר את השבח. לדוגמא מי ששיפץ את ביתו וכתוצאה מכך שווי הבית התייקר – אינו צריך לתת מעשר מתוספת שווי הבית (אך כשימכור את הבית, יתחייב לתת מעשר מהשבח שהשביח הנכס).

ה) חלוקת כספי מעשר כספים

1. מטרת הצדקה: יש אומרים⁴¹ שעיקר מצוות מעשר כספים היא שיתנום לעניים ונוזקים, ולא לשום מצווה אחרת, ויש⁴² אומרים שעיקר המעשר נתקן לשם החזקת לומדי תורה, ויש חולקים ואומרים שיכולים לקיים במעשר כל דבר מצוה שאינו יכול לעשותה ללא כספי המעשר.

2. לקיים את כל הדעות האמורות כדאי להקדים ולתת עבור החזקת לומדי תורה עניים, אבל כאמור יש אומרים שיכול לתת לכל מטרת צדקה ומצווה.

3. תרומה לגמ"ח: תרומה לקרן גמ"ח – אף שהיא מלווה לא רק לעניים, אלא גם לעשירים – נחשבת מעשר כספים.

4. מצוות בבית כנסת: וכן⁴³ ניתן לקנות עם כספי המעשר מצוות בבית הכנסת, או לתרום ב'מי שבירך' בעליה לתורה וכיוצא בזה (ואף שנהנה

³⁷ ופשוט שכשיחזירו לו את כספי ההלוואה, שלא הפריש עליהם מעשר – יפריש באותה שעה.

³⁸ צדקה ומשפט, עמוד קז-ז בהערות.

³⁹ באורח צדקה, עמוד לו.

⁴⁰ כן משמע באהבת חסד, פרק כ. צדקה ומשפט, עמוד קז.

⁴¹ רמ"א יורה דעה, סימן רמט (מהמהרי"ל הלכות ראש השנה). ש"ך סעיף קטן י.

⁴² אהבת חסד, פרק יט, סעיף כא, למד זאת מהמדרש תנחומא.

⁴³ ט"ז סימן רמט, סעיף קטן א. אליה רבא, סימן קנו.

מהברוטו אלא מהנטו. ומנכים מחישוב הריווחים את כל ההוצאות שיש על העסק, כולל שמירה, ביטוחים וכדומה, דהיינו שאם הרוויח אלף והוציא מאתיים לביטוח - יפריש מעשר רק מהשמונה מאות ולא מכל האלף.

2. ניכוי הוצאות: הוצאות⁵⁶ העסק למשכורות, ציוד, ביגוד לצורכי עבודה, נסיעות, טיסות וכו' - מנוכים מסכום הרווחים ומפרישים מעשר רק מהכסף שנותר ביד לאחר ניכוי כל הוצאות העסק.

3. הוצאות אש"ל: גם הוצאות אש"ל הנובעים מהעסק - מנוכים מסך הרווחים, בניכוי ההוצאות שהיה עולה אם היה בביתו. למשל אם עקב נסיעתו לצורך העסק יש לו הוצאות אש"ל גבוהות מההוצאה שהיה עולה אילו היה בביתו - הרי ההפרש ביניהם מנוכה מחישוב הריווח.

4. השקעה בעסק: כמו כן הוצאות עבור השקעה בעסק, כגון כשמשקיע חלק מרווחיו בעסק - אינו חייב להפריש מעשר על כספים אלו, כי זה נחשב לחלק מההוצאה על העסק.

5. הוצאות צדדיות: לא⁵⁷ רק הוצאות ישירות על העבודה נחשבות הוצאה מוכרת שפטורים מלהפריש עליה מעשר, אלא גם הוצאות עקיפות, הנגזרות מהיציאה לעבודה - נחשבות כהוצאה מוכרת הפטורה מלהפריש ממנה מעשר. לדוגמא אם עקב היציאה לעבודה צריכים לשכור מטפלת לילדים הקטנים, או להכניסם ל"מעון יום" - יכולים להחשיב הוצאה זו כצורכי עבודה ולנכותה מסך הריווח שממנו מפרישים מעשר. כמו כן אם עקב היציאה לעבודה קשה לעסוק בנקיון הבית, בכביסה, בבישול וכו' ועקב כך שוכרים עוזרת - מנכים הוצאה זו מחישוב הרווחים מהם מפרישים מעשר.

6. מסים: מס עירייה⁵⁸ - ארנונה - המשולם על הבתים, בעסקים נחשב לחלק מההוצאות הפטורות מלהפריש עליהן מעשר, אבל על ביתו הפרטי חייב לשלם על כך מעשר.

7. מתנות לאביונים: מתנות⁵⁹ לאביונים בפורים אינם מחלק מהמעשר כספים, שהרי חובה לתתם. אבל הנתניה הנוספת שיותר ממתנה לשני

ספרי קודש, שבכל עת שלומדים בספרים הנתרמים - זה לזכות התורם.

11. פדיון נפש: מעות⁴⁹ פדיון נפש שנותנים לאדמורי"ם ולצדיקים יכולים לחשב מכספי המעשר.

12. קניית סנדקאות: אם התנה כנ"ל (או אף בלא התנה, לדעת האומרים שאפשר לקיים במעשר כל מצווה שאין חובה לקיימה), יכול לשלם לבעל-הברית על סעודת המצווה ולקבל בתמורה סנדקאות או כיבוד אחר.

13. רווחי הקרן: מותר להפקיד את כספי המעשרות בקרן בבנק על מנת לחלק את רווחיה לעניים [וזאת רק את חשב על כך בעת שהפריש, אבל אם הפריש על מנת לתת את הכסף מיד לעניים - אסור לעכב את הכסף בהפקדה]; אף⁵⁰ כי לכתחילה עדיף לחלק את הכסף מיד ולא להפקידו בבנק ולחלק רווחים בעתיד [שהרי אם הקב"ה נתן לו אפשרות לקיים מצווה עכשיו, מדוע ידחנה לעתיד, למועד שיצמחו הרווחים].

14. מתנה: מתנה⁵¹ לחתן עני שהוא קרובו או ידידו אינה בכלל צדקה (אלא שושבינות⁵²), אבל אם נותן סכום גדול, הרי ההפרש בין סכום המתנה הרגיל, לסכום הגדול - נחשב לצדקה ויכול לחושבו מהמעשר.

15. צרכי ציבור: כל צרכי ציבור של מצווה - בניית והחזקת בית כנסת, מקווה, בית להפצת התורה והמענינות, עירוב, בתי ספר לבנות - פשוט שיכולים להינתן מהמעשר, ויש אומרים שכל צרכי הציבור.

16. כלכלת הוריו: הזן⁵³ את הוריו העניים - הרי זה בכלל צדקה ויכול לנכות זאת מחשבון מעשר כספים⁵⁴.

ו) הוצאות המנוכות מהריווח

1. מהנטו: מחשבים⁵⁵ את המעשר לא מהריווח הכללי, אלא מהריווח שנכנס לכיס, דהיינו לא

⁴⁹ לבושי מרדכי, חלק א, יורה דעה, סימן קעז.

⁵⁰ אגרות קודש חלק כ, עמוד קיז.

⁵¹ צדקה ומשפט, עמוד קכד.

⁵² שהיא מעין הלוואה, שהלה ישיב לו כגמולו בעת שמחתו שלו, כפי שכתב הרמב"ם.

⁵³ שולחן ערוך סימן רנא, סעיף ג. סימן רמ, סעיף ה. רמב"ם הלכות ממרים, פרק ו, הלכה ג.

⁵⁴ ולא עוד אלא שכשהבן עשיר, כופים אותו לזון ולכלכל את הוריו העניים.

⁵⁵ ברכי יוסף, סימן רמט. אגרות משה יורה דעה, סימן קמג.

⁵⁶ הר"ד אופנהיים, בשאלות-ותשובות חוות יאיר, סימן רכד. מנחת יצחק חלק ה, סימן לד.

⁵⁷ צדקה ומשפט, עמוד קט.

⁵⁸ מנחת יצחק חלק ה, סימן לד. צדקה ומשפט, עמוד קי.

⁵⁹ מגן אברהם סימן תרצד, סעיף קטן א.

(עד גיל שמונה עשרה, או עד חתונתם), ואם הוא מסרב - כופין אותו לפרנסם ולרפאותם.

5. שכר לימוד: האמור⁶³ לעיל הוא בענין כלכלת הילדים במזון, בגדים וכדומה, אבל לענין שכר לימודם בתלמודי תורה וישיבות - כיוון שחייב האב ללמד את בנו תורה, לא ניתן לנכות את שכר הלימוד מהמעשר. אבל בילד גדול שכבר יכול ללמוד בעצמו - יכול לנכות את שכר הלימוד מהמעשר.

6. בזמנינו: בזמנינו בארץ-הקודש שלימוד בבית ספר ממלכתי דתי הוא חינוך, והרי מלמדים בו תורה וכך לכאורה יכולים לקיים מצוות "ושנתם לבניך" בחינם, לכן יש מקום לומר שתשלומים לתלמודי תורה פרטיים ולפחות חלקם (המופנה להגברת לימוד התורה) - יחשבו כמעשר. כמו כן במקום שהסעה לבית ספר הממלכתי דתי היא חינם ואילו ההסעה לתלמוד תורה עולה כסף, הרי לפחות חלק מתשלום ההסעה (גם בהתחשב בחלק הזמן שלומדים תורה בתלמוד התורה) - יחשב כמעשר [ולפחות כהוצאות מוכרות שאין צריך לשלם עבורם מעשר].

7. שכר הישיבה: כמין שכר לימוד הבנים בישיבות יכולים לנכות מהמעשר, אך לא את כל גובה השכר, אלא רק את חלקו היחסי הניתן ללימוד התורה, ולחשב את הענינים הגשמיים, אש"ל, שהבן מקבל בישיבה, אותם האב מחוייב בזמנינו עד גיל 18 מחוק המדינה, כנ"ל בסעיף.....

8 ילדים גדולים: המפרנס⁶⁴ את ילדיו הגדולים, מעל גיל 18 שהם עניים - כמובן שזה נחשב צדקה, ויש אומרים שאפילו אם אינם עניים ממש, אך נותן להם כסף להרווחה כדי לקרבם לעבודת ה', שילמדו הבנים תורה וינהגו הבנות בדרך ישרה - זה נחשב לצדקה.

9. בזמנינו: בזמנינו שדרך העולם לזון את הילדים הגדולים עד נישואיהם, אם אין להם כדי פרנסה מעצמם - יש הפוסקים שלא ניתן לנכות את מזונותיהם מכספי מעשר.

10. לימוד הבנות: שכר⁶⁵ לימוד הבנות בבית ספר פרטי על טהרת הקודש - ניתן לנכות מהמעשר את חלקו היחסי המופנה לענינים הקשורים לתורה והנהגותיה, שהרי כתב

אביונים, מכיון שאין חובה לתתם - יכולים לנכותם מהמעשר.

8. כפרות: אין⁶⁰ לנכות את מחיר הכפרות מהמעשר אפילו מה שניתן לצדקה, כיוון שמנהג הכפרות נעשה כדבר של חובה.

ז) הוצאות המשפחה

1. פרנסת הילדים: האב⁶¹ חייב לפרנס את בניו ובנותיו הקטנים ואף לממן את הוצאות ריפויים כשהם חולים לכן אינו יכול להחשיב את הוצאותיהם - למזון, ביגוד ובית וכדומה - כחלק מההוצאה למעשר.

2. קטן וגדול: ההגדרה המקובלת בחז"ל לילד קטן היא גיל שש, ואכן יש אומרים שההוצאות על ילד שמעל גיל שש נחשבות לצדקה ויכולים להחשיבן כחלק מכספי המעשר [או לפחות כהוצאה שעליה אין צריך להפריש מעשר, דהיינו שאם הרוויח אלף והוציא על ילדיו מאתיים, יפריש מעשר משמונה מאות ולא מאלף].

3. דעת רוב הפוסקים: אולם למעשה רוב פוסקי ההלכה חולקים על כך וסוברים שלפחות עד גיל שמונה-עשרה חייב האב לזון את ילדו וזה אינו צדקה, ובפרט בזמנינו שחוק המדינה מחייב את האב לזון ולפרנס את ילדו עד גיל 18 - הרי לכאורה אינו יכול לנכות את ההוצאות עבורם מכספי מעשרות, שהרי הוא מחוייב בהם אף בעל כורחו ואינו צדקה ולפנים משורת הדין. אבל הוצאות נוספות שאינו מחוייב בהן מדין המדינה (כמו טיפול רפואי פרטי), יש מקום לומר שניתן לנכותם מכספי המעשר [יש אומרים שעד שהבן מתחתן ויוצא לחלוטין משולחן אביו - כל נתינות האב אליו אינן מדין צדקה].

לכן ילד גדול, שמעל גיל שמונה עשרה שהוא עני, הכל חייבים בהחזקתו ואין חיוב על אביו יותר מעל שאר בני ישראל, ובפרט להוצאות לנישואין, או עניני רפואה. וכן⁶² האב המפרנס אותו או נותן לו לנישואיו - זה נחשב לצדקה וחלק ממעשר כספים.

4. אב עשיר: לכל הדעות אם האב עשיר, הוא חייב להמשיך לשאת בהוצאותיהם אף משגדלו

⁶⁰ צדקה ומשפט, עמוד קכח.

⁶¹ שאלות-ותשובות חתם סופר, יורה דעה, סימן עו. שאלות-ותשובות מנחת יצחק חלק ו, סימן קנ. ברכי יוסף סימן רמט, אות ה. צדקה ומשפט, עמוד קז-ח. קכ.

⁶² שאלות-ותשובות מהרש"ם חלק א, סימן לב.

⁶³ אהבת חסד, פרק יט, סעיף ב. לענין גדול היודע ללמוד - כן לומד הרבי בשיחות קודש תשכ"ב שם, בדעת רבינו הזקן.

⁶⁴ ברכי יוסף סימן רמט, אות ה. צדקה ומשפט, עמוד קז-ח. קכ.

⁶⁵ צדקה ומשפט, עמוד קכו.

4 מלאכה לעני: העושה⁷¹ מלאכה לעני יכול להחשיב את עלות העבודה ולנכות אותה מחשבון המעשרות שלו.

5. הלווה חפץ: כמו כן אם הלווה לעני חפץ מסויים בחינם, יכול לחשב כמה הי'ה יכול להרוויח עבור השכרת החפץ - כצדקה..

6. נסיעה לרבי: תלמיד הנוסע ללמוד תורה אצל רבו, או חסיד הנוסע לאדמו"ר ואו להשתטח על קברי רבותיו - באם כל הנסיעה קודש לענינים רוחניים, יש מקום לנכות אותה מכספי המעשרות, אבל היא גם לענינים אחרים, לעסקיו, או לנופש וכדומה, לכאורה אינו יכול לממנה מכספי מעשרותיו, ובוודאי לא את כל הוצאות הנסיעה.

ט) נתינת נדבה

1. תשלומי חובה: לא ניתן לתת מכספי צדקה לדברים שחייבים לתת, אפילו אם מדובר על נתינה למטרות צדקה וחסד - כי חובה לתת אותם לכן זה לא נכלל במדת הצדקה שכל מהותה וענינה נתינה מבחירה חופשית לשם מצווה של עזרה לזולת.

2. מס הכנסה: לכן תשלומי 'מס הכנסה' וכיוצא בזה המשולמים למדינה דרך המשכורת וכדומה, אינם נחשבים לנתינה של מעשר כספים - למרות שחלק מכספים אלו ניתנים לנזקקים - כי מסים אלו ניתנים מחוק המדינה בעל כורחו של האדם ולא מרצונו החופשי.

תגובות והערות-הארות יתקבלו בשמחה למייל:

rabyk@012.net.il

הרמב"ם שבכלל מצוות צדקה היא הנהגת הבנות בדרך התורה.

11. נכד: המגדל⁶⁶ יתום בביתו וכן המגדל את נכדו - יכול לנכות הוצאותיהם מכספי מעשר.

12. חתונת ילדים: הוצאות⁶⁷ נישואין שהאב נותן לבנו או בתו שאין להם משלהם והם בחזקת עניים - נכללת במצות צדקה.

13. פקדון לחתונה: שמירת⁶⁸ כסף לנישואי ילד, או אח או אחות צעירים שעדיין לא הגיעו לפרקם - נחשבת צדקה (כשם שמותר להשאיר את כספי הצדקה בידו, וליתנה לעני לאחר זמן). כמו כן נחשב לצדקה כסף הנשמר עבורם למועד שלאחר החתונה, שיוכלו לישב וללמוד תורה בלי לצאת לפרנסה.

14. בן נשוי: בן⁶⁹ נשוי שהוא חכם ונבון והוגה בתורה - מצווה על אביו לפרנסו ויכול לנכות זאת ממעשרותיו.

ח) הוצאות הנחשבות לצדקה וכחלק מהמעשר

1. קנה מעני: הקונה⁷⁰ חפץ מהעני, שמטרת קנייתו שהעני ירוויח, ואינו צריך לחפץ זה - זה נחשב צדקה. ואם צריך לחפץ זה, אך יכול לקנותו במקום אחר במחיר יותר זול, ומה שקונהו מהעני במחיר יותר גבוה, כדי שהעני ירוויח - יכול להחשיב את הפרשי העליות מכך שקונהו מן העני - כצדקה.

2. כרטיס הגרלה: הקונה כרטיס הגרלה של מוסד צדקה, כשכל מטרת קנייתו לשם צדקה למוסד ולולי זאת אין דרכו בקניית כרטיסי הגרלה - זה נחשב לצדקה.

3. הלווה כסף לעני: המלווה כסף לעני, והי'ה יכול להפקידו בבנק ולקבל ריבית (בהיתר עיסקא), יכול להחשיב את הריבית שלא הרוויח בבנק - כנתינת צדקה.

⁶⁶ צדקה ומשפט, עמוד קכא.

⁶⁷ צדקה ומשפט, עמוד קכב.

⁶⁸ אגרות משה יורה דעה, סימן קמה. ומוסיף: שיש להקנות להם את הכסף כבר עכשיו, אף שהנתינה תהי'ה רק בעתיד וכך מתקיימת המצווה כבר מעתה.

⁶⁹ הלכות תלמוד תורה לרבינו הזקן, פרק א, הלכה ז.

⁷⁰ צדקה ומשפט, עמוד כא. עמוד קכ.

⁷¹ שאלות-ותשובות מהרי"ל דיסקין, חלק א, סימן כד. וכדאי שיאמר בפירוש לעני שעושה מלאכתו בתשלום, אלא שאינו דורשו ממנו, מפני שמנכהו מחישוב מעשרותיו. אבל אם אמר לעני שיעשה לו מלאכה בחינם - אינו יכול לחשב זאת מכספי המעשרות.

אל תסתכלו בדירה, אלא במה שיש בה

ב"ה

מקומיים, או פשוט להרים טלפון או לקפוץ לבית עסק או חנות מקומיים ולשאול.

עורפית או חזיתית

לגור על ציר תנועה ראשי יכול, כאמור, להוות יתרון בתחומים מסויימים, כגון הקירבה לחנויות ולתחבורה הציבורית. אבל במקומות כאלה אלמנט הרעש עלול להשפיע בצורה חזקה. ברחובות ראשיים גם בערב ובלילה יש לעיתים תנועה ערה של מכוניות, אוטובוסים, משאיות ואמבולנסים. מי שנרדם כמו תינוק גם לצליליו של מנוע טרקטור יכול אולי ליהנות ממחירה הנמוך יותר של דירה חזיתית, אבל צריך לקחת בחשבון גם את הלכלוך. חלון מעל כביש ראשי הוא פתח כמעט בטוח לאבק, פיח, ועשן מכוניות.

שיחת הטלפון

מצאתם מודעה שלכדה את עיניכם?

התקשרו למפרסם כמה שיותר מהר. ואל תשכחו לשאול על כל מה שצריך לשאול

שיחת הטלפון עם מי שעשויים להיות בעלי הבית הבאים שלכם, היא חשובה מאין כמוה - לא רק משום שניתן ללמוד ממנה פרטים נוספים על הדירה, אלא שבה בעצם עשוי להתחיל הקשר שלכם עם אדם שישפיע רבות על חייכם בעתיד הקרוב, ולתקופה לא קצרה. מכיוון שכך, חשוב לבוא אליה מוכנים. לא מדובר בתורה מסיני, ורוב הסיכויים שתוך כמה שיחות תבינו את הקטע, אבל בכל זאת - להלן כמה דגשים מרכזיים.

לשבור את הקרח

לפני שמחייגים את הספרה הראשונה, צריך לזכור דבר חשוב אחד: אתם לא היחידים שמתקשרים. למעשה, אם מדובר בדירה איכותית בתל-אביב רבתי, יש מצב שהבן-אדם מהצד השני של השפופרת כבר נמצא סף מצב קטטוני מרוב

שיקולי מיקום

נסו להיוועץ בחברים שמכירים את המקום

מומלץ להקדיש מחשבה מעמיקה, וגם קצת תחקיר, על סוגיית מיקום הדירה. במקרים מסוימים, שווה אפילו לשלם טיפה יותר על דירה במיקום יותר טוב

דירה במיקום בעייתי עשויה להסתבר כעיסקה לא מוצלחת במיוחד, אפילו אם היא עצמה חדשה, או משופצת, או מאובזרת במיטב הרהיטים ומכשירי החשמל. שלא כמו ריהוט, מצב הקירות או תשתית החשמל - מיקום הדירה הוא האלמנט העיקרי שאי אפשר לשנות או לתקן אחרי החתימה על החוזה. לכן, חשוב מאוד להקדיש תשומת לב מיוחדת לשיקולי מיקום.

ריחוק מהמרכז

עד כמה הדירה קרובה למרכז העיר? עד כמה הייתם בעצמכם רוצים לגור במרכז העיר? בדרך כלל קירבה למרכז מבטיחה גישה נוחה יותר, במיוחד לחסרי כלי-רכב, אל כל מה שיש למרכז להציע: מקומות בילוי, חנויות, מסעדות וכו'. מצד שני, היא גם מבטיחה מצוקת חנייה גדולה יותר, מחיר גבוה יותר (לעיתים משלמים אפילו יותר על דירה עם חנייה), ובדרך כלל גם רעש.

תחבורה ציבורית

אם אין לכם רכב, גישה נוחה לתחבורה ציבורית היא שיקול חשוב ביותר. בררו היכן עוברים הקווים לאוניברסיטה, לעבודה שלכם, לתחנה המרכזית או לתחנת הרכבת. בררו מה תדירות הקווים הללו לאורך שעות היממה.

ביטחון אישי

קצת לא נעים להודות, אבל כולנו יודעים שיש מקומות שבהם לא מומלץ, או לא נעים, להסתובב לבד בלילה - במיוחד לנשים. אם אינכם מכירים את האזור נסו להיוועץ בחברים

בעל הבית שלך

חשוב לגרום לבעל הבית לסמוך עליכם

אם תצליחו להותיר רושם חיובי אצל בעל הבית קרוב לודאי שתגרמו לו לסמוך עליכם, ולעזוב אתכם בשקט.

בעל הבית האולטימטיבי הוא כזה שלא רואים אותו ולא שומעים ממנו, אבל כזה שמגיע במהירות כשצריך אותו. קשה למצוא בעלי בית כאלה, אבל הם קיימים. בסופו של דבר, מדובר כאן באמון: אם בעל הבית יוכל לישון טוב בלילה כאשר אתם ישנים בנכס שלו, ככל הנראה הוא יניח לכם לנפשכם עד מהרה.

רושם ראשוני

בפגישה עם בעל הבית, חשוב ליצור רושם ראשוני חיובי, כדי שהוא יוכל לדעת שהוא משאיר את הרכוש שלו בידיים טובות. במידה מסוימת המפגש הזה הוא כמו ראיון עבודה: כל אחד רוצה לדעת מה הוא מקבל מהצד השני. בואו לפגישה הזו בלבוש נינוח וסוליד, לא צעקני ולא מרושל מדי, ושמרו על ארשת פנים נעימה ומשתפת פעולה.

ספרו קצת על עצמכם, כדי שבעל הבית יוכל להכיר את הצדדים האנושיים שלכם, ולא יראה בכם רק דיירים זמניים ותו לא. חשוב שתשדרו יציבות וביטחון.

פרטי התקשרות

הקפידו לבקש מבעל הבית העתידי שלכם את כל מספרי הטלפון שבהם ניתן להשיג אותו: בבית, במשרד, ובטלפון הנייד. בנוסף, בקשו ממנו טלפונים של אנשי המקצוע (חשמלאי, אינסטלטור) שהוא פונה אליהם בדרך כלל, למקרה שתצוץ בעייה דחופה ולא תצליחו להשיג אותו.

נורות אזהרה

בעל הבית שלכם בדרך כלל יהיה מבוגר מכם, ובמצב כלכלי טוב משלכם. עם זאת, אסור להידרדר לכדי לסבך נחיתות מולו. אפילו בתקופת השיא של חיפוש הדירות, אתם לא "בידיים של". יש לכם תמיד את האופציה לחפש דירה אחרת. אשר על כן, גם לכם מותר לעמוד על הזכויות שלכם.

אדם שאינו מוכן ללכת לקראתכם, או שמציב דרישות יוצאות דופן ובלתי מקובלות, עלול להיות בעל בית בעייתי; היזהרו ממנו. הפעילו את החושים שלכם: אל תתקשרו בחוזה עם מי שהייתם חוששים להיכנס איתו למעלית, או ללכת לפניו בסמטה חשובה.

השיחות הנכנסות. נהגו בו בעדינות: שאלו אם אתם מפריעים, אם יש לו דקה לענות לכם על כמה שאלות, ואם המודעה עדיין אקטואלית בכלל.

אדיבות והומור, בנסיבות האלה, יכולים להטות את הכף לטובתכם: הם יכולים מצד אחד לגרום לכך שהשיחה תעבור בקלילות ובהנאה, במקום בחוסר סובלנות, והם יכולים להביא לכך שבעל הבית - יתאהב בכם כבר מההתחלה.

מי מולי?

אחרי שבירת הקרח, מתחילים לדבר ביזנס: ראשית, יש לברר מיהו האיש מעברו השני של הקו. האם הוא בעל הבית או הדייר היוצא? אם מדובר בבעל הבית או, חשוב לאין ערוך לעשות רושם טוב במהלך השיחה, שכן הוא זה שצריך "לחיות" איתכם במהלך תקופת השכירות. הדיירים או השותפים היוצאים בדרך כלל להוטים יותר לסיים את מעורבותם בחוזה, ועשויים להיות יותר משתפי-פעולה.

הפרטים הקטנים

את הפרטים הראשוניים על הדירה קיבלתם מן הסתם מן המודעה שראיתם, אך מומלץ בכל מקרה לוודא את נכונותם, כדי למנוע בזבוז זמן לאחר מכן בגלל טעות דפוס, הקלדה או בלבול שלכם. לאחר שווידאתם את הפרטים שהיו ידועים, המשיכו לשאול את כל השאלות החשובות לכם: המיקום, החנייה, אופן תשלום שכר הדירה, סוג הריהוט הקיים, דמי ועד הבית, ועוד.

מתאמים ביקור

אם הפרטים שקיבלתם נשמעים לכם, ושכר הדירה עומד בתקציב שלכם - תאמו כבר ביקור בדירה. אם אתם מדברים עם בעל-הבית, ייתכן שהוא יתן לכם את הטלפון של הדיירים הנוכחיים, כדי לתאם איתם את הביקור. כך או כך, מומלץ לתאם את הביקור למועד המוקדם ביותר (עדיף כבר באותו יום), כדי שיהיה לכם יותר סיכוי לקבל את הדירה, אם היא אכן תמצא חן בעיניכם.

לרשום הכל

העצה הכי טובה שאפשר לתת בשלב שיחת הטלפון היא: הקפידו על רישום מדויק ומסודר של שיחות הטלפון והמידע שהתקבל במהלכן. אל תסמכו על הזיכרון: רשמו עם מי דיברתם, מתי קבעתם לחזור אליו, אילו פרטים נוספים חשובים קיבלתם בשיחה, ובעיקר - מתי קבעתם את הסיור בדירה. חשוב מאוד לא לאבד את דף ריכוז השיחות הזה, יהיה קשה מאוד לשחזר את כל המידע.

סיור בדירה

אל תסתכלו בדירה, אלא במה שיש בה

במבט ראשון הדירה אולי נראית מושלמת, אך כדאי לבדוק בציציות ולוודא שאין בדירה מומים נסתרים מן העין.

הסיטואציה היא כמעט בלתי אפשרית: בסיוור של כמה דקות ספורות, עליכם להתרשם מדירה שאינכם מכירים, כדי לנסות ולגלות בה את כל החסרונות; לאחר מכן כל שיוותר הוא לשקול עד כמה החסרונות הללו משפיעים על רצונכם לשכור את הדירה. בדרך כלל בעל הבית או הדייר ייקחו אתכם לסיור מודרך ברחבי הדירה, ויהללו את יתרונותיה באוזניכם. חשוב לשמור על הריכוז, ובמקביל להאזנה לדברי המארח, לתת תשומת לב לפרטים חשובים.

צנרת מים וביוב

בדירות ישנות, הסיכויים לנזקי צנרת גבוהים יותר בעיקר בחדרים עם נקודות מים רבות כמו: חדרי הרחצה, השירותים והמטבח. בבתי ישנים, רצוי אף לשאול את בעל הבית מתי הוחלפה לאחרונה הצנרת, או אילו תיקונים כבר בוצעו? לפעמים ניתן לקבל רמז על מצב הצנרת, על ידי בדיקת מצב הצינור החשוף, היוצא משעון המים.

איך ניתן לזהות נזילות מים? כתמי רטיבות ועובש בקירות מעידים על נזקי צנרת בקירות הדירה. "קצף סיד" בבסיס הקירות, ספיחת המים מחול המילוי מתחת לריצוף, יוצר קצף של סיד לבן סמוך לפנלים. דרך נוספת, היא "מרצפות טלוויזיה" - כאשר המרצפות מקבלות גוון שונה בחלקן הפנימי. תופעה זו מעידה על נזילה ממושכת מתחת לריצוף.

כדאי להסתכל על האמבטיה, הכיור, והאסלה. האם יש סדקים בכיור, האם האמבטיה מתקלפת, האם יש חלודה בפתח הניקוז? כדאי ומותר לפתוח את המים באמבטיה ובכיורים, להוריד מים בשירותים ולבדוק שהם אכן יורדים, שאין נזילות מהברזים ושאינן למים צבע של חלודה.

דוודי מים, חשוב לבדוק האם הדוד הוא דוד חשמלי או דוד שמש. בדוד חשמלי צריכת החשמל גבוהה גם בקיץ, קרי חשבונות מנופחים עד מאוד. כדאי לבדוק האם יש מים חמים בברזים. בחלק מהדירות הישנות, הדוד החשמלי נמצא בבוידם. כדאי לבחון את מצב הדוד והצנרת: חלודה, רטיבות. בדוד שמש המצוי על גג, יש לבדוק גם את מצב הקולט, אם שמשותיו מנופצות.

נזילות

נזילה מהגג: בדירות הנמצאות בקומה האחרונה, לעיתים יש רטיבות וכתמים בתקרת הדירה, המעידה על חדירה של מי גשם מבעד לגג. ברוב המקרים הדבר נגרם כתוצאה מאיטום לקוי של הגג. ניתן לאבחן חדירה של מי גשם באמצעות מבט לתקרה ובדיקה האם יש כתמי רטיבות ועובש. זכרו, שסיווד הכתמים בלבד אינו פותר את הבעיה.

נזילה במטבח: במטבח קיימת סבירות גבוהה לנזילות, לכן יש לפתוח את ארונות המטבח, במיוחד את הארונות התחתונים והארון שמתחת לכיור, ולראות שאין נזילה. הרחה של הארונות יכולה לעשות את העבודה, בגילוי של עובש.

תשתית החשמל

בבתי ישנים ובדירות שנמצאות בשכירות תקופה ארוכה, תשתית החשמל היא לא אחת מקור לבעיות: ארונות חשמל ישנים שאינם עומדים בתקן, או במקרה הגרוע ליקויים העלולים לגרום לשריפה והתחשמלות. ניתן לאבחן ליקויים אלה על ידי פתיחת ארון החשמל ובדיקת מצבו: האם הקופסה מסודרת, ויש בה מפסק פחת? האם ישנם חוטים חשופים ללא צורך?

רצוי לוודא שיש בחדרים מספר מספק של שקעים והם פזורים באופן הגיוני. אם אין כמות מספקת של שקעים, נסו לבקש מבעל הבית להזמין טכנאי שיוסיף נקודות חשמל נוספות.

צרות אחרות

נקודות נוספות שמומלץ לשים אליהם לב במהלך הסיור בדירה:

- חלונות ותריסים: בדירות רבות חסרים שלבי תריסים או שהתריסים לא נסגרים. חשוב לבדוק בכל אחד מחלונות הבית, אם התריסים והזכוכיות תקינים.

- מקומות אחסון: האם יש מספיק, או שיהיה עליכם לדאוג לפתרונות אחסון על חשבונכם?

- שירותים ומקלחת: אם אתם גבוהים או רחבים מהממוצע, נסו - פיזית - להיכנס לשירותים ולמקלחת כדי לראות אם הם מתאימים לכם. חבל להתקע - תרתי משמע - עם חדר שירותים צפוף.

סדקים בקירות: כדאי לסרוק את הקירות ברחבי הבית, התקרה, ואת השיש במטבח כדי לבדוק שאין בהם סדקים קטנים או שברים. במידה וראיתם סדק או שבר, התריעו בפני בעל הבית, על מנת שלא תואשמו בגרימת נזק.

סוגרים חוזה

אין כזה דבר חוזה סטנדרטי

בחוזה כמו בחוזה, צריך לשים לב לאותיות הקטנות, לוודא שזכויותיכם נשמרות, ותמיד מומלץ לתת לבעל מקצוע לקרוא.

גם אם נדמה לך שבעל הבית העתידי שלך הוא אדם אמין ואדיב, ויתרה מזאת - שהוא מאמין בך ולך בכל ליבו, חשוב לזכור: הסכם ג'נטלמני בתור אידיאה הוא דבר יפה, אך המציאות מראה פעם אחר פעם: מה שלא כתוב - לא קיים.

לא פעם בעל הבית שלכם ירגיע אתכם במילים כמו: "אל תדאגו, זה חוזה סטנדרטי שקניתי בדואר/ בסטימצקי/ הורדתי מהאינטרנט". חשוב לדעת: אין כזה דבר, חוזה סטנדרטי. בכל המקורות הללו החוזים הם לא זהים, הגם שאין הבדל רב ביניהם. לא צריך כאמור להתחיל לחשוך בכנות כוונותיו של בעל הבית, אבל לא צריך גם לחתום באופן אוטומטי. כדאי לקבל מראש בפקס או באי-מייל עותק של טיוטת החוזה ולבקש מעורך-דין (אם יש בין חבריכם או קרוביכם) להעיף בו מבט. אפשר גם לבקש מחבר משפטן להצטרף למעמד חתימת החוזה. כך או כך, הנה כמה נקודות לתשומת לב.

שברת - שילמת

אם אין בחוזה הוראה אחרת, השוכר לא יהיה אחראי לבלאי טבעי וגם לא לפגמים שייגרמו לדירה או לציוד שהושכר ביחד עם הדירה שלא באשמתו. אם נגרם לדירה או לציוד שהושכר ביחד עמה נזק שאינו באחריות השוכר, יש להודיע על כך לבעל דירה ולדרוש ממנו לתקן את הנזק. במידה ולא ניתן להמתין לטיפולו של בעל הדירה, מאחר והתיקון דחוף - ניתן לתקן אותו לבד ולדרוש ממנו את החזר הוצאות התיקון הסבירות.

רצוי לבדוק אם הדירה מבוטחת על ידי בעל הדירה בביטוח מבנה, כנגד נזקים שונים (שריפות, נזקי מים, פגיעות על ידי צדדים שלישיים וכו'). נזקים כאלה בד"כ אינם באחריות השוכר, ורצוי לציין זאת במפורש בחוזה. נזקי מים ואש, אגב, שכיחים הרבה יותר ממה שנדמה.

אם הובטח לכם שבדירה יהיה ריהוט, ציוד או מכשירים כלשהם (ארוניות, שולחן, מקרר, תנור, מזגן וכדו'), יש לציין זאת בכתב בהסכם השכירות עצמו או ברשימה שתצורף אליו, תוך בדיקת תקינותם.

שכר דירה ופיצוי מוסכם

במקרים רבים מבקש בעל הדירה שהשוכר יתחייב לשלם את דמי השכירות עד סוף תקופת השכירות גם אם הוא יבטל את ההסכם ויפנה את הנכס קודם לכן. רצוי להימנע מהתחייבות זו מאחר ועשויים להיווצר מקרים שיהפכו את המשך השכירות לבלתי רלוונטית מבחינתכם במהלך תקופת השכירות.

פיצוי מוסכם: סעיף נוסף שמקובל להכניס להסכמי שכירות מתייחס לפיצויים שעל השוכר לשלם לבעל דירה במקרה של איחור בפינוי הדירה, לאחר סיום תקופת השכירות. גם אם לפני החתימה על ההסכם אתם בטוחים שהנושא אינו רלוונטי מבחינתכם, השתדלו שלא להתחייב לפיצויים גבוהים מדי.

אופציה ליציאה מהחוזה

בעת חתימה על חוזה, מומלץ לוודא שקיים סעיף לגבי העברת השכירות, על שם שוכר אחר או השכרת הנכס בשכירות משנה (דהיינו הכנסת שוכר נוסף). המצאות סעיף זה בהסכם תאפשר את האופציה ליציאה מהדירה (והכנסת דייר חלופי) או הכנסת שותף נוסף. כאשר אין הוראה בעניין זה בהסכם השכירות, השוכר לא יכול לצאת באמצע החוזה או למצוא שותף ללא הסכמת בעל הדירה. במידה ובעל הדירה אינו נותן את הסכמתו מטעמים בלתי סבירים, או מתנה אותה בתנאים לא סבירים, רשאי השוכר לעשות זאת בלי הסכמתו.

אופציה להמשך השכירות

רצוי שבהסכם השכירות תובטח לשוכר אופציה להארכת השכירות לתקופה נוספת (בד"כ לתקופה הזוהה לתקופת השכירות המקורית), כך שאם לפני תום תקופת השכירות המקורית הודיע השוכר על רצונו להאריך את השכירות, זו תוארך בתנאים זהים לתנאים של תקופת השכירות המקורית או כפי שסוכם בחוזה. (זיכרו- סעיף זה יבטיח לכם שאין לבעל הדירה תכנונים עתידיים לגבי הנכס לדוגמה- מכירת הדירה).

כל ישראל ערבים

בעלי הנכסים בדרך כלל דורשים מהשוכרים בטחונות לתשלום שכר הדירה או החשבונות לרשויות השונות. קיימים כמה סוגים של ערבות במקרה של שכירת נכס, כל אחד מהם יוצר תלות שונה של השוכר במשכיר:

החתמת ערבים: הדרגה הנמוכה ביותר של בטחון (טובה לשוכר ופחות למשכיר). המשמעות, עוד אנשים מלבד שוכר הדירה,

עוברים דירה

כל רכושך עלי אדמות - במשאת אחת

מצאתם דירה, עכשיו נותר רק לארוז את הפקלאות ולצאת לעבר הדירה החדשה. אבל איך מעבירים את הדירה?
מעבר דירה הוא תהליך קשה ומורכב מבחינה לוגיסטית ופיזית, אבל מצד שני הוא גם מיוחד ומרגש. לעבור דירה משמעו להחליף כתובת, להחליף אוויר לנשימה, להחליף שכנים, להחליף מכולת. מישהו אמר "משנה מקום משנה מזל"?

אם יש לכם אוטו ומעט מיטלטלין, ואתם עוברים לדירה אחרת באותה העיר או בעיר סמוכה, ייתכן שתוכלו פשוט להעביר את החפצים שלכם בעצמכם או בעזרת חברים. אבל ככל שצוברים יותר רכוש, בדרך כלל מגיעים למסקנה ששווה לשלם למישהו אחר שיעביר את החפצים ממקום למקום.

חברות גדולות או מובילים עצמאיים?
מדריכי "דפי זהב" ולוחות המודעות של העיתונים מלאים בפרסומים של חברות הובלה גדולות ומובילים עצמאיים. הנוסחה היא פשוטה: חברות גדולות גובות תשלום גבוה יותר, אך מעניקות שקט נפשי יחסי בקשר לנזקים אפשריים לציוד, וההתקשרות איתן מתועדת במסמך הזמנה המבטיח את התייצבות המובילים ביום ובשעה המיועדים. מובילים עצמאיים (מישהו אמר "חאפרים"?) בדרך כלל יציעו מחירים זולים יותר, אך החפצים שלכם לא יהיו מבוטחים, ומכיוון שהסיכום הטלפוני, יש יותר סיכון להפתעות ביום המעבר: הברזה (או איחור במקרה הטוב), וויכוחים על גובה התשלום בפועל. הסבלים? הם מזיעים באותה מידה גם פה וגם שם.

שבועיים לפני המעבר

- עשו רשימה של הרהיטים שעוברים איתכם לדירה החדשה. עברו חדר אחרי חדר, ורשמו אותם באופן מסודר תוך שימת לב לרהיטים שדורשים פירוק והרכבה חוזרת (ארונות, שולחנות).

- התחילו ללקט ארגזים ברחוב: בחרו בארגזים שלמים, בינוניים-גדולים, ללא קרעים או לכלוך. אם אתם מחליטים ללכת על חברת הובלות גדולה, בדרך כלל תוכלו לקבל את הארגזים ממנה.

- הצטיידו בכמה גלילי נייר דבק עבה (מסקינג-טייפ), עיתונים ישנים וטושים עבים לסימון.

ערבים לחוזה השכירות וניתן לפנות אליהם כאשר החוזה מופר. הבעיה בערבות מסוג זה, היא שלעיתים אין באפשרותו של המשכיר לרוץ ברחבי הארץ, אחר הערבים שחתומים על החוזה ולהכריח אותם לשלם. לכן, רבים נוטים לצרף גם סוג של ערובה נוספת.

צ'ק בטחון: זהו צ'ק רגיל, למעט העובדה שכתוב עליו צ'ק בטחון. הסכום שנקב בו, נע בד"כ בין 30-40 אלף שקלים, בהתאם לערכו של הנכס. התאריך נשאר פתוח ובעל הדירה יכול לפדות אותו בכל רגע נתון. עבור המשכיר מדובר ביתרון עצום, אך לשוכר זו בעיה גדולה, כיוון שבעל הדירה יכול לפדות את הצ'ק בכל עת אך, השוכר יכול לבטל את הצ'ק בשיחת טלפון אחת.

שטר חוב: את שטר החוב ניתן לקנות בכמה שקלים בסניפי הדואר. בד"כ הוא אינו ניתן לפדיון מיידי. לצורך מימושו, יש לפנות להוצאה לפועל ולעבור הליך ממושך. צ'ק הבטחון ושטר החוב, עדיפים עבור המשכיר על פני החתמת ערבים.

ערבות בנקאית: משמעה שהבנק ערב לדירה, ולא השוכר. ערבות זו ניתנת לחילוט (מימוש) מיידי, ללא צורך בהסברים ובבירוקרטיה. החסרון שלה הוא התשלום לבנק עבור הפקתה, שעשוי להגיע למאות שקלים ודרישת הבנקים שמבקש הערבות יבטיח את הסכום שנקוב בה, באמצעות בטוחות שייתן לבנק. השוכר יכול לבקש לגלגל את עלויות הנפקת הערבות על המשכיר. אם המשכיר מסרב, הוא עלול לאבד את הערבות הבנקאית ולהסתכן בערבויות נחותות יותר. על סכום הערבות הבנקאית ניתן להתמקח. הסכום הממוצע הינו בגובה של 3-4 חודשי שכר דירה. יש שמבקשים סכום גבוה יותר - כדאי להתמקח. שיטה זו היא השיטה הרעה ביותר לשוכר, משום שאם המשכיר מבקש לחלט את הערבות, פקיד הבנק יוכל להודיע לשוכר שבעל הדירה הגיע לפדות אותה, אך לא יוכל למנוע זאת. ניתן לתבוע אדם שפדה את הערבות שלא כדין, אולם הבירוקרטיה בהליך זה מורכבת.

שער הכסף, החוזה לרוב ייסגר בדולרים, מקובל לשלם את שכר הדירה צמוד לדולר, בהתאם לשער הידוע ביום התשלום. על כן, כדאי לסגור על שער גג של דולר, על מנת למנוע תשלום רב במידה והדולר נוסק.

יום לפני המעבר

- גשו לסניף הדואר והזמינו שירות "עקוב אחרי" לדברי הדואר אל הכתובת החדשה (התקופה הראשונה בחינם).

- משכו כסף מזומן לתשלום ההובלה. קחו בחשבון שמעבר לתשלום שסוכם יצפו מכם לשלם טיפ לסבלים. בדרך כלל מדובר על 100 ש"ח לסבל.

- קנו כמה בקבוקי מים או שתייה קלה אחרת (עבור המובילים שיבואו מחר) ושימו במקרר.

- סיימו אריזות אחרונות וסדרו את הארגזים במיקום אחד מסודר.

- לכו לישון מוקדם.

יום המעבר

- קומו חצי שעה לפני מועד הגעת המובילים וודאו שכל הארגזים וכל הרהיטים מוכנים למעבר.

- צאו החוצה ונסו לשמור למשאית ההובלה מקום חנייה סמוך ככל שניתן לכניסה לבית.

- מרגע הגעת המובילים כל העסק יתנהל פחות או יותר מעצמו, ואתם תתפלאו לראות כמה מהר הבית מתרוקן מהחפצים שלכם, וכמה מעט מקום הם תופסים בתוך המשאית.

- בהגעה לדירת היעד הנחו את הסבלים היכן יש להניח את כל אחד מהארגזים והרהיטים, ולאיזה חדר הולך הארון שאותו יש להרכיב.

- אחרי שהמובילים הולכים, ויודאתם שהכל הגיע בשלום, קחו גם לעצמכם קצת מנוחה לפני תחילת הפריקה, וצאו לסיבוב קצר בשכונה החדשה שלכם.

היום שאחרי

עד מהרה תגלו שהעברת החפצים עצמה היא החלק הפשוט ביותר של מעבר הדירה. החלק המורכב יותר הוא פריקת הארגזים והצבת הרהיטים במקומם החדש. זה תהליך שיכול לקחת החל מיומיים-שלושה ועד כמה חודשים. כך או כך, תוך זמן קצר כבר תרגישו את אוירת החידוש שהדירה החדשה משרה עליכם, ותתמלאו סיפוק והנאה.

=====

- צרו קשר עם "בזק" וחברות התשתית השונות (טלוויזיה, אינטרנט) כדי לתאם איתם את מעבר הדירה וביצוע ההתקנות בדירה החדשה.
- בקשו מהבוס יום חופש ביום המעבר. תזדקקו לו.

שבוע לפני המעבר

- התחילו לארוז דברים שלא תצטרכו עד יום המעבר: ספרי קריאה, בגדי חורף (אם המעבר בקיץ; אם לא - ארזו בגדי קיץ), מצעים, תמונות, ועוד. מלאו את הארגזים עד סופם (כדי למנוע תזוזה בתוכם בעת המעבר), וסגרו בנייר דבק. רשמו על הארגז את תכולתו ("ספרים", "נעליים") או את החדר שאליו הוא שייך ("אמבטיה", "מטבח"). רשמו עליו מספר, ותעדו את הרישומים גם בדף נפרד. רשמו "שביר" על הארגז, אם תכולתו שבירה.

- נצלו את תקופת האריזה כדי להיפטר מזבל שצברתם במהלך הזמן. אלה בדרך כלל יהיו דברים שחשבתם בזמנו שצריך לשמור כדי "שיהיה", אבל פתאום הם יראו מיותרים וחסרי חשיבות.

- כאשר תתחילו לארוז, תוכלו להעריך כמה ארגזים יהיו לכם להעביר, ביום המעבר. את המספר המוערך הזה, בתוספת המידע על הרהיטים שיש להעביר (כולל המידע על אלה שצריך לפרק), תנו לנציגי חברת ההובלה, על מנת לקבל הצעת מחיר. ספרו להם באיזו קומה אתם נמצאים, האם יש מעלית, כמה מדרגות יש בחצר, ומה התנאים בדירת היעד. אין טעם להסתיר מהם דבר: כל מה שיבוא להם בהפתעה, יתווסף למחיר שתבקשו לשלם. נסו לקבוע את המעבר לשעה מוקדמת ככל האפשר בבוקר, כדי שהמובילים יבואו אליכם רעננים ונמרצים, וכדי למנוע סיכון של איחור.

שלושה ימים לפני המעבר

- ארוזו תיק נסיעות קטן עם בגדים לשניים-שלושה לילות, כלי רחצה, מגבת, נעלי בית וספר קריאה. התיק הזה ישמש אתכם בימים הראשונים בדירה החדשה, עד שתתמקמו.

- המשיכו לארוז את שאר החפצים בבית, תוך הקפדה על רישום מדויק ומספור של הארגזים. השאירו בחוץ רק ציוד הכרחי: כמה צלחות וכוסות, קצת סכו"ם, כמה ניירות טואלט, וכמה ספרי קריאה.

חפצים בעלי ערך כספי או רגשי, או חפצים עדינים במיוחד, מומלץ להעביר לבד ולא להשאיר לחסדי המובילים. ארוזו אותם בנפרד, וסמנו אותם בצבע אחר, ובמספור אחר.

איך לשכור דירה

למצוא דירה טובה בזמן הלימודים היא משימה שאין להקל בה ראש

<http://www.dstudent.co.il/emall/shopMessageS.asp?sc=1677&fmd=2684>

בכל מקרה שתבחרו, דירה עורפית או מרכזית, גדולה או קטנה, יש כמה דברים כלליים שכדאי לבדוק לפני שבוחרים את הדירה:

- אם הובטח לכם ריהוט חלקי, חשוב שתדעו שהוא כולל: מיטה, ארון בגדים ומקרר. כל השאר זה תוספות שמתקבלות בברכה אבל לא באות על חשבון שלושת אלו.
- הימצאותו או העדרו של מזגן יכולה לייקר או להוזיל את מחיר שכר הדירה. אם יש מזגן בדקו שהוא אכן עובד ומקרר את החדר ולא רק עומד שם לקישוט.
- אם יש לכם רכב- אתם זקוקים לחנייה נגישה כחלק מתנאי המגורים שלכם. בדקו את מצב החנייה באזור המגורים בשעות אחר הצהריים והערב, בשעה שכולם חוזרים מהעבודה והתפוסה מלאה.
- דירה בקומת קרקע מחייבת סורגים. אל תתביישו לדרוש זאת מבעל- הבית.
- תשלום הארנונה וועד הבית אינם כלולים במחיר השכירות המוצע לכם אבל מורגשים היטב כשנדרשים לשלם אותם. דרשו לדעת במדויק את סכום התשלומים האלה שיכולים להגיע יחד עד למחצית משכר הדירה חודשי.
- ארונות חשמל בדירות ישנות הם מקום מועד לפורענויות. ארונות חשמל שאינם עומדים בתקנים עלולים לגרום לשרפה ולהתחשמלות, מדובר בסכנת חיים אמיתית ולכן בדקו אותם היטב. פתחו את הארון ובדקו שהקופסא מסודרת והחוטים לא חשופים, וודאו ממסר פחת ובדקו שהוא קופץ ומנתק את זרם החשמל בבית בזמן התחשמלות. בדקו את ההארקה בבית, אפשר לקנות מברג מיוחד לבדיקה כזו, הוא עולה רק כמה שקלים ויכול להציל חיים.
- נקודות התורפה של כל דירה ישנה הם המקלחת והשירותים. הסיכויים שתתקלו בנזקי צנרת ונזילות הם גבוהים אבל לא תמיד תוכלו לזהות אותם. שאלו את בעל הבית מתי הוחלפה הצנרת ובדקו את הצינור היוצא משעון המים, אם הוא ישן וחלוד תתכוננו לבעיות עתידיות. שימו לב לכתמי רטיבות ועובש על קירות חדר הרחצה ובקירות הדירה בכלל, כתמים אלו מעידים על נזילות חמורות בצנרת ואם הם מופיעים גם על הרצפה, מדובר בנזילה ממושכת גם מתחת לריצוף. אל תתביישו לפתוח את הברזים כדי לבדוק את לחץ המים והאם הדוד אכן מחמם את המים.
- דוד שמש חסכוני יותר מדוד חשמל, זו עובדה ידועה. אבל גם בדוד שמש חשוב לבדוק את מצב הקולטים על הגג, אם השמשות מנופצות למשל, זה לא יעזור הרבה לחימום המים בחורף.
- בבתי פרטיים ובדירות הנמצאות בקומות העליונות יש לבדוק נזילות מהגג. אופן הבדיקה פשוט מאוד, הסתכלו על התקרה ובדקו האם מופיעים כתמי רטיבות ועובש. זכרו כי סיוד וצביעה של התקרה לא פותרים את הבעיה.
- תריסים שבורים, זכוכיות סדוקות, שיש סדוק במטבח, כל אלו יכולים להיראות לכם פרטים קטנים וקטנוניים, אבל אם לא תתריעו עליהם מראש בעל הבית לא יעמוד לצידיכם וייקח אחריות כשיהפכו גדולים ומטרידים.
- **טיפ לסיום:** כמו בבחירת מכונית, אל תיקחו את הדירה הראשונה שאתם רואים. הקדישו זמן לבדיקה של כמה דירות לפני שאתם מחליטים.

חוזה השכירות

חתימת חוזה השכירות מול בעל הדירה עדיף שתעשה בליווי עורך דין או מכר שבקיא בהליכים המשפטיים. יחד עם זאת, יש כמה דברים שכדאי לכם לעמוד עליהם מראש:

- הבהירו מראש את תחומי האחריות הנוגעות להוצאות השוטפות של הדירה. בעיות בצנרת ובלאי של מכשירים ומתקנים ששייכים לדירה אינם בתחום אחריותכם אלא אם כן, בעל הדירה מציג בפניכם מסמכים המעידים כי לאחרונה נעשה תיקון או נרכש מזגן חדש. בכל מקרה, אם אין בהסכם הוראה אחרת, השוכר לא אחראי לבלאי טבעי וגם לא לפגמים שייגרמו לדירה או לציוד שהושכר ביחד עם הדירה שלא באשמתו. אם נגרם לדירה או לציוד שהושכר ביחד עמה נזק שאינו באחריות

השוכר, יש להודיע על כך לבעל הדירה ולדרוש ממנו לתקן את הנזק. אם בעל הדירה מתמהמה ומדובר בתיקון דחוף, אתם יכולים לתקן לבד ולדרוש ממנו את החזר ההוצאות.

- בדקו שאין סעיף לפיו בעל הבית יכול להעזיב אתכם בהתראה קצרה וקבעו מועד התראה של מינימום חודש. יתרה מזו, **הבטיחו את אופציית יציאתכם מהחווה בכך שתודאו כי קיים סעיף המאפשר לכם להכניס שוכר נוסף במקומכם**, אחרת לא תוכלו לצאת באמצע החווה או למצוא שותף ללא הסכמת בעל הדירה. דעו כי במידה שבעל הבית אינו נותן את הסכמתו מטעמים בלתי סבירים או מתנה אותה בתנאים לא סבירים, ראשי השוכר לעשות זאת גם בלי הסכמתו.
- דאגו להבטיח אופציית הארכת השכירות לתקופה נוספת. בדרך זו תוכלו להבטיח הארכה של החווה בתנאים זהים לתנאים שקבעתם בתקופה המקורית וכי בעל הבית לא יעשה שימוש אחר בנכס.
- בדקו האם הדירה מבוטחת על ידי בעל הבית בביטוח מבנה כנגד נזקים שונים כגון: שרפות ונזקי מים. נזקים אלו בדרך כלל אינם באחריות השוכר ורצוי לציין זאת במפורש בחווה.
- אל תתחייבו לפיצוי גבוה במקרה של איחור בפינוי הדירה לאחר תום תקופת השכירות.

ערבויות

בעת חתימת החווה תדרשו להציג ערבויות לתשלום שכר הדירה והחשבונות בזמן. ישנם שלושה סוגים אפשריים לערבות: ערבות בנקאית, צ"ק ביטחון או צד שלישי.

ערבות בנקאית היא למעשה התחייבות של הבנק לשלם לבעל הדירה את הכסף על פי דרישתו. ערבות זו מלווה בתשלומי עמלות לבנק וכדי לממשה בעל הדירה לא חייב להוכיח לבנק שהשוכר הפר את הסכם השכירות. ערבות של צד שלישי מאפשרת לבעל הדירה בתנאים מסוימים לתבוע גם את הערבים בגין אי מילוי התחייבויות השוכר. לרוב נוהגים לתת שטר ביטחון המאפשר גישה ישירה להוצאה לפועל מבלי לתבוע את השוכר. מומלץ כי שטר הביטחון יהיה בלתי סחיר ובלתי ניתן להעברה וכן יש להקפיד שיוחזר אליכם בסוף תקופת המשמרת.

ואם כבר אנחנו בענייני הוצאות, דאגו לערוך הסכם כתוב עם השותף בנוגע להוצאות הדירה. הדברים צריכים להיות ברורים מראש ויש לקבוע מראש את חלוקת החשבונות וצריכת המזון.

ביטוח דירה

היקף הכיסוי בפוליסת דירה הוא סטנדרטי ונותן מענה חיצוני למקרים של פריצה, סערה, שיטפון והצפה.

ניתן כמובן לבטח גם את תכולת הדירה ולכך יש סוגים שונים של הרחבות לביטוח הרגיל, כל זאת בהתאם למצבכם הכלכלי ושווי התכולה.

נהוג כי ביטוח מבנה יבוצע על ידי בעל הדירה ולא על ידי הדייר השוכר. במידה שבעל הדירה מסרב לבטח את הנכס בעצמו רצוי כי הדבר יהיה מעוגן בחווה, בדרך זו הוא זה שיצטרך לשלם על הנזק בעצמו. ביטוח מבנה כולל כל חפץ הנמצא בדירה ובעל חיבור קבע למבנה: ארונות קיר, ארונות מטבח, כלים סניטרים, מערכת החשמל ואינסטלציה, שטיחים מקיר לקיר.

כל חפץ בדירה שאינו בעל חיבור קבע יבוטח בביטוח תכולה. ביטוח זה יעשה על ידי הדייר ויכלול למשל: בגדים, כלי מטבח, כלי רחצה, ריהוט, מערכת, טלביזיה אישית ומחשב אישי. הפוליסה הזאת לא מכסה זהב, כסף או מתכת יקרה, המחאות, יהלומים ואבנים יקרות שאינם חלק מתכשיט, כרטיסי נסיעה, כרטיסי אשראי וכרטיסי הגרלה.

טיפ: כדאי לבטח ביטוח מבנה ותכולה יחד ובאותה חברה כדי לא לשלם השתתפות עצמית פעמיים. פעם בגין נזק מים למבנה ופעם בגין נזק מים לתכולה.

טיפ: בעת השכרת הדירה בדקו אם קיים ביטוח מבנה מטעם הבעלים. אם כן, דאגו כי שמכם יתווסף לשם הפוליסה. כל נזק שייגרם ברשלנות השוכר, השוכר ישא במלוא עלות הנזק.

השכרת דירה

עצות של מיכאל דוידוב בלי אחריות. נלקחו מהאתר המצוין כאן למטה.

לאור פניות חוזרות ונשנות בעניין השכרת דירות וכן שאלות רבות, עשיתי הכללה והגעתי למסקנה כי מזמן לזמן, ממקרה למקרה, נשאלות פחות או יותר אותם השאלות ומתעוררות אותם הבעיות בנושא השכרת דירות. גם אנשים שבעבר כבר ערכו וכתרו הסכמי שכירות בעייתיים וכתוצאה מכך נקלעו לבעיות וקשיים, חוזרים ועושים את אותם הטעויות ..

מאמר זה יתמקד בהגנה על זכויות השוכר והמאמר הבא ידון בהגנת זכויות השכיר. כך למשל, עולה לא מעט השאלה הקשורה בהחזרת המושכר למשכיר עם תום תקופת השכירות ו/או עם הפסקה ו/או ביטול הסכם השכירות.. במרבית המקרים, בידיו של המשכיר מוחזקים ביטחונות (שיק ביטחון, שטר חוב, ערבות בנקאית וכדו'). המשכיר מתנה את השבת הביטחונות בביצוע שיפוצים ו/או תיקונים למיניהם וכל זאת על חשבון השוכר .

בהתבסס על סעיף הקיים כמעט בכל הסכמי השכירות ושלפיו השוכר מתחייב להחזיר את המושכר עם תום תקופת השכירות במצב כפי שהיה בעת קבלת החזקה בדירה על ידו, המשכיר טוען כי כתוצאה מכביכול שימוש לא זהיר ו/או לא סביר ע"י השוכר במושכר, הושכר דורש תיקונים ו/או שיפוצים .

נשאלות השאלות הכיצד להתגונן מפני טענות מסוג זה ואיך להגן על זכויותיו של השוכר ולמנוע מהמשכיר מימוש הביטחונות המוחזקות על ידו ?

התשובות הינן כדלקמן :

1. מומלץ לצפות במקרים כאלה עוד טרם חתימת הסכם השכירות. לכן, במעמד חתימת הסכם השכירות מומלץ לציין (בהסכם עצמו ו/או בנספח להסכם המהווה חלק בלתי נפרד מהסכם) את כל החסרונות, פגמים, ליקויים, אי-התאמות וכו' .

כן רצוי לציין את מצבו הכללי של המושכר תוך מתן ציונים הבאים: ראוי למגורים, סביר, בינוני, טוב, מצויין, לאחר שיפוץ וכדו'. הנני ממליץ להפנות את תשומת ליבכם ולציין בהסכם את מצב התריסים, בלטות, כלים סניטאריים, ביוב, ארונות, קירות ותקרות . כן, הינכם רשאים לפרט בהסכם השכירות את אופן החזרת המושכר כאמור בסעיפים 2 ו-3 להלן .

2. עם החזרת המושכר לידי המשכיר בתום תקופת השכירות ו/או עם סיום ו/או ביטול הסכם השכירות, מומלץ לערוך פרוטוקול בדבר מצב המושכר נכון למועד החזרתו . בפרוטוקול זה יש לציין (בהתחשב בפגמים, ליקויים ואי-התאמות כפי שהיו במעמד קבלת החזקה במושכר) את קיומם ו/או היעדרם של פגמים, ליקויים ואי-התאמות שעל השוכר לסלקם ו/או לתקנם .

3. במקרה והמשכיר מסרב לקבל את המושכר ו/או לחתום על פרוטוקול החזרת המושכר, מומלץ להיעזר בעדים (שכנים, ועד הבית, מתווכים). אשר יחתמו על הפרוטוקול במקרים בעייתיים במיוחד, ניתן להיעזר באנשי מקצוע (מהנדסים, עו"ד, מפקחים).

4. בשום אופן, אינני ממליץ לפנות את המושכר ולמסור את המפתחות למשכיר מבלי למלא אחר האמור בסעיף 3 לעיל. אין בכוונתי לגרום באמצעות פרסום מאמר זה למצב בו תחשבו כי המלצותיי הנ"ל יקשו על הליך כריתת הסכם השכירות, ימנע מלהשכיר את הדירה הרצויה וכיו"ב. ההיפך הוא, עם מילוי המלצותיי הנ"ל תחסכו זמן, כסף ועצבים בעת החזרת המושכר .

Michael Davidov, Advocate-notary-mediation
Maya Ronis, Advocate

79/26 Rotshilt St. Petah-Tikva, 49473
tel.: 03-934-48-17, mobile: 053-644-879
fax: 03-934-1138

<http://www.nadlanplus.com/articles/4>.

קניית נכס – טיפים

אף חלקן מוציא את השכירת דירה

קניית נכס היא אינה דבר של מה בכך. לפני הקנייה יש לשים לב למספר רב של פרטים מאחר ויש לכך משמעות הן על מחיר הנכס והן על איכות חייכם. להלן מספר עצות שיוכלו לעזור לכם בקניית הנכס הבא שלכם.

i

כיווני שמש - כיוונים מועדפים מזרח, מערב, דרום.
צפון - מאפיין דירות חסרות שמש ואשר נחשבות לקרות יותר בחורף.

i

קומה / מעלית - קומות גבוהות נהנות מנוף אך סובלות מבעיית מדרגות, נטיה לרטיבויות, התחממות בקיץ וכו'. בעיות אלו מצטמצמות כאשר ישנה מעלית בבנין וכן ועד בית אחראי הדואג לזיפות וסיוד הגגות וכן לתקינות ותחזוקה שוטפת של המעלית.

i

יש לבדוק **רטיבויות ועובש** בבית. האם מתחת לכיור ארון המטבח ספג מים והתנפח.

i

חשוב לוודא כי לבעלי הנכס אכפת וכי הם מטפחים ושומרים עליו באופן מתמיד.

יש לבדוק האם ישנם **סדקים בקירות**, תיקוני צבע לא מקצועיים, תקינות ברזים ואסלות.

אטימות - יש לוודא אטימות חלונות, דלתות וממ"ד.

מערכת חשמל - האם מערכת חשמל בבית עומדת בפני עומס הצריכה הרצוי.

דוד שמש - בדיקת חלודה זרם מים מהירות חימום.

האם יש **הכנות** למערכת מיזוג אוויר, הסקה ביתית פרטית, גז וכו'.

מחסן - בדיקת המחסן במידה ויש. האם הוא מאוורר, יש רטיבות וכו'.

מומלץ לבדוק האם קיימים עיקולים ו/או שיעבודים הרובצים על הנכס.

העצות הנ"ל הן מהאתר:

<http://www.ovrim.co.il/BuyingTips.asp>

עוברים דירה? ההובלה עליכם, הטיפים עלינו

nrg מעריב

ראשי « הצילו! » נדל"ן « קניה, מכירה והשכרה

<http://www.nrg.co.il/online/53/ART1/959/410.html?hp=0&loc=173&tmp=464>

המוביל אחר? שבר לכם את התמונה האהובה? הפגיש בין מכונית הכביסה לקיר? שלל עצות שימושיות להובלה קלה ונטולת תקלות

מצאתם דירה לטעמכם, ארזתם את הבית ונפרדתם מהשכנים, ועתה נותר רק למצוא חברת הובלה, להעמיס את החפצים – ולנדוד למשכנכם החדש. אלא שהמשימה לא פשוטה. חברות הובלה רבות בישראל מצטיירות כלא אמינות ולא מקצועיות. אם כבר עברתם דירה, רוב הסיכויים שתזדהו עם הכתוב במאמר זה. להלן עצות למעבר בטוח, יעיל וקל יותר.

זמן זה כסף - אל תבזבזו אותו

עקב אכילס של המובילים הוא זמני ההגעה. אם משום התנועה הכבדה, לקוחות אחרים אצלם התעכבו או שלל סיבות מגוונות.

לרוב אתם מקציבים מספר מצומצם של שעות לתהליך המעבר. אם אתם מעוניינים שהמובילים יעמדו תחת הבניין שלכם בשעה שנקבעה,

השתדלו לקבוע את ההובלה לשעות הבוקר המוקדמות ובקשו להיות הלקוחות הראשונים, אחרת יהיה לכם קשה מאוד למנוע איחורים של מובילים.

קחו בחשבון כי בשעות הצהריים ואחר הצהריים התנועה בכבישים כבדה, המובילים אוכלים צהריים ומתעכבים.

החפצים שלכם יקרים - אל תפקירו אותם בידיים זרות

"רק שלא ישבר לנו כלום ביום ההובלה", זוהי משאלה שכל לקוח שומר בליבו. אז כמו שאמא לימדה אותנו: "אל תסמכו על אף אחד".

את הציוד השביר והרגיש קחו אתכם ברכב הפרטי וכמובן שגם את כל התכשיטים שהם לא שבירים אך הם בהחלט יקרי ערך. כל עוד הדברים החשובים תחת אחריותכם, כדוגמת מסך מחשב, מערכת סטריאו, כלי נגינה ועוד, אין חשש שיאונה להם כל רע.

אנחנו מיוחדים וייחודים וכך אנו רוצים שיתייחסו אלינו

אתם מצפים שיתייחסו אליכם בכפפות של משי, צודקים!

במאמר מוסגר, תתפלאו לשמוע שגם המובילים רוצים שיתייחסו אליהם בכפפות של משי. בלי גינונים מיותרים נסכם ונגיד כי "יחס גורר יחס". פנקו את המובילים. בימי הקיץ הציעו להם כוס מים צוננת ובחורף תה. כך תבטיחו לעצמכם יחס זהה מצדם.

חוזה כתוב מראש

אין לכם כח לוויכוחים? אתם רוצים שהכול יהיה ברור בלי הפרעות בלתי צפויות?

כדי שזה יקרה ולא יהיו הפתעות בנוגע למחיר או כל דבר אחר, כדאי שתסכמו הכול מראש ואף תעלו זאת על הכתב. אל תרגישו שלא בנוח. בסופו של דבר, כתיבת הסיכום ביניכם תגן גם על בעל חברת ההובלות שמבצעת עבורכם את השירות.

כתבו הכל! את כל שלבי ההובלה, מאיזה רחוב, איזו קומה, עם או בלי מעלית, יש או אין חנייה, לאיזה רחוב, איזו קומה, האם ישנן עצירות לאיסוף נוסף בדרך ועוד.

ברגע בו יוסכם המחיר מראש על פי הכתוב, לא יהיו אי נעימויות או דרישות למחיר גבוה יותר בהמשך.

טיפ היא לא רק אנקת כביסה

משכורתם של המובילים מבוססת על תלוש שכר וטיפים מלקוחות. עצם העובדה כי טיפ הוא רשות, אינה סותרת את ציפיותיהם של המובילים לתשר נכבד בסיום יום העבודה. על מנת שהטיפ יהיה הגון ולשביעות רצונם של המובילים, סכמו זאת איתם מראש. הציבו תנאי כי אם יתרחש נזק ולו הקל ביותר, זה ינוקה מהטיפ בסיומו של יום עבודתם.

למנוע אי הגעה ביום ההובלה

אל תאפשרו סיטואציה שבה חברת ההובלות שקבעתם איתה, לא תגיע ביום המיוחל. הוסיפו סעיף לחוזה, כי על בעל הבית לשלם פיצויי בסכום מסוים, אם לא יגיע ביום בו קבעתם את ההובלה.

ברגע בו בעל הבית יהיה מודע לכך שהוא יחויב כספית אם הוא לא יגיע ביום שנקבע, דבר שיעלה לו ביוקר, הוא לא ישקול אפילו להבריז לכם.

כמה זה עולה לנו?

לכל הובלה יש מחיר. אנו לא יכולים לתמחר לכם את הובלת הדירה באופן שרירותי, אך נשמח לנדב לכם מספר עובדות:

מחיר ההובלה תלוי במספר פרמטרים כגון: המרחק בין הדירות, הקומה ממנה מורידים את הציוד, הקומה אליה מעבירים את הציוד ועוד.

לרוב, מחיר הובלת דירה של שלושה או ארבעה חדרים, יכול לנוע בין 2000 ל-3000 שקלים. אם הינכם מעוניינים שחברת ההובלות תארוז עבורכם את הציוד ותפרוק, תאלצו להוסיף כמה מאות שקלים. אם אתם מעוניינים גם בפירוק ובהרכבה, קחו בחשבון ששירותים אלו יעלו לכם תוספת תשלום.

אז כמה זה עולה לכם? תלוי לאן, מתי, כמה ואיך. כדאי לגשת לחברות הובלה אמינות, אותן ניתן למצוא באתר הובלות בישראל.

ביטוחים הם הפיתרון

לכל חברה שהינכם פונים, רצוי שיהיה לה ביטוח, לא על המשאית בלבד אלא גם על התכולה. אם אתם רווקים שמעבירים פריט או שניים אז כמובן שאין צורך להתעקש על הביטוח, שהרי הוא כרוך בתוספת תשלום. רצוי שהפוליסה תהיה מחברה מוכרת, ושתכלול נזקים בעת פריקה וטעינה. כמובן שכדי לדעת האם הפוליסה היא תקינה ועומדת בקריטריונים הנ"ל, עליכם לדרוש לראות אותה ולוודא כי היא עומדת בדרישותיכם.

עכשיו רק נותר לעבור בשלום ולהתחיל במקום חדש.

להשוואת מחירים וקבלת הצעות מחיר תוכלו לפנות ל

אתר הובלות בישראל

© כל הזכויות שמורות לקבוצת מעריב, קרליבך 2 תל אביב

מדריך לרכישת דירה

[/http://www.gov.il/FirstGov/TopNav/Situations/SSituationsInLife/SBuyingAppartment/SBABeforeBuying](http://www.gov.il/FirstGov/TopNav/Situations/SSituationsInLife/SBuyingAppartment/SBABeforeBuying)

נושאים רבים עומדים בפניכם לפני שאתם עומדים לקנות דירה, מהלוואה ומשכנתא, דרך בחירת הדירה ואזור המגורים בו תרצו לגור ועד לבדיקה אודות הקבלן, הבעלות על הקרקע, שעבודים והיתרי בנייה. כאן תוכלו לקבל מידע רב שיסייע לכם עוד לפני רכישת הדירה.

חברה ציבורית: בונה דירה ומוכרת אותה. כאן תוכלו ללמוד הכול על החברות הציבוריות בישראל.

חברה ממשלתית שקונה דירות מהחברות הפרטיות או מחברות ממשלתיות אחרות ומוכרות אותן. רשימת החברות הממשלתיות העוסקות בדיוור ובבנייה מתפרסמת באתר רשות החברות הממשלתיות ובאתר משרד הבינוי והשיכון.

מתווכי מקרקעין שמוכרים דירות עבור מי ששכרו אותם. חשוב לבדוק מי אמור לשלם את דמי התיווך. רשימת מתווכי מקרקעין מורשים מתפרסמת באתר משרד המשפטים. פרויקטים בבנייה עירונית של החברות הממשלתיות האגף לענייני הכפר במשרד הבינוי והשיכון: מגרשים לרכישה בהתיישבות

בעלות על הקרקע

- לפני שאתם קונים דירה או קרקע לבנייה עתידית חשוב לברר את הפרטים הבאים:
- האם הנכס רשום במרשם המקרקעין (טאבו)?
- מי בעל הזכויות על הנכס?
- מה הזכויות שלו על הנכס? האם קיימים שעבודים, עיקולים או הערות אזהרה?
- האם לקבלן יש היתר בנייה?

הוצאת נסח טאבו

המידע על בעלות על קרקע או על דירה נרשם במסמך המכונה נסח טאבו. נסח הטאבו מכיל, מעבר לזהותו של בעל הנכס, גם מידע על שעבודים, עיקולים או הערות אזהרה שיש לנכס. אם גיליתם שעבוד או עיקול על הדירה, מומלץ להתייעץ עם עורך דין בתחום הנדל"ן. כדי להוציא נסח טאבו מקוון עליכם לדעת את מספר הגוש והחלקה של הנכס, שאותם תוכלו לברר בכמה דרכים:

בחירת הדירה ואזור המגורים

- בבחירת הדירה ואזור המגורים חשוב להביא בחשבון כמה שיקולים עיקריים:
- הסביבה – בחרו את הסביבה שאתם רוצים לגור בה עוד לפני שתבחרו את הדירה עצמה. סירו באזור ובחנו אם הסביבה מתאימה לצרכים שלכם: דברו עם השכנים, בחנו את בתי הספר ואת התחבורה הציבורית.]

- בחירת הדירה** – בזמן בחירת הדירה הביאו בחשבון את הצרכים שלכם לטווח הקצר ולטווח הרחוק, כמו למשל תכנון הרחבת המשפחה. בדקו את מיקום הדירה בתוך הבניין - האם הדירה פונה אל הרחוב או שמדובר בדירה עורפית? באיזו קומה נמצאת הדירה? האם בבניין יש מעלית? לאחר מכן, בדקו את סביבת הבניין והדירה. הביטו מהחלונות ושימו לב למפגעים או למטרדים סביבתיים כגון בניין ציבורי העלול לגרום לרעש, מזבלה, מבני תעשייה, תחנת אוטובוס או שדה פתוח שיש סיכוי שימשש לבנייה.

- בנייה באזור** – חשוב לבדוק מה עתיד להתרחש באזור בו אתם רוצים לקנות - האם מתוכננת בנייה באזור? סלילת כביש? או אולי הקמת אזור מסחרי גדול? כדי לברר את הפרטים הללו יש לפנות לוועדה המקומית לתכנון ולבנייה, הפועלת בכל רשות מקומית, ולבדוק את התכניות הנוכחיות והעתידיות של האזור ובייחוד את התכניות העתידיות. תוכלו להיעזר ברשימת הקישורים לוועדות המקומיות בשער המידע לתכנון ולבנייה. מקורות רעש – באתר המשרד להגנת הסביבה

בדיקת מוכרי הדירה

- אחרי שבחרתם את הדירה שאתם רוצים לקנות, כדאי לבדוק מי מוכר לכם את הדירה:
- חברה פרטית שבונה את הדירה ומוכרת אותה.**

היתר בנייה

הרשות המקומית שבה נבנה הנכס מעניקה את היתר הבנייה לקבלן או לחברת הבנייה:

• אל תרכשו דירה בבניין בו אין היתר בנייה כחוק

• בקשו מהקבלן להציג בפניכם את היתר הבנייה, שימו לב שההיתר אכן ניתן לנכס שבו נמצאת הדירה

• בדקו האם לקבלן יש אישור מראש, מנציבות מס הכנסה וממס רכוש

• בדקו שאין מניעה מצד נציבות מס ההכנסה ומצד מס רכוש לרשום את הדירה על שמכם בלשכת רישום המקרקעין

בנייה חדשה ואיכות הסביבה

בשנים האחרונות, עם עליית המודעות לנושאים סביבתיים, פועלים משרדי הממשלה לבנייה חסכונית, שתצמצם ככל האפשר את הפגיעה בסביבה ובמקביל תשמור על איכות חייהם של הדיירים.

בין היתר, פרסם משרד הבינוי והשיכון מדריך להגנת בניינים חדשים בפני גז ראדון, שאת תמציתו תמצאו באתר המשרד. באתר משרד התשתיות הלאומיות תמצאו מידע רב על אודות בנייה חוסכת אנרגיה, באתר המשרד להגנת הסביבה תוכלו לקרוא על בנייה ירוקה בישראל, ובשער המידע לתכנון ולבנייה תוכלו למצוא קישורים לחקיקה בנושא איכות הסביבה בתכנון ובבנייה.

משכנתה

משכנתה היא זכות בעלות על נכס, קרקע, בית, דירה וכדומה, שנותן מקבל ההלוואה (במקרה זה, אתם) כביטחון לפירעון ההלוואה.

המשכנתה נרשמת במנהל המקרקעין והיא הלוואה תמורת משכון נכסים. באתר משרד המשפטים תוכלו לקרוא תדריך לעסקת מכר, באתר מינהל מקרקעי ישראל תמצאו שאלות ותשובות בנושא משכנתאות ומידע מבנק ישראל ללקוחות הבנקים בנוגע למשכנתאות וצרכנות נבונה בעת קבלת משכנתה.

באתר עצמו ישנם קישורים ופרטים נוספים העוזרים ברכישת הדירה.

1. מחשבון מקוון לאיתור גוש – חלקה של המרכז למיפוי ישראל

2. פנייה לרשות המקומית

3. ביחידה למיסוי מקרקעין

בעזרת מספר הגוש והחלקה של הנכס תוכלו לצפות בנסח הטאבו באמצעות אתר האינטרנט של האגף לרישום ולהסדר מקרקעין במשרד המשפטים, בלשכת הרישום שבה מנוהל הנכס המבוקש, או אצל אחד מספקי המידע:

• חברת דואר ישראל

• חברת קו מנחה

• חברת BDI (למנויים בלבד)

הוצאת הנסח כרוכה בתשלום אגרה, ואת המידע תקבלו בדואר אלקטרוני חוזר.

הערת אזהרה

אם מדובר בעסקת "קומביניציה" – כאשר בעל הקרקע מוכר לקבלן רק חלק מהקרקע ובתמורה מקבל חלק מהדירות בבניין שיבנה, עליכם לבדוק האם רשומה הערת אזהרה על שם הקבלן על הקרקע, והאם תוכלו אתם לרשום הערה כזו.

קרקע בבעלות מינהל מקרקעי ישראל

אם הקרקע בבעלות מינהל מקרקעי ישראל עליכם לבדוק אם היא עברה היוון. קחו בחשבון שאם הקרקע לא עברה היוון תדרשו להוסיף על מחירה את התשלום עבור דמי היוון, דמי חכירה ודמי הסכמה.

הקבלן

בתחילת ההתקשרות עם הקבלן בקשו שיציג לכם רישיון קבלן תקף, המעיד על רישומו בפנקס הקבלנים. שימו לב לפרטים הבאים כפי שמופיעים ברישיון הקבלן:

• הסיווג המקצועי – קובע באילו ענפים מותר לקבלן לעסוק

• הסיווג הכספי – קובע איזה היקף עבודות מותר לקבלן לבצע

מומלץ לבצע תחקיר על הקבלן או חברת הבנייה:

• בקרו בבתים נוספים שבנה הקבלן

• בדקו את רמת הגימור בדירות

• דברו עם הדיירים ובדקו האם הקבלן מימש את התחייבויותיו לדיירים

• נסו לברר גם על מצבו הכלכלי של הקבלן

• אם מדובר בחברת בנייה תוכלו לקבל עליה פרטים ברשם החברות במשרד המשפטים.

יחידות כללית לחתנים וכלות

היחידות לחתנים וכלות היו בהמשך ליחידות כללית לאורחים ויחידות לברי מצוה. בכולן הרבי דיבר באידיש. (בשנים תשמ"ב ותשמ"ג היו יחידות גם בעברית אנגלית וצרפתית. לחתנים וכלות יש אחת באנגלית - כ"א כסלו תשמ"ב). רק השיחה מכסלו תשמ"ג מוגה רשימה זו הוכנה לפי קטלוג הקלטות וספרי ההתוועדויות שיצאו לאור על ידי 'ועד הנחות בלשון הקודש'. (בסוגריים מסומן תאריך כאשר בספר התאריך אחר מהקלטה) בספרים חסרות חלק מההנחות מהשנים תשמ"ב – תשמ"ג. וזאת יש לדעת: ההנחות המודפסות הינן בקיצור, ובהקלטה יש עוד פרטים רבים וחשובים. לכן כדאי מאוד להקשיב לכל היחידויות המוקלטות.

שנה	תשרי	כסלו	שבט	אדר	ניסן	סיון	תמוז
תשמ"ב	כ"ח אין הנחה בדפוס 2: 19 דקות	כ"א גם באנגלית 3: 12 דקות 4: 36 דקות	ט"ז אין הנחה בדפוס 4: 12 דקות	ט"ז חלק ב 981 1.3 עמודים 3: 26 דקות	כ"ו אין הנחה בדפוס 2: 59 דקות	ט' אין הנחה בדפוס 5: 37 דקות כולל 1 דקה רעש	י"ד אין הנחה בדפוס 3: 55 דקות
תשמ"ג	כ"ה אין הנחה בדפוס 2: 10 דקות	כ"א (כ"ב) ליקוטי שיחות חלק כ' 575 3: 00 דקות	י"ב אין הנחה בדפוס 3: 39 דקות	י"ז אין הנחה בדפוס 3: 22 דקות	כ"ד אין הנחה בדפוס 4: 07 דקות	י' אין הנחה בדפוס 4: 28 דקות	ט"ז אין הנחה בדפוס 3: 41 דקות
תשמ"ד	כ"ו אין הנחה בדפוס 2: 39 דקות	כ"ב אין הנחה בדפוס 4: 47 דקות	י"ג חלק ב 899 1.5 עמודים 4: 25 דקות	ט"ז אד"ש חלק ב 1287 1.8 עמודים 4: 59 דקות	כ"ד (כ"ה) חלק ג 1570 1.3 עמודים 4: 19 דקות	י' (י"א) חלק ג 1965 1.2 עמודים 4: 08 דקות	ט"ז חלק ד 2241 2 עמודים 7: 29 דקות
תשמ"ה	ל' (כ"ז) חלק א 494 1 עמודים 3: 24 דקות	כ"ג חלק ב 933 1.8 עמודים 5: 23 דקות	ט"ז (י"ז) חלק ב 1179 3.2 עמודים 11: 13 דקות	י"ט חלק ג 1519 1.3 עמודים 6: 11 דקות	כ"ד (כ"ה) חלק ג 1867 1.7 עמודים 4: 50 דקות	ט' חלק ד 2241 1.5 עמודים 5: 04 דקות	י"ד חלק ד 2490 1.7 עמודים 7: 49 דקות
תשמ"ו	כ"ה (כ"ו) חלק א 424 1.5 עמודים 4: 20 דקות	כ"ב חלק ב 87 1.2 עמודים 5: 48 דקות	י"ב (י"ג) חלק ב 487 2.2 עמודים 6: 34 דקות	ט"ז אד"ש חלק ב 755 1.8 עמודים 5: 58 דקות	כ"ו חלק ג 235 2 עמודים 5: 57 דקות	ט' חלק ג 543 1.7 עמודים 6: 27 דקות	י"ד (ט"ו) חלק ד 84 2.2 עמודים 6: 41 דקות
תשמ"ז	כ"ח חלק א 419 1.1 עמודים 3: 31 דקות	כ"א (כ"ב) חלק ב 85 1.2 עמודים 3: 56 דקות	י"ב (י"ג) חלק ב 433 1.3 עמודים 4: 30 דקות	ט"ז חלק ב 658 1.2 עמודים 5: 06 דקות	כ"ד חלק ג 168 2.2 עמודים 8: 34 דקות	י"ג חלק ג 511 2.2 עמודים 7: 54 דקות	ט"ז חלק ד 80 2.5 עמודים 10: 19 דקות
תשמ"ח	כ"ו חלק א 384 2 עמודים 7: 26 דקות	כ"ד חלק ב 96 1.2 עמודים 5: 03 דקות	כ' (כ"א) חלק ב 347 1.5 עמודים 6: 37 דקות	לא היו יחידויות	כ"ד חלק ג 190 1.7 עמודים 7: 37 דקות	ט' חלק ג' 451 2.1 עמודים 11: 04 דקות	י"ד חלק ד 22 1.4 עמודים 9: 07 דקות
תשמ"ט	ל' (א' מ"ח) חלק א 285 1.4 עמודים 4: 30 דקות	כ' חלק ב 20 2 עמודים 8: 09 דקות	י"א חלק ב 250 2.1 עמודים 7: 20 דקות	כ"א אד"ש חלק ב 498 1.5 עמודים 5: 28 דקות	כ"ו חלק ג 86 1 עמודים 4: 41 דקות	ט' חלק ג 311 1.7 עמודים 6: 10 דקות	י"ד (ט"ו) חלק ד 33 1 עמודים 3: 10 דקות
תש"ן	כ"ה חלק א 268 1 עמודים 3: 21 דקות	כ"א חלק ב 28 2.2 עמודים 8: 13 דקות	י"ב (י"ג) חלק ב 250 1.3 עמודים 3: 38 דקות	ט"ז חלק ב 406 1.8 עמודים 6: 37 דקות	כ"ח חלק ג 113 2 עמודים 8: 24 דקות	י"א חלק ג 315 1.5 עמודים 5: 52 דקות	ט"ז חלק ד 39 1.4 עמודים 6: 52 דקות
תש"א	כ"ז חלק א 231 1 עמודים 3: 52 דקות	כ"ו חלק ב 53 2 עמודים 7: 09 דקות	ט"ו חלק ב 247 1.3 עמודים 4: 26 דקות	י"ט (כ') חלק ב 374 2 עמודים 7: 30 דקות	כ"ה (כ"ו) חלק ג 113 1.5 עמודים 4: 55 דקות	ט' חלק ג 307 1.2 עמודים 6: 34 דקות	י"ד חלק ד 29 1.8 עמודים 5: 20 דקות
תשנ"ב	ל' חלק א 209 2 עמודים 6: 55 דקות	כ' חלק א 397 1.5 עמודים 6: 58 דקות	אור ליי"ז חלק ב 209 1.3 עמודים 3: 56 דקות	-----	-----	-----	-----

יחידות כללית לחתנים וכלות חודש תשרי

היחידות לחתנים וכלות היתה בהמשך ליחידות כללית לאורחים ויחידות לכרי מצוה. ככולן הרבי דיבר באידיש. (בשנים תשמ"ב ותשמ"ג היו יחידות גם בעברית אנגלית וצרפתית. לחתנים וכלות יש אחת באנגלית - כסלו תשמ"ב). רק השיחה מכסלו תשמ"ג מוגה רשימה זו הוכנה לפי קטלוג הקלטות וספרי ההתוודעויות שיצאו לאור על ידי 'ועד הנחות בלשון הקודש'. כאשר בספר התאריך שונה מהתאריך בקטלוג הקלטות הוא מסומן בסוגריים. בספרים חסרות הנחות מהשנים תשמ"ב ותשמ"ג. וזאת יש לדעת: ההנחות המודפסות הינן בקיצור, ובהקלטה יש עוד פרטים רבים וחשובים. לכן כדאי מאוד להקשיב לכל היחידויות המוקלטות. כמעט ברובן ככולן של היחידויות מברך הרבי את ההכנות לחתונה והחנות עצמה ומזכיר לתת ולהוסיף צדקה (בבוקר) יום החתונה ע"י החתן והכלה (מכספם), הוריהם וקרוביהם וידיהם, מזכיר ומבאר שהחתונה מזרזת את הגאולה; ומחלק שטרות לצדקה.

שנה	יום בחודש	ספר ומספר עמוד	אורך עמודים	אורך בדקות	נקודות מהתוכן לפי הספר 'תוכן הענינים' חלק א' עמוד 177 ואילך ותשורה מחתונת הרה"ח צבי חיים סלונים תשנ"ה. ועוד
תשמ"ב	כ"ח	אין הנחה בדפוס	2:19		אין הנחה בדפוס
תשמ"ג	כ"ה	אין הנחה בדפוס	2:15		ברכה בכל המצטרך ומתחיל מהכתיבה וחתימה טובה וגמר חתימה טובה. ברכה להכנות ולחתונה ולבנין עדי עד, ושיהיו בהצלחה ו ברוח ההיהדות. הפצת התורה אור והיהדות עד אחדות ישראל, שלכל אחד יהיה אות בספרי תורה הכללים.
תשד"מ	כ"ו	אין הנחה בדפוס	2:39		ברכה להכנות לחתונה ולבנין עדי עד, ושיהיו בהצלחה רבה ברוח ההיהדות. ועד שכינה שרוי'ה ביניהם. נתינת הצדקה ביום החתונה בבוקר. מה טוב שנתינת הצדקה תהיה לענין של הכנסת כלה. וישמיעו בשורות טובות תמיד
תשמ"ה	ל' (כ"ז)	חלק א 494	1	3:24	ברכה להכנות לחתונה, לחתונה, לשבעת ימי המשתה ולהמשך החיים, ובנים ובנות עוסקים בתומ"צ; השטר שמקבלים לתת לצדקה ביום החתונה לזכות החתן והכלה, נעשה ממון שלכם, ונוסף לזה שיוסיפו לצדקה גם מכספכם. וזה מקרב את הגאולה.
תשמ"ו	כ"ה (כ"ו)	חלק א 424	1.5	4:20	ברכה להכנות לחתונה ולבנין עדי עד, ושיהיו בהצלחה רבה ברוח ההיהדות. לעשות ביתם מקדש מעט, וזה ממחר יותר את האחישה ומסייע את התגלות בית המקדש השלישי שכבר בנוי ובקרוב ממש ירד למטה ע"י משיח צדקנו
תשמ"ז	כ"ח	חלק א 419	1.1	3:31	ברכות להכנות ולחתונה, ולבנות יחד בית בישראל בית ועד לחכמים, מקדש אמיתי לו יתברך, ושכנתי בתוכם, ויהיה דוגמא לבית יהודי ברוחניות. הצדקה ביום החתונה יותר מהרגיל. מה טוב שההורים יאמרו פרק תהילים לזכות החתן והכלה.
תשמ"ח	כ"ו	חלק א 384	2	7:26	נמצאים בשנת הקהל וקשור בהקמת בית יהודי חדש, קדוש ושכנתי בתוכם תמיד. ברכה להכנות ולחתונה, ולשבע ברכות, ובנים ובנות. באים מתשרי ושבת בראשית זה התחלת הכל, כך חתונה זה התחלה חדשה. ולהשפיע על יהודים בסיבתם להיות יותר ממה שהם עכשיו עי"ז הקב"ה נותן עוד ועוד יותר ברכות, ומהשמחה וריקודים בחתונתכם, ירקדו בשמחה וריקודים של הגאולה.
תשמ"ט	ל' (א"ח)	חלק א 285	1.4	4:30	ברכות להכנות שיהיו בשעה טובה יהודית וחסידית, והחתונה מוצלחת וההמשך בבנין עדי עד בנים ובנות ובאריכות ימים. באים מחודש תשרי המרובה במועדות ומסתיים בשמחת תורה שהתורה היא הכלה של בני" ובני" הם כלה של הקב"ה.
תש"נ	כ"ה	חלק א 268	1	3:21	ברכה מיוחדת לסיום ההכנות ולחתונה, לחתונה, הוספה בצדקה ביום החתונה. והשכר הצדקה קשור במיוחד בהתגלות כח האין סוף שיש קשור בחתונה וזה קשור בשמחת הגאולה האמיתית והשלימה שזה הבנין הנצחי של הקב"ה וכנס"י.
תנש"א	כ"ז	חלק א 231	1	3:52	ברכה מיוחדת להכנות לחתונה, לחתונה, ושבעת ימי המשתה ואח"כ כל ימי חייהם, ויהי בנים ובנות עוסקים בתומ"צ מתוך פרנסה בהרחבה ובריאות הגוף והנשמה גם יחד. וע"י החלטות טובות שלהם ימהר לקבל פני משי"צ בירושלים והר הבית.
תשנ"ב	ל'	חלק א 209	2	6:55	ברכה מיוחדת להכנות לחתונה, לחתונה, ושבעת ימי המשתה ואריכות ימים אחרי זה, חתונה בישראל, שזה נוגע לכל עם ישראל וגם לקרובים, וגם לקרובים מדורות קודמים משתתפים בשמחה. כשתופסים בחלק, שמחת חו"כ, עי"ז תופסים בכל.

יחידות כללית לחתנים וכלות חודש שבט

היחידות לחתנים וכלות היתה בהמשך ליחידות כללית לאורחים ויחידות לברי מצוה. ככולן הרבי דיבר באידיש. (בשנים תשמ"ב ותשמ"ג היו יחידות גם בעברית אנגלית וצרפתית. לחתנים וכלות יש אחת באנגלית - כסלו תשמ"ב). רק השיחה מכסלו תשמ"ג מוגה רשימה זו הוכנה לפי קטלוג הקלטות וספרי ההתועדויות שיצאו לאור על ידי 'ועד הנחות בלשון הקודש'. כאשר בספר התאריך שונה מהתאריך בקטלוג הקלטות הוא מסומן בסוגריים. בספרים חסרות הנחות מהשנים תשמ"ב ותשמ"ג. וזאת יש לדעת: ההנחות המודפסות הינן בקיצור, ובהקלטה יש עוד פרטים רבים וחשובים. לכן כדאי מאוד להקשיב לכל היחידויות המוקלטות. כמעט ברובן ככולן של היחידויות מברך הרבי את ההכנות לחתונה והחתונה עצמה ומזכיר לתת ולהוסיף צדקה (בכוקר) יום החתונה ע"י החתן והכלה (מכספם), הוריהם וקרוביהם וידיהם, מזכיר ומבאר שהחתונה מזרזת את הגאולה; ומחלק שטרות לצדקה.

שנה	יום בחודש	ספר ומספר עמוד	אורך עמודים	אורך בדקות	נקודות מהתוכן לפי הספר 'תוכן הענינים' חלק א' עמוד 456 ואילך ותשורה מחתונת הרה"ח צבי חיים סלונים תשנ"ה. ועוד
תשמ"ב	ט"ז	אינן הנחה בדפוס	4:12		ה' יברך כאו"א בכל המצטרך ובהכנות לחתונה באופן מוצלח יהודי וחסיד ע"י הוספה בתומ"צ בעצמו והפצה בסביבתו. שלכל אחד יהיה אות בספר התורה. ונתינת כח מר"ה לאילנות ו' שבט, ומתקרבים לגאולה של חדש אדר ומשיח צדקנו
תשמ"ג	י"ב	אינן הנחה בדפוס	3:39		ה' יברך כאו"א בכל המצטרך ובהכנות לחתונה באופן מוצלח יהודי וחסיד; לפני החתונה ועד לחתונה להוסיף ולהאיר את הסביבה ועכו"כ אחרי החתונה, ויהיה הבית מקום להפיץ תומ"צ בשמחה. וכשיגיע הזמן יהיה פרנסה טובה; צדקה לענין הקשור בהכנסת כלה או צדקה בכלל. באים מ' שבט. ומתכוננים לקבלת פני משיח.
תשד"מ	י"ג	חלק ב 899	1.5	4:25	ברכה להכנות לחתונה שתהיינה ברוח היהדות והחסידות, ואח"כ בנין עדי עד בנים ובנות עוסקים בתומ"צ; עד החתונה ובשעת חתונה ולאחריה תעסקו בהפצת היהדות ע"י דוגמא חייה ובדיבור היוצא מהלב ועי"ז ממהרים את הגאולה
תשמ"ה	ט"ז (י"ז)	חלק ב 1179	3.2	11:13	ברכה להכנות לחתונה, לחתונה, לשבעת ימי המשתה ולחיי הנישואין; הוספה בעניני תומ"צ; פרשת השבוע מתן תורה ישראל והתורה הם חתן וכלה. מנהג ישראל שהכלה קונה לחתן ספרים; הוספה בתורה תפלה וצדקה.
תשמ"ו	י"ב (י"ג)	חלק ב 487	2.2	6:34	כל העולם נקבע עפ"י התורה חתונה פרטית כדת משה וישראל מקדש מעט מתבטא הנישואים דהקב"ה וכנס"י. מקדש עמו ישראל, ע"י ופה וקידושיין. הצדקה בכוקר עכ"פ לפני החופה. ליסד הבית על יסודי תומ"צ יסוד הצדקה ששקולה לכל מצוות
תשמ"ז	י"ב (י"ג)	חלק ב 433	1.3	4:30	ברכה להכנות לחתונה לחתונה באופן יהודי חסידי ולבנין עדי עד על יסודי תומ"צ; ובודאי ישתדלו שהבית יהיה בית שמגדלים בו תורה ותפילה וצדקה ביד רחבה. כשמחליטים הקב"ה נותן כלים וברכות לקיים בשמחה וזה הכנה לגאולה הקרובה.
תשמ"ח	כ' (כ"א)	חלק ב 347	1.5	6:37	ברכה להכנות לחתונה ולהמשך אח"כ מתוך שמחה ("תשמ"ח" לשמח יהודים נוספים); הקב"ה יברך גם את העוזרים והשמחים בשמחתכם; פ' השבוע 'ואלה מוסף שגם הם מסיני' נישואי הקב"ה וכנס"י; גשמכם = בשם הבעש"ט שהברכות הגשמיות יהיו בעתם בזמנם.
תשמ"ט	י"א	חלק ב 250	2.1	7:20	ברכות מיוחדות לנישואין (עד שבע ברכות); ברכה להכנות לחתונה לחתונה ולבנין עדי עד; ארבעים שנה להסתלקות הרבי הקודם יש לב לדעת; כשמוסיפים בהחלטות טובות מתווספות ברכות; שמחת חתונה גדולה ביותר כמבואר בחסידות
תש"נ	י"ב (י"ג)	חלק ב 250	1.3	3:38	ברכות נוספות מיוחדות לחתן ולכלה כשנמצאים במקום של הרבי הקודם; ההכנות שיהיו באופן יהודי תורני וחסידותי ויבנו בנין עדי עד; וביום רביעי שבו נתלו המאורות ונרמז שהמאור הקטן יגדל, וזוכים מהרה לגאולה מתוך שמחה.
תנש"א	ט"ו	חלק ב 247	1.3	4:26	השייכות דפרשת יתרו לענין הנישואין – "יום חתונתו זה מתן תורה" והשלימות בנישואין בימות המשיח; ברכה להכנות לחתונה שיהיו באופן תורני פנימי וכן החתונה, ושבעת ימי המשתה ולהמשך החיים; ונוסף על הדיבור יהיה בפועל יראו ערי יהודה וחוצות ירושלים, בית המקדש תיכף ומיד ממש.
תשנ"ב	אור לי"ז	חלק ב 209	1.3	3:56	הברכות דלעיל שייכים במיוחד לחו"כ המתחילים חיים חדשים בבנין בית חדש; ברכה להצלחה בהכנות לחתונה, בחתונה כבפשטות ובחתונה בפנימיות, ובהמשך באריכות יוש"ט אח"כ. שבת שירה, שיר חדש, ולקבל תורה חדשה מאיתי תצא.

יחידות כללית לחתנים וכלות חודש אדר

היחידות לחתנים וכלות היתה בהמשך ליחידות כללית לאורחים ויחידות לברי מצוה. ככולן הרבי דיבר באידיש. (בשנים תשמ"ב ותשמ"ג היו יחידות גם בעברית אנגלית וצרפתית. לחתנים וכלות יש אחת באנגלית - כסלו תשמ"ב). רק השיחה מכסלו תשמ"ג מוגה רשימה זו הוכנה לפי קטלוג הקלטות וספרי ההתוועדויות שיצאו לאור על ידי 'ועד הנחות בלשון הקודש'. כאשר בספר התאריך שונה מהתאריך בקטלוג הקלטות הוא מסומן בסוגריים. בספרים חסרות הנחות מהשנים תשמ"ב ותשמ"ג. וזאת יש לדעת: ההנחות המודפסות הינן בקיצור, ובהקלטה יש עוד פרטים רבים וחשובים. לכן כדאי מאוד להקשיב לכל היחידויות המוקלטות. כמעט ברובן ככולן של היחידויות מברך הרבי את ההכנות לחתונה והחתונה עצמה ומזכיר לתת ולהוסיף צדקה (בבוקר) יום החתונה ע"י החתן והכלה (מכספם), הוריהם וקרוביהם וידיהם, מזכיר ומבאר שהחתונה מזרזת את הגאולה; ומחלק שטרות לצדקה.

שנה	יום בחודש	ספר ומספר עמוד	אורך עמודים	אורך בדקות	נקודות מהתוכן לפי הספר 'תוכן הענינים' חלק א' עמוד 557 ואילך ותשורה מחתונת הרה"ח צבי חיים סלונים תשנ"ה. ועוד
תשמ"ב	ט"ז	חלק ב 981	1.3	3:26	ברכה לכאו"א בכל המצטרך בגו"ר, ובפרט ההכנות לחתונה וכללות חיי הנישואין באופן ד"אורה ושמחה וששון ויקר" להאיר ולחמם את הסביבה, ומוסיף בברכה לבנים ובנות בתומ"צ בבריאות ופרנסה טובה והולכים לארצנו הקדושה. ובהצלחה ואריכות ימים, ועד לגאולה השלימה חו"כ מלך ומלכה מוסיף בברכנו באור פניך.
תשמ"ג	י"ז	אין הנחה בדפוס		3:22	ברכה בכל המצטרך בגו"ר, ובהכנות לחתונה וכו'. להוסיף בלימוד ומצוות. הצלחה בהפצת היהדות לפני החתונה ובשעת חתונה ואחר כך. הצדקה לתת בבוקר יום החתונה, ואפשר גם לפני זמן מנחה. לתת להכנסת כלה או מעות חיטין או שניהם.
תשד"מ	ט"ז אד"ש	חלק ב 1287	1.8	4:59	ברכה ההכנות לחתונה ולחתונה ומשך כל החיים לאריכות ימים על יסודי תומ"צ מוארים בחסידות "חכמת האמת": ע"י החלטות טובות קודם החתונה - שביתם "בית ועד לחכמים" ופרו ורבו, נותן הקב"ה את כל המצטרך כדי שיתקיימו בפועל. מצד הנשמה כולם משתתפים בשמחת חו"כ גם מי שלא במקום וגם מי שלא יודע.
תשמ"ה	י"ט	חלק ג 1519	1.3	6:11	שמחת חתן וכלה ש"כדת משה וישראל" היא למעלה ממדידה והגבלה, ולכן גם הברכות הם בהוספה לכל האמור, ע"י ההכנה המתאימה לימוד הדינים והוספה בלימוד ומצוות לפני החתונה; ברכה להכנות לחתונה, לחתונה, וכשמברכים חו"כ בכח של הקב"ה בודאי מתקיימות. והכנה לגאולה הכללים והשלימה.
תשמ"ו	ט"ז אד"ש	חלק ב 755	1.8	5:58	ברכה להכנות לחתונה ולחתונה ולבנין עדי עד; השייכות לימי הפורים - תוקף והתחדשות הענין דמתן תורה, ה"שידוך" בין הקב"ה לכנס"י; החלטה לעשות ביתם מקדש מעט, ו'בית ועד לחכמים' הקב"ה נותן את הברכות ובנים ובנות ואריכות ימים. הצדקה והתשובה צ"ל בשמחה כמו פורים ימי משתה ושמחה.
תשמ"ז	ט"ז	חלק ב 658	1.2	5:06	ברכה להכנות לחתונה לחתונה, ולבנות יחד בית בישראל בית מלא ספרים. כל העינינים מתוך שמחה וטוב לבב, וזה הכנה לקיום ההבטחה 'מהרה ישמע' ו"קהל גדול ישוכו הנה". שמחת חו"כ היא שמחת כל התורה וכל עם ישראל, שנתווסף בית מבורך. כל ישראל והחתן והכלה בראש, ורקדים עם משיח לגאולה השלימה.
תשמ"ח	לא היר יחידות				
תשמ"ט	כ"א אד"ש	חלק ב 498	1.5	5:28	נוסף לברכות האמורות ובפרט באדר שני והכנה לראש חודש ניסן שניסי ניסים נעשו לו. ברכות להכנות ולחתונה שיהיו נתינת צדקה ביום החתונה ע"י חו"כ, קרובים ובפרט ההורים. להמשיך בשמחה תמיד, עד לגאולה, ונאכל שם מהפסחים.
תש"נ	ט"ז	חלק ב 406	1.8	6:37	ברכה לחתונה החל מה"שבע ברכות" שמספר שבע הוא כללי כולל כל הברכות גילוי כח הא"ס; השייכות לאדר שבו "מרבית בשמחה" ובפרט ששמחת חו"כ היא למעלה מהגבלה, כמו פורים עד דלא ידע; מהרה ישמע וכל ישראל משתתפים בשמחת החתנים והכלות ועד לחו"כ העיקריים שהם הקב"ה וכנסת ישראל.
תנש"א	י"ט (כ')	חלק ב 374	2	7:30	ברכה מיוחדת להכנות לחתונה, לחתונה, ושבעת ימי המשתה בהצלחה מתוך מנוחת הנפש והגוף ובשמחה אמיתית. מימי הפורים שמחה גדולה בלי הגבלה, ו"מסמך גאולה לגאולה" גאולת פסח והגאולה העתידה; חיבור ויקהל ופקודי ואח"כ ויקרא בבית המקדש. ובפרט ביום כ = כתר, שייך לחו"כ מלך ומלכה..
תשנ"ב	לא היר יחידות				

יחידות כללית לחתנים וכלות חודש סיון

היחידות לחתנים וכלות היתה בהמשך ליחידות כללית לאורחים ויחידות לברי מצוה. ככולן הרבי דיבר באידיש. (בשנים תשמ"ב ותשמ"ג היו יחידות גם בעברית אנגלית וצרפתית. לחתנים וכלות יש אחת באנגלית - כסלו תשמ"ב). רק השיחה מכסלו תשמ"ג מוגה רשימה זו הוכנה לפי קטלוג הקלטות וספרי ההתוודעויות שיצאו לאור על ידי ועד הנחות בלשון הקודש. כאשר בספר התאריך שונה מהתאריך בקטלוג הקלטות הוא מסומן בסוגריים. בספרים חסרות הנחות מהשנים תשמ"ב ותשמ"ג. וזאת יש לדעת: ההנחות המודפסות הינן בקיצור, ובהקלטה יש עוד פרטים רבים וחשובים. לכן כדאי מאוד להקשיב לכל היחידות המוקלטות. כמעט ברובן ככולן של היחידות מברך הרבי את ההכנות לחתונה והחתונה עצמה ומזכיר לתת ולהוסיף צדקה (בוקר) יום החתונה ע"י החתן והכלה (מכספם), הוריהם וקרוביהם וידיהם, מזכיר ומבאר שהחתונה מזרזת את הגאולה; ומחלק שטרות לצדקה.

שנה	יום בחודש	ספר ומספר עמוד	אורך עמודים	אורך בדקות	נקודות מהתוכן לפי הספר 'תוכן הענינים' חלק ב' עמוד 819 ואילך ותשורה מחתונת הרה"ח צבי חיים סלונים תשנ"ה. ועוד
תשמ"ב	ט'	אין הנחה בדפוס	5:37 כולל דקה אחת רעש	אין הנחה בדפוס	
תשמ"ג	י'	אין הנחה בדפוס	4:28	אין הנחה בדפוס	
תשד"מ	י' (י"א)	חלק ג 1965	1.2	4:08	ברכה להכנות לחתונה ולחתונה; שנשמע בשו"ט ועד הבשורה הטובה שהולכים לקבל פני משיח בשמחה. השתתפות בשמחת חתן וכלה שהיא א' השמחות הכי גדולות אצל ישראל, והיא ממהרת את היעוד "ישמע בערי..." כולם צריכים להשתתף בשמחה כהכנה לשמחת עולם.
תשמ"ה	ט'	חלק ד 2241	1.5	5:04	ברכה להכנות לחתונה, לחתונה, לשבעת ימי המשתה ולהמשך החיים; להכין את הבית שיהיה פתוח ל"הכנסת אורחים", "בית ועד לחכמים" בית-תורני. הכל מתוך בריאות נכונה ופרנסה טובה. כל עניני תומ"צ ממהירים את הגאולה ע"י משיח, ועאכו"כ הענינים הקשורים עם חתונה בישראל.
תשמ"ו	ט'2	חלק ג 543 נשא ובהעלותך	1.7	6:27	מתן תורה - הוא ענין השידוך דכנסת ישראל והקב"ה ומזה כח לכל שידוך; ברכה להכנות לחתונה לחתונה ולבנין עדי עד; הכנות לחתונה - ברוח התורה, ביחד עם ההידור שבתורה ופנימיות התורה. נישואין 'כדת משה וישראל' לעשות ביתם מקום ושכנתי בתוכם ועי"ז ממהירים בנין המקדש
תשמ"ז	י"ג	חלק ג 511 בהעלותך	2.2	7:54	ברכות להכנות לחתונה, ולהמשך לאויוש"ט; בודאי יראו החתן והכלה דוגמא חי' להנהגה חסידית, עי"ז שההכנות הן באופן המתאים בדרך התורה וניכר שמקימים 'מקדש מעט' ושכנתי בתוכם; שבע ברכות קשורות לשבע נרות המנורה. שבע סוגים שבישראל, ומאירים את העולם.
תשמ"ח	ט'	חלק ג' 451 מתן תורה	2.1	11:04	ברכה להכנות לחתונה, לחתונה, ולהמשך שלאח"ז, חיים טובים וארוכים ועד לחיים ניצחיים מתוך שמחה וטוב לבב; השייכות למ"ת - זמן החתונה דבני" עם הקב"ה; כל שנת החתונה היא מיוחדת שנה של שמחה. ופרט שמחה הקשורה עם פרו ורבו. ההכנות לחתונה כמו ההכנות לחג השבועות,
תשמ"ט	ט'	חלק ג 311	1.7	6:10	ברכות מיוחדות לחו"כ (נוסף על הברכות דלעיל), להכנות לחתונה, לחתונה, לשבעת הימים שלאח"ז ולאיוש"ט ובנים ובנות בתומ"צ; לימוד הדינים המיוחדים נמצאים בביתו של הרבי שממשיך ברכות והצלחות לחו"כ. וארו עם ענני שמיא לארצנו הקדושה, ואולך אתכם קוממיות והקיצו ורננו.
תש"נ	י"א	חלק ג 315 בהעלותך	1.5	5:52	ברכה מיוחדת (נוסף על הברכות דלעיל), להכנות לחתונה, לחתונה, לשבעת ימי המשתה ולאח"ז כל משך ימי חייהם; הוספה בצדקה ביום החתונה. שמחה דחתן וכלה נעשית הכנה קרובה לשמחה הכי גדולה - שמחת הגאולה האמיתית והשלימה שזה הנישואין הקב"ה וכנס"י דוגמת חתן וכלה.
תנש"א	ט'	חלק ג 307 מתן תורה	1.2	6:34	ברכה מיוחדת לחו"כ - "ויברך אותם גו'", וכל שבע הברכות, כולל - ברכה להכנות לחתונה, לחתונה, לשבעת ימי המשתה, לשנה הראשונה ולהמשך החיים מתוך אושר ושמחה, מבורך בבנים ובנות ופרנסה ובריאות עד לגאולה אמיתית והשלימה; זמן מ"ת - החתונה דבני" עם הקב"ה.

יחידות כללית לחתנים וכלות חודש תמוז

היחידות לחתנים וכלות היתה בהמשך ליחידות כללית לאורחים ויחידות לברי מצוה. ככולן הרבי דיבר באידיש. (בשנים תשמ"ב ותשמ"ג היו יחידות גם בעברית אנגלית וצרפתית. לחתנים וכלות יש אחת באנגלית - כסלו תשמ"ב). רק השיחה מכסלו תשמ"ג מוגה רשימה זו הוכנה לפי קטלוג הקלטות וספרי ההתוודויות שיצאו לאור על ידי 'ועד הנחות בלשון הקודש'. כאשר בספר התאריך שונה מהתאריך בקטלוג הקלטות הוא מסומן בסוגריים. בספרים חסרות הנחות מהשנים תשמ"ב ותשמ"ג. וזאת יש לדעת: ההנחות המודפסות הינן בקיצור, ובהקלטה יש עוד פרטים רבים וחשובים. לכן כדאי מאוד להקשיב לכל היחידויות המוקלטות. כמעט ברובן ככולן של היחידויות מברך הרבי את ההכנות לחתונה והחתונה עצמה ומזכיר לתת ולהוסיף צדקה (בבוקר) יום החתונה ע"י החתן והכלה (מכספם), הוריהם וקרוביהם וידיהם, מזכיר ומבאר שהחתונה מזרזת את הגאולה; ומחלק שטרות לצדקה.

שנה	יום בחודש	ספר ומספר עמוד	אורך עמודים	אורך בדקות	נקודות מהתוכן לפי הספר 'תוכן הענינים' חלק ב' עמוד 902 ואילך ותשורה מחתונת הרה"ח צבי חיים סלונים תשנ"ה. ועוד
תשמ"ב	י"ד	איך הנחה בדפוס	3:55	איך הנחה בדפוס	איך הנחה בדפוס
תשמ"ג	ט"ז	איך הנחה בדפוס	3:41	איך הנחה בדפוס	איך הנחה בדפוס
תשד"מ	ט"ז	חלק ד 2241	2	7:29	ברכה להכנות לחתונה ולחתונה; הוספה לפני החתונה בעניני הפצת היהדות; החלטה להוסיף בעיני אהבת ואחדות ישראל. הקב"ה מזמן עצות שהחלטה תבוא לידי מעשה בפועל. משמחת ביטול מדין, ביטול כל ענין ריב ומדון ומחלוקת ח"ו, לשמחת ביאת משיח. נישואי הקב"ה וישראל.
תשמ"ה	י"ד	חלק ד 2490	1.7	7:49	שמחת חתן וכלה היא על דרך נישואי הקב"ה וכנסת ישראל במתן תורה; ככל שמוסיפים בהכנות המאמות לנישואין מוסיפים בהמשכת ברכותיו של הקב"ה, ובמיוחד בקשר לנישואין וכל החיים המשותפים, ולהתברך בבנים ובנות בתומ"צ מתוך הרחבה ושמחה בערי יהודה וירושלים.
תשמ"ו	י"ד (ט"ו)	חלק ד 84	2.2	6:41	ברכה להכנות לחתונה, לחתונה, לשבעת ימי המשתה והימים שלאח"ז; ענין הנישואין – בדוגמת כללות הענין דמתן תורה; מטרת הנישואין – פרו ורבו, והקמת בית שהוא 'מקדש מעט' בית יהודי תורני חסידי שממנו תצא אורה לכל היהודים בסביבה. וכ"ז ממחר את הגאולה האמתית והשלימה.
תשמ"ז	ט"ז	חלק ד 80	2.5	10:19	ברכה מיוחדת (נוסף על הברכות דלעיל), להכנות לחתונה לאויש"ט; שייכות ענין הנישואין להקשר דהקב"ה ובני ישראל במתן תורה; הדגשת השייכות שמחת נישואין פרטית לכלל ישראל – באמירת "מהרה כו" בברכת הנישואין.
תשמ"ח	י"ד	חלק ד 22	1.4	9:07	ברכות מיוחדות (נוסף על הברכות דלעיל) לחתן ולכה – "שבע ברכות"; קבלת החלטה טובה לבנות בית שיהיה מקדש לה' דוגמת הבית זה שנפגשים בו עתה. ברכה להכנות לחתונה, לחתונה, לשבעת ימי המשתה ולימים שלאח"ז; כל חתונה פרטית ממחרת יותר את החתונה הכללית.
תשמ"ט	י"ד (ט"ו)	חלק ד 33	1	3:10	ברכה מיוחדת (נוסף על הברכות דלעיל) בקשר לשידוך חדש – אמירת "שבע ברכות" הוא בלשון הבטחה וגם בלשון סיפור, שבודאי יהיה כן בפועל, ובפרט ע"י ההכנות המאמות על יסודי התומ"צ; שמהרה נשמע ומתגלה בטוב הנראה והנגלה. בענינים רוחניים וענינים גשמיים.
תש"נ	ט"ז	חלק ד 39	1.4	6:52	ברכה מיוחדת בשייכות לשידוכים וחתונות, בפרט ע"י החלטות טובות שמקבלים החתן והכלה וקרוביהם כשנמצאים בביתו של נשיא דורנו; ברכה להכנות לחתונה, לחתונה לימי המשתה ולימים שלאח"ז. בנים ובנות בתומ"צ, ויעשו שידוכים וגם הם יבנו בתים מלאים בנים ובנות ריבוי דורות.
תשנ"א	י"ד	חלק ד 29	1.8	5:20	ברכות מיוחדות להכנות לחתונה, לחתונה, לשבעת ימי המשתה ולהמשך שלאח"ז; חתונתו של הקב"ה עם כנסת ישראל תכף ומיד; גם הקרובים מהדורות הקודמים משתתפים בשמחה זו, ועאכ"ו הקרובים שהם בחיים חיותם בעלמא דיין. חתונה ברוב עם וברוב שמחה בכמות ובאיכות.

אנו מברכים אתכם בבואכם להירשם לנישואין ושמחים להודיעכם על סדרי ונהלי הרישום מפעם לפעם יכול להיות שינויים.

רישום נישואין:

על בני זוג הבאים להירשם לנישואין, להופיע בלישכת רישום נישואין במועצה הדתית הקרובה למקום מגוריהם בין שלושה חודשים ל- 45 יום לפני מועד הנישואין. רשם הנישואין ימלא את פרטי בני הזוג בתיק הנישואין ויפנה את הכלה לרבנית, לשיחה ולקביעת תאריך הנישואין.

על בני הזוג להביא לצורך רישום הנישואין:

- 1 תעודות זהות מעודכנות הכוללות ספח.
- 2 שלוש תמונות פספורט של כל אחד מבני הזוג.
- 3 בן זוג אשר לא נרשם בלשכת הנישואין בה נרשמו הוריו, ימציא תעודת נישואין או כתובה של הוריו.
- 4 תעודת לידה (נדרש בחלק מלשכות רישום הנישואין).
- 5 במידה ואחד מבני הזוג אינו גר במקום רישום הנישואין, עליו להביא תעודת רווקות מלשכת רישום נישואין במועצה הדתית שבמקום מגוריו. (לעניין זה, יחשב למקום המגורים הקבוע הישוב הרשום בספח תעודת הזהות לפחות תקופה של שישה חודשים קודם לרישום הנישואין).
- 6 גרוש או גרושה ימציאו תעודת גירושין.
- 7 אלמן או אלמנה ימציאו תעודת פטירה.
- 8 תייר או תיירת ימציאו דרכון, אישור רווקות ואישור יהדות מרבנות מוכרת במקום מגוריהם או מבית דין רבני בישראל.
- 9 עולים מחו"ל יפנו לבית דין רבני במקום מגוריהם כדי לקבוע את כשרותם לנישואין.

אגרת רישום נישואין:

עבור תשלום האגרה מקבלים בני הזוג את השירותים הבאים:
פתיחת תיק נישואין, פרסום בעתונות, כתובה וכמובן רב לעריכת החופה והקידושין.

גובה אגרת רישום הנישואין הוא 600 שקלים.

הנחה באגרה בשיעור של 40% ניתנת במקרים הבאים:

- 1 מידה ואחד מבני הזוג חייל בשירות סדיר או שירות לאומי.
- 2 מידה ואחד מבני הזוג סטודנט.
- 3 מידה והחתן הוא תלמיד ישיבה.
- 4 מידה ואחד מבני הזוג עולה חדש/ה בשנתיים הראשונות לעלייתו ארצה.
- 5 מידה ואחד מבני הזוג הוא מקרה סעד. (כאישור הלשכה לשירותים חברתיים).

עדים:

על כל אחד מבני הזוג להביא שני עדים יהודיים (גברים), שאינם קרובים לחתן ולכלה ואינם קרובים זה לזה, המכירים את בני הזוג וביכולתם להעיד שבני הזוג הינם רווקים ושאינן מניעה להשיאם כדת משה וישראל.

עדים המכירים את שני בני הזוג וביכולתם להעיד שבני הזוג העומדים להינשא הינם רווקים ושאינן מניעה להשיאם כדת משה וישראל יכולים להעיד על החתן והכלה גם יחד.

תעודת רווקות:

במידה ואחד מבני הזוג אינו גר במקום רישום הנישואין, עליו להביא תעודת רווקות מלשכת רישום נישואין ב-במועצה הדתית שבמקום מגוריו (לעניין זה, יחשב למקום המגורים הקבוע הישוב הרשום בספח תעודת הזהות לפחות תקופה של שישה חודשים קודם לרישום הנישואין).

על בן הזוג להביא לצורך קבלת תעודת רווקות:

- 1 תעודת זהות מעודכנת, הכוללת ספח.
- 2 שתי תמונות פספורט.
- 3 תעודת נישואין או כתובה של הוריו (פרט לבן זוג שהוריו נרשמו באותה לשכת נישואין).
- 4 שני עדים יהודיים (גברים) המכירים את בן הזוג וביכולתם להעיד על רווקותו.

גובה אגרת הרווקות הוא 135 שקלים.

עורך החופה והקידושין:

הרב העורך את החופה והקידושין יהיה רב שאושר על ידי רשם הנישואין באותה עיר

או רב עיר/שכונה במקום בו נערכים הנישואין.

הרב העורך את החופה והקידושין ידאג כי עותק מהכתובה יועבר תוך שלושה ימים מיום הנישואין על ידו או ע"י בני הזוג למועצה הדתית אשר בה נרשמו לנישואין.

תעודת נישואין:

לצורך קבלת תעודת נישואין יופיעו בני הזוג המאושרים כשבועיים לאחר החתונה בלשכת רישום נישואין במועצה הדתית אשר בה נרשמו לנישואין ויקבלו את התעודות לידם.

לפרטים נוספים ניתן לפנות למחלקת רישום הנישואין במועצות הדתיות ברחבי הארץ ו/או למחלקת רבנות ברשות הארצית לשרותי הדת.

בברכת מזל - טוב !!!

פרטים נוספים בכתובת: [/http://www.dat.gov.il](http://www.dat.gov.il)

הצעה לכרזות באולם החתונה

אין צורך לכתוב בכרזות את פירוט המקורות שנמצאות כאן בהצרות שלפני

בחתונה מכבדים ומגביהים ומנשאים את החתן והכלה בכדי להעלותם לבחינת סובב כל עלמין שהוא בחינת מקיף

⁷ 'לקוטי תורה' שיר השירים מח, ד.

חתונה של כל יהודי, נוגעת לעם ישראל כולו.

⁸ 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 213

הקשר של בעל ואשה הוא ע"י מצוה אחת, ועם הקב"ה במצוות רבות

היום יום כ"ג שבט

ידוע פתגם החסידים, שחתונה היא 'עניין נעלה ביותר, וחבל שנותנים את זה לילדים קטנים'.

⁹ מפי השמועה

הניגון 'מהרה ישמע' הוא לשון של תפלה ובקשה וגם לשון של הבטחה בעניין הגאולה.

התוועדויות תשמ"ה חלק ה ע' 4-2883

כל חתונה בישראל, מזרזת וממהרת את השידוך והחתונה דכנסת ישראל עם הקב"ה, ועד להשלמות הנישואין בימות המשיח.

יחידות לחתנים וכלות. כ' אדר תנשי"א

בשמחת הנישואין של חסידים מגיעים כל אדמו"רי חב"ד, (החל מהבעש"ט)

¹ ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א עמוד 76, א.

בעת שמחת הנישואין, באים ומשתתפים האבות (גם מעולם האמת) עד שלוש דורות.

² זהר פ' פנחס חלק ג דף ריט ע' ב

חתונה היא חיבור שני חצאים של נשמה אחת.

³ 'אגרות קודש' חלק י ראש עמוד קסא.

בשעת הנישואין מתגלה כח ה'אין סוף'.

⁴ 'תורת מנחם' חלק טו ע' 109

הריקוד בעיגול נתחדש בימי הבעל שם טוב. ובחב"ד המקיף פועל בפנימי.

⁵ 'ליקוטי דיבורים' חלק א ע' לד (במתורגם ע' 49)

הריקוד במחול שקורין בל"א קאראהאד הוא ע"ד סובב כל עלמין האופן של הגאולה העתידה שאין שייך בו ריחוק. כלל

⁶ ראה תענית לא, א.

¹ ראה ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א עמוד 76, א. 'תורת מנחם' דרושי חתונה' ע' טו.

² זהר פ' פנחס חלק ג דף ריט ע' ב (וראה 'נטעי גבריאל' נשואין חלק א ע' יח וע' נו הערה יד). ראה ספר המאמרים 'קונטרסים' חלק א עמוד 76, א. 'תורת מנחם' דרושי חתונה ע' טו. יחידות אור לכ"ז כסלו תנשי"א (התוועדויות חלק ב עמוד 54). וראה שיחת יום ב' דחג השבועות תשי"ג ('שיחות קודש' חלק ד ע' 272 'תורת מנחם' חלק ח ע' 218).

³ ראה ד"ה עניין הילולא דרשב"י במאמרי אדה"ז – 'אתהלך-לאזניא' בתחלתו. 'מאמרי אדמו"ר האמצעי - ויקרא' חלק ב ע' תרצו ואילך (מצורף בהוספות לחוברות זו). המשך וככה תרל"ז פרק צ"ז. המשך יונתי תר"מ ס"ע מו ואילך. וראה גם 'אגרות קודש' חלק י ראש עמוד קסא.

⁴ ראה לקו"ת ש"ה"ש מ, א. ובכ"מ. וראה שיחת ליל שמחת תורה תשט"ז שיחה ג. 'תורת מנחם' חלק טו ע' 109 ושי"נ.

⁵ 'ליקוטי דיבורים' חלק א ע' לד (במתורגם ע' 49), מובא ב'תורת שמואל – ספר השיחות' ע' 28.

⁶ והוא משארז"ל [תענית לא, א] עתיד הקב"ה לעשות ראש מחול לצדיקים לעתיד לבוא שהוא שיתקרבו לאלקות ואינו שייך שם ריחוק (ד"ה אז תשמח בתולה במחול הני"ל).

⁷ 'לקוטי תורה' שיר השירים מח, ד.

⁸ ראה 'לקוטי שיחות' חלק יט ע' 213 (במתורגם 230): 'נישואין של כל יהודי זה עניין כללי לא רק עבורו, אלא גם מצד למעלה כביכול... " (וראה 'שיחות קודש' חלק ה ע' 417. 'תורת מנחם' חלק יב ע' 201). וראה שיחת ליל ט"ו תמוז תשמ"ה: "שחתונה ונישואין דחתן וכלה, אינו רק עניין פרטי שלהם, כי אם עניין השייך ונוגע לכלל ישראל... " (התוועדויות תשמ"ה חלק ד ע' 2491). וראה שיחת ש"פ תבוא, ט"ז אלול תשמ"ט: "... וכידוע שכל חתונה אצל יהודים, ... מזכירה וקשורה ומעין הי'חתונה' (נישואין) בין בני"י והקב"ה... כפי שיהיה בשלמות לע"ל" (ספר השיחות תשמ"ט חלק ב ע' 696 התוועדויות תשמ"ט חלק ד ע' 312) וראה שיחת ש"פ תצא י"ד אלול תנשי"א אות י"ד (ספר השיחות תנשי"א חלק ב ע' 807. התוועדויות תנשי"א חלק ד ע' 239). וראה שיחת ש"פ קרח, ג' תמוז תשח"י "שעניין הנישואין הוא עניין כללי, לא רק בחיים הפרטיים של החתן והכלה, אלא גם בכללות העולם..." ('תורת מנחם' חלק כג ע' 112). וראה גם 'ספר השיחות' תשמ"ח חלק ב ע' 627.

⁹ המקום המדויק לא ידוע, יש אומרים בשם הרבי או אדמו"ורים קודמים

נתינת צדקה בקשר לחתונה

מנהג ישראל שביום החופה יתנו החתן והכלה מממונם הפרטי לצדקה. את הכסף ישלשו לקופת צדקה או יתרמוהו למוסד של צדקה באמצעות גבאי צדקה. ורצוי להכנסת כלה.

נתינת הצדקה כדאי שתבצע גם על-ידי כל מי שיש לו קשר לחתן ולכלה והם:

ההורים, הסבים והסבתות, האחים והאחיות, המחנכים והמחנכות, מדריכים ומדריכות. הקרובים, כולל אלו שרוצים להיות בבחינת "קרוב". הידידים המאחלים להם ברכות, ואיחולים טובים.

השדכנים, וכל אחד ואחת מהנוטלים חלק ומשתתפים בשמחתם של החתן הכלה. וכל אלו החפצים בטובתם ובברכותיהם.

יש כמה פנים והדגשים בנתינת צדקה זו. וכמאמר רז"ל "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה", יש סגולה מיוחדת בנתינת צדקה של חתן וכלה – מלך ומלכה – לקרב את הגאולה האמיתית והשלימה. וביתר תוקף מכיוון שכל חתונה היא "מעין" ו"הכנה" לקיום היעוד "מהרה ישמע גוי בערי יהודה ובחוצות ירושלים גוי קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה וכו'". וכל בני ישראל יזכו ל"אותו הזמן" שבו יהיו ה"נישואין" דהקב"ה וכנס"י בתכלית השלמות.

כל הנ"ל נלקט מ"ליקוטי שיחות" ו"ספרי התועדויות", בספר "שמחת עולם" ע"י הרה"ח מרדכי ש"י לאופר. המקורות מסומנים בספר.

=====

וכאן גם המקום להזכיר את הוראות הרבי שבמטבח הבית צריכה להיות קופת צדקה מחוזקת ומחוברת לקיר, ובלי נדר לפני שמכינים אוכל יש להכניס מטבעות לקופת הצדקה זו, המיועדת עבור אוכל לעניים.

=====

באחד ממכתביו כותב הרבי: **יש ליישב את המנהג שחלק ממשתתפי החתונה מברכים לעצמם בברכת המזון חבורות חבורות מבלי להמתין לסיום החתונה – ברכת המזון בשלחן הראשי (ללא אמירת ז' ברכות, "שהשמחה במעונו" וכו').**

(ראה אגרות קודש חלק י"ד ע"י רט"ו. ליקוטי שיחות חלק י"ד ע"י 305. שערי הלכה ומנהג חלק ד' ע"י קב"ה)

שנת 770 = בית משיח שנת פרצת

אורחינו היקרים שיחיו
אנו מודים לכם שהואלתם לבוא
ולהשתתף ולשמח אתנו יחדיו, ביום
שמחת לבבנו, ולברך את הזוג יחיו, ואותנו
כולנו, בברכת מזל טוב, וחיים מאושרים
בגשמיות וברוחניות

=====

סעודת מצוה זו נמצאת בהשגחתו של
הרה"ח הרב ????????? שליט"א
רבו של ???????

=====

האל-הטוב, הוא יתברך, יברך אתכם ואת
אנשי ביתכם שיחיו, בתוך כלל אחינו בני
ישראל יחיו, בברכות מאליפות מנפש ועד
בשר.

באיחולים ובברכת
כתיבה וחתימה טובה
לשנה טובה ומתוקה
בגשמיות וברוחניות והעיקר
שנזכה בקרוב ממש לשמוע את תקיעת
השופר הגדול, שופרו של משיח
ולהתראות
בבית המקדש בירושלים עם משיח צדקנו.

משפחות

???? – ????

הגבאי

תשומת לב:

הד"ר הצדקה הנה צריק להוסיף לשנות
ולתאמת את השמות והתאריכים ואת
נוסח הברכה לאורח"ט, בהתאם לתאריך
החתונה וכו' על-כפ. כאן גם אפשר
להוסיף פרטים על האחראים על רמת
כשרות הסעודה וכדומה.

כדאי להוסיף להדפיס ד"ר כנה על
הריסוף, לחתוק לשנים לאורק הד"ר,
ולחבר למצפה ולמטה, ולקבל פצורת
עליון ארוק, ואז אפשר להצמיד על (כ"ל)
עליון ליד קופת צדקה. או להדפיס על
הריסוף השני צדדים להצמיד לקופת
הצדקה צ"י סלוטויפ או דומיה.

לכל היותר יש 11 מכובדים והם: קריאת המכתב של הרבי, סידור קידושין, שני עדים, קריאת הכתובה, ששה מברכים. כדאי להזכיר תארו של המכובד ותפקידו בשליחות הרבי.

קבלת פנים: ניגוני כל האדמו"רים. אמירת המאמר או שני המאמרים ניגון שלש תנועות.
כתיבת התנאים ושבירת צלחת.

לבישת הבגד של הרבי ההורים מברכים (בלי בליטות) את החתן ואת הכלה.

לפני ההליכה לחופה בודקים אם מוכנים:

1 הינומה לכיסוי הכלה.	4 יין מבושל.	7 נרות וגפרורים.
2 טבעת של החתן לקידושין	5 כוס זכוכית דקה (בלי רגל)	8 השיחה של הרבי (וידאו או טייפ) מוכנים.
3 הכתובה החתומה.	שלימה וטבולה.	9 סידור לאמירת הברכות.
6 ניר לעטיפת הכוס לפני שבירתה.	10 כלי נגינה לניגון ארבע בבות.	

הליכה לחופה לפני ההליכה מכריזים: (מיט דער רעכטען פוס אין א מזלדיקע שעה). "ברגל ימין בשעה טובה ומוצלחת" ניגון ארבע בבות מעתה עד סיום ההקפות (נגד כיוון השעון), התזמורת מנגנת והקהל שר יחד, כל זמן ההליכה וההקפות. רצוי שכלי נגינה (לפחות אחד) ילך אתם וינגן בדרך לחופה. השושבינים מחזיקים בידם נרות דולקים. **הליכה לכיסוי הכלה.** יש המקפידים שעדי הקידושין באים לראות את הכלה, ואת כיסוי פנייה. אין מנהגינו לזרוק על החתן נירות או פיסות פלסטיק צבעוני.

כל זמן החופה יש להשגיח שהזוג, ההורים, הרב וכל מי שאומר ברכה יעמדו מתחת לחופה.

החתן עומד ופניו לכיוון ירושלים. הכלה, השושבינים והשושבינות מקיפים אותו שבע הקפות שלימות. אחרי סיום שבע הקפות, הכלה עומדת לימין החתן. השושבינים משמאל החתן. והשושבינות עומדות מימין הכלה.

המנחה מכריז בקול: **'ברוך הבא'** ושרים:

מי אדיר על הכל, מי ברוך על הכל, מי גדול על הכל, מי דגול על הכל, הוא יברך את החתן ואת הכלה.

ידוע ומפורסם שבעת שמחת נישואין באות (ומשתתפות) נשמות האבות מן העולם האמת, עד שלושה דורות למפרע – הוא- בכל ישראל, ויש שבאות יותר ויותר. בתור הזמנה לכל נשיאי חב"ד, שיבואו אל החופה ולברך את הזוג, חזר קודם החתן על מאמר חסידות שיש בו חלק מכל האדמו"רים. האומר שמועה בשם אומרו יהא רואה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו.

שיחת הרבי ביחידות לחתנים וכלות מתאריך.....

הכרזת יחי החתן מכריז יחי. (לא להודיע מי מכריז)

בקריאת המכתב שהרבי שולח לחתן ולכלה מתכבד הרב (קריאת המכתב בלי תאריך ושמות, לבסוף אומר: "חתימת יד קודשין")

[יש הנוהגים להכריז] כל הכהנים מברכים בלחש ממקומם את החתן והכלה. (לא נוהגים כך ב 770. וראה משי"כ בחוברת).

[יש הנוהגים להכריז] הורי החתן והכלה מברכים בלחש ממקומם את החתן והכלה. (לא נהגו כך כשהרבי מסדר קידושין)

[יש הנוהגים] ילדי צבאות ה', בפרט העוסקים במבצעים מברכים בלחש ממקומם את החתן והכלה.

בסידור קידושין מתכבד הרב

(כשהרבי מסדר קידושין הוא מציץ למזרח, ומסתכל רגע על החופה ועומד ופניו אל החתן והכלה. ומברך מתוך סידור.)

החלק העיקרי הוא הקידושין = האירוסין קיום הקידושין הוא על ידי שני עדים (כשרים). כעדי קידושין נבחרו:

(יש המוסיפים את המילים): **ורק הם העדים.**

ממלאים כוס זכוכית ביין. (הכוס דקה שלימה וטבולה).

סידור הקידושין. הרב מברך ואחר הברכות משקים מהיין (רק) את החתן (בעזרת אביו) ו(בעזרת אמה) את הכלה. העדים מסתכלים ורואים את החתן מקדש את הכלה. (החתן פונה לכלה ותוך כדי ענידת הטבעת על ה'אצבע' שלה הוא אומר לה [הוא אינו אומר את זה לצלם]. המילה זו מנוקדת בחולם.)

"הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל". החתן מדייק לסיים את אמירתו עם סיום ענידת הטבעת.

בקריאת הכתובה. מתכבד הרב ...

אחרי קריאת הכתובה החתן נותן אותה לכלה בידה. רצוי שהעדים יראו שהכלה מקבלת את הכתובה בידה (יש מקרים (מסיבות מסוימות) שלא החתן אלא הרב בעצמו, מוסר את הכתובה לכלה).

שבע ברכות הנישואין

מוסיפים יין לכוס.

חשוב שגם המכובדים המברכים לא יפסיקו בדיבור עד סוף אמירת כל הברכות.
כדאי להשגיח שהכוס תהי'ה על כף היד והאצבעות כפופות למעלה. והכוס מלאה.
רצוי להזכיר אצל כל מי ששייך לכך שהוא שליח הרבי.
לפני אמירת ברכת 'בורא פרי הגפן' יש לומר בלחש (או שלא בלחש) "סברי מרנן"

1-2	בשתי הברכות הראשונות. בורא פרי הגפן וברכת שהכל ברא לכבודו . מתכבד:	<u>ממלא מקום</u>
3	בברכת יוצר האדם . מתכבד:	
4	בברכת אשר יצר את האדם בצלמו . מתכבד: (להדגיש בצלמו ..להבדיל מברכת 'אשר יצר' אחרת):	
5	בברכת שוש תשיש . מתכבד:	
6	בברכת שִׁמַח תשמח מתכבד: להדגיש שִׁמַח מנוקדת בפתחים.	
7	בברכה אחריתא אשר ברא ששון ושמחה . מתכבד:	

אחרי סיום הברכות משקים מהיין את החתן ואת הכלה (בעזרת השושבינה). (אב הכלה נותן לחתן, ואם החתן לכלה). מישהו מהקהל (מבדל על היין ו) שותה את הכוס עד סופה. עוטפים את הכוס, והחתן שוברה ברגלו הימנית. (אצל הרבי לא נהוג לומר משהו כזכר לירושלים).
מכריזים "מזל טוב" ופוצחים בניגון וריקוד.
החתן והכלה בליווי העדים (והרב וההורים) הולכים ל'חדר יחוד'. (על המפתן מונחת כף של כסף, ואומרים לעבור מלמעלה ולא לדרוך עליה).
החתן והכלה שוהים לבד בחדר יחוד, מספר דקות לפי הוראת הרב. העדים משגיחים מבחוץ.

רשימת קניות וסידורים

ב"ה

מאי שם נתקבלה – לא ידוע לנו מי חיברה.

(אנו משפי קרץ עפולה הכנסנו בה מספר שינויים הנראים מתאימים לבית חסידי. -)

בשעה טובה ומוצלחת

כשההכנות מתחילות בקלחת

שלחנו בזאת רשימה

של כל ה"מי", וה"מה",

שצריך, שכדאי, שרצוי...

אבל מוכרחים – רק את המצוי!!!

כדי שתוכלי להפיק את המרב מן הרשימה, רצ"ב הסבר למבנה הרשימה:

א. אין סדר עדיפות קדימה ואיחור ברשימה.

ב. פריטים רבים מתקבלים כמתנות (ניתן להציעם למי

ששואל כדי לדעת באמת מה לקנות!)

אז שיהיה במזל טוב, ובהצלחה רבה ומופלגה!

ניתן להשיג את הרשימה המקורית, (בלי התאמה לחב"ד) בצורה יפה כפנקס בטל. 03-6166107 08-9744098 08-8600955 03-5785951 גלינסקי

<u>סידורים</u>		<u>מטבח</u>		<u>ספרי קודש</u>	
☐	הדפסת ההזמנות	☐	ברכונים	☐	שלט בית חב"ד
☐	הזמנת הרבי לחתונה	☐	גז, חיבור לגז	☐	משפחת... לדלת הכניסה:
☐	הזמנת קרובים בבית החיים	☐	הגעלת כלים חדשים	☐	שעון מים
☐	החזרת חובות	☐	הטבלת כלים חדשים	☐	שעון שבת
☐	מדריך חתנים	☐	כלי אחסון	<u>חשמל</u>	
☐	מדריכת כלות	☐	כלי לחלב	☐	כבל מאריך
☐	ניסוח ההזמנה	☐	כלי לסבון כלים X 2	☐	מנורת לילה
☐	קביעת מועד החתונה	☐	כלי לסוכר	☐	מפסק אוטומטי כללי
☐	קביעת מקום מגורים	☐	כלי לתה	☐	נורות
☐	קופת חולים	☐	מברשת לרחיצת	☐	פלורוסנטים + צ'וק
☐	קרן המעשרות	☐	כלים בשבת	☐	רב תקע. (מפצל)
☐	רב מסדר קידושין	☐	מגב לשיש X 2	☐	תקע מעביר
☐	רישום לנישואין	☐	מגבות ידיים	<u>סלון</u>	
☐	שכירת דירה	☐	מגדרת	☐	ארון ספרים
☐	תמונות פספורט	☐	מגש X 2	☐	בקבוק + כוסיות ליין
<u>כניסה לבית</u>		☐	מגש לסכום X 2	☐	גביע + תחתית
☐	תמונה של הרבי	☐	מחבת + סיר קטן	☐	חנוכייה
☐	אינטרקום (כניסה)	☐	מיחס מים לשבת	☐	כוסיות להתוועדות
☐	הכנת שלט: בית	☐	מייבש כלים	☐	כיסויי לחלות + סכין
<u>חב"ד משפחת...</u>		☐	מיקסר יד	☐	מגילת אסתר
☐	חתימת ועוד ספרים	☐	מלחיה X 2	☐	מגש לחלות
☐	מזוזה	☐	מסחטת פירות	☐	מחזיק מפיות
☐	מפתח דלת הבנין	☐	מסננת אטריות	☐	מפה ליום חול
☐	מפתח של הבית X 3	☐	מעמידים לסירים	☐	מפה לשבת
☐	מפתח תיבת דואר	☐	מערוך	☐	ספה
☐	פעמון	☐	מפיות פלסטיק X 4	☐	פמוטים + מגש
☐	קופת צדקה	☐	מפת שולחן X 2	☐	קופת צדקה
☐	שטיח לכניסה	☐	מצית לגז	☐	שולחן + כיסאות
<u>התקנה</u>		☐	מצקת	<u>חדר שינה</u>	
☐	גז	☐	מקלף	☐	ארון קיר
☐	דוד שמש	☐	מקצף	☐	ארונית
☐	החלפת צילנדר כניסה	☐	מקרר	☐	וילון
☐	חיבור ארון ספרים לקיר	☐	משולש לכיור X 2	☐	כיסוי מיטה X 2
☐	חיבור קופות צדקה לקיר	☐	משחז סכינים	☐	מחזיק לפיאה
☐	חשמל	☐	מתלים למגבות	☐	מיטות + מזרונים
☐	טלפון	☐	נפה משי גודל 70	☐	מנורת לילה X 2
☐	מזוזות	☐	סינר X 2	☐	מצעים, כריות
☐	מנעולים	☐	סירי בישול.	☐	קולבים
☐	ניקיון הדירה	☐	סכין לבשר סכין לדגים	☐	שמיכת פוך X 2
☐	סורגים לחלונות	☐	סכין למאכלים חריפים	☐	שמיכת פיקה X 2
		☐	סכין פרווה		

- חוט לבן + מחט
- טלפון נייד + מטען
- כסף (גם לצדקה)
- מברשת לפיאה
- מגבונים לחים לניקוי מהיר.
- מפתח חדר ייחוד
- סיכות ביטחון
- סיכות ראש

בניית החתן והכלה

- ביגוד להחלפה
- טלפון / מכשיר נייד
- טלך
- כיבוד קל
- כלי רחצה
- כלים חד פעמיים
- מאוורר (בקף)
- מגבות ידיים
- מגבות רחצה
- מטאטא, פח, כף
- אשפה, מגב
- מטריות (בחורף)
- מצעים לאורחים
- משקה קל
- ניקיון בדירה
- נרות שבת + גפרורים
- סידור, חת"ת ספרי הלכה
- סמרטוט ודלי
- סקוטש וחומרי ניקוי
- ציפוי מיטות
- קומקום חשמלי
- קופת צדקה.
- קערה וספל לנט"י
- קפה, תה סוכר וחלב
- שמיכות
- שקיות
- תנור (בחורף)

שבוע שבע ברכות

- הסעה לסעודות המצוה
- מוזמנים
- מקומות וימים

שבת שבע ברכות

- מזון לסעודות
- סידורי לינה
- קידושא רבא
- רשימת מוזמנים

- טלית עם משי אמיתי
- כשרות מהדרין
- מעטפות ובולים
- צלם וצלמת
- רשימת מוזמנים וכתובות
- שקית לטלית ותפילין
- תזמורת
- תפריט סעודת החתונה
- קופות לכל השולחנות
- שיחה על צדקה לכל השולחנות
- מודעות על נותן הכשרות

חתונה פרטים

- אין מנהגנו בזריקת ניירות צבעוניים
- גפרורים
- ויין ופוחחן בקבוקים
- כוס זכוכית טבולה
- כסף לצדקה וקופה
- כתובה חב"דית
- משקה (וודקא) וכוסיות
- נוסח "שבע ברכות"
- נוסח ה'תנאים'
- נרות 4 X
- עששיות לנרות 4 X
- צלחת (לתנאים)
- קלטת יחידות של הרבי
- רב מסדר קידושין
- רכב להסעת הזוג
- רשימת מכובדים
- שני גביעים לשבע ברכות
- תיקים למתנות

חתונה כלה

- גרביים
- הינומא
- זר פרחים ???
- טישו
- מאפרת
- נעליים לבנות
- פיאה
- שמלת כלה
- תהילים של הרבי
- תיק לתכשיטים
- תסרוקת

חתונה - פריטים קטנים

- איפור רזרבי

- אבקת מרק
- אטבים
- אקונומיקה
- ביצים
- בשמים
- גבינה
- גפרורים
- וינדולין
- חומר לשטיפת רצפות
- חלב
- טישו
- יין, מיץ ענבים
- כלים חד פעמיים
- לחם
- מטהר אוויר
- מי פה
- מלח
- מפה חד פעמית
- מפיות
- משחת נעליים
- משחת שיניים
- משקה להתוועדות
- נייר ארונות
- נייר טואלט
- נייר טואלט חתוך
- נייר כסף
- נר להבדלה
- נרות
- סבון לידיים
- סבון רחצה
- סוכר
- סמרטוטים
- ספוג 2 X
- סקוטשברייט
- פטל
- פנטסטיק
- קמח
- קסמי אוזניים
- קסמי שיניים
- קפה ותה
- שמן לטיגון
- שמפו לשיער
- תבלינים

חתונה כללי

- אולם
- בחירת ניגוני ריקוד
- בחירת ניגוני רקע
- דירה ל"שבע ברכות"
- הזמנות
- חופה גדולה וגבוהה

- כותונת לילה
- לבנים
- מגפיים
- מטפחות ראש
- מעיל / ג'קט
- נעלי בית
- נעלי חורף
- נעלי יום חול
- נעלי שבת
- נעלי שטיפה
- סוודרים
- צעיף וכפפות

כביסה

- אטבים
- גיגית כביסה
- חבלי כביסה
- חומר לכביסה ביד
- חומר לכביסה במכונה
- מכונת יבוש
- מכונת כביסה
- מרכז כביסה
- שבבי סבון

פריטים קטנים

- אלבום תמונות
- טייפ+קלטות תקליטורים
- טלפון + חוט טלפון
- כלי עבודה : פטיש
- מברג פלייר וכו'
- כלי תפירה
- לוח שנה
- מאוורר
- מגהץ + קרש גיהוץ
- מדחום
- מזוודה
- מטרייה 2 X
- מכשירי כתיבה, דפים
- מספריים / קוצץ
- מתלה לחליפות
- סולם
- סיכות ביטחון
- ספר טלפונים
- עזרה ראשונה בסיסית
- פנס
- תיבה למכתבים
- תנור חימום

מצרכים בסיסיים

- K300
- אבקת אפייה
- אבקת כביסה

פרטים אחרונים לליל החתונה לאולם ולחופה

אז שיהיה במזל טוב, ובהצלחה רבה ומופלגה!

באולם

☐ מקום ושומרת לתכשיטי הכלה.	☐ מקום ושומרת לתכשיטי הכלה.	☐ תמונה של הרבי באולם.
☐ ריקון הכיסים ופתיחת הקשרים.	☐ ריקון הכיסים ופתיחת הקשרים.	☐ אדם שישגיח וינקה במקום נטילת ידיים לקהל.
☐ האם החדר מוקנה לחתן.	☐ האם החדר מוקנה לחתן.	☐ בחירת ניגוני ריקוד.
☐ מאכלים ומשקאות (רצוי גם מים לשתייה) לחתן ולכלה.	☐ מאכלים ומשקאות (רצוי גם מים לשתייה) לחתן ולכלה.	☐ בחירת ניגוני רקע.
☐ כף כסף.	☐ כף כסף.	☐ חלה גדולה לשולחן החתן.
☐ קופת צדקה ומטבעות.	☐ קופת צדקה ומטבעות.	☐ מודעות על סוג הכשרות.
☐ העדים.	☐ העדים.	☐ מלח על כל השולחנות.
☐ ההורים השושבנים.	☐ ההורים השושבנים.	☐ מחיצה סגורה שלא יכולים לפתוח בין הגברים לנשים.
☐ פיאה.	☐ פיאה.	☐ מקום נטילת ידיים לקהל.
☐ מברשת לפיאה.	☐ מברשת לפיאה.	☐ נטלות ומגבות (ניר) לקהל.
☐ סיכות ראש.	☐ סיכות ראש.	☐ סכין לחיתוך החלה לחתן.
☐ תמונה של הרבי.	☐ תמונת הרבי.	☐ צלם וצלמת.
☐ שעון.	☐ שעון.	☐ קופת צדקה על כל השולחנות.
☐ טלפון.	☐ טלפון.	☐ קופת צדקה על שולחן החתן ושולחן הכלה.
☐ סידור לברכה אחרונה.	☐ סידור לברכה אחרונה.	☐ קערה + ספל ומגבת לנט"י לחתן ולכלה.
סעודת החתונה	סעודת החתונה	☐ שולחן נשיאות לחתן.
☐ משקה חריף לחלוקה ע"י האבות והחתן.	☐ משקה חריף לחלוקה ע"י האבות והחתן.	☐ שולחן נשיאות לכלה.
☐ כוסיות למשקה חריף.	☐ כוסיות למשקה חריף.	☐ שיחת צדקה על השולחנות.
☐ תשורה לחלוקה לקהל.	☐ תשורה לחלוקה לקהל.	☐ תזמורת . (ניגוני חב"ד בלבד).
☐ על השולחן ישאר לחם ומלח.	☐ על השולחן ישאר לחם ומלח.	☐ להזכיר לקייטרינג ששולחנות החתן והכלה ישארו מסודרים עד אחר שבע ברכות.
☐ שני גביעים לשבע ברכות.	☐ שני גביעים לשבע ברכות.	לפני החופה
☐ בקבוק יין מבושל.	☐ בקבוק יין מבושל.	☐ נוסח ה'תנאים' חב"די.
☐ סידורים עם שבע ברכות.	☐ סידורים עם שבע ברכות.	☐ צלחת חרסינה (לתנאים).
☐ מים אחרונים.	☐ מים אחרונים.	☐ הרב מסדר הקידושין.
חתונה – פריטים קטנים	חתונה – פריטים קטנים	☐ הכנת רשימת המכובדים שנמצאים במקום.
☐ איפור רזרבי	☐ איפור רזרבי	☐ חולצה וסרטוק של הרבי
☐ חוט לבן + מחט..	☐ חוט לבן + מחט..	
☐ טלפון נייד + מטען..	☐ טלפון נייד + מטען..	
☐ כסף (גם לצדקה)..	☐ כסף (גם לצדקה)..	
☐ סיכות ביטחון.	☐ סיכות ביטחון.	
☐ מגבונים לחים לניקוי מהיר.	☐ מגבונים לחים לניקוי מהיר.	

בנוסח התנאים שבעמוד הבא

בפסקה שלפני
והכל שריר וקיים.
יש רווח שבין המילים
וגרם היזק. מן הצדדים

במקום זה יש להוסיף בכתב יד
אחרי קבלת הקניין

את המלה
וקנינא
כדי שיהיה כתוב
"וקנינא מן הצדדים"

בנוסח התנאים שלפנינו מופיעה שלוש פעמים המלה **בנו**
ושלש פעמים המלה **בתו**.
באם אב החתן או אב הכלה לא חותמים על ה; תנאים, יש
להכין נוסח תנאים בלי מלים אלו.

למז"ט יעלה ויצמח כגן רטוב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' הטוב

אלו הן ראשי הפרקים בעזר שוכן שחקים שנדברו והותנו בין הני שני הצדדים היינו מצד
האחד הנכבד והמפורסם כו' וכו' _____

העומד מצד בנו החתן _____

ומצד השני הנכבד והמפורסם כו' וכו' _____

העומד מצד בתו הכלה המהוללה _____

ראשית דבר ה"ה החתן הנ"ל ישא למזל טוב את הכלה הנ"ל בחופה וקידושין כדת משה
וישראל ואל יבריחו ואל יעלימו לא זה מזו ולא זו מזה וישלטו בנכסיהון שוה בשוה וידורו
ביניהם באהבה וחיבה כאורח כל ארעא.

ה"ה הנכבד והמפורסם כו' וכו' _____ הנ"ל העומד
מצד בנו החתן הנ"ל התחייב את עצמו ליתן מתנות לבנו החתן הנ"ל מתנות להכלה הנ"ל ובגדים
לבנו החתן הנ"ל כמנהג הנגידים המפורסמים.

ה"ה הנכבד והמפורסם כו' כו' _____ הנ"ל
העומד מצד בתו הכלה הנ"ל התחייב את עצמו ליתן נדן לבתו הכלה הנ"ל מתנות להחתן הנ"ל
ובגדים לבתו הכלה הנ"ל כמנהג הנגידים המפורסמים.

החתונה תהי' אי"ה בשעה טובה ומוצלחת בזמן ומקום כפי שיתרצו שני הצדדים
בירושלים תבנה ותכונן, רב חזן שמש וכלי זמר לחצאין מטה מוצעת צעיפים ורדידים טלית
וקיטל כנהוג. ומחמת כו'

_____ ערב קבלן מצד החתן

_____ ערב קבלן מצד הכלה

והצדדים הנ"ל מחוייבים לפצות את הערבים קבלנים הנ"ל שלא יגיע להם שום היזק
וגרם היזק. מן הצדדים ומן הערבים קבלנים ומן החתן וכלה הנ"ל על כל הא דכתוב
ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא בי'

והכל שריר וקיים.

וכל הנ"ל נעשה בת"כ ובקגא"ס ובכל אופן היותר מועיל עפ"י דין תורתנו הקדושה
כמנהג וכתוקף תנאים ראשונים דנהיגן בישראל בפנינו עדים הח"מ

היום יום _____ ליצירה.

ובאנו על החתום יום הנ"ל שנה הנ"ל פה _____

_____ נאום

_____ נאום

הדרכה להכנת ההזמנה

**הזמנה לדוגמא הנמצאת מעבר לדף יכולה לשמש
דוגמא להזמנה שלכם, תוך התאמת השמות התאריך
ומקום החתונה.**

על פי הוראת הרבי ומתוך התקשרות לרבי, והרצון שהבית שהוזג בונה
יהי בית חסידי, נוהגים שההזמנה תהיה בנוסח של ההזמנה לחתונת הרבי. לא
כל הזמנה חב"דית שקבלתם מדויקת.

חשוב לעיין בתוך החוברת בפרק 'ההזמנה', שם מובאים גם מראי
מקומות למקורות ועוד פרטים שאינם מוזכרים כאן.

בנוסח ההזמנה מדייקים מאוד ולכן יש להקפיד ולשים לב שלא ישמטו

המילים:

- **בהחצר**
- **בעי"ת (=בעיר תורה)**
- **בשעה חמישית**
- **יע"א (=יגן עליהם אלוקים)**

אם בגוף ההזמנה מציינים את התאריך שלמחרת אז כותבים 'אור ל...' –
לא כותבים 'ליל'.

שם החתן ושם הכלה והמקום בו תתקיים החתונה באותיות גדולות
יותר. אין כותבים את השנה ואין להבליט את אותיות ראשי הפסקאות
(אהבה).

במלה 'ביום' האות ב' דגושה. בימי החודש כותבים תמיד ימים ולא יום.

מקפידים לכתוב שהחופה תהיה בשעה החמישית גם כאשר מתכננים
לשעה יותר מאוחרת או מוקדמת.

בעמוד אחר של ההזמנה כותבים את השעה המתוכננת לחופה, וכן תאריך
לועזי (ועוד פרטים), אבל לא בנוסח ההזמנה עצמה. (יש המוסיפים כוכבית
וכותבים בהערה את שעת החופה [ותאריך לועזי בסוגריים]. אבל בהזמנה של
הרבי לא עשו זאת).

כדי למנוע טעות רצוי לציין בצד ימין שהחופה וסעודת המצוה יהיו ב.....
(יש מקרים שהחופה במקום אחד והסעודה במקום אחר ו/או בזמן מאוחר
יותר. ולכן כדאי לציין שהחופה והסעודה יהיו באותו מקום ובאותו זמן).

אם כותבים בהזמנה את תאריך העלייה לתורה בבית חיינו. יש לבדוק
אם פרשת השבוע בבית חיינו זהה לפרשת השבוע בארץ. זה יתכן בחודשי
איר, סיון ותמוז.

כשמציינים בצד ימין את הסבים וסבתות, ראוי להקדים קרובי החתן
לקרובי הכלה, ולהקדים שם הסבא לפני שם הסבתא.

בהזמנה של הרבי אחרי המילים "של הישיבה", תומכי תמימים"
דליובאוויטש" כתוב יצ"ו (=ישמרם צורם ויחזקם). והכוונה היא על הישיבה
והתמימים. אם החתונה מתקיימת בחצר הישיבה, יש לכתוב כך, ואולי גם
כאשר כותבים בהזמנה שהעלייה לתורה או/ו הקבלת פנים יהיו בישיבת תומכי
תמימים, כדאי להוסיף את ראשי התיבות האלו.

למרות שבהזמנה של הרבי אין מקף בתוך המלה 'הא-ל הטוב' אך יש
שהעירו שרצוי מאוד לכתוב כך, עם מקוף, כדי שלא יהיה שם קדוש, כי אז
בדאי ההזמנה תהיה טעונת גניזה.

כאשר החתונה מתקיימת בחודש אלול או תשרי, כדאי כמנהג ישראל, להוסיף
בצד ימין, "בברכה לכתובה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות".
וכאשר החתונה בחודש כסלו כדאי להוסיף "לשנה טובה בלימוד ודרכי החסידות
תכתבו ותחתמו".

יש משתדלים להשתמש באותיות כתב 'וילנא', בדומה להזמנה לחתונת
הרבי. ועל כל פנים אין להשתמש בהזמנה בכתב אשורי (כתב סת"ם).

**חשוב מאוד להגיה ולבדוק את ההזמנה אחרי שהוכנה בבית
הדפוס, קודם ההדפסה. במקרים רבים נמצאו הטעויות (השמטת
אותיות ומילים) מאוחר מדי.**

ה' יעזור שיהיה בשעה טובה ומוצלחת

בעזתי

אנו מודים לך על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול
זיכנו כנשואי צאצאינו החתן התמים **מ' מנחם מענדל הכהן**
יחי עם ב"ג הכלה המתוללה מ' **דבורה לאה תחי'.**

החופה תהי' בעזתי למו"ט ביום השלישי שלושה ועשרים
ימים לחדש שבט, הבא עלינו ועל כל ישראל יחי, לטובה
ולברכה, בהחצר של **"אולמי מבשר הגאולה"**, אשר בעי"ת
כפר הב"ד יע"א בשעה החמישית, בשעה טובה ומוצלחת.

בשמחה וטוב לבב נקרא לידידינו ומכירינו אשר יואילו
נא לשמחה אתנו יחדיו, ביום שמחת לבבנו, ולברך את הזוג
יחי, ואותנו בולנו, בברכת מו"ט, וחיים מאושרים
בגשמות ורוחניות.

הא-ל הטוב, הוא יתברך, יברך את כבודו ואנשי ביתו
יחי, בתוך כלל אהבתי יחי, בברכות מאליפות מנפש ועד
בשר.

מוקיריהם ומכבדיהם

הורי הכלה

הורי החתן

ר' **מנחם הלוי וזעלדא לוי**. ר' יוסף היים ואסתר רומשקנו.

תל אביב

צפת

העלי' לתורה תהי' בעזתי בש"ק פרשת "וירא"
בבית הכנסת, בית המדרש של ב"ק אדמו"ר מלך המשיח
בית אגודת הסידו הב"ד - בית רבינו שבבבל
770 איסטערן פארקוויי ברוקלין, נ.י.

קבלת-פנים

תתקיים בעז"ה בישיבת "תומכי תמימים" ראשון לציון
בשעה 17:00

החופה

תהי' בעז"ה ביום שני, י"ד כסלו ה'תשס"ט (8/12/09)
בשעה 17:30 (לפני השקיעה)

סעודת החתונה

תתקיים בעז"ה באוהל האירועים שליד בית כנסת "בית מנחם"
כפר הב"ד

גם אנו מתכבדים להזמיןכם להשתתף בשמחת נכדינו היקרים
מרת חנה לוי, תל אביב מרת מרים שטרית, בני ברק
ר' שמעון ודינה ליכט, בני ברק

מען למברקים: "אוהל האירועים" כפר הב"ד, לוי - רומשקנו

ב"ה

החופה

והחתונה

מה?

למה?

נא לשמור

על קדושת הגליון

...כל חתונה וכל החתונות
בישראל, מזרזים וממהרים
את השידוך והחתונה
דכנסת ישראל עם הקב"ה,
ועד להשלימות דנישואין
לעתיד לבוא. כמארז"ל:
"העולם הזה אירוסין היו...
לימות המשיח יהיו נישואין".
.. והעיקר - שכל זה נעשה
תיכף ומיד.
ביום זה יום העשרים.
בגימטריא כתר - שקשור
במיוחד לחתן וכלה שהם
בדוגמת מלך ומלכה.

יחידות לחתנים וכלות.
כ"י אדר תנש"א - בל"מ

ואת אורך הגלות . ומתחזקת
התשוקה להתגלותו המיידית של
משיח צדקנו שיבנה את בית המקדש
ויגאלנו בגאולה האמיתית והשלימה,
אמן כן יהי רצון.

חדר הייחוד

לאחר החופה, במעמד שני
העדים, נכנס הזוג הצעיר לבדו ל"חדר
יחוד" (על הסף מונחת כף של כסף).
רגעים ראשונים אלו, של שניהם
לבדם, מתחילים באופן סמלי את
החיים החדשים של החתן והכלה
כבעל ואשה, לבנין עדי עד.

סעודת החתונה המצווה לשמח חתן וכלה

הקרובים והידידים
משתתפים (כל שבעת הימים)
בשמחת בני הזוג על ידי הסעודה
השמחה והריקודים. בכך מקיימים את
המצווה לשמח חתן וכלה. (לפי
ההלכה, יש הפרדה בין הגברים
והנשים בסעודה ובריקודים).

לאחר הסעודה וברכת המזון
משתתפים כולם באמירת שבע
ברכות, זהות לאלו שנאמרו תחת
החופה. ברכות אלו מביעות את
התקוה והביטחון שמהרה ישמע בערי
יהודה ובחוצות ירושלים, קול ששון
וקול שמחה, בביאת והתגלות הרבי
מלך המשיח מיד, בקרוב ממש.

בעת החופה החתן והכלה
מייחדים את מחשבתם רק לקדושה
ולטהרה, להחלטות טובות ביראת
שמים, ולתפלה שיהיו להם בנים
ובנות יראי ה', דור ישרים יבורך. גם
הקהל עוסק במחשבות טהורות בכך
מסייעים לחתן ולכלה לבנות ביתם
בקדושה ובטהרהבנין עדי עד.

קידושין ונישואין - הטקס

בחתונה שני שלבים:
'קידושין' ו'נישואין'. הקידושין -
(הנקראים גם 'אירוסין' בלשון
התורה ובדברי חז"ל) - מתחילים בכך
שהרב מסדר הקידושין מברך על כוס
יין (הכוס על כף ידו הימנית), והחתן
והכלה טועמים מהיין. עיקר
הקידושין הם בכך שבמעמד שני
עדים החתן עונד טבעת זהב על
אצבע ידה הימנית של הכלה, תוך
כדי שהוא אומר לה: "הרי את
מקודשת לי בטבעת זו כדת משה
וישראל". בין הקידושין לבין
הנישואין מקריאים את הכתובה,
והחתן נותן אותה לאשתו, הכלה.

ממלאים שוב את הכוס
לשלב הנישואין - ומברכים את שבע
הברכות, בסופן טועמים החתן
והכלה מן היין. עתה שובר החתן את
הכוס ברגלו הימנית. שבירת הכוס
מזכירה את חורבן בית המקדש
בירושלים. גם ברגעי אושר ושמחה
אישיים, זוכרים את החורבן

חתונה –

משמעות פנימית

חתונה היא אירוע הנוגע לכל החיים של הזוג, אבותיהם וצאצאיהם לדורותם. משמעות הנישואין היא חיבור ואיחוד של שני חצאי האדם, שני חצאי נשמה אחת, שהיו עד עתה נפרדים. האיש שאינו נשוי והאישה שאינה נשואה יוצרים באיחודם אדם אחד שלם וכמו שכתוב: "ויקרא את שמם אדם".

עבור החתן והכלה, יש ביום החתונה הכוח והקדושה של יום הכיפורים. באותו יום, הם צמים ומבקשים את סליחת ה' על מעשיהם בעבר. בסוף היום, כמו לאחר יום הכיפורים, החתן והכלה נקיים וטהורים ומוכנים להתחיל דף חדש, חיים חדשים ונפלאים.

(הערה: המושג אירוסין שווה ביהדות למושג קידושין. לכן אין משתמשים במלה אירוסין עד החתונה.)

עליה לתורה

בשבת שלפני החתונה, החתן עולה לתורה. זוהי התקשרות עם התורה הקדושה. קריאת אותיות התורה שבכתב, בלי הבנה, מסמלת קבלת עול ואמונה. מקריאה זו בתורה שואבים כח לקיום חיי קדושה וטהרה, ולבנות בית בישראל, מלא באורה ושמחה.

קבלת פנים

לפני החופה מקבלים את פני החתן והכלה בשני חדרים נפרדים. קבלת הפנים היא נפרדת שכן החתן והכלה משתדלים להתראות כמה שפחות בתקופה הסמוכה לחתונה, ובשבוע שלפני החתונה אינם מתראים כלל. בזמן שהנשים מברכות את הכלה, הגברים עסוקים בחתימה של 'שטר התנאים', שהוא הסכם בין החתן, הכלה והורי שניהם. לאחר סיום כתיבת 'התנאים', שתי האמהות שוברות צלחת מן הטעם הבא: כשם ששבירת הצלחת היא דבר בלתי הפיך כך אירוסין ונישואין אלו יהיו נצחיים.

כעת, הוא הזמן לעבור על ה"כתובה" ולהחתים שני עדים. נוסח הכתובה הוא בארמית, ובתחילתו מופיעה ההצהרה: "הוי לי לאינתו כדת משה וישראל" (= היי לי לאישה כדת משה וישראל). תוכן הכתובה הוא הסכמתו והתחייבותו החתן-הבעל לכל המוטל עליו עפ"י התורה, כולל התחייבותו לכבד את אשתו ולספק לה את כל צרכיה.

'לכה דודי'

- מאמר חסידות

כעת חוזר החתן בעל-פה את מאמר החסידות "לכה דודי", העוסק בעניין הנישואין על פי תורת הנסתר. מקור המאמר הזה נאמר על ידי הרבי השישי לשלשלת אדמו"רי חב"ד,

רבי יוסף-יצחק שניאורסאהן, בעת קבלת הפנים של חתונת בתו, הרבנית ח'יה מושקא, עם כ"ק אדמו"ר הרבי מליובאוויטש מלך המשיח - רבי מנחם-מענדל שניאורסאהן - בשנת תרפ"ט (1929). חזרת מאמר זה מהווה הזמנה לכל אדמו"רי חב"ד להשתתף בחתונה, ולכן מובאים בו מדבריהם של כל האדמו"רים.

המאמר דן באיחוד בין הבעל לבין אשתו הנעשה על ידי ברית הנישואין, מבאר את התהליכים הרוחניים שבכל שלבי הנישואין, ואת הייחוד בעולמות העליונים, המקביל לאיחוד שבין איש ואשה בעולמנו זה. כן עוסק המאמר במשמעות המעשית של הענין בעבודת ה'. החתן חוזר גם על ביאורו של הרבי בנושא.

כיסוי פני הכלה

לפני החופה, החתן, המלווה על ידי שני האבות וקרובי משפחה, הולך לקראת הכלה כדי לכסות את פניה ביהינומה. את הליכת החתן "לקראת הכלה" מלווה הקהל בניגון הידוע בשם "ניגון ארבע בבות" אשר חיבר האדמו"ר הזקן, רבי שניאור-זלמן מליאדי, מיסד חסידות חב"ד.

מקור המנהג נמצא בתורה, כשיצחק אבינו יצא לקראת כלתו רבקה. למנהג זה יש מספר הסברים: מצד הכלה, כיסוי זה הינו מטעמי צניעות, ומצד החתן, כדי

להראות שהוא נושא את כלתו לא בגלל יופיה החיצוני, אלא בשל מעלותיה הפנימיות. זהו קירוב חיצוני שמהווה הכנה לקירוב הפנימי של בני הזוג.

החופה

החופה נערכת תחת כיפת השמים. השמים רומזים לאור האלוהי הסובב כל עלמין, שלמעלה מהטבע. כן יש בכך רמז שיהא זרעם ככוכבי שמים ותזכורת לברכת ה' לאברהם: "היה זרעך ככוכבי השמים". ההורים, יחד עם עוד קרובי משפחה, מלווים את החתן ואת הכלה אל החופה, כשבדידהם נרות דולקים, רמז ל"רואים את הקולות ואת הלפידים" שבמתן תורה, הנחשב ל"נישואין" של הקב"ה ועם ישראל תחת ה"חופה" של הר סיני.

כעת שוב מנגנים את ניגון ה"ארבע בבות" של אדמו"ר הזקן, הכלה וההורים מקיפים את החתן שבע פעמים, רמז לכך שהכלה מתמסרת בכל כוחותיה הנפשיים לבנין עדי עד. הכלה נעמדת בצד ימינו של החתן. נוהגים לקרוא את מכתב הברכה שהרבי שולח לחתן ולכלה לקראת הנישואין. הכהנים, ההורים והידידים, מתבקשים לברך (בלחש במקום עמידתם) את החתן והכלה. בעת שמחת נישואין נוכחים בנשמתם גם הסבים והסבתות שבגן עדן, עד שלושה דורות ואף יותר.